

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

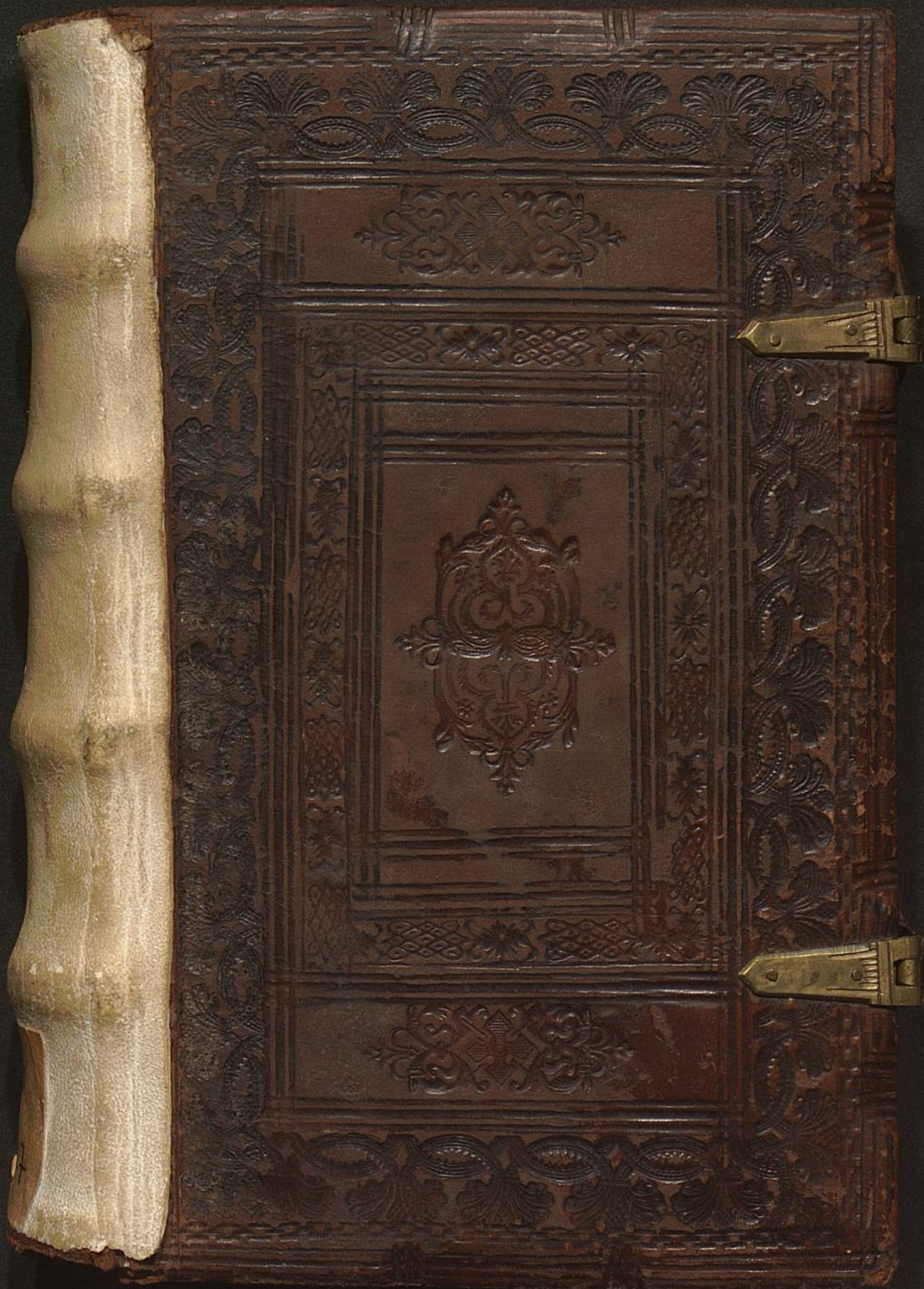
**Controversiarvm Praecipvarvm In comitiis
Ratisponensibus tractataru[m], & quibus nunc
potissimu[m] exagitatur Christi fides & religio, diligens, &
luculenta explicatio**

Pighius, Albertus

Parisiis, 1549

urn:nbn:de:hbz:466:1-29467

Th. 1007

F. V
N7.

Ex donatione R D Sebastiani Schollten
CONTROVER-

SIARVM PRAECIPVARVM

In comitiis Ratisponensibus tracta-
tarū, & quibus nunc potissimū ex-
agitatur Christi fides & religio, di-
ligens, & luculenta explicatio.

Societatis Jesu Paderbornae. 1598.
Per Albertum Pighium Campensem.

Cuiuscunq; tandem fidei fueris,
legisse non pœnitebit.

*Singularum controuersiarum capita,
versa pagella indicabit.*

P A R I S I I S,

Apud Hieronymum & Dionysiam de
Marnef fratres, ad insigne Pelicani, via
ad D. Iacobum.

1 5 4 9.

EXPLICAT AE HOC LIBRO
CONTROVERSIAE.

- I. De peccato originis.
II. De iustificatione hominis, fide, & operibus.
III. De Ecclesia.
IIII. De Eucharistia, an in ea maneant panis viniq; substantia.
V. De Missa sacrificio, atque eius utilitate ac valore.
VI. De Missis privatis.
VII. De Communione sub utraque, aut altera specie.
VIII. De Adoratione Christi in Eucharistia.
IX. De Penitentia, & vniuersis quae ad eandem pertinent.
Contritione, Confessione, Satisfactionibus.
X. De veritate septenarii sacramentorum, deq; usu eorum in vniuersum.
XI. De ordine Ecclesiastico.
XII. De humanis atque ecclesiasticis traditionibus.
XIII. De cultu atque inuocatione sanctorum.
XIIII. De votis monasticis.
XV. De celibatu aut coniugio monachorum, sacerdotum, & altaris ministrorum.
XVI. De potestate ecclesiastica.
Ad haec pertractata est questio, de diuorciarum coniugis & uxorum pluralitate sub lege euangelica.
Adiuncta est praeterea de actis quae nuper emissa circumferuntur V I. & V II. synodorum, quod parengrapha sint, minimeq; germana eiusdem authoris Diatribae.

BEATISS.

BEATISS. IN

CHRISTO PATRI PAVLO,

Romanæ & catholicæ ecclesiæ antistiti Pon-
tificique Maximo, eius nominis tertio, Alber-
tus Pighius S. D.

ontrouersias, quibus nostra hac
tēpestate misere exagitur Chri-
sti ecclesia, quas, dum earundem
componendarum gratia tuo man-
dato Pontifex beatissime interes-
semus conuentibus nuper celebra-
tis in Germania, qua potuimus di-
ligentia libellis duobus, diuersis

etiam locis, ita tunc cogente rerum & itinerum, profectio-
numque nostrarū necessitate, procinctu & instātia, impres-
sis atque editis ita explicauimus, ut euident faceremus: ex
qua parte in singulis staret orthodoxa catholicaq; veritas,
vix dum reuersi in patriam, in vnum nunc corpus redactas,
elegantioribus typis, cum expeterentur ab omnibus, &
prius impressæ non sufficerent, iterum excudi curauimus: &
tuæ Sanctitati dicandas censuimus; ut cuius auctoritatem,
in his omnibus quæ circa fidem & religionem quæstiōibus,
pugnis, & concertationibus oriuntur in domo ecclesiastica,
vbique asseruimus conseruanda in eadem paci & fidei vni-
tati prorsus necessariam, re quoque ipsa & facto religiose
agnosceremus. Nam in illis, tametsi ad pietatis regulā, quā
didicimus in catholica ecclesia, perpetuo colimantes, ab ea-
dem in nullo nos deflexisse confidimus. Ut tamen homines

EPISTOLA DEDICATORIA.

omnes sumus, & erroribus multis obnoxii, hoc unum mihi probabitur perpetuo in omnibus, quod tue Sanctitatis, & apostolicæ sedis V. iudicio comprobatum fuerit, ut quod divina in his assistentia, pro totius Christi ecclesiæ necessitate singulari prerogativa nititur. Nec moror, ut nostrum hoc factum calumniari sint religionis hostes & aduersarii. Nam dedi operam, & spero effecisse me, ut omnes possint intelligere, suscepisse me labores istos, nullius demerendi, quæ unius Christi, uniusq; orthodoxæ & catholicæ veritatis asserendæ, sarciendæq; unitatis & concordie studio in ecclesia. In qua, cum ad extremam iam necessitatem vêtum sit, in tuam Sanctitatem priorum omnium post Deum respiciunt oculi, & expectant, ut illi se totam impendat pro suo officio, nec quicquam intentatum relinquat, quin potius extrema quoque extremis morbis remedia adhibeat, & Deo hominibusq; presentibus posterisque re ipsa contestatum, faciat, per ipsam non steterisse, si quo minus, peccatorum nostrorum demerito, ab ecclesia sublata fuerint hæc perniciosissima dissidia. Quam ut suæ ecclesiæ Christus diu seruet, dirigat, prosperet, & eidem suggerat reparandæ constituendæque in eadem unitatis, dignitatis, & discipline ecclesiasticæ consilia efficacia, eundem piis votis cum piis omnibus orare non cessabimus. Datum Coloniae Nonis Ianuarii. Anno à nato Salvatore M. D. XLII.

Albertus

ALBERTVS PI- GHIVS CHRISTIANO

Lectori in Chri-
sto. S.

T extra omnem cōtrouersiam, nul-
lam esse tam barbaram nationem,
nullam gentem tam efferatam, cui
non diuinitatis quidā, ac numinis
sensus instinctu naturā infederit:
nullam proinde ab ipso mundi ini-
tio regionem, nullam urbem, nullā
domū reperiri, quæ religione pror-
sus caruerit, atque ea, velut tacita
confessione, diuinitatis non vllum

sensum prodiderit. Quem & in ipsa idololatria prodiderunt
homines, qui etiam ligno & lapidi colendo se maluerunt de-
mittere, quā nullum deum videri habere. Vt etiā & hoc ex-
tra controuersiam est, nulla re, quam efficaci religione, atque
eius vnitate, quamuis falsā, in vnius corporis societatem con-
ciliari, contineri que liberos homines: nihil eos magis separa-
re, & contra se diuidere, quā in religione dissidium, pugnā,
& discordiam. Ita & hoc extra controuersiam sit oportet,
nihil esse posse vtilius humano generi, nihil magis necessariū
in eius sinceritate concordia: qua, non solū paratur, & cōser-
uatur pax inter homines, sed etiam hominum erga deum pax
constat, & ad vitam illam beatam, immortalemque nobis est
aditus. Quæ cū præcipue pendeat ex vnitate sincere atque
orthodoxæ fidei, nihil egit ab initio hostis ille humani gene-
ris diligentius, ac maiori studio, quā vt eam quoquo modo
corrumpere: in eā introduceret quæstiones & cōtrouersias:
& vnū hac, alterum illac, quaqua persuasione illiceret, & ab-
duceret ab vnitate orthodoxæ & catholicæ fidei, ab illo cor-
pore ad quod congregantur illæ aquilæ, in quo solo est Chri-
stus, via ad salutem, vita, & veritas in desertum, in aliquos an-
gulos, in singularitatem & nouitatem aliquam, Aduersus cu-

EPISTOLA

ius insidias, tamen si suos, & cautos, & saluari antidoto satis
præmunis Christus reddiderit: nempe, ut obturemus aures
velut ad vocem incantantium, nouæ alicuius doctrinæ pro-
fessoribus: illis nō credamus, etiā si respondere non possumus
eorum argumentis & rationibus: nō exeamus extra septa o-
uilem sui, nō separemur ab illo corpore, sed firmiter in eo nos
contineamus, etiam qualiscunque nobis diuersa, quæ ingeri-
tur, ostentatur, & docetur doctrina, appareat. Inuenit tamen
ille semper aliquos, salutaris illius præmonitionis, & doctrinæ
Christi parum memores, quos seduceret: variis ad hoc instru-
mentis abusus & artibus. Nunc pseudoprophetarū suorum vi-
tæ seueritate, & simulata sanctimonia: quæ facile perstringit
imperitorum, & simplicium animas, sibi que apud illos autho-
ritatem facit, & in eadem insinuat: nunc etiam singulari eru-
ditiōe, eloquentia, & scripturarum peritiā, & quibus magna
probabilitate aduersus catholicæ fidei veritatem, ac simpli-
citatē, inducebant testimonia: & venena sua, magno artificio
recepta, & cæcata sub aromate eloquiorum cœlestium propina-
bant incautis. At nunquam ab initio, nescio qua fatali animo-
rum ad nouitates propensione, qua pastorum socordia ac ne-
gligentiā, quam nunc, messēm facit tam vberem: nunquā sim-
plicius, minore cum negotio, & artificio. Neque enim sunt
admodum artificiosi impostores, per quos tantum negotium
aggressus, tanto successu perfecit: siue vitam eorum, siue eru-
ditiōe & literarum peritiā spectes. Neque enim in illa, ne-
que in hac, quicquā admiratione dignū est cernere, quicquā
quod vlli merito possit imponere: ut mihi mirum videatur,
tam multos viros principes, optimates, prudentes alioqui, gra-
ues, & cordatos, tam multas insignes ciuitates, & respublicas
abduci ab illis potuisse. Ne tamen hīc ignem, quod dicitur,
fodiamus gladio, sed contra potius, Christiana nobis mutuo
occurramus charitate & modestia, quomodocunque demū,
& quocunque malo genio hæ pugna, hæ dissidia, in fide ac
religione in ecclesiam introierunt, per viscera redemptoris
nostri Christi Iesu, atque eius preciosum sanguinem, obsecro
& obtestor omnes, ne salutē suam tā vilem habeant, ut eam
permittant quibuscumque, qui suum forte in his turbis agunt ne-
gocium. Neque enim de re parua, aut negligenda, non de for-
tunis, non de ditionibus, non de vita corporali, sed de æter-
na salute, aut dānatione agitur. Ipsi per se controuersias vni-
uersas

uerfas, quæ inter illos & nos sunt, expendant diligentius, & curent intelligere: neque ita simpliciter credant, quæ ipsis dicuntur à suis illis mystis & doctoribus. Res enim longe habet aliter: & dedimus operam ut quiuis orthodoxam veritatem per singulas facile posset intelligere. Ad quod nos animauit, primum piiss, ac religiosiss, principum nostrorum, Imp. Caroli, & Ferdinandi Cæsaris, pro reparanda vnitatis fidei, religionis sinceritate, & Christiana pace in ecclesia, singulare studium. Deinde etiam spes, quam non exiguam, diuersæ quoque à nobis fidei principes, optimates, statimque de se præbuerunt: expectantes indici Christianum colloquium, in quo vtrinque docti aliquot colloquuturi inter se (si forte red dita acceptæque mutuo ratione suæ sententiæ, convenire possent in catholicam Christianamque fidei concordiam) convenirent. Vuormatiam: eo ipso satis contestantes, se per tantos iam dudum istarum controuersiarum, (quæ magna rerum atque ordinum omnium confusione vigent in ecclesia, & quas in publicam pernitiem Christianæ Reipubl. palam vergere nemo non intelligit) Christianæ adhuc pacis & concordie se esse percipidos, & orthodoxam veritatem intelligere, & sequi. accessit his, quod & ego Vuormatiæ existens inter conuocatos ceteros, aduersariæ doctrinæ præconum, & antistitum vocibus aliquot iactari præsentiscerem, se iam dudum reddidisse orbi rationem suæ fidei, quam certo veram crederent: à qua, nisi certiori ratione accepta, nec possent, nec vellent recedere, id quod & scriptis suis palam contestari videntur, atque eam etiam rationem, à nobis orbem exigere: ob plerisque multis toto orbe terrarum, quibus hæc publica, tanto tempore perdurans, de fide pugna & concertatio saltem dubitationes & scrupulos in fide iniicit. Quibus ego quij fructum perspiciebam fore, ob pleræque quæ non est necesse ascribere, ne qua parte meum in ecclesiam cessaret officium, hanc ipse mihi desumpsi provinciam, ut summam singula pertractarem controuersiarum quæ inter nos sunt, capita, iuxta ordinem confessionis fidei illorum, quam ante annos aliquot Augustæ exhibuerunt Imperatori, & imperii proceribus, inde sperans certiore fructu, quam ex omni colloquio, peruenturum, non solum ad absentes toto orbe scandalizatos, & nonnihil hæsitantes ex his publicis de fi-

EPISTOLA AD LECTOREM.

de concertationibus, sed etiam apud posteros. Qua tamen
in re, non tam eruditioni, quam causæ nostræ confusus sum
atque illius adiutorio, cuius causa agitur. Hoc tamen quo
quiores nobis te præbeas Lector, oro te ut perpetuo mem
neris, procul domo libris rebusque familiaribus, peregre
apparatu procinctuque, viatico, tempore exiguo, quò ser
remus temporis, hæc lucubrata à nobis imò, priores duas
pe, de peccato originis, & de fide, operibus & iustificatione
hominis controuersias, inter imprimendum elaborauimus
ut non potuerimus, antequam iam prodissent, earunde
conferre cum fine principium. Spero tamén in Christo, quò
laboris tui non pœnitebit, si vno has veritatis studio legens
Datum Coloniae Nonis Ianuarij, Anno à nato Salvatore.
M. D. XLII.

ALBERTI PI-
GHII CAMPENSIS DE
peccato originis, Con-
trouersia I.

Non est leuis momenti, nec in pau-
cis aut exiguis pugnans, vt quibus-
dam forte videtur, de peccato ori-
ginis inter aduersarios & catholi-
cos controuersia, à qua explican-
da diligentius, post habitum de ea-
dem Vuormatiæ colloquium, vt
multa me deterruerunt. Primum,
quod fortassis ægrè laturus quos-
dam hoc suspicabar: & aduersario.

rum, qui suæ doctrinæ mysteria illic satis artificiosè & stu-
diosè celata, inuulgari ac traduci ægrè laturi essent, & luculè
tius redargui: & nostrorum, qui nostram diligentiam (vt su-
mus ferè omnes homines) ad suam rapturi iniuriam. Dein-
de, quod difficilimam eius explicationem cernerem, vt
quam hætenus à nemine omnium, nec ab omnibus in vnum
quos mihi videre contigit, satis explicatam inuenissem.
Quam nobis difficiliorem fecit vita viatoria, & à libris fa-
miliatibus absentia. Postremò, quòd verebar etiam hinc in-
uēturos aliquos ansam aduersum nos alicuius calūniæ, qua-
si inuulgaremus secretum Vuormatiæ colloquij. Ita aduer-
sum hæc omnia, nos armauit zelus religionis & fidei. Qui vt
aduersus omnem illam difficultat nos animauit, ac niti co-
egit, & Christi gloriam, quàm hominum æstimationem plu-
ris facere, atque hoc potius canere, ne recta ac dissimulata im-
pietas, videretur à nobis tulisse approbationis calculum. Ita
aduersus calumniam ex indicto secreto Vuormatiæ collo-
quij, hoc nobis succurrebat: quod nullū nobis verbum di-
cendum foret, in explicanda hac controuersia, quod dictum
esset in Vuormatiæ colloquio, sed planè diuersissima omnia:
& proinde non fore illi aduersum nos locum calumniæ: vt

a quam

DE PECCATO ORIGINIS,

quam, res ipsa facile redargueret. In hunc modum perpen-
vtrique omnibus. Et quia putabā, reparationis iustificatio-
nisque nostrae mysterium, ritè explicari non posse (quod pro-
xima controuersia faciendum est) nisi antè intelligeretur
plus noster in origine, induxi in animum exordiri ab hac
ma, ne sine capite (quod aiunt) prodiret fabula. Tu proinde
lector Christiane, nostros hos labores boni consule.

De pecca- De peccato originis, ante D. Augustini tempora, nulla vi-
to originis quam concertatio aut controuersia inuenitū fuisse in ec-
quid certū sia, imò mira apud scriptores omnes sermonis paritas, &
habet or- brietas. Hoc tamen simpliciter, & vnum de illo credebatur
thodoxa omnes, neminem inde liberari, nisi per vnā mediatoris Ch-
fides, et de sti gratiam, cuius morte, illud, mortis ab Adam in nos omni-
finis eccle- introducta, & in vniuersos propagatione transmissa, dam-
siaistica. tionisque, ruptum sit deletumque chirographum: quo nem-
usque ad illam baptismi sacramento, aut æquivalenti aliquo
perceptam regenerationis gratiam, non teneatur obnoxius.

Hoc, inquam, vnum & certum est, quod hac de re, ab initi-
orthodoxi crediderunt omnes. In quo vno, etiam quiescit
stetit definitio sedis apostolica, & catholicorum Episcopo-
rum omnium, aduersus Pelagium & Coelestium, qui primi, ne-
garunt nos reatu originalis delicti nascendo cōtrahere. Quo
admodum clarissimè constat ex variis librorum Aug. Le-
cis, & præcipuè, ex eius ad Optatum, de origine animarum
epistola, quæ numero est c. l. v. i. Quo vno saluo, cetera
omnia, quæ de hoc varia dicuntur, atque intelliguntur, à variis
ipse cuiusque ingenio permittenda censet, modò Deum au-
thorem peccati non faciant.

Peccati ori- Itaque cum catholica ecclesiæ definitio de peccato origi-
ginali in nis, nihil plus habeat, quàm, quod sit, & quod propagatio-
nobis effe- ab Adā, ei ipsi subdimur, & qui eius in nobis effectus sint, ni-
ctus. pe, moriendi necessitas, & omnium quæ naturam nostrā co-
poream & mortalem de se consequuntur, miseriarū & inco-
modorū cathena quædam perpetua, quæ nos constrictos
ipso conceptu, & materno utero in mortem rapit, à quibus
nisi peccasset, nostri generis origo, nos liberasset Dei gratia.
Ad hæc, intestinum in nobis dissidium, & assidua pugna
nis aduersus spiritum: voluntatis infirmitas quædam, & natu-
ralis pronitas ad carnis sui hospitis desideria: rationis à sen-
bus dependentis, ad comprehendenda illa verè bona inuisi-
bilia,

bilia, pigritia, ac tarditas, atque adeo cecitas. Quæ partim plañe sultulisset, partim mitiora reddidisset, iustitia illa, quæ originalem dicimus. Postremo (quod est complementum malorum omnium) quodd ob id ipsum, nascimur iræ filij, extorres à dei regno, & damnationi obnoxij. Hæc, inquam, de peccato originis, cum certa tantum habeat ecclesiastica definitio, etiam extra cōtrouersiam sunt in præsentī cōtrouersia: sed vniuersa ea nobiscum affirmāt aduersarij: & rectè nobiscum damnant contrā sentientes Pelagianos, & alios.

Quid verò sit ipsum peccatum originis, & in quo cōsistat eius propria ratio, ecclesiastica definitione certum non est: & proinde variæ de hoc ante nos fuerunt, atque etiam nūc sunt orthodoxorum sententiæ: & adhuc sub iudice lis est. Augustino ferè visum est, concupiscentiam carnalem, in concupiscibiliter genitis, & lege nascendi communi propagatis ab Adam, verè rationem peccati habere: per baptismum tolli eius reatum, & vniuersam culpæ, & peccati quam habuit rationem: ipsam verò in nobis relinqui ad agonem. Aliis non probatur ea ipsa Augustini sententia, nec videtur concupiscentiam illam, qualis esse potest in paruulis, veram peccati rationem habere posse, vt in qua, diligenter expedientes omnia, nihil inueniunt, quod dei ipsius opificium non sit, & propterea ad veram peccati rationem vicinius collimantes, peccatum originale definiunt, carentiam iustitiæ originalis debiti inesse. Cuius opinionis D. Anselm⁹ lib. de partu virgineo, author fuisse videtur. Et quanuis inter duas has de peccato originali definitiones & sententiæ, ferè scholæ hæreant, nisi quodd quidā, velut media via quærentes incedere, ex duabus vnam faciant, & vtranque in vnum confundant: nulla tamen earum omnium ex ecclesiæ definitione certa est: imò, omnes mihi certò atque euidenter falsæ videntur, cuius meæ sententiæ rationem mox explicaturus sum. Non tamen damno eos qui aliquam sequuntur ex prædictis sententiis: nec deum, si quis afferret nouam aliquam, quamdiu, certa nulla de hoc ipso est, catholicæ ecclesiæ definitio ac sententia. Aduersarios verò, non damnare non possum, quodd ipsi sibi hanc auctoritatem arrogent, statuendi, definiendique nobis id, de quo hæctenus inter orthodoxos liberè disceptatū est: & tanquam certum id proferant in articulo suæ fidei, quod non solum incertum, sed etiam certò falsum, imò plañe im-

a ij pium

*Quid sit
peccatum
originis,
ecclesiasti-
ca defini-
tione cer-
tū nō esse,
& proin-
de varias
de eo, or-
thodoxorū
esse senten-
tias.*

*In aduer-
sariis quid
damnet in
hac contro-
uersia.*

DE PECCATO ORIGINIS,

pium est. Qua equidem in re, eo intolerabiliore sunt, quod
D. Augustini sequi se profitentes sententiā, bis ferē per
nia ab eodem dissentiant: pro eius, quanvis non certa, sed
mihi videtur) parum probabili sententia, aliā introducunt
plenam in Deum conditorem nostrum blasphemiam, quem
modum post euidens faciemus.

*D. Augu
stinus sen
tentia, De pe
ccato origi
nis.*

Diui Augustini hac de re sententia quā fuerit, ex plerisque
librorum eius locis clarissimē colligitur. Siquidem cap. vii
lib. i. de pecc. me. ac remiss. peccatum originale, affirmat
nalem concupiscentiam in concupiscibiliter genitis ab Adam
qui peccato suo, ea, velut tabe quadam, infecerit omne
stirpe sua, ut praedictum est, genitos. Et cap. xxxv i i i. e.
dem. Per baptismum autem euacuari illud ipsum peccatum
quod in carne nostra est, non ut concupiscentia conspici
& innata, repente absumatur & non sit, sed ne ob sit renas
quae inerat nato, sitque illi post regenerationem, exercitum
ad virtutem, si dei gratiam non recepit in vacuum. Et rursum
Non extinguitur, inquit, lex peccati, quae in membris
stris est, repugnans legi mentis nostrae, sed ignoscitur quod
quid ab homine factum est, cum eidem concupiscentiae suae
iecta mente seruierat. Ipsa verō, soluto reatus vinculo, quod
per illam, diabolus animam captiuā retinebat, & interclusa
ne destructa, quae hominem à suo creatore separabat, manet
in certamine, quo corpus nostrum castigamus, & seruimus
subiicimus.

In eandem sententiam habet ibidem lib. ii. cap. ii. i. Co
cupiscentia, inquit, tanquam lex peccati manens in mem
bris corporis mortis huius, cum paruulis nascitur in paruulis
prizari à reatu soluitur: ad agonem relinquitur, ante ago
mortuos, nulla damnatione prosequitur: paruulos non bat
zatos, reos innectit: & tanquam irae filios, etiam si paruuli
riantur, ad damnationem trahit. In grandibus autem bat
zatis (in quibus iam ratione utentibus, quicquid eidem
cupiscentiae mens ad peccandum consentit, propriae vol
tatis est) deletis peccatis omnibus, soluto etiam reatu, quod
vinctos originaliter detinebat, ad agonē interim manet
ad illicita non cōsentientibus nihil omnino nocitura, donec
abforbeat mors in victoria, & pace perfecta, nihil quod
vincatur existat. Cōsentientes autem sibi ad illicita, reos
net. Et hoc esse malum vult, à quo ut liberemur, orare nos

cuit dominus, quod perficietur in fine. Quod malum maneat in carne nostra, non natura in qua diuinitus creatus est homo, sed vitio, quo voluntate prolapsus est. Hoc malum habitare in carne sua, sciuit, inquit, & Apostolus, & præcepit, ne regnet in nobis. Hacten⁹ ille loco memorato. Et lib. i. de nuptiis, & concupiscentia, cap. xvi. Concupiscentiam carnis, non esse ex naturali connubio veniens bonum, sed ex antiquo peccato accidens malum: propter eam fieri, ut de iustis, & legitimis nuptiis filiorum dei, generentur filij non Dei, sed seculi. Ex concupiscentia carnis, quod nascitur, mundo, non Deo nascitur: cuius reatum, sola regeneratio dimittit, quem generatio trahit &c. Hæc concupiscentia, quæ solo sacramento regenerationis expiatur, peccati vinculum, generatione traicit in posteros: tametsi ipsa, in parentibus regeneratis, peccatum non sit, nisi quodam modo loquedi, quia à peccato facta est: ut lingua, locutio: manus, scriptura: aut etiã, quia sollicitat ad peccatum, sicut dicimus frigus pigrum. Hæc itaque eiusmodi nunc citato loco. Quæ ideo aliquanto prolixius ascripsimus, quò clarè pateat Augustini hæc de re sententia. Quam sequi se dum profitentur aduersarij, suã (quod mox euident faciemus) pro eadem nobis intrudunt sententiam, ab illa Augustini diuersissimã: & velut articulum fidei certum nobis statuunt: quum nec illa, ut dixi, Augustini certa sit.

Tradit ille, ut audisti, peccato Adæ, carnalis concupiscentia occulta tæbe ac contagione, infecta vniuersam posteritatem eius, ut quæ sit in carne nostra, non natura in qua diuinitus creatus est homo, sed vitio quo prolapsus est. Deinde, ut hæc ipsa concupiscentia, nostro corpori inspersa atque innata, (quæ & ipsa lex dicatur ab Apostolo, quæ in membris nostris est, legi mentis nostræ repugnans) in nondum baptizatis, verè, & propriè peccatum sit, quæ ignoscatur quidem, sed non tollatur in baptismo. Ignoscatur inquam, non, ut non sit sed ne in regeneratis amplius peccatum sit: ipsa in se manente ad certam, & exercitationem nostram. Notabis autem Augustinum perpetuò loqui, de concupiscentia carnis, non rationis, non voluntatis, non spiritus: de ea, inquam, quæ in carne nostra est, aut cõspersa, aut innata carni: quam, & illam legem membrorum dicit, repugnantem legi mentis nostræ, & manere in mēbris corporis mortis huius, habitare in carne nostra.

a iij

Ara, &

*Epilogus
sententiæ
Augustini
de peccato
originis et
concupiscentia.*

DE PECCATO ORIGINIS,

stra, & nasci cum paruulis. Notabis secundò, affirmari ab eodem, concupiscentiam hanc, manere in baptizatis, sed non habere rationem peccati. Quæ duo, cur memoriæ notantur dari cupiam, post intelliges.

Quòd autem non solum incerta, sed & falsa sit dicta Augustini sententia, & primum, qua parte dicit, Adam, peccato carnalis concupiscentiæ tabe infecisse posteritatem suam uersam, maximè quomodo hoc communiter intelligitur

Falsa ostenditur dicta Augustini sententia. (nam ut sanè id ipsum possit intelligi, post intelliges) ut patet ex dicto illud corripisset naturam Adam, eatenus sanam, & integram, & fecisset morbidam quandam in carne qualitate per quam, effrenato impetu deinceps ferretur in uetita, rebellaret rationi ac spiritui, quæ corruptio, seminis ex eo infecti propagatione deriuaretur in filios, ita mihi demonstrari posse uidetur.

Quod peccatum Adam humanam naturam corrumpere non potuerit in sua substantia. Si peccati illius usus de interdicto fructu, is effectus fuerit, ut carne Adam, necesse est, ut illud eius causa naturalis fuerit humanam naturam Neque enim peccat, volebat sibi & posteris illam carnalis corruptionem accire, nec in eam ferebatur, ut in suæ uoluntatis obiectum. Si autem peccatum illud, ut quoddam suæ naturæ corruptionem in modum corripit naturam, necesse est, ut vis illa corruptrix illi competierit, vel quia peccatum, vel quia hoc peccatum. Singularis illius peccati, nihil eiusmodi, præ aliis peccatis, naturaliter comperiisse inueniens. Proinde si corruptionem naturam, quia peccatum corripit: ergo vis eadem, inerat peccatis omnibus, & singulis: & tanto perniciosior, quanto grauiora sunt. Quanto igitur erit nostra natura, quam eorum qui priores nati sunt, corruptior? ut quæ, per tot, tam graues peccatorum à primo pariete nostro, ad nouissimum commissurum Chiliades, continuò facta sit deprauatio.

Sed ratio ipsa, per se planè intelligit, commentum hoc esse, ut dicatur corporea natura, corrupta in substantia, & aliquid essentialis corruptio in ea facta per peccatum primi hominis, siue actum uoluntatis eius illicitum spectes, quo, neglecto creatoris mandato, mulieri acquieuit: siue culpæ, aut deformitatis rationem, quæ erat in actu eiusmodi. Huic, ut merè priuatiui, nulla ascribi potest actio corruptiua substantiæ. Ut autem actus ille uoluntatis, quo ille nihil minus uoluit, ut suæ naturæ corrumperet substantiam, euidenti ueritati aduersatur. Nihil enim in uniuersa rerum natura tam malignum est, quo

primò intendat, aut non esse, aut corruptionem alicuius: sed tantum generatio, prima in intentione est: ad quam concomitantè sequitur corruptio cōtrarij, atque impossibilis ei quod intenditur per generans. Quid igitur generare intēdens actus ille voluntarius Adā, quo diuinum mandatū prauaricatus est, corruptit integritatem humanæ naturæ, & substantiæ, præsertim corporeæ?

Deinde etiam hoc mihi euidenter falsum videtur, quòd dicitur concupiscētiā illā carnalem, quæ in carne nostra est, repugnantē legi mentis nostræ, propriē, & verē esse peccatū in his qui baptizati nō sunt, quòd ignoscatur quidem in baptismo, ne amplius peccatū sit, attamē maneat, reatu eius sub lato quo per illā diabolus animam captiuam detinuerat, quo paruulos absque baptismo hinc discedentes, velut iræ filios reos nexosque ad damnationem pertrahat.

Hoc ante omnia admonēdus es lector. Augustinum (quod suprà audisti) de vi illa concupiscibili innata insperāque pori, & non de eius motibus, hoc est, carnis concupiscētiis, legi mentis nostræ aduersantibus, loqui, quæ in paruulis recens editis, aut in materno vtero adhuc existentibus nullæ sunt, nec esse possunt, vt, non solum omni adhuc vsu rationis destitutis, sed omnis quoque rei discretionē carētibus. Quos si qua concupiscētia, reos, nexosque ad damnationem pertrahit, vim esse illam concupiscibilem necesse est, vt nōdum explicantem actus suos, sed adhuc planē sepultam, neque dū vllā rerum concupiscibiliū discretionem habentem, qua sine illa ferri nō potest in obiecta sua prorsus incognita. Vt autē hæc ipsa vis illa cōcupiscibilis, propriē peccatū sit, culpa, iniquitas, de se deo odiosa, & execrabilis, & nos in ei⁹ ira, indignatione aut offensa constituens, mihi absurdissimè dici videtur. Nec minus absurdè, quod eadē ipsa manere possit, & non esse Deo & abominabilis, si talis aliquando fuerit.

Cuius meæ sententiæ, priusquam rationem explicem, hoc scētiam in antē mihi præfandum videtur, Augustinum, quātum equidē meminisse possum, nec tentare quidem vsquam, seu auctori tate scripturæ, seu vllā vi argumentationis, suam illam de cōcupiscētia & peccato originali sentētiā asserere, sed solū simpliciter affirmare. Lutherus verò, cui ea ipsa placuit Augustini sentētiā, in eadem asserēda verbosus, & prolixus est, sed parum efficax, vt cuius præcipua ratio, ex vltimo Decalo re-

gi præcepto ducitur. Quo, cum concupiscere prohibeatur, vult concupiscentiam omnem, etiam illam quæ in carne est, velut huic præcepto contrariam, esse peccatum, & legis transgressionem.

Sed ipsa præcepti verba, hanc illius sententiam mox eadem redarguunt. Nam illo præcepto prohibetur actus, non motus concupiscentiæ, seu carnis, seu voluntatis illam intellectus, non verò, vis ipsa concupiscibilis inspersa, innataque; et ni, unde hi motus prodire diceretur: dicitur enim. Non concupisces domum proximi tui, nec desiderabis uxorem eius, non seruum, non ancillam, non bouem, non asinum, nec omnia quæ illius sunt. At nostra quæstio est, de concupiscentia la carnis, qualis ante rerum omnium discretionem est in paruulis, quos per eam ipsam diabolus, secundum animam captiuos, ante baptismum retinere ille affirmat, & hinc discedentes, velut iræ filios, reos, nexosque ad damnationem pertrahere. (Neque enim illi, adhuc concupiscunt, aut concupiscere possunt domum proximi, nec desiderant uxorem suam, non seruum, non ancillam, non bouem, non asinum, nec quicquam omnium, quæ illius sunt) hoc est, de vi illa concupiscibili, quæ carni inspersa, atque innata est, quam, & fomentum dicunt. Hæc fingi omnino non potest prohiberi illo interdico decalogi, primo, palam resistentibus interdici ipsi verbis, ut iam demonstratum est, deinde, ipsa rei de qua agitur, natura, quæ, in se, non in se, in nostra potestate non est, nec interdici potest, non magis, ne nascamur cum capite, oculis, naribus, ore, ventre, aut quam, ne nobis in se vis tangibilis, gustatoria, olfactoria, auditoria, & cætera, quæ Deus, & natura nobis indidit. Nam, & vim illam concupiscibilem sibi amorem, & suauum, quæ in carne est, quæ etiam refugit ab horum contrariis, dei ipsius, & naturæ opificium esse mox demonstrabimus.

Itaque quo clarius pateat istam carnis concupiscentiam in nondum baptizatis, propriè peccatum non esse, quo etiam ante omnem eius motum, vel in materno utero, sub ira, & offensâ dei constituuntur paruuli, & mortis, damnationisque reatu inuoluuntur, ante omnia, ut methodo agamus, nobis constet oportet propria peccati ratio, alioqui absque scopo ferretur oratio, & aliam, nos aliam aduersarij, peccati rationem intelligentes, nihil aliud quàm verba profunderemus, in ventum

& ridicula euaderet omnis disputatio. Cuius methodi, dum obliuiscuntur plerique, nihil mirum est, si post prolixam disputationem, omnia æquè incerta maneant, ut ab initio.

Nec est, quod imaginantur quidam, aliam esse rationem peccati, secundum quā peccatū originis, aliam item secundū originale, quā peccatū actuale peccatum dicatur. Sūt enim hæc, primæ *Peccatum* peccati species, originale inquam, & actuale, & secundū vni- *originalis* le, vniuoce cam, veram, propriamque peccati rationem, originale pecca- *Peccatum* tum, qualecūque demū illud dixerimus, æquè, ut actuale, pec- *Peccatum* catū, & est, & dicitur. Nam æquiuoce etiam Christus, etiam *Peccatum* hostia oblata pro peccato, etiā concupiscentia carnis, aut fo- *Peccatum* mes post baptismum, peccata dicuntur in diuinis scripturis, quemadmodum paulo post explicabimus.

Propriam autem veramque peccati rationem, Ioannes pri- ma sua epistola mihi explicare videtur. Omnis, inquit, qui fa- cit peccatum, iniquitatem facit: quandoquidem peccatū est iniquitas. Et rursus: Omnis iniquitas peccatum est. Conuer- tuntur ergo inter se Peccatū, & iniquitas: & hæc illius pro- priam rationem explicat. Nam, quod iniquitatis, quā pec- cati, sit nobis notior ratio, ex eo est, quod illius mox se offert positiuū contrarium, ex cuius notione, ignota esse non pote- rit iniquitatis ratio: quod in peccato, perinde non est. Rectè *Peccatum* itaque notione peccati nobis explicauit archanorum ille di- *Peccatum* uinorū cōfessus Euangelista, & Apostolus, cum dixit peccatū *Peccatum* iniquitas, esse iniquitatē. Nec definiuit ignotum per ignotius, sed per *Peccatum* hoc est, le- *Peccatum* id quod cuique facile patet, & notum est, iniquitas siquidem *Peccatum* æquitati est contraria. Aequitas autem est iustitia, aut recti- *Peccatum* gressio. *Peccatum* tudo, quā deus à nobis exigit, ad suæ legis regulam. Est ergo *Peccatum* iniquitas, obliquatio à rectitudine, quæ nobis lege præscribi- *Peccatum* tur, aut legis transgressio, ut in eo etiam verissima compro- *Peccatum* betur illa Pauli sententia, qua affirmat, præuaricationem non *Peccatum* posse, ut ea *Peccatum* esse, ubi lex non est.

Sicut autem infinitæ iustitiæ, & æquitatis, nō aduersari, nec *Peccatum* que displicere non potest iniquitas, atque iniustitia, atque ini- *Peccatum* quum, iniustumque; eidē nō odibilem reddere, ita ut quid mo- *Peccatum* do tale sit, modo idem in se, immutatūque permanens, tale *Peccatum* quid in se *Peccatum* nō sit, necesse est circa rectitudinis regulam, aut legem, mu- *Peccatum* tatū esse aliquid, ut noua lege vetetur, quod antea interdictū *Peccatum* non fuerat. Ut vero vna eadēque manente æquitatis & iusti- *Peccatum* tiæ regula, idem aliquid in se manens, nunc proprie, primo, *Peccatum* non sit, *Peccatum* vereque

veréque peccatum sit, nunc non sit, fieri prorsus non potest. Quapropter, qui vim illam quæ in carne nostra est, conpiscibilem, quem fomitem dicunt, ante baptismum proprium peccatum faciunt, quod nos in dei offensam, atque ira constituit, & æternæ damnationis reos faciat, post baptismum verò eadem ipsam, ab omni culpa peccati, & iniquitatis ratione absoluunt, intelligunt, quàm præter rationem faciunt, cum veademque maneat æquitatis & rectitudinis, qua diuinæ iustitiæ conformemur, regula, à qua, quicquid ante baptismum dissidet, etiam post baptismum dissidet, & quicquid dissidet, peccati, iniquitatis, & iniustitiæ rationem habet, atque oculis diuinæ maiestatis odiosum est.

Nec legis Sed ne ab instituto longius digrediat, oratio, est, ut diuinus peccati mus, peccatum secundum propriam suam rationem, legis præratione cõ uariatio. Obliquatio nempe, aut error à regula, cui consistere hisq; mari teneamur. Vnde constat, nec legis, nec peccati rationem tollunt libere constare his, qui liberum voluntatis arbitrium tollunt ex arbitrium ex minibus. Debet enim adesse illi cui lex fertur, rationis iudicium, quo possit vim legis apprehendere. Debet quoque obsequium legi debitum habere in sua potestate. Ut ligno, lapidi stultè quis lege præscriberet, ut mouerentur sursum, ante ne deorsum caderent: homini, ut auium instar volare per aëra: cæco, ut videat: surdo, ut audiat: claudò, loripedem, & rectè, expeditèque ambulet. Nec impossibile aliquid, inquit August. potuit Deus imperare, quia iustus est, nec daturus est hominè pro eo quod vitare nõ potest, quia pius est.

Acceptio Ad hanc autem quam nunc diximus, rationem propriam peccati, analogia quadam facta, sunt & aliæ quædam peccati in acceptiones in scripturis. De quo, ne quis dubitare possit, ut scripturis, Pauli locus abunde conuincit. Eum, inquit, qui non nouerat peccatum, pro nobis peccatū fecit, ut nos efficeremur iustitia dei in ipso. Eum, inquam, nempe Christum Iesum, qui nouerat peccatum, agnus quippe innocens, & siue macula quæ ad eius ra abstulit peccata mundi, patri factus obediens usque ad mortem, tione pro mortem autem crucis: idem ipse pater, pro nobis peccatum priam, fecit, ut nos efficeremur iustitia dei in ipso. Peccatū fecit, et locutionis ratione, qua scriptura utitur, cū dicit: sacerdos comedere peccata populi. Et in Leuitico: Et imponet, inquit, manum suam, super caput peccati sui, hoc est, hostiæ pro peccato, ut peccato, in quam quodammodo trāsferri videtur peccati maiestas.

Hostia pro peccato, ut peccato, in quam quodammodo trāsferri videtur peccati maiestas.

ledictio, & offensa à peccatore, vt patiatur ipsa quod ille cō peccatum meruerat. Sic in Christum peccata nostra, dum ipse pro illis dicatur, satisfecit, quodammodo translata sunt. Peccata enim nostra ipse pertulit in corpore suo, super lignum.

Ad hanc monetam pertinet, quod idem dicit Apostolus, misisse deum filium suum, in similitudinem carnis peccati, & de peccato, inquit damnauit peccatum in carne, vel (vt admonet Origenes verius legi in quibusdam Græcis codicibus) & pro peccato damnauit peccatum in carne. Certè, ipsa demonstrat locutionis forma, in tribus his verbis variè peccatū accipi. Est itaque quod dicit eodē Origene interprete: Per hostiā carnis suæ (quā peccatū ab eodem dici ex more diuinarū scripturarū iam palām fecimus) damnasse illū, & destruxisse peccatū, pro quo expiādo in ara crucis se obtulit. Dānasse ergo deum patrem peccatū totius mūdi, pro illo peccato, illa carnis sui filij hostia, velut pro nostræ redemptionis precio.

Ita quoque quia ex peccato est, quod vis illa concupiscibilis quæ in carne nostra est, aduersetur spiritui, atque etiam quia ea, velut instrumento quodam ad sibi subiiciendum iu piscibilis go peccati hominē, aduersarius noster, ille serpens antiquus carni nobis vitur, eandem ipsam, etiam peccatum, sicut illam carnem congenitam peccati, & corpus mortis appellat Apostolus, vt cum dicit: vt peccatū Peccatum occasione accepta per mandatū seduxit me, & dicatur ab per illud occidit. Hic certè non accipere illum in propria Apostolo. sua significatione, peccatum, pro iniquitate, aut legis iustitiæ transgressionem, indubitatum est: vt ea velut per occasionem ex mandato acceptam seduxerit nos, sed cogimur velut authorem quēdam peccati hīc intelligere, seu illū de quo Eua: Serpens seduxit me, aut certè, concupiscentiam propriā, de qua Iacobus: Vnusquisque verò tentatur à cōcupiscētia sua abstractus & illectus, deinde concupiscentia cum cōceperit, parit peccatum, peccatum verò cum consummatū fuerit, generat mortē. Vides itaque, quod sit illud peccatū, quod nos tentat, & seducit ad peccatū, quo consummato, per illud ipsum, mortis nos reos facit: nempe concupiscentia, quæ occasionem ad nos seducēdum ex mādato accepit, irritata videlicet, lege sibi contraria, & facta efferator. Quam eandem, idem Paulus intelligit, cum dixit: Nunc autem, non ego opeor illud, sed quod habitat in me peccatum, scio enim quia non habitat in me, hoc est, in carne mea bonum. Loquitur autem

DE PECCATO ORIGINIS,

autem de motibus veteris hominis, & carnis peccati, quod
aduersantes legi mentis nostræ, & spiritus, in se adhuc vehe-
mentes, atque efferos sentiunt, qui nouitati vitæ studere in-
cipiunt: quos dicit, à se aut à nobis non fieri, sed à peccato
quod in nobis, hoc est, in carne nostra habitat, concupiscen-
tia, inquam, aut fomite à nobis, vt huiusmodi, propriè non
sit, quod simpliciter nolumus, & quod nobis inuitis in nobis
fit. Illa enim dicimur facere, quæ voluntariè facimus, & in
potestate nostra habemus non facere. Si quis alius per nos in-
uitos, repugnantésque quid faceret, non nos, sed ille, id ipsum
verius, ac propriè diceretur facere. Vt si quis alterius, sui im-
potentis, articulis scriberet falsam syngraphâ, aut falsum te-
stimonium, huic, non illi, imputaretur hæc falsitas. Verè pro-
inde Apostolus: Si autem quod nolo, illud facio, iam non ego
operor illud, sed quod habitat in me peccatum. Si concupi-
sco secundum carnem aduersus spiritum, nolens, & inuitus,

iam non ego propriè dicendus sum concupiscere, aut illius
concupiscentiæ author, sed habitâs in me peccatum, hoc est,
vis illa concupiscibilis, quæ & fomes peccati, inpersa, inna-
tæque carni. Nam quod non propriè hic loquatur de peccato,
hoc est, iniquitate, aut obliquatione à rectitudine, quâ regu-
la diuinæ iustitiæ à nobis exigit, per se est notum atque eu-
dens: cum illâ Deus necessario odio habeat, neque eam solam,
sed & illum, in quocunque ea ipsa reperta fuerit. Similiter
enim odio sunt deo, impius, & impietas eius. At peccatū il-
lud, de quo hoc loco Apostolus loquitur, etiam in iustificatis
est, ac deo placentibus, etiam his qui primitias spiritus acce-
perunt, atque adeo in illo ipso Apostolo. Deinde, peccatū se-
des, non caro, res inquam bruta, nec legis, nec iustitiæ, aut
iniustitiæ capax, sed voluntas est. De eadem quoque carnis
concupiscentia, idem loquitur Apostolus cum iterum dicit:
Non ergo regnet peccatum, in vestro mortali corpore, vt o-
bediatis concupiscentiis eius. Quam ea locutionis figura (vt
etiam ipse Augustinus cap. xv i i i. lib. i. de nup. & concup. do-
cet) ferè perpetuò peccatum appellat, quomodo scripturam
manum, loquelam, linguam, & frigus pigrum dicimus, quia
& ex peccato est, & nos repugnans legi iustitiæ, ad peccatū
inclinat, & sollicitat, si ea neglecta, illi potius auscultaueri-
mus. Iubet proinde Apostolus, non, ne in nobis sit, quod no-
stræ potestatis non est, sed ne regnū illi cōcedamus, ne obe-

diamus

Quod Apo-
stolus con-
cupiscen-
tiâ carni no-
stræ inha-
bitare pec-
catū appel-
lans, non
secundum
propriam
suâ ratio-
nem pecca-
tum acci-
piat.

diamus concupiscentiis eius, quod in nostra potestate est, cū diuinā gratiæ paratę omnibus, eam fideliter expectētibz, adiutorio.

Hanc itaque tam variā & multiplicem acceptionem peccati, qui non ante distinguunt in scripturis, dum inquirunt, non, quid propriē peccatum sit, & dici debeat, neque in eo, quam explicauimus, analogiam attendunt, & principalem, propriamque eius significationem non discriminant à ceteris, absque methodo inquirūt, & velut Andabatarū more in tenebris dimicāt, nec rectē secant verbū veritatis, iuxta præceptum Apostoli. Nihil proinde mirū est, si in crassissimis hæreant, atque implicentur erroribus, & multum disputando, nō multum profecernit, sed post omnem disputationē æque incerta permaneant omnia.

Nobis verō, ea ipsa distincta accuratius, & explicata lucē. *Ex ratione* lentius per se demonstrat cōtinuū, id, ad quod demonstrādū peccati ex-
inducta est: vim nempe illam concupiscibilem, quæ in carne *plicata eui*
nostra est, tamen si fomes peccati sit, & ad peccādum nos illi. *dēter cōse-*
ciens, non tamen propriē peccatum esse, nec dici posse, siue *qui, cōcupi-*
antro, siue post baptismū eādē intellexerimus, hoc est, iniqui *scientiā illā*
tatem, & obliuationē à rectitudine, quæ lege à nobis exigi *carnis, nec*
tur, quæ nihil est aliud, quàm legis transgressio: sed tantū, *ante, nec*
qua diximus, analogia peccatum dici, quomodo dicim⁹ scri. *post baptis-*
pruram, manum, aut frigus pigrum. Quod qui negat, necesse *mum pro-*
est, vt legem, cuius sit trāsgressio, proferat. Quæ cū nulla sit, *prie pecca-*
nec esse possit, primū, quoniam hi quibus nec liberi arbitrij *tum esse*
nec rationis vsus vllus est, lege obligari non possunt: nempe
paruuli, quemadmodū non solum diuinā philosophiæ pro-
fessorū, sed totius humani generis, cōcordi sentētia alibi eui
dentissimē demonstrauim⁹: deinde (quod eadē euidentia eodē
totius humani generis cōsensu cōstat) quoniā lege interdici
nō potest, quod prorsus vitare nō possumus, immō, quod ne
cessariū, atq; inuitabiliter nobis inest: nec à nobis inest, sed
ab alio, & si qua, in re eiusmodi, imaginari posset culpa, & ini-
quitas, nō habēri, sed auctori eius meritō imputari deberet:
sicut si peccatū esset, cecū, claudū, & mācū esse, nō cecū, clau-
do, aut māco, qui cōtra voluntatem suā ista pateretur, sed il-
li qui alteri cæcitātē suā voluntate intulisset, aut membrū mu-
tillasset, meritō hoc imputādum foret, & hic, nō ille peccare
meritō diceretur. Euidēter hinc sequitur, concupiscētiā illā,
quam

DE PECCATO ORIGINIS.

quam diximus, carnis, nec in paruulo, nec in adulto, nec ante
nec post baptisum, proprie, & verè esse peccatum. In paruulo,
vtraque ratione iam dicta. Et quia rationis vsu destitutus, nõ
dum sub lege est. Et quia inest necessario, atque inuitabiliter
neque à nobis, sed à natura, atque eius opifice, resultat enim, æque
ut mortalitas, ex compositione, ac temperatura partium corporis,
quas ita miscet ac temperat natura, aut vis illa naturæ quæ vi-
get in semine, cooperante ipso naturæ authore. Et absque illa
culpa, fuit in corpore organizato, & iam apto ad receptionem
rationalis animæ, priusquam eandem recipiat, quæ admodum, & in
animabus ceteris. Et si deus crearet corpus simile, quod ad
substantiam pertinet, ei quod ex semine factum est, sed præter
communem generationis legem, in alicuius mulieris utero, atque
illi animam infunderet, similiter nasceretur ille, & prodiret,
ut nos: cum vi illa concupiscibili, quæ in carne est, quæ eadem, ut
res omnis, appeteret sibi salutaria, amica, ac delectabilia, & re-
fugeret, abhorreretque ab horum contrariis, nullo respectu legis
iustitiæ, cuius, velut res bruta, capax non est. Sed ad rationis hoc
officium pertinet, eandem, & cohibere, & dirigere, & in obsequium
suum cogere, & assuefacere. Nasceretur quoque idem ille, æque
ut nos in rerum omnium ignorantia, & in eadem permaneret, do-
nec ætate exiccatus factum cerebrum, viribus animæ per id
ipsum explicandis instrumentum aptum fieret. Nasceretur
paruulus, & continuo incremento ad statum perueniens, &
omnibus interim, quibus & nos, subiectus calamitatibus, &
miseriis, deinceps, & in corruptionem tenderet. Hæc enim om-
nia, naturales conditiones sunt, eius quam circumferimus natu-
ræ corporeæ, quam inhabitat anima. A quibus tamē, si iustiti-
am quæ accepimus, etiam conseruasset in origine, nos vendi-
casset diuina gratia.

Epilogus Et hæcenus, de Augustini sententia, qua concupiscentiam
de Augu illam inspersam, innatamque carni nostræ, in nondum regene-
stini senten ratis affirmat peccatum originis, & per eandem in dei offen-
tia. sa, atque ira eosdem constituit, & æternæ damnationis reos
fieri, quæ per baptismum, eadem nihilominus in se manens
omni reatu, omni quoque culpæ, peccati, & iniquitatis ratione
absoluatur, non solum quod certa non sit, ut à quibusuis ve-
lut inter articulos fidei nobis obtrudi debeat, immò, quod
certò falsa sit, mihi satis demonstratum videtur.

Nihilo his veriora, aut probabiliora mihi asserre videtur,
qui

qui peccatū originale, carentiā iustitiæ originalis debet fa- *Quod pec-*
ciūt, cuius (vt suprà indicauimus) opiniōis Ansel. lib. i. de par *catur ori-*
tu virgineo, author fuisse videtur. Nam ante hūc, neminē in- *ginale non*
uenio, qui illā ipsā iustitiā originalis carentiam peccatum *fit carētia*
originale fecerit, nec in Augustino, quantum ego quidē me- *iustitiæ ori-*
minisse possum, vllum verbum est, quo illam ipsā carentiā, *ginalis de-*
nobis peccato deputauerit. *bita.*

Et quanquā ad verā ipsā peccati rationem, hæc magis col-
limare videatur opinio, quæ est iniquitas, aut iniustitia, oppo-
sita iustitiæ, aut rectitudini, quæ à nobis lege exigitur, quam
prædicta Augustini, quæ vim illam concupiscibile peccatum
facit, propter quod & Scoto, & aliis plerisque probabilior
videtur, æquē tamen sibi non constat, sed multa includit eui-
denti veritati pugnantia.

Supponunt ex communi catholicorū sententia, quod Adā
acceperit illam originalem iustitiam, non solum pro se, sed
pro vniuersa posteritate sua, aut humana natura, quæ tunc in
ipso erat, vt in origine, ea tamen conditione, & lege, si crea-
tori suo adhærens perstitisset in eius obediētia: qui cū pec-
cauit, & diuinum mandatum transgressus est, non soli sibi, sed
& nobis, eam iustitiam perdidit. Hactenus cum eisdem non
pugnamus. Et fatemur nos, & accepisse, & perdidisse iustitiā
illā in origine. Sed vnde carentiam eius iustitiæ, aut adultis
nobis, aut paruulis propriè peccatum demonstrent, & nos ef-
fe debitores illius iustitiæ, nihil habent, immò, id ipsum, euidē-
ti veritati aduersatur.

*Carentiā
iustitiæ ori-
ginalis nō
posse nobis
imputari
ad peccatū*

Quod dicunt ideo nos esse debitores eius, quia eandē, in
Adam, velut communi omnium parēte, & accepimus, & per-
didimus. Dicunt tantum, at sine ratione, immò, contra euidē-
tem rationem dicunt.

Primum, quia nō quicquid accepimus, et iā si nostra ipsorū
culpa id ipsum pdiderimus, ad peccatū nobis imputatur eius
carētia, nisi legē proferret, qua obligaremur illud habere cōti-
nuò, & perpetuò. Accepim⁹ pleriq; nostrū, sanitatē corporis
& nostrā, seu ignoratiā, seu negligētiā, seu intemperantiā, ean-
dem perdidimus, & pro ea morbum contraximus. Qua in re
peccauimus quidem, quòd sanitatem negleximus, nec tutati
sumus, vt potuimus: attamē morbus ipse aut sanitatis contra-
ctā ex nostro peccato carentia, proprium peccatum non est,
nisi legem protuleris, per quā obligemur fani esse perpetuò:
ita, vt

ita, vt carere sanitate, aut contrarium illi morbum habere, peccatum sit. Itaque cum nulla lex proferatur, per quam obligetur omnes, & adulti, & paruuli, habere originale illam, quam dicimus, iustitiam, datam Adæ, per quam & immortales essemus, & pacatis nobis vteremur, absque vlla pugna carnis aduersus spiritum: non est consequens, carentiam eiusmodi, proprium peccatum esse, ex hoc, quod eandem, etiam quomodo cunque accepissemus.

Deinde, vt daremus vniuscuiusque, quod à deo accepimus, ita nos debitores esse, vt deputaretur nobis peccatum eius carētia: hoc sanè intelligendū foret in iis, qui propria se ipsum culpa perdidissent. Vt si omnes nascerentur membris integris, & præceptum esset integritatem illam membrorum & seruare, & habere perpetuo: si quis sua malitia inuitum mutilaret alium, non posset mutilatio hæc, aut integritatis carētia ipsi mutilato imputari ad culpam, sed illi tantum, qui se culpa illius causa extitit. Itaque non potest carētia eius, quod etiam ipsi propriè accepimus, etiam quacumque lege posita, de seruando, & perpetuo habendo eo ipso quod accepimus, quam imputari ad culpam, nisi qui propria ipsum, & non aliena culpa perdidit. Nec quicquid refert, pater ille sit, per quem ipsum perdidimus, an extraneus: sed hoc vnum refert, quàm sibi, suæque voluntati, & propriæ culpæ imputari possit, aut non possit, quod mancus sit, vt dicam verbi gratia. Atque enim, in nunc proposito casu extra culpam foret, si quis iustus mutilaretur à malo patre, quàm si ab extraneo.

Quanto ergo minus imputari nobis potest ad culpam, iustitiæ illius originalis carētia, quam nec ipsi propriè accepimus: quam vt omnes habeamus, nulla lex exigit, nec potest exigere, quam nulla nostra culpa perdidimus. Quam vt habeamus, in nostra potestate non est, sed ex alieno, diuinæ nempe voluntatis, pedit arbitrio. De qua quod ipsam in carne mortali nemini dare velit, certi sumus.

Accepit eam Adam, non nos, sed accepturi eandem fuissimus & nos, si ille in suo perstitisset officio. Sua illam culpam perdidit: In quo, & si peccauerit grauissimè, nec tamē illi ipsi, aut propriam culpam imputata fuit amissæ carētia, nisi legem protulerint, qua exacta in ipso fuisset perpetua eius existētia.

Certè, vt esset lex aliqua, quæ exigeret ab omnibus eius posteris, tam paruulis, quàm adultis, vt eam haberent iustitiam

ipsa rerum natura non patitur.

Fieri enim non posse, ut lege obligetur quis, cui aut deest rationis vtendæ facultas, qua posset vim legis apprehendere, aut liberi arbitrij ea potestas, qua eandem faciens quicquid posset implere, & debitum legi obsequium in sua potestate haberet, alibi à nobis euidentissime demonstratum est, & ita perse notū est, vt eius demonstrationi necesse non sit hic diligentius insistere. Quæ ratio, etiam quicquid demum esset illud, quod præciperetur, vt nulla lege finit obligari paruulos, qui sub lege nondum sunt: ita nec adultos ad faciendum, aut vitandum, quod factu, aut vitatu ipsis esset prorsus impossibile, sed debet legis obsequium esse in eius potestate, quem lex obligat, nisi quis voluerit, nobis præcipi posse, cœlum digito cōtingere, aut auium instar sublimes ferri in aëra. Nec immerito orthodoxi sanctissimiq; patres nostri, execrati sunt eorum sententiam (quæ nunc placet aduersariis) qui ausi sunt affirmare contrarium. Nec pro iisdem faciunt, quæ aduersus euidentem, & communi etiam mortalium ab initio omnium consensu probatam (quod alibi clarissime demonstrauimus) sententiam inducunt, primum & vltimum præcepta Decalogi nempe de diligendo deo ex toto corde nostro, in tota anima nostra, & in tota mente nostra: & de non concupiscendo, quorum neutrum impleri à nobis posse pro huius vitæ statu contendunt. Sed vt in primo, ob id errant, quod contemnunt verâ scripturarum intelligentiam id ecclesia querere, sed suo sensu metiuntur, & intelligi volunt omnia: ita in hoc vltimo, se reddunt planè ridiculos. Vt quo omnem concupiscentiam non solum eius actus, & motiones, sed vim quoque illam concupiscibilem, quæ in membris nostris est, prohiberi intelligunt: adeo, vt eandem, etiam in paruulis baptizatis verè peccatum affirmant, & præcepto legis contrariam. Sed paulò antè demonstrauimus, non vim illam concupiscibilem, sed eius motus, non qualescunq; nec de quibuscunq;, sed qui ex nobis, hoc est, corde & volūate nostra prodeūt, vetari hac lege Decalogi. Nobis enim, nō carni brutæ dicitur: Non concupisces. Quæ autē nos libera volūate facimus, ea demū facimus. Quæ inuiti in nobis patimur, ea à nobis fieri negat Apostolus, sed à peccato, id est, à fomite peccati, qui in nobis est. Nec quidlibet concupiscere, est prohibitū. Neq; enim pauper vetatur concupiscere necessarias, aut honestas diuitias: eger sanitatē,

Nulla lege obligari paruulos.

Ad impossibile obligari neminem posse.

Solumm tantum argumenta aduersarij in contrarium.

Vt perperam intelligent præceptū de non concupiscendo.

b

&

DE PECCATO ORIGINIS,

& robur corporis: esuriēs cibū, & potū sitiens. Sed quid? Nō cōcupisces, inquit, domum proximi tui, nec desiderabis rem eius, nō seruum, nō ancillam, nō bouem, nō asinum, nec omnia quę illius sunt. Et hæc lex, nobis impleta est impossibilis?

De primo mandato. In illo primo mandato, vt dixi, errant ideo, quia penes

& non in catholica ecclesia quærunt scripturarum intelligentiam. An fortè ipsum non legerat diligentissimus ille diuinorum scripturarum excussor, & studiosissimus diuinorum mandatorum obseruator Hieronymus? An ignorauit fieri potuisse, vt quādiu mortale hoc corpus circumferimus quod grauatur animam, quod nos in multa necessariò secatur, ac delinquit, vt ex toto corde, in tota anima, tota mente nostra, diligamus, ita vt nihil sit in nobis eius amore vacuum? nō locus amoris rei alterius? Hæc inquam an ignorauit ille, & aduersariorum execraretur velut in deum blasphemam tentantiam, & anathema in eosdem pronunciaret, qui deum præcepisse nobis quicquam impossibile? Nunquid idem nesciuit Augustinus, cum diceret deum non potuisse nec posse, impossibile aliquid nobis imperare, quia iustitiam

Summam illā charitatis plenitudinē proponi quidē nobis primo illo & maximo mandato, at non exigi. Minimè omnium. Sed intellexit vterque, sicut hoc ipsum tellexerunt orthodoxi omnes, summam illam plenitudinem & perfectionē charitatis proponi quidē nobis, primo illo, & maximo omnium mandato, velut scopū præceptorum omnium, in quem perpetuò collimaret nostrā in eis obediētiae studium, semper conaretur proximius accedere, nō tamē sub necessitate exigi, & in obligationem venire, velut impossibile huius incolatus tēpore, quo ad illam ipsam perfectionem dimus quidem, sed nō peruenimus: conamur, sed nō assequimur: quādiu has domos inhabitamus luteas, quādiu habedemus per speculum in ænigmate, quādiu peregrinamur domino. Sed tunc locus illi perfectioni erit, quando euasibitur quod ex parte est, & omnis absorbebitur imperfectio, quādo ambulabimus, nō per fidem, sed per speciem, & ipsam quem diligimus intuebimur. Cuius, vt tunc plena erit cognitio, ita & perfecta dilectio. Interim à nobis hæc nihil exigit, quod nostræ mortalitatis, cōtrāris quicquid potest, & adiū diuina gratia, qualis in hac vita exhiberi solet mortalibus, res superat. Ille deū diligit, quod hic satis est, qui cætera mandata eius studiosè obseruat, qui diligenter exequitur, quę

eiunt ad nominis eius honorē, & reuerētiā, atq; odio prosequitur, & execratur contraria, qui fratrē propter deū diligit, atq; illi opera dilectionis sincere impedit, qui se in omnibus, diuini & voluntati subiicit. Qui, inquit, habet mandata mea, & seruat ea, ille est qui me diligit. Et rursus: Qui diligit me, ser- *Meta amo*
uauit meos seruat. Hęc est itaq; illa meta amoris dei, quę hic *lis dei qua*
à nobis exigitur, mandatorum eius obseruatio. Quod ipsum *lis hic a no*
apertissimis verbis confirmat Ioannes, dicens: *bis exigitur*

Hęc est charitas dei, vt mandata eius custodiamus, & mandata eius grauiā non sunt. Attende quid dicat. Mandata eius grauiā non sunt, nedum non impossibilia: Sed iugum, inquit ille, meum suaue, & onus meum leue. Is ergo mandatum illud primum, & maximum, quantum hic à nobis exigitur, satis obseruat, qui cetera mandata dei obseruat omnia. Itaque tametsi Christus tentati se legis doctore, & interrogati quod magnum mandatum esset in lege, maximum & primum illud esse, quod diximus, recte respondit. Altero tamen interrogate, quid faciendo, vitam consequeretur æternam, mandatorum quidem dei obseruantiam exegit, sed illius maximi mandati impetitionem non exegit, vt ad assequendam salutem necessariam. Respondit itaque illi, vt seruaret mandata, si vellet ad vitam ingredi. De quibus autem mandatis diceret, iterum interrogatus, cetera quidem enumerat, at illud maximum eisdem non connumerat: vt quod nostrę mortalitatis infirmitatem, in sua illa, qua proponitur perfectione, ac plenitudine excedit, significans etiam illud ipsum satis seruari à nobis, quantum est ad assequendam salutem necessarium, si nihil ceterorum omiserimus. Ad cuius tamen perfectionem, *Apta se*
velut ad scopum quandam, perpetuo nobis studio colliman- *multitudo*
dum, conandumque sit, sagittariorum instar, inter quos, ad sagittam se exercentes, certamen est, non, quis eorum scopum attingit, sed quis accessit vicinior, & minus ab eo declinauit. Ita, & inter nos optimus est, qui ad perfectionem maximi illius præcepti accessit vicinior, qui minus in se, alique diuini, magis in deum vnitur, vt illi toto corde, tota anima, tota mente adhæreat.

Sed vt reuertamur ad id, vnde nonnihil digressi sumus. Item. *Concludi-*
rum dicimus, non solum, nullam legē proferri posse, quę ex- *tur ex præ*
gat ab omnibus Adę filiis, vt adultis ita paruulis, vt origina- *missis, ca-*
lem illam, quam dicimus iustitiam habeant, sed prorsus fieri *rentiā in-*
b ij

DE PECCATO ORIGINIS,

stittie ori- non posse, ut qua sit lex eiusmodi. Quoniam fieri prorsus
ginalis, nō potest, ut vlla lege obligetur quis, cui non est, aut ratio
esse pecca- utendæ facultas, qua posset vim legis apprehendere: aut
tiū nec adul- beri arbitrij ea potestas, qua eandem faciens quicquid po-
tis nec par- set, adimplere valeret, & legi debitum obsequium in sua po-
nulis. testate haberet. Vtraque ratio, ab omni lege absoluit par-
ulos: Secunda, nec adultos ad hanc iustitiam originalem ha-
bendam, vlla lege obligari posse demonstrat. Cū id prorsus
in eorum potestate non sit, non magis quàm ut immortales
nascantur, & cum rerum omnium scientia, ut equorum,
canum velocitatem habeant, asinorum robur, ad ferenda
onera.

Ex quibus euidenter patet, originale peccatum non esse
nobis carentiā iustitiæ originalis debitæ. Ad quā habendam,
nulla lege obligemur, aut obligari possumus, nec paruulis,
adultis nobis, peccato vlla ratione deputari posse eius caren-
tiam, manifestum est.

Quod si nec est concupiscentia illa carni nostræ insper-
innataque, quæ hominem ad sua desideria pertrahens, legi-
mentis nostræ repugnat, nec debitæ originalis iustitiæ caren-
tia, eadem euidentia constat, nec ex his duobus complexum
esse, ut opinantur, qui conciliare volunt Augustini & An-
mi, quanuis discrepantissimas sententias, aut inter easdē,
sententia, ex
dia quadam via incedere.

Itaque quorsum à nobis hæc paulò prolixius pertracta-
sunt intelligunt opinor ex his aduersarij, quàm faciant tem-
re, dum sibi hanc autoritatē arrogant statuendi, definitio-
que nobis id, de quo hætenus, ob immensam sui obscurita-
tem, in
parum admodum diuinarum scripturarum luce, nisi quod
riorum in
que suprà diximus, illustratā: inter orthodoxos liberè dis-
definiendo
ptatum est: & fortè, à nullo certa inuēta veritas. Pro qua,
temeritas,
sua nobis somnia proferentes, non solum incerta, sed euide-
ter falsa, in articulo suæ fidei, velut certam veritatem stan-
unt, & inculcant credulo ipsi populo. Qua equidem in
eo (ut diximus) intolerabiliores sunt, quod Diui Augustinus
quanuis parum certam, ac firmam (quod nunc demonstra-
mus) sententiam, sequi se profitentes, ab eadem tamen dissi-
tiant bis per omnia: sed pro ea, aliam introducunt, plenam
deum conditorem nostrum, blasphemiam. Quam in editis
risque suis libellis clarius explicantes, in confessione

Aduersa parum admodum diuinarum scripturarum luce, nisi quod
riorum in que suprà diximus, illustratā: inter orthodoxos liberè dis-
definiendo ptatum est: & fortè, à nullo certa inuēta veritas. Pro qua,
temeritas, sua nobis somnia proferentes, non solum incerta, sed euide-
ter falsa, in articulo suæ fidei, velut certam veritatem stan-
unt, & inculcant credulo ipsi populo. Qua equidem in
eo (ut diximus) intolerabiliores sunt, quod Diui Augustinus
quanuis parum certam, ac firmam (quod nunc demonstra-
mus) sententiam, sequi se profitentes, ab eadem tamen dissi-
tiant bis per omnia: sed pro ea, aliam introducunt, plenam
deum conditorem nostrum, blasphemiam. Quam in editis
risque suis libellis clarius explicantes, in confessione

Augustana, atque eius apologia obscuris verbis inuoluunt, & innuunt magis, quàm explicant: vt nisi quis ex aliis libris eorum (ad quos apologia lectorem remittit) eandem iam ante intellexerit, non possit ex his certam intelligere.

Diui Augustini sententiam, ex ipsius verbis, suprà clarissimè astruximus, qui sentiens in se molestam hanc pugnam, rebellionemque carnis, aduersus spiritum, quam ex peccato originis, in nos emanasse apud orthodoxos omnes certum est, dum quærit in singulis singulare, & proprium peccatum originis, nihil inuenit aliud, præter illam concupiscentiam inspersam innatamque carni, quam Apostolus, legem mentiorum repugnantem legi mentis nostræ, & suis desideriis inclinantem hominem, capriuantemque in legem peccati & mortis, imò, & peccatum, in carne sua habitans dicit, quod operatur, quas inuiri sentimus in nobis, concupiscentias carnis, aduersantes legi iustitiæ, atque ipsi etiã rationis præscripto, & voluntatis renuentes imperio, vt non possit, vitæ nouæ studium aggressus, ante crucifixam, mortificatã, rationique subiectam hanc carnem peccati, sine magna difficultate, bonum perficere: vbique disertè, ac diligenter exprimens hanc, de qua loquitur concupiscentiam, hoc malum, hoc peccatum in carne nostra habitare: illi inspersam, innatamque esse: carnis hanc esse concupiscentiam, non rationis, non mentis, aut spiritus, imò, per illam, carnem concupiscere aduersus spiritum, vt dicit Apostolus: illam repugnare legi mentis nostræ.

Contra aduersarii totius veteris hominis, hanc concupiscentiam intelligunt, voluntatis, rationis, mentis, spiritus, breuiter, omnium quæ ante regenerationem in homine sunt: quanquam nihil spiritus ante regenerationem opinetur esse in homine. Augustinus concupiscentiam illam, quam ante regenerationem peccatum affirmat, post regenerationem, nõ solum ab omni reatu, sed etiam ab omni culpa absoluit, sed solum nobis ad exercitationem, & agonem relinquit, neque aliter peccatum dici, nisi quemadmodum scripturam manum, loquelam linguam, frigus pigrum dicimus, clarissimis verbis affirmat.

Contra aduersarii, hanc, etiam post baptismum, in nobis verè, & propriè peccatum esse contédunt, quorum, quo clau-

*Quantum
desse
aduersarii
ab Augu
stini sentē
tia, quam
tamē sequi
proficetur.*

DE PECCATO ORIGINIS,

rius hac de re, intelligatur sententia, & euidentior omnibus fiat eius falsitas, ex aliis libris eorum, quibus ea apertius explicata est, ad quos remittit nos apologia, eadem nobis parum diligentius aperienda, excutiendaque est: plus enim in recte suo includit mysterij, quam ex articulo confessionis suae Augustiniana, atque eius Apologia facile possit intelligi. Et quia inter omnes eius doctrinae professores, vñ mihi Ioannes Ovinus, minus callide, magisque aperte, & candidè, atque diligentius omnium, eam ipsam conari videtur asserere, explicare eius mysteria, ex illis, velut communis sententiae eorum diligenti interprete, ea ipsa ad clarissimam veritatis lumen expendere, & clarè conspicienda, qualia sunt, sub oculis nescire, conabimur.

Explicatur aduersariorū, de peccato originali sententia. Is itaque, capite secundo institutionis, quam inscribit, Christianae religionis, hominem, bifariam considerandum docet primum, in ea integritate, in qua, in ipsa sua origine conditus extitit: deinde, in miseria, in quam, eiusdem originis culpa, peccato, delapsus est. Constare siquidem creatum Adam, dei similitudinem & imaginem: quam, in cōformitate nobis spiritus cum deo, hoc est, diuinæ sapientiae, iustitiae, virtutis integritatis, veritatisque participatione, imaginantur consistere. His dotibus praeditum ipsum, ea lege ut non solus in se sed & filij eius omnes, in iisdem victuri fuerant, si modo ipse perstitisset in ea integritate, quam acceperat: non tamen perstitisse diu, sed sua potius ingratitude, se reddidisse indignum, atque excidisse illis omnibus. Et in locum eorum descensisse teterrimas pestes, ignorantiam, impotentiam, impunitatem, vanitatem, iniustitiam: quibus miseriis immeritum, obuolurum, suam quoque eisdem implicauisse progeniem.

Definitio peccati originali secundum aduersariorū sententiam. Hanc esse hereditariam naturam, antea bonam, corruptionis & prauitatem, quae contracta in Adam, ab eo, propagatione in nos omnes transferit, qui ab impuro semine descendunt: ista peccati contagione infecti nascimur: hanc nos in ira constitutuam cōstituere, & damnationi meritò obnoxios: hanc nos ita omnibus naturae nostrae partibus vitiatos peruersosque reddere ut vniuersa haec quā nascendo accepimus natura, non sit nisi peccati scaturigo, & semen quoddam, cuius fructus sint illae quae carnis opera scriptura appellat, quae incessanter producunt, nō secus atque fornax incensa flammam ac scintillas efficit aut scaturigo aquā sine fine egerit. Ita ut spiritus sanctus per scripturam

scripturam clarè pronunciet, omne figmentum humani cor-
dis, hoc est, quicquid ingenium nostrum concipit, agitat, insti-
tuit, ac molitur, tantummodo, semper & necessario malum esse.

Non esse tamen, ut in deum naturæ authorem, mali huius
nostri causam referamus, sed naturæ nostræ depravationi
ruinam hanc nostram imputandam potius: à carnis nostræ
culpa, nostram perditionem esse. Hærare quidem exitiale
vulnus in natura nostra, permultum autem referre, accessit-
rit ne illud aliunde, an ab origine infederit. Cōstare, per pec-
catum inflictum fuisse, nō esse ergo, cur, nisi de nobis que-
ramur, deum ab initio cōdidisse hominem rectū, ipsum autē
infinis se immiscuisse quæstionibus. Et hoc pacto sibi pul-
chrè tueri videntur conditoris causam, aduersus eos, qui his
suis vitiis deum authorem audent inscribere.

Vniuersum hominem his Christi verbis depingi volunt: *Vt vniuer-*
Quod natum est ex carne, caro est. Quod si in hominis na- *sum homi-*
tura nihil sit nisi caro (nihil enim spiritus nisi per regenera- *nem, ante*
tionem habere nos affirmat) atque ea sit carnis peruersitas, regenera- *tionem car-*
ut toro suo affectu simultatem cum deo exerceat, ut cum le- *nem fa-*
gis diuinæ iustitiæ consentire nequeat, ut nihil denique nisi *mortis materiam*
mortis materiam parere, cum affectus carnis, mors sit, teste *ciant.*

Apostolo: hinc palam consequi, hominis naturam nihil posse
quàm necessario repugnare deo.

Vt homi-

Id significari illo Hieremiæ: Cor hominis fraudulentum, &
peruersum præ omni re: clarissimè verò verbis illis Apostoli
ad Rom. Quod non est iustus quisquam, non est intelligens, *nis natu-*
aut requirēs deum: omnes declinauerūt, simul inutiles facti *ram nihil*
sunt, non est qui faciat bonum, ne vnus quidem: sepulchrum *posse quàm*
patens est guttur eorum, linguis suis dolose agunt, venenum *necessario*
aspidum sub labiis eorū, quorū os, maledictione, & amari- *repugnare*
tudine plenum est, quorum pedes veloces ad effundendum *deo.*
sanguinem: In quorum viis contritio, & infelicitas, quibus
præ oculis timor Dei non est.

Quibus quidem fulminibus, non in certos homines, sed in
vniuersam filiorum Adam nationem volunt inuehi Aposto-
lum, nec in vnus, aut alterius seculi deprauatos mores, sed
accusare naturæ corruptionē perpetuam. Neq; enim aliter
constare suā argumentationem Apostolo, qua docere cona-
tur, ineluctabili calamitate oppressos omnes homines, ex illo
peccato originis, à qua, emergere nō possint nisi vna dei mi-

b. iiij

DE PECCATO ORIGINIS,

sericordia, nisi de clade, & exitio naturæ illa proferat testimonia, ex quibus, naturæ prauitate, non consuetudinis vitio, tales esse cõstet omnes homines, quales hic describuntur ab eo

Diligenter dem. Omnibus enim eiusmodi portentis obnoxiam pronu-
atrẽdequã ciari volunt ab Apostolo, omnem animã. Quæ vniuersa, et
prodigio- non vnaquælibet exerat, coërcita nonnulla Dei gratia, vni-
samsaciãt quemlibet tamen hominem, hydriam istam inclusam, habet
naturam in pectore. Quam si dominus liberè pro sua inclinatione va-
hominis. gari sineret, & non iniectis frenis, quatenus ad conseruand-
rerum vniuersitatẽ expedire prouidet, coërceret: nullam esse
tam rabiosam beluam, quæ tam præcipitanter feratur, nullum
quàmlibet rapidum, ac violentum flumen, cuius adeo impetuosa sit inundatio.

Vt omnem Sed hæc frena specialia Dei dona esse, non communes de-
facultatẽ tes naturæ. Quam vniuersam, omni bene agendi facultate, in-
liberi ar- destitui volunt, (tamen si in rebus indifferentibus, ac ciuili-
bitrii tol- bus, & actionibus quæ nec iustæ per se, nec vitiosæ sunt, libe-
lant in bo- ram illi agendi facultatem nunc cõcedant) vt nec diuina gra-
no opere. tia opitulante suas & ipsa partes possit habere, in bono opere,
imò etiam sub ipsa gratia necessariò repugnare deo, atque
ei⁹ gratiæ, vniuersamque aboleri oportere in nouo homine,
non medicari, aut corrigi.

Vt fidelem Proinde fidelem à regeneratione animam, in duas partes
animam diuisam affirmant, quarum sit inter se perpetuum dissidium.
regenera- Nam qua parte à spiritu Dei possidetur, & regitur, immor-
tione, in talitatis amore, & cœlestis regni desiderio, ad iustitiæ puri-
duas par- tis, sanctitatisque studiũ, tota intentione intẽtam esse: qua ve-
tes diuisã rò parte naturalem adhuc affectum retinet, mundi amor-
intelligãt. implicitam, prauisque cupiditatibus immerfam, & peccati-
to defixam, quid pulchrum, & beatũ sit, nec videre posse, nec
Deum, iustitiãque non auersari: atque inde conflictũ nasci
in nobis palæstramque durissimam, quæ pium hominem, per
totam vitam non leuiter exerceat, vt dum spiritu sursum e-
gitur, à carne deorsum retrahatur: dum spiritu ad immortalitatem
festinat, carne ad immortalitatem deprimatur: dũ spi-
ritu iustitiã cogitat, in Deum dirigitur, mundumque con-
temnit, carne contrã sollicitur ad iniquitatem, à Deo auer-
tatur: & ad mundi alliciatur illecebras. Atqui duos hos athle-
tas, & si suo certamine piam animam distrahant, dispari tamẽ
conditione inter se congregari, superiores semper in hac pugna,

gna, tenente spiritu, cuius impetum remoretur quidem caro, suis illis obstaculis, dum quærat abrumperet: & ardorem minuat, dum molitur extinguere.

Hinc constare, inter hominem animale, & regeneratum quantum sit discriminis. Illum, etsi pungatur, lancineturque sua cōscientia, ne solido torpore in vitiis suis acquiescat, illis tamē delectari toto cordis desiderio, sibi in illis placere, illis libenter obsequi, nec quicquā in illis, nisi pœnam horrere. Hunc verò præcipua voluntatis parte legi iustitię adherere, odisse, atq; execrari peccatū, quod per imbecillitatē cōmittit, sibi ipsi displicere, cōsensioe aliò poti⁹ ferri, in dulcedine legis magis oblectari quā voluptatum blanditiis, nec vñ quā scienter peccare, nisi repugnante nō solum conscientie testimonio, sed etiam cordis affectu.

Hæc est communis Lutheri, & suorum omnium de peccato originali sententia, diligenter quidem, ac dilucidē (quantum res ipsa ferebat) explicata à Caluino (quod negare non possunt aduersarij) & magnificis verbis ornata: à nobis autē (quod idem ille non inficiabitur) fideliter, & absque fraude, absque eo vt rationibus, argumentisque, in enarrādo, probabilitatis, aut efficacię detraxerimus aliquid, luculentū contracta compendium. Quam adeo fecundam, ac tot scaten-tem, tam admirādis, nouis prodigiosisq; mysteriis, cum in Vuormatiensi colloquio (in quo tamen de vnica hac cōtro- uersia, à deputatis vtrinque colloquutoribus, multis vltro citroque, etiam triduò actum est) planē dissimulatē, atque intactam cernerem, & ab aduersariis in capta conclusione diligēter cautum, vt vniuersa hæc sicut manserunt intacta, ita & ipsis manerent integra, ne fortē nōnullorum, aut oscitatione aut præuicatione, aut calliditate, causę religionis præiudiciū fieret, aut Ariminensis concilij, in celeberrimo hoc cōuentu, renouaretur exemplum, religioni sanē quā perniciosissimum, non est visum mihi, hanc ita dissimulanter præterire, sed ad viuum attingere, aperire Silenum, & sub claram lucem, oculis omnium conspiciēda proponere omnia eius mysteria, præsiūsq; excutere, quid veri falsiq; intus cōtineat. Id quod nemo, in cuiusquam detractionem, aut contumeliā factū interpretabitur, sed vnius religionis zelo, qui me coëgit, quanuis in itinere, à Vuormatia Ratisonam properantē, ne deessem occasione, atque opportunitati, tumultuaria,

*Inter homi-
nē anima-
lem &
regenera-
tum, quod
discrimen
intelligat.*

*Cur dili-
gētius ex-
plicauerit
aduersario
rum de pec-
cato origi-
nali senten-
tiam.*

DE PECCATO ORIGINIS,

& vix sex, aut septem dierū opera, vtrumque explicare hanc
controuersiam. Quam vnā omnium, ob sui difficultatē &
quia, nisi coarguendo receptas iam dudum, saltem in scholis
etiam sanctorum nonnullorum sentētiās (quod per se statim
inuidiosum est) planē explicari non posse intellexeram, in-
tactam reliqueram: alteri loco, vbi minori cum inuidia
potuissē, eius explicationem reseruans. Sed coēgit me ze-
lus ille, mutare cōsiliū & vel supra vires, tā breui, tam incon-
modo studiis, & lucubrationibus, tempore, rem tam arduā
tam omnium tractatorum cōfessione obscuram, aggredi-
uidiam omnem cōtemnere, negligere existimationem pro-
priam (quam aliquam fortassis comparare potuissē, per-
otium, & tempus, rem à nemine satis explicatam, explican-
do luculentius, ac diligentius) quō publicæ vtilitati serui-
rem, cui condonabit pius lector, si fortē tāto argumento
satisfecerim. Neque enim de re parua, aut negligenda hīc a-
gitur, sed de nostri vera cognitione, vnde maxima sui par-
te doctrinæ, religionis nostræ pendet cognitio: & de qua
falsis, pestiferisq; opinionibus eiusmodi, semel imbuti fue-
rimus, veluti error principij, in quāplurima se extendit
lia. Proinde ad rem.

*Epilogus
sententiæ
aduersa-
riorum de
peccato o-
riginis.*

Audisti Lector, aduersariorum de peccato originali senten-
tiam, quam quo propius & diligentius intuo, & excutio, eo
minus credo, rectē intelligi à suis illis assertoribus, nō solum
propter euidentem eius in se falsitatem, sed ob multimodā
atque inexplicabilem, quam in eadem video pugnantiam.
Et dabo operam, vt & ipsis aperiātur oculi, nisi eos studiū
clauserit, & tu etiam vnā mecum hęc ipsa intelleturus sis.

Audisti quid peccatum originale definiat, nempe, natu-
ræ corruptionem, & prauitatem hæreditariam, quæ contra-
cta in Adam, ab ipso, propagatione in nos omnes transfer-
Corruptionem autem, & prauitatem eiusmodi, quæ ipsa de
odibilis, nos quoque in eius odio constituat, ac reos iræ dei
nationisq; faciat. Et vitiatis, peruersisq; naturæ nostræ par-
tibus omnibus, omnis iniquitatis fructus necessariò, atque
incessanter parturiat, ita, vt nihil sit natura nostra, quā natu-
ritate accepimus, quā peccati quoddam seminarium: sit tota
& vniuersa caro, cuius affectus mors, & quæ cū Deo neces-
sariò pugnet: à qua, quicquid alicunde prodit, necessariò
lum sit: sit ipsa naturaliter, & non accedente integræ naturæ

vitio, mala: & proinde immedicabiliter mala: & quam nō fa-
nari, sed aboleri, tollique oporteat per gratiam, vt cui, velut
fera quædam indomita, nec cicurabilis, necessàriò repugnet,
etiam sub ipsa gratia. In quibus, vt præteream ea, quibus no-
bis tollunt omnem liberi facultatem arbitrij ad bonum, tan-
tū eam cōcedentes in rebus ciuilibus, externis, & indifferēti-
bus, quam suam sententiam, callidè tegunt, non recantāt, de-
cimo octauo suę confessionis articulo (Nā argumētū hoe de
libero arbitrio, gratia, & modo operationis ei⁹ in nobis, vni-
uersisq̃ue, quæ ad hoc ipsum pertinent, nēpe, diuina præsci-
tia, prædestinatione, reprobatione, prouidentia, qua mūdus
gubernatur, proprio libro, diligenter, & copiose explicare
decreui) quæ ad præsentem propriè controuersiam perti-
nent, ea tantum hic nobis excutienda sunt.

Si est itaque originale peccatum, ea nostræ naturæ prauitatis, quæ omnes eius partes ita peruaferit, vt alia totius natura, quæ nascendo accepimus non sit, quàm eiusmodi prauitatis natura, hoc mihi velim respondeant, an quid aliud naturæ humanam, quàm ex rationali anima & corpore eius vsibus apto, ac disposito, quod informat, resultas quoddam cōpositum intelligant? Puto, quod aliud nihil inuenturi sunt.

Huius itaque naturæ, primæ partes sunt, rationalis anima, & corpus naturale organicum, aptum rationalis animæ, motioni, & actionibus. Corpus, actione causarum naturalium, cooperante illis deo, fit ex semine in materno vtero: quod, cum animæ rationali suscipiendæ iam est idoneū, ea, creata à Deo, eidem infunditur. Prauitas illa, quam affirmant, naturæ, si quæ est, ex prauitate, & corruptione partium eiusdem, necessàriò pendet. Nā si integro, perfecto, omnibusq̃ue numeris cōsummato corpori, creata à Deo pura, & ab omni prauitate, corruptioneque aliena infunditur rationalis anima, non potest praua, corruptaq̃; ex his resultans natura intelligi: sed quales partes sunt, talem, & naturā ex eis prodire necesse est: nisi in ipsa earum compositione, peccatum intelligas. Quomodo ex bono frumento, malus panis potest confici? Sed, vt hoc, est artificis, aut pistoris, ita illud, foret creatoris peccatum: qui animam in fundens corpori, illius compositionis vnicus, solusq̃ue author est.

Corpus, quale est, ex ipsis, quibus componitur principiis, & compositionis ratione, ac téperatura, tale est: hoc est, corruptibile,

Vt omnē nobis ad bonū tollāt facultatē liberi arbitrij.

Demōstratur falsitas sententiæ aduersariorum de peccato originis.

Nō esse eā naturæ nostræ corruptionem, quam peccatum originale faciunt.

Hæc ratio nem diligenter ponderare.

DE PECCATO ORIGINIS,

ruptibile, mortale, & vt feratur in ea, quę sibi sunt amica, salutaria, & salutaria, etiam si aduersentur iustitię, cuius per se, pax non est. Et quaecunque est, nulla in eo, aut prauitas, aut corruptio imaginari potest deo odibilis, ac displicens, priusquam illi infundatur anima. Deo enim nihil displicet, quā peccatum, & iniquitas, cuius, corpus sine rationali anima, pax non est.

Anima creatur à solo Deo, & prius creatur, quā infundatur corpori: prius dico, naturā, si nō tempore. Prius enim, ut sit anima, quā vt corpus informet, necesse est. Quemadmodum, prius sol est, quā luceat, aut quā sit lumen, quod ab illo producitur: causa nempe, suo prior effectu. In hoc priorē considerata anima, talis est, qualis à deo creata est, nec quicquam habet, quod à Deo non habeat. Pura proinde, munda, & omnis corruptionis, omnis prauitatis expers sit, oportet.

Natura ergo, quę ex horum duorum coniunctione, ac compositione resultat, non potest esse tam naturaliter praua, ac peruersa, quā aduersarij eam faciunt. Vnde enim hęc prauitatem contraheret? Non ex suę compositionis partibus, quę antequam componerentur, nullam eiusmodi prauitatem habebant, imō, vtraque talis erat, qualis à Deo creata erat. Nō ex ipsa compositionis ratione, cuius solus Deus temperator, & author est, qui mali author non est. Vnde igitur?

*Cavilli' ad
uersariorū
remotio.* Si peccato corruptam naturam seminare dicant, & semen illud, naturę vitiū, corruptionemq; referre, & similem, hoc est, corruptam naturā producere, vt leprosos, & morbosos, ferē generare eisdem videmus subiectos vitiis. Verē quidem, aut certē probabiliter ista dicerentur, si natura seminans, in naturalibus suis secundū corpus, vnde semen discinditur, corrupta esset, vt eam corruptionē, etiā semē ipsum referat, & quod generatur ex illo semine, nempe corpus organicū, susceptibile animę, atque eius aptum motionibus, & actionibus. Sed corruptio eiusmodi, peccatū nō est, nec in ipso semine, nec in eo, quod inde generatū est corpore, quaecunque demum illud vitij sinxeris, non magis, quā alius quicuius morbus, lepra, epilepsia, cęcitas, & quę sunt huius generis. Ipsa enim rerum natura nō patitur, nō admittit ratio, vt peccatum, hoc est, iniquitas, diuinę legis transgressio, atque inobediētia (quę sola est propria, verāq; peccati ratio, quemadmodū suprà demonstraui) primō sit in corpore, & mo

in anima, quæ sua inobedientia Deum offendit. At solū corpus à parentibus trahimus, non animam, quæ munda creatur à Deo, & infunditur corpori. Vnde ergo, & quo pacto illa tam damnabilem, tam Deo odibilem corruptionē & prauitatem à parentibus contrahit? Si autem in anima, illa corruptio, illa prauitas Deo odibilis, non est, sed tantum manet in corpore, non damnabitur ergo hinc decedētis absq; baptis-
mate anima. Si est, vnde, vbi, & quo pacto ipsam contrahit?

Dicis, in carne peccati, & à carne peccati. Quæ est illa tam perniciosa, tam efficax, tam contagiosa corporis, aut carnis pestis, quæ animam tam repente inficit? Vis illa concupiscendi, inspersa, innatæque corpori, qua naturaliter appetit quæ sibi amica, & delectabilia sunt, & fugit à sibi aduersantibus nociuis, ac tristibus. Vnde hoc probas? Cum sit illa Dei & naturæ opificium, consurgens ex ipsa naturali crasi, & temperatura corporis, & secundum eius diuersitatem, etiam in diuersis euarians. Quæ, in cæteris quoque animantium cernitur. Et hæc, vt suo consortio, tam repente inficere, corrumpere, & peruersam damnabilemque reddere potest immortalē animam?

Hoc certum est, & per se euident, quod materiale, & corporale est, per se agere non posse, in immaterialem, indiuisibilem, immortalēque substantiam. Cum corporalia hæc, non agant, nisi per contactum, aut saltem per medium, per quod contingunt id in quod agunt: qualis habitudo corpori ad incorporale, indiuisibile, inextensumque esse non potest. Non potest ergo corpus vitiosum, etiam quicquid illud vitij sinxeris, aliquid agere in rationalem animam, quæ ipsi infunditur: eius bonam, quam à deo accepit, naturam aliam facere, corrumpere, deprauare, atque illa ipsa eius corruptione Deo odibilem reddere. Minimè verò omnium, illo ipso momento, ac instanti, quo sibi infunditur: cum etiam hoc repugnet omni virtuti corporeæ, subito, atque instantaneè agere.

Non est, quod hinc quisquam dicat, nos hinc patrocinari Pelagio & Cœlestio, qui his rationibus permoti, negabant in paruulis peccatum originis nascendo contrahi. Nos enim hoc non negamus, sed affirmamus & certò credimus, secundum definitionem ecclesiasticam. Tamen, quid sit, cum certò definitum non sit, post alios diligenter inquirentes, quibus

*Non posse
carnē, aut
quicquid
in ea est,
corrumpere
naturā
rationalis,
animæ.*

DE PECCATO ORIGINIS,

uis fortè etiam inuenerimus, non libenter tamè nostram sententiam proferimus: sed malle, quid non sit, demonstrare: atque aliis, quid sit, diligentius inuestigandi ansam præbuisse, contenti subsistere. Tamen etiam post, ne quis calumnietur nullum nos credere, quid ipsum esse intelligamus, nostram indicabimus sententiam, non ut certam, sed quæ mihi occurrit probabilis. Quæ tamen certior, & probabiliorem si quis protulerit, utraque manu amplexaturus sum. Ut autem nunc inductæ per nos rationes, nihil patri ocine impietati Pelagij, & Cœlestij, etiâ tunc reddemus illustrare. Hoc certè non esse, quale aduersarij fingunt, peccatum originis, mihi euidenter demonstrare videntur, nisi responderem quarum vim ut strictim repetam.

*Epilogus
rationis
predictæ.*

Recta, pura, & incorrupta est, animæ cuiuslibet natura, ut Deo creata est, antequam infundatur corpori: ante dico, illi ordine naturæ, si nō temporis: nec quicquā in se habet, quod Dei opificium nō sit. Eadem manet eius natura infusa corpori. Cum nec corpus, ne quicquam in vniuersa rerū natura existens, virtutem habeat, aut habere possit, corrumpendi illam, quam à conditore accepit naturam immortalis animæ, & faciendi in ea naturam nouam, prauam, & aliam quā à Deo accepit: falsum ergo sit oportet, ex carnis nostræ culpa, nosse perditionem, atque illam Deo odibilem corruptionē, prauitatemq; animæ nostræ esse. Falso autem falsius, illius originis peccati prauitatē, omnes naturæ nostræ partes ita perussisse, ut alia earundem natura, quam eiusmodi prauitatis natura non sit: ut vniuersa, sit quoddam peccati semen, fructus illos suos mortis incessanter parturiens, omnibus flagitijs, & criminibus fecunda, ac fecundans: nihil aliud quā repugnans Deo, & legi eius potens. Infana hæc sunt, & in deum blasphemata, vanorum hominum somnia, in quibus, nec illi ipsi quid velint, aut intelligāt, intelligūt. Qualiscūq; est natura rationalis animæ recens nati paruuli, ea vnū Deum authorem habet, nec quisquā præter illum ipsum, potestatem habet, ut eandem corrumpat, destruat, aut aliā faciat. Nihil in illa est, quod à deo nō est, in quem intoleranda blasphemia est, quod ea ipsa natura nihil possit, quā suum creatorem odio persequi.

Ut aduersarij ad istam deducunt sententiam, vel paulisper respicerent, atque ipsorum de attentis essent ad consequentiam, eius ipsius suæ sententiæ falsitatem.

fallitatem, absurditatem, & multimodam pugnantiam nobis- *principia*
cum clarissimè intelligerent. *purè atten*

Cōfitemur & nos: Adam fuisse creatū ad Dei similitudinē, *tu sint sed*
& imaginē: at rationē huius similitudinis, ac imaginis, magnā *secū mul*
partem orthodoxorum patrum, in ipsa rationalis animæ es- *tis modis*
sentia, atque viribus essentialibus, mente, ratione ac libero *pugnent*
voluntatis arbitrio, intellexisse video: non verò, illis doti-
bus gratuitis, virtutibus, atque ornamentis, eidem superaddi-
tis: sapientiæ, inquam, iustitiæ, virtutis, integritatis, veritatis-
que, quibus eius spiritus Deo cōformis factus fuerit. Nec est
verò admodum simile, si tantis ille, tamque multis instructus
ornatus, armatusque fuisset virtutibus, vt tam læuiculæ tenta-
tioni, ita succubuisset facilè. In hoc autem omnes consentiūt
accepiſſe illum, donum originalis, quam dicimus, iustitiæ, cu-
ius vim, & energiam omnes consentienter intelligunt, quod
mortalem ex sui cōditione naturam præseruasset à morte, &
sustulisset hanc, quæ in nobis est, pugnam carnis aduersus spi-
ritum, imperfectionem naturæ absorbente efficacia, ea in re,
gratia.

Sed acceperit ille, ea quæ volunt, dona ornamentaque om- *Demōstra*
nia, acceperit omnes quascūque nominare, aut cogitare pos- *tur* *Adæ*
sent, virtutes, & ea etiam lege acceperit, vt ipso persisteret in *naturam*,
accepta illa integritate, eadem vniuersa accepiſſemus & nos *nec muta-*
eius filij, (quæ tamen nunquam demōstrare possent, nisi vltro *tā, nec aliā*
darentur illis). Quid denique? Ille peccauit, & diuini manda- *factam*,
ti, præuaricatione, inobedientia, & sua erga Deum conditorē *nec corru-*
ingratitude, illis dotibus, omnibus se indignū reddidit, at- *præ ex suo*
que etiam priuatus est. Rectè hæcenus. *peccato.*

Sed hoc nunc nobiscū perpendant, an illius quas dicunt
dotes, illas virtutes, illa ornamenta, ad ipsam animæ eius es-
sentiam, ac naturam pertinuisse intelligant, vt quam, ista om-
nia, naturali sua illa, essentialique, quam acceperat, perfectio-
ne, aut eminenter, aut formaliter, in se continuisse existimēt
(nihil enim hoc refert ad propositū) an verò dotes (quod
vocabula quibus vtitur, sonāt) animæ naturæ superadditas,
nec necessariò contentas, in ipsa eius essentia, nec ab eadem
necessariò profluentes, & que possent salua, integra, manen-
tēque eius substantia, ab ea dem auferri.

Si primo modo intelligant, non potuit ille perdisse, illas
dotes virtutes, ornamenta, nisi perdidisset, & illam suam tam

nobilem animam. Cum non possit auferri, à substantia, vi-
la, quæ in eadem essentialiter, atque eminenter continetur, &
ab eadem naturaliter profluit, quemadmodum nō potest
se sol, nisi & virtutem habeat illustratoriam diaphani, nec
test esse ignis, nisi sit calidus, & vim excalefaciendi habeat.
Quis ergo illi abstulit, nobilissimæ illius animæ substantiam?
Non ipse sibi, neque enim voluit, neque potuit. Deinde, cor-
ruptane est, cum eam perdidit illa nobilissimæ animæ natu-
ra? at corrupti non potest incorruptibilis animæ substantia.
Seruata ergo quodam loco à deo? Quid igitur de ea actū est
an damnata? an saluata? an ipsi post reddita? Et interim ille
dam quid? permāsitne miser sine anima, postquam perdidit
illam suam nobilissimam, & perfectissimam animam? an in-
cum eius intrusa illi est, alia corrupta, & peruersa? à quo? à
quid à se? An fortè, rationalis illa ei⁹ anima, in partes erat par-
tibilis, aut duas habebat, bonā vnam, & suis illis dotibus, De-
exprimētem formam, & imaginem: prauam verò, & cum
la naturaliter pugnantem, alteram (quale Manicheorum co-
mentum est,) quarum illam perdiderit, hanc verò retinuerit.
Et quem vniuersæ istius fictitiæ, aut imaginariæ metamor-
phosis, alium nobis, quàm Deum authorem dabūt? Ipsum ex-
go, non Adā, causam veram illius tantæ, tam horrendæ, quæ
prædicant, corruptionis naturæ nostræ facient, tametsi
eius fuisset causa demeritoria.

Fortè, non ipsam animæ suæ essentiam, aut naturam, sed in-
tegritatem, sanitatēque eius, peccato suo perdidisse, Adam
dicent: sed nihil dicent, nec effugere poterunt, quin simpli-
citer dicant eorum, quæ proposuimus alterum.

Est integritas quædam, rei essentialis, quando nihil de
rei, quod ad eius essentiam, & substantiam pertinet. Est & ad-
uentitia quædam virtus & perfectio, quæ, vt integræ essen-
tiæ, naturæ, aut substantiæ superadditur, ita potest etiam au-
ferri ab eadem in se manente integra.

Si ergo de integritate illa essentiali, substantiali quæ anime
rationalis Adæ loquantur, & intelligant, non potuit ille eam
perdere, salua animæ suæ substantia: Si de secunda dicāt, iam
fatentur illam animæ eius integritatem, quā suo peccato per-
didit Adam, non pertinuisse ad ipsam animæ eius essentiam,
sed illi vt fuit aduentitia, & superaddita, ita ablata fuisse
salua naturali, essentiali quæ integritate eiusdem. Nec tamen
ablata

ablaram illam fuisse ab Adam, sed à deo ipso, à quo dante, & cōseruante ea ipsa dependebat, quāuis ita demerēti Adam. Nec per illam ablationem rectitudinis integritatisque illius superadditæ à deo & naturæ eius aduenticiæ, corrumpi, deprauarique potuit ipsa animæ eius in se natura, substantia, aut essentia, cui, vt integrè superaduenit, ita integrè ablata est. Et si ablationem superadditæ perfectionis, & iusticiæ eiusmodi necessario cōsequuta fuisset corruptio illa, quam hi dicunt, plus quam feralis, & prauitas naturæ animæ ipsius Adæ, Deū vtique, qui illa sua dona gratuita abstulit, eius causam, & authorē faciunt, & proinde, causam, authorēq; peccati, quādo eam ipsam peccatum faciunt.

Fortē, nō sola ablatione illorum donorum supernaturaliū, illarum virtutū, quibus creatoris largiſſima, ac indulgentiſſima erga hominem beneficētia animam eius ornauerat, eius naturam ita corruptā, deprauatamque dicent, sed quia cessarunt in locum earundē, teterrimæ pestes, ignorantia, impotentia, impuritas, vanitas, iniusticia. Atque his miseriis immerſum, suam quoque eiſdem implicuiſſe progeniem. Huiusmodi enim verba plusquam tragica personant, & suis inſillant, quibus illud & vtos iſta ſatis eſt. Quæ, ſi ipſi huius ſentētiæ auctores intelligant, meā ego tarditatem agnoſcam ingenuē.

Hoc mihi hic velim explicent, an per illas teterrimas pestes, ignorantiam, impotentiam, impuritatem, vanitatem, iniustitiam, priuationes tantum, earum virtutum, donorumque supernaturalium, quæ auferēte ea Deo, perdidis Adā ob suā erga ipsum inobedientiam, & ingratitude, intelligant: an vero res aliquas positiuas, aliquos habitus prauos, aliqua vitia, quæ animam eius, ignorantia, impotentia, impuritate, vanitate, atque iniustitia repleuerint.

Si primo modo, hoc est, solas priuationes donorū, & ornamentorū, quæ ille perdidit, pestes illas teterrimas, intelligant iam & ego quid dicant, intelligo, sed eos nihil, quam iactare terrificam nomina intelligo. Nā vniuersæ hæ teterrimæ pestes nihil essent, quam illorum donorum gratuitorum, & supernaturaliū carentia, ipsius vero in se naturæ solitudo, ac puditas. Nec alium hæ tam tetra, ac ferales pestes, quam deum, habuissent authorem, qui sua illa dona, ab ingrato abstulit, & nudam illi naturam reliquit. Cum priuatio, non aliam causam habeat, quam eam, quæ aufert habitum, cuius est priuatio: vt

cæcitat

*Excititur
commētū
aduersario
rum, de pe
stibus illis
teterrimis
quas cessis
se imaginā
tur in locū
donorū, qui
bus peccās
Adam spo
liatus est.*

DE PECCATO ORIGINIS

cæcitatibus causa est qui visum aufert, surditatis, qui auditum. Si vero secundo modo has pestes intelligant, hoc est, quasdam positivas, aliquos habitus prauos, aliqua vitia, quæ velut impetu facto, animam Adæ inuasissent, obsederint, ignorantia, impotentia, impuritate, vanitate, atque iniustitia repleuerint. Vnde obsecro, & quo immittente, hæc tam multa, tam prodigiosa vitiorum portenta irruerunt, in miseram illius animam? Nam si res quædam positivæ hæc fuerint, sint, si vitiosi quidam, pravique habitus depravantes animas, quales sunt morbi in corpore, febres pleuritis, peripneumonia, ophthalmia, spasmus, delirium, coma, elephas, cancer, lypus, & id genus innumeri, necesse est, ut causam positivam habuerint. Non Deum, quem causam vitiorum, & pestium harum terribilissimarum, inscribere, blasphemum est: non, diabolus qui in animam Adæ immediate agere non potuit, & in ea hæc vitiorum portenta producere: non Adam, præsertim, vno illo momento, quando mandati prævaricatione, se peccato subdidit: nec enim fingere est, quid faciens, eo momento, seu volens, seu nolens, in se produxerit, hos vitiosos habitus: neque etiam postea, quia continuo post peccatum, admonente, corripienteque ipso domino, ad cor reuersus peccasse se doluit, & egit salutarem poenitentiam.

Etiam ut Adæ natura peccato eius substantia licet corrupta fuisset, nihil eam corruptionem pertinere potuisset, ad eius filios. Sit tamen quod volunt, vniuersa vitiorum, quæcunque fuerint monstra agmine facto, irruerint in animam, iam peccatricem Adæ, attamen nihil potuerunt illa ledere, corrumpere, aut vulnerare eius animæ substantiam, cuius corruptionem habet: multo minus, vitiosa aliqua qualitas, vitiosus habitus, quâvis hic illi, explicandis propriis actionibus impedimento foret.

Sed læserint illa animam eius, corruerint deprauerint, vti cumque volueris, quomodo hac corruptione ille potuit implere suam progeniem per quos canales illam tam tetram prauitatem, instillare in animam recens nati sui filij? Cuius si corpus respicias, priusquam illi infunderetur anima, tale erat, quale Deo, & natura formatum erat, in materno utero: nec quicquam in se habebat, quod dei non esset opificiû: si animam, ea pura, & munda à solo deo creata est, priusquam infunderetur suo corpori: qui, & ipse solus, eandem infundit corpori, & cum eo, admirabili quodam viculo, artificio, & temperatura cõposuit. Quod

hoc, in ipsis (vt sic dicā) dei plastis, & fictoris manibus, in ipso cōpositionis suæ momēto, ita corrūpit, ita deprauauit diuinę plasmatis opificiū, vt suo ipsum auctori exosum redderēt.

Cōstitemur nihilominus cum orthodoxis omnibus, propagationē, in omnes trāsiisse, & transire peccatū originis. Quia propagatio, obnoxios, & reos mortis, à gratia, & regno Dei extorres, oēs lege cōmuni, ex illa origine natos facit (quā quo pacto fiat, & iustissimē fiat pōst explicabimus.) Originis peccatū, facit nos iræ filios: & nō naturæ ipsius nostræ seu vitiū, seu corruptio, nos odio Dei subiicit: quæ in recēns editis nihil in se habet, quod deum authorem non habet, quē admodū suprà demonstrauimus. Carent quidem illi donis illis gratuitis, quibus exornatus erat Adam quæ, & nos in eodem, vt nostri generis origine, accepim⁹, & eiusdē originis peccato perdidimus: cuius, etiam hoc est in nobis contagium. Non tamē hęc ipsa illorum donorum carentia, nos odio Dei subiicit, vt suprà euidens factum est. Manet proinde, etiam postquā per baptismum eidem recōciliati incorporatiq̃ sumus, & restituti hęreditati, regnōque cōlesti. Non est ergo illa donorū eorū carentia, quæ, nec amicis, & filiis factis restituit, quę nos ante baptismum, eius iræ, damnationiq̃ue obnoxios fecerat. Cetera autem vniuersa, quęcunque, in natura recēs nati paruuli conspiciuntur, seu secundum corpus ipsum, seu secundū animam expendis, quæ hi corruptionem hanc tam tetram naturæ à deo conditę vociferātur, ipsius naturę qualis à deo in vnoquoq; nostrorū creata est, naturales cōditiones sunt.

Quod quo clarius intelligas. Repete exemplū quod prius induximus, & cogita Deum, vt posset, prāter communem generationis legē, absque virili semine creare hominem, in alicuius mulieris vtero, qui in eodem, deinceps incrementū suscipiat (vt solent alij) ex eiusdē sanguine, & ad iustum modū iā aucto perfectōque corpore, partu edatur. Hunc editū, vniuersum, tam corpore, quā animo, soli suæ naturæ permittat, absque vllis eidem donis superadditis, vlla etiam super naturalis beatitudinis promissione, aut ad illā ordinatiōe, sed ad eum tantum finem, quem per se, suamq̃ue naturam, cū generali illo Dei adiutorio, posset assequi. His adde: Eundem illum, nullo vnquam proprio, aut actuali peccato se contaminasse, sed vel, ante acceptum rationis vsum, hinc sublatum in illo statu suæ innocentie, vel accepto vsu rationis, & liberi ar-

*Esse natū-
rales condi-
tiones na-
turę qua-
lis à Deo
condita est
quas ad-
uersariū
corruptio-
nes naturę
imaginan-
tur.*

*Collatio
nati sub-
reatu pec-*

c ij bitrij,

DE PECCATO ORINIS,

cati origi- bitrij, secundum naturæ legem, cordi suo inscriptam viuere
nis paruu- Hunc confer ad eum, qui lege communi propagationis
li, ad ali- Adam nascitur. In primis: Hoc certum est, naturarum in hi
quem, qui nullam inueniri posse differentiam, imo, quicquid, aduersa
in puris rij, naturæ, tam pestilentem, & noxiam corruptionem vocife
naturali- rantur innatis ab Adam, & peccato originali obnoxiiis, idem
bis a Deo vniuersū inuenietur in hoc altero, naturæ innocētis, vt à deo
creatus na pura inconstaminataque condita est, cōditio: fames inquam
sceretur. sitis, dormiendi, vigilandi; vicissitudo &, necessitas, carnis
ad sibi commoda, amica, & suauis pronitas, nec libera, aut o
minimoda eius ad rationem subiectio, in ipsa eius natiuitate,
& annis infantilibus, rerum omnium profunda ignorantia, &
ligatum rationis iudicium, quādiu iuuenili illo humore me
gitur cerebrum, cuius moderatam crasim, temperiemque, et
ipsa nostræ compositionis admirabili temperatura, atque ac
rificio, quo sua in nobis opera explicet, necessario requirit
ratio. Eiusdem quoque rationis, ex eadem cōpositionis lege
cum sensibus colligantia, atque inde sumpta suæ noticiæ, &
scientiæ, quam assequutus esset, initia: ad hæc, mors ipsa, &
solutio per naturalem calorem radicali humido, vbi nō infer
retur vi extrinseca, aut etiam morbo, à quibus ille eiusmodi
nihilò quam nos, foret tutior aut liberior.

Quod si eadem hæc vniuersa, istiusmodi nobiscum foret
communia, vt forent indubiè, certum est, ea ipsa, naturæ no
stræ conditiones naturales esse, & deum authorē habere. Nō
sunt ergo, quæ idē ipse odio in nobis prosequitur, qui nihil
odisse potest eorum, quæ fecit omnium.

Hoc tamen verum est, quod nos carēamus supernaturali
bus illis, & gratuitis donis, quibus Deus Adam vestiuerat, &
quibus naturam eius exornauerat, culpa ac demerito peccati
eiusdem, velut nostræ originis. Si enim nō peccasset ille, vni
uersa eadem accepissemus, & nos: & eorum beneficio liberi
essemus, ab his nostræ naturæ miseriis. Proinde, inter illū qui
cogitatione non impossibili finximus, & nos, hoc interesset,
quod ille, nullius culpa, sed solius naturæ conditione, eisdem
per omnia nobiscum calamitatib⁹ foret obnoxius: nos origi
nis culpa, propriæ naturæ conditionibus: & miseriis derelicti
sumus, vt qui in origine, multa, & præclarissima supra naturam
dona assequuti fuimus, quæ vniuersa, in eodem, & eiusdē pec
cato, perdidimus.

Blasphema

Blasphema est ergo aduersariorū in deum creatorem vox ista. Quod tota recēs natorū natura, quoddam peccati semē sit, & ideo nō odiosā, & abominabilem deo esse nō posse. Nam tota eorum natura, quanta, quanta est, à deo est, qui solus, secundum corpus, & animam, eius author est.

Nec quicquam faciunt, dū opus dei, in integra illa adhuc incorruptaq; Adā, nō in nostra natura, contēplari nos iubēt. Nā ego vicissim utrobique illos Dei opificiū cōtemplari iubebo. In Adā, prater naturā, etiam originālē dictā iusticiā, & cetera plēraq; supernaturalia, & eximia dei dona nobiscū inuenient. In nobis vero primū nātis, naturam solam, illorū autē donorū, carentiā inuenient. Naturā, solus deus author est. Carentia vero eorū supra additorum illi donorū, in nobis authorē nō habet, causā demeritoriam habet, ipsum nē peccatum originis.

Proinde prater rationē mihi dicere vidētur, quod dicūt: Non deo, sed naturæ nostræ prauitati, ruinā nostrā imputari oportere. Hæere quidē exitiale vuln⁹ in natura, sed plurimum referre, acceperit ne aliūde, an infederit ab origine. Ac cum constet per peccatū inflictū non esse, cur, nisi de nobis ipsis queramur?

Naturam siquidem eādem, & ante, & post peccatū mansisse in origine, à nobis demonstratū est, & mirabor sanē, si quā in eadem, ex peccato mutationem factam proferre poterūt seu corpus, seu animam, seu totum ex illis contemplerur hominem. Vt cūq; tamen de origine fuerit, hoc plane certū est qualiscūq; est, quæ nobis nascentibus natura obtrigit, vniuersam à deo conditore esse: cui meritō imputādum foret, si quæ eius esset naturalis prauitas. Ad animæ creationem, nec parētes quicquā conferunt. Corpori formando, semen subiiciūt: quod tamen eiusdem rationis est, seu à sanctis, iustisq; atq; ab illo originis peccato solutis, seu à peccatoribus decidatur: cū naturæ, nō verò, seu peccati, seu iusticiæ, hoc opus sit: & ex natura quā à cōditore, quāuis per secūdas causas accepit, suo defungatur officio. Proinde, si qua naturæ, in qua nascimur culpa est, si quid est in ea, quā deo odiosum est, & abominabile, hoc Dei conditoris est, non Adæ qui non est, sed secundū animā, cū deo regnat: non parentum nostrorum, quorum plerique generationi operam dantes, culpa caruerunt, & quāuis alioqui peccatores, naturam filiorum non potuerūt

DE PECCATO ORIGINIS

eoram Deo culpabilem facere, sed anima, quæ peccauerit, si deo credimus, ipsa est quæ morietur. Hæc autem anima quæ creata, à deo infunditur sibi præparato ab eodem deo, & natura, corpori, non peccauit: nec antequam infunderetur corpori, nec in ipsa infusione. Neque hoc, eidem ad peccatum imputari potest, quod non perfectiori, nobiliori, immortali, sed eiusmodi, tali, hoc est, mortali, & quod ad suam amica, & commoda, etiam contra rationis iudicium proprium est, corpori infunditur. Non peccauit etiam illud ipsum corpus, quod eiusmodi, non verò nobilius, & perfectius, materno utero, ex parentum semine, maternoque sanguine concretum, formatum, alitumque sit: sed peccauit Adam, humani generis origo, cuius culpa, & peccato, etiam hic, nascitur ira filius à dei gratia, regnoque extorris, damnationique obnoxius. Quod dicentes, & rectè intelligentes, nec à catholica quicquam fide, dicemus alienum, nec in deum, naturam, eque huius nostræ, ut illius in Adam, conditorem, iniurij, blasphemique erimus.

*Quam parum conso-
na afferat
aduersarij*

Quod aiunt, per multum referre, vulnus illud, quod fingunt, exitiale naturæ, accesserit ne aliunde, an ab origine infederit, non intelligo, qua ratione aut probabilitate dicitur. Quid enim refert obsecro, vndeunque accesserit, si sine propria nascentis culpa accesserit? Quam autem ille culpam propriam habere potest, qui culpari nondum potest? qui melius adhuc legis transgressor argui potest, ut qui sub lege nondum est?

Nec illud demum, qua ratione dicatur intelligo. Constat re inflicto vulnere illud lethale? per peccatum: non esse proinde, cur queramur, nisi de nobis ipsis. Quid igitur? nunquid per peccatum nostrum ipsorum, an vero per peccatum originis nostræ, nempe Adam, hoc vulnus inflicto est? Originis peccatum dicturos existimo: cum nec fingi possit quicquam ante commississe paruulos, cuius demerito, lethale illud, quod dicunt, vulnus infligi potuerit. Quid est ergo, quod hoc vulnus lethale, nostræ naturæ inflicto nulli, quàm nobis, imputari possit, ac debeat: nec de villo, quam de nobis ipsis valeamus conqueri? Nunquid ipsi nobis, hoc est, vnusquilibet nostrum sibi, lethalis huius vulneris causa est?

Impertinens ex Ec-

Neque huc pertinet, quod ex Ecclesiaste afferunt. Hoc scio quod deus ab initio fecerit hominem rectum, sed ipse infli-

nitiss
origin
nignit
ornat
tem p
buend
tim, re
diffe
uuli in
deo el
Nec
pronu
quid i
tantur
quide
inund
diluui
Vider
terra,
mni te
ra, Sec
inum
(quæ
aquis
Qu
te hun
quide
aduert
cto. O
nostru
sempe
& in
figmen
ledica
mani c
tatem
eunte
nem n
cordia
aut no

nitisse immiscuit quæstionibus. De protoplaste etenim, & *desiste*, origine nostra, Adam, hoc verum est, quod, cum diuina benignitate, naturæ felicitatem, cœlestium donorum diuitiis *cunt*, *sen-* ornatam, assequutus teneret, sua ipse dementia, in vanita- *tentia*, tem prolapsus sit: ut ipsi, meritò suum ipsius exitium attri- buendum fuerit. Sed ad vnumquemlibet nostrum, præfer- tim, recens natorum, & quandiu boni, malique ignoramus differentiam, quo pacto illud pertinet? nunquid ipsi se par- uuli immiscuerunt infinitis quæstionibus, cum ante recti à deo esse conditi?

Nec est verò, quod dicunt à spiritu sancto per scripturam *Quæ spiri* pronunciari. Omne figmentū humani cordis, hoc est, quic- *tui sancto* quid ingenium nostrum concipit, instituit, agit, molitur, *affingant* tantummodo, semper & necessario malum esse. In Genesi *aduersarii* quidem de corruptissimis eius seculi moribus, qui in omnes inundauerant, ob quos vno Noe cum suis excepto, aquis diluuij deleuit deus vniuersum genus hominum, ita legitur: Videns autem deus, quod multa malitia hominum esset in terra, & cuncta cogitatio cordis ad malum intenta esset o- mni tempore, pœnituit eum, quod hominem fecisset in ter- ra. Sed hæc de illius seculi hominibus, quos vniuersos, ob innumerabilium, & nefandissimorum scelerum portenta (quæ apud Berosum, magis speciatim explicata inuenies) aquis diluuij inuoluit, & abstulit.

Quod vero refert Moyses, dixisse dominum, de pronita- te humani sensus ad malum, ab ipsis incunabulis, generatim quidem ad omnes pertinet: sed nō hoc habet, quod affirmāt aduersarij. Nō hoc dicit, quod illi affingunt, spiritui san- cto. Omne figmentum humani cordis, & quicquid ingeniū nostrum concipit, agit, instituit, molitur tantummodo, semper et necessario malū esse: imò, hoc in spiritum sanctū, & in conditorem hominis, deum, impium blasphemum quæ figmentum est. Sed hoc est quod dicit: Nequaquā vltra ma- ledicam terræ propter hominē. Sensus enim & cogitatio hu- mani cordis, ad malū prona sunt, ab adolescentia sua. Proni- tatem inquam, sensus & cogitationis humani cordis ab in- eunte ipsa ætate, ad malū affirmat: eamq; affert, velut ratio- nem mitigandæ pœnæ, quasi ea clementia potius, & miseri- cordiam, q̃ iudicij seueritatem, & distictionem mereatur, aut nos in ira, aut odio dei cōstituat. Nec dicit, illam proni-

DE PECCATO ORIGINIS,

tatē seufus & cogitationis humani cordis ad malum effe-
lum & peccatum, vt quæ velut antagonistes quidā, fui ex-
cendi causa, homini data est.

Vt imper- Quod insuper addunt vniuersum hominem his Chri-
tinēter in- verbis depingi. Quod natum est ex carne, caro est. Affec-
ducāt hāc siquidē carnis, esse mortem, & inimicari deo, neq; enim
Christi sen- se eius legi subdi. Vniuersum ergo hominem, ita esse natu-
tentiam: peruersum, vt toto suo affectu similitudine aduersus deū ex-
Quod na- ceat, vt cum legis diuinæ iustitia consentire nequeat, neq;
tum est ex rere queat, nisi mortis materiam. Hæc inquam, malē con-
carne, ca- stunt, male colligunt, & scripturas, non ad suam illam ama-
ro est. sim, & orthodoxæ veritatis regulam, sed ad suū ipsorum
sum intelligunt.

Caro, vt Carnis vocabulo, nonnunquam sensibilem, ac visibilem
multiplici- minem, nullam autem corruptionem in scripturis intelli-
terdicatur dem ille Euāgelista testatur, qui inducta ab aduersariis Ch-
in scripturis sti verba refert. Verbum carnem factum, hoc est, hominem
corporeum, & ex carne compositum affirmans.

Aliter, carnis vocabulo, carnales, aut animales homines
gnificantur, qui terrenis, & carnalibus adhuc ducuntur affe-
ctibus. sicut contra, qui deo adherent, & eius spiritu viuifi-
cati gubernantur, vnus cū eo spiritus dicuntur & sunt. Ita Ch-
ristus: Quod natum est ex carne, caro est. Quod natū est ex spi-
ritu, spiritus est. Carnalis natiuitas, carnales homines mon-
generat, in quibus ad regenerationē vsq; ferē regnant carnis
desideria, & affectus. At regenerati ex spiritu, mortificationis
sideriis carnis, aguntur iam, viuificaturq; spiritu dei, & gen-
rantur in spiritum viuificantē. Sed his nō dicit Christus, vni-
uersum hominem ita corruptū, & deprauatum omnibus suis
partibus, vt nihil possit anima, nihil ratio, nihil voluntas. ni-
hil spiritus, mens, aut conscientia hominis, quā simultatem
cum deo exercere, nihil quā legis diuinæ iustitiæ aduersari
& necessario peccare: præsertim, cum rationalis anima, cum
suis illis energiis, & viribus, non nascatur ex carne, sed à deo
creata carni infundatur.

Propria Prima autem, & propria carnis ratio, ad quam nunc dicte
primaque eius acceptiones secundum analogiam quandam, dicuntur
carnis acce- est, qua extereriorem, sensibilem, & corpoream nostræ cōpo-
ptio. sitionis partem, propriē carnem dicimus: Quæ, cum ex natu-
ra suæ compositionis, & propria temperatura, afficiatur his,

quæ sibi sunt amica, suauia, salutaria, & refugiat à contrariis, duris, laboriosis, tristibus, nullo respectu habito diuinæ legis iustitiæ, à qua, & exiguntur hæc, & illa subinde vetantur, cui, velut bruta, auscultare, obtemperare, & se subdere nō potest & quasi hospitij iure, sibi, suisque affectibus, naturaliter inclinet, in se habitantem animam: hinc illa pugna, illud bellum intestinum & irreconciliabile in homine, inter carnem, sibi attrahentem voluntatem, & spiritum, mentem, aut conscientiam, quæ eadem sui officij admonens, inclinantem se carnis desideriis arguit, & ab eisdem, ad iustitiæ legē, & obsequium retrahit.

De hac illæ loquuntur apostolicę sententiæ. Caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Inde, & le-
ges illę, de quibus Apostolus, in nobis, inter se pugnant, & gna carnis
contrariæ. Video, inquit, aliam legem in membris meis, repu-
gnantē legi mentis meæ, & captiuatē me in lege peccati, quæ spiritum
est in membris meis. Legem mētis, diuinā legem, digito dei
mentibus nostris inscriptam. Legem vero peccati, quæ est in
mēbris nostris, illi repugnantem cōcupiscentiā carnis intel-
ligit, quæ imperat legi dei contrariā, & captiuum sub iugo
peccati hominē, qui iam dudū ultro se mācipauit carnis de-
sideriis, vi quadā tyrannica impellit, & sibi seruire cogit, quo
usq; ad deum se miser cōuertens, eius gratia, & spiritu adiu-
uetur, roboretur quæ eius spiritus, & ab illis peccati vinculis
ab illa carnis, cui se addixit, seruitute excutiat animam, & sibi
asserat, à carne retrahat, ad eius monita, ac desideria surdam
faciat.

Hæc caro, in se, mala non est, vt Valentinus cum suis bla-
sphemabat, à quibus nō admodum dissentire mihi videntur
nostri aduersarij, qui & hanc, & vniuersam hominis naturam
etiam secundum animam (in quo Valentinianorum impieta-
tem vincunt, & Manichæi eidem blasphemiam copulāt) ni-
hil esse quam prauitatis quandam naturam, & peccati semen
quoddam affirmant, naturaliter deo odiosam, inimicam, &
contrariam. Imò, est hæc caro, qualem cūque ex matris vte-
ro nascēdo producimus, ipsius dei, & naturæ bono opificiū.
In qua nihil est, quod non admirabili diuinæ sapientiæ, atque
omnipotentię, stupendoque artificio, ita cōstructum, ordina-
tumque est: nihil, quod non conditoris sui sapientiam: poten-
tiam, & beneficentiam, clarissimis vocibus prædicet, & loqua-
tur.

*Carnis nō
stræ natu-
ram, de se
malam nō
esse.
Valenti-
niana Ma-
nichæi.*

DE PECCATO ORIGINIS,

tur. Quemadmodum nostrorum Lactantius, & alij plerique demonstrare conati sunt, omnium autem clarissimè, & lentissimè, doctissimus ille Galenus, demonstrauit libris verè diuinis (in quibus etiam seipsum superauit, qui in omnibus superauit omnes) quos de usu partium humanarum poris inscripsit. Quos etiam in laudem conditoris, & demonstrationem sapientiæ, potentie, & bonitatis eius scripsit prædicat, & hymnos creatoris appellat.

Præterea Quod autè ad malum nos caro attrahat præter eius intentionem est: neque enim, ut diximus, velut pars bruta quædam esse, pax est, seu iustitia, seu iniustitia: sed, ut res quæque alia, vi naturæ afficitur sibi amicis, suauibus, & salutaribus; & ab ad malum ret à cõtrariis. Quod dū facit, nihil illa mali facit, hoc enim attrahat, facit quod vnū accepit à cõditore, ut faceret. Sed male huiusmodi carnem illi inhabitans anima, quæ dei seruitute abiecta, carnis seculi peccare sibiis mancipat, & relicto creatore, vili creaturæ sibi indum cõcupiscentiam tradit, se indignissimè subdit. Vniuersa itaque hæc opus est concupiscentie, non carnis, sed illi se submittentis, & macipantis est animæ spiritui. Quia tamen ex peccato originis, quemadmodum mox præterimus, est illa carnis aduersus spiritum pugna, & rebellio. Cur caro quia ea, velut instrumento quodam, aduersarius noster dei peccati, et bolus vitur ad subiiciendum iugo peccati hominem, carnis concupiscentie, & corpus mortis illam appellat Apostolus: quoniam concupiscentia dei & concupiscentiam eius, hoc est, vim illam concupiscentie peccatū dilectum eidem innatam, peccatum: quod dicit in carne sua habitare, quemadmodum supra prolixius explicauimus.

Apostolo Præterea, ut familiare est Apostolo, spiritui, carnem opponere, in lege autem distinguit, spiritum viuificantem, à literalē legis occidente, hanc ipsam, secundum analogiam quandam, carnis vocabulo significari, & à Christo, & ab Apostolo infolūti non est. Itaque ille, (cum ex carnali verborum suorum de mandando suo corpore, & bibendo sanguine intelligentia, scandalizaretur auditorum eius plerique. Spiritus, inquit, est qui viuificat, caro non prodest quicquam. Ita & apostolus legem Moyse, velut hominem quendam, in duas partes diuidit aliud in ea, carnem, aliud spiritum nominat, & illam quidem exteriorem eius faciem, & obseruantiam quæ secundum legem geritur, sensum carnis appellat: quemadmodum dicitur ludæis, apud quos literalis illa adhuc obseruantia viget, frustra inflatos sensu carnis sue. Illam vero spiritalem eius intelligentiam

Sensus carnis.

telligentiam, quæ latebat sub exteriori ea, literalique facie, spiritum nominat, sicut & alibi dicit. Litera occidit, spiritus vivificat. Quem in modum, eandem legem secundum carnem nunc impossibilem, nunc infirmam, ad auferenda peccata affirmat: ut propterea missus sit dei filius, qui suæ carnis pro peccato oblata hostia, damnavit peccatum in carne: hoc est fugavit, & abstulit, & peccata nostra, ipse in se suscepit, ipse tulit, ipse portavit, quod sic non iustificatio legis, sed spiritus vitæ, impletur in nobis, qui secundum spiritum eam custodimus, & non secundum carnem, qua parte, & infirma est, & nunc impossibilis. Qui enim, inquit, secundum carnem sunt quæ carnis sunt, sapiunt. Carnalis Israël, legem secundum carnem intelligit. At qui sunt Iudæi, spiritu, non litera, eandem quoque secundum spiritum intelligunt.

Ad eandem quoque monetam haud improbabiler plerisque, & inter eos Origeni, etiam hoc pertinere videtur, quod his continuo subiungit Apostolus: Prudentia enim carnis mors est, prudentia autem spiritus, vita, & pax: ut sit hoc idem eum eo quod dixit alibi: Litera occidit, spiritus vivificat. Prudentia carnis, mors est. Nam qui legem secundum carnem intelligens observat, ad Christum qui vita est, non venit. Prudentia vero spiritus, vita, & pax: vitam namque & pacem, hoc est, Christum habet, qui, spiritualiter legem intelligens, observat: ipse enim est, & vita, & pax nostra apud patrem. Ad eandem quoque intelligentiam pertinere videtur, quod continuo sequitur. Quoniam sapientia carnis, inimica est deo: legem enim dei non est subiecta, nec enim potest. An deo inimica cum non est, quod à Christo euacuat? Si circumcidimini, inquit ille, Christus vobis nihil proderit. Sapientia ergo carnis deo, lege Christo est adversaria, nec recipit illum quem misit deus, unde illa vox est. Nos legem habemus, & secundum legem debet mori, quia filium dei se fecit. Et legi dei quæ secundum spiritum est, subiecta non est, nec subiici potest, ut illi aduersaria & contraria, postquam umbras fugavit coruscans, de crucis patibule, rutilantis corporis veritas, & vela veteris illius templi disruptat sunt.

Quamquam, qui in novissimis his locis, Apostolum (quod ei familiare est) occultum, latentemque transitum fecisse intelligeret, à lege carnali, aut secundum literam, ad illam legem carnis, quæ in membris nostris est, repugnantem legi mentis nostræ,

DE PECCATO ORIGINIS,

nostræ, de qua supra haud improbabili-
ter intelligere. Intelligis autem, & tu, ex his, lector Christiane, quam
rui vt pene na, quam nihil secum coherentia, in vnum confundant,
vbiq; in tra suam naturam connectant aduersarij. Dum in æquum
aliquo æ- sese inuoluentes, non distinctis ante eius significatione
quiuoco se quicquid de vno significatoru dicitur, absque vllò dele
inuoluant, accompodant alteri, quando suæ id sententię, quoquo
et sua ca- do commodat.

piet lati- Sed hoc velim, vt per se paulisper expenderent impro
bula. bilitatem eius sententię, ad quam, inductam Christi ma
torquent sententiam.

Per se de- Vniuersum hominem esse carnem, & nihil nos spiritum
mōstratur per regenerationē habere, qua obsecro probabilitate
absurdi- tur? Nihilne totus homo nisi caro est? nihil ne habet sp
tas eius nisi quem per regenerationem accipit? an non est aliqua
sententia, stri pars spiritus, quem creatione accepimus? an non
qua vni- & distinctus in nobis, nosterque spiritus, ab illo dei sancti
uersam ho cante nos spiritu? In homine tria hæc esse, & velut p
minis natu quasdam eius, carnem seu corpus, animam & spiritum, a
ram, carnē clarissimis verbis testatur Apostolus, cum optando dicit
faciunt & integer spiritus vester, & anima, & corpus in die domini
nihil spiri- stri Iesu Christi, seruetur? An, de Christi, ac dei sanctifica
tus, nisi per nos, per quem regenerationem accepimus, spiritu, hæc de
regenera- Apostolus vt illum optet seruari integrum, in die domi
tionem ha nostri Iesu Christi? imò audi eundem aperte distinguere
bere affir- dei spiritum, quem per regenerationem accepimus, à nobi
mant. spiritu. Ipse enim spiritus, inquit, testimonium reddit spiri
nostro, quod sumus filij dei. Ipse dei spiritus, qui in cordib
nostris diffusus est, ipse inquam, ad optionis spiritus in
clamamus, abba pater, testimonium reddit spiritui nostro

Alium esse clamamus, abba pater, testimonium reddit spiritui nostro
nostrum lius est ergo dei ille in nos diffusus spiritus, qui testimoniu
spiritum, perhibet, alius noster spiritus, à quo illum distinguit Apo
alium dei lus, & cui ille testimonium perhibet. Habemus ergo etiā
in nos dif- strum, & proprium spiritum, quem per creationem accep
fufum spi- mus, distinctum ab illo dei sanctificante nos spiritu, que
ritum. per regenerationem accepimus. Quod ipsum etiam Datus
attestatur, in illo triū puerorum hymno. Benedicite, inquit,
spiritus, & animæ iustorum domino. Spiritus dicit, pluribus
& animæ iustorum: at ille dei, nos per regenerationem san
ctificans, vnicus, & simplex est spiritus. Quid igitur? Sum
dogma

dogmatis euidentem falsitatem adhuc non intelligunt? Ad-
huc vniuersus illis homo ante regenerationem caro est: & ni-
hil spiritus habemus, nisi quod per regenerationem acce-
pimus?

Quin, & hoc nobiscum paulo perpendant diligentius, quis
sit ille spiritus, inter quem, & carnem, irrecociabile bellum *Hominis*
geri, in nobis affirmat Apostolus, dicens: Spiritum aduersus *proprium*,
carnem concupiscere, & carnem aduersus spiritum. Nūquid *et nō Dei*
ille est dei spiritus? nūquid eius est concupiscere? eius pugna *illum esse*
re aduersus carnem? Et quæ foret pugna istiusmodi, vbi cum *spiritū in-*
infinita potentia committeretur, & congregaretur res per *ter quem,*
se infirmisima? Dei spiritui infinito illi, & omnipotenti, cu- *et carne,*
ius imperio vniuersa creata sunt concupiscenti aduersus car *in nobis*
nem, an posset caro contra stare? contra concupiscere? *cōtra irreconci-*
hiscere? *liabile bel-*

Et nunquid in non regeneratis, omnibus, atque his, qui dei *lum est.*
carent illo sanctificante ipsos spiritu, omnia intus paccata, o-
mnia quæ sunt? nulla pugna carnis aduersus spiritū? nulla
conscientiæ, cum malè agunt reprehensio? nulla difficultas,
nec carnis contradictio, cum ea neglecta, sibi ipsis, vel sapien-
tiæ, vel virtutis, vel etiam gloriæ studio, dura, aspera, laborio-
sa, & desiderii carnis aduersantia imperat, atque à se exigūt?
dum vigiliis, laboribus, fame, siti, æstus, aliorumque patientia,
excubant pro salute patriæ? cædi, vulnerari, cruciari, etiam in-
terfici sustinent, vt ea salua sit? an qui sibi, illorum, indixit, ho-
nestè, & secundum leges continenter viuere, ex forte cōspe-
cta, imò se amplexibus eius ingerente in suo cubili muliere
nuda, ac formosa, nullam in se pugnam sentit carnis, aduersus
mètem, & spiritum, qui illum admonet persistere in honesto
proposito? An fortè dicturi sunt, non posse, istiusmodi desi-
derii carnis resistere, aut non obsequi in omnibus?

Sed, & hoc considerent, eundem illum spiritum, inter quē *Bundē spi-*
& carnem, ea in nobis pugna est, etiam mentem vocari ab *ritum in-*
Apostolo, cuius legi, admonitionibus, & imperiis repugnet *ter quem,*
lex membrorum, & carnis quæ in nobis est. Condelector, in *et carne,*
quit, legi dei secundum interiorem hominem. Video autem *in nobis*
aliam legem in membris meis, repugnantem legi mètis meæ *pugna est,*
& captiuantem me in lege peccati, quæ est in membris meis. *etiam men-*
tem voca-
Quod alibi dixit: Carnem concupiscere aduersus spiritum, *ri ab Apo-*
hic dicit, legem, quæ in membris nostris est, repugnare, legi *stolo.*
mentis

DE PECCATO ORIGINIS.

mentis nostræ: hoc est, legem carnis, legi mentis, aut spiritui. An igitur, ne mentem inesse dicent his, qui nondum regenerati sunt, sed nihil mentis, nisi per regenerationem nostram? An lege illa spiritus & mentis, hoc est, dei: inscripta est mentibus, non regeneratos omnes destitui? Et quid dicit Apostolus? Cum enim gentes, inquit, quæ legem non habent naturaliter ea, quæ legis sunt faciunt, eiusmodi legem habentes, ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia in rebus, & cogitationibus intra se accusantibus, aut etiam testantibus. Vides, etiam gētiū cordibus inscriptam legem, legem mētis, & dei. Vides ut etiam eidem obsequi possint, & neglecta lege carnis, quæ non trahit, & sollicitat in contrarium. Vides, quoque conscientia testimonium obsequentibus, ac reprehensionem his, qui ea neglecta, delectantur carnis se mancipauerunt.

Sed hæc de improbabilitate, absurditate, & pugnantia sententia, qua vniuersum hominem, ante regenerationem faciant, mihi sufficere videntur.

Ad rationē, quam inducunt ex verbis Apostoli. Non est iustus quisquam etc. Nunc paucis expendendum est quantum ponderis, et mentis ea ratio habeat, quam ex illis verbis Apostoli ad Romanos inferunt: Non est iustus quisquam, non est intelligens, non est requirens deum. Omnes declinauerunt, & quæ sepius. Quibus non vnius, aut alterius seculi deprauatorum res declamare, sed accusare perpetuam naturæ corruptionem volunt Apostolum, ut cui propositum fuerit non simpliciter quod respicerent, obiurgare homines, sed docere potius in lucubili calamitate oppressos omnes: à qua, nisi dei misericordia eruantur, non possint emergere. Quod, quia probare poterat, nisi constitisset de naturæ clade, & exitio, protulit scripturarum testimonia, quibus plus quam perditam, essenturam nostram, conuinceretur.

Sed hæc falsa esse & alienissima, tam ab Apostoli quam scripturarum quæ ab eodem inducuntur sententia, indubitatum est: ut quæ in mores, non in naturam dici palam est. In vitio deputari non possit, quicquid vi quadam naturæ, inuitabiliter nobis inest: seu agamus, seu patiamur id, quæ inest, dum alibi à nobis euidenter demonstratum est: & publicum habet consensus mortalium, ab initio omnium. Neque aliter illis intendit comprobare Apostolus, quam omnes, et iudeos, et gentes, qui

quàm Græcos, peccato esse, & fuisse obnoxios, quousque inde eripiantur dei gratia, & misericordia.

Siquidem, in ea epistola, velut arbiter quidā inter eos, qui ex circumcisione crediderant, & eos, qui ex gentibus, ita sermonem suum semper librat, ac temperat Apostolus, ut nunc hos, nunc illos, in quibusdam videatur arguere, & rursus partes singulas, certa spe promissionis animare, æquare, & in vnitatem componere. Quia ergo in superioribus, ad deprimendos Iudæos dixerat: Quoniam si præputium, iustitias legis custodiat, iudicabit eum, qui ex circumcisione, legis prævaricator est: ut rursus eos quos humiliauerat, eleuaret addidit. Quid ergo amplius est Iudæo, aut quæ utilitas circumcisionis? Multum per omnem modum, primum, quia credita sunt illis eloquia dei. Post quæ consequenter, de iisdem, quædam in eandem sententiam proloquutus, iterum ad æqualitatem eos reuocans. Quid ergo, inquit, præcellimus eos? nequaquam. Causati enim sumus, & Iudæos, & Græcos, omnes sub peccato fuisse. Quod, si omnes sub peccato sunt, ergo non erit elationis causa vni aduersus alterum: cum vtrique, non suo merito, sua iustitia, sed ex Dei misericordia ad salutem veniant. Probauerat ante Græcos, hoc est, gentiles sub peccato esse, cum dixerat: Dicentes enim, se esse sapientes, stulti facti sunt, & mutauerunt gloriam incorruptibilis dei, in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, &c. Propter quod, tradidit illos deus in reprobum sensum, & quæ sequuntur. Iudæos quoque sub peccato esse, causatus est, cum dixit: Si autem tu Iudæus cognominatis, & requiescis in lege, &c. Qui ergo doces alium temetipsum non doces: qui prædicas non furandum, furaris, &c. & per legis præuaricationem, deum inhonoras, &c. Quæ, quod maioris autoritatis apud illos Iudæos forent, scripturarum autoritate confirmat, sicut scriptum est, inquit: Quia non est iustus quisquam, & cætera, quæ subiicit ex Psalm. xxi. 1. Etiam hoc adiiciens, ea, ad ipsos proprie pertinere Scimus enim, inquit, quoniam, quæcunque lex loquitur, iis qui in lege sunt, loquitur.

Quæ tamen, non ita accipienda sunt ut in singulis eorum, *Quomodo* omnia hæc fuisse, & esse intelligantur, sed aliud in alio: ita *intelligen-* tamen, ut in omnibus collectim impleta intelligatur ista *videnda* vniuersitas. Et è diuerso, constituendum est ab oculis *Et per ad* ipsos, cuiusmodi loquendi formas vniuersales, sæpe in scripturis, *uersarios* recur-

verba *A.* recurrere: in quibus tamen cogimur quærere accommo-
 postoli. aliquam sententiam, vt est illud: Ecce dies venient dicit
 Multas minus, &c. & dabo legem meam in visceribus eorū, & in
 scriptura de eorum scribam eam, & ero eis in deum, & ipsi erunt mihi
 vniuersa- in populum: & non docebit ultra vir proximum suum, &
 les locutio- fratrem suum, dicens: Cognosce dominum. Omnes enim
 nes, non ta gnoscēt me, & à minimo vsq; ad maximū, ait dominus, quia
 men ita propitiabor iniquitati eorum, & nō memorabor amplius
 vniuersa- iterum per Esaiam: in memetipso iuravi, &c. quia mihi
 liter, vt so- cetur omne genu, & cōfitebitur omnis lingua deo. Et per
 nent posse David: Omnes gentes quascunque fecisti, venient, & adori-
 intelligi. bunt coram te domine, & inuocabunt nomen tuum. Cū
 tem scriptura etiam dicat, fore, vt omnis quicumque inuoc-
 uerit nomen domini, saluus erit. Hinc vtique inferretur
 quam nimis literalis theologus, omnes gentes, quæcunque
 factæ sunt à deo, saluas fore. Sic & Apostolus: Vetera trā-
 rūt, ecce facta sunt omnia noua, & rursus: Quia in ipso con-
 placuit omnem plenitudinē inhabitare, & per ipsum reco-
 liari oīa in ipso, & quod Christus: Si exaltatus fuero, & a-
 ra, omnia traham ad me, & illud: Veniet omnis caro in con-
 spectu meo, vt adorent in Hierusalem, item: Effundam de
 ritu meo super omnem carnem. Illud quoque: Alleuat do-
 nus, omnes qui corruūt, & erigit omnes elisos. Oculi om-
 in te sperāt domine, & alia pleraque eius generis, quæ passim
 in scripturis recurrūt, & sunt obuia. In quibus omnibus, quæ
 simpliciter enunciantur de omnibus, vides tamen nō sim-
 pliciter conuenire omnibus: & proinde, si vera ea, vt enūci-
 à veritatis spīitu, nihil dubitamus, certam in illis locutione
 figuram, & rationem, secundum quam sanè intelligantur
 quærere cogimur. Quam, quisquis in illis inuenerit, non
 gnopere mouebitur, vniuersalitate illa scripturarum indol-
 rum, per Apostolum. Sed nō finit huius instituti ratio, huius
 plicandis, hic immorari diutius.

Paradoxū Vnum adhuc restat paradoxum, in aduersariorum senten-
aduersa tia, quo videlicet, fidelem animam à regeneratione in da-
riorum, de partes diuisam, affirmant, quarum sit inter se perpetuum
fideli ani- dium, quemadmodū audisti superius. Quod mihi sanè
ma quam modi videtur, vt quò propius, ac diligentius intueor, eò
à regene- nus intelligam. Quod, an nostræ tarditatis, an vero, rei ip-
ratione in virio, absurditate, & multimoda pugnatia fiat, danda ope-

est, vt tu lector intelligas. Nā mihi ita videtur, nec ipsos qui-
dem aduersarios satis intelligere, quid in suis ipsorū verbis, *res diuisam*
intelligent. Fidelis anima, à regeneratione in duas partes, vt *affirmant*,
diuidatur, non intelligo. Animam, puto, rationalem intelli- *excitatur*.
gunt. Ea certè sola fidelis, aut infidelis dicitur: non verò illa *De ratio-*
animalis anima, quæ vi sensifica, & motrici corpus impartit: *nali anima*
neq; illa vitalis, cui accepta referuntur nutricationis, & quæ *illos neces-*
ad hoc genus pertinent, munia. Rationalis autē animæ par- *sario loqui.*
tes quibus cōstituatur, nullas intelligo, eū sit inextensā, in-
diuisibilis, simplexq; substantia: sed energias quasdā, & vir-
tutes in ea distinctas intelligo, quæ ab ipsa eius essentia de-
pendēt, ac profluunt: perinde, vt vis illustratoria, à solis sub-
stantia, vis calefactoria, ab ipsa ignis natura.

Vires proinde rationalis animæ, rationem & voluntatem
intelligo. Et quia, quandiu in hoc corporis ergastulo inclusa
degit anima, sensuum adminiculo, in suis ratiocinationibus
vitur ratio, & quadam ex parte, illis colligata est, non nihil
etiam ab eisdem afficitur, & suffunditur caligine, quæ ex car-
nis affectibus oritur: Quatenus verò ad suam originē tendit
& se erigit, adiutafeminibus, quæ nobis indidit creatoris be-
nignitas, quæ assiduo cultu, studio, inuestigationēque exci-
tantur, & fructificant, ab illis carnis affectibus est semotior,

*Animam
rationale,
non partes,
sed vires di-
stinctas ha-
bere, ratio-
nem, et vo-
luntatem.*

liberior, spiritalior, & suæ naturæ propriæ, atque ipsam in
se veritatem, syncerius contemplatur, & iudicat. Secundum
quam sanè rationem, diuinæ philosophiæ doctores, in duas
velut partes, aut portiones significantiæ causa, secant, & vo-
cabulis determinant, rem in se indiuisibilem: sub priori illa
ratione, inferiorem portionem rationis, sub hac verò poste-
riore, superiorem portionem rationis, eādem rationem ap-
pellantes, inferiorem nempe, cum ad se inferiora, superiorem
verò, cum ad superiora, conuertitur. Quam eandem, vt sic,

*Rationis
vt portio-
nes duæ,
superior
quasdā, ex
quasdā in-
ferior di-
cantur.*

& mentem, & conscientiam, appellari in scripturis frequens
est, quæ semper deprecatur, & nos sollicitat, ad optima. Quæ
legem dei in se descriptam habens, suo testimonio compro-
bat, quod secundum eandem bene agimus, & malefacientes
nos, & legem dei prauaricantes, reprehendit nec reprehen-
ditur: iudicat nos, & non iudicatur. Si conscientia, inquit Io-
annes, non reprehendit nos, habemus fiduciam in deum. Et
Paulus: Quia gloriatio nostra hæc est, testimonium conscien-
tiæ nostræ. Eandem hanc, etiam spiritus nomine designari, à

*Superior
rationis por-
tio, eadē et
mens, et cō-
scientia ex
spiritus.*

DE PECCATO ORIGINIS,

facris literis, paulo ante, euidens fecimus.

Voluntas, Voluntatem, illam rationalis animæ virtutem affectuosa
domina in & liberā qua volumus, nolumus, amamus, odimus, prosequi
regno ho- mur, fugimus, omnes intelligunt. Penes quā, vt est absol
minis, vt et imperium in regno hominis, ita totius, hoc est, animæ nomi
animæ, & ne, ipsam sæpe designāt sacra litera, nonnunquam etiam
cordis vo- gurate, cordis vocabulo, sicut rationem, oculi nomine.
cabulo, in Hanc, & ipsam, eadem, qua rationem, ratione, quanuis in
scripturis indiuisibilem, in duas velut portiones secant, superiorem
significe- inferiorem. Superior est, cum ad superiora se cōuertit, le
tur. ferior, cum ad inferiora, ad carnem, atque eius desideria
Etiam vo- inclināt, formam enim fere suam sortitur, ab his, quibus su
luntatē, in applicat, & amore immergitur.

duas illas Eandem hanc, velut pædagogus quidam, aut certē con
portiones, liarius, adiuncta illi mens, aut conscientia de melioribus ad
superiore moner, de culpis castigat, & arguit: inde verò ad se car
Et inferio trahit, sollicitat, & suis desideriis inclināt, cui etiā hospitij
re diuidis. cōiunctiōis quodā iure naturaliter afficitur. Inter hos duo
Voluntas, velut in diuersa trahentes, pugnantēque cōsiliarios, carnes
inter men- inquam, seu corpus, & spiritum, mentem, conscientiam, ca
tem spiri- medio loco, posita est anima, hoc est, voluntas: sui iuris, b
tūque, & bera, in potestate habens, cui velit accedere.

carnē, con- Quin, & interiorem hominem, scripturā appellāt, eam
trarios cōsi- minis partem, quæ sensibus non patet, & ad illa se superio
liarios ceu inuisibilia, ac cœlestia erigit. Exteriorē hoc carneum, & c
medio loco poreum, quod in nobis est: in quod etiam degenerāt, cide
posita. se inclinantes, & sumittentes, voluntas, & ratio. Quæ ad ma

Quis ho- dum cum deo adhærent, vnus cum eo effici dicūtur spiritus
mo interior Interior ille homo, condelectatur legi dei, at exterior id
quis exte- repugnat, & carnis desideriis captiuare, & subiicere quer
rior. hominem. Proinde Paulus: Condelector, inquit, legi dei, s
cundum interiorem hominem, video autem aliam legem,
membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuat
tem me in legem peccati, quæ est in membris meis.

Hæc sunt illa, in quæ distingui fidelem hominem, & fide
lem animam, & post, & ante regenerationem, intelligere po

Anima si tui, ex sacris literis, & Christianæ philosophiæ doctoribus
delis sectio Nunc ipsa, quam aduersarij nobis proferunt, fidelis an
secundum mæ à regeneratione diuisio, paulo pressius excutienda
Videntur autem mihi in primis significare, ipsam nostrā

tionalem animam, ad regenerationem vsque nostri, in se vni *aduersa* tam ac indiuisam permanere: à regeneratione autè in duas *riori* partes contrarias diuidi: proinde dicunt, fidèlem animam, à *tenti* regeneratione, in duas partes diuisam esse, quibus perpetuū *in se inclu* inter se sit dissidium. Hoc ergo vellem, ante omnia nobis, *ex dat absur* explicarent, quomodo per regenerationem, in duas, pugnan- *da, et pu* tesque partes, diuidatur eatenus vna, indiuisa, atque adeo, *gnantia*.

indiuisibilis anima. Et quanam illæ partes sint, quas de nouo acquirat, nec ante habuerat, aut si habuit, vnitas habuerat, quas diuiderit regeneratio. Nam hæc mihi incōprehensibilia sunt, nisi clarius ab illis explicentur. An forte, non ipsas sub- stantiales, vt sic dicam, animæ partes, sed quas supra diximus, eius energias, virtutesque, hoc est, mentem, spiritumque, & voluntatem: aut alias quasdam intelligunt?

Si alias, vt eas nobis explicent, necesse est. Quandoquidem nos, præter eas, quas paulo ante explicauimus, nullas noui- mus. Si easdè, quomodo in eas, à regeneratione diuisa sit fi- delis anima, hoc quoque, vt nobis explicent oportet. An fortè ante regenerationem, hæc virtutes in anima distinctæ nō fue- runt? An nec fuerunt, quidem sed per regenerationem da- tæ sunt? An fuerunt, sed indistinctæ, atque vna & eadem, & per regenerationem distinctæ, atque ex vna duæ factæ sunt?

Deinde, & hoc nobis explicent, si duas has partes, in quas à regeneratione diuidatur fidelis anima, duas has vires intel- ligunt, quomodo eadem ita sibi aduersentur, vt affirmat? In- ter spiritum & carnem perpetuam esse rixam, & bellū irre- conciliabile, & Paulus affirmat, & ipsa in nobis testatur rei euidentia. Spiritum autem, cum eodem, vt paulo ante expli- cauimus, mentem, conscientiamque, aut superiorem illā ra- tionis portionē spiritualiorem, & ad ad spiritualia se cōuer- tentem, intelligimus. Si quid autem aliud illi hic spiritū in- telligat, & id quoque, vt nobis explicent, necesse est: neque enim nos aliud, quod intelligamus, hic inuenire possumus. At spiritus iste, non aduersatur voluntati, sed eam ad se stu- det attrahere, & à carnis desideriis auertere.

An fortè hæc inter se pugnantes partes, in quas à regenera- tione diuisa est fidelis anima, illis sunt caro, & spiritus? Inter hæc fanè, est dissidium perpetuum: sed quomodo hæc partes sunt fidelis animæ, hoc est, quod non intelligo. Carnē intel- ligo, velut domiciliū, atque instrumentum animæ, quam so-

DE PECCATO ORIGINIS,

cietatis illius iure, & commercio naturaliter inclinatur, & attrahitur ad sua desideria, ad sibi amica, ac delectabilia: & contra ille spiritus ad iustitiae obsequium retrahitur. Sed ut caro pars animae, hoc inquam est, quod non intelligo. Nūquid rationalis anima composita est ex carne, & spiritu? de deo carnem, & desideria eius mancipantem, ut carnalis fieri atque adeo caro esse, quemadmodum, ad spiritualia, & ecclesiasticam se convertentem, & deo fideliter adhaerentem, vnum cum spiritu fieri, ut dicatur, ex usu scripturarum, intelligo. At una, eademque simul anima, carnem, & spiritum, velut partes sui quasdam, ex quibus componatur, non intelligo.

An forte totum hominem, per fidelem animam intelligimus? Eius certe partes sunt, caro & spiritus: sed quomodo in ea à regeneratione diuisus sit fidelis homo, nec hoc intelligo. An ante regenerationem haec partes distinctae, diuisaeque in homine sunt? non caro? non spiritus? an ante, utraque suarum obliuiscitur, nec caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem? Esse in non regenerato partes distinctas, & sibi aduersari inuicem, paulo superius demonstrauimus.

Nota le- Iam, & haec qui nobis Oedipus explicabit aenigmata? *Et haec* lis inquit, anima à regeneratione, in duas partes pugnat, diuisa est. Nā qua parte, à spiritu dei possidetur, & regitur ad immortalitatis amorem, studiumque; euecta in iustitiam puritatem, sanctitatemque; tota intenta est. Qua verò parte naturalem adhuc affectum retinet, in terrae corruptione uolucatur: prauis cupiditatibus immersa, quid pulchrum, & beatum sit non videt. In peccati luto defixa, deum, iustitiamque eius auersatur. Quis inquam Oedipus ista nobis explicabit aenigmata? Neque enim vnum mihi sufficere posse videtur.

Anima fidelis, à regeneratione possidetur, à dei spiritu non tota, si verum dicunt, sed parte quadam sui: parte altera naturalem affectum suum retinente. Quae, nisi quomodo fieri possint, & quae sit pars illa animae possessa à dei spiritu, quae pars altera non possessa à dei spiritu, sed suum affectum naturalem retinens, haec inquam, nisi nobis clarius explicauerint, nemo sanè intellecturus est, quod dicitur: etiam, ut maxime illis credere cupiat. Quid enim causae est, quod deus spiritus, animam quam possidet, totam non possidet? immo quomodo possit non totam possidere quam possidet? ut quae

tota est, quicquid est, nec in quas secari possit, partes habet.

Si hic, ad virtutes eius distinctas cōfugiāt, rationem nempe, & voluntatem, hic illos interrogabo, quam harū virtutū possideri, & quam non possideri, à dei spiritu intelligant? An rationem possidet, voluntatem non possidet? Certè, voluntatis munia sunt, quæ parti à dei spiritu possessæ tribuunt, nempe immortalitatis amore, studioque teneri ad dei societatem aspirare. Hæc enim, partis illius, nō contemplatricis, sed affectuosæ sunt: aspirare, amare, odisse, fugere, voluntatis inquit, nō rationis. Aequè voluntatis, non rationis, sunt ea, quæ parti alteri non possessæ, à dei spiritu attribuunt, cupiditatibus immerfam esse, peccati luto infigi, deum, & iustitiā eius auersari. Hæc enim prauæ voluntatis, nō rationis sunt. Illa cupiditatibus afficitur, et immergitur: illa est, quæ seruituti peccati se submittit. Illius est, & amare, & auersari deū, & iustitiam eius. Quid igitur? Duæ ne sunt voluntates, in vna rationali anima, inter se tam pugnantes, & contrariæ: quarū alteram, dei spiritus possidet, alteram non possidet? altera naturæ suæ affectum retinens, hæc pessima operetur, altera exuta naturæ suæ affectu, per spiritum possessa operetur illi contraria? An has duas voluntatis, tam pugnantes, inuenit regeneratio, & alteram, dimissa reliqua, exutam naturali suo affectu, possidet dei spiritus? An fecit alteram, & quam inuenit, in suo illo naturali affectu dimisit? Quot Oedipi sufficerent, ad hæc nobis explicanda ænigmata?

Iam quis est hic voluntatis naturalis affectus, tam ferus, *Naturales* & pestilens? Naturales cuiusque rei affectus, naturaliter o- *cuiusq; rei* riuntur, ex ipsa rei substantia quæ non potest, nisi bona esse, *affectus nō* vtote creata à Deo. Non possunt ergo etiam naturales illi *posse nisi* affectus, nisi boni esse. *bonos esse,*

An verò est vnica in rationali anima uoluntas, partes tamen habens tam pugnantes, & cōtrarias? Id quod significare videtur, discrimen ponētes, inter animalem hominem, & regeneratū, & de hoc loquentes, affirmant hunc præcipua voluntatis parte, legi iustitiæ adherentem, peccatum, quod per imbecillitatem committit, odisse. Videntur inquam, in duas hic partes voluntatem partiri: quarū altera, naturali affectu exuta, possideatur à Dei spiritu, & in Dei amorem, iustitiæ, sanctitatis, puritatisque studiū, tota intenta sit: altera, naturalem affectum retineat, & in odium Dei, velut suapte

DE PECCATO ORIGINIS,

natura, feratur. Et has partes, an fecit, an inuenit regenerationis? nunquid vnus naturæ, substantiæ, aut essentiæ sunt, quorum tam pugnantis naturalis affectus est? nunquid ex tam pugnantibus partibus, vna componi voluntas potuit?

Iam quid hoc est, quod parti non possessæ à Dei spiritui etiam videre, & non videre tribuunt, quod nequaquam lunatis, sed rationis est officiū. Quæ parte, inquit, naturalem affectum retinet, prauis cupiditatibus immersa, quid christum, & beatum sit, non videt. Si quis diceret nos non videre, pedibus, ventre, brachiis, morbo aliquo laborantibus inepte sanè, & ridiculè loqueretur: sed oculorum morbo putandum est, quod quis non videat. Ita in his, quæ membris oculis cernenda sunt, si quis cæcitate laborat, rationis, & mentis ille, non voluntatis proprius morbus est.

*Conclusio
de aduer-
sariorū sen-
tentia de
peccato ori-
ginis.*

Hæc inquam si aduersarij confusa, inuoluta, obscura, in forum quæ exposuimus, & hætenus excusimus, doctrinam sententia, atque implicata, explicare, si ænigmata soluere, impossibilia, & pugnantia tueri, componere, & asserere potuerim credam ipsos seipsos intellexisse, & intelligere, quid verum doceant, & intelligant. Interim securus pronuntiabo, quod ad hanc cōtrouersiam pertinet, vniuersam eorū, de peccato originali sententiam, esse falsam, impiam, in Deū naturæ nostræ conditorem blasphemam, impossibilem, seipsam in multis modis euertentem, & secum pugnantem in omnibus.

*Quid sit
peccatū ori-
ginis demon-
strare ag-
greditur.*

Vellem mihi liceret hic subsistere. Nam quod ad præteritam cōtrouersiam attinet, vel ipsis aduersariis nostris iudicibus (modo sepositis, tantisper affectibus, ratione in conspectum adhibere, & sequi vellent) satis me fecisse confido, atque demonstrasse falsitatem, vniuersæ assertionis eorundem, & sententiarum, de peccato originis, ipsum quid sit (quæ tamen Christi Apostolorū, orthodoxorū patrum, & catholicæ ab initio ecclesiæ sententiā, certò se scire non dubitant affirmare, ac docere) vt etiā ab ipsis, vel confessionem erroris sui, hac in re maximi sane momēti, & grauissimi (quæ illis tamen verenda, esse non debet, nā errare humanū est, diabolicæ verò malitiæ, intellectū iam satis errorē suū, tueri velle, & certè, eodēq; veritati nolle acquiescere) aut certè taciturnitate, confessionis nobis instar erit, extorsisse me nihil dubitem.

*Præfatio
authoris et
eius inuitus*

Quia tamen, quæ est iudicij multorū temeritas, ne dicam malignitas nisi ipse, quod hætenus dissimulaui, quod nā originis peccatū intelligam, clare explicauero, suspicatos

deo nonnullos, nos Pelagij, & Cœlestij impietatem, clā & calidè resuscitare voluisse, nec vllum credere, vt qui omniū de eo, nō solum aduersariorum, sed etiā catholicorū (sine quo illud satis luculenter, & efficaciter, fieri non potuit) receptas in scholis coarguimus sententias, nec aliam vllam, certā protulimus, vt, de quo, Ecclesiastica definitione adhuc certa nulla est. Cogor de eo ipso quāuis inuitus, etiam meā hic explicare sententiā. Quam tamen, nō vt certā, sed vt illis (quod mihi equidem videtur) probabiliorē proferri, à me lector accipiet: suo nihilominus cuique, de ea, saluo iudicio. Qua si quis probabiliorē, veriorē, certiorēque attulerit aliā, ego primus, hac mea abiecta, illā sequuturus, atq; amplexaturus sum. Quod verò inuitus, ad illud ipsum, hoc loco, accedo, ea causa est, quod in explicandis his, quibus nūc ecclesia cōcutitur, turbaturq; controuersis, nihil nisi certā definitaq; afferre apud me constituerā, id quod in sequentibus obseruaturus tenore perpetuo, in hac vna tātis per cogor negligere, dū non solū aduersariorum, sed nostrorum quorundā temerariis iudiciis, & suspiciōibus de nobis, occutro, & satisfacio. Nā ita de nobis iandudū suspicari nōnullos etiā nostrorū, animaduerti, cū nulla mihi, hactenus receptarum, quid nam sit illud peccatū originis, sententiarū probaretur, & nō sine causa recularē meā, ita nudam de eo proferre, explicarēq; sententiā. Quam tamen, uelut inquirendi studio, nō definiendi temeritate, à nobis prolatam, pius lector accipiet. Sed nūc ad rem.

Vt autem velut ex certis, certa etiam methodo, hac nostra Hypotheses tres: prædat inuestigatio, hoc ante omnia, ex Apostolo, & totius ab initio ecclesiæ, indubitata sententia, atq; ecclesiastica, etiam apostolicæ sedis, & orthodoxorum Episcoporum, aduersus Pelagij, ac Cœlestij impietatem, definitione certum atq; indubitatum præsupponimus, neminem lege communi nasci ex Adam, nisi vinculo illius peccati originis, iræ filium, mortis reum, damnationisq; obnoxium, quo vsque, inde liberetur, per mediatoris nostri Iesu Christi gratiam. Per damnationem autem hic intelligimus, exclusiōem à regno cœlestis Hierusalem, cuius in origine nostri generis Adam, data erat etiam nobis omnibus eius filiis, velut hereditario quodā iure, ciuilitas: à qua, eius inobedientia, & præuacatiōe excidimus. Quam, & ipsam, etiam intelligimus illam iram, Dei, offensam, indignationemq; aduersus omnes Adæ filios, de

DE PECCATO ORIGINIS,

qua, ad Ephesios Apostolus: Et eram? natura filij ire, sicut et
teri. Natura dicit, hoc est, natiuitate, & nascendi sorte (quod
quo pacto fiat nunc explicabimus) non vero natura, ut esse
tiam, substantiamque nostram, quam natiuitate accepimus
significat: quomodo natura seruos dicimus, qui nascendi
re, & ex natiuitate tales sunt (neque enim creatura suae
nium nobilissimae, infensus esse potest deus, cui vniuersum
placet opera) Ab hac ira, mortis, inquam, damnationisq;
culo, & obligatione, neminem liberari, atque illi hae redire
regnoque restituti, nisi vnius mediatoris nostri Iesu Christi
dei & hominis gratia.

II. Secundò, & hoc velut certum supponimus, quòd suum
demonstrauimus. Peccatum secundum propriam suam, v
ramque rationem, qua de eo, diuinæ scripturae loquuntur,
se iniquitatem, aut iniustitiam, hoc est, obliquitatem à re
tudine, quae à nobis exigitur, secundum diuinæ legis præsc
ptam nobis regulam. Ad quam, secundum analogiam qua
dam, & alias quoque peccati æquiuecas acceptiones in scri
pturis occurrere, etiam indicauimus.

III. Tertiò, & hoc quoque velut certum, supponendum est
Cum peccati vocabulo addimus has, velut specificatione
aut differentias, actuale, cui est regione propriè opponi, non
actuale, & quòd sola omissione, & actus carentia commu
nitur, originale, cui est regione propriè opponi personale, &
cuique proprium, ipsam vocabulorum rationem sequente
ac distinguente, intelligemus (tu tamen, quocunque volue
ris, modo hæc intelligas, nihil enim hoc refert ad propositu
non addere nos illi determinationes aliquas, distrahentes ip
sum, à sua significatione propria: sicut, cum hominem mortu
pictum, aut sculptum dicimus: sed velut quasdam specifi
cas, in ratione generis inclusas, aut certè, quomodo cunq;
sum contrahentes differentias. Quomodo animal, rationale, &
irrationale, bipes, & quadrupes, natile, reptile, gressibile, &
aligerum dicimus. In quibus omnibus, saluatur ipsa propria
animalis ratio, & de omnibus simpliciter, verè, & vniuocè di
citur. Proinde, quicquid sit illud, quod peccatum originale di
cimus, verè illud, & propriè peccatum erit: et secundum eandem
suam propriam rationem vniuocè dicitur peccatum, secundum quod
etià personale, & cuiusque proprium, sed quam actuale, seu com
missionis & omissionis veniale, mortale, & quacunque præferri
possunt

peccati, seu species, seu differentia, peccata dicuntur.

Primum ergo, quod ex his inquirendum sese offert, hoc est, *Expræmis* an vnicum tantum sit peccatum originis, illius nempe nostri *si hypothe* generis, hoc est, Adæ (quod importat ratio ipsa vocabuli, *si* *subus inq-* quo ab initio vti sunt orthodoxi omnes) cuius reatus con- *ritur. An* stringat omnes eius filios, & nasci faciat diuinæ iræ subie- *unicū tan-* ctos, morti, damnationique obnoxios: an verò, tot sint pec- *tū sit pecca-* cata originis, quot nascuntur homines, ut quisque suum, pro *tum origi-* prium habeat, quod trahat ab ipso conceptu, ac materno v- *nis, an ve-* tero: cuius demerito sit, & nascitur, iræ diuinæ subiectus, & rō tot quot *nascitur* morti, damnationique obnoxius, quod eatenus, originis, aut *homines.* originale dicatur, quia ipsum ppagatione cōtrahit ab origine.

Quæ questio, si certa sunt, ea quæ posuimus, & assumpsi-
mus, ut mihi certa videntur, nisi quis demonstrauerit cōtra-
rium, ex iisdem certò, euidenterque explicari poterit. Nā, si
peccatum originis, qualecunque demū, id est dixerimus, verè
proprie et vniuocè peccatum sit & secundum eandem ra-
tionem dicatur, secundū quā, peccatū quodeūque aliud, quod
in tertia hypothesi ponitur, & omnino certum est: (Cū alio
qui vana foret, & planè nugatoria, de peccato originali cō-
tentio: quando etiam Christus, quando & quicquid pro pec-
cato, à nobis Deo oblatum est, quando etiam ipsa vis concu-
piscibilis, innata carni nostræ, etiam in iis, qui regenerationis
lauacro abluti, ab omni peccato mundati sunt, in scripturis,
peccatum dicitur) præsertim, cū id ipsum, qualecunque id
sit, in offensā dei nos cōstituat, & morti, damnationique fa- *Euidenter*
cit obnoxios, sicut ponit prima hypothesis quod sola facit cōsequi ex
iniquitas, & iniustitia: quæ vna est Deo, ut summæ æquitati, *præmissis,*
bonitati, & iusticiæ, odibilis. Si vna ea, vera, & propria pec- *nō esse in-*
cati est ratio, iniquitas nempe, & obliquatio à rectitudine, quā vno quoti-
diuine legis regula à nobis exigit. Sequitur euidenter, pro- *bet nascenti-*
prium peccatum nullum reperiri in paruulo, ut qui sub lege *tium, pro-*
non dū est, nec vsum rationis habet, qua posset vim legis ap- *priū suum*
prehendere, nec arbitrij liberi facultatem, qua obsequiū legi peccatū o-
debitum haberet in sua potestate. Quemadmodū supra, nec *iginis. Es*
concupiscentia: nec carētia originalis iustitiæ, peccato de- *se ergo v-*
putari posse paruulis, demonstrauimus. *nicū illud*

Relinquitur ergo, vnicum illud esse peccatum, ipsius nempe *originis no-*
pe originis nostræ, hoc est, Adæ, quod sonat vocabulū: & nō *stræ A-*
suum vnus cuiusque proprium. Quanquam etiam vnū illud *dam-*
nostrum

DE PECCATO ORIGINIS,

nostrum quoque vniuscuiusque sit: vt in quo vno, etiam omnes, etiam prius, quam essemus, qui peccare possemus, quodammodo peccauimus tamen, & peccati illius vincere & reatu constringimur, quemadmodum mox explicauimus.

Quod ipsum, mihi clarissime confirmari videtur, ex vno Apostoli, qui vnus omnium, clarissime de hoc ipso loquitur, atque eius vim, energiamque nobis exprimens, docere mihi videtur, huius mortis, damnationisque reatu, & omnibus huius naturae miseris, ob ipsum peccatum nostrae originis, ad subiici omnes eius filios: & non, propter suum quenkque proprium, priusquam ad discretionis aetate peruenies, possit lege esse, & contrahere proprium. Ita semper vni peccato originis, Adae, imputat mortem, & damnationem, quae in omni grassata est. Per vnum, inquit, hominem, peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes pertransiit, quo omnes peccauerunt. Sed non sicut delictum ita & donum enim vnius delicto, multi mortui sunt, multo magis, gratia Dei, & donum, in gratia vnius hominis Iesu Christi, in pauperes abundauit. Iterum. Et non, sicut per vnum peccatum, & donum: iam iudicium, ex vno, in condemnationem: gratia autem, ex multis delictis in iustificationem. Item: Si enim vnius delicto mors regnauit per vnum, multo magis abundantiam gratiae, & donationis, & iustitiae accipientes, in vitam, regnabunt per Iesum Christum. Rursus igitur, sicut per vnius delictum in omnes homines, in condemnationem facta: per vnius iustitiam, in omnes homines, in iustificationem facta. Sicut enim per vnius inobedientiam, peccatores constituti sunt multi, ita, & per vnius obedientiam, iusti constituentur multi.

Expensio Vides, vt Apostolus perpetuo, & constantissime vni peccato vnus Adae, acceptum referat mortis regnum, & damnationis, sub quo omnes conclusi sumus, iudicium: vnum, & vni peccatum dicit, cuius demerito, omnes mortui sumus. Ex illo vnius peccato, latam in omnes, damnationis sententiam. In illo, non in nobis, peccasse omnes. In illo ergo, non in nobis fuit illud peccatum, quo peccauimus omnes. Vnius illius inobedientia, non sua propria, peccatores constitutos multos, qui per aetatem, sub lege nondum existentes, sua inobedientia potuerunt peccatores fieri. Frustra ergo peccatum illud

Idem confirmari, ex verbis Apostoli.

Expensio
uerborum
Apostoli.

unum unius hominis, patiuntur in peccata infinita, & singulorum hominum.

Nec his repugnat, quod in premissis verbis Apostolus dicit, per unius inobedientiam, peccatores constitutos multos. *Caulli re- cit, per unius inobedientiam, peccatores constitutos multos. torfio.* Neque enim hoc negamus, imò confitemur, unumquemque nasci peccatorem, non tamē suo peccato proprio, sed originis, *Nasci pec- catores om- nes, nō ta- dudum transiit, & non est qui quandiu remissus nō est, ille men quen- peccator est, & dicitur: tametsi commissum peccatum iam quam pro non sit. Proinde, quasi interrogares, ob cuius peccatum par- prio, sed uulus, reus, & peccator sit, tibi disertē respondet Apostolus, omnes uno non ob suum, sed ob Adæ peccatum, illum reatu constringi, originis, pec- & peccatorem constitui, per illius unius inobedientiam, nō cato, suam singulorum propriam, quos nulla adhuc lex obligare potest, quam transgrediēdo potuissent contrahere propriā, peccatores, inquit, constituti sunt multi. Ob unius delictum, multi mortui sunt non singuli ob suum proprium. Quod, qui contra tam claram Apostoli sententiam, frustra querunt in singulis, nihil mirum est, si in inveniēdo laborēt, in iis præfer tim, in quibus, ut sit, rerum natura non patitur.*

Quod si quisquam hic nobis Pelagius obstreper, & inter- *Obiectio. Pelagij,* roget, quæ admittat iustitia, ut deus, qui est tam pius, & mise- *qui Augu- stinu coe- git, unū il- lud pētūm* ricors, ut tam propre, tam multa nobis remittat peccata pro- *originis, in- finita par tiri, & in singulis su- um quere* pria, unum alienum imputet? (Quæ eius interrogatio diuini co- *Augustinum coegit, cum ante, ut mox demonstrabimus, no- git, unū il- lud pētūm* Augustinum coegit, cum ante, ut mox demonstrabimus, no- *originis, in- finita par tiri, & in singulis su- um quere* biscum intellexerat unicuique illud, peccatum originis, cuius *originis, in- finita par tiri, & in singulis su- um quere* reatus nos omnes constringit, querere in singulis suum, & *originis, in- finita par tiri, & in singulis su- um quere* proprium.) Illi respondebo, iustitiæ rationem se facile hic *originis, in- finita par tiri, & in singulis su- um quere* exhibere. Tametsi ut eam inuenire nō possemus, satis nobis *originis, in- finita par tiri, & in singulis su- um quere* foret ea in re, credere illi veritatis Apostolo, qui tam sæpe, tā *originis, in- finita par tiri, & in singulis su- um quere* constanter, tam aperte, hoc ipsum asserit: & nihil dubitare, di- *originis, in- finita par tiri, & in singulis su- um quere* uina iudicia, tametsi in plerisque nobis sint incomprehensibi- *originis, in- finita par tiri, & in singulis su- um quere* lia, esse tamen æquissima. Cuius nihilominus equitatis ratio- *originis, in- finita par tiri, & in singulis su- um quere* nem, etiam in hoc ipso intelligere, non est difficile.

In primis, hoc tibi exemplum ob oculos propone. Sit aut *Notandū* Rex, aut liberalis, & benignus dominus quispiam, qui ser- *exemplū.* uum suum, multis maximisque beneficiis liberalissime orna- tum, insuper adoptet in filium, & hæredem scribat, cum po- steritate eius vniuersa, ea tamen lege, & conditione ut man- datum sibi quippiam à domino (id quod æque absquē vlllo præmio

DE PECCATO ORIGINIS,

præmio teneretur) fideliter, diligenterque perficiat. Quod ille neglexerit, & mandatum contempserit, nunquid habet quod de æquitate domini queratur huius filij, quod non sed paterna culpa priuentur libertate, hæreditate, inquam in patre iam dudum ascripti fuerant, ad optionisque filialis gratia: & in propriam suæ seruitutis conditionem reciderint. Nil habent sanè quod conquerantur, de domini erga se iniquitate: imò habent, quod de eius in se tam liberali, atque omnia benignitate gratias agant maximas: quod ipsos tam liberaliter, vinculo, ac iugo illi seruitutis exemptos, non solum liberos, sed et hæredes, & filios scripserat, nisi paterna culpa rescidisset illius tantæ in se liberalitatis syngropham. Adversus quem habent fortassis quod indignentur: at erga dominum nihil sanè habent, ob quod non maximo ipsum profecto amore debeant, etiam ut in sua illa seruili conditione permanerent perpetuo, unde se ipsos nulla possent ratione eximere. Ad hæc cogita, quæ tum ratione, eosdem, erga liberalissimum, ac benignissimum regem, & piissimum dominum affectos esse oporteret, si nec hinc se contineat, aut quiescat: ius erga ipsos, tam effusa benignitas: imò, adhuc, eadem omnia offerre pergat, & illi seruo inobedienti, modo perniteat offensæ, atque omnibus eius filiis sincero corde adsefugietibus, ac reuertentibus & præceptis suis humiliter, fide, terque obsequiis, & ad hoc ipsum, proprium, & vnigenitum suum filium Regem, illis mediatorem destinet, quem, suum dignitatis oblitum, seruorum illorum, quanuis nequam & contumacium amore, seruili forma, inter illos suos seruos (quod se eis insinuet familiarius) mittat, qui hoc ipsum illi annunciet, doceat, & persuadeat, ut salutem suam vellet quærere: tam immensam, tam liberaliter ab optimo domino oblata ipsis bona nolint perdere, sed acceptare student: quanuis non ignorans, quæ ingratitude, quæ contumacia, quæ iniuria plerique illorum, illum ipsum vnigenitum suum & charissimum filium excepturi foret: imò, interempturi, te ignominiosissima, ac turpissima. Hoc inquam cogita, quæ animus, quis affectus illorum ex eis, qui sanæ mentis sunt, domini sui filio, tantæ salutis, tot bonorum nuncio, mediatore, & auctori se crediderunt, ac tradiderunt, quis inquam tam inauditam domini in hos illos benignitatem, eorumdem animus esse debeat? dederat illis eadem antea in patre

sed su
Magn
mini i
secun
lio, q
ad sua
tumac
nati
lorum
labor
libert
sed no
latam
se ben
fuerit
sam d
multo
tatis
lio: ab
des p
Ad
ris, in
nostra
tem, &
nem,
agere
posse
Vni
rit de
tatis,
neris
suæ n
obno
oneri
ma, &
comp
ta &
mine
cui an
corru

sed sua ille inobedientia rescidit rãtã donationis syngraphã. Magna ea fuerat, etiam si hic substitisset, in illos omnes domini immensaque liberalitas, & benignitas. Addidit etiam secundò illis dare eadem, imò, multò sauctiora, in proprio filio, quem à sua illa dignitate exinanitum, pro reuocandis ad suam ipsorum tantam salutem seruis illis nequam, & contumacibus, etiam in mortem tradidit. Fac primam illam donationem suam sortitam fuisse affectum, nempe præstante illorum patre, quod exegerat dominus, ita quidem minori cù labore, ac facilius illi, nexu seruitutis liberati, peruenissent ad libertatis, hæreditatis herilis, & filialis adoptionis gratiam: sed non, ad tam excellentem, tamque eximiam, nec ita cumulatam, tam multis, tam inauditis, tam stupendis dominicæ in se benignitatis testimoniis & beneficiis: adeò, vt ipsis multò fuerit expetibilis, paterna culpa, atque ingratitude rescissam donationem ipsis factam, in illo ipso patre, quo eandem multò cumulatiorem, & cum tam immensæ erga se benignitatis dominicæ beneficiis, & indicis acciperent in herili filio: ab eo ipso fraterno & amore, & loco habiti, & cohæredes paterni sui regni ascripti.

Ad hoc exemplum, si expendas conditionem humani generis, inueies esse, de quo, deo etiã in hac ipsa lapsus origiuis *plum præ* nostræ, ad nostram longè maiorem, & vtilitatem, & dignitatem, & immensissimæ suæ erga nos charitatis commendatio *dictu clarè* nem, dispensatione teneamur maximas, & perpetuas gratias *explicatur* agere: non esse, de quo quisquam, cum eodem iniustitiæ ex *lapsus* postulet, *humani generis in ori*

Vnius diuinæ bonitatis fuerat, quod ab æterno constituerit deus, humanum genus condere, quo suæ beatissimæ boni *gine, & re* tatis, eidem adharendo fieret particeps. Creataq; eius ge *parationis* neris origine, ac stipite, corpore quidem terreno, & quod ex *in Christo* suæ naturæ ratione, infirmitatibus, corruptioni, & morti esset *forma, & mysteriũ.* obnoxium, & suis naturalibus scateret affectibus, nec minus oneri cuidam, impedimentoque foret, sibi conglutinata animæ, & ea conditione, societatisque scedere illi colligata, & composita, vt nisi per ipsum, velut attributa sibi instrumenta & organa, vires suas, & actiones explicare nõ posset in homine. Istiusmodi quidẽ corpore, ex limo corruptibilis terræ, cui animam inspirauit, vitæ spiraculum, creauit natura quidẽ corruptibilem & mortalem hominem, sed quem, donis super naturalibus

DE PECCATO ORIGINIS,

naturalibus copiose exornauerat, & superueſtiuerat, per
nec infirmitati, nec corruptioni, nec morti, quanuis natu
corruptibilis & mortalis, fuiſſet obnoxius, non laboraſſet
implendis iuſtitie operibus, ob carnis cōtra pugnantis, & na
turaliter appetentis ſibi amica, ſuauiſſa, ac delectabilia, af
ctus & deſideria: ſed dono ſupernaturalis gratie, abſorpt
fuiſſet infirmitas naturæ iſtiusmodi. Et qui nunc ſecundum
naturæ rationem, in omnium rerum profundiffima igno
tione in lucem editi, à ſenſu adminiculo neceſſario inche
tes, ad noſtri ipſorum, aliorumq; cognitionē vix obſcurā, ap
ſertim illorum inuiſibilem, immortalium, ac celeſtium, in
quæ ſola perfruenda, conditi ſumus, tarde, diſſiciliter, & ma
gno cum labore peruenimus, ille noſtri generis origo, ſuper
naturæ ſuæ rationē diuinitus illuminatus, citra omnem labo
rē accepit: & hæc vniuerſa, tam diuinitus, exuberantiſque
liberalitatis, & gratia ſupernaturalia dona, illi contulit, &
liis eius vniuerſis in illo inſuper, & ſui regni, deſtinauit co
ſortium, ſi ante exiguæ tentationis certamine probatus
quo, nullo labore, in tanta gratie diuinæ opulentiā, tanta do
meſtica, atque inteſtinæ pacis ſecuritate, nullo, naturali af
ctu inclinatus, aut tractus, nulla rei ſpecie oblectamento, in
illecebra, illeſtus in id, quod erat veritum, ſed tantum mi
credulæ vxoris amore impuſus, potuiſſet victor euadere
obedientiam ſuam demonſtraſſet: vt ſaltem qualicumque
merito, & victoria, tam eximia illa dona, ſibi confirmari ob
nuiffet, & poſteris. In quo tam leui certamine, cum dei con
toris ſui, cuius tantam in ſe beneuolentiam ſenſerat, tam op
ma, tam præſentia beneficia acceperat, tam repente obli
vxoris illi amorem præferens, ſe ita geſſiſſet ignauiter, ita
piter victus, & à dei ſeruitute atque obedientia recedens,
ſubmiſſiſſet diabolo, tam illius tam eximiæ in ipſum, & nos
nationis, non confirmata, ſed reſciſſa eſt ſyngrapha, atque
ius loco ſcriptum illud, nobis contrarium (quod poſt Chri
ſtus cruci affixit, & ſuo ſanguine deleuit) mortis, damnatio
niſque chirographum. Et ille quidem continuo poſt præ
ricationem, miſerum ſe, & nudum, donis illis ſupernaturali
bus, tam eximiis (quibus naturæ eius calamitas, atque infir
tas ſuperueſtita fuerat) ſpoliatum, vnā cum miſera vxore
uenit: omnibus naturæ ſuæ ſubiectum incommodis, infirmi
tatibus, & miſeriis: domi, foriſque ſentiens infeſta omni
motu

Lapſus.

morti in se aperuisse regnum, & à vitæ beatæ regno se fecisse extorrem, & exulem. In quæ mala vniuersa nos, ille, vnà se cum inuoluit.

At non quieuit, hic diuina erga nòs benignitas, & miseri- *Reparatio*
cordia, sed quæ semel donauerat nobis omnibus, in nostri ge in *Christo*
neris origine, infirmata ac rescissa illius culpa, atque inobedi-
entia, eadem, sed multo auctiora, proposuit, & donauit no-
bis in suo filio. Quem tandem huius tam obuiæ, tam inaudi-
tæ liberalitatis, misit & authorem, & mediatorem, & nunciũ
seruili forma, ac habitu: quo ita velut conseruis, se offerret, at
que insinuaret familiarius, & persuaderet efficacius, reuerti
ad piissimum, & misericordissimum dominum: oblatam ab
eo tantam, tam gratuitam salutem tot, tantorumque bono-
rum cumulum gratanter accipere, & obuiis vlnis amplexari
tamen nò ignoraret, qua indignitate ipsum excepturi forèt,
seruili illi omnium sceleratissimi, atque ingratisimi, in quos
præ aliis singulariter, plura, maioraque beneficia contulerat.
Qua in re, ille patri obediens ad mortem crucis extitit. Quæ
& eidem pro nostra reconciliatione, sui in nos amoris affe-
ctum, nobis contestatum faciens, obtulit: & ille benignissimè
ac gratissimè acceptauit.

Tu igitur, quisquis es, cogita, & expende ad exemplum pro-
positum, num maiores debeamus deo gratias, quod saltem
nobis datum in origine, atque eius culpa rescissam, eandem,
sed auctiorem, secundo addiderit offerre in proprio filio, at-
que eo modo offerre, quo dictum est, vt nihil ad suam chari-
tatem erga nos cõmendandam potuisset addi, quam, si eadẽ
affectum suum etiam in nobis fortira fuisset in persistente ori-
gine: sit an non multo expetibilius nobis merito esse debeat
eam non accepisse, quamuis datam in origine, quo iterum &
secundo, maioris cum diuinæ erga nos beneuolentiæ signifi-
catione, & multo cumulatius donatam eandem, quamuis ma-
iori cum labore nostro, & difficiliore certamine (in quo suã
labor mercedem, & victoria coronam accipiet) acciperem⁹
in Christo?

Vt itaque reuertamur ad institutum. Peccatum originale, *Conclusio*
est peccatum originis humani generis, Adq̃ videlicet, quo & de peccato
se, & nos regno cœlestis illius Hierusalem (in quod, in ipso, *originis*
& cum ipso certa lege, & conditione ascripti eramus) extor- *quid sit.*
res fecit, & mortis regno subiectos, æternęq; damnationi ob-
noxios

noxios reddidit: atque omnibus humanæ naturæ calamitatibus & miseriis, à quibus superabundantia donorum diuinitus gratiæ, nos vindicauerat, & immunes præstiterat, vñā fecerit inuoluit. Cuius vnus reatu cūstricti omnes, peccatores sumus: à quo nos liberat, & absoluit regenerationis in Christi gratia. De quo, vt nullus locus sit, illi Pelagianæ percontationi (quæ D. Augustino adeo grauis, & difficilis visa est) inducto nunc exemplo, & nostræ ad ipsum conditionis naturæ in origine, & reparationis in Christo explicata forma, & elucidato mysterio, clarissime intelligitur. Nec item, quæstionibus perplexis, & planè inexplicabilibus. Quæ cum quod peccatum ponit esse animæ adhuc innocentis, & reo nati paruuli, qui ob nondum acceptum rationis usum, & liberi facultatis arbitrij, sub lege necdum est, nec vlla lege obligari potest, cuius possit transgressor fieri? Quomodo à partibus, præsertim mundatis, & absolutis ab hoc peccato originis, illud ipsum transfundi possit in filios? per quos in ecclesiales canales immittatur, & præsertim in recens nati, quæ manet & pura, à deo creata est, animam? Et quæ sunt huius generis de quibus quicquid dicitur, cum intelligimus, vniuersum nascentium, peccatum originale proprium, nihil quod, alicui, aut interroganti ingenioso satisfaciatur dicitur? imo, quæ exactè excutitur, claræ veritati contradicere inuenitur, quid dicitur.

*Cōsenties
veterū e-
tia, Augu-
stini, prius
quā prodi-
ret Pelagi-
us senten-
tia, cū iam
explicata
sententia.*

Et hæc mihi fuisse videtur, veterū omnium ante Pelagium atque adeo Augustini, in vniuersis, quæ ante illum eundem præstiterat, & frequenter etiam in posterioribus, quando ad difficultates, per eiusdem rationes ingestas, non respiciebat (quæ tamen nobis prorsus nullæ sunt, ad propositum exemplum inspicientibus) certa & indubitata sententia.

Itaque, cum libro de duabus animabus Manichæorum gentem, duas animarum naturas contrarias, bonam vnam, & malam alteram, quodam loco hac quæstione conclusit, vtrum illud malum animarum genus, antequam bono muneretur, habuerit aliquam volūtatem? sine qua nec peccatum habere, nec mala esse potuerit: sentiet idem à Pelagianis aduersus originale peccatum induci, lib. 1. retract. hoc patet, ducit, & soluit obiectionē istiusmodi. Cur ergo, inquit, peccatum dicitis paruulorum, cum volūtatem non teneatis? Quia, inquit, nō proprietate volūtatis, sed origine, eos tenet.

reos dicimus. Porro autē. Adam, utiq; voluntatē habeat, quā cum peccasset, peccatū intrauit per eum in mundū. Vides ut dicat paruulos reos teneri, non proprio, sed originis, hoc est, Adā peccato, quod libera ille voluntate commisit.

Ita quoque, quod alibi dixerat, peccati reum teneri, quē quam, qui hoc non fecit, quod facere non potuit, summā iniquitatis esse, & infanīæ, cum intelligeret etiam hoc, à Pelagianis induci aduersus catholicam, de originali peccato sententiam, ita nos interrogatibus. Cur ergo paruuli, rei teneantur? ita responder eodem libro retractationū: Quia eius, nē pe originis peccato rei tenetur, qui nō fecit, quod facere potuit, diuinum scilicet mandatum seruare.

Similiter subiungens eodem loco, hanc suam de malis Manichei animabus, à se dictam alicubi sententiam (Illæ animæ quicquid faciunt, si natura, non voluntate faciunt, id est, si libero ad faciendum, & non faciendum, motu animi carent, si denique iis, abstinendi ab opere suo potestas nulla conceditur, peccato earum teneri non possumus.) Propterea, inquit, nō perturbat de paruulis quæstio, quia ex illius peccato rei tenentur, qui voluntate peccauit, quando libero, & ad faciendum, & ad nō faciendum, motu animi non carebat, eique ab opere malo abstinendi summa potestas erat.

Vides in his omnibus, quod illud originis peccatum dicat. Non equidem vim illam concupiscibilem carnīs, quam naturaliter secum trahit vnusquisque nascentium, sed illud vnū peccatum vnus Adā, quod ille libera voluntate commisit: & cuius reatu, constringuntur omnes eius filij.

Ita quoque in epist. ad Hilarium, aduersus Pelagianos probans omnes Adā filios, etiā paruulos, mortis, damnationisq; reos teneri, prolixē inducit, quem, & nos paulō ante induximus, ad Romanos locum Apostoli, diligenter in eo annotās ut perpetuū, vnum, cum vno, idem ille componat, & ex vno vnus Adā delicto, nō ex cuiusque proprio, prolaturum in omnes damnationis iudicium affirmer. Quid enim est, inquit, ex vno in condemnationē, nisi illo delicto quo deliquit Adam? Quod vnum, omnibus ad cōdemnationem docet sufficere ut cui, damnationique eius, vniuersā carnalis propago, & generatio, quæ ab illo primo ducit originem, existat obnoxia: & tota epistola, secundum clarissima verba Apostoli, vnum vnus delictum dicit, quod singulis remittatur in baptismo,

e peccata

*Ut vnus
Adā peccatum,
singulis
nobis remittatur
in baptismo.*

DE PECCATO ORIGINIS.

peccata, siquidem, quæ iam dudum transferunt in præteritū
nec sunt amplius, tunc tamen primum dici remitti, à deo, qui
remittitur damnationis reatus, & obligatio, quam per ea
currimus: cōestante, hoc per os David spiritu sancto, qui
beatos pronūcians eos quorum remissæ sunt iniquitates
recta peccata, cuius demū peccata recta, & iniquitates rem
fās habere debeamus, consequenter explicans. Beatus vir, qui
quit, cui non imputavit dominus peccatum. Aboleri itaque
peccatum commissum, non sui non existentia (ita enim om
ne commissionis peccatum, cum actu transit) sed cum non
amplius imputatur ad damnationē, cui, per ipsum, nos obnox
ios fecimus. Sic illud vnum vnius Adæ peccatū, vnde mor
tis regno, & damnationis iudicio, ac reatui subditi omnes fi
mus, continuo ut commissum est, in se transiisse, deinde, etiam
ipsi Adæ, per misericordissimum dominum remissum fuisse
vnicuique; nihilominus nostrum, in baptismo remitti. In ean
dem sententiā sæpe scribit & alibi, ut libri primi de pecca
to. & re. cap. i. x. Certum inquit, manifestumque est, alia de
propria cuiusque peccata, in quibus hi tantum peccant, quo
rum peccata sunt: aliud, hoc vnum, in quo omnes, peccaverunt,
quando omnes, ille vnus homo fuerunt.

Et in Enchiridio, cap. x x x v i. Illud tamen vnum peccatum,
quod tam magnum, in loco, & habitu tantæ felicitatis ab
missum est, ut in vno homine originaliter, atque, ut ita dixe
rim, radicaliter, totum genus humanum damnaretur, non solu
luitur, ac diluitur, nisi per vnum mediatorē dei, & hominū
scilicet Christū, qui solus potuit ita nasci, ut ei opus non esset renas
ci. In eandem quoque sententiā multa scribit cap. x x. libri
secundi, de libero arbitrio, iuxta quadruplicem (quas prolixè intro
ducit, opinionem de animarū origine, respondens quærentibus
de iustitia, qua puniamur, ob peccatum originis. Sed breviter
de iustitia, lectorē illuc remitto.

In summa (quod ex his demonstratū volumus) etiā ipse Augu
stinus nostræ subscripsit sententiæ, quoties non videtur, quod
præmittitur difficultatibus sibi ingestis per rationes Pelagij.
De ipso vero damnationis modo, cui, hinc decedentibus
sub solo vnius illius peccati originalis reatu, parvulorum an
ma, sint obnoxie, si quis me percunctari pergat. Respondet
nihil de eo plane certi, compertique me habere, nec repetere
se in diuinis scripturis, aut ecclesiasticis definitionibus, & dog
matibus

Conclusio
de Augu
stini sente
tia.
De modo
damnatio
nis, cui sub
solo origi
nalis pec
cati reatu,
hinc deced
entes ani
mae sunt
obnoxie.

gmatis, nisi vnum hoc, quod ad Christi societatem, & regnum nō pertinet. Qualis autem status earundem, sit, & post iudiciū erit, ad abscondita nobis dei iudicia pertinere, & proinde nihil de eo temere, à nobis definiendū existimo. Nec me hi placet Augustini, ea de re definitio, & sententia, qua libro de fide ad Petrū (si tamen is ille, eius germanus sit) dicit hinc discendentium animas, priusquam ab obligatione illius peccati soluantur, necessario vnā cum corpore in quo illud contraxerunt, interminabilia gehēne supplicia sustinere, vbi diabolus cum angelis suis in æternum arsurus est, & c. vbi eum eo fornicarij, idolis seruientes, adulteri, molles, masculorū concubitores, fures, auari, ebriosi, maledici, rapaces, & omnes qui carnis opera agunt, si ante huius vitæ terminum, à viis suis malis conuersi non fuerint, æternis ignibus exurentur.

Hæc inquam, mihi non placet tam dura, ne dicam crudelis sententia, vt quis æternis ignibus cruciandus, damnetur, ac tradatur à misericordissimo, piissimo, & iustissimo deo, qui ipse nihil commeruit, nec vlla in re domini sui mandatū prauaricatus est. Neque inuenio connumeratos paruulos, inter eos quos horribilis illa sententia, in die iudicij, perstrictura est. Ite maledicti in ignem æternum, qui preparatus est diabolo, & angelis eius. Nam quos ea tenebit, Christus non tacuit, sed clarissimè nobis in euangelio expressit: eos nempe, qui charitatē nō habuerūt, erga deū, & proximū, atq; eam necessarius operibus, non cōprobauerunt. Quibus, & dicturus est, nō, quia de corrupta illa, & peccato vestræ originis obnoxia damnationi massa prodistis, sed quia esuriui, & non dedistis mihi manducare: sitiui, & non dedistis mihi bibere, & quæ sequuntur cætera, quæ voluntate nostra propria, commissa sunt: nec in eos competunt, qui ad discretionis ætatem, nondum peruenerunt, nec liberi arbitrij vsum adepti, charitatis lege adhuc obligari potuerunt.

Nec vlla ratio iustitiæ videtur admittere, vt damnati pro solo reatu peccati originis, vlla pœna sensus aut corpore afficiantur in corpore, qui nihil peccauerunt in corpore, nec membra sua exhibuerunt, arma iniustitiæ peccato, nec vlla inordinata delectatiōe, vllis illicitis se corruerūt carnis desiderijs: quibus ordinandis, iusta pœna respondere videtur, corporeæ pœnæ, atque ignis affligentis acerbitas.

Præsertim, cum nec ab adultis, ad baptismum venientibus, c ij vl

Augustini
dura nec
admodum
probabilis
sententia,
de paruulo
rū damnatione.

Non habi
turos pœ
nā sensus
aut corpoream.

DE PECCATO ORIGINIS.

*suros pœ
nã damni,
aut tristi-
tiã de suo
statu.* vlla pro peccato originali abolẽdo exigatur cõtritio, dolus
aut pœnitentia, seu interior, seu exterior: qualis exigitur p
his, quẽ illi propriẽ volũtatis malitia, propria peccata sup
addimus. Quis enim exhortetur aliũ, vt de eo quod non co
misit, nec, vt cõmitteretur vllã causã dedit, pœniteat? Vt
doleat natum ab Adam: Ita enim se doleat natum homi
qui, nisi ab illo, nasci homo non potuisset,

Nec etiam hoc mihi videtur, habituros illos vllam pœnẽ
internam, rationis, & animi: hoc est, tristitiã de suo statu
& illius beatitudinis supernaturalis carentia, quam pœnẽ
ni vocant, in damnatis omnium grauissimã. Nam si illi
ni pœna afficerentur, & tristarentur de statu suo, cui iustifi
mo diuinẽ ordinationes iudicio addicti sunt, inde sequen
tur, quod inuiti sustinerent diuini de se iudicij sententiam
atq; illi velut obmurmurent, atque inordinatã voluntã
ã diuinã dissentientem haberent. Cum contra videatur cõ
tutum diuinã sententia, vt vbicũque ceciderit lignum, illud
permaneãt. Proinde, cũ in hac vita, nullam inordinatã vo
luntatem habuerint, videtur nec habituros in statu viũ
rius: sed quod de diuino circa se iudicio cõtenti erũt, asp
illum laudabunt & benedicent in omnibus.

*Qualẽ eo-
rũdem sta-
tum intelli-
gat.* De quorum statu, qualis futurus sit, vt nihil compertum
beo, ita & hinc nonnullam coniecturã facio. cogitãs ẽ de
factũ, quod indubiẽ posset facere, nempe, creatos aliquos
stri per omnia similes, prãter communem nascendi legem
in puris naturalibus, & proinde, reatui peccati originis
obnoxios: hos, & sic relinqui, absque vllis donis supernatur
libus, vlla etiã promissione supernaturalis beatitudinis, ad
tantum finẽ ordinos, ad quem, natura ipsis data, posset pe
tigere. Eosdẽ nullo peccato suo cõsequinos, hic decessit.

Horum animas, supernaturalẽ illam beatitudinem, non de
sequuturas, ex suppositione, certum accipimus, vt quã, in
sue naturẽ limites quieturẽ ponuntur. Illa autẽ supernatur
lis est sed in naturali hominis beatitudine (quẽ in optimã
bitudine intellectus, & voluntatis earundẽ, secundum modũ
naturẽ suã consisteret) acquiescerent iucundẽ, & feliciter
absq; vlla tristitia, de eo, quod supnaturali illa beatitudine
rerẽt: imò deũ ex toto corde, anima, & mẽte amarent, lau
rẽt benedicerẽt, & de eius erga se benignitate, ac beneficia
gratias agerẽt. Nã eiusmodi statũ aliquẽ, ego imaginor hui
deũ

decedentiū, in statu innocentiae, per regenerationis gratiā, nō-
dum ascriptorū illi regno Christi, & supernaturalis beatitudi-
nis. In quo, quantū per humanā naturā, etiam liberatam à cor-
poris huius mortalis sarcina, fieri potest, velut in paradiso quo-
dam terrestri, feliciter victuri sint, de sorte sua bene cōtenti.
Vt status eiusmodi, non vsque adeo illis pēnitendus, etiā ad
vniuersi perfectionem videri possit pertinere. Quamquā hac
in re, vt dixi, nihil definiri habeam, nec pugnaturus sum, si
quis, aut certius, aut verisimilius aliquid protulerit.

Augustini vero, cur nō multum me moueat diuersa senten- *Augustini*
tia, inde est. Primo, quod nulla scripturā, nulla quoque eccle *sententia*,
sistat definitionis, auctoritate subnixam video. Deinde, *cur hac vi*
quia difficultate, quā sibi videbatur, rationum quarundam re, nō mul-
Pelagij adactus fuit, etiam ad plane absurda quādam & penē *tum tribu*
evidenter falsa descendere, vnde dicta eius necessario con- *endum sit.*
sequebatur sententia.

Siquidem explicaturus, vt propagatione omnes contraha-
mus peccatum ex origine, quia in eo peccāte nos omnes fui-
mus, cum ex aduerso eidem obiiceretur, eodem sanē modo,
quo in Adam fuimus, fuisse etiam nos, in vniuersis, & singulis
parentibus nostris, ab illo primo ad nos vsque continua suc-
cessionis serie, Eadem ergo ratione, etiam in peccātibus illis,
peccasse & nos, atque omnia æquē omnium illorum peccata
nobis imputari debere, vt vnū illud vnius Adā. Hac ratione
coactus Augustinus, illud ipsum, quamuis absurdissimum, &
falsissimum, alicubi videtur admittere, quamquam cum restri-
ctione aliqua, non admodum probabili.

Itaque cap. x l. v. sui Enchiridij, parentum peccatis obliga- *Augustini*
ri paruulos, non solum primorum, sed etiam suorū, de qui *sententia*
bus nati sunt, haud improbabiler dici posse affirmat. Illa si- *omniū pa-*
quidem sententia. Reddam iniquitates patrum in filios, tene *rentū suo-*
ri eos vtique, antequam per regenerationem, ad nouum testa *rum, pecca-*
mentum pertinere incipiant. Hoc autem prophetari, cum di *tis omni-*
ceret per Ezechielem, non portaturos filios peccata patrum *bus & nō*
suorum, nec vltius futuram in Israël parabolam illam. Pa- *solum vno*
tres manducasse vnam acerbam, & dentes filiorum obstupe- *illo vnius*
scere. Ideo renasci quenque, vt soluatur in eo quicquid pec- *Adā, obli-*
cati est, cum quo nascitur, nec ob aliud institutam regenera- *gari par-*
ti onem esse, nisi quia vitiosa est generatio. Dicit proinde à *uulos.*

Dauid

e iij

DE PECCATO ORIGINIS

Dauid : Ecce in iniquitatibus conceptus sum , & in peccato mater mea in utero me aluit. Nō dixit, inquit, iniquitate, sed peccato, sed iniquitates, & peccata maluit dicere. Quia prae-ter vnum illud, quod in omnes homines pertrāsiit, atque tam magnum est, ut in eo mutaretur, & in necessitatem mori conuerteretur, humana natura reperiuntur, & alia parentum peccata, quae etsi non possint mutare naturam, reatu tamen filios obligant, nisi gratuita gratia, & misericordia diuina subueniat. Hæc ibi Augustinus. Quæ si vera sunt misericordiae sanè erit paruulorū, absque regenerationis gratia, hinc deo- dentium conditio, quos necesse erit, tam multorum, atque adeo innumerabilium, tam grauium peccatorum, tot parentum suorum supplicia luere, Et tanto quisque deterior erit, quanto posterior nascitur. Quanquam dubitet, an singulorum parētum ab Adā, ad nos vsque malis actibus, & multis catis delictis originalibus, implicentur filij : an vero proprie rea deus in tertiam & quartam generationem, de peccatis parentum, eorum posteris comminetur, quia iram suam, quæ ad progenitorum suorum culpas, moderatione misericordiae suæ, non extendat ulterius: ne illi, quibus regenerationis gratia non confertur, nimia sarcina, in ipsa sua æterna damnatione premerentur, si cogèrentur ab initio humani generis, omnium præcedentium suorum parentum, originaliter peccata contrahere,

Vides lector in quam absurda, dicta Pelagij, aduersus originale peccatum, ratiuncula Augustinum descendere coegerit, quamuis aduersus clarissimam dei assertionem, qua per Exechielem, etiam cum iureiurando affirmat, æquissimum omnibus iudicem præbere. Omnes animas suas esse, ut animam patris, ita & animam filij. Neminem coram se portare iniquitatem alterius, aut pro alia, quam una sua iniquitate luiturū supplicium, sed anima quæ peccauerit, inquit, ipsa merietur filium non portaturū iniquitatem patris, quæ æmulatus non est: nec patrem iniquitatem filij, cui causam non dedit, iustitiam super eum fore, & iniquitatem impij super eum fore. Et redarguit hac in re, prauam Iudæorū, de diuinis iudiciis sententiam contra. Proinde, qui credere potuit innocentes paruulos, non solum ab Adā, sed & omnium, ab initio, ad nos vsque præcedentium parentum suorum originaliter, omnia peccata contrahere, & poenas pro eis debitas luere, ac pendere debere, nihil mirum est, si etiam dixit,

dixit, eosdem interminabilia laturos gehennæ supplicia. Sed multa idem ille alicubi dixit, vi disputationis coactus, quæ alibi negat, vbi libere suam sententiam explicat: cuiusmodi quàm plurima, in hoc ipse, quod nunc tractamus argumento, proferre possem: sed breuitati cōsulendum est. Certè huius generis esse, hanc ipsam suā, de illa tali paruulorū damnatione, sententiā, cap. 23, lib. 3. de lib. arbi. satis demonstrat, vbi respondens quærentibus, inter quos, in iudicio deputabuntur, & suū locum sortientur paruuli istiusmodi? iustos ne, & bonos qui nihil fecerunt bonitatem inter malos, qui nihil ipsi peccauerūt? Respondet, nō esse metuendū, quin sententia iudicis, media esse possit interpretamini, & supplicium, vbi vita quædam media esse potuit, inter rectè factum & peccatum.

*Conclusio
controuersia.*

Et hæc de proposita controuersia, mihi plusquam sufficere posse videntur. Quæ inter aduersarios, & nos mansit integra, etiam post omne, de eo colloquium Vuormatiæ habitum, omnem conclusionem in ea acceptam: quæ nos nō cōponit, sed controuersiam dissimulat. Proinde, vt nobiscum vere consentiant, necesse est, vt agnoscant falsitatem, & absurditatem, suæ de tam ferali prauitate naturæ nostræ, quam nascendo accepimus, sententiæ: quæ etiam in deum creatorem nostrū blasphemia est, & eius creaturam naturaliter malam, & peccatum facit. Ab illo siquidem est vniuersa nostra, qualiscunque est, & secundum corpus, & secundum animā, natura, quam in lucem editi proferimus: nec quicquam in se habet, quod Deum authorem non habeat. Cui non nato, imputanda esset, si qua esset, eius naturæ, tam detestanda prauitas. Qua sua tam improbabili, tam absurda sententia, etiam omnem bene agendi facultatem, conatum, & possibilitatem nostræ naturæ auferunt, quamuis adiutæ diuina gratia, vt quam imaginantur & docent totam carnem esse, & velut feram quādam indomitam, etiam sub ipsa gratia, & in sanctis, toto cōatu suo repugnare deo, & diuinæ gratiæ: & velut naturaliter malam nulla gratiæ medicina curari, persanarique posse. Hæc inquam, nisi nobiscum execrentur, & anathematizent velut pestilētiora, quam ipsa Valentini & Manichæi de duabus in nobis naturis, & animabus, dogmata, nobiscū vnius conscientisque catholicæ, & orthodoxæ fidei, esse nō possunt. Neque enim sunt hæc, eiusmodi, ad quæ, aut cōnuertere, aut dissimulare, nos liceat.

DE FIDE OPE RIBVS, ET IYSTIFICA *tione hominis, Controuer- sia secunda.*

QUONIAM quidem, in hoc
 lut cardine vertitur, & ex hoc
 principio pender, vniuersa pen-
 quæ inter aduersarios, & nos est
 in religione, & fide cōtrouerfia
 in hoc, inquam dogmate, quod
 de fide quadam speciali, nos iusti-
 ficante introducunt, quo vniuer-
 sa penè nostræ religionis dogma-
 ta inficiunt, & contaminant ad ip-
 sum quale sit, ordinem articulorum confessionis eorundem
 sequētes, nunc excutiendum est. Qua tamen in re (quod in
 sequentibus, etiam omnibus obseruare conabor) summam
 tantum, sententiæ illorum, quanta potero breuitate, fide, &
 luculentia persequar, verborum, quibus eam, in confessione
 sua, & apologia eius explicant tenorem, & seriem, interim
 neglecturus, vt in quibus illum ordinem, illud orationis
 lum, ac lineam, ad suum scopum perpetuo tenore, & cursu
 tendentem, & aptè currentem, illam rationem, luculentiam,
 ac vim dialecticam, vbique desideres: multa verò conuulsa
 distracta, contorta, decies repetita, horum, illorumque re-
 currentia, & aculeis, nō nusquam etiam, apertis plena in nos
 conpitiis, & velut parergis quibusdam distincta, & exorna-
 ta inuenies. Quod ideo mihi hīc magis placuit consilium.
 Primum, quo ad multa pudenda eorundem, quorum excus-
 sio, & pertractatio, haud multum momenti, ad rei summam
 afferret, cōniungere liceret. Deinde, quo liberè ipsa in se dog-
 mata, clarius, luculentius, atque ordinatius, more nostrorum
 semus ita proponere, vt statim intelligeretur ab omnibus,
 quid in quoque inter nos controuersum sit, & quis in vna-
 quaque cōtrouerfia status sit, ita excutere, vt quisq; ex qua

parte ster veritas, possit, & facile, & certò, & euidèter intelligere. Vbiq; tamen, eam daturus, ne in explicandis aduersariòr, aut sensis, aut argumētis rationibusque, seu vim, & industriam, seu luculentiam, seu fidem desideraturi sint: aut merito possint quicquam callide à nobis circumscriptum, inuersumque còqueri. Ad propositam rem igitur.

Docent per solam fidem, à deo, in Christo saluatore, redemptorèque nostro, omnem iustitiam, & salutem mere gratiis, expectare nos oportere, & certò accipere.

Hæc summa doctrinæ est, brevis quidè, si verba numeres at multis magnisque sæcùda mysteriis, præsertim, vt illi ipsi eam intelligunt, atque explicant, tantò equidem perniciosior, ac pestilentior, quantò ipsam assequendæ salutis nostræ medicinam, suo toxico penitus inficit: & nihilominus speciosis, religiosisque verbis proposita, magnas probabilitate insinuat: idq; eò facilius, quod nostræ subscribat pigritiæ & ignauitiæ, vt qui omnes facile, & libenter, à labore, ac difficultate bonorù operù, si nihil, vt hi docent, ad salutem momenti habeant, absolui nos acquiescimus: si in vna fide minimè operosa, securissimâ eiusdem salutis, quam hi inculcant certitudinè tenere possim? Quæ hæctenus incerta omnibus, & magna cù sollicitudine, ac timore quærenda, nobis proposita est. Quis enim istiusmodi doctrinâ, tam facile, & tam certam assequendæ salutis viâ nobis demonstrantem, nò libenter, & vtrisque manibus amplexaretur, si modo vera sit?

Quam tamen quo penitius & certius intelligas, sub quatuor ferè verbis, vniuersa penè eius (quæ multa & ingentia sunt) mysteria signata, conclusaque notabis. Quorum primum, est ipsum (fidei) vocabulum. Neque enim ut communiter loquentes, fidem catholicam, sed fidem quandam specialem intelligunt, quæ solam promissionem dei, iustificationis, & salutis nostræ in Christo, propriè respiciat: cuius characterem post excutiemus diligentius.

Alterum est (sola) exclusiua particula, quam addunt illi suæ fidei. Cui vni, ita iustificationis gratiam acceptam referunt, vt opera, etiam quantumuis bona, nihil velint, ad eandem momenti habere: nullum eorundem, hæc in re respectu esse apud deum. Quæ tametsi, cum mandata à deo sunt, propter uoluntatem eiusdem facere oporteat, non tamen, diuina gratiæ, per ea impetranda, obtinendæque gratia.

Tertium

*Summa doctrinæ aduersariorū de iustificatione fidei. Quas ob causas hæc doctrina sit ad penitentiam effecti-
catior.*

Sub quatuor ferè verbis, vniuersa penè eius conclusa signataque mysteria. Fide. Sola.

DE PECCATO ORIGINIS,

Gratis.

Tertium est, in ipso (gratis) aduerbio. Quod ipsum tam & nos recipimus, sed nō similiter, atque illi, intelligimus. Enim ita, gratis à Deo per Christum iustificationem, & saltem expectari à nobis oportere affirmant, vt si quid ipsi in re, aut eius rei gratia, nostri operis, nostræ præparationis nostri studij, aut conatus adiunxerim⁹, hoc ipsum, ad diuinæ gratiæ iniuriam pertinere intelligant. Sic sola fide illa si gratis nos iustificari affirmant, vt opera nostra, quæcunque demum, & qualiacunque sint, quocunque pertineant, ad nostri iustificationē, nihil promouere cōtendant, nec proprio illa, eorumque respectu, vitam beatam nobis à deo tribuere à nobis ea spe, aut fiducia oportere fieri: imò nō posse à nobis, sine impietatis nota, ita fieri.

Certo.

Quartum est (inquit) hoc est, in securissima certitudine salutis, quam promittunt suæ fidei professoribus. Ita enim docet: Omnem fidelem certo statuere oportere, quod propter fidem illam suam Deo placeat, atque eundem, patre propitium habeat.

Modus generationis suæ fidei.

Iam & in modo generationis suæ fidei, nō parum notum tinetur mysterij. Neque enim volunt quicquā eius exnoscere: nihil situm in nostra potestate, & arbitrio: nihil eandem assequendam conferre nostras præparationes, nostra opera, imò, nec aspirare quidem ad eam nos posse, si vniuersam simpliciter, ex vna dei voluntate pendere, vt conferat, quibus, vbi & quando sibi visum fuerit.

Quæ catholici affingunt in hac controuersia.

Et hic crassissimam nobis ignorantiam affingunt nobis iustificationis mysterij, vt in eo proscribamus Christum, quicquam doceam⁹, quā vel pharisaicam, vel ethenicam, de rationis, nostrorumque operum, aut legis iustitiā, Deum iustitiam ignoremus. Hic velut pharisæos, carnalēque Iudæos, nos producūt, spiritales scilicet homines, & qui tendamus in legem, velut in velatā faciem Moysi. Et hinc hypocritis præsumptionē excitemus, inde verò, ad desperationem adigamus pauidas conscientias, quod illam non doceam⁹, tam securam salutis certitudinem. Affirmant autem nobis imprudētissimè doceri, quod homines, rei iræ accedente mereantur remissionem peccatorum, per actum dilectionis Dei. Integras quoque humanæ naturæ vires, à nobis attrahi ad diligendum Deum super omnia, vniuersaque eius mandata implendum, absque spiritus sancti gratia. Breuiter, à

his doceri, ne Christo mediatore, ac propitiatore vtantur homines: & per ipsum, gratis se accipere remissionem peccatorum intelligant.

Quæ, quo candore in nos congerent, & his traducant, apud simplicem, & harum rerum ignarū, sibi quæ plus satis credendum populū, quo omnes intelligant, & ipsi, & ceteri doctri orthodoxæ, hac de re, nostræ summa, quantum fieri potest, & paucis, & luculenter exponenda est. Quod, quo certiori methodo liceat deprobat, quandoquidem hæc nūc inter aduersarios, & nos quæ posita constitio, præcipue cōtrouertitur, an sola nos fides iustificet, ante omnia recte intelligere oportet, uniuersa quæ in se cōplectitur quæstio, quæ quoniā de fide quærit, & iustificatione hominis, duo hæc in primis explicanda sunt, & quid fidem audiētes, aut loquentes intelligamus: & quid iustificationē hominis: quo ve modo, quibusque mediis, ea ipsa in nobis peragitur. Et quia fidei vocabulum nequaquam simplex, sed multi iugum, & varium, in diuinis scripturis (ad quarum normam & rationem, hic nobis loquendum est) inuenimus, ante non in scriptis ea explicanda diligēter est, & distinguenda multipliciter. ne quod vni significatorū eius à scripturis vere tribuitur, nos ipsa æquiuocatione decepti (quam aduersariis, in multis non vitiorum suorum dogmatū, erroris causam inuenio) male attribuiamus alteri: aut de alio significatorum eius, illi de alio loquentes nos: Andabatarū more dimicemus in tenebris, & nihil aliud, quam verba profundamus in ventum, absq; vlllo scopo aberratē disputatione nostra vniuersa. Proinde ad rē.

Et nonnunquam fides in scripturis, ipsa conscientia, intus diiudicans, quid verum aut falsum sit, in his, quæ aguntur: quid simulatum, fucatumque, quid syncerum, ac simplex. Quo sensu paulus: Quicquid, inquit, ex fide non est, peccatum est, Ex fide, idem, quod ex veritate, & synceritate conscientie intelligens.

Est & fides, constantia in præstando, quod quis promiserit, quasi fiat, quod dictum est, quæ est etymologia vocabuli, vt idem Paulus: Quid enim, si quidam eorum non crediderunt, nunquid infidelitas eorum fidem Dei euacuauit? Hoc est: Si non steterunt illi in his, quæ Deo promiserant, num item suis promissis non stabit deus? Et rursus: Si nō credimus, ille fidelis permanet, negare se ipsum non potest.

Ad propositū verò propius. Est & fides vnitati scripturæ.

Explicatio

doctrinæ

orthodoxæ

et catho-

lica de pro-

posita con-

trouersia.

Fidei mul-

tiplicitas

in scriptu-

ris explica-

distingui-

male at-

tur.

Fides con-

scientia.

Fides, in

præstando

promisso cō-

stantia.

Fides qua

Fides qua credimus reuelatus à deo omnibus. re, & ecclesiasticis scriptoribus, vniuersaq; Christi ecclesie more, secundum quam Christi fideles dicimur, nempe habitus animi, quo certo, & absque vlla hæsitacione assentimur iis quæ à deo, salutis nostræ causâ, ecclesiæ suæ reuelata sunt seu scripto illa, seu viuæ vocis oraculo, viuæque traditione aut Christi, aut Apostolica, eadem acceperit: & velut manus à patribus in filios, magno ad nos cōsensu perducit Cui, & de scriptis, & de non scriptis, ea in re credimus.

Hæc, cur- catholica. Hanc nos fidem, more orthodoxorum patrum, appellamus catholicâ. Est enim omni ascripto Christi familiæ prorsus necessaria, & sine qua, nemo vllam cum eo familiarem aut cognationem prætereundere poterit. (De his loquor, & vsum rationis adepti, etiam huius fidei assequendæ facultatē assequuti sunt) Ea nempe, de qua Apostolus, quod sine illa impossibile est placere deo. Impossibile, inquam illi, cui credenda sunt, sufficienter promulgata sunt. De qua etiam Christus, cum certam damnationem, non credentibus denunciat. Quæ, de habitu illo, non actu fidei, certum est intellegi cum sine actu fidei, deo placere nos posse, seu dormientes, aliud agentes, indubitatum sit.

Acquisita. Est autem huius generis fides quædam, quæ ex nobis est, à nobis exigitur. Est & altera quædam, quæ illi à deo superfunditur: Acquisitam, & Infusam, scholæ vocant. Vtranque idem distinguit, atque explicat Apostolus, Siquidem ad manus docens singulos quosque fidelium, membra esse vni Christi corporis, nec omnes vnum, sed singuli proprium habentes donationes secundum gratiâ, quæ data est nobis, referentes: secundum quas, ut hic oculus, ille auris, lingua, manus, aut cæterorum, quæ nobiliora, & honestiora sunt, ita alia ex his quæ inhonestiora esse videntur, toti nihilominus necessaria, sit membrum aliquod, & vnumquodque, suum opus exerceat. Suborienti hinc tacita quæstioni occurrendum, qua merito interrogare quis posset, num membrorum quorumque, ut hoc sit, an illud, ex nobilioribus inquam, an ignobilioribus illis, aliquid causæ præstiterit: an verò ex sola dei voluntate id vniuersum pèdeat, addidit Apostolus, donationes illas differētes, prophetiam, ministeriū, & reliqua illa gratiarum dona, cuique donari secundum analogiam, hoc est, rationem, aut mensuram fidei, qui tamen alibi, ipsam etiâ fidem, inter eadem illa dona gratuita numerat, dicēs. Alij datur etiam de-

des, in eodem spiritu. De qua & Apostoli, cum orant domi-
num, dicentes: Auge in nobis fidem. Alia est autem fides, quæ
à nobis requiritur, & secundum cuius mēsuram, deus ipsa no-
bis elargitur dona gratiarum. Alia verò, quæ inter illa ipsa
computatur dona gratuita, quam nobis largitur ille, ad mē-
suram illius prioris fidei, pro vtilitate ecclesiæ, & suæ volun-
tatis beneplacito. Neque est hæc, ea catholica, omnibus mē-
bris Christi corporis necessaria, sed alij, inquit, membrorum
datur, non membris vniuersis & singulis, quemadmodum et
prophetia, & cætera, quæ enumerat dona gratuita, ministe-
rium, doctrinam, exhortationē, & quæ sequuntur. Quæ no-
stræ potestatis non sunt, quatenus gratuita, & desuper do-

nata sunt. Ad idem hoc genus fidei, nempe catholicæ, varix illi fidei
differentiæ pertinent, quæ in scripturis occurrunt, secundū
quas, quædam infirma, quædam sana, quædam modica, quæ-
dam magna, quædam perfecta, quædam mortua, quædam vi-
ua fides dicitur. Infiram quandam esse fidem Apostolus o-
stendit, cum dicit: Infirmitatem autem in fide, assumite, nō in
disceptationibus cogitationum. Quod si est infirmitas, est si-
ne dubio, & sanitas fidei: sicut & in aliis, idem ostendit Apo-
stolus, cum dicit: Increpa illos acriter, vt sint sani in fide. Sana
itaque fides dicitur, quæ perfecta, potest capere omnia, nec
in vilo dei verbo scandalizatur. Modicæ fidei sæpe arguun-
tur, & accusantur à Christo Apostoli, & singulariter Petrus:
cū eius mandato super vndas ambulās, dubitare cœpisset, &
ipsa cū dubitatione mergi. Magna fides prædicatur, duorum
hominū gentiliū, viri nēpe, & mulieris. Vt illius cœturionis,
de quo miratus Christus, ita dixit sequentibus se turbis. Amē
dico vobis, nec in Israël tantam fidem inueni. Illius quoque
Chananeæ mulieris, quam vt gentilem, tentandi gratia, con-
numerabat canibus cū constantis, & perfectæ fidei testimo-
nium perhibens, o mulier, inquit, magna est fides tua, fiat
tibi sicut vis. Mortuam fidem Iacobus pronunciat frigi. Mortua
dam, torpentem, & quæ charitatis fructibus destituta est. Vn-
de e contrario constar, viuam eam fidem dici oportere, quæ
per dilectionem operatur.

Hæc inquam vniuersa, seu differentiæ, seu qualitates, cōdi-
tiones, modi quæ eius sunt fidei, quam catholicam diximus,
eius nempe habitus animi, quo firmiter assentimur deo, & iis
vniuersis,

*Varia dif-
ferentia fi-
dei catho-
licæ.*

Infirma.

Sana.

Modica.

Magna.

Mortua.

Viva.

DE PECCATO ORIGINIS.

vniversis, quæcunque de inuisibilibus illis, ac coelestibus
nis, mediisque perueniendi ad eadem, à deo, per patriarchas
prophetas, Christum denique & Apostolos, successoresque
rum, nobis reuelata, annunciataque sunt.

Fides ca- Et hæc, etsi rationis, proprie virtus videatur, eam neque
atholica, ut rigens in finem proprium, & regula illi existens, qua veritas
non solius falso discernat, nihilominus tamen, magna ex parte, à libe
rationis, sed nostra voluntate dependet.

etiã uolun Primum, quia humilitatis germen est, qua suæ quis rati
ratis, vir- nis, ad inueniendâ, & comprehendendâ, ea quæ ad vitam
tus sit. Ra lam beatam sunt necessaria, imbecillitatem intelligens, immo
tionis si- lectum suum deo prorsus subiicit, sibi derogat, illi vero
des, humili buit honorem veritatis infallibilis, nihil dubitans, ab illo
ratis ger- petenda esse, & firmissimè tenens verum, quicquid ab ipso
men. uelatum fuerit, etiam quæcunque id, seu sensibus, seu rati
suæ videretur: captiuans videlicet eandem, in obsequium
fidei.

Animis fir Deinde. Quia huic fidei & rationis, mentisque assensus
mã in Dei quo perfecta fides dici possit, adiuncta esse debet etiam
ueritatẽ si mi, certa quædam, firmaque fiducia, qua dei verbo, veritate
ducti, præ ita innititur, ita fidit fidelis anima, vt absq; vlla hæsitatio
cipuã esse quicquid illud sit, velut si manibus teneret, certum habere
partẽ fidei Qua nihil dubitaret, si deus diceret, vel super undas & mari
catholicæ, fluctus currere. Quæ non est æqualis in omnibus, etiã
et fide ma quibus illa rationis fides, æqualis est.

xime dici Cuius exiguitatem reprehendit Christus in Petro, super
in scriptu- undas ambulanti, cum illi diceret: Modicæ fidei, cur dubi
ris.

si? Cui opponitur proprie fluctuatio quædam, seu timor
Huic fidei aut diffidentia animi: proinde etiam ad discipulos labora
opponi ti- tes, & submergi timentes, in maris tempestate, nunc nemp
miditatem continuo antequam modicæ fidei audiret Petrus: Habere
et diffidẽ quit, fiduciam, ego sum, nolite timere: nunc vero loco
tiã animi. Quid timidi estis modicæ fidei?

Eam ubiq; Hæc est ea fides, non ille rationis assensus, illa credulitas
exactam à quâ vbique requirebat dominus, ab iis, quos gratia sanctorum
domino ab impartit: De hac idem loquebatur, cū diceret: Confide in
his quos fides tua saluam te fecit. Eadem hæc est quæ, efficacem or
gratia sa- tiõem facit, & quam Christus & Iacobus, in oraturis exigi
nitati im- Ille cum dixit: Omnia quæcunque petieritis in oratione, per
pertinet. dentes, accipietis. Hic vero: Si quis vestrum indiget sapientia

postulat

postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non imprope *Eadē effi*
rat, & dabitur ei, postulet autem in fide nihil hesitans. Eadem *cacē ora-*
quoque est, cui virtus miraculorum & à Christo, & à Paulo *tionē face*
tribuitur, ab illo cum apostolis de ficulnea, ad Christi verbū *re.*

continuo arefacta admirantibus, etiam cum affirmationis *Eidē uirtu*
singularis emphasi diceret. Amen dico vobis, si habueritis *tem mira-*
dem & non hesitaueritis, non solum de ficulnea facietis, sed *culorū pro*
& si monti huic dixeritis: Tollere, & iacta te in mare, *fiet. Et pri* tribui.
omnia quaecunque petieritis in oratione credentes, accipietis
Paulus verò, cum etiā hanc fidem, sine charitate nobis inuti
lem, ad salutem, in prima epistola ad Corinthios affirmat. Et
si habuero, inquit, omnem fidem, ita ut montes transferā, cha
ritatem autem non habuero, nihil sum.

Et quamquam ista fides, hoc est, illa certa animi in Dei ver *Fidē catho*
bum, ac veritatem fiducia, toto genere, diuersa res sit, ab illo *licā, utra-*
assensu mentis & rationis in veritatem credibilium, vtranq; *que illam,*
tamen, velut partes sui quasdam, in se complectitur fides ca *uelut par-*
tholica, qua vniuersa anima, non sola ratio, diuine veritati fir *tes sui cō-*
miter innititur, & vtraq; pars totius, hoc est, fides, simpliciter *prehendere,*
nomen claturam obtinet. Tametsi hæc eius pars, quæ animū, *ut perfe-*
hoc est, voluntatem, aut partem illam nostri imperiosam & *cta sit.*
dominantem, sed magis fluxam, & instabilem, in eandem fir
mat, fiducia, inquam ista, in plerisque non ita fortis sit, sed in
firma & modica: in aliis autem perfecta. Nā hac maxime sui

parte, incrementa, profectusq; fides suscipit, cum altera illa, *Qua parte*
quæ rationis est, ferè sit æqualis in omnibus, ut per quā, vni *fides ma-*
uersis à deo reuelatis, fideles oēs credimus, & equaliter cre *xime cre-*
dimus, quia certo, & firmiter credimus. *menta pro*

De perfecta autem, vtraque hac sui parte, Apostolus se lo *fectusque*
qui significans: Si habuero, inquit, omnem fidem. Omnem di *suscipiat.*
cit, hoc est, vtraque sui parte perfectam, & nō solum, illum ra
tionis assensum credibilium, sed etiā hanc animi fiduciā, aut
confidentiam in dei veritatem, cui maxime virtus miraculo
rum tribuitur: proinde & hæc illi, maioris etiam significatio
nis causā, adiungit & copulat, ita ut mōtes, inquit, transferāt.

Hanc fidem catholicam, etiam vtraque sui parte perfectam, *Fidem ca-*
atque omnē, à spe, & charitate, distingui, ut proprie earundē *tholicā, et*
rationes per se euidenter loquuntur, ita vbique distinguunt *iam utra-*
sacra litera. Nam fide, veritati dei firmiter assentitur, & in *q; sui par-*
nititur vniuersa anima. Spe, ob consideratam, perpensamq; *te pfectā,*

ex

à spe & ex fide eius bonitatem & misericordiam, sperat etiā sibi
charitate uis peccatori, fore propitium. At charitate, illum iam pot
distingui. quitur amore debito, atque in eo proximos. Itaque Pet
 ut fides, inquit, uestra, & spes esset in deo, animas uestra
 tificantes in obedientia charitatis. Fides primū est, quam
 quitur spes, quæ & alteram quandam fiduciam nobis dat
 illa quam fidei partem diximus, nempe reuertendi ad p
 mum dominum, etiam post offensam grauissimā. Cui de
 nos coniungit charitatis obedientia, qua nostras animas
 tificamus deo, illi dedimus, atque addicimus, gratūque
 bitaculum facimus. Quod nō facit, ipsa per se fides, nō
 nata ex fide bōitatis dei, & erga nos misericordiæ, qua
 ri audemus, ad eū quem tam grauiter offendisse nobis
 cōscij: sed charitas, & quæ ex ea nascitur, humilis, & solū
 erga Deū, obediētia, ut Petrus his verbis clarissimē signifi
 cauit. Sed, & Paulus Timotheo scribens: Iuuenilia inquit, deli
 ria fuge, sectare iusticiam, fidem, spem, & charitatem. Iusticiā
 vocabulo, vniuersam vitæ sanctimoniam, secundum diu
 leges intelligens, quæ ex his tribus fide in quā, spe, & cha
 re dependet. Et rursus ad Corinthios: Nunc autem manet
 fides, spes, charitas, tria hæc, maior autem horum chari
 Tria audis, distincta proinde ut sint, necesse est. Et paulo
 perius, fidem à charitate non solū distinctam, sed plane
 parabilem demonstrat, etiam illam, quam exposuimus, pe
 fectam, & constantem omnibus suis partibus. Si habuerim
 quit, omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem
 rem non habuero, nihil sum, nihil mihi ad salutem prode
 Nam quod in ea, non solum rationes, sed etiam illum amor
 in veritatem dei, firmum assensum, ac fiduciam cōplectam
 primum ex totalitatis, ut sic dicam, nota (quam illi addidit
 deinde ex hoc, quod etiam miraculorum virtutē attri
 ut diximus, indubitatū est.)

Nonnus— Nihil tamen minus, de hac ipsa fide nonnusquam lo
 quam scribitur scripturæ, non vi nuda in se, secundum vnam illam su
 pturas de tione propriam, sed ut charitatis feruore viuente, a
 ex catholici ac fructificante, ea inquam, quæ (ut alibi dicit Apostolus)
 se fide lo- dilectionem operatur, atque ita quædam illi tribuuntur, p
 qui nō solum soli in se, non conueniunt, quemadmodum paulo post ex
 pliciter sed cabimus, quando nostre iustificatiōis rationē explicabim
 uia.

Recurrit præterea, & altera quædam huius fidei, quæ
 dei

deducitur, hoc est, fiducia, aut confidentie singularis *dā aut cō-*
acceptio, pro ea, quæ ex sincero, ardenti & familiari, mutuō. *fidentia*,
 que dei amore nascitur. Quam in eo collocamus, quæ synce *quæ ex syn-*
re diligētes, nihil dubitamus nos vicissim ab ipso amari, illi *cero ex fa-*
 nos esse curæ, etiam quomodocunque hic agatur nobiscū. *miliari Dei*
 Nam ex familiari, sincero, mutuōque amore erga aliquem, *amore na-*
 eiusmodi in illum fidem confidentiam & fiduciam nasci, ip- *scitur*.
 si rei evidentia testis est.

Ut hæc dif-

Est autem hæc fiducia, toto genere diuersa, ab ea, quàm in *ferat*, ab
 cludit, & in se etiam complectitur illa fides catholica, & cui *ea quā n-*
 præcipue miraculorum virtus adiuncta erat, ubi & quādiu *ea cludit per-*
 potestas, pro assertionem veritatis doctrine evangelicæ, *necessaria illa*,
 sario data erat eiusdem præconibus, apud infideles, quib⁹ *ea fides catho-*
 argumenti loco erat, quod deū authorē haberet. Nā illa *dei lica*.

veritate proprie, p obiecto respicit: hæc dei bonitatē magis,
 ut iam per mutuū amorē, quodammodo nostra facta est. Illa
 præcedit Dei amorē, & ab eo separabilis est: adeo, ut affirmet
 Apostolus, oēm se eius generis fidē habere posse, etsi charita
 tē non habeat, hæc sequitur charitatē, atq; eius germē est. Il-
 la esse pōt, etiā in operariis iniquitatis, & qui in die iudicij,
 à Christo audiuri sūt, quia nunq̃ noui vos: discedite à me,
 de qbus idē ita pronūciat: Multi, inquit, dicēt mihi in die illa,
 Domine domine, nōne in nomine tuo prophetauimus, & in
 nomine tuo dæmonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes
 multas fecimus? (argumēta sane hæc sunt omnis, hoc est, per
 fectę eius generis fidei.) Quid tū deniq;? Et ego, inq̃t, tūc cō
 fitebor illis, quia nunq̃ cognoui vos discedite à me oēs ope-
 rarij iniquitatis. Potest ergo illa fides, etiā omnis, ac perfecta, in
 operariis iniquitatis esse. At ista, iustorū tantū & sanctorū, est
 q animas suas, p obedientiā charitatis, iā dudū sanctificauerūt
 deo, iuxta supra inductā Petri sententiā. De qua, etiā Paulus ad
 Romanos colligit, & certos nos reddit, qđ nos nō cōfūder,
 nec frustrabitur, ut quæ, suæ illius securitatis, certum, ac fide-
 lem sponforem habeat, nempe amorem dei, diffusum in cor-
 dibus nostris, per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Est *Ut eadem*
 ergo hæc, dei amore, nēpe sua causā posterior: vnde etiā ma- *ob ea etiā*
 nifestum est, ut sit hæc fides, diuersa, ab ea, quæ spei coniūgi. *fidentia dif-*
 tur, & ex ea proxime nascitur, qua de diuina misericordia *ferat, quæ*
 sperantes, certō confidimus, pœnitentibus nobis peccatorū, *experta*
 quibus tantam maiestatem offendimus, & ad eandem suppli *scitur*.

DE FIDE ET IVSTIFICAT.

citer, fideliterque recurrētibus, fore propitium. Nam illa
cessario pręcedit, sicut ea, quam exposuimus, necessario
quitur iustificationem nostram.

Et hæc ferè sunt acceptiones fidei diuersæ, quas in scrip-
tis obseruare potuimus, hæcenus à nobis explicatę diligē-
Nunc de nostrę redemptionis, iustificationisq; mysteri-
ut omnium maxime omnibus cognitu, necessario aliquam
diligentius pertractandum est. In quo explicando, si pro-
prolixiores erimus, tātæ rei, tam necessarię, & vnde totius
lutis nostrę pendet cognitio, cuius crassissimam ignorantiam
vbique nobis impingunt aduersarij, & vereor, ne multis
nimis impingatur, pius lector, imputabit libet, nec lesio-
nis pœnitebit.

De nostra
redemptio-
nis, iustifi-
cationis, &
salutis in
christomy-
sterio.

Repetito itaque ad memoriam, ex præcedenti contro-
sia, lapsu humani generis in sua origine, in qua salutem ac-
perat, & regno illi cœlestis Hierusalē, in eadem, vniuersis
ascriptum fuerat, cum nullis nō miseriis, & calamitatibus im-
plicitum, & morti, damnationique obnoxium, nullis suis
ribus, nulla ratiōe inde se posset eximere, inde se eripere,
de emergere, inuenit tamē misericordissimum dominū, qui
non longe continuit in ira sua, misericordias suas: sed vni-
niti filij sua gratia (quem naturam humanam assumere, atque
in ea regnare, super rationalem creaturam, ab æterno, atque
ante omnia cōstituerat) misero iam homini misereri voluit.

Secūdo no-
bis reddi-
ta in Chri-
sto, sed præ-
cariora, in
quæ ante
acceperat-
mus, & re-
perdidit
mus in ori-
gine. Chri-
stus redē-
ptor, recō-
ciliator,
& salua-

ne regno illi sui filij, ea ipsa natura deesset, quam assump-
tus fuerat. Addidit proinde in illo, secundo, nobis omnino
offerre eadem, sed auctiora, & meliora etiam, quæ ante de-
rat in origine. Eadem dico, quæ ad supercœleste illud bea-
tudinis regnum pertinent; tametsi vtilitatis nostrę causā,
quo ad illud aspiraremus ardentius, subiectos dimiserit, præ-
sentis huius vitæ miseriis & calamitatibus.

Illud itaq; ipsum, prolapsæ iam naturę nostrę, redemptionis
mus, & recōciliatorē, saluatorēq; ordinat, atq; eius ipsius, in de-
perdidit strādā hominibus iam perditis, sui ipsorū, & creatoris et
mus in ori sui oblitis, & in omnia vitiorum præcipitia prolapsis, veni-
gine. Chri te, ac salutis doctrina, obēdientiam, ad cōtumelias vsq; de-
stus redē- fusionem preciosissimi sanguinis, ignominiosissimā demer-
ptor, recō- mortem, in crucis patibulo, maximopere sibi gratā, & placē-
ciliator, in expiationem nostrę, & parentum nostrorum inobedi-
et. salua- ac præuaricationis acceptauit, velut nostrę redēptionis quo-

dam precii atque eius respectu, ac intuitu, impotenti iam fui, *tor. Et quo*
 adiutricem manum porrexit: prostratum subleuare paratus, *modo.*
 eum tamen, qui subleuari desideraret, nec deesset oblata sibi
 gratia, sed eam apprehenderet, atque eius adiutorio reuerti cona-
 retur, ad misericordissimum dominum, & ab eodem saluari syn-
 cere cuperet, & confidenter speraret: illius sui redemptoris, sal-
 uatorisque gratia, non sua dignitate & merito. Quod facien-
 tibus, clementissimus dominus, offensam, & eterne mortis de-
 bitum, misericorditer remisit, & spe certam salutis, & vite illius
 beate, unde excideramus, fecit. Quantum demum adipiscere-
 mur, quando ille ipse vnigenitus eius, deus homo illud ipsum
 persoluisset nostre redemptionis precium: quando ille agnus im-
 maculatus suo sanguine diluisset nostras maculas, abstulisset
 peccata mundi, & deleuisset scriptum, illud contra nos decretum
 chirographum, mortis reatum, damnationemque continens,
 & sua morte, deuicta iam morte, immortali nos vite restituisset.

Hec ita se habere, ut vniuersa, vtriusque testamenti scriptu-
 ra testis est, ita nec primos illos parentes nostros latuisse, hoc se primos
 ipsum, recuperandam salutis nostre, in verbo incarnando, & post illos par-
 incarnato, mysterium, siue illud ipsum, ex Dei verbis, ad fer-
 pentem diabolum (cui pre dixit fore, ut illa mulier, cuius my-
 sterium Ioannes in Apocalypsi nobis apertius explicat, cum *filios, etiam*
 eo gestura esset bellum perpetuum, cuius & semen, verbum caro *ante legem*
 factum, contritum esse caput eius, hoc est, illud venenum, quod *traditam*
 serpens, precipue gestat in capite, reliquo fere corpore inno- *hoc nostre*
 xiu, peccatum inquam, quo suo afflatu, ac suggestione, velut *redemptio*
 quodam toxico, humanum genus infecit) siue ex apertiori a- *nis, salutis*
 liqua reuelatione, quae in scripturis non est, hoc ipsum intel- *que in deo*
 tellexerint, intellexisse certe, prorsus certum, atque indubita- *homine*
 tum est. *mysterium.*

Quemadmodum, & a piis parentibus in filios continua suc-
 cessio, velut per manus traditum, receptumque, etiam ante scri-
 ptam legem, ante Moysen, etiam extra nationem populi Is-
 raelitici, Iob ille ex filiis Edom tertia generatione ab Esau,
 euidenti argumento est. *Ex Iob eu-*
denter co-

Scio, inquit is, quod redemptor meus viuit, & in nouissimo
 die de terra surrecturus sum, & rursus circudabor pelle mea,
 & in carne mea videbo Deum, quem visurus sum ego ipse, &
 non alius: & oculi mei conspiciuntur sunt. Reposita est hec spes
 in sinu meo. Audis quid dixerit ille. Scire se, hoc est, pro cer-
 f ij

to, indubitatoque habere, & credere, quod suus redemptor
ueret. Crediderit proinde, per illum ipsum se redemptum,
captiuitate, damnationeque, quam ob peccatum inciderat, ne-
cesse est, utque illi salutem suam acceptam, retulerit. Quod au-
tem eundem illum ipsum redemptorem suum, crediderit Deum
hominem, eiusdem illa verba euidenter demonstrant, quae sub-
iungit. Et in carne mea videbo Deum, quem visurus sum ego
ipse, ego inquam ille, qui nunc sum, & non alius, & oculi mei
conspicere sunt. Diuinitatem, corporalibus oculis, ut quis
deat, prorsus impossibile est, nec rerum natura patitur. At Deum
ipsum, redemptorem suum ille affirmat, non solum se visurum
in carne. (quod nihilominus de mentali visione posset quidem
interpretari, ac intelligere) sed suis etiam ipsis oculis conspi-
cturum. Quod, nisi de Deo homine intelligas, euidenter est
impossibile. Illum autem ipsum, suis oculis, post resurrectionem
nem generalem (de qua idem ille loquitur) omnes iudices
specturi sunt: & qui regno illo coelesti digni inueniuntur, cum
etiam corporalis visionis iucunditate se oblectabunt perpe-
tuo. Hac spe, iusti, non solum, ante Christi in carnem, aduen-
tum, sed etiam ante scriptam legem, aut prophetarum ora-
cula viuiebant. Ut mirum non sit, de hoc ipso mysterio plenam
esse legem, plena prophetarum oracula.

Vniuersi Vniuersus nempe ritus veteris illius tabernaculi, illud ip-
ritum ue- sum, velut clarissimis signis exprimebat, nempe, remissionem
teris taber- peccatorum non fieri, nisi in sanguine illius, quem Ioannes
nauli, hoc post digito demonstrabat, dicens: Ecce agnus Dei, ecce qui tol-
mysterium lit peccata mundi. Itaque postquam veteri illi populo enarrauit
clarissime Moyses, vniuersa quae a deo acceperat, precepta iudicia, cer-
exprimere monias, in obsequentes eiusdem, benedictionum promissio-
nes, & comminationes maledictionum in transgressores, con-
ficato altari, & in vnamquamque tribum oblata hostia, dimen-
diam eius sanguinis partem super altare effudit: & residuum
parte missa in cratera, ex eo primum sparsit in populum, di-
cens: Hic est sanguis foederis, quod pepigit dominus vobiscum
super cunctis sermonibus suis. Quin, & ipsum quoque legis li-
brum & tabernaculum, & omnia vasa ministerij, ex eodem
remissione sanguine similiter asperxit, & omnia pene (inquit Apostolus)
peccatorum sanguine secundum legem mundatur, & sine sanguinis effu-
sione non fit remissio. Hoc ipsum per haec omnia significamus
Per quae, spiritu sancto nisi in virtute sanguinis Christi, remissione pec-
catorum

Nisi in vir- tute sanguinis Christi
tute sangu- nis Christi
nis Christi remissione
remissio- ne non fit
non fit Per quae

catorum non fieri. Eum autem ipsum, copiose, & abunde operari in nobis, & in altari, eiusque sacramento, & in aspersione, quæ fit in populum, hoc est, baptismo regenerationisque; laua-
 cro: & in vniuerso diuini cultus ministerio, qui in tabernacu-
 lo atque eius vasis exprimitur; & in obseruatione denique; mada
 torum dei, quæ legis libro continetur. Quæ vniuersa, ille no-
 bis vult ad salutem valere, non tamē per se, nec sine aspersione
 illius sanguinis. Cuius mysterium, ab ipso operatum mundi
 initio, in iugi illo sacrificio maxime expressum est, quod cul-
 tu, rituque perpetuo, per singulos dies, mane, & vespere, offere-
 batur ad ostium tabernaculi. Qua clarissima, atque euidenti
 figura significabatur, verum illum agnum, quem demonstra-
 uit Ioannes, omnium sacrificiorum nostrorum caput, initium,
 finem & consummationem existere.

De hoc ipso nostræ redemptionis, iustificatiōis, salutisque
 per Christum mysterio, omnes libri Prophetarū pleni sunt.

Apud Elaiam, hæc vox dei patris est ad suum filium homi-
 nem. Ego dominus dedi te in fœdus populi, in lucē gentiū,
 ut aperires oculos cæcorū, & educeres de cōclusiōe vincitū,
 de domo carceris sedentes in tenebris. Rursus apud eundē,
 in eiusdē filij persona, Spiritus domini super me, eo quod vn-
 xerit me, ad annuntiandum mansuetis, misit me, ut mederer,
 contritos corde, & predicarem captiuis indulgentiā, & clau-
 sis apertione. De quo, & idē ille Propheta diuino spiritu af-
 flatus, in hæc verba erupit. Ipse vulneratus est propter iniqui-
 tates nostras, attritus est propter scelera nostra, disciplina
 pacis nostræ super eum, & liuore eius sanati sumus. Omnes
 nos quasi oues errauimus. Vnusquisque in viā suā declina-
 uit, & posuit dominus in eo iniquitates omniū nostrū. Obla-
 tus est, quia ipse voluit. Sicut ouis ad occisionem ducetur, &
 nō aperuit os suum. Vides quid illis ante Christum, de Chri-
 sto notū fuerit, & nostræ redēptionis, salutisque, in eodem my-
 sterio. Ut ipsum vulnerādum intellexerint, propter iniquita-
 tes nostras, ipsum atterēdum propter scelera nostra, ut disci-
 plinam, hoc est virgam, aut correptionē, qua nos recōciliati
 deo sumus, quæ nobis pacem cū eo peperit, ipse perferre de-
 buerit, ut eius liuore, nostra sit reparata, & cōstet sanitas. Ve
 omnium nostrum iniquitates, in eo posuerit deus, atque ipse
 depēderit pro omnibus. Ipse sit datus in fœdus inter deū, &
 homines, in lucem gentium, in illuminationem cæcorum, ut

*Luge sacri-
fium.*

*Clarissima
oracula p
phetarum,
de hoc ip-
so myste-
rio.*

*Nota, quæ
de Christo
ante Chri-
stum intel-
lexerint ve-
teres.*

DE FIDE ET IUSTIFICAT.

educeret vinctos de cōclusiōe, & sedentes in tenebris de domo carceris, vt per illum captiuis, ab initio sit annunciata remissio, & clausis apertio.

Apud Zachariam, Deus pater, fidelem animam, de regno suo, suo filio homine, ita alloquitur. Exulta, inquit, Sathana, iubila filia Hierusalem. Ecce rex tuus veniet tibi iustus, & saluator, & ipse pauper, sedens super asinā, & super pullum filium asinæ &c. Et loquetur pacē gentibus, & potestas eius a mari vsq; ad mare, & a fluminibus vsq; ad fines terre. Deinde cōuerso sermone ad eundem regem nostrum, suum filium. Tu quoq; inquit, in sanguine testamenti tui, emisisti vinctos de lacu, in quo non est aqua. Audis Christiane regem tuum, audis iustitiam, veniet, inquit, tibi iustus: audis deniq; Saluatorem tuum, sine quo, nulla tibi salutis spes est: audis postremo, vt idem ille, in sanguine testamēti sui soluerit vinctos nostris funibus peccatorū nostrorū, & eterne damnationis reatu, pēxūq; cōstrictos, atq; emiserit ē domo carceris, de lacu in quo non est refrigerii aqua, ac liberauerit à dānatione perpetua.

Proinde, eruisse nos Christum de potestate tenebrarum, ac transtulisse in regnum suum, & reconciliasse nos deo per suum sanguinem, quo velut precio magno, non vero corruptibili auro, vel argento nos emerit, sibi que conquirit, tradidisse semetipsum pro nobis, oblationem, & hostiam deo viuenti, in odorem suauitatis, vniuersā docet, & prædicat doctrina apostolica: quin, & eodem eius ipsius sanguine, emundat conscientias nostras. Sanguis Christi (inquit ille) qui per spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatū deo, emundat conscientiam nostram, ab operibus mortuis, ad seruiendum deo viuenti.

Sanguis Christi, non ipse Saluator noster effundēdum affirmavit, in remissione peccatorum nostrorum. Aeternum hoc testamētum est, quod in testamēto deus pater, nostri misertus, in filio, rege illius cœlestis Hierusalem, prolapsa inde sua culpa humanæ naturæ, eiusdem regni, hæreditatem restituit. Sed illud ipsum testamētum, & quod te sui filii sanguine confirmari oportuit. Ante quem effusus, nullus ad eam hæreditatem admissus est. Recte proinde, illud, sanguis ille, noui, & æterni testamenti dictus est, ante quem Christi sanguis effusus, illud ipsum testamētum, plenas suas, & integras vires non habuit. Cuius, in dei oculis gratia, acceptatio

De eodem doctrina apostolica.

& virtus, velut iam effusi, tametsi, quantum ad iustificatio-
nis gratiam, operaretur in electis omnibus, ab ipso mundi
initio, nulli tamen ad regnum illud cœleste paruit aditus, pri-
usquam idem ille, persoluto nostræ redemptionis precio, ca-
put ecclesiæ suæ, primis ipse triumphans, cœlum ingrederetur,
secum ducens captiuam eatenus captiuitatem.

Proinde, salutaris illius in carnem aduentum, eo usque ex-
pectabant, veteris illius ecclesiæ sancti patres, gementes, & an-
xii, & has plenas suspirij, & ardentis desiderij voces, oratio-
nesque emittebant.

Vtinam dirumperes cœlos, & descenderes domine. Rora
te cœli desuper, & nubes pluant iustum, aperiatur terra, &
germinet saluatorem, & iustitia oriatur simul. Qui sedes su-
per Cherubin, manifestare coram Effraim, Benjamin, & Ma-
nasse: manifestare inquam, hoc est, manifestus in carne ap-
pareas. Et iterum: Defecerunt oculi mei in eloquium tuum,
dicens quando consolaberis me? Defecit in salutare tuo ani-
ma mea, velut desiderij impotentiam explicans, quo arde-
bat illius salutaris, eloquij inquam, aut verbi diuini in car-
nem aduentum, Orationum eiusmodi, vniuersa scriptura ple-
na est.

Zacharias autem, iam incarnato, quanuis nondum nato sal-
uatore nostro, de hoc ipso illuminat^o prophetico spiritu, gra-
tias egit deo Israel, quod iam visitasset plebem suam, atque
eius redemptionem faceret, erexissetque nobis cornu salutis, in
domo David, secundum prædictionem, qui à sæculo fuerunt
prophetarum eius: ad faciendam, implendamque misericordiam
cum patribus, inquit, nostris, quæ eatenus completa non fue-
rat, ut quorum animæ, nondum assequuta illa salute (quam
merito misericordiam vocat, ut plane gratuitam) adhuc de-
tinebantur in tenebris, in loco, ad hoc ordinato à deo priua-
te illo beatificæ visionis lumine. Quæ etiam causa est, quod
ante natum Christum, iustorum hominum mors, non ut nunc
læta, festiuique gaudiis celebrata, sed anxia semper, ac tristis
fuerit, nec ita leguntur læti excepsisse, desiderasseque mor-
tem, adhuc descensuri ad tenebras, & caritura (ut diximus)
expectato illo cœlestis gloriæ lumine

Ezechias rex iustus, & sanctus, cum vocem domini per os
prophetæ eius audiret. Dispone domui tuæ, quia morieris, &
non viues, ad parietem se conuertens, & effusus in amarissi-

ab initio
operatū in
electis, iu-
stificatiōis
gratiā, at
nō heredi-
tatis assen-
tione, ante
quam effu-
sus sit.

Veterum
ardēs Sal-
uatoris ex-
pectatio.

Cur ante
natum pas-
sumque chri-
stum, iusto-
rum homi-
num mors
tristis fue-
rit, nec cū
desiderio

DE FIDE ET IUSTIFICAT.

(vt post.) mas lachrymas. In medio, inquit, dierum meorū vadā ad p-
excepisse tas inferi, nec videbo dominum deum in terra viuētium, po-
mortem le nec veniat illud tempus, in quo recorderis mei. At nostri
gantur. poris sanctorum, hæc vox est. Cupio dissolui, & esse cū Ch-
sto. Senex ille Simeon, iam portās Christū in brachiis, qui
proxima adesset salus, in hoc lætitiæ canticum erupit. Nun-
dimittis, inquit, domine seruum tuum in pace, quia videram
oculi mei salutare tuum, quod parasti ante faciem omnium
populorum. Nunc, inquit, libens, lætusq; moriar, nunc nō
uirus descendō, ad societatem patrum sedentium in tenebris,
& solem iustitiæ expectantium, quando illum iam exortum
conspicio. Quia viderunt oculi mei salutare tuum, salutare
redemptorem quæ nostrum.

In Christo ergo, iustificationis gratiam, salutem, & celestem
regni hereditatem nobis reddidit. quam in origine, & acci-
pimus, & perdidimus, intellexisse etiam veteres illos patres
ante Christum, non solum eos, qui legis, & prophetarum li-
raculis, de hoc ipso clarius edocti fuerant, sed etiam ante he-
geat pios omnes, etiam extra nationem Israeliticam, traditi-
ne, velut per manus continua, à primis illis nostris patribus
in filios, ex his satis demonstratum existimo. Et quod nobis
dicat Apostolus, nō aliud nomen sub cælo datum hominibus
in quo oporteat nos saluos fieri, quā illud nomen dei al-
tum fuisse, mirabile, inexplicabile, ineffabile, eius ipsius substantiam, ve-
non aliud ua, atque efficacissima significatione exprimens, non latuisse,
nomen da nec illos veteres. Quod nunc verbum, eloquium, sermonem
tum homi nunc virtutem, nunc sapientiam dei appllabant. De quo, & il-
nibus, in le Euangelistarum corypheus.

quo sal. In principio erat verbum, & verbum erat apud deum, &
acciperet, deus erat verbum: quod ipsum carnem factum affirmat. Era-
quā illud ter, sermonem omnipotentem dei, illud ipsum appellat: alio
factū caro. vero, omnium artificem sapientiam, attingentem à sine adhe-
nem potenter, & suauiter disponentem omnia, emanatorem
In eo nomi quādam sinceram claritatis dei, & speculum sine macula
ne vt salu- maiestatis illius, atque imaginem bonitatis eiusdem, quæ vni-
tem suam amicos dei constituerit, & constituat. Nam per sapientiam
semp pre- inquit, tuam sanati sunt, quicumque tibi placuerunt domine
carētur, et ab initio. In hoc nomine, vt salutem semper precabantur, &
speraret il sperabant illi veteres, etiam antequam nuda de cruce choro
u veteres. scaret mysterij eius latens veritas, antequam velis diripi.

& scissis, quibus obrectus erat Moyses, sacrosancta illa ingerentur conspicienda quorumvis oculis, ita turpissimum sane foret, si & nobis similiter faciendum, & multo magis faciendum ignoraremus, in clarissima luce doctrinae evangelicae. Illorum haec fuit, & oratio, & confessio perpetua. Deus in nomine tuo saluum me fac, & in virtute tua vivifica me. Hi in curribus, & hi in equis, nos autem in nomine domini dei nostri inuocabimus. Beatus vir, cuius est nomen domini spes eius. Et rursus: Exaudiat te dominus, in die tribulationis, protegat te nomen dei Iacob. Item: Latabimur in salutari tuo. Quis autem ille sit salutaris, explicans, subiungit: Et in nomine dei nostri magnificabimur. De quo iterum: Propter nomen tuum domine, propitiaberis peccato meo. Et alibi bis centies, nunc nomini: nunc eloquio, nunc verbo dei, salutem suam receptam referebant: & repositam in eo contestabantur suam spem, & fiduciam. Aequè & nos quaecunque à deo patre postulamus, in eodem illo nomine postulamus: quod vnum, in salutem nobis datum intelligimus vnum, in quo dei patris erga nos benevolentia inclinet, & reclinet, per dominum, inquam, nostrum Iesum Christum eius filium.

Orationes veterum.

Verbi illius ineffabilis, & nominis inexplicabilis, non satis intellectum, adorabat Hebraeorum vulgus, in diuinis scripturis, sub quatuor literis, nec ipsis quidem rabbinis, ac legisperitis eorum effabilibus, mysterium. Quod tamen, spiritu sancto afflati, septuaginta illi presbyteri interpretes, in Hieremia, quodam loco, nobis dilucide satis expresserunt. Qui de illius nominis, verbi, aut sapientiae diuinæ, in carnem aduentu ex semine Dauid, prænunciabant, Ecce, inquit, dies venient dicit dominus, & suscitabo Dauid germē iustū: & regnabit rex, & sapiens erit. Et hoc est nomen, quod vocabunt eū, subiectis in Hebraico illis quatuor literis, quibus, quod significatur, nomen dei tetragrammaton illi appellant, tametsi eius ignorēt & non intellectum, ut diximus, adorabundi venerentur mysterium. Id quod Septuaginta illi, diuinitus inspirati, hoc loco, ita nobis expresserunt. Dominus, iustitia nostra. Quem Dominus Christum affirmat Apostolus, ipsum nempe esse iustitiam nostram. Quod, quo pacto intelligamus, ut explicemus paulo clarius (ita enim hoc ipsum nostrae iustificationis mysterium illustrius erit, si planè intelligatur, quænam sit ipsa iustitia, qua

*Ve illius
nois ineffabilis, &
lxx. sit explicatū mysterium.*

*Dominus
iustitia nostra.*

DE FIDE ET IUSTIFICAT.

qua coram deo iustificamur, & iusti sumus) de ipsa iustificatione aliquanto altius exordium est.

Ve nemo In primis, hoc iustum dicimus in creaturis, quod exacte spondet suae regulae: & iustitiam, exactam ad suam regulam correspondentiam. In deo autem, est iustitia, non hæc relecta (neque enim aliam extra se regulam habet, cui conformari debeat) sed per essentiam.

Iustitia in creaturis Ad hæc, in hominibus, duplex considerari potest iustitia: sicut duplex inuenitur regula, cui conformari debeant. Altera qua iusti sunt coram hominibus, aut inter homines, neque spondentes legibus, quibus constat iustum inter homines: neminem afficientes iniuria, imò benevolentia, humanitatis charitatisque officiis prosequentes proximos, omnibus in omni ordine, reddentes quod suum est. Altera est iustitia, qua iusti sunt coram deo.

Coram hominibus. Quod tamē trifariam ferè intelligere possumus. Vel quia nostra iusticia, cum diuina conferatur, & velut in contentione nem reuocetur iustitia. Sic non iustificatur in conspectu cuiusvis creatura: ut cuius puritate, merito inquinantur omnes. Cuius iustitiae ferendae nec angeli pares sunt: cuius fulgore etiam sol ipse obtenebratur. Ut meritisimo dixerit ille. Nihil quid homo, dei comparatione iustificabitur? Hoc sanè potest intelligi in conspectu dei solus inuentus est iustus, agnus ille sine macula, de quo in Apocalypsi Ioannis: Solus in conspectu patris iustificatur saluator noster, & dominus Iesus, qui nihil fecit, nihil facit, nisi quod pater similiter facit.

Per correptionem. Vel intelligitur homo iustificari coram deo, hoc est, coram tribunali diuini iudicii, dum regulae diuinæ iustitiae, quae patet ipsum respicit, exactè respondet. Regulam autem illam, quae uinam esse legem, indubitatum est. Porro, & illam, duplicem intelligere possumus, vel in sua illa absoluta perfectione, secundum quam, hoc mortis corpus adhuc conferentibus nobis, velut scopus quidam, in quem perpetuo collimare debemus, ad quē semper conari, & nos exercere quo accedamus, vicinior, magis proponitur quam sub obligatione exiguntur tunc consummanda cum euacuabitur, quod ex parte est perfectum in illo primo omnium, maximo mandato, quo deus nobis diligendus, ex tota anima, tota mente, totis uiribus proponitur. Ipse enim nouit figmentum nostrum, quod ignorat quoniam pulvis sumus, & proinde nostrae fragilitati

prorsus impossibilia, à nobis non exigit. Pius pater est, & misericors dominus, non immitis, ac rigidus exactor, eorū, quæ vires nostras, quas ab ipso accepimus, planè superant. Vel, prout illa ipsa diuinæ iustitiæ lex, & regula nos respiciēs, nostræ infirmitati aptata condescendit & conuenit.

Primo modo, in conspectu dei non iustificatur omnis viuens, & mortale adhuc corpus, quod aggrauat animam, circumferens: imò, & iustitiæ nostræ hoc pacto iniquitates inueniuntur, & velut pannus menstruatus omnes plurimumq; deficere ab exacta illa absolutâque iustitia: non solum illa diuina in se, quæ nos non respicit (neque enim ille tam, aut stultus, aut iniquus est, vt infinitæ iustitiæ suæ puritatem, in corruptibili, & infinitis infirmitatibus obnoxia sua creatura exigat) sed etiâ ea parte, qua nos respicit: atque inuenitur multo minus habere.

Sed, & secundo modo, si regulam illam diuinæ iustitiæ, etiam quatenus nostræ infirmitati attemperata est, intelligas ex voluntatis humanæ inconstantia, & inclinatione quadâ ad carnis sui hospitis amica, & desideria, quæ ab illa lege diuinæ iustitiæ nos deflectere, & ad se attrahere, ac sollicitare nunquam cessat, adhuc inuenire non est iustum quenquam corâ deo inter Adæ filios, sed verum reperietur etiâ de hac ipsâ, quamuis imperfecta iustitia, quod non iustificabitur in conspectu dei omnis viuens. Siquidem iustitia hæc, est ad suâ regulam, etiam nostræ infirmitati attemperatam exacta correspondentia, & cōmensuratio, in actionibus nostris omnibus. Totum enim vniuersumque hominem denominâs iustitia hæc, secundum omnes eius partes, & omnes singularū partium actiones, vt illi regulæ suæ correspondeat, & in officio suo constet necesse est, cuicumque hæc iustitia conuenit. Neque enim, qui partem vnâ aliquam legis seruauerit, præuicator in cæteris, hic iustus est. Imò: Quicumque (inquit Iacobus) totam legem seruauerit, offendat autem in vno, factus est omnium reus. Qui enim dixit: Non mœchaberis, dixit & non occides. Quod si non mœchaberis, occides autem, factus est transgressor legis. Proinde scriptū est: Male dictus omnis, qui non permanserit in omnibus, quæ scripta sunt in libro legis, vt faciat ea. Significante hoc diuino spiritu, Iustitiam esse exactam, & secundum omnes suas partes, ad regulam diuinæ iustitiæ nobis præscriptam, correspondentiâ

Vel ad illâ quatenus nostræ infirmitati attemperata est. Nullo horum modo inueniri suâ iustitiâ iustū quēquam coram deo inter adæ filios.

DE FIDE ET IVSTIFICAT.

Iniustitiam, verò, quæ maledictione, & iram, quod ex se mereatur, quacunque parte ab eadem exorbitatam, etiam in multis illi partibus respondeat.

Quod si verum est, & falsum esse non possit, quod affirmat ille veritas Apostolus: si dixerimus quoniam peccatum habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est. Christus omnes nos, neminem quantumvis iustum excipit quotidiana oratione non frustra precari nos voluit, dicens nobis debita nostra. Aequè constat esse verissimum, quod diuinus spiritus per scripturam affirmat. Non esse hominem iustum in terra, qui faciat bonum, & non peccet.

Oes proinde de hominibus, si ex propria iniustitia aestimetur, nã ledit, et damnationi merito obnoxios. Itaque cum suam nemo mortalium proferre possit iniustitiam, quare rectitudini diuinæ legis exacte respondeat, sed iniustitiæ potius, ab ea ipsa cõuincatur, & proinde, maledictione atque iræ diuinæ (cui subiecti sunt legis transgressores) iniatur obnoxios. Aversatur enim ille omnem iniustitiam, quod verissima, certissimâq; est illa Apostoli sententia, quod iusti, aut iniqui, regnũ dei non possidebunt, cum iniustitiæ mortis acquisitio, & iniustos internitioni obnoxios spiritus sanctus, per os David prænunciet: Constat planè, quod nobis omnibus foret sententia, si deus voluisset districtius iudicium iudicio agere: si non misericordissime nobis succurrisset, in filio: & nostra iniustitia vacuos, eius inuolueret iniustitia. Quod verissime intellexit ille, qui ait: Si iniquitates seruaueris domine, domine quis sustinebit? Ne iras perdes in iudicium cum seruo tuo, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Nec minus ille beatus Iob: Verèquit, scio quod ita sit, quod non iustificetur homo compertus deo. Si voluerit iudicio contendere cum eo, non poterit ei respondere vnum pro mille. Si iustificare me voluerit, os meum condemnabit me: si innocentem ostendere, per me comprobabit.

Verissima Augustini ita verissima voce pronunciat. Væ, inquit, hominum, quantumcũque laudabili, si remota misericordia iudicet. Nam, cum nemo sit, quem, si ad regulam diuinæ iustitiæ exigas, etiam illam quã diximus, imperfectiorem, & nostræ iustitiae gilitati attemperatam, ad quam exigimur merito, non minus, & iniustus cõproberetur, nemo sit cui sua constet iniustitia, imò, qui non iniustitiæ conuincatur, quamvis iniustus

mus inter homines: In iustitiâ vero, iusta sit merces, exter- *nota mis-*
minum, sit mors stipendium: actum sanè de nobis omnibus *ricordia in*
fuerat, nisi diuina nobis misericordia succurreret, ignoscens *dicetur.*

quotidie, quod ex parte nostra minus est, quod deficit, quod
exorbitat, & subsultat, à diuinâ iustitiâ regula, vt ferè nun-
quam nihil eiusmodi in nobis est, nisi ipse sua nos impartiat
iustitiâ, qui nostra planè destituimur, quâ nostram ini-
quitatem, & iniustitiâ regeret.

Nam quòd non in operibus nostris, non in iustitiâ nostra, *Nostrâ in*
sed in vna ignoscente iniquitates nostras misericordia, be- *stitiâ corâ*
nevolentia erga nos diuinâ, & salutis à deo assequendâ, no- *deo, et salu-*
bis spes sit, Dauidis testimonio Apostolus ad Romanos com- *tis spem, in*
probans, non alia iustitiâ niti nos posse, nisi quam imputat *vna esse,*
nobis, absque nostris operibus affirmat, Beati, inquit, quorû *gratis igno-*
remissâ sunt iniquitates, & quorum recta sunt peccata. Bea- *sciente per*
tus vir, cui non imputauit dominus peccatum. Non dicit: *Christi no-*
Beati, qui ex operibus suis iusti coram deo sunt. Beatus vir, *strâ iniqui*
qui non commisit peccatum, nec fecit iniustitiâ: sed beati, *tates Dei*
quorum à deo misericorditer remissâ sunt iniquitates, quo- *misericor-*
rum ipse sua iustitiâ tegit: & abscondit peccata. Beatus vir, *dia.*
cui dominus iam peccatum, quo vix carere potest, certè,
nunquam caret, non imputat.

Hanc, ille præcursoris pater, cognitionem salutis prædi-
cat: non in nostra ipsorum iustitiâ, quâ nulla est: sed potius
in nostrâ iniustitiâ, aut peccatorum nostrorum remissione
positam. Quam ipsam, etiam Paulus in ea, quam apud Antio-
chenos concione, de salutis summa habuit, sic connectit cum
iustitiâ, vt idem prorsus ostendat. Notum, inquit, vobis sit
viri fratres, quòd per hunc vobis remissio peccatorum an-
nunciatur ab omnibus, à quibus, nō potuistis in lege Moyse
iustificari. Hoc ergo nobis iustificari est, peccata nobis mise-
ricorditer à deo remitti in Christo.

Quoniam quidem, inquit, deus erat in Christo, mundum *Vt non in*
reconcilians sibi, nō imputans hominibus sua delicta. Et de- *nobis, aut*
posuit apud nos, verbum reconciliationis. In illo ergo iusti- *nostra, sed*
ficamur coram deo, non in nobis: non nostra, sed illius iusti- *in Christo*
tiâ, quâ nobis cum illo iam communicantibus imputatur. *et eius in*
Propriâ iustitiâ inopes, extra nos, in illo docemur iustitiâ *stus iustifi-*
querere. Eum, inquit, qui peccatum non nouerat, pro nobis *cemur co-*
peccatum fecit, hoc est, hostiam peccati expiatricem, vt nos *ram Deo.*

efficeremur iustitia dei in ipso. Non nostra, sed dei iusti efficiamur in Christo. Quo iure? amicitiae, quae communionem omnium inter amicos facit, iuxta vetus, & celeberrimum prouerbum: Christo infertis, conglutinat, & vultu etiam sua, nostra facit: suas diuitias, nobis communicat: in iustitiam, inter patris iudicium, & nostram iniustitiam terponit, & sub ea, velut sub vmbone ac clypeo, à diuina qua comeruimus, ira, nos abscondit, tuetur, ac protegit: eandem nobis impartit, & nostram facit, qua recti ornati audacter & secure iam diuino nos sistamus tribunali iudicio, iusti quae non solum appareamus, sed etiam simus. Quae admodum enim, vnius delicto peccatores etiam nos facit: firmat Apostolus, ita vnius Christi iustitiam iustificandis nobis omnibus efficacem esse. Et sicut per inobedientiam hominis, peccatores constituti sunt multi, sic per obedientiam vnius iusti, inquit, constituentur multi. Haec est Christi iustitia, eius obedientia, qua voluntatem patris sui persequitur in omnibus. Sicut contra, nostra iniustitia, est nostra inobedientia, & mandatorum dei prauaricatio. In Christi obedientia, quod nostra collocatur iustitia, inde est, quod bis illi incorporatis, ac si nostra esset, accepta ea feruntur: ea ipsa, etiam nos iusti habeamur. Et velut ille quondam Isaac quum natiuitate primogenitus non esset, sub habitu fratris occultatus, atque eius veste indutus, quae odorem optimi spirabat, seipsum insinuauit patri, ut sub aliena persona benedictionem primogeniturae acciperet. Ita & nos, sub Christi primogeniti fratris nostri, preciosa puritate delictorum, bono eius odore fragrare, eius perfectione, vitia nostra sepeliri, & obtegi, atque ita nos piissimo patri ingerere, iustitiae benedictionem, ab eodem assequamur necesse est.

Quid mediator

Christo o-

pus fuerit,

quo nobis

deus am-

sam salutem

redderet.

Quod si quis, intentis in diuinorum ista consiliis, salutaria nobis, tamque amplexanda mysteria oculis, ac sensibus, rabidus rationem quaerat, cur deus, nobis salutem, qua nobis origine, & nostra propria iniquitate perdidimus, restituat, volens, & peccata remittere, illo medio, & circuito viam, ut in Christo, atque eius nobis impartita, communicata iustitia, id facere voluerit. Eam nobis rationem Apostolus ostendit, videlicet, ut iustitiam ipse suam demonstraret. Nam si nostri misertus, nollet nos deferere perditos, & iustitiam ratione non admitteret, iniustos admittere, ac recipere in

illam suæ beatissimæ bonitatis, familiarémque societatem, & amicitiam, beatitudinisque cõsortium. Et in nobis, post expensã omnia, nullã inueniret iustitiam, sed cõtra potius, reos omnes peccati, & iniustitiæ. (Omnes enim peccauerunt, & destituuntur gloria dei, hoc est, iustitia, quæ vñus dei propria est gloria) quo, & iustitiæ suæ sibi constaret ratio, & misericordia erga nos locum haberet, hoc inuenit infinita sapiëntia consiliũ, vt gratis nos sua iustitia impartiretur in Christo, quem dedit nobis: quo, salua iustitia sua, posset nos ex iniustis factos iustos, & beatitudinis suæ consortes facere.

Proinde, præmissis verbis, quibus peccatores nos omnes pronunciauit, & destitutos iustitia, subiungit Apostolus, gratis nos iustificari à Deo per gratiam ipsius, per redemptionem, quæ est in Christo Iesu, quem proposuit, inquit, Deus propiciatorem per fidem, hoc est, fiduciam, aut confidentiam, in sanguine ipsius, ad ostensionem iustitiæ suæ, & quo constet ipsum esse iustum, & iustificare eum, qui Christo infertus est.

Exigebat sanè diuinæ iustitiæ, atque etiam bonitatis ratio, vt nostra tam grauis, erga creatorem nostrum inobedientia, contumacia, rebellio, ac læsæ maiestatis tantæ offensã, non sine condigna aliqua satisfactione remitteretur: ne non magno opere displicere sibi crederetur à nobis, iniquitas & malitia, si inulta remitteretur ira facilè. Sed cū ad satisfactionem eiusmodi, nostra infirmaretur imbecillitas, nec vniuersa nostra possibilitas, aut facultas sufficeret, succurrit miseris nobis, diuinæ bonitatis, & misericordiæ illa sapiëntia: quæ nostras omnium offensas in se transtulit, causam nostram misericorditer suscepit, & quod nobis erat impossibile, ipsa pro nobis diuinæ iustitiæ, suæ obedientia ad amarissimã vsq; & ignominiosissimam mortem, satisfactoriam, velut sacramẽto recepit. Quod cum perfecisset, & oblata se deo hostia pro nobis, idẽ nos in se reconciliaisset, iam tunc sine lege, vt dicit Apostolus, hoc est, sine legis operibus ex quibus nostra iustitia cõstaret, ipsius dei iustitia manifestata est, & orbi corruscavit de cruce. Quæ nihilominus, & à lege, & à prophetis accepit testimonium. Iustitia est, inquam, nõ nostra, qua destituimur planè, sed dei, qua ille gratis, ex iniustis iustos facit nobis remittēs nostram iniustitiam, in Christo, nõ in nobis. Cuius participes fiunt omnes sine distinctione, seu Iudæo.

Vt dei iustitia sine lege manifestata sit.

rum, seu gentium, qui eam quærunt in Christo, & in illis
dunt, illi se curandos, sanandosque fideliter tradunt, quo
habent omnes, eo, quod peccauerunt omnes, & egent glo
ac iustitia dei, propria iustitia vacui. Iustificatis nobis gra
per eius liberalitatem, & gratiam, sed ita tamen, ut sua
Vt Christi rim iustitia, sine nobis satisfactum sit, per redemptionem,
pro pecca- est in Christo Iesu. Qui innocens, & sine peccato, nostram
tis nostris cata tulit, virgam, & disciplinam quam nos commercium
satisfecerit ipse suscepit, ipse vulneratus propter iniquitates nostras,
attritus propter scelera nostra, ut liuore suo sanaret nos,
inquam suo sanguine & morte, pro ea quam commercium
morte, diuinæ iustitiæ satisfecit, & semetipsum pro nobis
Vt nostra demptionem dedit, cuius, & Petrus nos admonet. *Quia*
redemptio et quit, non incorruptilibus, auro, vel argento redempti
propiciatio sed precioso sanguine suo, quasi agni immaculati Christi.
Dicitur siquidem redemptio, quod pro captiuis, & mortui
stinatis persoluitur, vitæ ac libertatis precium. Proinde eu
dem ipsum proposuit nobis deus propiciationem, ipse enim
est reconciliatio nostra per fiduciam non in nostro merito
sua iustitia, nostris operibus, sed in sanguine eius, qui est
sua redemptionis, reconciliatio, vitæ, & salutis precium.
Cur hæc ita fecit? Ad ostensionem, inquit, iustitiæ suæ, propi
remissionem præcedentiū delictorum in sustentatione
Vt inquam, per hæc ostenderet deus iustitiā suā, & quod ei
eidem satisfactum sit, & in remissione quoque præcedentiū
delictorum, quæ diabolo, mundo, & carni, tyrannis personis
vltro seruiendo, & à deo apostatando, contraxerāt homines
eo tempore, quo sustinebat, & patiebatur deus hæc fieri
ad hoc patiebatur, ut post hæc idem ostenderet iustitiā suā
in nouissimo hoc tempore, & sæculi cōsummatione, quæ
sua sapientiæ inscrutabili consilio redemptionem eum dedit
quem propiciatorem proposuerat. Vt sit ipse iustus, qui
pius, & iniustum non iustificat, nisi interueniente, ea fide
tione, eo precio: iustificenturque homines per fidem, ad
duciam in illum ipsum, qui nihil in se habent, nullam ius
tiam propriam, cui possint confidere.

Vt Christi Iustificat ergo nos deus pater bonitate sua gratuita
iusticia pro nos in Christo complectitur, dum eidem insertos, innocen
nobis fiet tia, & iustitia Christi nos induit: quæ vna, ut vera, & per
coram tribu sta est, quæ dei suslinere conspectum potest, ita vna pro

bis sili oportet tribunali diuini iudicii, & velut causæ no-
stræ intercessorem eidem representari. Quæ subnixi, etiâ hic iudicii,
obtinemus remissionem peccatorum nostrorum assiduam.

Cuius puritate velatæ non imputantur nobis sordes nostræ *Vt hic nos*
imperfectiōum immunditiæ, sed velut consēpultæ conte- *soluat à*
guntur, ne in iudiciū dei veniant, donec cōfecto in nobis, *maledicto*
& planè extincto veteri homine, diuina bonitas nos in bea- *legit, & in*
tam pacem, cum nouo Adam recipiat: vbi diē domini expe- *libertatem*
ctemus, quo receptis etiā incorruptis corporibus, toti tan- *quāddā, &*
feramur in regni cœlestis gloriam. Interim hic nos soluens, *conscientiæ*
à maledicto legis: maledicto inquam, & damnationis reatu, *securitatē*
cui omnes legis transgressores (quales sumus vniuersi) me- *trāferat.*

rito subiacent: qualem in districto iudicio meretur omnis ini-
quitas, iniustitia, & legis præuicatio. Ab hoc inquam ma-
ledicto nos soluens ipse, quod in se suscepit, factus pro no-
bis maledictum, ab hac seruitute, & conscientiæ carnificina,
qua vincit lex, & cōstrictam premebat, in libertatem quan-
dam spiritualem, & conscientiæ securitatem nos transtulit:
qua de peccatorū remissione, quorum nos lex pungebat &
mordebat sensu, quamdiu ipsi inserti adhæremus vt mēbra
viva suo capiti, pacatos, securosq; nos reddidit, & imperfe-
ctum operum nostrorum ipse supplet, & perficit. In quo, pius
pater & misericors dominus, auersō interim, ab imperfectio-
ne eorundem intuitu, pater indulgentia & benignitate ea-
dem grate complectitur, & huc honoris attollit vt alicuius
precij habeat, vt iustitiarum nomine dignetur & censeat, &
ad iustitiam misericorditer imputet.

Hoc vnicum nobis salutis nostræ, & solidum fundamentū
est, quod ille velut sapiens architectus, in doctrina Christia-
na se iecisse affirmat, nempe, Christus Iesus, in quo, & electi
sumus ab æternitate, ante mundi constitutionem, cuius san-
guine & morte (vt iam explicatum est) à mortis dānatione
redēpti, deo reconciliati sumus: in quo, adoptati in heredes,
& filios: cui inserti, iam vitæ æternæ quodammodo sumus
participes, & in regnum dei iam ingressi, per spem nō ambi-
guam, qui sua, nostra, communicatione fecit: Vtcunq; hic,
subiciamur erroribus, & stultitiæ, ipse nobis coram deo sa-
pientia est: vtcūque peccatores simus, & multis partibus à iu-
stitia, quæ diuina à nobis lege exigitur, deficiamus, ipse nobis
est iustitia, vtcunq; immundi de immundo concepti semine,

Vt vnicum
nostræ sa-
lutis fon-
damentum
Christus.

& habitantes domos immundas ac luteas, ipse nobis par
ut cunque infirmi, inermes, expositi sathanæ, ipse nostra
est: ut cui data est, & in cœlo & in terra omnis potestas,
pro nobis sathanam conerit: ut cunque mortis istud
corpus circumferamus, ipse nobis vita est: breuiter cum
& in illo donata nobis possidemus omnia.

Epilogus Et hæcenus, de redemptionis & salutis nostræ, in
de myste nobis reddite mysterio, ut per illum à diaboli captiuitate
rio nostræ æterna morte redēpti, deoq; reconciliati sumus. Ut de
redēptio omnes innocentia, & iustitia propria, in ipso, atq; eius
nis, & sa iustitia, iustificemur coram deo: ut ipse sit iustitia,
lutis qua iustificatio nostra coram deo: & cur in opere reparationis
ten ex deo stræ, mediatore illo nobis opus fuerit, secundum regulam
et Christo tholicæ fidei, & diuinarum scripturarum sententiam, ut
mo, satis explicatum est. In quo quod paulo prolixior
mus, tam aduersariorum, quam etiam nostrorum causis
est. Illorum siquidem quoniam crassissimam eius ignorantiam
bis impropertantes, videntur quidam aliquid de eo ipso
re atq; intelligere, sed velut per somnium quod sanè
care nō possint, nisi plurima errorum pestilentium porci
commisceant. Quod intelligerent verius & clarius quam
suisque, hæc doceri in catholica ecclesia, & à nobis intel
Nostrorum verò quoniam dissimulare nō possumus, hæc
primam doctrinæ Christianæ partem, obscuratam, quid
stratam magis, à scholasticis, spinosis plerisque quæstionibus
& definitionibus, secundum quas nonnulli, magno super
primam in omnibus auctoritatem sibi arrogantes, & de
nibus facile pronunciantes, fortassis etiam nostram hanc
narent sententiam, quæ propriam, & quæ ex suis operibus
coram deo iustitiam, derogamus omnibus Adæ filiis, &
cuius vna dei in Christo niti nos posse iustitia, vna illi
stos esse coram deo, destitutos propria, nisi hoc ipsum
xissemus aliquanto diligentius.

De nostræ Nunc de eodem quatenus ex nobis pēdet, hoc est, in
iustificatio bus & quo pacto dispositis, quidve facientibus aut partibus
nis, & sa bus, operetur virtus passionis Christi, & sanguinis, & op
lutis myste rata per illum nostræ salutis, & redemptionis mysterium
rio, quate bus in Christo peccata remittat, & iustificationis gratiam
nus ex no partiat, aliquanto diligentius pertractandum est. Quod
bis pēdet quidem hinc, maxima sui parte pēdet, præsens quæ

aduersarios est controuersia.

Hoc in primis ex apostolica, eaque clarissima definitione *Ex deo nō* certū est, ex deo nō deesse, quo minus omnes efficiatur hu- *deesse quo* ius gratiæ participes, qua ad Timotheum ille scribēs, & prae- *minus om-* cipies orationes fieri pro omnibus hominibus, affirmat hoc *nes efficiā* ipsum esse bonum, & acceptum corā saluatore nostro deo, *tur huius* qui, inquit, omnes homines vult saluos fieri, & ad agnitione *gratiæ par-* veritatis venire. Vnus enim deus, vn⁹ & mediator dei & ho- *ticipes.* minū, homo Christus Iesus, qui dedit redemptionem semet-

ipsum pro oībus. Audis, nec ex deo, nec ex mediatore Chri-
sto Iesu cuiquā deesse, quō minus assequatur salutis gratiā.
De illo affirmat: quod velit oēs saluos fieri, & ad agnitionem
veritatis venire, quantū equidem ex ipso est. De hoc verō,
quod dederit semetipsum redemptionē pro omnibus. Ergo
neq; ex ipso cuiquā deest, quo min⁹ omnes huius sint suā re-
demptionis participes. Sed huic hypothēsi diligētius asserē-
dū, hic insiltendū nō est, vt de qua alio loco fufius pertracta-
re decreui, vbi de libero arbitrio, & gratia, atq; omnib⁹ que
ad hoc argumentū pertinent, diligenter & copiose acturus
sum, ut in quo, omniū priorum studium. & diligentia, locum
nostrā nō præripuit diligentia. Interim, tanquam certū, vt
re vera est, hic assumpsisse liceat, quando ex eo nō pēdet, hu-
ius status cōtrouersia, sed tantum ad luculentiam faciat.

Oportet ergo ex hominibus deesse, quod non omnes effi- *Ex nobis*
ciantur iustitia, & salutis in Christo particeps. (Neque enim *ergo deesse*
omnes eius gratiæ participes fieri, æquē indubitatum est) &
proinde eam ipsam iustificationis, & salutis gratiam, quadā
parte ex nobis pendere, est necessarium.

Hoc est ergo, quod hic nunc inquirendum proponitur. In *In quibus*
quibus nā prae cæteris, & quo pacto dispositis, quid ve faciē *prae cete-*
tibus, operetur virtus passionis Christi, & sanguinis, atq; o- *ris opere,*
peratæ per illū nostræ salutis, redemptionisque mysterium. *tur virtus*
De paruulis, qui nihil adhuc culpæ cōtraxerunt propriæ, sed *passionis*
tantum adoptionis filialis gratia, & regno cœlestis Hierusa. *Christi ego*
lem exciderunt, per aliud peccatum originis, atque eius rea- *sanguinis.*
tu constricti, damnationi sunt obnoxij, hoc habet certissima *In paru-*
fides catholica, ab initio, per orbem ecclesiæ, quod in ipsis *lis per rege-*
remissionem illius peccati & salutem, operetur vis illa pas- *nerationis*
sionis Christi, & sanguinis per regenerationis lauacrum, ius- *lauacrum.*
dem ministratum in fide ecclesiæ;

Absurda Neque de hoc inter nos, aduersariosq; cōtrouertitur. *aduersario* qua parte etiam in illis, suam illam fidem exigunt, quo *rum sentē* ipsi dogma, de iustificatione que per vnam fidem est, cō- *tia, qua in* ex integro. De quo, etsi nihil dicat in sua de hoc Augusti- *paruulis* confessionis articulo, neque etiam in apologia eius, tamen *baptizatis* tamen editis scriptis suis, & in primis corypheus illarum *requirunt* Lutherus, in enarratione Euāgeliorū dominicalium, & alii *fide actua* alii, aperte docent paruulos baptizatos habere fidem, *lem, et p-* vere credāt, propriā: imō tanto synceriores, quanto *priam.* in eis viget ratio, ut quæ, fidei semper impedimento *quo, ut* accurate illos refellamus, operæ precium mihi *videtur.* Neque enim puto, adeo desperandū esse de *nis sensibus,* ut metuendū sit, ne hoc, tam ab omni sensu *num,* cuiquam persuadeant. An nō credere, est credē- *te atq;* animo, firmiter assentiri? An mentis assensus, ab *vlla apprehensione* est? nunquid credenda apprehendi *paruuli* nunquid ratione vtuntur? nōne tanta infirmitas *mi & corporis,* tam profunda rerum omnium ignorantia, *nulla boni,* malique discretio, nullius rei cognitio, & ap- *hensio,* breuiter, nullus in vllā partem rationis vsus, hoc *to testatiore* silentio, quā nostra oratio proclamat, argu- *dicat?* Et hi deum iam cognoscunt? Diuinas promissiones *prehendunt?* illdē firmissimē assentiunt? Illas ad se per- *credunt?* Se per Christū factos dei filios intelligunt? Vbi *obsecro* aliquid, ad seipsam persuadendā ipsa rei euidens *in qua vna* persuadenda, maximē suam paupertatem argu- *feit opratio,* vbi res ipsa, de qua dicitur, per se manifestum *quam omne* quod dicitur.

Et quāuis alicui ita videatur D. Augustino, hanc Ch- *Augustini* sententiā. Qui nō crediderit, condēnabitur: vt pote vnde *sententiā,* e- *liter dictā,* pertinere etiam ad paruulos, & proinde colla- *tiam par-* prizatos, affirmer credere, hoc est, sacramēto fidei initi- *uulos hac* esse: non baptizatos, nō credere, atque ideo dānari, vt in *Christi sen-* dulos filio. Ipsa tamen hoc non permittit loquendi ratio *tentiā con-* credere, intelligamus baptizarum esse: præsertim, cum *stringi:* *lus ea vt* diuersā, distinguat diuersitati scopula. Qui cre- *Qui nō cre-* derit, inquit, & baptizatus fuerit, saluus erit. Nec hoc re- *didit, cō-* detur dici, paruulū non baptizātū, esse incredulū filio *demnabi-* caninos catulos, ante prefixū illis à natura vidēdi rēpus, *tur.* rectē dici volueris, quod nōdū videāt. Sed si sermonis

prietatem spectes, is est incredulus filio, qui cum docentem
& affirmatē aliquid audiuit filiū, illi recusat credere, quod
parvulorum non est. Nec nudam credendi negationem, sed
paruum incredulitatis habitū, importat incredulitas. Nemo
enim rectē dicitur incredulus alteri, nisi cui affirmanti non
credit, aut cuius quā intelligit, affirmationi nō credit. Proin-
de quod dicitur: Qui nō crediderit, condemnabitur: de his
intelligendū est, quibus vsum rationis assequutis, sufficienter
annunciatum est quod crederent. Et hæc quidem de paruu-
lis, qui nihil adhuc contraxerunt peccati proprii.

Nunc de adultis pertractandum est, qui rationis vsum asse-
quuti, etiam propria iniustitia elongarunt se à deo, & dam-
nationi reddiderunt obnoxios, in quibus horū operetur vir-
tus passionis Christi & redemptionis, salutisq; nostræ pera-
ctum ab eo mysterium, in quibus minimē.

In primis, & ante omnia necesse est, quo quis eius fiat par-
ticeps, vt fidem habeat. Nam non credentibus, certam dam-
nationem Christus denunciat. Et affirmat Apostolus impos-
sibile esse, vt sine fide quis deo placeat, nec posse quenquam
ad deum accedere, si fidem non habeat.

Porro fidem, hic intelligimus, eum habitum mentis & ani-
mi, quo Deiveritati firmiter assentimur, & innitimur, vt à spe
& charitate ipsam distingui, ex propriis rationibus earundē
& diuinarum, apostolicarumque scripturarum irrefragabili

authoritate supra demonstraui. Quamquā sæpe etiā pro
spe, aut confidentia in dei bonitatem, in scripturis accipi, etiā
ibi palam fecimus. Quam & ipsam duplicem ostēdimus: al-

teram, mox ex si de ortā, & quæ nos ad dei, quāuis multipli-
citer per nos offensi misericordiam & bonitatem, à despera-
tione reuocat, & ad illū confugere persuadet, defixis oculis
in eius benignitatem & clementiam: & proinde præcedit iu-

stificatiōis gratiam: alteram verò, quæ ex sincero dei amore
nascitur, & non tam sperat commissorum veniā (quam iam-
dudum assequutam se nō dubitat) quā coronā & premiū, in res ip-
velut secuta, expectat: suæ illius securitatis sponforem fidelē
habens, charitatem dei in cordibus nostris diffusam, per spi-
ritum sanctum, qui datus est nobis: qui iam testimonium per
hibet spiritui nostro, quod dei filij, & Christo cohæredes si-
mus. Quæ spes & confidentia, etiam apud Tobiam, vno eo-
demque loco nunc spes, nūc fides dicitur. Siquidem sanctus

*Adultis
quid sit ne-
cessariū, vt
in ipsis ope-
retur, per-*

*actum à
Christo no-
stra redē-
ptionis my-
sterium. In*

*primis, fidē
illis ne ces-
sariam.*

*Quæ fides
Repetitio
distinctio-*

*nis, de ua-
fidei
bus quæ
supra ex-*

*plicata est
quo magis
in res ip-
distinctas,
in se
etor, quā
in confusa*

DE FIDE ET IUSTIFICAT.

ille, in aduersitate, ac tentatione sua insultatibus sibi notis familiaribus, & dicentibus, ubi est spes tua, pro qua eleccionas faciebas? Nolite, inquit, ita loqui, quoniam filij sancti sumus, & vitam illam expectamus, quam deus daturus est, qui fidem suam nunquam mutant ab eo: fidem, inquit, quam illi spem dixerunt, hoc est, confidentiam & fiduciam in eo collocarunt, quæ sincere diligunt, nec dubitant vitæ ab ipso se amari, etiam utcumque hic agatur cum ipsis. Hæc distinctio quæ in re ipsa clarissimè cernitur, propterea ad memoriam lectori reuocamus, ne res ipsas in se distinctas, in vnum confundat, ob confusam, æquiuocam quæ vocabulorum acceptionem, quæ ut plerisque aliis, ita etiam uersariis nostris, est omnis pene erroris sui occasio.

Quin, & hoc fac memineris. Quod quamuis toto genere differant, fides illa, in sua acceptione, & ratione propria, est assensus, innixusque firmus, in dei veritatem, mentis, & charitas, qua Deum velut summum bonum, etiam ipsum, sincere, summe, & super omnia diligimus: quæ admodum etiam clarissimè in diuinis ea scripturis distinguitur, cum dicens fecimus, & ex his, quæ deinceps dicuntur adhuc etiam lustrius; attamen, sæpe etiam ita fidem in scripturis accipimus, ut utranque includat, & fidem inquam, & charitatem. Sed distinctio gratia, viam fidem, appellamus eiusmodi, ut intelligatur charitas velut vita quædam fidei, & sine qua, adhibeo apostolo pronuntiatur mortua. De quo lectorem in locis opportunè admonebimus in sequentibus. Hic verò in niuersum horum omnium, memorem illum cupimus, ut ipsas, in se natura distinctas, perpetuò etiam velut distinctas apprehendat: nec confundat in vnum, ob confusam, ut diximus, indistinctaque earundem vocabula. Quibus necessarium præmissis, ut ad institutum recurrat oratio.

Diximus ante omnia necessarium, iis qui rationis rationem assequuti, atque etiam propriis peccatis coram deo reus, & strictique tenentur, quo virtus passionis Christi, & sanguinis, peractumque ab illo, nostræ redemptionis, salutisque misterium, etiam in ipsis suum effectum habeat, opereturque iustificationis gratiam, ut fidem habeant, quod & ex Christi, & ex Pauli certa affirmatione indubitatum fecimus. Fides autem nos hic intelligere, secundum illam suam acceptionem, & rationem propriam, secundum quam à spe, & charitate

late distinguitur, ut quæ dei veritatem propria, & adæqua-
tè respicit, & per quam, illi & mente, & animo firmiter assen-
timur, & innitimus.

Sed fidem hanc solam, non sufficere nobis, etiam quantum
runque, in suo genere perfecta sit, etiam dicimus, Cū eam et
iam tam firmam & perfectam, ut miracula quis per ipsam, fa-
ciat (quod esse omnis & perfectissimæ eius generis fidei indi-
cium supra demonstrauimus) esse posse in peccatoribus, ini-
quitate operariis, & qui in iudicio à Christo audituri sunt,
Discedite à me, nunquam noui vos, idem ipse nobis certissi-
mus author est. Multi, inquit, dicent mihi in die illa domine,
domine, nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine
tuo demonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fe-
cimus? Et ego tunc confitebor illis, quia nūquā cognoui vos:
discedite à me operarij iniquitatis. Proinde, nec fecit Chri-
stus omnes dei filios, credentes sibi, & qui ipsum per fidem re-
ceperant, si Ioanni credimus, sed potestatem illis dedit, ut pos-
sint filij dei fieri. In propria, inquit venit, & sibi eum non rece-
perunt: hoc est, illi non crediderunt, quod idem Euangelista
toties admirabundus inculcat, præsertim post tanta, & tam
multa, quæ viderant miracula. Receperunt tamen illum pau-
ci aliqui, de quibus subdens, Quotquot autem, inquit, re-
ceperunt eum, dedit eis potestatem filios dei fieri, his qui cre-
dunt in nomine ei. Credentibus ergo in nomine eius, & Chri-
sti per fidem recipientibus, potestas facta est, ut possint filij
dei fieri: attamē, per fidē solam nōdum facti sunt dei filij. Cū
eius rationi non repugnet, quō minus sit in peccatoribus, &
his qui adhuc magis diligūt huius mundi, quā dei, gloriam.
In quod idem ille Euangelista etiam clarissimis verbis affir-
mar. Et cum tanta, inquit, signa fecisset coram eis, non crede-
bant in eum, ut sermo Esaiæ impleteretur &c. Veruntamen, &
ex principibus multi crediderūt in eum, sed propter pharisæos
non confitebantur, ut ē synagoga non eiicerentur.

Non ergo facit fides sola dei filios, quando nihil repugnat,
fidem habentes, etiam omnem & perfectam charitate desti-
tuti, sine qua, inquit, ille, nihil sum, & nō solum, non dei filius.
sed ut diximus, potestatem facit, quā esse possint dei filij si qui
de in se fundamentū iam cōtinēt spiritualis edificij, sicut Pau-
lus ad Hæbræos, eandem fundamentum appellat. Porro ubi
olum fundamentum iecerimus, adhuc longe absumus à con-

*Fidē ad iu-
stificationē
non suffice-
re.*

*Fidē etiā
perfectam
in peccato-
ribus exi-
stere.*

*Per fidem
potestatem
nobis fieri
ut possim⁹
dei filij
fieri.*

*Fides fun-
damentū*

*spiritus
aëdificii.*

plemento domus, aut aëdificii: & quàmuis illud primum sit, ante omnia necessarium, vt sine quo non subsistunt cetera, haud tamen propterea est totius aëdificii præcipuum, optimissimum, ac perfectissimum: sed cetera aëdificii partes, in fundamento longè præponderant. Proinde idem Paulus, has præcipuas virtutes, ex quibus constituitur illud in nouum spirituale aëdificium, fidem inquam, spem, & charitatem, parans, tamen si fidem, tanquam fundamenti rationem obinentem in nostræ salutis negotio, primo loco constituit, tamen præfert ceteras, omnium primas charitati tribuens.

Prima ergo, & ante omnia necessaria, vera, sincera, quædes est, sine qua, nihil subsistere sequentium potest: ex quâ velut radice quadam, quicquid non procedit, quantum alioqui per se bonum videatur, adeo nihil ad salutem vale-

Ex recta fide, quicquid non procedit, qualescunque alioqui sit, nihil ualeat re ad salutem. Hec certum est, vt gloriosus ille Christi athleta, & Pontifex Cyprianus aduersus Nouatianum affirmare non dubitet, eam mortem ab hæretico libenter susceptam pro confessione Christi nominis, desperationis interitum, & pœnam perire. Cum deo, inquit, manere non possunt, qui esse in ecclesiâ dei cum orthodoxis, & catholicis, proinde ita subiungit. Deant licet, flammis, & ignibus traditi, vel obiecti bestiis, nimas suas ponant, non erit illa fidei corona, sed pœna perire. Hec diligenter perpendat, nis interitus. Quam eandem sententiam D. Augustinus in V. lib. 111. aduersus Pelagianorum epistolas, aduersus eandem, vt certissimam profert, affirmans in moribus etiam inculpatis, damnandum tamen, vnumquemlibet ex hac vita dicunt his scedere, nisi in deum, fidem rectam, & catholicam teneant, nouæ fidei alter, inquit, qui vita, & moribus multo est inferior, habet tamen fidem rectam, quæ per charitatem operatur, secundum quam, in omnibus delictis suis se accusat, in omnibus bonis operibus suis Deum laudat, sibi tribuens signomina illi gloriam, &c. de hac vita liberandus, & in consortium Christo regnaturorum recipiendus emigrat, propter fidem, videlicet orthodoxam & catholicam. Quæ licet sine charitatis operibus, neminem saluet, æque tamen sine ipsa, quæ tendunt opera bona, in peccata conuertuntur. Quæ vniu- maturiori & salubriori consilio adhuc secum perpendentes, & iam dudum perpendissent multi, graues alioqui, & cordi-

bui.

viri, & non tam facile suam fidem, & salutem, his innouandorum omnium magistris addicerent, hominibus indignis, quibus, vel de quocunque quis fidem habeat, sed permanerent in ea quam à parentibus multa retro sæculorum seculis, velut per manus traditam, acceperunt. Quam vnam catholicam, & orthodoxam inuenient.

Habet itaque qui fidem orthodoxam, & catholicam habet, id, sine quo, deo nemo placere potest, nemo ab ipso elógatus, & viam perditionis ingressus, ad eundem reuertere, & regredi. Ex quo etiam ipso clarissime intelligitur, quod vna hæc, non statim nos coniungat deo, ut quæ omnem in nobis regressum ad deum, ad eius implorandam misericordiam, commissorum veniam, iustificationis, & salutis gratiam præcedat oportet. Quod clarius intelliget, quisquis motus illius formam, gressus & progressus in se paulò expendit diligentius.

Proponere elongantem se à deo aliquem, ex iis, de quibus ille. Omnes qui se elongant à te, peribunt. Elongant se autem ab eo, non spaciis, sed affectu, huius inquam mundi, domini illic contrarii, amore, studio feruitute: & qui parietem illum septi, medium inter deum & nos, ædificant, obliniunt, fouent, sustinent: hoc est inimicitiam vigentem in carne nostra cum deo, ut loquitur Apostolus, cuius, qui concupiscētis obediūt, sese elongat à deo. Hunc, inquam, talem tibi proponere, velut iubarū leonem aliquem extento collo, tantum indomitum, elatis contra deum cornibus, incedentem in suis desideriis, & cogita, quid huic, ut ab ea, quam ad perditionem decurrit via, reuertatur ad vitam & salutem, regrediaturque ad saluatorem suum deum, opus sit.

Impetu vadit talis in suam perniciem, donec prona secundaque sunt omnia, at ubi insidit in perplexitatem aliquam, ubi inextricabilem, in abrupta, aspera, ac difficilia, sentit insuper se iaculis & aduerso confici, flagellis cædi, & super hæc, eleuatis paulisper fidei oculis, ignem, tormenta que sibi præparata vider, & appropinquare se præcipitio in eadem, incipit gressum sistere, incipit reuertere ad se, incipit intelligere, quo se, & quam misere, miser ibat perditum: incipit agnoscere suam miseriam, incipit cogitare vnde, & quorsum ea flagella sibi infusa fuerint, incipit recordari dei sui, à quo recesserat, incipit meditari regredi, vnde demens abierat.

Quæ tamen, ut faciat, fidem ante omnia habeat necesse est, quæ

*Fides ut sit
initium re
gressus no
stri ad deū*

*Formare
ditus pec
catoris ad
deum.*

*Ex fide, ut
orientur.
qua*

DE FIDE ET IUSTIFICAT.

Odium in te ueteris. qua deum credat esse, deum inquam, hoc est, omnipotentem omnium creatorem, factorem, moderatorem, omniscientem, inquam, inspectatorem omnium, & iustissimum iudicem, qui se puniturus sit nostram erga se ingratitude, atque inobedientiam: & que tamē libenter, misericorditerque susceperunt ad se reuertentes toto corde & animo, & se inquirentes reueraturus liberaliter, ut hinc timor incutiat, inde & spes ex eadem fide concipiatur.

Timor gehennae. Timor, qui nos ambulantes in via iniquitatis, & perditionis cogat gressum sistere, & partim gehennae metu, qui sub oculis à longè videre incipimus, partim verò ex consideratione nostrae ipsius miseriae, utilitatis, indignitatisque cui nos tro ipsos mancipauimus, denique malorum, quibus ob peccata inuoluimur (ut solet misericordissimus deus, & sui, & nostri oblitos, flagellis nos admovere, & vel inuitos ad resipiscentiā cogere, atque aperire nobis oculos poenae, quos culpa cernit) detestari, & odio prosequi vitam illam verè inferalem & ueterem.

Spes. Spes verò, ex dei misericordia, atque obuia liberalitate concepta, etiam in diuersum reuocet, faciatque ut audiamus à deo, quauis tam multipliciter per nos offensum, non solum respicere, sed etiā nos conuertere: & ex mediis tribulationum angustius, clamare ad misericordissimū dominum, eius auxilium, gratiam, & misericordiam, non solum implorare, sed etiam confidenter expectare: ut haec, miseros iam perducant ad odiū sui & vitae suae ueteris sustentent, & velut porrectam manu erigat, ne ille meritò nobis incussus timor, desperationem nos animum faciat, & praecipitet in desperationis baratrum. Vnde cum illis, quorum haec vox est apud prophetam. Desperauimus, post cogitationes nostras ibimus, unusquisque prauitatem cordis sui faciemus: sed potius defixis in infinitam dei misericordiam mentis nostrae oculis (quam eam ob rem, quam nobis cessat commēdare, atque inculcare scriptura) quae inde concepta, erga eundē fiducia, & spe ueniae, regredere ad illum festinet, illi se humiliter prosternere, illi se dedere credere, & curandū tradere, paratus iā facere, quicquid inuenit ab ipso exigi: paratus illi deinceps obedire, & obsequium omnibus. In quo actu, iam gustare, & videre incipit, quā suauis est dominus: atque ipsum sibi obuium inuenit, se erigentem subleuantem & coniūgentem sibi, ad quod etiā omni illo

natur, omnibus suis viribus, etiam quantumvis adiutis fide, quantumvis diuina gratia, non potuisset miser pertingere, sed est hoc totum, vnius dei benignitatis, liberalitatis, & misericordie, non ex debito nostri operis, nostrique conatus, sed ex mera eius liberalique gratia, per redemptionem, quae est in Christo Iesu, quemadmodum supra à nobis explicatum est.

Itaque quorsum hæc paulò fufius dicta, & inducta sunt, ex iisdem quilibet clarissime intelligit, vt vniuersi huius motus nostri, & reditus à via perditionis ad salutem, sit fides initiū: & quàm immenso interuallo ipsa per se absit ab eius motus termino.

Quid igitur illud est, quod à nobis exigitur, & quod velut dispositio proxima, efficax, & inseparabilis ab eo ad quod disponit, nos coniungit deo, & virtutem Christi passionis & sanguinis, nos iustificantem, sanctificantemque ad nos deuocat, atque illicit? misericordiam illam dei super nos residere facit?

Ipsa est dei amor, sed syncerus, & dominatum in corde nostro obtinens. Neque enim patitur, quid sibi aut præferri, aut æquare: tamen pro huius incolatus tempore, quandiu corruptibile hoc corpus circumscribimus, & in multa necessario distrahimur, ac diuidimur, non exigit. planè solitudinem, sed secum patitur, tamen sub se, amorem etiam rei alterius à se, vsque dum in beatam illam pacem, vnitatemque translati, ipse nobis erit in omnibus omnia, nec quicquam eius amore vacuum: sed toto ipsum corde, tota anima, tota mēte nostra dilecturi sumus. Nā interim, à nobis illam solitudinem non exigit, vt in hac uita nobis impossibile, sed tamē velut scopum quendam proponit, in quem collinemus, semper, & quē conemur vicinior semper accedere.

Paucis verbis dicitur: Amor dei, ille syncerus, & in corde nostro dominatum obtinens, sed ingens, atque operosa res est. Habet enim secum coniunctum, vbiq; est, illum timorem filialem, nec quicquam committamus quod oculis patris displiceat, ne quid omittamus quod illum à nobis exigere intelligimus, vt odio psequamur, quicquid ab amore eius abducit, atque est illi contrarium, vt conemur nos transformare in illum: eius puritatem æmulari, eius in nobis faciem exprime- re, vt decet filios charissimos. Vniuersa hæc necessario includat. dit dei amor syncerus, & dominatum in nobis obtinens, in timore illo filiali, quem necessario coniunctum habet. Quicquid

conclusio de fide, q̄ro in ternullo absit à iustificationis gratia.

Amorē dei esse in nobis ad iustificationis gratiā dispositionē proximam & inseparabilem.

Vt ille amor, timor, rem filiale necessario coniunctū habeat. Et quā multa hic includat.

DE FIDE ET IUSTIFICATIONE.

quid horum defecit, mentiri nos dei istiusmodi amore, simulare & non vere amare nos coarguit. Qui seruat (inquit Ioannes) verbum dei, vere in hoc charitas dei perfecta est. hoc scimus, quoniam in ipso sumus. Et rursus: Qui seruat mandata eius, in illo manet, & ipse in eo. Sic quoque & ipsa veritas. Qui diligit me, sermones seruat. Et iterum: Qui habet mandata mea, & seruat ea, ille est qui me diligit. Ex quibus intelligis, fidele illud mandatis dei per omnia obsequendi, & ei placendi studium, in amore dei, qualis à nobis exigitur, includi necessario.

Quod autem verissima sit illa Augustini sententia, quod ne illo amore dei, nec veniam quēquam peccatorum suorum nec gratiam vnquam inuenisse affirmat, & que nos docet, ille veritatis Euangelista Ioannes: Qui enim non diligit, nonquit, manet morte. Dilectio ergo vitam præcedat oportet, ad eam vsque mors permanet. Adhæc: Iustificationis gratia in Christo, ab adoptionis filialis gratia in eodem est inseparabilis. Sed hanc, sine dilectione esse nō posse, Christus clarissimis verbis affirmat, cum Iudæos iactantes se Deum patrem habere, mendacij coarguit. Si deus, inquit, pater vester diligeretis vtique me. Dilectio ergo demonstrat filium, nec potest quis esse dei filius, nisi qui Christū, & in Christo patrem diligit.

Est ergo dilectio dei, conditio in nobis necessario requisita ad assequendā à deo iustificationis in Christo, & adoptionis filialis gratiam.

Quod autem eadem, ad eandem sit dispositio proxima, & efficax, atque inseparabilis, vt nusquam hæc desit vbicunque adsit diuina sapientia, & per Salomonē, & per seipsam patet loquitur. Per illum: Ego, inquit, diligētes me, diligo. Per seipsam vero apud Ioannē: Qui diligit me, diligitur à patre meo, & ego diligam eum. Et rursus: Si quis diligit me sermones meos seruabit, & pater meus diliget eum, & ad eū veniemus, & mansionem apud eum faciemus. In omnes ergo, & solū illos, qui eousque peruenerunt, vt deum sincero illo amore diligant, iustificationis & filialis adoptionis gratiā operantur vis passionis Christi & sanguinis. Qui cū etiā in timore dei filiali intelligatur, & comprehendatur, & illi quoque, & uinē hoc ipsum scripturā attribuunt. De quo spiritus sanctus per os Dauid ita pronunciat.

Quomodo

Quomodo inquit, miseretur pater filiorum, misertus est do. *Misericor-*
minus timentibus se, quoniam ipse cognovit figmentum nostrum, *dia domi-*
recordatus quoniam pulvis sumus, homo, sicut scien- *ni fixa su-*
ius, tanquam flos agri, & iterum: Misericordia autem domi- *per timen-*
ni ab eterno & usque in æternum super timētes eum, & iusti *res se veg-*
tillius, in filios filiorum, his qui seruant testamentum eius, & eos solos si
memores sunt mandatorum ipsius ad faciendum ea. In quib² *liorum lo-*
verbis, nota verba & signa, myſteria.

co habeat,

Testamentum, esse volūtatē testatoris, qua hæreditatem *et digne-*
alicui deferat, atque adeo ipsam hæreditatis donationem, ip- *tur iustifi-*
sa indicat vocabuli ratio. Sed quo pacto: nostrum id sit, & a *cationis*
nobis exigatur testamentum seruare, merito dubitabit aliquis. *gratia.*

Cum hoc magis ad testatorem, & dantem hæreditatem, quā *Testamen-*
ad nominatum heredem perineat, testamentum aut seruare *tum.*

aut mutare, aut infringere. Sed huius suæ dubitationis solu- *Quomodo*
tionem mox inueniet, si duplex (quod ad propositum attinet) *adnosper-*
genus testamentorum distinguat: alterum, absolutum, & sim *tineat testa-*
plex, conditionale alterum. In illo, nihil exigitur ab eo cui de *metum dei*
fertur hæreditas: proinde, eius non est testamentum seruare, *seruare.*

aut infringere. In hoc exigitur appositā conditio, quam nisi
seruauerit, testamentum non seruat, sed irritum reddit. Itaque
cum à nobis exigatur, vt dei testamentum, illud æternum,
quod in Christi sanguine confirmatum est, hoc est, heredita-
tis cœlestis regni factam nobis donationem in Christo, ob-

seruemus, utique intelligimus testamentum illud dei, condi-
tionale esse, non absolutum & simplex. Testator siquidem, ip- *Testamen-*
se deus, ratum vult esse testamentum suum æternum & perpe- *tū dei cōds*
tuum, à nobis tamē exigit, vt impleamus conditionem in hæ- *tionale.*

reditatis delatione in testamento appositam. Fortē quæris ea *Et quæ il-*
quæ sit? Grauis sanē non est, nedum nō impossibilis, & quam *la q̄ inclu-*
idē ille diuinus spiritus in præmissis verbis nobis expressit. *dit cōditio*

Itaque cum affirmauit iusticiam dei in illos residere, qui ser-
uant testamentum eius, ne dubitare posses quosnam illos in-
telligeret, continuo subiunxit. Et memores sunt mandatorū
eius ad faciendum ea (&) coniunctio hic expositiua est: per

inde ac si dixisset, Illi seruant testamentum eius, qui in illo filia *Timor fi-*
li, de quo præmisit, timore se continētes, solliciti sunt māda- *lizis, et*
ta eius implere. Non dicit: Qui omnia mandata eius implent *amor.*

& faciunt. Nam illam distinctionem misericorditer remittit,
vt pius pater nostræ fragilitatis non ignarus, vt in multis om-

nes delinquimus, sed qui memores, inquit, sunt mandatorum eius, & conantur ea implere pro suae infirmitatis modulo, quia, si labantur interim, & alicubi, aut dormitent, aut debeat salvo tamen illo filiali timore, & absque hoc quod mandatorum eius negligent, & post tergum proiciant, nihilominus super eos manet confirmata eius misericordia, quotidie ignoscit quod peccat infirmitas, & hi seruant testamentum eius, & hereditatis in quam transcripti sunt efficiuntur participes, & ipsis pius pater, quod per se longe deficiebat à perfectione iustitiae, ad iustitiam imputat: imò sua ipsum iustitia vestit, & iustum facit. Iustitia illius, inquit, non horum ipsorum, superbia est, quae per se nullius meriti erat horum pia opera, accepta ad primum, & ingenti mercede remunerare dignatur. Benignitas est, inquit, domino super timētes eum, & in eius sperant in misericordia eius. Proprie iustitiae his nullus reus, nulla fiducia est, sed super vna sperant misericordiam eius probe intelligētes vniuersum hoc, repositum in solo eius beneplacito, liberalitate & gratia.

Ut suae in nocetiae in memoria subinde se consolantur, & confirmant sancti, neque iustitiae ab ea etiam predicanda interdum abstineant. Neque enim hoc faciunt, in operibus suis, in iustitia sua gloriari, & cetera subinde intelligendi sunt, sed magis in vnam dei bonitatem, & de se confidit misericordiam intendere oculos, suam aequae iustitiam nescire, & vnam dei in se iustitiam agnoscere & praedicare, neque negare dicendum sibi cum illo fidei David. Si iniquitates seruatis domine, domine quis sustinebit? & illud: Non intus in iudicium cum seruo tuo, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Quid igitur? Quoniam non ignoramus misericordiam domini, ut piissimi patris erga suos filios, & ex am ab aeterno usque in aeternum super timētes se. & iustitiam illius iustificari eos qui seruant testamentum eius, hoc est, qui in timore illius se continent, memores sunt mandatorum eius, & conantur ea implere pro suae infirmitatis modulo seruati eiusmodi testamenti conscientia, certa fiducia in hereditatem testamento misericordissimi domini delatam expectant, scriptos se filios gloriantur, & in piissimi patris erga se beneuolentia, magna conscientiae securitate & consolatione confidēter acquiescunt. Nam qui timer deum, & mandata eius non negligit, sed implere conatur pro suo modulo, quod

modo non firmam fiduciam habebit, deum, paterno erga se esse animo? Quomodo non securus expectabit delatam testamenti hereditatem cœlestis gloriæ, qui impletum à se illud ipsum testamentum, hoc est, conditionem quæ in eodem apposta, non difficilis à nobis exigitur, certo sibi est conscius? Nunquid de fide testatoris dubitabit?

Non itaq; in sua iustitia, sed in diuina erga se sancti confidunt benignitate & misericordia: in domino, non in se gloriantur, nō suam, sed diuinam in se iustitiam respiciunt: nec se iactant impleuisse dei mādāta (quod ratio iustitię, si quam propriam se habere considerent, requireret) sed quod ea ipsa ante oculos habuerint, nec à se repulerint, sed memores fuerint, eorum ad faciendum ea.

Itaque ille David in contentione cum inimicis, à quorum iniqua persecutione, dei benignitate ereptus fuerat, eūdem iustitię, & innocentię suę patrociniatū gloriatur, quod vias domini custodierit, nec impie defecerit à deo suo. Sed quomodo vias domini custodisse se intelligat, etiam ad nostrā eruditionem explicans, subiungit. Quoniam omnia iudicia eius in conspectu meo, & iustitias eius non repuli à me. Hoc enim benigno domino, & piissimo patri ex nobis sufficit, etiam si in implendis illis deficiamus in multis, quæ est humana infirmitas: Hoc ille imputat nobis ad mūditię & iustitię. Hoc ipsum, idem vt diximus: etiam beneficiis, retributione & mercede prosequitur. Proinde ille subiungit: Et ero immaculatus cum eo, hic, quia cōiuet, nec imputat maculas, his, quos suā iustitia iustificare dignatus est, illis, quando plene coniunctis eidem, euacuabitur quicquid ex parte est: quando expolita erit omnis ruga, deterisa omnis macula. Interi observabo, inquit, me ab iniquitate mea. Non dicit: Carebo omni iniquitate mea: sed, observabo me ab iniquitate mea cauebo ne impingam: si forte impegero, ignoscet ille, & suā iustitia nostrā iniquitatem teget, remittet, absumet, nec imputabit, sed suam quam & nobis impartit, ac nostram facit iustitiam in nobis remunerat. Proinde ille pergens: Et retribuēt, inquit, mihi dominus secundum iustitiam meam. Suam dicit quę dei, in se est: non quę ex suis sibi constet operibus, ad suam respiciens dicit: Non intres in iudiciū cum seruo tuo, quia nō iustificaberis in conspectu tuo omnis viuens.

Quamquam & hoc pacto sancti, innocentia, integritatisq;

suæ recordatione, subinde se consolari, confirmare que-
ligendi sunt, ut iis velut signis, quibus diuinæ in se benig-
tis, fiduciam in illum suam, magis, magisque cōfirmet & in-
ant, dum memoria repetunt, quæcunque in ipsos dona-
cōtulit. Quæ nobis quodammodo sunt, instar radiorum
tus domini, quibus ad summam illam bonitatis lucem cō-
plandam illuminemur. & multo maxime, bonorum opera-
gratia, quæ spiritum ad optionis nobis datum, quodammodo
certos nos potest facere tanquam ex vocationis fructibus
filiorum se locum à domino cooptatos gloriantes, cum
scientiæ suæ innocentia, illam suam in deo fiduciam cō-
mant, atque inde sumunt exultandi, & in domino gloria-

Quoetiam materiam,

sub obte- Quod vero etiam hanc obtestationem, quo exaudiam
statiōe suæ in eo quod petunt à domino, interdum vñrpassè & vñr
integritate re inueniuntur. Se ambulasse in integritate, & cordis simp-
tis, et in no. citate corā facie eius, eo respectu fecisse, & facere intel-
centiæ non sunt, quo suā fiduciā in deū confirmet, ad impetrandum
nunq̃ orāt. eodem auxiliū in necessitate quod postulant. In quo, nō
dominum. operū suorum dignitatē, nō ad vitæ suæ, quatenus ipsorum

puritatem & innocentiam (cui damnatio potius debetur
quā præmium, vñr potius, & maledictio, quā benedictio
reuocaretur ad districtum & examen & iudicium) sed ad
uinā potius erga se beneuolentiam, & paternum amorē
piciūt, à quo, omnia expectare audeant. Perinde ac si diceret
Tu domine nosti quod filiali amore, timore, ac reuerentiā
erga te gesserim, & proinde, certum habeo tuæ bonitatis
que etiā promissioni fidens, quod tibi curæ sim, & vñr
paterno me affectu cōplecteris. Quare nec dubito, quod
hac etiam me necessitate non destitues.

Vt suā eti Quod postremo, plerique recurrunt in scripturis locis
am iustitiā bus iustitiam suam dei iudicio examinandam, fideles ob-
dei iudicio se inueniuntur, & exegisse, secundum eam de se statui. In
examinan ille Dauid, cuius magna erat in dominum confidentia, quod
dā sepe ob- nium est frequentissimus) neque hoc pugnare cum exper-
tulisse legā à nobis sententiā, is clarissime intelliget, qui eos ipsos locos
157.

rem de qua loquuntur, secundum eius circumstantiam accu-
modat. Neq; enim in iis vniuersis, vñr inueniet, in quo quæ-
de totius vitæ suæ tenore, quæstionem haberi voluit, & ad
dum eum, uel damnari, uel absolui expetiit: sed specialem

per causam aliquam afferri disceptandam in iudicium: eaq; non in se nudam, nec ad illam diuinæ legis rectitudinem, districto, exactoque iudicio, sed diuina vestitam iustitia, & illo misericordi ad multas nostras infirmitates conuiente, pater noque, velut de filiis, affectu, & iudicio. Ad hæc, ad impiorū, scelestorūq; comparisonem, quorū respectu, sancti dum sibi iustitiam arrogant, & ad suam innocentiam comprobādā diuinum implorat iudicium, nequaquam seipso, velut omni noxa solutos, omni ex parte inculpato, & puros offerunt, sed in solam dei bonitatem & misericordiam, salutis suæ desigētes fiduciam, vt prædictum est, confisi eundem fore vindicē pauperum, præter ius, & æquitatem oppressorum, causam, in qua innocentes opprimuntur, illi commendant: nec se dubitant vnā nō aduersariis ad tribunal dei sistere, causæ suæ cōfidentes innocentia: & iustitiæ: sed quo dictum est, modo & contentione facta cum aduersariis, quæ quorum malitia, astutia, nequitia, suam sinceritatem, simplicitatem, puritatemq; cordis, deo compertam, gratamque non dubitant, nec reformidant ipsum inter se, & illos inuocare iudicem. Quanquam vbi cum solo deo iisdem est negotium, vbi ad rectitudinē illam diuinæ legis, districto iudicio exigenda foret, eorum innocentia, omnes cum eodem illo David, qui toties, tam fidēter ad diuinum iudiciū aduersus aduersarios prouocat, vno ore sibi merito clamandum intelligunt. Ne ingrediaris in iudicium cum seruis tuis, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens.

Vitaque ad institutum recurrat, vnde nonnihil deflexit, oratio, ad hoc nempe, quod syncerus amor ille dei, eiusdem filialem illum timorē in se cōtinens, necessario requiratur in adultis omnibus, quo virtus passionis Christi & sanguinis, in ipsis operetur iustificationis & adoptionis filialis gratiam, præterea, quibus hoc ipsum diuinarū scripturarum eloquiis clare demonstratum est vniuersa testatur, & cōfirmat doctrina euāgelica, & apostolica.

Deus, inquit, ille, lux est, & tenebræ in eo non sunt vllæ. Si dixerimus quoniam societatem habemus cum deo, & in tenebris ambulamus. metimur, & veritatem non facimus. Si autem in luce ambulamus, sicut ipse in luce est, societatem habemus ad inuicem, & sanguis Iesu Christi filij eius emundat nos ab omni peccato. Audis tonitruū filium, audis secretorū cœ-

Amorē illum, vt ne cessariū ad salutē, ab adultis omnibus exi-

DE FIDE ET IVSTIFICAT.

gi, uiuere lesium, & diuinorum conscium, eructantem fluenta do-
ga demon- nre salutaris, & euangelica, quæ & hausit ex Christi deit
strari do- tiæ pectore. Audis inquam, affirmantem, socieratem non
strina euā- deo habere non posse, nec emūdari, sanguine filij eius, nunt
gelica. luce ambulauerimus. Sed quid est ambulare in luce, nunt
Non emū- tantū credes? Præceptum domini, lucidum esse affirmari
dari Chri- le, & illuminas oculos. Et iterū Sapiēs, legē, lucē dicit. Qu
sti sangui- sequentes, lucem intelligimus, in primis, legem dei : de
ne, nisi qui iuxta eius præscriptum, uitæ puritatem, & sanctū moniam
in luce am- ipsos sanctos deniq̃, quibus dicit Christus: Vos estis lux
bulant. di. At cum in ipso maxime deo, velut in exemplari lucis

Quid sit
ambulare
in luce.

Hæc notet
quibus sa-
lutis sue
cura est.

quadam plenitudine, illa eminenter reuelat puritas, & testimoniū, ipse, principalis illa lux est, quam etiam ad nos misit in Christo, vt in illo, velut lucidissimo suæ charitatis speculo, eius lucem oculis nostris magis attemperatam cōtētes, in eadem ambulemus. In qua, qui ambulāt, & dei, & charissimi patris sui sanctimoniā emulantes, tanquam primi filij, eius in se exprimere, referre, & circumferre cōtētur imaginē, qui Christi subsequuntur vestigia: illi deus non in tenebris, sed in luce ambulat: illis est vere cū deicietas: illos emundat sanguis Iesu Christi filij eius, ab omni peccato. Qui facit, inquit, voluntatē patris mei, qui est in celis, ipse intrabit in regnum cōlorum, & hereditatē illius: testamento accipiet: Ea est autem volūtas patris, vt audiam filium, obtemperemus illi, & seruemus doctrinam eius. Qui est autem (inquit ille Apostolus) omnibus obtemperantibus sibi causā salutis æternæ. Quibus solis, idem ipse Christus liberationē à morte æterna promittit, atq; eos solos inter se agnoscit. Si quis, inquit, sermonem meum seruauerit, nō morietur in æternum, & iterum: Si vos manseritis in sermone meo, verē discipuli mei eritis, Qui hoc nō faciunt, sed contraria potius ingrediuntur viā, quicquid credant, aut nō credant, si emundari se sanguine eiusdem sibi persuadent, & cum deo se societatem habere, atque eundem sibi esse propinquū: se, aliosque decipiunt, & veritas in eis non est. Iam fanē, vt audisti quam credere opus est: ambulare in luce potest. Christum sequi, & ingredi per eius vestigia, illi obsequi. Quod etiam vbique nobis inculcat Apostolus. Estote, inquit, imitatores dei sicut filij charissimi, & ambulare in caritate, sicut & Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum

pro nobis, oblationem, & hostiam deo, in odorem suauitatis. Hoc est in luce ambulare, imitari deum pro nostro modulo, atque eius imaginem, vite sanctimoniam in nobis exprimere, si cur decet filios charissimos: & ambulare in dilectione, ad Christi exemplum, qui prior, quamuis inimicos dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis. Quem qui sequitur, viuunt iam, non sibi, sed deo, & proximo: nec amicis tantum, sed, & inimicis studet benefacere. Dei patris sui, & Christi erga nos charitatis æmulator factus. Quandoquidem, & ille solus suum oriri facit super bonos, & malos: & hic, etiam pro se crucifigē tibus orauit.

Hac vna via omnes oportet ad vitam ingredi, quæ, vniuersus, totusque Christus est. Ego, inquit, sum via, veritas, & vita: & nemo venit ad patrem nisi per me. Per Christum ambulat, & ad patrem perueniunt: quibus eius vita, actio & doctrina, sui ingressus meta est. Illum, lucem mundi, sequuntur lucis filij lucis fructus operantes, qui sunt in omni bonitate iustitia, & veritate: & probantes quæ sunt beneplacita deo, alieni ab infructuosis operibus tenebrarum, imò, ea ipsa redarguentes. Ab hac via si declinauerimus & carnis desiderijs obsequuti, abeuntes retro, impleuerimus eius opera, etiam quicquid demum crediderimus, etiam si habemus fidem qua montes transferre possemus, non habituros nos partem in regno dei, & Christi, idem affirmat Apostolus. In illa via, vna nos illa dei charitas continet, perpetuò coniunctum habens sollicitum illum filialem timorem, illi placere, & mandatis eius obsequi, per omnia fideliter studentem. Quæ vna, digne conuersari nos euangelio, & doctrinæ Christi facit, & contemptis, conculcatisque his terrenis, & caducis, toto pectore anhelare ad illa cœlestia. Vna præstat, quod Christus exigit ab his pro quibus est mortuus, ut ipsis fructus passionis, & mortis sue valeat. Christus vnus, inquit, Apostolus, pro omnibus mortuus est, ut qui viuunt, non amplius sibi viuunt, sed illi qui pro ipsis mortuus est, & resurrexit.

Itaque ut hic aliquando concludamus de nostri iustificatione, quatenus à nobis dependet, & quo pacto dispositis, non carone nobis iam adultis, & qui propria peccata illi originali superaddidisti, quatenus operetur in nobis virtus passionis Christi, & sanguinis, nosque à peccato emundet, & quæ sit illa in nobis ad iusti bis pēdet.

h ij

Vna ad vitam
Christus.
Quia Christi
sui ambulat.

In via illa
viam nos
dei chari-
tatem con-
tinere.

Conclusio

ficationis gratiam dispositio proxima, necessaria, atque in-
parabilis. Iam demonstratum est pleraque requiri in nobis,
in primis fidem, ex fide poenitentiam, & detestationem
veteris; deinde, & spem veniæ, ac fiduciam in dei bonitatem
ac misericordiam, sed omnium horum consummatio, est
dei amor syncerus, dominium corde nostro iam obtinere
cum inseparabiliter coniunctum habens illud sanctum, & si-
licitum timorem, & fidele studium, voluntati eius obsequen-
di per omnia: ad cuius aduentum vsque, mors in nobis per-
manet: etiam cum illis ipsum præcedentibus omnibus, fide
quam illa, & vitæ veteris detestatione, ac poenitudine, spe
veniæ in dei bonitatem, ac misericordiam. Per quæ omnia, per
usque eo perductus peccator fuerit, ut deum sincero corde
ut prædictum est, diligat, adhuc in morte permanet: nihil
esse affirmat Apostolus cum prioribus illis omnibus, quæ
diu abest charitas. Cum qua primum incipimus esse de-
quid: cū ea primū nos induit, & super nos recumbit illa de-
finitia, & Christi sanguis ab omni peccato nos emaculat. Ad
mihi ex evidentissimis, quas induximus diuinarum scriptu-
rum sententiis, & doctrina Christi, & apostolica, irrefragabi-
liter demonstratum videtur.

*Obiectio
ex verbis
Christi qui
ad salutē
nihil quā
fidem &
baptisma
exigit.*

Videbor fortē plerisque, arctiorem quam sit, salutis viam
facere. Christum siquidem promississe salutem credentibus
baptizatis omnibus. Quicumque, inquit, crediderit, & bap-
tizatus fuerit, hic saluus erit. Solam proinde fidem, vnde et
baptismo, ad salutem exigit. Quam nos hactenus demon-
strauimus, sine operosa illa dilectione nulli contingere. Quod
verum est, verendum admodum, ne pauci ad salutem per-
niant. Cum synceram illam, dominantemque charitatem
paucis reperire sit.

Sed ij videant, ne in dictis Christi verbis paralogizent
metipfos, & alios. Non enim hic de re parua, sed de summa
salutis nostræ agitur. Ipse certe Christus testis est, arctam
viam quæ ducit ad vitam & non solum non ambulari
nec inueniri quidem, nisi à paucis, affirmat. Proinde, & non
ne in ea aberremus, & quod dicitur, impigamus in ostio
agnoscere & metuendum, & cauendum est. Ego certe, qui
à Christo, & Apostolis doceri video, talem, & explicare
natus sum pro viribus: nihil de meo addens, nihil detrahens.

De qua si

Quod autem Christus credentibus, & baptizatis salutem

promiserit, confitemur, & agnoscimus: sed nobiscū videāt, & de loqua-
diligēter perpendant, ne forte, de alia, quā Christus, fide, eū
ipsum, & hoc loco, & aliis plerisque loquutum intelligant. *Christus.*

Supra fidei varias, quæ in scripturis recurrunt, acceptiones
explicantes, & distinguentes, principalem, atque vñtatio-
rem in sermone ecclesiastico eam ostendimus, quæ veritatē
dei proprie respicit: & qua mente & animo, illi firmiter as-
sentimur: atque innitimur: qua & Christi fideles dicimur: &
distingui eam à spe, & charitate, tam ex rationibus earundē
propriis, quam ex diuinarum scripturarum autoritate eui-
dens fecimus. Admonuimus nihilominus lectorem, de eadē,
non semper simpliciter loqui scripturas, Christum, & Apo-
stolos, sed nōnunquam, de ea, vt viua, & charitatis calore fo-
ta & accensa fructificante, producentēque fructus iustitiæ, *De fide, nō
simpliciter*
(Nam vitam omnium quæ in nobis sunt charitatē esse, & ad *sed vt viua*
eam vsque nos permanere in morte, atq; adeo fidem ipsam *sepe loqui*
sine ea dici mortuam, ex suprà inductis, & clarissima Iacobi *scripturas.*
sententia indubitatum est.) Quod alicubi Apostolus distin- *Charitas*
ctionis causa etiam explicat, de eiusmodi nempe viua fide se *viua omnū*
loqui, vt cum dicit: Fides quæ dilectionem operatur: alicubi *quæ in no-*
non explicat, quasi satis indicatum & apertum ex circumstā- *bis sunt.*
tiis, precedentibus, & sequentibus. Quod cū plurimis locis
faciat, vñum hic ex omnibus produxisse suffecerit, qui propo-
sita, ingestēque difficultati explicandę magis accommodus, *Locus apo-*
& cognatus mihi videtur. *stoli, qui de*

Itaque cum dicit: Vos ipsos tentate, si estis in fide: ipsi vos
probate. An nō cognoscitis vosmetipsos, quia Christus Iesus
in vobis est? nisi forte reprobi sitis. Hoc inquam loco, de fi-
de, non illā nuda, solāque secundum rationem suam pro-
priam, (de qua, cum dicit, fides, spes, charitas, tria hæc, maior
autem horum charitas. Item cum dicit: Si habuero omnem
fidem ita vt montes transferam, charitatem autem non ha-
buero) sed de viua illa (vt diximus) quæ per charitatē fru-
ctificat, & producit fructus iustitiæ, loqui illum indubitatum
est. Quandoquidem argumentum huius fidei, ad quam, eam
ipsam explorare nos iubet, an in nobis sit, hoc profert, vt in-
quiramus & noscāmus, an Christus in nobis sit. At Christus,
in nobis non est, adhuc in morte manentibus, neque in alijs,
quam qui in charitate permanent. Quibus mortificato cor-
pore peccati, viuit spiritus iustitiæ. Siquidem, an Christus in

DE FIDE ET IUSTIFICATIONE.

nobis sit, quo pacto internoscere debeamus, idē Apostolus
Existētis hunc lydium lapidē profert. Si Christus, inquit, in vobis
nobis Christi corpus quidem mortuum est, propter peccatū, spiritus vi-
sti argumē viuit propter iustificationem. Hoc est, quod aliis verum
tum. bi dicit: Si mortificationem domini nostri Iesu, in corpore
Si corp⁹ sit nostro circumtulimus, quo & vita Iesu manifesta sit, &
mortuum geat in nobis, tum demum sperandum nobis esse, quod
peccato spiritus in nobis sit. Qui enim Christum, aut spiritum eius in
spiritus vi habēt, hi soli Christi sunt, qui autem Christi sunt, carnes
uat iusti- crucifixerunt cum cupiditatibus, & concupiscentiis
tia. Quibus caro cōcrucifixa est Christo, etiam spiritus vi-
 viuit cum Christo. In iis autē solis Christus est. Si enim Ch-
 stus in vobis sit, corpus quidem mortuum est propter pec-
 catum, spiritus vero viuit propter iustificationem.

Quæ tamen, quo paulo clarius intelligant, memoria re-
 tendenda sunt, quæ de corpore, anima, & spiritu superiori
 trouersa, à nobis sunt exposita. Utq; in corpore, aut car-
 nostra, viuat, vigeat, & regnū suum habeat peccatum, vel
 instrumentis sibi cōmodis vtens, concupiscentiis, ac de-
 riis eius, illestantibus, & ad peccati consensum attrahē-
 in medio positam animā. Cui ex altera parte, velut pado-
 gus quidā diuinæ irradiationis capax: adiunctus sit spū-
 quem, & mentem, & conscientiam vocari in scripturis
 dimus, quo eandē animā sursum retrahat, de melioribus
 moneat, de culpis castiget & arguat. Esse proinde bellū
 in nobis irreconciliabile, inter carnem & spiritum.

Deinde, & hoc ex communi vsu loquendi, memoriter
 nendum est, tunc viuere vnumquodque dici, cum vigeat,
 valet, & suas operationes expedite validēque exequatur.
 tra vero, languidum, imbecille, atque adeo emortuum
 ci, quod velut confopitum, prostratumq; iacet, nec per
 quæ sui sunt iuris, functionis, aut operis, expedite perici-
 sed impeditur, aut sua ipsius imbecillitate, aut à fortiori
 qua causa contraria.

Quantum Certum est autem, in his contra se pugnantibus in nobis
 deprimitur athletis, carne inquam, & spiritu, quantum deprimitur
 infirmatur maturq; vnū, tantum erigi roborariq; suum aduersariū
 que vnum Robusta, ac dominante carne, & concupiscenti desideria
 in nobis cō eius vniuersum imperiū obtinentibus in regno hominū,
 tra pugna pressus, & in angustū coarctatus, peccatorū, cupiditatu-

Corpus.

Anima.

Spiritus.

Viuere.

emortuum
esse.

Quantum

uelut vinculis catenatus, deiectus, prostratusque, & infirmus ^{tuum, tan-} iacet spiritus ita, ut vix sentiat conatu, eius inualidus. Qui ^{tū erigi, ro} si cōtra viuat, vigeat, ac valeat, & velut vim igneam coelitus ^{borari que,} nactus, abruptis, atque adeo liquefactis, & in nihilum reda- ^{suū aduer-} ctus suū captiuitatis vinculis, nō in libertatē sese modo ven- ^{sarium.} dicer, sed etiam imperium obtineat, vniuersa que in regno hominis sui iuris faciat suum aduersarium illam carnem peccati, cōterit, subiugat, opprimit, atque adeo mortificat. Quod, quō facit diligentius, uehementius, atque instantius, tantō ipse euadit potērior: & absolutius imperium assequitur, ut cuius virtus, in sui aduersarij infirmitate, perficitur.

Cū hic mortificationem, aut mortem audis, non illam cō ^{mortifica-} munem intelliges, hoc est, separationem animæ à corpore: ^{tionem, aut} nec illam etiam secundam, animæ mortem, separationem in- ^{mortem,} quam eius à deo, quæ per peccatum venit, atque eius est si- ^{quid hic in} pendium, & de qua toties scriptura: Anima quæ peccauerit, ^{telligere o} ipsa morietur: sed eam, quam diximus, mortem laudabilem, ^{porteat.} qua mortificatur caro peccati, & spiritui subiecta redditur, qua quis moritur peccato, & cōsepelitur Christo, per quam viuificatur spiritus, & vita æterna acquiritur.

Quin, & hoc animaduertendū est, pro clariori intelligē- ^{Alicui vi} tia locutionis, quam hic tractamus, apostolicæ, quod ex vfu ^{uere, aut} latini sermonis, illi quis viuere dicitur, cui uelut addictus ser- ^{mori, quid} uit, quo suæ vitæ scopum dirigit, à quo affectu pendet, & ^{st.} quod precipuū in vita ducit. Ut quidā sibi, quidā aliis, quidā ventri, auaritiæ, gloriæ, mundo, quidam etiam virtuti, & sapientie studio, deo denique, dicuntur viuere. Et sicut vitam mors terminat, ita rursus, mori dicuntur iis, quibus vixerunt, cum ab eisdem, cogitatione, studio, & affectu separantur. ^{Quomodo}

Ita, qui vixerunt peccato, per mortem Christi rursus mo- ^{qui vixe-} riuntur peccato, ut viuant deo. Moriuntur inquam peccato, ^{runt pecca-} per odium derestationem, ac pceninentiā vitæ veteris, ad eā ^{to per Chri-} ipsam puocati Christi doctrina, exemplo, & erga nos amo- ^{sti mortem} re, & studio, atque ad dei se voluntatem iam componunt: illi ^{moriuntur} se prorsus ex amore illo sincero subiiciunt: ab eo pendent, ^{peccato, ut} Christum imitari conantur, & vita, moribusque exprimere, ^{viuant deo} quod est, non iam sibi, sed deo, in Christo viuere. Quod qui ^{in Christo.} faciunt, ij demum Christum induerunt, Christum, atque eius spiritum in se habent: iis mortua est caro peccato, & spiritus uiuit iustitiæ. Opera proinde illa sua, non potest in iisdē ca-

ro perficere, quauis ut non plene mortua (quod hic non
quimur) suggerere ea non desinat, sed opera, fructus
uentis spiritus in eis est cernere. Quæ vniuersa (quod
hæc prolixus inducta sunt) requirit illa fides, de qua, me-
rato loco loquitur Apostolus, ut cuius iudicem, ad qua-
sam explorare nos iubet, an in nobis sit, hunc profert, ut
ternoscamus an Christus in nobis sit: qui esse in nobis
test sine his omnibus. Loquitur ergo de fide illa, quæ per
ritatem uiuit, & nostrum spiritum, quo dictum est modo, ius-
tificat, & operatur fructus iustitiæ. Quod ideo asserimus
quanto diligentius, quoniā non parum hinc lucis pendet
ad statum præsentis controuersie, post intelliges.

*Obiectio- Itaque, quod videretur forte quibusdā, Christum illū, qui
nis indu- nōs supra asseruimus dei amorem, nō exigere ab adultis
Et, ex præ- mnibus, ut ad salutē necessarium. Ego contra existimo. Nō
dictis, solu- aduersari nobis, quod promittit salutem credentibus, & ba-
rio. ptizatis omnibus. Primū, quoniā de fide, nihil dubito in
hic loqui eodem modo, quo eius Apostolum inducto
nos loco, ut alibi sepe, loqui, nunc demonstrauimus: viui-
quam illa, quæ per charitatem operatur fructus spiritus, ius-
tificata carne peccati. Deinde. Quoniā etiam in baptis-
mo ut nobis ad salutem valeat, conspeliari nos Christo opere
ut peccato mortui, in nouitate vitæ ambulemus.*

*Etiā ba- An ignoratis, inquit ille, quia quicumque baptizati sumus
ptisimū re- in Christo, in morte ipsius baptizati sumus? Consepulti
quiere, di sumus ei per baptismum in morte. Vidēs, ut quisquis
gnam peni- in Christo baptizatus est, ei ipsi quoque per baptismum
sentia vitæ consepultus est. Quod fieri non potest, nisi prius sit mortuus
veteris, q̄ peccato. Mortuo enim, non uiuo, sepultura debetur. Qui
nisi ex a- autem sit mori peccato, paulo ante à nobis explicatum
more dei di nempe, detestari, atque execrari peccatum, & ab eo autem
gne nō per- affectu & animo, & dignam pœnitentiā agere vitæ veteris
agitur.*

Quæ, nisi ex amore illo Dei procedat, non digne peragitur.
Quemadmodum post, in controuersia de pœnitentiā, de-
strabimus. Pœnitentiā autē hanc prærequiri baptismum, &
his de quibus loquimur adultis, qui cōmiserunt de quo mo-
rito pœniteant, non solum hoc loco Apostolus, sed vniuersa
habet doctrina Christi, & apostolica. Sed in sequentibus
controuersis proprius de hoc locus incidet.

Et hætenus quidem, de mysterio redēptionis, iustificatiōis

nis, salutis quæ nostræ, & quatenus à Deo, & Christo, & quatenus à nobis penderet, secundum diuinarum scripturarum auctoritatem, euangelicam, apostolicamque doctrinam, & catholicæ fidei regulam, quæ potui luculentia, & fide à nobis explicatum est. In quo, quod aliquanto prolixiores fuimus res ipsa requirebat, cui accommodari, & seruire debet oratio præsertim cum ex hoc clare demonstrato, totius istius, grauissimæ sanè & maximi momenti controversiæ, status præcipue pendeat.

Et quanquam in eo, magna ex parte, non videantur admodum pugnatu nobiscum nostri aduersarii, ut quos video eius modi quid, quale à nobis explicatum est, imaginari de eodem ut videre, sed quasi, à longe, & per densam falsarum opinionum suarum caliginem, & tanquam per somnium, nec possint clare explicare, quid videre se videant, quemadmodum scripta eorum testatur omnium, consideremque fore, ab initio, si ita inuenissent, ut à nobis est, explicatum ab aliquo, priusquam sua illud arte, suo ingenio, & sensu explicare aggressi sunt, ut acquiescerent in eodem abstinuissentque à comminiscendis portentis illis, nouæ eius suæ commentitiæque fidei, quæ ad Lutherum usque, est inaudita ecclesiæ; atque utinam iisdem reiectis, claræ catholicæ veritatis luci, nobiscum acquiesceret: tamen, quædò hæc ventum est, ad eam ipsam clarissimæ veritatis lucem, vniuersa eorundem hac de re doctrina diligenter excutienda est, & quo clare, qualis sit, ab omnibus possit conspici, constituenda sub oculos.

In primis, non admodum, puto, pugnant, nobiscum in iustificationis (ut à nobis explicatum est) salutisque mysterio, quatenus ex Deo, & Christo est. Sed in hoc vertitur vniuersa hæc nostra controversia, in quibus ex nobis, & quo pacto dispositis operetur. Nos demonstrauimus, & fidem illam prædictam, quæ Dei veritati, mente, & animo firmiter assentimur, atque innuimus, requiri: & præter eam, etiam syncerum illum, & vincet omnia in corde nostro, Dei amor, qui, & filialem illum timorem in se complectitur, sollicitumque mandatis eius in omnibus obsequendi studium. Illi charitate nos iustificari negant, (quam sententiam, & in locis, & in commentis suis in epistola ad Romanos sæpe repetit Philippus) sed solam fidem quandam exigunt, velut dispositionem proximam, quæ à nobis iustificandis exigitur, & qua posita, nunquam desit iustificationis gratia. Neque enim adeo crassos existimo, ut illam

*Quid inter
aduersarios,
et catholicos
hic
præcipue
controversatur.*

DE FIDE ET IUSTIFICAT.

ipsam fidem suam, gratiam iustificationis existimēt, quāque, etiam ipsis authoribus, sit peccatorum nostrorum ratio: sed necessarium, & proximum medium in nobis, ad habendam illam iustificationis gratiam. Proinde Lutherus, episcopus, ad Galat. solam fidem docet necessarium, cetera omnia liberrima, nec praecepta nec prohibita.

Itaque quod illi sola fide, non charitate iustificari nos dicunt: Nos contra dicimus, nec fide, nec charitate nostra iustificari coram Deo, si formaliter, & proprie loquamur: vna Dei in Christo iustitia: vna Christi nobis communis iustitia: vna ignoscens nobis peccata nostra Dei misericordia: quod supra evidens fecimus. Vt vero intelligamus, quomodo iustificari, seu fide, seu charitate, velut dispositionibus, mediis quibusdam, in nobis, ad iustificationis gratiam Deo obtinendam necessariis, nos utramque & fidem, & charitatem necessario requiramus, sed hanc, non illam, esse dispositionem proximam & inseparabilem, à iustificationis gratia, etiam nobis demonstratum est: ut hoc locutionis modo, charitatem quam fide iustificari, nos verius dixerimus.

Charitate quam fide magis iustificari nos, tametsi à neutra propria.

Quomodo Apostolus intelligat per fidem in Christo eius sanguinem iustificari nos.

Quod autem in Apostolo passim recurrit, iustificari non de, aut per fidem in Christo, atque eius sanguine, eiusmodi est, ut nobis semper inculcet, non in nobis, aut operibus nostris, sed in Christo iustitiam nostram quarere: quo pharisaica illa, impiaque opinio iustitiae propriae quae ex nobis operibus est, (quae carnales Iudaeos, quibus cum ipsis perpererat negocium, fere, occupauerat, qui suam quarentes statuere, iustitiam Dei assequuti non sunt) eliminare & nobis fidelium doceret quae in vno Christo nostram iustificationem esse. In eius sanguine, non in operibus iustitiae, quae fecimus nos, fidere nos oportere: proinde, fidem, illic cognitionem intelligit. Iustificamur ergo nos fiducia illa in Christo & eius sanguine. Sed ille demum, non vane confidit, in Christo iustificari se, qui illum corde sincero diligit, & solus studet obsequi eidem in omnibus. Qui solis sibi obsequiibus factus est causa salutis aeternae. Illos emundat sanguis eius qui in luce, hoc est, in ipso Christo ambulant, quem admodum supra demonstraui. Proinde, si de fidei ratione, & appropriation inter nos conveniret, iam causa sufficienter peracta foret & satis demonstrata adversariae opinionis falsitas.

Aduersari

Quia tamen de fide, non ex usu diuinarum scripturarum (secundum)

(secundum quas omnes eius acceptiones suprà diligēter ex-
plicauimus, & distinximus) sed nouo more, hætenus à nemi *usu scriptu*
ne ante ipsos intellecto loquūtur, quo cōgredemur certi-
rarum, sed
us, necessarium nobis fuit in explicanda eius ratione, incūbe *nouo more*
re aliquanto diligentius: & eam ipsam, ab iisdem ipsis eius au *loqui de f*
thoribus requirere. Cū in scripturis, vt dixi, nullā fidei for-
mam aut characterem qualem ipsi imaginantur, inueniam. *Quam ua*
Quod dum facere conatus sum, & eorum scripta, hac de re *rie, quam*
pene pererrauī omnia, mihi ipsi persuadere non potui, vt ad *incōstāter,*
huc intelligant, de qua fide loquuntur, & intelligant: tam *quam con*
varie, tam prodigiōse, illos ipsos de eadem loqui, & docere *trariē.*
inuenio, & efficiam, vt etiam tu lector vnā hoc mecum intel-
ligas.

Vt autem à Luthero incipiamus, qui primus nouitiam hāc *Lutherout*
fidem, de fide commentus est, eandem illam definiens, nunc *nihil secū-*
hoc, nunc illud dicit. Alicubi enim credulitatem eam affir- *de fide cō-*
mat, eorum quæ diuinitus reuelata, & promissa sunt. Ita sane *ueniat.*
in actis suis, haud multum differenter ab ea, quā communi-
ter loquentes intelligunt, fide catholica. Alicubi verò, non il-
lam, sed singularem quandam, respicientem certum aliquid
particulare quod agitur. Vt in assertio, affirmat nihil oportere
eos qui ad Eucharistiam accedunt, orationes, aut alia pia
opera preparatoria præmittere, sed satis esse, si credāt se gra-
tiam ibi cōsequuturos. Eam siquidem fidem solā, eos dignos,
& puros facere. Similiter & in sacramento pœnitētiæ, aut ab-
solutione, exigit vt firmiter quis credat, se à sacerdote absol-
ui: quod quisquis fecerit, quicquid sit de contritione, & cæ-
teris omnibus, is illi verē absolutus est. Alicubi negat fidem
esse rerum præteritarum, sed solum futurarum, quod facit li-
bello de votis. Ad hæc libello de fide, & operibus: Fides, in-
quit, nullo modo esse potest, nisi sit viuax quædam, & indu-
bitata opinio, qua homo super omnem certitudinem cer-
tus est sese placere deo, se deum habere propitium, & i-
gnoscentem in omnibus quæ fecerit, aut gesserit: propiti-
um in bonis, & ignoscentem in malis. Rursus, libello de li-
bertate christiana, docet eum, qui habet fidem, per eandē, li-
bertatem esse ab omni lege, & ex mera libertate, omnia quæcun-
que facit gratuitè facere, nullo prorsus respectu sui nihil quæ-
rere, nec sui commodi, nec salutis: cū iam satur sit, ac saluus.
Dei gratia, ex fide sua: sed solum, vnumque beneplacitum
dei.

DE FIDE ET IUSTIFICAT.

dei. Vide lector, quam hic, doctrinæ istius nouæ authori-
mus, de sua illa fide tantopere à se prædicata, & cui in-
& finem, atq; à deo totum in salutis nostræ negotio tra-
loquatur inconstanter, quam infideliter, quàm varie, &
contrarie: ita, vt nescias, etiam si maxime velis in eius te-
re sententiam, quam nam fidem sequi deberes. In quibus
men omnibus, nihil ex scripturis, nihil ex promo, condici-
ecclesiasticorum dogmatum, sed nuda, meraque assertio
pitis somnia.

In primis: Quam immenso interuallo distant, fides, &
in actis, prædicat esse credulitatem eorum, quæ diuina
uelata & promissa sunt, & ea, quæ describit libello, de libe-
te Christiana, nulli obscurum est. Illam, nempe catholicam
necessario requiri in omni accessu ad deum & immen-
teruallo, per se, abesse à iustificationis gratia, & esse enim
peccatoribus, qui mundi, quàm Dei gloriam plus dilige-
in iudicio damnationis sententiam accepturi sunt, super-
refragabili diuinarum scripturarum autoritate euiden-
cimus. At fides, quam memorato libello, de lib. chris. tra-
bit (de qua eadē, libello de fide, & op. loqui videtur) in-
bilem certitudinem salutis præstat: & adeo catholica
vt mihi non persuadeam, vllum omnium, etiam huius
fidei assertorum sibi persuadere, se talē esse, qualem hæc
exigit, vt videlicet, per fidē iam liber à lege, plus præstat
exigatur à lege: nec iam vltra, sui, vllū respectū habeat
de sua vtilitate, sed nec de salute qdē sollicitus amplius
eius iam securus, & satur omnium, mera libertate, plane
gratuito, ob vnum Dei beneplacitum faciens, quæcunq;
cit omnia. Certē, electus ille Apostolus, etiam postquam
celum raptus interfuit archanis, cœlestibus, eam fidei po-
tionem nec ipse præstitit, nec à nobis exegit. Imò, quæ
nationē effugeret, & salutem assequeretur, castigasse se co-
pus suum, & in seruitutē redegis-
etiam nos idem faciamus, exhortatur omnes. Nescitis, quid
quod ij, qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, vnu
tem accipit brauium? Sic currite, vt comprehendatis. Om-
autem qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet. Ita
li quidem, vt corruptibilem coronam accipiant: nos autem
incorruptam. Ego igitur sic curro, nō quasi in incertum
gno, non quasi aerem verberans: sed castigo corpus meum,

*Vt Luthe-
ri fidem.
Paulus nō
habuerit.*

in seruitutem redigo, ne cū alijs prædicauero, ipse reprobus efficiar. Audis quemadmodū, & cuius respectu, nobis currē- dum ille doceat? audis vt se quoq; cucurrisse, & depugnasse gloriatur? Vult nos currere, vt comprehendamus. Quam viā? nūquid aliam, quam & ille se cucurrisse gloriatus est? qui ait. Viam mandatorum tuorum cucurri, cū dilatasti cor meū. Ad hūc rursus nos charitas instruit, & fortes facit: proinde non semper cucurrisse se hanc viam ille prædicat, nam sub- inde torpuit, imò recurrit retrò, & grauius lapsus est: sed tūc cū dilatasti, inquit, cor meū. Dilatatur nobis cor, rei jocū- da, & amatae præsentiæ: proinde, illa velut metaphora, diuinū amorem, qui nos Deo cōiungit, nobis exprimit: quem, solici tum illum, sanctumque timorem, & studium, dilecti volūtatī obsequendi per omnia, includere, & necessarium comitē ha- bere, supra demonstrauimus. Hic quādo adest, nos currere fa- cit: vbi deest, torpentes, negligentēque sumus. Ad hunc cur- sum nos Apostolus prouocat: nunquid nullo nostri, nullo sa- lūtis per hunc assequendū respectu? imò, sic currite, inquit, vt comprehendatis. Quid? coronam, non corruptibilem, sed in corruptam. Et tu, qui currebas, qui pugnabas Paule? cur casti- gabas corpus tuum, & in seruitutem redegeras? Ne fortē, in- quit, cum alijs prædicauero, ipse reprobus efficiar. Vides ita- que, nec Paulum ipsum præstitisse, multò minus exegisse à no- bis eam perfectiōem, quam fides prædicata à Luthero omni- prorsus, si illi credimus, ad salutē necessaria, requirit, & exi- git: quinimò & ipsum, hinc, damnationis timore, inde, salutis spe, ac desiderio, suam ipsius salutem operatum fuisse, nō sola fide assequutum. Vtque & nos cū timore, ac tremore salutē nostram operari doceat, & in renumerationē aspicere. Quæ vniuersa fidei Lutheri, meræ nugæ sunt, imò in dei misericor- diam, & Christi sanguinem blasphemia, quicquid facimus ip- si, iustificationis, & salutis assequendæ gratia: adeo Zelotypa est illa eius fides, & socij impatiens, in hoc iustificationis ne- gocio, intelliges proinde, quā diuersa sit, Luthæri hæc salu- tatis fides, ab Apostolica Illa, vbicunque est, certum hominē, super omnem certitudinem facit se placere Deo, atq; ipsum se patrem in omnib; ignoscentem habere, ac propitiū. Ista timorem, ac tremorem, non solum admittit, sed etiā exigit. Ista dicit, ne forte damner, & reprobus efficiar. Illa, prorsus gratis, atque ita gratis, à Deo salutem accipit, vt in ea, aut ad eam,

*Antithesis
fidei Lu-
theranae,
& aposto-
licæ.*

eam, nihil cooperari nos illi sinat: ne non totum Dei
eius in hoc benignitati, liberalitati, & misericordie de-
tur aliquid. Hæc, etiam iubet, atque exigit, ut ipsi quoque
stram ipsorum salutem operemur. Illa non permittit, ut
quam nostra ipsorum causa faciamus, seu damnationis
dæ, seu salutis assequendæ gratia. Hæc requirit, & docet
omnia.

Euidens proinde hinc factum existimo Lutherum, nec
conclusio cum consentire de fide, nec cum Apostolo, quamcunque
de Luthe- illam suam fidem intelligat.

ro, qd nec Apud Bugenhagiū Pomeranū, nihil ferè inuenies eni-
secū cōfen- tius, distinctius aut cōstātius. Nā cū vniuerso suo illo
tiat de fi- ordinationis nouellæ ecclesiæ suæ Danicæ, nihil præter
de, nec cū Christianā creper: & opera quæ iustificatiōis & salutis
Apostolo. peraguntur gratia, fortiter explodat, exhibilet, expūgat,
Bugen- ledictisquæ, & conuiciis infectetur eos, qui ea, aut requi-
gius, ut in aut doceant, aut faciant, salutis iustificationisquæ assequen-
eadem per gratia: si tamen peruestiges, atque intelligere queras, quæ
plexitate lam fidem Christianam intelligat, cui acceptam referat
laboret. iustificationem, & salutem nostram existimet, etiam si
li credere, quid tandem crediturus sis non intelliges.

Nam frequenter eam definit, qua certò credimus Ch-
stum, coram deo patre esse iusticiam nostram, sanctifica-
nem, redemptionem, & vitam æternam, & qui nos libe-
ret à lege, peccato, & morte, constituatque sub gratia. Ex-
ciat, ut agnoscamus, inuocemusquæ, patrem. Aut (quod ma-
tis paulisper verbis in idem recidit) qua credimus remissi-
nem peccatorum per Christum, pro nobis cōceptum, pas-
passum, glorificatum (vtraque enim sēpe vitur.) Ex quo
quidem finitionibus, cum certaliquid tibi intellexisse vi-
ris, quid fidem illam suam, quam euangelicam dicit, inte-
gat: eandem rursus obscuriorum verborum inuolucro ma-
uoluit, & implicat, quasi studio hoc egerit, ne possit à
intelligi. Nec mirum, cum nec semetipsum intelligat. Nec
dem, qua credimus remissionem peccatorum, propter Ch-
stū pro nobis mortuum, facilè quivis intelligit. Nec
quod idem ipse, sit nostra iusticia coram patre. Cū hęc
fa, credat (ut exposuimus) & crediderit ab initio vniuerso
to orbe catholica ecclesia. Itaque cum ex dictis eius ver-
quam fidem intelligat, probè tibi intellexisse videris: aliter

CAT. mox eius finitionem affert, quam ita non intelligas, vt meri-
 to dubites nec ex prioribus illis certò te intellexisse quid in-
 telligat. Siquidem, eandem definit, fiduciam, qua Christum
 apprehendimus in conscientia coram Deo, & in Christo pa-
 trem, Cuius definitionis verba, quantò magis expendo & ad
 se inuicem conféro, tantò minus intelligo, nec puto multos
 Oedipos sufficere explicandis ænigmatibus quæ sub iis la-
 tent. Imò, nec quenquam, etiam si hoc ipsum magno studio
 quærat, faciliè inuenturum quæ connectere posset verba mi-
 nus coherentia (Fiducia qua Christum apprehendimus in
 conscientia, coram Deo, & in Christo patrem) Quæ si quis re-
 ste nobis explicare potuerit, is mihi erit magnus Apollo. Cõ-
 scientiam, quid intelligere debeamus, ex vfu diuinarum scri-
 pturarum, supra non semel à nobis explicatum est, superiore
 nempe eam rationis partem, quæ semper deprecatur ad opti-
 ma. Cuius hoc sit officium proprium, vt nos moneat, extimu-
 let, & ad meliora prouocet: obsequiis, & legi Dei obtem-
 perantibus, testimonium perhibeat, & congaudeat: præuari-
 cantes verò, & ab honesto, à diuina lege in cordibus nostris,
 seu dei digitis descripta, seu doctrina, traditione, aut fide re-
 cepta declinantes, reprehendere, iudicare, cõdemnare. Nec
 eius est fidere, aut fiducia: sed voluntatis, & per eam, hominis:
 quæ ex testimonio conscientie oritur, quando illa nõ repre-
 hendit nos, sed impletæ legis Dei testimonium perhibet.
 Quemadmodum clarissimis verbis Ioannes nos docet. Si
 inquit, conscientia non reprehendat nos fiduciam habemus
 ad Deum. Quam ipsam, Paulus gloriatiõem nostram
 appellat, dicens. Gloriatio nostra hæc est, testimonium con-
 scientiæ nostræ. Ineptè proinde, hæc definitio, fiduciam, con-
 scientiæ tribuit.

*Conscientia
 & eius of-
 ficiũ.*

*Fiducia, æt
 conscientia
 non sit.*

Deinde, nec consequentia quæ in eadem subiunguntur, &
 conscientia tribuuntur, eidem conuenire possunt: nõ magis,
 quam oculis vt audiant, naribus vt videant.

Dicit fidem illam suam Euangelicam esse fiduciam, qua in
 conscientia apprehendimus Christum coram Deo, & in
 Christo patrem, quid est hoc? in conscientia apprehendi Chri-
 stum coram Deo, & in Christo patrem. Dispeream, si vllum
 hic verbum quid velit, intelligam, aut diuinare possim, etiã
 si maxime cuperem eius discipulus fieri, atque illi credere in
 omnibus.

Duobus

Bis *fieri* ap- Duobus sane modis apprehendi ego à nobis aliqui
prehendi à telligo, vt huic instituto possit quoquo pacto congruere
nobis ali- (nam corporalem apprehensionem, qua aliquid materialiter
quid. nemus, ante omnia à proposito reicio.) Tu vide le-

Noticia. quid amplius intelligas. Dicimur autem (quomodo
quaqua ratione pertinere potest) apprehendere aliqui
eius noticiam percipimus: seu vi illa imaginaria, quæ ad
sum interiorem pertinet: seu rationali, quæ vi illi imaginariæ
uæ coniuncta est: quam inferiorem rationis portionem
mus. Dicimur præterea, affectu, velut manibus quibusdam

Affectu. apprehendere, quod ardentè amamus, cui amore con-
namur, & quod velut vlnis quibusdam amplectimur. Illud
vt dixi, imaginariæ, aut illi coniunctæ in nobis rationis
tutis est: hoc autem voluntatis proprium. Neutrum vero
scientiæ conuenit. Nec diuinare possum, quo horum
rum intelligat, apprehendi à nobis in conscientia Christi
& in Christo patrem: cum neutro horum modorum
fit in conscientia apprehendi. Primum certè, per fidem
illius, quam dixi, rationis munus est: nempe, Christum, con-
tatione, fidèque apprehendere, & in Christo patrem, cu-
ne pacto quomodo idem dixit Christus. Ego in patre
ter in me est. Alterum, voluntatis, affectus, & amoris est
prium. Quo pacto, sponsi sui amore vulnerata, atque
ebria iam scilicet anima, in mystico illo epithalamio. Inquit,
inquit, quem diligit anima mea: tenui eum, nec dimisi
rursus suum spòsum alloquens. Quis mihi det te fratrem
fugentè vbera matris meæ, vt inueniā te solum foris, & de-
sculer, & iam nemo me despiciat? apprehendam te, & de-
in domum matris meæ. Vniuersus hic sermo metaphoricus
est. Tenuisse se dicit eum, nec dimissuram, & iterum appre-
suram, sed amoris hæ vlnæ, hæ manus sunt, quibus dicit
tenet, apprehendit, complectitur. Si priorem illam appre-
sionem hic intelligat, nemo Christi fidem professus, non
apprehendit Christum, & in Christo patrem. Sed nec fidem
nec conscientiæ, est apprehensio eiusmodi, sed catholica
dei, & apprehensio illius rationalis virtutis propria. Illa
ad voluntatem pertinet, Conscientiæ verò, vis illa appre-

Perpende sua non tribuitur. Si vero posteriorè hanc, quæ amore, &
lector, quæ factu fit, apprehensionem intelligat, hoc dicit (vt proponitur)
nilul de rîsq; verbis, pro metaphoricis vtamur) fidem esse hanc

qua Christum amamus in conscientia, & in Christo patrem, *finitione si*
atque; ita etiam noua hic adducetur absurditas, vt Christum *dei ingen*
amemus fiducia, Quod ex ipsa terminorum ratione euidenter *hagij co-*
falsum est. Nam amore amamus: fiducia confidimus: nec est *hercat.*
amor, fiducia, sed causa fiduciae, vt quae ex amore nascitur.
Quem enim sincere amamus, in illum etiam confidimus:
quemadmodum supra à nobis plenius est expositum. Et quid
hic amor, quid haec fiducia ad conscientiam?

Deinde, & hoc quis nobis aenigma explicaturus est.
Quid intelligat Christum apprehendere coram deo, patre vide-
licet, & in Christo patrem? Nā ego quomodocūque demum
apprehensionem in conscientia intelligat, quid sit Christum
apprehendi coram deo, non intelligo. An apprehenditur ali-
quando Christus, hoc est, dei patris verbum & filius, sed non
coram deo patre: aliquando verò, non apprehenditur solum,
sed etiam coram deo patre apprehenditur, vt sit hoc, Chri-
stianae illius tam salutaris fidei, illud minime? & quid est illud
ipsum? coram deo, Num quid sit à nobis, non coram, sed clam
& absente deo? Haud sane Dauidi ita visum est: Quo ibo,
inquit, à spiritu tuo aut quo à facie tua fugiam? Si ascende-
ro in caelum, tu illic es: si descendero in infernum, ades.

Nunc tuam lector conscientiam, appello, qui istiusmodi
verbis, tam obscuris, tam male coherentibus, tam nihil signi-
ficantibus, inuoluunt atque implicant rem omnium maxime
explicari necessariā, & in qua vna (si ipsis fides habenda sit) *conuincun-*
vniuersae salutis nostrae summa consistit, an tibi videtur, intel- *tur semet-*
ligere, quam ipsam fidem de qua tam magnifica praedicant, *ipso, non*
loquantur, & intelligant, Sanè, si intelligunt, studio nolunt in- *intelligere*
telligi, nec agunt cādidè, nec Christianè, sed suam aliis salu- *quā illam*
tem inuident. Quae in re, quid aut agant, aut moliantur, non *suā fidem*
intelligo. Tam diligenter, à bonis, quae hactenus praedicata *intelligat.*
sunt, operibus, homines ad vnam solamque fidem suam re-
uocant, opera ipsa eleuant, extenuant, nihili pene fieri cura-
tique persuadent, in vna illa fide, accipere possidereque nos
docentes omnia. Atque illā ipsam fidem quānam intelligant,
cum requiris, nihil certi intelligis: sed nunc hoc, nunc illud
ingerūt, vt post omnem inquisitionem, quam ante, discedas
incertior. Nam eandem, quam in his duobus, velut exempli
causa, demonstrauius varietatem, inconstantiam, obscuri-
tatem, in omnibus illorum libris inuenies.

DE FIDE ET IVSTIFICAT.

Sed forte expectas, in ipsa eorum confessione Augustinum inuenire hanc ipsorum fidem explicatam certius, ac definitius & merito sane, ut, in qua, communi omnium nomine, Imperatori, & sacri Imperij statibus publicè exhibita, communi studio, omnium laborarunt ingenia.

Demōstratur nihil certius, aut d. finitius, definitius, an fidē, in sua cōfessione Attamen, etiam illam ipsam excutiens diligentius, forte expectasse inuenies, imò, minus cōsonum, minusque cōrens inuenies. Tribus sanè articulis, hanc suę fidei fidem, quidē executi sunt. Quorū primo, qui numero quartus est, sam in se fidei illius naturam, vim, & energiam explicantur. Secūdo, Quo pacto ea acquiratur, in generetur bis. Tertiò, quānā ipsam consequantur in nobis, & ab exult fructus quidam ab arbore, prodeant.

gustana. Ar. iiii. cōfes. Augu. Habet itaque primus ille, in hac verba. Item docet: Quod homines non possint iustificari coram Deo propriis meritis, & operibus, sed gratis iustificetur, ppter Christum fidē, cū credūt se in gratiā recipi, & peccata remitti ppter Christū, qui sua morte, p peccatis nostris satisfecit. Hanc imputat deus pro iusticia coram ipso. Haftenus verba culi.

Oīa verba aduersari orū de fide, ambiguitatis plena. In quibus audis, gratis nos iustificari propter Christum fidē, sed quā fidē intelligāt, nō dū intelligis, nisi quod in sperare possis, loqui eos de fide, ut loquentes cōmuniter de catholica, quæ dei veritatem adæquatè respicit, quæ modum suprā à nobis explicatum est.

Quæ sequuntur in articulo. Cū credunt se in gratiā recipi, & sibi peccata remitti propter Christum, & c. nihilo certius, etorē reddunt, de qua fide loquantur, sed tantū dubitant, ciunt, an intelligant de fide catholica, quod ea iustificatio quidē, sed nō oēs, nec semper, sed illi, & tum demū (quæ fā verba importare vidētur) qui, & quādo se credūt in gratiā recipi, & sibi ob Christum remitti peccata: (neq; enim, nesh hoc credere, qui habēt fidē catholicam suprā euidentimur) an verò non illi fidei catholicę, sed vni huic fidei, qua quisq; de se credit quod deo placeat, & in Christum iustificatus sit, iustificatiōis gratia, acceptā referāt (quod intelligere, innuūt, sed nō constāter in articulis sequentibus, mox intelliges.) Istiusmodi enim persuasionē, qua quisq; forte de se credit, nihil habere cū catholica illa fide cōsonā, cij, plane indubiātū est, cū hac, manere etiā in pñtōribus, dam

damnationi obnoxii, & qui nihil dubitat in morte se adhuc permanere, supra euidentiſſimū fecerimus, & eiufmodi particularē de ſe perſuaſionē, nec diuinæ ſcripturæ (quæ mei, tuūq; ſpeciatim nō meminit, ſed generaliter loquitur) nec eccleſiaſticę tradiōis authoritati inniti per ſe notū eſt, ſed neceſſario (niſi vana ſit, & temeraria præſumptio) ex interno diuini ſpūs diffuſi in cordibus noſtris teſtimonio, aut ex ſpeciali aliqua, fortē alicui facta, diuina reuelatiōe oritur. Reuelatiō nē hanc, extra fortē relinquo. Teſtimoniū autē eiufmodi, diuini in nobis ſpūs, fides nō eſt: neceſſe eſt enim, vt ſequatur præſentiā eiufdē in nobis ſpiritus, qui tamen nō datur, niſi iā credētib; imō, & Deū ſyncero corde amātib; nō verō in fidelib; nec pōt in eſſe aliquib; niſi in q̄bus Chriſtus eſt. Quod autē argumentum habeamus inhabitātis nos Chriſti, non dubiū, ſed clariffimum, ex verbis Apoſtoli ſuprà demonſtraui: nēpe, ſi corpus nobis eſt mortuū peccato, & ſpiritus uiuat iuſticia. Quod, vt ſit, alio ſanē, quā fide nobis opus eſſe, ex eiſdem, quiſquis ille, clariffimē intelligit.

Magis te adhuc dubiū, & incertū reddēt, ſi diligētē expē-
das, ſequētia. Siquidē articulo V. ſuæ confeſſiōis, quo modū
generatiōis ſuæ in nobis fidei explicāt, habēt in hæc verba.

Vt autem hanc fidem conſequamur, inſtitutum eſt miniſterium docendi Euangelij, & porrigendi ſacramenta. Nā per verbum & ſacramenta, tanquā per inſtrumenta, donatur ſpiritus ſanctus, qui fidem efficit, ubi & quando viſum eſt deo, in iis, qui audiunt Euangelium: ſcilicet, q̄ nō propter noſtra merita, ſed propter Chriſtū, iuſtificet hos, qui ſe credūt propter Chriſtum in gratiam recipi. Damnant proinde Anabaptiſta, & alios, qui ſentiunt ſpiritum ſanctum cōtingere ſine verbo externo hominib; per ipſorū præparationes, & opera. Hactenus illi articulo memorato. Quem ipſum, cū mecū diligenter expendo, neſcio quid mihi videre videor, imō nō lucem, ſed pluſquam Cimmerias tenebras, in doctrina noui huius Euangelij mihi videre videor.

Inſtitutum docendi euangelij miniſterium, vt homines aſſequantur fidem orthodoxam & catholicam, qua credimus, non credētib; tantum, ſed fideli ac ſollicito ſtudio, obteperantibus doctrinæ Chriſti, per illum, & in illo, vt in mūdi luce ambulantibus, illum ipſum per veſtigia ei; ſequētib; vitam & ſalutem expectandam eſſe, intelligimus. Hanc enim

vnā fidem doceri à Christo, & Apostolis, super euāgelium fecimus. Sed quam ipsi demonstrant, hanc suam specialem, quæ sola securitatem vitæ, & salutis præstet, Christo, Apostolis, aut Euangelistis doceri, nusquam sanè inuenimus, imò, cōtra planè è diametro, etiam cum omni fidei nos esse, nisi adsit charitas, quemadmodum supra à nobis demonstratum est.

Notale Vt verò, etiam porrigendorum sacramentorū tutum ministerium, quo per ea fidem assequantur homines, haud sanè intelligo. Neque enim Christi Euangelio haud sonat, non doctrinæ Apostolicæ, & catholicæ ecclesiæ, adultis, nisi iam fidelibus, & credentibus, sacramenta porrigit.

At quod probandi illius causā subiiciunt, multò miratur prodigiosius. Nam per verbum (inquiunt) & sacramentum donatur spiritus sanctus, qui fidem efficit, ubi & quantum est deo, in his, qui audiunt Euangelium.

Vt cū Lutheri doctrina In primis, cum Lutheri doctrina hoc non consonat, assertio, docet hæreticam esse, quanuis vltimam sententiam qua dicitur, sacramenta nouæ legis dare gratiam, his quibus non ponunt. E diametro enim sibi consiliantur ista, hæreticam sententiam esse, quod sacramenta dantur. Et per eadem donari spiritum sanctum qui sine gratia non est. Sed nostra nihil referat, ut pugnet secum, pergit proinde in eo quod corpimus.

Spiritum sanctum per verbum, & sacramenta, velut per instrumenta donari hominibus, qui fidem efficiat, ubi & quomodo hoc deo videtur, in his qui audiunt Euangelium, non est nouum, & incredibile videtur, ut qui nusquam in scripturis inueniam spiritum sanctum datum, non credentibus, aut infidelibus, quo in eis fidem efficeret, imò nullis credentibus. Dedit Christus Apostolis spiritum sanctum, iam fidem habentibus, Apostolorum Petri, & Ioannis ministerio Samaritæ iam dudum, & credentes, & baptizatos in nomine Iesu, spiritum sanctum accepisse, Lucas testis est. Act. 8. Ephesi nonnullos, post acceptam fidem, & regenerationis sacramentum à Paulo Apostolo. Ita quoque Iudæis ex conversione ad Christi fidem cōuersis, & corde compunctis magis, quo ipsi ad salutem opus esset, idem respondit, ut penitentiam agerent & baptizarentur in remissionem peccatorum.

Spiritum sanctum nullis dari, nisi iam fidelibus.

CONTROVERSI A II.

rum, ita demum promittebat fore, ut spiritum sanctum acciperent. Ut autem quisquam infidelis adhuc, spiritum sanctum acceperit, scio quod nullum ex scripturis exemplum proferat, imò scio, quod palam contradicat Apostolus: Ut cui idem est, Christum in se habere, & spiritum Christi, & spiritum dei in se habere. Id quod vno eodemque loco clarissime explicat, ad Romanos scribens: Si quis autem spiritum, inquit, Christi non habet, hic non est eius. Si autem Christus in vobis est, corpus quidem mortuum est propter peccatum, spiritus vero vivit propter iustificationem. Quod si spiritus eius qui suscitavit Iesum à mortuis habitat in vobis, qui suscitavit Iesum à mortuis, vivificabit, & mortalia corpora vestra. Ita hic de inhabitante nobis Christi spiritu, ad inhabitantem nobis Christum, & dei patris qui Iesum suscitavit à mortuis, spiritum, transitum facit, ut planè demonstret, in idem semper concidere. Ut autem Christus in nobis sit, non solum fidem iam dudum habere oportet, sed etiam mortificatum corpus peccato, & viventem spiritum iustitiæ, quod nec sine dei amore dominatum in corde nostro obtinere fieri posse, nedum sine fide, supra clarissime demonstravimus.

Sed ita sit, ut volunt adversarii, detur spiritus sanctus per verbum, & sacramenta infidelibus, qui in eis fidem efficiat. An datur omnibus? aut quibus tandem? Respondent dari audientibus Evangelium, etiam si non credant Evangelio, hoc enim necessarium est, ut consiteantur. Nam si crederent, iam fides præveniret dationem, acceptionemque spiritus, & non esset effectus dati nobis spiritus. Omnibus auditoribus evangelij dari hunc spiritum, his verbis non affirmant, nec, ut puto, existimant. Quos si percontari pergas, an datus in hunc modum spiritus, non credentibus, suum continuò effectum in illis secū afferat, & fidem operetur in omnibus quibus datus est, respondent, non ita habere, sed in quibus, ubi & quando deo hoc visum est. Potest ne quicquam, aut dici, aut cogitari absurdus? Datus infidelibus divinus ille spiritus, non tamen in iis omnibus, nec semper fidem efficit, sed nutum adhuc dei cuiusdam expectat, quo accepto, tum deum operatur fidem, & interim: quid miser homo, qui nullas in his omnibus suæ potestatis, & arbitrij partes audit, aut intelligit? ut spiritum accepisse se scire poterit, & ut hoc sciat, quo nam pacto divinabit miser ex eorum se esse numero?

i iij

*Perpende
hæc lector
ohscro mi
ra enim stu
pendaque
sua omnia*

quibus ille impartiri velit fidei gratiam? an hoc loco: hoc tempore? Quis enim diuinorum hunc consiliorum participem? Nihil ne conabitur interim, nec ut accipiat spiritum, nec ut per illum consequatur fidei gratiam? Nihil sane secundum horum euangelium, quod damnat omnes qui existimant, ut spiritum sanctum accipiamus, quicquam conferre, aut promouere nostras preparationes & opera. Quid igitur? Quid enim aliud? quam ut commissa vniversae suae salutis cura deo, à cuius vnus beneplacito intelligatur pendere vnuerfum, ipse interim viuat molliter ac suauiter, & non indulgeat. Cur enim frustra se fatigaret quisquam? frustra conaretur ad id, quo intelligit vnuerfum conatum nihil proficere?

Quod euāgelium aduersarij de eāge-lio loquentes intelli-gant.

Quod si adhuc pergas inquirere, quodnam illud Euangelium intelligat, ex cuius auditoribus sibi deligat deus, in quibus, ubi, & quando sibi visum est, operatur fidem, per se ipsum quem eisdem distribuit, spiritum, satis diligenter, ac accuratè, ab iisdem hoc explicatum inuenis, de suo se Euangelium loqui, hoc nempe: Quod deus propter christum gratis facit hos, qui se credunt ob ipsum in gratiam recipi, per quod, aliud nullum Euangelium videntur agnoscere, sed vno hoc, breui sanè, ac facili, summam se salutis tenere, et tamen nostrum, & Christi euangelium multò sit operosius, prolixius.

Damnans proinde Anabaptistas, & alios, qui sentiunt spiritum sanctum contingere sine verbo externo hominibus, ipsorum preparationes & opera.

Aduersarij in indigni fortassis qui damnantur ab istis, quibus errores Anabaptistas censura qualis. Sine verbo externo spiritum sanctum sepe dari hominibus.

Digni certè Anabaptistae, qui damnantur ab omnibus, indigni fortassis qui damnantur ab istis, quibus errores Anabaptistas censura qualis. Sine verbo externo spiritum sanctum sepe dari hominibus. Digni certè Anabaptistae, qui damnantur ab omnibus, indigni fortassis qui damnantur ab istis, quibus errores Anabaptistas censura qualis. Sine verbo externo spiritum sanctum sepe dari hominibus.

Deinde & hanc ob causam dampnatur immeritò, quod non tiant spiritum sanctum sine verbo externo nonnunquam hominibus, per ipsorum preparationes & opera, cū certum sit

intus nobis loqui posse dominum, prouocare ad pœnitentiã vitę veteris, & ad sui amorem nos excitare, & eousq; promo- uere, vt nos dignetur sui consolatione spiritus, ne in re certa atq; euidenti asserenda hic hæreamus diutius.

Neg; hoc recte damnant in Anabaptistis, & in aliis, quod *Sp̃m san- ctum nobis* sentiant spiritum sanctum nobis dari, per nostras preparatio- nes & opera. Quod quicunq; sentiunt, nō hoc sentiunt, no- dari p̃ no- stras preparatio- nes & opera, causam effectivam, sed solū dis- positiuā esse quod spiritum sanctum accipiamus, & quibus po- sitis, ille nunquam desit: & quibus deficientibus, non adsit. Eiusmodi enim dispositionem, esse amorem illum dei synce- rum, cum omnibus sine quibus ille esse non potest, supra, diuinarum scripturarū irrefragibili autoritate. Prophetarū Christi, Apostolorum, & Euangelistarum testimonio, euidē- ter demonstrauimus, quos vniuersos, hi simul inuoluunt sua hac damnationis sententia, sed quæ nullis quam damnatori- bus nocuisse potest. Quid enim aliud in vniuersa scriptura deus exigit à nobis, quam pœnitentiam vitę veteris, atque eius innouandæ studiū, atq; sincero corde ad ipsum cōuerta- mur? hoc autē faciētibus, & non aliis, remissionem peccatorū vitam & salutē promittit, ad illos, non ad alios, se respecturū illo misericordiæ suæ oculo, seq; vicissim cōuersurū per amo- ris affectum affirmat. Si impius, inquit, pœnitentiā egerit ab omnibus peccatis suis quæ operat⁹ est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudiciū, & iustitiam, vita viuet, & nō morietur, omnium iniquitatum eius non recordabor. In iu- stitia sua quā operatus est, viuet. Audis quibus promittatur peccatorū remissio, & vita, nempe peccatorum dignē pœni- tentibus: & quibus iā adest, mandatis dei per omnia obsequē di sollicitum, & fidele studiū, quod ab illo dei amore, & filia- li timore est inseparabile. Vides vt operibus istis, iustificatio- nē & salutē nostrā, quatenus ex nobis pēdere potest, deus im- putet. In iustitia, inquit: sua, quam operatus est, nō, quam cre- dendo solum accepit, viuet. Nullis quam auersis iam à viā ve- teri iam humiliatis, iam contritis corde, iam cum sollicito ti- more mandatis eius obsequētib; promittit medelā & sa- nitatem, ad solos illos, respecturum se affirmat. Ad quem, in- quit, respiciam nisi ad pauperculū, & contritum spiritū, & tre- mentem sermones meos? Vides vt neget se respecturū ad a- lios. Prærequirit ergo illa in nobis opera, quibus tales reddi-

DE FIDE ET IUSTIFICAT.

Amore
aut contri-
tione nos
non sana-
ri, sed dei
gratia

mur, non quod his ipsis assequuti iam simus iustificationem gratiam, quæ in vno illo misericordiam ad nos respectu cõfessio-
rit, & exigit. Nam quod contriti corde, hoc ipso sanati
sed velut preparationes quasdam ad eandam, in nobis præparat
viuificati nondum sint, sed adhuc, ut sanentur indigeant, illi
propheta, etiam alio loco affirmat. Quia hæc, inquit, dicit
cellus & sublimis, habitas æternitatem &c. ut viuificet spi-
ritum humilium, & viuificet spiritum contritorum: & rursum
in persona saluatoris. Spiritus domini super me, eo quod
vnxerit me dominus, ad annunciandum mansuetis, misit me
ut mederer contritos corde. Vides cor contritum exigi in nobis,
bis, priusquam illud sanare, aut viuificare dignetur dominus
priusquam illo misericordiam suæ oculo ad nos respicere.
Quamuis ea ipsa nostra sanitas, vita, aut iustificationis gratia
non ex nobis, aut nostra contritione sit, sed illi, à deo superueniat.
Et hoc est, quod clarissimis verbis Dauid prædicitur.
Qui sanat, inquit, contritos corde, & alligat contritiones
eorum. Ita Christus, promittit laborantibus, & iugo peccatorum
oneratis, refectorem, si tamen prius ad se veniant Venite
quid, ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego
cuiam vos. Ad se venientibus, promittit suam gratiam. Et
nunc ad Christum, nunquid est dormire, aut confertis sub
manibus otiosum quiescere? an non conuerti, & moueri ad
Christum, affectus cordis. & amoris, non pedum gressibus
Opera ergo ille nostra prærequirit, quibus positus, promittit
non desore suam gratiam.

Et hætenus quidem, priorum duorum articulorum, confessionis
aduersariorum de fide & iustificatione hominis, præstigia, satis excussimus,
& euides fecimus, non solum prodigiis, & absurdissimis erroribus
plena esse verba singularia, sed etiam, ut ex his nihil certi ac
definiti quisquam possit intelligere, quæ fidem in vniuersa hac
controuersia, & quotiescunque de fide iustificata loquuntur,
intelligat. Quod tamen de re omnia, clarissime explicatum,
ac definitum oportuit, ut quo vno, totius salutis nostræ
summam volunt consistere. Neputo tam amethodos, quin
fecissent, si modo ipsi certo intellexissent, & intelligerent,
de qua fide seipsos loquentes intelligant.

Tertij vero articuli eorundem de hac ipsa sua fide, quo
eius viam, operantemque efficaciam explicant, discussio

nam tantisper differemus, dum hanc de notione eiusdem in-
quisitionem abſoluerimus, ad quam reuertentes.

Haud immerito ſperabam fore, vt in apologia eiusdem cō-
feſſionis ſuæ, quæ fortè ob breuitatem, in eadem dicta videri
poſſent obſcurius, explicata inuenirem certius, diſtinctius. *Excusſio eorū quæ apologia*
& luculentius. Quam vniuerſam (verbosam ſanè & prolixā, cōtinet, ad
vnde & breuiter hic ſubiiciemus, quæcunque ad characte- *fidei ſuæ*
rem, ſinitionemque, quam hic inueſtigamus, fidei illius perti- *characte-*
nent) non paruo tēdio iterum, iterumque perlegi, & ſingula *rem perti-*
penè verba diligenter excuſſi, ſed nihil magis inueni conſo- *nentia.*

num, nihil coherentius, certius, definitius, imò vniuerſa hæc
apologia, maximè autem, quatenus concernit præſentem cō-
troversiam, magis errantes, velut in tenebris, aliquos quam
certa via, recto curſu, orationis luculentia, in certum ſcopū *Qualis apo-*
apte tendentes, videtur exprimere, nec ex ea vniuerſa mihi *logia in v-*
perſuadere poſſum, ipſos certo, & clare intelligere, quid fidē *nuerſum.*
loquentes intelligāt. Tu vide lēctor & diligēter aduerte ani- *Quam va-*
mum, an forte idem tibi mecum videbitur. *rias fidei*

Definientes itaque in apologia fidem illam ſuam, cui iuſti- *ſuæ defini-*
ficationis gratiam, & ſalutem, honorumque omnium cumu- *liones apo-*
lum acceptum referant. *logia cōti-*

Hec igitur fides, inquiunt, ſpecialis, qua credit vnusquiſq; *neat.*
ſibi remitti peccata, & deum placatū nobis eſſe propter Chri-
ſtum, cōſequitur remiſſionem peccatorum, & iuſtificat nos.
Et quia in pœnitētia, hoc eſt, in terroribus, conſolatur, & eri-
git corda noſtra, regenerat nos, & affert ſpiritum ſanctum,
vt deinde legem dei facere, videlicet, vere diligere deum, at
que eū timere, illiq; obedire poſſimus. Et paucis interpoſitis. **II.**

Et hæc fides, eſt notitia Chriſti. Et rurfus poſt aliquanta. **III.**

Eſt autem ea fides iuſtificans, non tantum hitoriæ notitia,
ſed aſſentiri diuinæ promiſſioni, in qua gratis propter Chri-
ſtum offertur remiſſio peccatorum, & iuſtificatio.

IIII.

Et ne quis, inquiunt, eam ſuſpicietur tantum eſſe noticiam
hitoriæ, addemus amplius. Eſt velle, & accipere oblatam pro-
miſſionem, remiſſionem peccatorum, & iuſtificationem, nec
ſufficit ad fidem iuſtificatē, credere ſibi peccata dimitti, &
propter Chriſtū ſe in gratiam recipi, hoc itē velle, ſed oportere quoque hanc recipere.

Hæc ſunt, quæ immenſa illa, & conſuſa apologia, ad cha-
racterem, ſinitionemque eius, quam docent fidei pertinentia

continet. In quibus quatuor diuersissimas, imò secum
tes definitiones vnius illius suæ fidei intelligo. Quæ
lo pressius excutiendæ sunt, vt & tu lector intelligas,
rarium, aut falsum sit meū de eisdem, quod iudicauimus
cium.

*Ipsos loqui
de fide non
catholica.
sed quadā
speciali.
Primæ de
finitionis
excussio,
credere
se placere
deo per
Christum.*

In primis hoc prudenter, & rectè faciunt quod nos
nent, de fide se loqui, nō vt omnes communiter, nempe
tholica, sed de fide quadā speciali, ea videlicet persuasio
quia quis de se credit sibi remitti peccata propter Christi
& quod deū placatum habeat. Vt hætenus apologia per
re possit ad elucidationem quarti suæ confessionis
cuius verbis, vt ostendimus, lectori de hoc ipso ingere
dubium. Nam hic clarè explicant, de speciali persuasione
se loqui: hanc fidem remissionem peccatorum consequi
iustificare nos, non illam catholicam. Et hætenus eni
inuenisse te aliquid certi, quod intelligant. Sed quæ illi
finitioni suæ adiiciūt continuo, faciunt, vt de alia fide in
logia, de alia vero, in illa sua confessione loqui ipsos
credas, & existimes,

*Vt euiden
denter pu
gnent apo
logia, et
confessio.*

Nam quinto, quem audisti, eius articulo, dicunt spiritum
sanctum, per verbum, & sacramenta dari hominibus, quæ
efficiat in Euangelij auditoribus, iis tamen, quibus & quæ
deo visum est. In apologia dicunt planè contra. Ipsam
pe fidem, spiritum sanctum in nobis præcedere, imò per
conferri nobis eundem. Aut ergo euidenter secum pugnat
apologia & cui eadem patrocinatur, confessio: aut de alia
illa, de alia in hac fide, vt loquantur necesse est.

*Secundæ
definitionis
excussio.
Fides Chri
sti cognitio*

*Quibus
modis in
nobis gene
retur co
gnitio.*

Quod addunt deinceps, & secundo loco subiiciunt, hanc
hanc esse cognitionem Christi definientes, ea nec prioribus
nec sequentibus consonant, ita vt cogaris, adhuc nouam
quam fidem, quam, hic definientes intelligant, inuestigare
querere.
Cognitio in nobis est, aut ex sensibus, aut superiori aliquid
quod rationi innotuit principio, aut desuper infusa diuina
Sensuum beneficio proprie cognoscimus, quæ sub sensuum
experientiam ueniunt, quamuis non sine adhibita illis
nis regula. Aequè ratio, in cognoscendis his, quæ ad se
priè pertinent, utitur nihilominus, quam diu corpori com
cta est, adiutorio & beneficio sensuum, quibus doctrinam
aut viua voce, aut scriptura, loquentibus nobis instructio

cipimus, qui nos, vel ordine quodam, & rerum consequentia deducant ex notis nobis in notitiam eorum quæ ignota fuerant (quomodo ingenerantur nobis disciplinæ omnes inuentæ humanitus) vel ex fide veritatis, quæ apud nos habet in-
Sciētifica.
 doctiam, eorū, quæ certo sibi explorata affirmant, nobis quoque certam fidem faciunt. Qualis ferè notitia historica, quæ
Historica.
 per scripta ab his, qui vel rebus gestis interfuerunt, vel certā earundem notitiam habuerunt, antiquitatis, & præcedentiū nos seculorum cōsensu ad nos perlata, sui fidem apud nos facit. Quomodo etiam de Asia, Africa, cæterisque, quas ipsi nō vidimus regionibus, & incolarum moribus, referētibus aliis dignis fides, qui ipsi easdem lustrauerunt, credimus.

Ad hoc genus, Christi fidem pertinere, nec desuper diuini
Fidei
 tus infundi, (quemadmodū quæ prophetico spiritu, aut aliter illuminati sancti dei, plerique acceperunt homines) ipse nos docet Apostolus: Qui non esse personarum acceptionem apud deum Romanis approbans, primum ex Esaia, dicente:
Fidei noti
 Omnis qui credit illum, non confundetur: deinde ex Ioele, *tiā non in-*
 qui futurum prædixit, vt Omnis quicumque inuocaret no- *fundi de*
 men domini, saluus fieret, ita subiungit. Quomodo ergo in- *super, vt*
 uocabunt eum in quem non crediderunt: aut quomodo cre- *propheti-*
 dent ei quem non audierunt? Quomodo autem audiēt sine *ca, sed ex*
 prædicante? & adhuc ex Esaia, dicente: Domine, quis credit *auditu, &*
 auditui nostro? concludit tandem. Ergo fides ex auditu est, *traditione*
 esse.
 auditus autem per verbum fidei, hoc est, Euangelium, aut do-
 ctrinam Christi. Affirmat, quod vides, fieri non posse, vt cre-
 dat quis, his quæ non audierit, & edoctus fuerit, Audire autē
 edoceri que neminem posse, nisi doctorem, & Christi doctri-
 næ præconem habeat.

Cum ergo dicunt hic aduarsarij, fidem de qua loquuntur, esse cognitionem Christi, eam necessario cognitionē debēt intelligere, si modo quid intelligant. qualem de Christo facit fides catholica, quæ diuinis scripturis, & ecclesiasticæ tra-
Vt etiā in
 ditionis auctoritati, imò diuinæ ipsi veritati adæquate inniti *hac defini-*
 tur quam hi, suo more, appellant historicam, nec dignantur *tione pug-*
 suæ fidei nomine. Pugnāt proinde etiam hīc secum, fidem *nent secū-*
 definiētes cognitionem Christi, & tamen specialem, & di- *nec cum*
 versam facientes à catholica, qualem ex scripturis habemus *priori ea*
 de Christo, & aliis, quæ salutis nostræ gratia in eisdem no- *consonet.*
 bis sunt tradita.

Iam vide, & in sequentibus, num quid magis explicent, aut

Tertia secum constent, & conueniant. Ita autem habet *tertia*
definitio proferunt, definitio.

in excussio Est, inquit, ea fides iustificans, non tantum historia
fides notitia sed assentiendi diuinæ promissioni, in qua gratis propter
historia stum offertur remissio peccatorum, & iustificatio.

et præ- Hoc primum aduerte lector, illos hic confiteri, suam
reæ assenti esse notitiam historię, sed non solam notitiam eiusmodi
ri diuine insuper aliquid, nempe assentiendi diuinę promissioni, de
promissio- tuita nostra iustificatione in Christo. Per historiam autem
ni. nisi vniuersam diuinam scripturarum intelligant, diuina
 possunt, quid intelligant. Neque enim puto, quod aut
 nam Iliadem, aut Romanam historiam intelligant: sed quia
 uinis scripturis sunt prodita, tametsi ea ipsa, haud proprie
 storię designentur nomine, ut quę gestę rei seriem narra-
 nēque cōtinet, qualia nō sunt vniuersa quę in scripturis
 tinentur, cum tamen ea vniuersa indistincte respiciantur
 des catholica, & eis credat, ut diuinis oraculis. Quam
 titiam illi appellant, & que loquuntur inepte, & improprie.

Ut fides nō que enim fides: est notitia omnium quę scripturis sunt prodita,
fit notitia quę exercitatione, meditatione, & assiduo studio acci-
aut historie tur, sed firmus assensus animi, quo nihil dubitamus vera
aut alteri se omnia: siue omnium eorū notitiā habeamus (quales quę
cuiusque paucissimi reperiuntur) siue non habeamus, siue intelligamus
rei. siue non intelligamus omnia. Sed ita mihi illi loqui videtur
 perpetuo, quasi studio hoc agāt, ne à quoquā possint inueniri.

Interim tamen fatentur suam illam fidem esse notitiam
 storię, siue illā fidē, siue exercitatione & studio partem
 scripturarum, aut in vniuersum, aut qua parte proprie
 riā continent, intelligant: quamuis præter illam (quę
 demum intelligant) notitiam historię, etiam hoc, illi tribuant
 quod diuinis assentiatur promissionibus.

Promissio- Hoc itaque mihi velim respondeant, de quibus hic loquuntur
nes diuinę diuinis promissionibus. An de his quę in scripturis
factę: Per continentur: an vero de alijs quibusdam quę extra scrip-
scripturas. tū sunt? Quales duplici genere imaginari possumus: nempe
Extra scri- uersalis pertinentesque ad omnes, aut speciales, quę cer-
pturas. tainam personam respiciunt. Vniuersalis erat, quę Noe facta
Vniuersa- quod deleturus deinceps non esset deus vniuersam carnem
les. aquis diluuij, Specialis verò, quę fiebat Abrahę, cum
Speciales. præciperet deus, exire de terra & cognatione sua, peregrinari

rique in terra aliena: hæc nempe, faciamque te, inquit, in gentem magnam, & benedicam tibi, & magnificabo nomē tuū, erisque benedictus. Vtriusque verò generis notam præferbat, quæ eidem pmissum est in semine ipsius benedictionem accepturas omnes gentes, specialis equidem, ea parte quæ in ipsius semine, vniuersalis verò, quòd omnibus gentibus eadem promittebatur impartiēda benedictio. Has verò promissiones, illi, non ex scripturis, sed ex factis specialiter ad se diuinis acceperunt oraculis, tametsi diuinus ille spiritus, per Moysen, ad nostram quoque instructionem, in publicas scripturas, eas ipsas retulerit.

Hoc ergo nunc mihi respondeant aduersarij, cum fidei sue præter notam historię tribuunt, quod insuper diuinæ promissioni assentiatur, an loquatur de diuina promissione quæ in scripturis, & ut in scripturis, an verò, de aliqua quæ extra scripturas diuino oraculo vni aut alteri facta est, eaque, aut vniuersali, concernente omnes, aut speciali, quæ vnā tantum personam concernit aut alteram.

Si de vna aliqua, quæ in scripturis continetur, iam bis ineptiunt, & se ridiculos faciunt, primò in eò, quòd fides illa specialis, tantopere ab ipsis prædicata, non solum nihil hoc pacto, præ nostra catholica, speciale, & insigne haberet, imò in eā ipsa includeretur, & esset eius quædam exigua particula, cum non solum vni illi diuini promissioni, quæ nobis gratis offertur remissio peccatorum, & iustificacionis gratia in Christo, sed promissionibus omnibus, nec iis tantum, sed & cõminationibus, breuiter omnibus quæcunque in diuinis scripturis cõtinentur, & eo sensu quem in illis ipsis intendit facit spiritus (in quo tamen, nõ suo sensui, sed catholica ecclesia, fidelis credit: eū esse verū germanumq; scripturarū sensum nihil dubitans, quem eadem ipsa sequitur, & sequuta est & catholica Christi ecclesia) firmissimè credat fides catholica. Deinde, etiam in eo, quòd vnā hanc promissionē distinguant, & separent à reliquis omnibus quæ diuinis scripturis cõtinentur, eamq; distincta specialique fide credi velint à cæteris omnibus. Quæ vniuersa, nõ indiscriminatim, & indistincte credimus vnā fide catholica, ut quæ dei veritatem in vniuersum respicit: illi adæquate innititur: quicquid ab ea prodit, illi certissimo assentitur.

Quod si non de promissione diuina quæ in scripturis est,

DE FIDE ET IVSTIFICAT.

aut vt in scripturis est, sed de altera quadā extra scripturam loquatur ante omnia docere nos debuissent, cuiusmodi verborum forma, & tenore ea sit, ad quē, aut quos facta, eius certum & infallibile argumentum habeant, & vnde toto sciant tam gratū deo, eiusmodi promissioni credere, vniuersis quæ per diuinas scripturas idem nobis ingeritur loquitur, vt illi specialiter fidei condonet peccata, & iustificationis gratia eādem remuneret: illam autē catholicam, melius faciat. De quibus vniuersis, nisi certissimam ante nobis rationem reddiderint, vtiq; intelligunt quam sunt ingratum quā ridiculi, qui, vt sibi credamus, sua somnia, nec satis ex peccata ingerentibus, à nobis exigunt. Tu vero ex his lector estimationem fac, an in hūc, quem hactenus audisti, modum suam nobis fidem explicantes, eam ipsam, quæ sit de qua loquantur, intelligant: mihi sanē credibile non videtur. Quam meam sententiam, magis adhuc confirmat etiam quarta, quæ subiungunt, eiusdem finitio.

*Quarta definitio-
nis excusio
Fides velle
accipere oblatā
à deo promissionem*

Et ne quis, inquiunt, fidem suspicetur tantum esse nomen historiarum, addemus amplius. Est velle, & accipere oblatam à deo promissionem, remissionem peccatorū & iustificationem. Nec sufficit ad fidem iustificantem, credere sibi peccata dimitti, & propter Christum se in gratiam recipi, hoc item velle, sed oportere quod hanc recipere.

Perpende obsecro lector hæc verba diligenter, & videndum est, adhuc nouam quandam, etiam alterius, nescio cuius nouæ fidei, qualem in prioribus omnibus non audisti, intellexisti, faciem exprimant?

Vt hæc de finitio eius denter pugnet, cum prima & 4. confessionis ar.

In quarto suæ confessionis articulo, & prima definitionis apologia, hæc erat ipsis fides iustificans, qua credit quis gratiam recipi, & peccata sibi remitti propter Christum, morte sua pro peccatis nostris satisfecit. Hanc vnā fidem illic affirmant ad salutē sufficere, & nobis pro iustitia impetri corā deo. Cum his iā cōfer, quæ hoc loco de sua illa fide dicunt, & vide, an in eandem cōueniant. Est, inquiunt, velle & accipere, oblatam à Deo promissionē, remissionem peccatorum, & iustificationem. Illic, ipsis erat fides iustificans, credere ob Christū, se in gratiam recipi, sibiq; peccata remitti. Hic, iisdem, eadē illa fides, est, velle & accipere oblatā à deo promissionē. Vt autē toto genere hæc à se differant. Certe se iust

se iustificari propter Christum, & velle atque accipere oblatam à deo promissionem, nemo non intelligit, qui latini sermonis non ignarus, vocabulorum, & rerum rationes intelligit.

Deinde, Quo pacto non euidenter ista inter se pugnāt? si dem qua credimus nos iustificari à deo, & in gratiam recipi propter Christum, nobis imputari pro iustitia coram deo, nosque iustificare (quod quarto confessionis ar. & prima definitione apologiæ affirmant.) Et non sufficere (quod hic dicunt) ad fidem iustificantem, credere sibi peccata dimitti, & propter Christum se in gratiam recipi, sed oportere insuper eandem, & velle, atque etiā accipere. Quo, inquam, modo hæc non pugnāt è diametro? Si fides, qua credimus nos iustificari & propter Christum in gratiam recipi, nobis imputatur à deo ad iustitiā, & nos iustificat, quomodo ea ad iustificationem non sufficit? Si non sufficit, non iustificat. Si sufficit, quomodo præter illam requiritur, ut iustificeris, non solum velle illam ipsam iustificationis gratiam, sed etiam, ut eam re ipsa recipias? Hæc, ne tibi verba videntur hominum intelligentium quid loquantur, aut intelligant?

Dicunt iustificantem fidem, ne quis eam suspicetur notitiam historiam, esse, velle, & accipere oblatam à deo promissionem. Quid est hoc? Quid inquam, oblatam à deo promissionem velle, & accipere? Diuinas promissiones, volumus quidem omnes, hoc est, optamus, ac desideramus ea, quæ eisdem promittuntur (neque enim aliud nobis erga eas velle est) sed non accipimus omnes, qui non omnes illis nos dignos reddimus, nec eiusmodi, quibus, qualibusque promissa sunt. Velle proinde, oblatam nobis à deo promissionem, quid sit, quiuis intelligit. Sed nec hoc, intellectu difficile, aut obscurum est, quid sit, oblatam à deo promissionem accipere, nempe, rem promissam assequi, atque eius compotem fieri. Sed nisi explicuerint, quid faciens, aut quo pacto, illam ipsam promissionem assequar, quid obsecro his verbis explicant? Affirmant, non sufficere ad assequendam promissam in Christo iustificationis gratiam, credere, quod propter Christum illam assequutus sis; neque etiam, si illi credulitati adiungas, eius obtinendam voluntatem & desiderium, sed oportere insuper, ut eandem re ipsa accipias. Hoc ergo nobis explicant, ut intelligamus, quo nobis præter illam ipsam fidem, quam alibi prædicant solam sufficere, præter salutis, (quod eidem hic adiuxerunt)

*Diuinas
promissiones.
Velle.*

runt) desiderium, nec tam cum illa sufficere affirmant: inquam nobis, præter hæc, ad iustificationis gratiam recipiendam, accipiendamque opus sit?

Cōstare ex præmissis, Aduersarios nihil certi de fide intelligere. Vides lector, quantum hi, & quam infœliciter laborant explicanda nobis fide illa sua, cui vni, summam salutis tribuunt. De qua, si quid certi intelligerent & iam aperirent, constituisent, idem aliquid certumque etiam perpetuo quererentur. Quisque enim, de quo certi aliquid cōceptum non ipsam rei veram rationem assequutus est, saltem facilius cogitationis imaginem facili explicat. Secus his accipere, qui de re quapiam, videntur quidem sibi videre aliquid, indistincte, confuse, & proinde qui videant explicare nesciunt.

Hanc perplexitatem in omnibus istiusce fidei professoribus animaduertens, ac perpendens Ioannes Caluinus, in illo suo, de institutione religionis Christianæ, cap. 4. vniuersum, in hunc modum explicandum incumbit quidem diligentius, & accuratius: sed res ipsa inexplicabilis, explicari nō patitur: eò minus, quòd nec de illa ipsa (vt diximus) potest, quamuis falsi aliquid, certò illi omnes intelligant, nec sibi quid se videre videant. Quòd, vt etiam in illo ipso intelligi quo nihil verum dubites in omnibus (tamen quæ omnia nomine ab ipsis exhibita sunt, suæ fidei confessio, & theologica, hoc satis demonstrent de omnibus) non tamen vabimur etiam huius sententiam explicare, & excutere, proferimus, ne querantur iniquiores nos fuisse in explicanda rum sententia. Definit quidem confidenter satis, fidem suam Christianam, quam dicunt, quod sit diuinæ erga nos beneuolentiæ, firma, certaque cognitio, quæ gratuite in Christo promissionis veritate, per spiritum sanctum reuelatur nobis, & cordibus obsignatur.

Sed quando hæc ipsa definitio pressius excutitur, nihil inuenitur indefinitius, nihil confusius. Quod tamen per quam facio, quo pacto hanc suam definitionem explicet, loquitur, & probabilem facere conetur, præmittendum est, & ipse queratur circumscriptam à nobis, & concubitus ductam eius sententiam.

Definitionis per eundem & accepti non sumus: Proinde à sophistis, quos dicit, explicatio. In primis. Non vult esse posse fidem, per quam, deo per eundem & accepti non sumus: Proinde à sophistis, quos dicit, explicatio. sticis, non paruo ecclesiæ malo, profectam affirmat, quæ

riam distinctionem fidei formatæ, & informis, reclamante scriptura vniuersa; quos & dicit, de fide imperitè, & insulsè stridere magis quàm loqui (illiusmodi modestia statim perfundit, atq; imbuit omnes p̃fessores suos, hæc noua doctrina euangelica, quamvis alioqui, & natura modestissimos) Cui tamen, vt pro his sophistis verbo obiter respondeam. (neq; enim hic immorari decretum est) habent hi magnos suæ illius distinctionis authores, Christum, Euangelistas, & Apostolos, ex quibus supra clarissimè demonstraui, non omnem fidem, gratos nos deo facere. Imò, inquit ille. Si habuerom omnem fidè, ita vt montes transferam, nihil sum, nisi præter fidem, etiam charitatem habeam.

Ipse verò, vnicam tantum piorum fidem agnoscit, cū Paulo, vt dicit, Apostolo. Qua in re, quantum cum Paulo conuenit, ex his, quæ suprà de fide ex scripturis demonstraui, est euidentissimum.

Fidem, qua deum credimus veracem, æque nō posse falli, ac fallere, qua veritati eius firmiter innitètes, diuinas scripturas pro certissimo oraculo habemus, vt nullius momenti affirmat, ita indignam esse vult appellatione fidei, à cuius solida veritate absit longissimè. Energiam eam vlut esse fidei, vt erga deum, affectu, corde, & amore afficiatur homo. Nullam proinde mentis assensionem, nisi quæ ad cor ipsum vsq; penetret, atque in eo defixa resideat, viuasq; radices agat, quibus firmiter, & velut inseparabiliter adhareamus deo, dignā veræ Christianæq; fidei appellatione existimat. Vt quæ, cōtenta non sit simplici cognitione historię, (sic fidem appellant, qua scripturis, vt diuinis oraculis credimus, quàm autè propriè, paulò ante explicatum est) nisi, & cor hominis, penitus insideat, atque occupet, quàm vt euanescat temerè,

Esse quidem verbum (ita scripturam appellant) eius obiectum, & scopum, in quem perpetuò collimare debeat: à quo si vel parū deflectat, iam non fidem, sed incertā credulitatem esse, & mentis vagum errorem. Esse idem & basim, qua sustineatur & fulciatur, vnde si vel paululū declinet, corruat. Ipsam inueneri deū in verbo, vt in quodā speculo, per quod, semper se representet, iis quos ad se vult trahere. Attamen, in illo ipso verbo, precipuè respicere, qua erga nos voluntate sit. Cuius fundamentū sit, præsumpta de dei veritate persuasio. Nec tamen, qualiscunque diuinæ erga nos voluntatis noti-

DE FIDE ET IVSTIFICAT.

tiam, fidem intelligit: Non enim, quæ indignantem, vindictam; respicit: sed quæ clementem, benignum, & proprium. Illi siquidem, refugere ab eo nos docere: at fidem, quærere oportere deum, non fugere. Ad ipsum quærendum nos allici, cum ipsum esse bonum nostrum nobis persuasum est. Illud nobis confirmari, ubi sibi curæ, studio quæ salutem nostram esse dederat. Quod, cum una gratiæ promissione faciat, quæ se nobis iustificatur patre esse, ea opus fuisse: ut in quam solam reclinaretur hominis possit. Et quia non multum habitura esset momenti, diuinæ bonitatis notitia, nisi in ea, nos simpliciter acquiescere faceret, excludendam esse dubitatione mixtam intelligentiam, quæ non solidè sibi cõstet, sed secum ipsa discere addidisse proinde se in definitione fidei, certam, & firmam. Quippe, plenam, & fixam, qualis de rebus compertis esse solet, certitudinem, fidem ipsam requirere.

*Eiusdem
finitionis
excusio
penè ne-
cessaria.*

Hactenus lector rhetoricantem audis Caluinum, & suam dei definitionem explicantem, non paulò certè (quod impudenter confitendum est) probabilius, verisimilius, & consistentius quam vniuersa confessio, & apologetica, quas iam excusationem, imò, quam omnes, quos videre cõtigit, professores huiusmodi fidei. Nam, & certam definitionem saltem proponit: & partes certò ordine exequitur, & explicat. Id quod de his res in aliis omnibus. Quos velut cæcos in tenebris errare in illacque, & in circuitum agi magis, quàm aliqua certa viam videre videas, quoties fidem nobis suam explicant. Quæ enim illum mihi tacitum hic præterire visum non est: ne quis forte nouæ huius fidei sectatorum, saltè in illo superesse eidem solidum aliquid sperare posset, quod à nobis euersum non sit. Nihil enim plus, etiam in illius definitione, si vniuersa diligenter excutiantur certi & solidi in quo acquiescere possis, inueniuntur nihil certius de fide illorum intelliges, etiam si ita quæraris qui sequi cupias.

Audisti in primis, definientem suam illam fidem, esse diuinæ erga nos beneuolentiæ cognitionem certam & firmam beneuolentiæ inquam, demonstratam nobis in promissione fidei gratuita, quæ nobis in Christo facta est: qualem ex deo, & aut diuinis scripturis concipimus. Quam, cum habeat omnia qui fidem catholicam habet, qui Christo nomen dedit & diuinis scripturis credit ut certissimis oraculis, nihil adhuc tibi merito videris intelligere, quam particulam quantam

fidei quā nos profiteamur, catholicā: quā in vniuersum credimus ijs omnibus, quęcunq; à deo nostrę salutis gratia nobis reuelata sunt vt non toti, vniuersęque fidei, sed quā parte illa. Dei erga nos beneuolentiā, quod dictum est modo, nobis testificaram, respicit, illam quā efferunt energiam suā illius fidei ipsos attribucere, merito existimes.

Sed cum illi notitiā, quā, & assensionem dicit, post seipsum explicantē attribuere videas, vt sincero cordis affectu, & amore afficiamur erga Deū: vt in corde nostro, viuas, firmasq; radices iaciat: iam meritō dubitare incipis, quid velit dicere: Cū hac, neq; notitię, neq; assensionis, (quę rationis sunt propria) possint cōpetere. Nā cor (quod cōtra mētē idē ipse distinguit perpetuō) metaphorica illa locutione, vt trāsfertur ad animum, partem illam animę affectuosā atq; imperiosā, cui propriē cōuenit, amare, odisse, velle, nolle, haud dubiē intelligit: si modō aliquid intelligat. Vt autē diuinę erga nos beneuolentię notitiā quā concipimus, non solū ex vna illa, cuius ipse meminit, promissione, sed etiam ex vniuersis eius erga nos operibus, nepe, quod nos creauit ad suę beatissimę bonitatis confortium, & tam multis beneficiis, tā benignē, ac liberaliter nos cumularit, & cumulat, nō immeritō ad sui amorē prouocare nos debeat, & plerisque prouocet, quos idē amor ille (quę amoris natura, & vis est) in amatum transformet, & velut glutino quodam illi vniat, atq; vniōne eiusmodi familiares faciat, ac fiduciam pariat, & velut securitatem quandam, qualis inter eos est, qui se mutuo & sincero affectu diligūt, etiam nos intelligimus. Sed vt vniuersa hæc, illi notitię propriē tribuamus, ipsā rerum natura & ratio nō paritur. Aliud siquidem est amor, aliud amati notitiā. Hęc, illam vt præcedat oportet: quando amor prærequirit amati notitiā. Ille tamen, hac, est perfectior: neque ex hac, vt integra, tota que sua causā pendet, sed liberę voluntatis (quā cordis nomine per translationem scriptura significat) germen est.

Multō minūs intelligis quid intelligat: imō certius intelligis, quod nihil certi intelligat, quando eandem fidem, & partes definitionis eius explicans, nunc spem, nunc fiduciam ipsam facit, vt de qua intelligit loqui Apostolum, cū his promittit salutem, qui fiduciam, & gloriationē spei ad finem vsque, firmam retinent. Quid enim spei, quid fiducię cum no-

DE FIDE ET IVSTIFICAT.

ticia commune est?

Nos cum omnibus rectè loquentibus, & qui quod loquuntur intelligunt, distincta hæc, & diuersa intelligimus: fidem, spem, amorem seu charitatem, & fiduciam illam firmam, quæ ipsa spei gloriatio rectè intelligitur dici ab Apostolo: quæquam vnum istorum ex altero oriatur, & pèdeat. In quibus primum omnium, fides est: primum dico, non perfectione, sed tempore. Oportet enim accedentem ad deum iam credere. Ex fide, quæ nobis proponit dei erga nos, quauis peccatores, beneuolentiam, & omnibus sincero corde ad reuertentibus paratam misericordiam, spes nascitur, qui eandem bonitatem, & misericordiã confidere incipit, & ad ipsum accedere, affectus cordis, amorisquæ, non pedum progressibus: per quem, cū illum iam attingit, iam assequitur, tenet, complectitur, ipsique vnitur glutino vnus spiritus, incipit in se eius suauitate perfundi: cōsolationes sentire, & vult amicus amico tandem familiaris efficitur: ex familiaritate illa fiducia, illa gloriatio spei nascitur, non iam remissionem sentiat (quæ, secundum, in hoc progressu, locū obinebat) brauij, & coronæ firma certaque expectatio. Quæ omnia diuersa, qui in vnum confundunt, & in vnus fidei rationes quærunt concludere, & proinde, solam nos fidem iustificationis cōtendūt, quid agunt aliud, quàm quod ineptissimè, & pertinacissimè altercantes de vocula, rem ipsam nolint intrinsecè: imò studio quærant obscurare, ne possit à quoquam intelligi: & inuolutorum, perplexorumquæ verborū fumos fundant in oculos.

Epilogus Et hætenus quidem priora duo sigilla noui huius euangelij, de apertis libris, de iustificatione quæ per solā fidem est, satis ut puto per hætenus ruiumus. Quorum primum, est in ipsa ratione illius prædicati, duobus scilicet à se fidei. De qua, nullam apud aduersarios certam rationem, aut notionem, adhuc constare, in quam perpetuo aduersarij, uersa respicientes, nunc hoc, nunc illud proferant, sed incohærens, nihil consonum, imò falsa, imò pugnantia cōtentione fidei mihi satis demonstratum videtur. Et quanquam omnes peruginari videantur, illam specialem persuasionem, qua quisque persuadeat, ad se certò pertinere promissionem iustificationis, & salutis in Christo: se illius iam factum participem stimantes eiusmodi persuasionem neminem posse fallere.

men respiciētes interim ad rationem fidei catholicæ, qualis hætenus ab orthodoxis patribus nostris tradita est, & ad tā multa, quæ passim recurrunt in scripturis, illi suæ imaginatio ni aduersantia, nesciunt quò se vertant: sed nunc vnum com miniscuntur, nunc aliud: sed nihil conueniens, imò secum pugnantia omnia, & falsitatem illius suæ stultissimæ, & vanissimæ imaginationis euidenter coarguetia, quemadmodum euidentissimum fecimus.

Secundum verò sigillum eius doctrinæ, sub quo clausa cōduntur illa eius tam multa mysteria, est in eo, quod sola illa sua fide iustificari nos, docent. Quod, non solum illam eorū fidem, (quā adhuc nesciunt quæ sit, & inaudita hætenus fuit omnibus) imò, nullam omnium fidem solā facere, sed multa ad hoc alia, & in summa, dei illum syncerum, vincentemque in nobis amorem requirere, irrefragabili diuinarum scripturarum autoritate, certissimum fecimus.

Restant ferè adhuc bina eiusdem doctrinæ aperienda sigilla, sed in quibus nō tantum, vt in prioribus, nobis erit operæ huc explicandorum, & negocij, tertium nepe, & quartum (sub quatuor enim, vt candorum huius sigillis concludi præcipua eius mysteria, à principio an- propositio. notauimus.) Quorum tertium consequenti loco excutiendū

est, de fallacissima certitudine salutis, quam promittunt suæ fidei sectatoribus. Sub quo, etiam excutietur sextus cōfessio nis eorum articulus, quo prædicant suam illam fidem esse fecundam, & necessariò feracem bonorum operum. Quartum verò, & vltimum, consistit in modo, quo imaginantur gratui tam iustificationis, & salutis gratiam, quo, & meritum omne tollunt, & nullum operum nostrorum, hac in re respectum à Deo haberi, nullo eius respectu, & gratiā, à nobis volūt fieri. Apertio si gilli tertij.

Agè igitur ad apertionem illius sigilli tertij. Fidei catholicæ, quam nos profitemur, cum & ipsi tribuamus certitudinem firmam, plenam, fixam, qualis de rebus cōsima secutis, quam de, & noticia diuinæ erga nos beneuolentiæ exigere aduersa ritate salute, & non dum intelligimus, ea in re inter illos & nos esse diffinitis, quam tunc se prodit impietas. sectatori- bus.

Christi fidei, magnam, copiosam, effusamque in multos, Quale salu- luti certi- omnibus obuiam ac paratam dei misericordiā certò credit.

tudine doceat fides catholica. nec quicquam dubitat: nondum tamen certò apud se con-
tuit, nec certò sibi persuadet, quod ipse, eius sit particeps
sed indignitatis suæ, & gravissimorum peccatorum quibus
pium & misericordè dominum, in se tam beneficè, inco-
ter offendit, meritò trepidat, & in se cõfunditur: in ipso
fertim suæ cõversionis initio: non tamen desperat, nec de-
det animù: nihil dubitans, maiore esse eius misericordi-
s, aut esse possit nostra iniquitas: vnde & spem veniæ
pit, atq; illi se humiliter prostermit cù publicano illo
lico, nõ audès, uel oculos ad cœlũ attollere. Quo pacto
grediens, quemadmodũ prædictum est, & receptus tunc
a pientissimo patre, & misericordissimo domino, ex
consolatione, familiaritate, & fiducia paulatim concipiat
tamen salutis suæ securitatẽ omnimodam: suæ nimirum
tabilitatis conscius. Vnde etiam sollicitè, & instanter in
re Dei se continet.

*Qualis sal-
lutis certi-
tudinem si-
des a ius-
sariorum
exigat.* At lógè est diuersa certitudo salutis, quã fides illa specu-
aduersariorum exigat: quibus, Christi fidelis non est, nisi
lida persuasione Deũ sibi propitiũ, beneuolũque patrem
psuasus, de eius benignitate sibi pollicetur omnia, & diu-
erga se beneuolentie promissionibus fretus, indubitatẽ
expectationẽ præsumit: imò, non, nisi qui suæ salutis secu-
ti innixus, diabolo, & morti cõfidenter insulcet, ad illu-
plũ, qui dixit, se certũ, quòd neq; mors, neq; vita, neque
li, neq; principatus, neq; potestates, neq; virtutes, neq; po-
tia, neq; futura, breuiter, nulla creatura, ipsum possit a glo-
tate Dei diuellere, qua nos in Christo Iesu cõplectitur. Si-
tum sanctũ, hac in re, sigilli vice defungi affirmantes, ad
nas promissiones, vnde cõstet beneuolentie eius erga nos
gnitio, obsignandas in cordibus nostris: quarum certitudi-
idẽ mentibus nostris impresserat, atque eundẽ, ad cõfirma-
das, cõstituẽdasq; easdẽ, arrhæ locũ tenere. Quod ipsum
mari volũt ab Apostolo, ad Ephesios dicente. In quo &
dentes, aut postquã credidistis, obsignati estis spiritu
missionis sancto, qui est arrhabo, aut pignus hereditatis
stræ. Et rursus: Qui vnxit nos deus, qui & signauit nos, &
dit arrham spiritus in cordibus nostris. Qui testimonium
hibet spiritui nostro, quòd sumus dei filij. Quod ipsum
priẽ testimonium, tandem ille Calvinus affirmat esse
illam suam salutare, & euangelicam. Nec temeritatẽ apud
putari deant pronu-
eodem biguitis
salutis Sed
rere, in
risim
nem, l
diuini
quoru
fideles
fertim
sed po
re, diu
modi
cum d
thios
nis pro
seruitu
bus eff
tudine
ex suæ
ex carr
impro
nentis
te, inq
sanè, n
cũm ti
bation
profec
in altio
la (quæ
fidentia
tera. Co
tera qu
terit a
Quan
cõferas

putari debere, quod de Christi spiritu, tam securè gloriari au-
deant: cum Paulus eos demum, qui Christi spiritu aguntur,
pronunciet dei filios. Cuius testimonium, aut profectam ab
eodem reuelatione, si vel mēdacij, vel incertitudinis, vel am-
biguitatis insimulare horrendū est sacrilegium, in asserenda
salutis certitudine, quid, inquit, delinquimus?

Sed quantò hæc excusseris diligentius, tantò minus cohe-
rere, minus ipsos quid velint, aut intelligant, intelligere cla-
rissimè intelliges. Vt enim illam salutis suæ tantam certitudi-
nem, lōga seruentissimæ in Deum charitatis familiaritate, &
diuini spiritus diffusi in corde suo testimonio, tādē sit asse-
quutus electus ille Apostolus: certè, non dicit omnē Christi
fidelem, eiusmodi certitudinē habere: nec eandem, fidei, præ-
sertim, vt est noticia (quam ipsi suam fidē definiūt) attribuit:
sed potius, illi perfectiori charitati: quæ ab illa fide, toto gene-
re, diuersa res est. Nec semper Paulus, vt fidem habuit, eius-
modi illam certitudinem suæ salutis, & indissolubilis vnionis
cum deo habuit. Nunquid enim fidelis non fuit, cum Corin-
thios suo exemplo ad sollicitum studium mortificandæ car-
nis prouocans, ita scriberet? Sed castigo corpus meum, & in
seruitutem redigo, ne fortè cū alijs prædicauero, ipse repro-
bus efficiar. Et hæc, an tibi super omnem de salute sua certi-
tudinem securi, & non potius nutabundi, certè metuentis, &
ex suæ voluntatis lubrico, nutantia, atque inconstantia, &
ex carnis, sibi nos attrahentis sollicitatione vehementi atq;
improba, & proinde, sollicito timore sibi instantis, se conti-
nentis in procinctu, studio, & vigilantia esse videtur? Ne for-
tè, inquit, cum alijs prædicauero, ipse reprobus efficiar. Mihi
sanè, non super omnem certitudinem certi de salute sua, sed
cū timore, & sollicitudine ad eam contententis, & repro-
bationem fugientis, quamuis iam dudum cōstituti in magnis
profectibus, vox hæc esse videtur. At longè plus assequuti, &
in altiore diuinæ charitatis gradum subleuati, illa, ex episto-
la (quæ tempore posterius scripta est) ad Romanos plena cō-
fidentia, vox est, Quis nos separabit à charitate Christi? & ce-
tera. Certus sum enim, quia neque mors, neque vita, & cæte-
ra quæ subiungit. In summa, nulla creatura, separare nos po-
terit à charitate Dei.

Quantū, si & præcedētia, & subsequētia huius loci apostolici
cōferas, hoc clarissimè intelliges, his verbis nobis significare

k iij

*Eius ex-
cussio.*

*Vt male
ad eā accō-
modet ver-
ba aposto-
li.*

voluisse apostolū, vt fixos nos, & radicato in charitate. De
ex hoc, quod beneficiorum eius erga nos magnitudinem
gnē diligenterque æstimamus, & consideramus vt oportet
nulla tentatiōis vis, nulla creatura ab illo separare possit, ut
ipsi vltro ignauiter, turpiterque cesserimus, & ex se impo-
ti aduersus nos aduersario locum in nos dederimus, & in
submiserimus.

*Quam in-
pre confir-
ment illam
quam pro-
mittunt sa-
lutis certi-
tudine, ex
testimonio
in nobis di-
uini spiri-
tus.*

Quod verò de testimonio diuini in nos spiri-
us profertur, quod tandem suam illam fidem proprie faciūt, eiusmodi
vt satis demirari non possim, quis hæc dicētes agitet car-
tis spiritus, vt quā aliena loquantur, non intelligant. Sed
idem, spiritu promissionis sancto obsignari corda non in-
lium, vt credentes fiant, sed iam dudum credentium, & ex-
de, pœnitētium vitæ veteris, & ad deum per syncerū am-
conuersorum, imò, ab eodem in gratiam iam receptorū, qui
sentiant consolationem & suauitatem diuini amoris, vt
idem, velut arrabo sit, promissæ & expectatæ salutis, in
amore perseverantibus, tam est certum, tam expertū huius
in Christiana militia sese exercuerūt omnibus, tam com-
tū diuinis eloquiis (quod suprà clarissimè demonstrauimus)
vt planè rudem vniuersæ rei Christianæ se demōstret, quod
quis de hoc dubitare potuerit. Et planè mirandum est, qui
non intelligant Caluinus ille, & cæteri, illis ipsis, quæ cum
verbis Apostoli ad Ephesios, suam sententiā planè redarguit.
In quo, inquit, iam credentes, aut postquam credidistis, po-
gnati estis spiritu promissionis sancto. Præcedit ergo fides, &
gnaculum, aut sigillum in nobis spiritus, non sequitur, vt
aduersus omnem scripturam affirmant. Quod ipsum signa-
lum in nobis spiritus, velut suam causam effectus, ad hoc
quitur, testimonium illud quod idem ille spiritus nostrum
ritui perhibet. Vt intelligas, quā diuersa res sit Paulo Apo-
stolo, fides Christiana, & euangelica, ab hoc testimonio spi-
ritus, quod hi demum fidem faciunt, quantum illis cum
idem Apostolo de fide conueniat.

*Demōstra-
tur iactan-
tia ab ad-
uersariis
certitudi-
nis vani-
tas.*

Diuinis promissis firmiter credentes Christi fideles
uersi, nihil dubitant deum se patrem habere propitium, &
illi fore charissimos filios, si in timore illo filiali erga ipsum
continuerint: si mādatis eius obsequi sollicitè studuerint, &
debet bonos, & charissimos filios. Certum habet se accep-
ros salutem in Christo, si eidem, charitatis glutino copulati
obsequantur.

obsequentes fuerint. Neque enim ullis aliis, nisi his demum hæc, nisi frustra, & vanè, expectari posse, à diuinis scripturis, Christo, Apostolis, & Euangelistis, certissimò edocti sunt: quemadmodum suprà euidenter fecimus. Neque vllam inueniunt, tam absolutam promissionem, aut filialis adoptionis, aut salutaris gratiæ, quæ vsum rationis iam assequutis facta sit, in qua inclusa non sit conditio istiusmodi. Neque enim omnes, testamenti patris sunt participes, sed qui ipsum seruant: proinde absolutum nõ est, sed includit aliquid cuius observatio à nobis exigitur: à quo observato, aut secus, pendet delatè testamenti hæreditatis assequutio. Quam qui propositam qui dem, & delatà omnibus assequi voluerint, necesse est, vt seruando testamento studeant, vt memores sit mandatorum patris, & in filiali timore, ac reuerentia erga ipsum se contineant à nutu, ac vultu patris pendeant, & dependeant: illi gratos se filios exhibere conentur: eius imaginem in se exprimere vite puritate, sanctimonia, iustitia: in luce Christo ambulare, vt lucis filij, Christi doctrinæ fideliter obsequi. Nam his demum factum hunc causam salutis æternæ, hos à peccatis suis emundari eius sanguine, eiusdem ipsius Christi, & Apostolorum testimonio, suprà euidentissimum fecimus. Ad quæ dum quisque respicit, & à se exigat, an patris, quomodo prædictum est, testamentum seruauerit, meritò timeret, ac trepidat.

Et quæuis ille radicans, fixus, & iam velut familiaris amor fiduciam illam quandam securam salutis pariat. Hæc tamen securitas, longissimè abest ab ista securitate, quam aduersariorum exigit, & promittit fides: vt iam demonstratum est. Deinde, etiam illa ipsa qualiscunque securitas, non est inter ipsa nostræ conuersionis initia, quæ tamen necessario à fide inchoat: sed indignitatis nostræ cōscientia, & erga creatorē, & tam benignum & munificum in nos dominum, tam pium patrem, ingratitudine atque inobediētia confusi, & nihilominus de infinita bonitate & misericordia eius sperantes, atque *Vere gerentes* eidem humiliter prostrati, ex dolore offensæ eius, pectus tun *manus* fundimus: & synceri doloris testes, fideles lachrymas vbertim *ex oculis* effundimus: nec audemus ad cælum attollere oculos, præ dolo *in ex oculis* re, confusione, & verecūdia: sed humiliati in sacco, cilitio & gelica *fide* cinere, pauimento adherētes, supplices oramus misericordis *ad deū* se finum dominum, vt nobis sit propitius, & peccata ignoscat. *conuertētis* Hic est verè germanus & Christianus, fidelis animi, ex verà *habitus*.

euangelicāq;

DE FIDE ET IVSTIFICAT.

euangelicamque fide ad deum se convertentis habitus: & quod eodem iustificationis gratiam impetrat: si Christo, & euangelio credimus. In qua qui permanet, & obsequetur, inceptum filium illi se exhibet, is demum testamentum patris habet, & salutis promissionem omnibus propositam, summatim. Quam si quis credat aliter posse suam facere, vult, tum nihil habens certum credat, quod ad se pertineat, tum solum incerta, sed etiam vana est credulitas istiusmodi: quæ nec deum, nec Christum, sponsores habet: imo, pater deo, Christo, apostolis, & divinis scripturis omnibus plane contraria: quemadmodum supra clarissime demonstravimus.

Qui demum non vano possunt credere se deum patrem habere proprium. Imò velim hoc mihi respondeant, qui hac salutis securitate miferos lactant, se & alios, & in æternæ damnationis beatitudinem certò præcipitant. Quo pacto non fallatur, credens deum filium, atque eundem habere patrem propitium, cuius fidem cõtempleris, nihil minus quàm dei est: nihil minus quam deum cogitat: sed mundo, atque eius curis totus immergitur, mammonæ servit, carnis desiderii obtemperat?

Notum est, filios quos dici eorum, quorum imitatur ætatem & opera. Ita Daniel ad unum ex illis senioribus, quos captivitudo atque impotens adulterandi furor adiecit, ut falso suo testimonio, non solum commacularent castæ sanctæque mulieris puritatem, sed etiam in mortem innocentem traderetur, Semæque, qui Chanaam, non Iuda. Sic quoque propheta ad filios Israel. Pater tuus Amorrhæus, mater tua Cethea, quibus utique generis necessitudo, sed morum similitudo illos iungebat. Denique, in Evangelio Christus, ad Iudæos iactantes se Abraham filios. Si Abraham filii essetis, opera utique Abraham faceretis. Atque iterum, cum se patrem habere deum dicerent, primum coarguit mendaciam, deinde, diaboli ipsius conviciatur filios. Si deus, inquit, pater vester esset, diligeretis utique me. Ego enim ex deo processi, & veni. Videtis, unde ineundum nobis sit æstimatio, unde coniectandum, an dei simus filii? Patrem illum propitium habeamus? nempe, si Christum diligamus. Et quis est, qui Christum diligit? Ipsum audi. Qui diligit, inquit, me, sermones meos servat. Ille ergo verè, fideliter, & non vanè sperare potest. Deum se patrem habere proprium, qui Christi doctrinam servat: illi se conformare contentum se habere: cuius vitam, Christi vitam æmulatur: brevitè, qui

viuere Christus est. Illos verò iactantes. Deum se patrē habere, propter eius fidem, & notitiam, cōuicit esse diaboli filios, ex vita ipso, & operibus. Vos, inquit, ex patre diabolo estis, & desideria patris vestri vultris facere. Habemus Lydiū lapi *Lydius la* dem, ad que examinare nos debeamus, cuius sumus filij: deū, *pis ad que* an diabolum patrem habeamus: Illum nempe ipsum lapidem *examina-* angularem, positum in Sion, in ruinam, & resurrectionē mul *re te possis* torum; Christum inquam ipsum. Quem si diligis, si doctrinā deū an dia *bolum, pā-* eius seruas, si ipsum vita, & moribus exprimis, deū patrem ha *trē habeas* bes: Sin minus, diabolum: etiam quicquid credideris de Chri *sto: etiā si* sto: etiā si certissimò persuaseris tibi, propter Christum (cui *ob vitam,* ob vitam, morumq; dissimilitudinem necessariò displices) te placere deo. Quæ sane, nihil esse potest aliud, quam temera *ria, & pestilentissima* ria, & pestilentissima præsumptio.

Sed fidem illam suam iactant includere illa omnia: quippe *Excutitur* feracem esse bonorum operum, & vitam nostram, ad Christi *6. ar. con-* doctrinam necessariò componere: nec peccatum vllum mor *seff.* tale admittere. Quod, quo pacto fiat, intelligere ego non *An fides* possum.

Est illis fides, promissæ iustificationis & salutis gratiæ, in *eorū sit ne* Christo firmus assensus. Ita enim imaginari eos, sed velut *cessariò se-* per densam quandam caliginem video, quod proinde non *rax bono-* possint clarè exprimere, diuina promissione, velut gratuitò *rū operū.* & liberaliter, iustificationis, & salutis gratiam in Christo of *ferri omnibus:* à nobis verò vnū hoc requiri, vt acceptemus oblatam: quod promissioni firmiter assentiendo, & nihil du bitando eius nos iam factos participes, fieri intelligunt, atq; ita, per vnā illam fidem nos fieri, & iustitiæ, & salutis par ticipes.

Docēt proinde, fidelem omnem, certò statuere debere, se reputari iustum coram deo, & eius se esse charissimum filiū, propter hoc solū, quod certò credit, hac se gratia impartiri propter Christum, pro se passum & mortuum, & qui pro pec catis nostris abundè dependit: quæ non possit illum fides fal lere, sed tam certò constet cuiq; quā certo credit. Age igitur, & hic paulisper agamus cum aduersariis.

Accipiamus Christianum aliquem, sed grauib; peccatistur *dicti ar* implicatum, qui induxit in animum vestro euangelio crede *ticuli eui-* re. Quo pacto hic secum non statuere non poterit (quā ve *dens falsi-* re, nihil refert ad præsens) se reputari iustum coram deo, *tas.* atque

DE FIDE ET IVSTIFICAT.

atque illum se habere patrem propitium, illius se esse dñi
simum filiū, quia credit hac se gratia impartiri propter
stūm, pro se passum & mortuum, qui pro peccatis suis
fatisfecerit: & assentiendo acceptare, gratis oblatam
iustificationis & salutis gratiam?

Si dixeritis, veram, illum eiusmodi, fidem vestram non
bere, quā diu in peccatis est: quā diu mundo seruit,
& satanæ, quod vestra illa fides, mortale peccatum non
patitur. Hoc est, quod hic inquirimus nec intelligere pos
mus, vnde illi vestræ fidei hæc sit cum peccato pugnantia
bet istiusmodi, vniuersū id, quod cōtinetur in ratione
fidei: quod firmiter assentitur diuinæ promissioni, quæ
in Christo offertur, omnibus, iustificationis & salutis gra
atq; illi assentiendū eā ipsam acceptat, & acceptatione
cit: quando ad hoc ipsum, vobis nihil requiritur aliud: &
stro illi euāgelio firmiter credens, certò statuit ob illā
fidem iustum se reputari coram deo, atque illum se patrem
habere propitium: eò quod firmiter credit Christum pro
passum, & mortuum. Hæc est enim vestri doctrina euāg
Hoc igitur à vobis explicatum mihi cupio, quid huic
quò minus vestram illam fidem habeat? cui ego nihil
video, quod in vestræ fidei ratione includitur & comp
sum est. Quòd peccator est, non aduersatur rationi vestræ
dei. Imo Lutherus, eius ipsius author, docet credētis in
stūm nulla opera esse tam mala, quæ eum possint accusare
dānare. Ita sanè libello de votis. Et sermo: quo explicatur
Euangelij. Sic deus dilexit mundum. Imò, aduersus Car
dium, affirmat nullum esse peccatum, quā incredulitate
nullam iustitiam, quā fidem. Et in capti. Ba. Docet non
bitādum nobis esse de salute, postquā baptizati sumus. Qu
promissio ibi facta, nō est, inquit, mutabilis vllis peccatis
de baptizatus, etiam volens, nō potest salutē perdere, nisi
lit credere: Quin & cōmunis est vestrum omnium, atq;
sententia, sola fide iustificari hominem: nullo vitæ eius
operum respectu: ad quæ docetis respicere nos nō oportet
ne quicquam nutet vestræ fidei illa salutis securitas, & cer
tudo vacillet, aut hæset: Cū meritò, quisquis ad se vitæ
suam, respexerit. cristas demittit: sed clausis ad nos ipsos
tamque nostram oculis, vultus in vnam dei misericordiam
tentis nos oculis, certò credere, quod ipsi gratissimus, &

*Ut nulla
sit pugnan
tia fidei
aduersa
riorū cum
peccato.*

riissimi fili
firmiter c
Is autē
credit, vo
beat: quan
letem cre
lio crede
tis firm
fericordi
dem, sibi
ra: quan
quæ dign
sal morat
cetis eius
se creden
catir re
di fidem
guit. Test
tissimam
duczoru
receptan
ile Euāg
patrem h
dū, sed p
cū, patr
firmen
hanc fuit
uaremur
opera, Q
secum nō
Sed pr
memora
vestra fa
bis respo
nes, crea
ob eand
errare p
decepto
errare n
tò credi

filij, Quod quisquis facit, is vobis talis est, qualem se firmiter credit.

Is autē, qui à nobis exempli causa propositus est, firmiter credit, vobis credēs, quod sit dei filius, & ipsum placatum habeat: quanvis in peccatis suis molliter quiescat: satis esse ad salutem credens, vestram illam fidem habere: vestro illi euāgelio credere: nihil hac in re ad suam vitam aut opera, ne nō sit firma sit si dei suae certitudo & firmitas, sed in vnam dei misericordiam respiciens: quem, propter illam ipsam suam fidem, sibi persuadet propitiū: etiam quicquid de vita sua fuerit: quantumcunque alioqui diuina gratia indignus fuerit: quae dignitatem nostram, praeparationes nostras & opera, nihil moratur, nisi falsum sit vestrum euangelium. An fortē dicetis eiusmodi hominem, in vita perditā, illud ipsum non posse credere? Certē hoc posse credere etiam grauissimis peccatis irretitos, testimonio est Michaeas propheta: qui eiusmodi fidem aut perfidiam potius in plerisque sui temporis coarguit. Testimonio est Ioannes Baptista, qui eandem pestilentissimam credulitatem, in turbis, tam Phariseorum quā Sadducæorum, ad suum baptisma venientium, velut populariter receptam perstrinxit: Testimonio quoque, & alter Ioannes ille Euāgelista, qui refert Iudæos, ita respondisse Christo, nos patrem habemus deum: quos tamen ille contra conuicit, non deū, sed patrem habere diabolum. Testimonio denique sancti patres nostri, Hieronymus, Augustinus, & cæteri qui affirmant, ab ipso etiam nascentis ecclesiae Christianae exordio hanc fuisse multorum fidem, quod sola fide in Christum saluaremur: etiam qualiscunque vita nostra foret. qualiacunque opera. Quid est ergo, quod dicitis, eam, quam predicatis fide secum non posse mortale peccatum compati?

Sed praesumptuosa, dicetis, & erronea, eorum quos commemorauimus fides extitit: & vera dicetis. Sed cur nō aequē vestra falsa est, aut certe esse potest? Hoc enim quisquam nobis respondeat, quo pacto illi quos commemorauimus omnes, credendo se Dei filios propter vnam fidem in deum, & ob eandem, illum se habere patrem indulgentem, & propitiū errare potuerunt, atque adeo crassissimè errarunt, & miserè, se deceptos nunc inueniunt: vos autem illud ipsum credendo, errare non possitis, sed tam certum vobis hoc sit, quā certō creditis.

*Cauilli re
motio.*

*Posse etiā
peccatores
firmiter
credere se
dei filios.*

Apertio si Adhuc vnum restat aperiendum sigillum doctrinae ad
gilli quar- sariorum, quam hic executimus, & sub quo tecta claudu-
ti. eius mysteria: nempe, in modo quo imaginantur gratia
Quo ima- iustificationis, & salutis nostrae gratiam: quo, & merita
natur gra strum vniuersum tollunt, & nullum operum nostrorum
tuit a iusti- in re respectum à deo haberi, nulla à nobis eius respectu
ficationis, gratia patiuntur fieri: & facta, eo adeo non promouere, &
et salutis de abducant magis & ad diuinæ gratiæ iniuriam pertine-
gratiam. cõtendât. Quo vni illi suæ fidei, sine socio atque auxilio
regnum asserant.

Demõstra Sed nos supra diuinarum scripturarum irrefragabili
tur eius sal- thoritate demonstrauimus, gratuitam quidem adeo, in
sitas. flo, conferri nobis iustificationis gratiam, non tamen con-
ri quibuslibet: nec aliis, quam syncerum illum, operosumque

Ad amorē ti eius obsequendiam habentibus. Ad quem amorem, im-
nostruatq; re illo fecundum, obseruationemque mandatorum su-
opera pci rum, quæ ex eodem procedit, præcipuum ipsum hæc
puū à deo, respectum habere, atque eius gratia nobis conferre, & re-
et maiore retribuere iustificationis, & salutis gratiam, idem ipsi
q̃ fidei re- fragabilis testis est. Ad quem, inquit, respiciam, nisi ad pa-
spectū ha- periculum, & contritum spiritu, & trementem sermone
beri, in do- meos? Et Christus in euangelio affirmat, pios acceptores
nanda no- gnum patris propter impensā in proximos charitatis op-
bis iustifica- ra, quæ velut sibi impensā acceptat: quibus se dictum
tionis, et iudicio affirmat. Venite benedicti patris mei, posside-
salutis gra- ratum vobis à constitutione mundi regnum. Elurium
tia. & dedistis mihi manducare, & quæ sequuntur cetera

simissimum est ergo quod docent aduersarij, nostrorum op-
rum, à deo, in impartienda nobis iustificationis, & salutis gra-
tia, respectum nullum haberi: imò planè contra, præcipuum
& maiorem quàm fidei, eorundem ab ipso respectum habere
atque ea ipse velut illis remunerare, ex eisdem est euidentis-
simum.

Opera no Quin, vt hoc credamus, quod ipse inquirētibus se per-
stra coram cerum amorem, atq; ardens desiderium, remuneratorem
deo esse gere à nobis fidem ipsam orthodoxā, & catholicam, sine
meritoria. nemo potest ad deum accedere, apertissimis verbis affirmat
Apostolus, Oportet, inquit, accedere ad deum credere quod
est, & quod inquirētibus se remunerator sit. Aliud est

munerare: aliud remunerare: illud, significat simpliciter dona-
re aliquid: nullius prioris officij, aut beneficij accepti com-
pensandi, respectu: quod hi faciunt, qui priores, aliquē dono
aut beneficio sibi demerentur, & obligant. Remunerat autē
qui acceptum beneficium, aut quod velut sibi impensum tu-
lit, tamen si alioqui eius utilitas ad se non pertineat, cōpensat:
atq; eius respectu bene merito aliquid retribuit. Itaq; ad pre-
cedens is meritum respicit, quauis liberale: quale fere est in
officijs, ac beneficijs, non verò ad illud seruile, & conductitiū
quale ex pacto & cōuēto, pro certa mercede est exhibitū. In
quibus hæc est differētia, quod in illo priori genere, in retri-
buendo, ac remunerando, non commensuramus datum ac-
cepto, nec conamur æquale æquali reddere, sed semper stu-
demus benemerentē beneficio vincere, & superiores ea in re
partes tenere. In hoc posteriori, cōtra studemus: nepe æqua-
le æquali reddere: & certa mercede, certam operam pacisci-
mur. In illo, benemerenti nullum ius, nulla actio competit
quicquam mutuo petendi ab eo, de quo est benemeritus: sed
vniuersum, liberalitatis vtriusq; est: tamen si homo gratus, ipsa
velut gratitudinis lege, acceptum beneficium, maiori semper
beneficio compenfer: nec se satis fecisse existimat, nisi vicerit
& nouo benemerentem beneficio sibi obligauerit. In hoc po-
steriori, vt constituitur verum debitum, competitque merēti
ius petendi mercedem, & aduersus tergiuersatorem, aut cessā-
torem datur actio: ita malignē compensatur, & cauetur quā-
tum potest fieri, ne plus reddatur, aut soluatur, quā impēsa
opera valeat. Postremum hoc meriti genus locum nō habet
inter deum, & homines: cum illum, nobis debitore nulla pos-
simus ratione constituere: vt cuius est vniuersum, & quod su-
mus, & quod facimus, & quod possumus. Priori vero illi ge-
neri, vtique locus est. Siquidem misericordissimus, & piis-
simus dominus, etsi bonorum nostrorum non indigeat, etsi
nihil ex nobis ipsi possit accedere, tamen, sui similes nos cu-
pit euadere, quia bonus est: & ad hoc ipsum propositis præ-
mijs nos inuitat. Velut, si liberalis, benignusque herus aliquis
seruos suo ad id, inuitet, propositis cuique pro sua gnauitate
diligentia, ac labore præmijs aliquot liberalibus, ad quod, æ-
que sine vilo præmio obligarentur ex sua conditione, & of-
ficio. Et vt magis quadret similitudo proposito. Si quis hoc
ipsum faciens, vnum illud in eisdem respiciat, vt homines fru-

*Duplex
meriti ge-
nus.*

Liberale.

Seruile.

*Eorum dif-
ferentia.*

*Quale sit
meriti in-
ter deū &
homines.*

Simile.

gi, bonosque faciat: non suæ ullius utilitatis, sed solum ipsorum causa, quia, & ipse bonus est: & suos omnes, suosque similes reddere satagit.

Aptatio. Ita sane optimus, & clementissimus dominus, velut pensum beneficium acceptat, cum autem proximis, aut bis ipsis benefacimus: cum illum ipsum, qui & nobis sum bonum nostrum est, toto corde amamus, desideramus, & amamus. Cuius ipsius inquisitionis, nostrique erga se amoris spectu, vitam nobis æternam, & coronam gloriæ immortali retribuit, & velut mercedem proponit, unicuique secundum suum laborem, propriam. Merces autem est, quæ pro opere & labore, velut stipendij loco, redditur. Quæ cum operi cui, aut labori proponitur, eo utique sine, eaque intentione proponitur, ut eius spe & respectu, excitentur ad agendum, satagendum, & laborandum alacrius. Nec vult qui mercedem proponit eiusmodi, ut non expectetur: sed contra, expectetur pro opere, ac labore cui repromittitur. Quia de ad eam respiciunt, eius contemplatione, & intuitu bonæ recordiam excitant, sese prouocant ad cursum in stadio certamen bonorum operum, brauij & coronæ, quæ per rationibus ac vincetibus proponuntur, spe ac respectu, nihil aliter faciunt: ut falsò imaginantur aduersarij: imò hoc faciunt quod idem ille dominus nostræ fragilitatis cōsciū non re docuit: quod fecerunt illi, quos singulari sua gratia meritos, atque exaltatos nobis, quos imitemur, velut de quosdam constituit. Ita Moyses ille, si Paulo credimus, preciebat in remunerationem, cum Christi improprium proferret Ægyptiorum thesauris & diuitiis, Abraham promissam timorem, mercedis magnæ repromissione de herere conatus est ille, in cuius tamen manu sunt corda hominū. Noli, inquit, timere Abraham, quia merces tua magna nimis. Ita Dauid inclinasse cor suum ad faciendas mercedes dei propter retributionem, idem ipse affirmat.

Merces.

Ad mercedē respicientes in suis operibus, nihil seruuliter facere

Nec tamen hūc quicquam deo, aut Christo adiungimus illo suo ordine, in iustificationis nostræ, & salutis negotio opera, eius ipsius assequenda gratia facimus, & facienda sumus. Aequē enim vniuersum, esse cōfitemur infinitæ dignitatis, & gratuitæ, sine qua planē perieramus, misericordiam. Aequē vnum Christum propitiatorem, saluatoremque nostrum, imò propitiationē, redemptionē, iustitiamque, &

Qui bonis operibus student iustificationis & salutis assequenda

tem non sint. Ipsa & saluti ciossi fam enim id q; oblitus haberet pertinet inquit il non am & refur pra dem propiti ex se sui quam ab gnos no De m bis disse nostam sententi tiam a se rō faciur tis specie Excecr optavit o illum pu in se offe re. Interi eodem v hoc nega ter affirm tulit, aut & non ra tione dig quid, qu & nos di immerit x: non e Disting sonāter a

tem nostram: non verò, nostra opera, etiam qualiacunque ea *gratia, e-*
 sint. Ipse tamen opera nostra à nobis exigir, vt iustificationē *que eandē*
 & salutē gratis operetur in nobis: vt passionis, mortis, & pre *gratiam*
 ciosi sanguinis eius vis illa salutaris deriuetur ad nos. Neque *agnoscere.*
 enim ideo pro peccatis nostris ipse depēdit, vt nos, nostri, sui
 q; oblitos, carni seruiētes & satanæ, confratres, cohæredesq;
 haberet. (Neq; enim ad gloriā, sed potius ad eius ignominia
 pertineret habere fratres, & cohæredes eiusmodi) sed ideo,
 inquit ille, vnus ipse pro omnibus mortuus est, vt qui viuūt,
 non amplius sibi ipsis viuant, sed illi, qui pro ipsis mortuus est
 & resurrexit: quibus viuere Christus est. His demum (vt su-
 pra demonstrauimus) factus est causa salutis eternæ: his venit
 propitiatio, redemptio, & salus: omnibus quidem, quantum
 ex se fuit, sed his tantum, re ipsa, & efficaciter: non quia quic-
 quam ab ipso, vlli, sed quia à nobis deest: quia nos ipsi, indi-
 gnos nos præstamus oblata gratiæ.

De merito proinde sanctorum operū, vt pertinacius à no-
 bis dissentiant aduersarij, causam nullam habent, nisi quod
 nostram sententiam nō intelligunt: imò, in eandem nobiscū
 sententiam conueniunt: aut qua parte à nobis dissentiunt, e-
 tiam à se ipsis dissentiunt, & secum ipsi pugnant: quod nō ra-
 tiō faciunt, cuius in his, quæ hætenus excussimus, euidens sa-
 tis specimen exhibuimus.

Execrantur in primis meriti vocabulum, quod, qui primus
 aptauit operibus hominum comparatis ad dei iudiciū, fidei
 illum puritati pessimè consuluisse affirmant: nempe, quantū
 in se offensionis contineat, magno cū orbis detrimento pate-
 re. Interim tamē, negare non possunt, imò, aperte confitetur,
 eodem vsos passim omnes vetustos scriptores ecclesiæ. Neq;
 hoc negant, sed nobiscum vnā consentient, hoc ipsum euidē-
 ter affirmantibus diuinis scripturis, dominum, quæ in nos cō-
 tulit, aut in nobis operatur bona opera, & nostra appellare,
 & non tantū ea accepta esse sibi, sed, & amplissima remunera-
 tione dignari: sic tamen, vt agnoscamus gratiæ dei esse, quic-
 quid, quod laudē meretur, in operibus nostris est. Quod cū
 & nos dicamus, & nihil præterea, quod ad hanc rem attinet,
 immerito nobiscum pugnant, & rixam quærunt, vbi causa ri-
 xæ non est.

Distinguitur quidē in scholis haud improbabiler, nec dis-
 sonanter ab orthodoxorum patrum sententia, inter opera quæ *opera præ-*
 cedētia in-
 præce-

*Vt sine
 causa pu-
 gnent ad-
 uersarij cū
 catholicis,
 de merito
 sanctorum
 operum.*

stificatiōis
gratiam,
vim meri-
toriam non
habere.
Sequentia
habere.
Vnde pen-
deat valor
nostrorum
operum.

precedunt, & quę subsequuntur in nobis iustificationem. Quorum illa, nō sunt alicuius, saltem de cōdigno, meritoria, & proinde, illam ipsam iustificationis gratiam dare non posse sub merito. Hęc vero, quę sequuntur iustificationē, utiq; sic esse meritoria. Nō tamen ex ipsis, aut ex dignitate nostrorū operum: ex Christi, cuius asperguntur, guine: ex eiusdem, nostri capitis, dei hominis meritis, quibus, ut membris eiusdem communicantur, quibus nostris uoluntur, atq; induuntur opera: influēte ab illo in nostre, vitali illo spiritu, & viuifica: vnde iam efficaciam, & dignitatem suam, non ex nobis, ea ipsa nostra sortimur: ut à Christo sit, non à nobis, quanuis, per iustificationem, gratiam, communicata nobis, ea dignitas nostrorum operum, quibus promereamur, & hic magis roborari, ac proficere nostrę huius procursu militię: & pro eodem illo, nostris, festu, coronam, & pręmia cęlestis glorię.

Nota dili-
genter.

Manēte, inquit ille, in me, & ego in vobis. Sicut palme potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in vite. Sic vos, nisi in me manseritis. Ego sum vitis, vos palmites. Manet in me & ego in eo, hic fert fructum multum: quęne me, nihil potestis facere. Quod palme fert fructum, tali, germinatiuęque virtute habet, quę in vite est, cuius, incorporatusque est. Siquidem pręcisus ab eo, comarescit, ac moritur: Attamen, palme viti incorporatę fructum fert, etiam ex virtute, quę iam in ipso est: quę autē à virtute vitis dependeat, & ab ea influat, communicatę palmiti, Christus vitis est, & nos palmites. Quando illi incorporati manemus, influit ab eodem vitalis ille spiritus, quem iam operamur & nos, fructumque multum sanctorum & meritoriorum operum proferimus. Qui tametsi fructus nihil possumus; tamen cum illo, & in illo, & per illum, possumus & nos plurimum. Neque enim vitis tantum, sed & palme viti incorporatus, fructum profert: non ex se ipso, sed ex virtute, quam à vite accipit. ita tamen, ut & omnem operum nostrorum illam meritoriam dignitatem, etiam post omnem iustificationis gratiam, & ipsam pręmium, quod palmiti nobis redditur, nihilominus gratiam in Christo lesam reamur cum Apostolo.

In qua nostra sententia, cū nihil sit: quod deroget glorię

divinæ misericordiæ & gratiæ: imò quod non totum tribuat
divinæ misericordiæ: & gratiæ nihil, quod nō Christi, & Apo-
stolica sententiæ per omnia consonet, quærūt tamen, quod
calumnientur aduersarij. Quod non putamus opera nostra o-
mnia, ex se damna, tametsi confiteamur, non ex se, sed ex
divina gratia habere ea valorem suum, quod alicuius precij,
coram deo sint. Cum ipsi contra affirmant, nihil in se valere,
cuius precium augeri, aut euehi possit à divina gratia: nullum
opus nostrum esse posse, quod in se sordidatum, atq; inquina-
tum non sit: quod non indulgentia, & venia indigeat: nō so-
lum remunerationem ullam non deprecatur.

Qua in re, non solum euidenter contradicunt Christo, qui
clare affirmat insertos sibi palmites, bonos fructus, eosque
plurimos proferre, non vero (vt hi volunt) omnes malos,
& damnabiles: sed etiam (quæ mira vis est, & energia noui
huius Evangelij) secum pugnant è diametro. Quando iisdē
ipsi affirmant (quod superiori controuersia intellexisti) vni-
uersum hominem, natura sua, quam à natiuitate corruptam
& prauam traxit, carnem esse: nihil spiritus habere, nisi quod
per regenerationem accepimus. Eam autem esse carnis natu-
ram, vt non possit legi dei subiici: imò, nihil possit, quàm re-
pugnare deo, atque eius gratiæ: etiam in sanctis, & sub ipsa
gratia. Nullas proinde partes, libero nostræ voluntatis arbi-
trio, quod nobis innatum est, relinquunt in bonis operibus:
sed ea vniuersa, totaliter, & efficaciter fieri affirmant, à dei in
nobis spiritu, & gratia: etiam repugnante naturali nostra, vt
praua, & carnea, voluntate. Hæc enim mysteria includit illo-
rum de peccato originis, suprà à nobis explicata, & excussa
sententiā. Quod si est, vnde ergò habet sanctorum bona ope-
ra, quod etiam peccata sunt? Ex nobis hoc ipsum habere non
possunt, si ex nobis non sunt: si nec cooperatur quidem ad
illa liberum nostræ voluntatis arbitrium: imò, vt dicunt, illis
resistit, ac repugnat potius. Multò minus à spiritu sancto, & di-
uina gratia (quam totalem eorum causam imaginantur)
hoc ipsum etiam habere possunt. Vnde igitur? Vides lector
Christiane, quam sit cæca impietas.

Non est ergo, quod illi falsò affirmant, fastuosum meriti
vocabulum, vt nostris accommodatur operibus: imò contra
plenum Christianæ modestiæ, intellectum, quomodo à nobis
explicatum est: nec obscurat, sed magis illustrat diuinā erga
hum.

*Aduersa
riorū sen-
tentia, om-
nia opera
nostra esse
inquinata,
ac sordida
& damna-
bilia po-
tius, quàm
meritoria.
Vt non so-
lū Christo
sed etiā si-
bi ipsis con-
trariantur
in dicta se-
tentia:*

*Nihil of-
fendiculi
in se conti-
nere, meri-
ti vocabu-
lum:*

nos benignitatem, & gratiam: nec vana superbia, sed humilitas, sanctaque erga diuinam bonitatem fiducia, & securitas imbuunt homines. Nihil in se offendiculi continet, imò ad cationis, ac pietatis plenum est: quod, cum tot seculum hos absque offendiculo fuerit in ecclesia, constat per hominem inuectum, quicquid eius inde exortum est. Nihil in se offendiculi habebat (homouision) vocabulum, imò veritatem: tialis vnitatis diuinarum personarum aptè exprimebat: plurimum offendiculi per hoc ipsum in orbem introductum runt Arriani heretici.

Peroratio. Et his quidē catholicæ, & nostræ doctrinæ veritas, de operibus & iustificatione hominis, aduersariorum veritate doctrinæ euidens falsitas, & pugnantia, mihi satis demonstrantur.

De rationibus & argumentis aduersariorum, quibus suam illam fidem astruunt. Restat adhuc argumentis, & rationibus respondere, quibus illam suam fidem, & doctrinam asserunt. Quia in re, non in uia difficultate, ac perplexitate destineri me sentio: non enim ex ipso argumentorum, & rationum pōdere, atque cacia: sed quia nihil ab eis dialecticè, ut dicebat, hac in re explicatum est: sed quodam verborum rotatu, atque impetu, ut in gyru multa raptatè, & circumferente, effusa, præsertim adfque ordine, absque scopo erratis orationis vi, cōfusiōe: ad eodē, ut nullam in vniuersa illa tam proluxa apologia demonstrationem, aut rationem suis membris constantem, proponitam, explicatam, & prosequutam, sed absque illa coherentia, abrupta, diuisa, distracta, bis decies repetita, dē videre sit. Quod clarissimè intelligeres, si apologiam vniuersam à capite ad calcem hic excutere liberet. Vix enim vllum in ea verbum est, quod non noui aliquid monstrare cludat, & singulari reprehensione dignū non sit. Sed quod ut hoc foret infinitum, nec operæ precium, ita, in tantis rationibus à nobis præteritis, ipsi in erroris sui confirmatione raperent: coactus sum in tantæ confusionis caligine, ostendere aliquid, & lucis querere, aut inferre potius. Quod faciet in vniuersum argumentorum genera perspicere mihi videtur: quibus utuntur in hac controuersia: alterū, quod ducitur imaginatione, qualem de fide concipiunt: alterum, ex scripturarum plerisque authoritatibus, quæ videntur fidei tribuere iustificationis gratiam, quam negant operibus.

Summa, et Primum est eiusmodi. Imaginantur fidem, promissionem

illam salutis in Christo propriè, & correlatiuè respicere. Iustis omni
ficationem autem, nobis dari aut offerri per promissionē gra prim gen e
ruitam. Eandem, sola acceptatione, aut firmiter assentiendo ris. Quæ
illi promissioni (quod per fidem illam suam specialem fieri in de notione
telligunt) nostram fieri. Sola proinde fide sua illa nos iustifi- qualem
cari hinc confectum volunt. Hæc summa est rationum om- imaginan-
nium, quas deducunt ex notione suæ fidei amò, hæc vnica ra tur, fidei
tio, quamuis transformata ab illis, in multas formas, ac spe- iisdem de-
cies, quo copix suæ diuitias, ostendent. ducuntur.

In qua, multis modis hallucinantur, & euidenter falsa mul- Multa eui
ta, tanquam primo vera accipiunt. Primum, euidenter falsum denter fal-
est, fidem, vnam aliquam promissionem diuinam, propriè & sa abiisdē,
adæquate respicere vt quæ diuinam ipsam veritatem in vni- velut pri-
uersum adæquate respicit. Secundò & hoc falsum, quod affir mō vera,
mant, & sumunt tanquam confessum & notorium, per pro accipi.

missionem gratuitam nobis dari, & cōtingere iustificationis
gratiā. Tertiò & hoc quæ euidenter falsum est, quod promif-
siones diuinas absolutas, & non conditionales intelligunt: vt
ex parte nostra, nullo alio, quam vt acceptemus easdem, op-
sit, quo nostras eas faciamus. Nam si (vt sunt, & à nobis supra
luculentissimè demonstratum est) cōditionales sunt, alio sanè
quam vt acceptemus easdem, opus esse, quo, fructum aut esse
ctum earundem nostrum faciamus, nempe, vt impleamus cō-
ditionem in promissionibus appositam, omnes intelligunt.

Fidem nostram, diuinæ veritati simpliciter, & adæquate in Fidem, di-
niti, illi firmissimè inhærere, illi velut correlatiuè respondere uin à veri-
& non magis promissionibus quàm cōminationibus, prædi- tatē vni-
ctionibus futurorum, quàm præteritorum, præsentiumq; atte uersim ad
stationibus, eorum videlicet, quæ à nostris sensibus, & lumine æquate re-
rationis naturalis semota sunt, sed omnibus simpliciter, quæ- spicere, ex
cunque à deo ecclesiæ suæ salutis nostræ gratia reuelata sunt non pro-
certissimò credere, planè certum atque indubitatum est. prie vnam

Æquè & illud, nihilo plus mereri nos, nihilo gratius deo eius pro-
facere, credendo vnum illorum quam alterum: promissio missionem
nibus, quam cōminationibus futuris, quam præteritis: sed aliquam,
vnum, hoc est, quod deo in fide nostra gratum est, quod ipsi Nihilogra
ratione nostrā sponte subiicit: illi honorem primæ, atque in tius deo,
fallibilis veritatis tribuit: illi, simpliciter credit, quamuis con vnum cre-
tra suam ipsius rationē, aut etiam sensuum apparentiam. Gra dere, quā
tum deo extitit, quod viri Niniuitæ, prophetæ, eius, ciuitatis aliud. Et

DE FIDE ET IVSTIFICAT.

in fide no- euerfionem prædicati crediderunt, atque ex ea fide, fani- iam vi-
stra quid uerfi ad pœnitentiam: fperam fuam ad hoc collocant, ut in Abrah-
deo acce- ta dei mifericordia. Tam efi gratû deo, vt ipfi credamus in dem at-
ptum fit. dum factum ex tempore, quàm vt credamus futuram re- nec ere-

tionem, & iudicium. Nobis ad iustitiam reputatur: creden-
tibus in eum qui suscepit Iesum Christum D. N. ex more
quod est exhibitum. Cuius adhuc futuri fides, æque ad ius-
titiam reputata est præcedentibus ipsum patribus; aut etiam
magis quò obscurius, illis, adhuc futuri, quàm nobis, im-

Qualis fuit lam sub totius orbis contestatione exhibiri fides innotuit
des sit Noe Noe ad iustitiam reputatū Paulus affirmat, quod deo
imputata nuncianti futurum diluvium credidit: ex qua fide eidem
ad iustitiā temperans, centum annis priusquam fieret arcam sibi

tem domus suæ cepit construere. Hæc, inquit, fides affirmat
Apostolo, illi ad iustitiam imputata est: & per eam, iustitiam
per fidem est, hæres institutus: Fide, inquit, Noe respondit
cepto, de iis que adhuc non videbantur metuens, aptatus

Hæc dili- cam in salutem domus sue, per quam damnauit mundum.
genter pon- iustitię quę per fidem est, hæc institutus est. Hic videant
derent ad- diligenter perpendant aduersarii, quid hæc fides, cum illis
uersarii. speciali conueniat. Affirmat Apostolus eam fidem fuisse

equidem promissæ remissionis peccatorum, iustificationis, salutis in Christo, sed prædicti à deo diluuii, cum studio suo obsequendi mandato diuino (quod illi diserte adiungit de construenda arca in salutem domus suæ annis centum

tequàm fore prædicebatur diluuium:quo ipso,mundus
damnationis admonuit. Idem affirmat scriptura Genesi
nec vllius promissionis, seu remissionis peccatorum, seu
ficationis, seu æternæ salutis, cui ea fides ad iustitiam impo-

ta propriè, & specialiter respondeat, sed tantum præsentis
nis eius ab aquis diluuij, & in ipso, reparationis humani-
ris, meminit.

que fides. Nā cū renex adhuc eſſet illiberis, & de hoc quereretur apud
deum, quod vernaculus eius, hæres ſuus futurus eſſet, in-
diuerſa ab reſpōſum eſt diuino oraculo. Non erit, inquit, hic hæres
illa adner ſed qui egredietur de vtero tuo ipſum habebis hæredē. *De*

Speciali, si potes. Et dixit ei: Sic erit semen tuum, & subdit scripserit
fit imputa Credidit Abraam deo, & reputatum est illi ad iustitiam.

iam vide, cui nam promissioni diuinæ, hæc fides imputata *ta ad iusti-*
 Abraham ad iustitiam, propriè respōdeat. Promissionem quā *tiam.*
 dem audis, sed non promissionem iustificationis in Christo,
 nec æternæ salutis in eodem, quam ea fides, eidem assentiēdo
 acceptauerit, & acceptando suam fecerit: sed tantum, promif-
 sionem filij, & numerosæ posteritatis in illo. Falsum est ergo
 quod sola fides promissæ iustificationis, & salutis in Christo
 nos iustificet: aut nobis imputetur ad iustitiam. Imò, fidem
 promissionis, etiam rei diuersissimæ à iustificatione & salute
 imputatam fuisse à deo ad iustitiam, nunc audisti affirmari à
 Moyse, & Apostolo: imò, diuino per illos spiritu,

Ideò, & in Sara demonstrat idem Apostolus: Nam & eam *Que Sara*
 quoque, iustitiæ quæ per fidem est, hæredem fuisse ostensu- *quoque.*
 rus, non fidem eius vllam profert promissæ iustificationis &
 salutis in Christo, sed fidem, qua credidit deo, sibi sterili pro-
 mittenti filium: Fide, inquit, & Sara sterilis virtutem in con-
 ceptione seminis accepit, etiam præter tempus ætatis: quo-
 niam fidelem credidit esse eum, qui repromiserat. Idē quo-
 que deprehendes in omnibus, quos deinceps, eodem loco,
 idem enumerat Apostolus: Quorum fidem prædicans, nul-
 quā propriè fidem promissæ salutis, & iustificationis in Chri-
 sto profert: sed indistinctè, fidem, qua deo simpliciter credi-
 derunt. De quibus tamen omnibus concludens, dicit eosdē,
 per fidem vicisse regna, operatos iustitiam, & adeptos re-
 promissionem.

Quamquam nō nudam ille fidem intelligat, frigidam, tor- *Viuā fidē*
 petem, atque adeò mortuā: sed quæ charitatis igne fota, atq; *intelligi*
 accensa fructificat, & operatur iustitiam (quemadmodū ipse *quam scri-*
 diligenter explicat) & obedientiæ mandatorum Dei sollici- *ptura dicit*
 tum, & fidele studium secum coniunctum habet. *imputatā*

Cuius, in confirmanda super nos amicitia, & misericordia *a d iusticiā*
 sua, & cumulandis beneficijs, ac benedictionibus quam fidei *Solliciti*
 maiorem respectum haberi à deo, etiam in illo ipso patre no- *studii volū*
 strum omnium dependentium Abraham, diuinus spiritus per *tati dei ob*
 Moysen clarissimè nobis significauit. Nam cum illum tenta- *sequendi,*
 ret deus in filio suo vnigenito, atque eundem præciperet im- *maiore ab*
 molari in loco quem illi demonstrauerat, nihil cunctatus, aut *eodem,*
 deliberans, sed mandato domini, quamuis repugnante natu- *quāsi dei*
 ra, fideliter obediens, eadem nocte, eodem perrexit cū filio: *rationem*
 & quod esset tētatio grauior, & difficilior, tridui itinere tadē *haberi.*

DE FIDE ET IVSTIFICAT.

peruenit, cum suo illo charissimo pignore: ad quem immen-
dum, vincente in se dei illo filiali timore paternum affec-
tū fideliter accingeretur, ab eodē, dimissa cœlitus voce
diuit. Nunc cognoui quod timeas dominum, & nō pro-
pti vnigenito filio tuo ppter me. Et rursus: Per memora-
iuravi dicit dominus, quia fecisti hanc rem, & nō peper-
filio tuo vnigenito, benedicā tibi, & multiplicabo semē tuū
sicut stellas cœli, & velut arenā quæ est in littore mari. Et
fidebit semē tuū portas inimicorum suorum, & benedi-
tur in semine tuo omnes gētes terræ, quia obedisti vocī me-
Audis hīc benedictionem promissam Abrahæ, benedictio-
nem inquam salutis, & hæreditatis æternæ: audis & in le-
ne eius, eandē benedictionē promissam omnibus gentibus.
Quare, aut cuius respectu? fidei ne, aut quia simpliciter cre-
dit deo? Non hoc dicit scriptura: Sed quia fecisti, inquit, me
rem: quia obedisti vocī meo. Vides vt ad fidele obedientie
studium (sine quo nulla fides deo nos coniungit, & gratia
cit) magis quam ad fidem ipsam, vnde idem illud studiū
cessit, in benedictionis istius delatione maiorem deus re-
ctum habuerit. Et quisquam audet dicere, nec amoris, nec
moris diuini, nec solliciti studij obsequendi mandatum
breuiter, nullorum operum nostrorum, in salutis, & iusti-
ficationis nostræ negocio. à deo respectum vllum haberi?

*Demōstra-
tur falsum
p promif-
sionē gra-
tiam nos
iustificari.* Iam & hoc euidenter falsum est, quod vbiq; velut per
notum, & certissimū principij loco assumūt. Per promissam
gratuitam nos iustificari, aut nobis dari iustificationis, & ius-
tis gratiam. Cū ea, ad nostri iustificationem, nullius om-
no generis causarum omniū rationem habeat. Sed si effice-
tem eius causam requiras, ea deus est. Si mouentem, & im-
pulsuam, eius bonitas, & misericordia. Si finalem, iustitia-
lus, & felicitas: quæ tamen ad eius bonitatem, vt ad finem
timum recurrit. Si causam mediaticam, ea Christus est. Su-
sponentem, subiectū & materiā, ea in primis fides est, & ex
de, à via peccatorum, ac perditionis auersio, & ad benignis-
simū deum cōuersio. In quibus omnibus, nullum promissam
cum promissio sibi vēdicat. Quam tamen & ipsam, sicut
le nobis fecit, peccatorum nostrorum pœnitentibus, & ad
humiliiter & fideliter reuertentibus, hoc ipsū, ad erigēdū
nostrā fecit, & ne præcipitaremur in desperationis baratrum.
Promissio Non tamen sanat, non saluat, non iustificat promissio, præ-

promissor ipse, pius, & misericors dominus: nō ob promissio-
nem, sed ob infinitam suam bonitatē, & gratiam: ex qua, etiā reuocare
illa ipsa nos ad se reuocans processit promissio. Quare mo-
dis omnibus falsum est, iustificationem, per promissionē gra-
tiam contingere hominibus.

Nec semper in scripturis inuenies, vt iustificationem, eius
dem præcesserit gratuita promissio. Quam enim iustificatio
nis promissionem, primis nostris parentibus, postquā, se nos-
que suo peccato regni illius cœlestis hæreditate priuauerāt, iustificatio
& in mortis damnationem proiecerant, factā quisquam pro-
feret, per quam rursus assequuti sint iustificationis gratiam? præcesse-
rit quāquam peccarent, si prauaricarentur mandatū quod ac-
ceperant, comminatum ipsis mortē legimus: at promissionē
remissionis peccatorum, & gratiæ iustificationis ipsā factam
nullam legimus. Nihilominus tamen certū est, acceptam deo
fuisse eorum pœnitentiam, & ab eodem cōsequutos iustifi-
cationis gratiā. De Enoch ita legitur, quod ambulauerit co-
ram deo, hoc est, secundum voluntatē dei: & proinde placu-
erit deo, atque ab eodem translatus sit. Et Noë quoque, prædi-
catur fuisse vir iustus, & perfectus in generationibus suis, &
quod ambulauerit coram deo, hoc est, fecerit placita deo: &
propterea illum conseruari reparationi humani generis ab
aquis diluuij. Sed in his omnibus, nullius præuiæ promissio-
nis, per quam iustificati sunt, facta mētio legitur. Sed nec cau-
sa iustificationis eorundē, quatenus à nobis pendet, tacetur:
quinimo, clarissimè exprimitur: hæc videlicet, quia ambula-
uerunt coram deo, & velut in oculis cuncta cernētis dei ege-
runt omnia, quæcunque illi placere intellexerant.

Leguntur deinceps in scripturis, promissiones factæ pecca-
toribus, ne desponderemus animū: non tamē absolute & sim-
pliciter, sed peccatorū suorū pœnitentibus: salutē suā anhe-
lantibus: & iustificationes dei exquirentibus. Si impius ege-
rit, inquit, pœnitentiā, ab omnibus peccatis suis quæ operatus
est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudiciū & iusti-
tiam, omniū iniquitatū eius, quas operatus est, nō recordabitur. In iustitia sua, quam operatus est, viuet. Vides quibus, & luti-
bus qua cōditione, cuius ergo, & respectu, iustificationis gra-
tiam, & salutem promittat deus.

Falluntur proinde aduersarij etiam in hoc, & fallūt alios, Falli pro-
quod diuinas promissiones, præsertim autem illā remissionis, inde ad-
nis

uersarios, nis peccatorum, iustificationis, & salutis in Christo, ab eo
quod pro non conditionalem existimant: ita, vt ex parte nostra
missionem alio, quàm vt fide acceperimus eadem, & firmiter illi asserimus
iustitiam, & mur, opus sit, quo nostram eam faciamus, atque eius fructus
salutis in effectumque assequamur. Id quod etiam ex superioribus
Christo, abstat esse falsissimum. Non omnis qui credit se saluum fore
solutam in preti Christum, hic saluus erit, sed qui facit, inquit, idē illi
telligunt. voluntatem patris mei, qui in cœlis est, ipse intrabit in regnum
cœlorum. Ea est autem voluntas patris, quæ in præceptis eius
& Christi doctrina expressa est. In cuius obseruantia vniuersi
seueremus, à nobis exigit. Si vos, inquit, maueritis in sermone
meo, verè discipuli mei eritis. Vides quæ sit in salutis promissionem
sione vbique adiuncta conditio.

Et per hæc, mihi satis explicata videtur, vis rationum, quæ
prolixis verborum ambagibus inuoluunt omnium. Quæ
uersæ, ducuntur ex notione illa suæ fidei, & correspondunt
ad promissionem qua gratis nobis offerri in Christo iustifi-

Vna responsio ad omnes scripturarum iocunditas, quos pro se inducunt ad uersarii.
Aduersarij fide illam specialem, scripturis in cognitam.
Scripturarum locos multos inducunt, quibus conantur
struere, fidei acceptam referri oportere iustificationis gratiam.
Sed frustra in illis congerendis insumunt operam. Quia
vno verbo responderi potest ad vniuersa quæcunque possunt
ex scripturis congerere, nullam omnino scripturam loquentem
fide illa eorum speciali, qualem ipsi effinxerunt: vt quæ, se-
pturis, prophetis, Christo, Apostolis, & vniuersæ ante
rum ecclesiæ, planè fuit incognita: nisi demonstrauerint con-
trarium. Id quod hætenus, nec tentauerunt quidem, neque
vnquam facient: vt de qua, quid sit, nec illi ipsi quidem
authores, & assertores, satis intelligunt, nec inter se, imò
secum conueniunt. Quemadmodum supra luce clarius de-
strauimus. Interim hæc erit vna illis ad omnes inducenda
illos scripturas responsio, de vna aliqua acceptionum
quas supra ad normam & rationem earundem explicauimus
eos loqui: vel de fide illa catholica, quæ dei veritatē proprie
respicit, atque illi firmiter mente, & animo assentitur ac
titur: idque, vel de ea considerata solitarie, secundum illam
rationem propriam: vt à spe, & charitate distinguitur: vel de
ea, non ita nuda, sed viua, & charitatis flamma accensa: vt
fiducia illa impetrandæ dei gratiæ & misericordiæ, illi
cognata, quæ primo ex fide oritur, & præcedit in nobis

fectionis gratiam: vel de ea fiducia, quæ ex amore illo synce-
ro, & familiari oritur, & longo intervallo sequitur iustificati-
onis gratiam: quæ est, non, assequenda veniæ, & remissionis
peccatorum in Christo, quam se iam dudum assequuta nouit
ex testimonio spiritus: sed coronæ & gloriæ (vniuersa enim
hæc designari subinde in scripturis fidei appellatione supra
demonstrauimus.) Secundum vnā inquam acceptionē ha-
rum omnium, inductas omnes scripturas de fide loqui rectè
dicemus. De quacunque tamen fide loquantur, de fide illa ip-
sorum speciali non loqui: vt quæ est scripturis incognita: &
proinde nihil ad ipsos pertinere posse quicquid demum ex
scripturis induxerint. Quæ vna responsio, os claudet aduer-
sarijs, quousque notationem suæ illius fidei in scripturis de-
monstrauerint. Quod ad Calendas græcas erit.

Tamen, pro intellectu nonnullorum locorum, qui subinde
recurrūt in Apostolo, maximè autem in eius epistolis ad Ro-
manos, & Galatas, quibus iustificari nos fide in Christo, atq;
eius sanguine affirmat, nō verò ex nostris operibus, breuiter
dicimus. Hoc præcipuè in illis epistolis agere Apostolū, vt iu-
deis, impiam illam propriam iustitiæ opinionem detraheret
& persuaderet sectari illam, quæ ex vno deo est, iusticiam:
cui subiecti nō sunt, nec eam assequūtur, qui propriā statuūt,
& suis eā operibus sibi arrogant, nec credūt nos gratis dona-
ri eadē in Christo. In quo vno, Deus, hoc ipsum credētibus,
fidei ipsius, & spei charitatisq; nostra opera, gratis ad iusticiā
imputat: vt quæ, ex se, digna non sunt, vt ad iusticiam nobis
imputari debeat: sed in Christo, vt supra demonstrauimus, atq;
eius sanguine, hæc in nos diuinā se effundit benignitas, & li-
beralitas. Hoc est ergo quod ille intelligit, quoties prædicat
nos iustificari, non ex nostris operibus, sed gratis, ex fide in
Christo & eius sanguine gratis in quā, quod ad nos spectat.
Quo nostræ iustitiæ, meritorū atq; operū nostrorum, quod
ad hanc rē pertinet, fiduciā excludēs, ipsum nobis propicia-
torē proponit, & nostræ redēptionis preciū: in quo vno, hac
in re, collocata esse debet nostra fiducia (quā hic per fidē
intelligi) non verò in nostris operibus.

Quod tamen, hæc ipsa fides, aut fiducia, nos non iustificet,
seu effectiue, seu formaliter, seu dispositiue, seu meritoriè, seu
quocūque demū modo quis hoc voluerit intelligere, magis
quā alia quæcūq; fides, quæ, de re qualibet, deo credimus,
eodem

*Quid intel-
ligat Apo-
stolus sepe
affirmans.
Ex fide in
Christo, at
que eius
sanguine,
non ex ope-
ribus no-
stris iusti-
ficari nos.*

DE FIDE ET IUSTIFICAT.

eodem ipso loco, euidenter demonstratur ex Apostoli
iustificati ex fide exemplum nobis Abraham proponere
fidelium omnium, & fidem eius ipsi imputatam ad iustifi-
candum, non de fide illa, aut fiducia iustificationis
in Christo atque eius sanguine, aut ipse, aut inductus
scripturæ locus loquitur, ut paulò antè demonstratum
de ea, qua ille deo credidit, prædicenti & promittenti
ætatibus proeclatâ, & eatenus, sine liberi, sobole, & poster-
itati innumeram: ut fieret, inquit, pater multarum gentium
sicut stellæ cæli. Ex quo etiam nobis imputari ad iustitiam
concluditur, quod credimus in deum, quod suscitauit Iesum ex mortuis,
iustificationis gratia: traditum in mortem propter delicta
nostra. Intelligis proinde, ut in iustificationis nostræ nego-
cio, quod plus energie tribuat, fidei promissæ iustificationis
fidei, quam fidei alterius cuiuscunque rei, prædictæ, aut
fidei à deo.

Et hæc quidem præfens controuersia satis man-
ifesta videtur: ut non solum æqui vniuscuiuslibet iudici-
um, etiam aduersariorum ipsorum, penè audeat subire
cuius.

DE ECCLESIA,

CONTROVERSA III.

E Ecclesia, non est levis, nec parui momenti aduersariorum à nobis dissensio: vt de qua vna si rectè conueniremus, facile tolleretur, quicquid est reliquū inter nos dissensio nis, & controuersia. Intelligeremus enim, ad cuius id ipsum, necessariò referri oportet autoritatē, & iudicium: cuius definitione terminari, quā nobis necessariò se-

quendam non ignoraremus, etiam quaecumque nostrum, de eo ipso, foret iudicium. Nunc verò, quam diu de ea ipsa inter nos conuertitur, tam diu, esse inter nos quæstionibus, controuersis, contentionibus, atque irreconciliabilibus pugnis plena omnia, necesse est: proinde, & in hoc caput ex-

Primò, ex cōfessione & symbolo Nicænæ fidei, inter aduer-
sarios & nos, voce tenus cōuenit. Quòd ecclesia, sit & vna, in quo ad-
& sancta, & catholica. Sed in re ipsa, & sententia, inter nos nō uersarij cō-
cōueniunt, discordamus bis per omnia, vnitatem illi ecclesie consistere do-
cēt, consistere docent in consensu de doctrina Euangelij, & ceteris eccle-
administratione sacramentorum. Sanctitatem intelligūt, qua, sit, & vni-
quodque mēbrum ecclesie sanctum est, & diuini, sanctificā-
tatem, & tūque ipsum spūs habitaculum. Proinde, ecclesiam proprie sanctitatē.
congregationem sanctorum, & verè credentiū definiunt. In aduersa-
qua definitione, cū certum sit de sua illos fide illa speciali rīis, quid
diuinarum promissionum loqui, non catholica: statim cōuin sit ecclesia.
citur, & ecclesia ipsorum esse specialis, & non catholica: imò, definitiōis
cum Luthero nata: ante quem, fidem illam ipsorum specialē, cōfutatio.
ignotam & inauditam fuisse ecclesie, prudenti controuer-
sia euidentissimum fecimus.

Deinde ecclesiam illam suam nobis inuisibilem faciunt, cū notam
quam nesciamus, quæ sit, & ubi debeamus requirere: nempe, & consi-
cetum, congregationemq; sanctorum, & qui agūtur dei ip-
sorum.

*Ecclesia,
vna, sancta,
catholica.
in quo ad-
uersarij cō-
ueniunt, dis-
cordamus bis
per omnia, vni-
tatem illi eccle-
siae consistere
docent, consi-
stere docent in
consensu de do-
ctrina Euangelij,
& ceteris eccle-
siae administ-
ratione sacra-
mentorum. San-
ctitatem intelli-
gunt, qua, sit,
& vni-
quodque mē-
brum ecclesie
sanctum est, &
diuini, sanctifi-
cationem, & tū-
que ipsum spūs
habitaculum. Pro-
inde, ecclesiam
proprie sanctita-
tē. congrega-
tionem sanctorum,
& verè credentiū
definiunt. In ad-
uersa-qua defini-
tione, cū certum
sit de sua illos
fide illa speciali
rīis, quid diuina-
rum promissionum
loqui, non catho-
lica: statim cōuin
sit ecclesia. ci-
tur, & ecclesia
ipsorum esse spe-
cialis, & non
catholica: imò,
definitio-
nis cum Luthero
nata: ante quem,
fidem illam ipso-
rum specialē,
cōfutatio. igno-
tam & inaudita-
m fuisse ecclesie,
prudenti controu-
ersia euidentissi-
mum fecimus.*

fos sanctificante spiritu. Cum re vera occulta non sit, aut
dita, quæ inueniri facili, & adiri non possit: cum ad eam
tidie nobis recursus habendus sit: imò, cum omnibus, qui
aquis mystici illius diluuii saluari cupiant, intra eius septem
familie unitatem se contineant necesse est: proinde nec in
gulis, aut penetralibus domorum, nec in deserto monstran-
bus Christum, credere, idem ipse nos docuit: qui ecclesiam
suam insigni alicui ciuitati supra montem posite, omnibus
cile conspicua, & quæ abscondi nulli possit cõparauit. Nec
sanctorum tantum esse societatem, Christi hic in terris ad
militantem ecclesiam, sed malos vna, & bonos intra se con-
sti, tam indubitatum, tam ex diuinarum scripturarum aucto-
ritate certum est, vt mirum sit, esse, qui hoc in quæstione
reuocent. Cum idem ipse eius author, nunc in sagena neta
in mare, & ex omni genere piscium, bonos, & malos cõge-
gant, quorum discretionem affirmat fore in iudicio: ma-
nuptiarum parabola, in quam boni & mali congregati sunt
nunc in decem virginibus, quarum quinque erant fatue, qui-
dem nobis expresserit. Nec minus illud ipsum demonstrat,
cum peccantem in nos fratrem, iussit denūciari ecclesie. Ca-
si inobediens, ac contumax foret, tum demum, ecclesie ius
cio, extra ecclesiam fieri: vt locos plurimos ex Apostolici
stolis omittamus, quibus idem euidenter comprobatur.

Et quanquam suæ illius ecclesie, quibus agnosci possunt
velut notas externas describant, puram doctrinam euangelii
& administrationem sacramentorum, consentaneam Christi
euangelio. Hoc certum est, has notas, suam illam ecclesiam
nihil nobis certiorē reddere. Nō dubitamus nos, apud nos
puram esse doctrinam euangelij, quantum nō alioquin nota
stra impura sit, & administrationem sacramentorum consen-
taneam Christi euangelio: eam nempe, & eiusmodi, quæ in
re annos mille, imò ab initio, apud patres nostros ortho-
xos fuisse inuenimus: nec vllū in eis iota additū, detractū,
aut mutatum inuenimus. Illis contra videtur: apud se verum
esse doctrinam euangelij, & secundum eam, administrationem
sacramentorum sibi persuadent: errare autem omnes, qui
ipsis dissident. Et cum inter se nō consentiant: sed aliter plu-
raque Martinus, aliter Philippus, aliter Bucerus, aliter Co-
colampadius, aliter Zuinglius, aliter Pomeranus, aliter Lu-
li canus, cæterique definiant, cuique tamen eorum, summi po-
chrum

*Ecclesiam,
nō esse tan-
tum socie-
tatem san-
ctorum.*

*Ignotas e-
tiā aduer-
sariis esse
notas quas
describūt,
suæ eccle-
siae.*

chrum videtur. Quisque sibi persuadet, apud se esse verā doctrinam euangelij.

Iam nec in eo consentimus cum aduersariis, in quo consistat vnitas ecclesiae: quem illi, in vno consensu de doctrina euangelij, & administratione sacramentorum, dicunt consistere. Nam cum tam sit necessaria ecclesiae vnitas, vt ab ea diuina doctrina extra eam esse, certo damnari sit: nisi nota, conspicuaque omnibus sint, & ecclesia, & id in quo consistat eius vnitas, notum est, in quibus omnes versemur damnationis periculis: ne forte extra ecclesiam re vera existentes, intra eādem esse, & consistere nos arbitremur: aut ab eius vnitate re vera diuini eandem tamen tenere nobis persuadeamus.

Non esse notas eas sufficientes, quas ipsi explicarunt, verę & catholicę ecclesię, puram videlicet doctrinam euangelij, & administrationem sacramentorum, illi consonam iam demonstrauimus. Quod si ignota adhuc nobis manet ecclesia, non potest esse notum, in quo consistat eius vnitas, cum eā propriā cuiusq; formā consequatur, & ab eadem depēdeat. Quod autem dicunt vnitatem ecclesię, in vno consensu de doctrina euangelij, & administratione sacramentorum consistere, planē nugatorium est.

Nam si de qualicūque consensu hoc intelligant, cōstituūt veram ecclesiam, etiam apud hereticos, & scismaticos: modo inter se, quamuis erronee, consentiant. Si verō solum de consensu verę doctrinę euangelicę loquantur, & administratio nis sacramentorum illi consentaneę, iam opus erit iudice aliquo, discernente, ac definiente, apud quos sit vera doctrina euangelij. Cum etiam hereticorum singulę sectę, ac familię, apud se solas, esse veram doctrinam Euangelij contendant: aberrare verō omnes alios.

Argumentis autem aduersariorum, quibus prædictam suā de ecclesia sententiā astringunt, mox respondebimus, postquā explicauerimus, quam nos intelligamus ecclesiā. Id quod iā nunc exequendum est.

In primis intelligimus ecclesiam cōtū Christi fidelium: non quidem sanctorum tantum congregationē in spiritu occultam, quā nesciamus quę sit, aut vbi debeamus requirere: sed Christi fidelium omnium: boni illi sint, aut mali, q̄ Christo nomen dederunt, atque militię eius sacramento initiati sunt. Non tamen informem, confusancam, aut Babylonicā:

sed

Vnitatem ecclesię in quo consistere doceant aduersarij

Nisi re nota, nosci nō posse in quo consistat eius vnitas. Cōfutatio sententię aduersarij, de vnitate ecclesię.

Quę, quę sit catholice ecclesię catholica.

sed tali specie, ac forma, qualem à suo auctore, cōgruentia suo fini sortita est.

Ecclesiæ Auctorem ecclesiæ habemus, omnipotentem, & sapientissimum, deum videlicet: finis ecclesiæ, nostrum omnium salus.

Author, finis. est: quæ, ut nulli extra ecclesiam contingit, ita in eadem, unitate, ac sinceritate viæ fidei, & mādatis dei obsequiū fidei studio, eandē assequimur: quemadmodum superiori cōmū uersa explicatum est. Porro, multitudinis, nec est imaginari

Forma, ordo. formam vllam, qua in vnitatem aliquam vnius corporis redigatur, præter ordinem: quo vno, & cōciliatur, & continetur.

Solo ordine concilia inter multos, vnitatis, pax, & cōcordia. Quo confuso, nihil in vniūnet vsquam consonum, sed confusa, omnia, nec quisquā prestat quod est sui officij.

que inter multos, vnitatis, cōcordia. Quare siue auctorem æstimemus ecclesiæ, omnipotentem, nempe Dei sapientiam: siue studium eiusdem erga ecclesiam, quæ illi fuit causā operum suorum omnium: siue nem illum supernaturalem, vltimum, atque omnium præclarissimum: nihil dubitandum cuiquam meritō videbitur

Scripturis quin perfecto aliquo, absoluto, consummatoque ordine, cuique cui suo illo architecto, sub vnius alicuius pastoris rectorisq; dēter pos

se cognoscere auctoritate, & imperio, cura, & regimine, variis officiorum gradibus, magistratibusque constituta ordinatāque fuerit, quo or

diue à suo etiam si verbum nullum de hoc inueniretur in Euangelio apostolicisq; literis.

auctore cō Præsertim cum vbique eandem, vel sub regni, vel sub nobilitatē

stiruta sit bilissimæ cuiusdam, ac diligenter constitutæ ciuitatis, aut ecclesiæ. iam sub domus specie, idem ille eius architectus nobis prou

Qua specie in scri ducat, commendet, atque ingerat. Et Paulus, velut animi

pturis ubi quā vnitatem compositam: quorum ad inuicem sit cōfōr

que nobis ratio, & in communem totius corporis, & mutuam vnitatem

produca ac salutem mutua communicatio, in his quæ ad fidem, religionemque Christi, & finem salutis æternæ, & ecclesiæ p

tur eccle triæ assequendæ pertinent: quo vniuersa Christiani homin

sia. Velut animantis nis opera pertinent.

animantis Qualis vnitatis prorsus esse non posset, nisi omnia modis

immediat rentur, vnius velut capitis habētis, & imperio: quod, singula

pus aliqd. membra, in hac velut cōmuniōe continere, singulis suis officia præscribere, eorundem ab eisdem rationem exigere, et

in quibus cessus corrigere, turbas sedare, exortas in ecclesiastica domo

membra ec quæstiones

clesiastici

questiones, & controuersias sua definitione cōponere, & pa *ci corporis*
cem tranquillitatēq; in eadem seruare, sua illa auctoritate *neccessario*
efficaciter possit. Vt non sit, inquit, ille, scisma in corpore, sed *communi*
ante omnia, consensus religionis, & fidei. *cent. Eccle*

Quemadmodum enim, in vno animantis corpore, nisi vnū *sic vnitas*
esset motuum principium membrorum omnium, nunquam *tē require*
in vnum, aut in totius vtilitatem cōspirarent omnia, imō, v- *re vt præ-*
no hac, altero mouente in contrarium, foret scisma in corpore *sit vnus au*
re, & membra sese impedirent mutuo, nec vllum assequere. *thoritas.*
tur, quod vellet, proprium. Ita in omni societatis humanę ge *A simili,*
nere, nisi ea, ordine certo, ad suum finem proprium cōmodo *cui ecclesiā*
in vnum contineatur, & sit, qui pręsit, cuius dicto audeant cę *Apostolus*
teri, vel ad modicum durare non potest vnitas, & cōcordia: *aptissime*
atq; eo minus, quo multitudo numerosior est. Quo enim est *comparat.*
corpus vastius, & membrorum quę colligari desiderāt, mul. *Ab ipsa in*
tudo immensior, eo efficaciori, fortiori; vinculo, quo cō- *se rei eni-*
tineatur in vnum, indiget. *dentia.*

Itaq; cum ipsa rei euidētia loquatur, & nos doceat, mul-
to impossibilius esse, in tam immensa, atque adeo infinita, in
vniuersum orbem diffusa multitudine fidelium, quę nullo a-
liquo civili vinculo contineatur in vnum, vel ad momentū
conseruari potuisse, aut posse, solidam illam vnitatem vnus
corporis, & singulorum membrorum sympathiam conspira-
tionemque in mutuam, & totius, vtilitatem, consensumq; re-
ligionis, & fidei, nisi diligentissime constituto ordine: in quo
vehementer vigeat exors quędam, atque efficacissima vnus
præsidis auctoritas: quam pacem, & concordiam, & mutua
necessariāque officia in vna qualibet societate, qualibet do-
mo, aut familia, nisi sit, penes quem sit præcipua auctoritas.
Quis dubitaret, etiam si aliud nullum eius rei argumentū ha-
beret, ita institutum à Christo?

Non quid credet quisquam, fuisse illum defuisse ecclesię, vt il *ex eo quid*
inō prouiderit, de omnibus ipsi necessariis? & præsertim de *certum est*
vno hoc, sine quo vel ad momentū non posset subsistere, quā *christū nō*
tum preciosam & charam habuit, vt propter eam ē sinu pa- *defuisse ec*
trin descendens, & semetipsum exinaniens, suo eam sibi dedi *clesiæ suæ*
caret sanguine? *in necessa-*

An verò de necessitate istius ordinis in ecclesia, reducti ad *riis.*
vnitatem rectoris, & præsidis, quisquā dubitare poterit? Nū- *demōstra-*
quid obsecrum est, in tam ampla domo catholicæ Christi ec *tur necessi-*

re ducti ad *ordinis* *clesia*, ut homines omnes sumus, nō sepe incidere, quæ pal-
vnitatem *derent?* Quam si inefficacem feceris, quid aliud, quàm ex
præsidis in *clesia* Babylonem quandam construis? Nunquid etiam, non
catholica *saepè* incidere inter pastores ecclesiarum, aut inter membra
ecclesia. cætera, quæstiones, & controuersias, quæ ad fidem, religionem
 quæ pertinet? Nam incidisse, & plurimas, & grauissimas, p-
 rei euidentia testis est. In quibus componendis definiendisque
 nisi valeat præsidis autoritas, quid vnquā inter nos erit con-
 sonum? An non quisque, velut in dissono aliquo choro, sum-
 cantionem cantabit? Quo enim, in his dubitantes pugnantes
 quæ, nisi ad præsidis remittes autoritatem, & iudicium.

Quæstiones Si ad scripturarum hæc referri oportere dixeris iudicium,
de religione communis te sensus signarum comprobas. Sunt enim scrip-
et fide, nō *ra*, muti iudices. Quare æque foret necessarium pro sacre-
ad scriptu *da* inter pugnantibus cōcordia, ut aliquis ex scripturis, eius-
rari sed ad *di* proferret iudicium, etiam quicquid cuiquā videretur de
præsidis ne *illo* iudicio, si modo, vllus inter nos finis, aut modus esse de-
cessario re- *beat* quæstionum, & controuersiarū eiusmodi: præsertim qui-
ferri oport *do* pars vtriusque, pro sua, quam astruit, sententia, apparentia
tere iudi- *pturarum* affert testimonia: & patris alterius scripturas, appa-
cium. *renti* aliqua expositione, sibi accommodat. Quis enim hoc,
 in suo sensu vtrinque pertinaces, sibi conciliaret inuicem, si
 si in his, præsidis subiicerentur authoritati, & iudicio.

Si ad scripturas hæc remittitur concertatio, & pars quæque
 dicit à se recte, à diuersa verò parte perperam scripturas in-
 telligi, quæ vtrinque (ut fit) apparētes adducuntur, quid his
 nobis sequendum erit? Si quod probabilius videbitur dixeris,
 cui nam probabilius? Nam contententium cuique, suū pro-
 babilius videbitur.

Ad hæc. Si hanc inter nos introduxerimus libertatem & li-
 centiam, ut in his quæ sunt religionis, & fidei, obortusque, citra
Scriptura eandem quæstionibus & controuersis, scripturarum tantum
et amussis subiiciamur authoritati, & iudicio, cum illæ varie intelligantur
ecclesiasti- *tur*, p cuiusque captu & ingenio, nec sit cuiusvis, nec facile, ut
ca tradi- *ram* earundem intelligentiam assequi, (ex quibus, dū quæ-
tiōis autho *suo* magis quā ecclesiæ sensu eas intelligere conati sunt, p-
ritas, et cō *pestilentissimas* hereses ortum traxisse videmus) an non tot
munis in- *inter* nos introduceamus, tanquam pugnantes de fide, religio-
tell gētia. *nec;* opiniones ac sententias, quot sunt, & quā diuersa homi-

num capita? Sunt enim scripturæ, velut cæreus quidā natus: *Scripturas* qui sicut horsum illorūq; facile se trahi permittit, & quo proferre traxeris, haud inuitus sequitur, ita & ille, se flecti, duci, atque non posse, etiā in diuersam sententiam trahi, accommodariq; ad quoduis qui tradipatiuntur, nisi quis veram illam, inflexibilemque earūde amul *tionis eccle* sim, nempe ecclesiasticæ traditionis auctoritatem, commu *siaſticae au* nemq; sententiam, iisdem adhibeat. Aduersus quam, ad scri *thoritatē* pturas prouocationem, nequaquam cōcedendam hereticis, *et cōmunē* etiam sanctis illis patribus nostræ religionis antesignanis, ac *sententiā ne* ducibus, sapientissime visum est. Quandoquidē, nisi illam re *gligit.* ceperint, nec scripturas ad eosdem pertinere, etiam sine scrip- pturis, facile demonstrari poterit. Quas proferentes si qs in terroget. Qui scitis viri boni, hæc quæ citatis, esse Pauli? illa Petri? Matthæi, Lucæ, & aliorum? nunquid vidistis authogra- phas, istorum scripta manu, & cū eis contulistis, vt cōcordare sciat: hos ex quibus ista nobis profertis, codices? Et vt vidif- setis autographa, quis tamē singulorū characterē proprium internoscere vos docuit? Qui, vt familiari cum eisdem viuen- tibus vobis cōsuetudine probē esset cognitus, quis tamē vos certos reddidit, quod scribentes nusquā errauerint, nusquā dormitauerint, vt homines? Quod ipsi tantum se præbuerint organa dictantis ea spiritus? Quid inquam ad hæc responde- ret, cui sacrosancta non est ecclesiasticæ traditionis, & anti- quitatis auctoritas? Qua ille frōte nobis scripturas proferet, quas, quisquis profert, earundem auctoritatem, ex ecclesia- sticæ traditionis auctoritate nobis constare fateatur necesse est? Quam si recipimus, omnis facile, etiam sine scripturis, in- ter nos componetur concertatio, & cōtrouersia. Cū de sin- gulis, non fuerit admodum operosum, inuenire, quid catholi- ca ab initio ecclesia senserit.

Origenes ille, cōmentariorum in Matthæum tomo primo, *Origenes* referre Eusebio Cæsariensi ecclesiasticæ suæ historiæ lib. v. 1. vnde, *et* (nam eorum quos nos habemus mutilos, tomi decē priores qui certitu- deliderantur) de canone noui testamēti loquens. Ex traditio *dinē habue* ne, inquit, didici de quatuor euangeliiis, quod hæc sola, absq; *rit de scri-* vili cōtradictione suscipi debeāt in omnibus, quæ sub cælo *pturis ca-* sunt, ecclesiis dei. Ita enim tradiderūt patres nostri. Et quod *nonicis,* primum omnium sit Euangelium à Matthæo scriptum, qui ali- quando fuerat publicanus, hæbraicis literis: & traditum his, qui ex circumcisione crediderant: secundum verō, scriptū ef-
mij

se à Marco, iuxta ea quæ sibi tradiderat Petrus. Tertium esse secundum Lucam, quod Paulus Apostolus collaudat, tanquam his, qui ex gentibus crediderant scriptum. Super omnia autem euangelium esse Ioannis. Is verò, qui idoneus factus est minister noui testamenti, Paulum dico, qui repleuit euangelio omnia ab Hierusalem in circuitu, usque ad Illyricum, non ad omnes, quas docuerat ecclesia scripsit, sed quatuordecim solum epistolas, & in eis plures breuissimas. Quamuis nonnulli, de ea, quæ ad Hebræos scripta est, dubitauerint, pro eo, quod non videatur in ea seruari, illa eius sententia, quam de se ipso pronuntiat, dicens se imperitum esse sermone. Sed ego, inquit, dico, sicut mihi à maioribus traditum est, quia manifestissime Pauli epistolam, susceperunt. Hæc ille Origenes. Quæ autem Quam certitudinem habuerit de scripturis canonicis; autem, quo docente, ac testificante didicerit de quatuor euangelii, quod ea sola, absque ulla contradictione suscipi debeat, in omnibus, quæ sub cælo sunt ecclesiis. Ex traditione, inquit, hoc dici, nimirum ecclesiastica. Ita enim tradiderunt patres nostri, audis denique certo affirmantem, epistolam ad Hebræos esse Pauli Apostoli, & si eius nomen non præferat, etsi de ea ob characteris diuersitatem, à cæteris Paulinis epistolis, dubitant non pauci. Sed qua nota, quo tam certo iudicio, inter dubitantes plerumque, ipse, illam, ut dicit, manifestissime deprecat, ait Pauli esse cuius nec præfert nomen nec characterem exprimit. Sic mihi, inquit, à maioribus est traditum: & semper omnes antiqui, maiores nostri, ita eam, ut Pauli epistolam susceperunt. Quæ si levis tibi cōiectura videatur, & ob quam non debuerit ille, ita certo definire, ac statuere, tu, quisque es, autem, si potes, notam, aliud indicium, aliud argumentum profer, quo compertum habeas, quod quas sub Pauli, Petri, aut aliorum nomine legimus epistolas, vere illorum sint. Quod hæc euangelia, sint Matthæi, Marci, Lucæ, & Ioannis. Quodque nihil in se falsi contineant. Et cum te sursum, deorsumque vertens aliud nihil inuenies.

Nec euangelio credi Nec temere ab Augustino dictum existimes, nec euangelio credi lium quidem ipsi se crediturum, nisi ecclesie, ad hoc, ipsum eo disset Augustinus, pulisset autoritas: à qua, ut vniuersa nobis pendet scriptura finis, nisi rum autoritas, ita idem meritisimo affirmat, esse palam, quoniam ob authoritatem in re dubia, quæ alioqui ex scripturis non satis clare, accipitur, in dubitatur.

indubitate elucescit, ad fidem, & certitudinem valeat. Quæ, *tatē eccle-*
ingit, ab ipsis fundatissimis sedibus apostolorum, vsque in ho *sic*,
 diernum diem, succedentibus sibi episcopis, secundum seriē *Certitudo*
 continuæ successione, & tot populorū cōsensione firmatur: *authorita*
 In hac siquidem ecclesia, factis signis, & miraculis, deus olim *tis ecclesia*
 demonstrauit se loqui in Apostolis à Christo missis, qui visi *fice tradi*
 bili signo acceperunt spiritum dei, & veritatis. Qui & do- *tiōis unde*
 ctrinam eorum, sub attestationem signorum, & prodigiorū *pendeat*:
 confirmauit: doctrinam, inquam, viam, quam acceptam vn-
 ctione spiritus, viuæ vocis oraculo, non scripto, tradiderunt
 ecclesiis. Cuius, non verò, scribendi, mandatum à Christo
 acceperant, qui, vt ipse nō scripsit, sed viua traditione do-
 cuit, ita Apostolos & discipulos in orbem mittens, saluta-
 ris suæ doctrinæ nuncios. Eunt, inquit, in mundum vnuer-
 sum, prædicate euangelium omni creaturæ. Illi autem pro-
 fecti, prædicauerunt vbique domino cooperante sequenti-
 bus signis.

Hac itaq; fide, euidenti, inquam, diuinæ veritatis contesta-
 tione, suam ab initio fidem, ab ipsis apostolis accepit eccle-
 sia: & qua fide accepit, eadē & custodiuit, & trāsmisit ad po-
 steros: trāsmittetque ad consummationem vsque seculi. Il-
 lius siquidem ecclesiæ, magis tūc erat cōtestata, ac manifesta *Notior fi-*
 veracitas, quàm veritas scripturæ euangelicæ. Quippe quæ *delibus ec-*
 cognoscebatur sacra, & vera, ab ea, quæ tūc erat ecclesia. Cui *clesia, quā*
 testimonium Christus ipse, & viuavoce, & signorū, prodigio *scripturæ*
 rumque attestatione perhibuit. *ueracitas.*

Huius, non scripturarum auctoritatem, nempe, antequam
 legerentur ab Euangelistis scripta euangelia, tam serio, sub *Ecclesiasti*
 tam horribili anathematis denunciatione, nobis commendat *traditio*
 uit Apostolus, cum etiā sibi ipsi, & coapostolis omnibus, atq; *nis, nō scri*
 adeo angelis de cælo, anathema denunciet, si euāgelizet, in *pturariū au*
 quit, vobis, præter id quod euangelizauimus vobis: Non di- *thoritatē*
 cit. Si quis, præter id quod nos, quod Matthæus, Marcus, *Lu etiam sub*
 cas, Ioānes, ceterique apostoli scripsimus: sed præter id quod *anathema*
 accepistis, viua nimirū nostra, & apostolica traditione. Neq; *tis denun-*
 enim eatenus quicquā scripsisse Galatis inuenitur, vt nisi de *ciatiōe, no*
 viua traditione loqui non possit intelligi. Nec suffecerat illi, *bis cōmen-*
 sibi, & coapostolis derogasse fidem, & auctoritatem, docēti *dari ab a-*
 bus diuersum aliquid, ab eo, quod primæua illa traditione *apostolo,*
 ceperat ecclesia: quin, & angelis de cælo anathema dicit, si

m ij) (quod

(quod tamen fieri non posset) docerēt contrariū. Hoc videlicet significans, vt nullius, auctoritate, nec sua quidem, nec apostolorum omnium, sed nec angelorū de cælo, permitteremus nos abduci ab illa antiquitate traditionis apostolicæ, quæ viua traditione acceptam ab apostolis, continua successu serie, velut per manus, transmittit ad nos.

*Nulla scripturarū ap-
parētia ab-
duci nos o-
portere a
cōmunis
sē-
su, & ob-
seruatione
ecclesiæ.*

Aqua, ne vlla canonicarum scripturarum, quæ nobis fere-
tē videretur euidētia, aut apparētia nos abduci sinamus, chri-
stianæ admodum, & conformiter doctrinæ, quam nunc au-
distis, apostolicæ, ille nos admonet Origenes: Vtque memi-
nerimus, ea nos tentatione pulsari, quoties eæ inducuntur, ad
uersus communem, consonantemque ecclesiæ obseruationē,
traditionem, & sententiam, de qua nos Christus præmoni-
tos, cautosque fecit: nobisque monstrari Christum, quamuis
contra Christum, in deserto, aut domorum penetralibus, qui
seipso teste, non est, nisi in corpore catholicæ ecclesiæ. Sed
nos credere, inquit, illis non debemus: nec exire à paterna,
ecclesiasticaque traditione: neque aliter vnquam credere, nisi
quemadmodum ecclesiæ tradiderunt nobis, hoc est, succedē-
sio illa ecclesiastica.

*Ecclesiasti-
ca traditio
ipssimave
ritatis chri-
stianæ re-
gula, ad-
uersus hæ-
reticos ip-
sis scriptu-
ris effica-
cior.*

Hæc est ipsissima veritatis, ac pietatis regula: quam effica-
ciorem semper quā scripturas, ab ipso ecclesiæ initio, sanctissi-
mi orthodoxique patres nostri semper experti sunt: Quan-
tuatiscumque Tertullianus ille, libro de hæreticorum præscriptione, sa-
stianæ re- gulariter commendans, Christum, ac deum eius auctorem
gula, ad- prædicat: docens non esse permittendum hæreticis, vt ad-
uersus hæ- uersus eandem, ad scripturas ipsis prouocare liceat, vt que-
reticos ip- nullo iure pertineant, nisi ad ecclesiam, vnde earum no-
sis scriptu- bis pendet auctoritas: non verò ad desertores, atque impu-
ris effica- gnatores ecclesiæ. Quam inducit hoc pacto agentem cū his
cior. qui scripturarum auctoritate oppugnant doctrinam eccle-
siæ. Qui estis? quando, aut vnde venistis? Quid agitis in meo?

*Tertullianus eam ar-
tione expu-
gnat.*

Qui estis? quando, aut vnde venistis? Quid agitis in meo?
non mei? Quo denique Matthei iure syluam meam cedulati-
one expu- Qua licentia Valentine fontes meos transuertis? Quæ po-
gnat. tate Apelles limites meos commoues? Quid hic cæteri ad-
Nō permit- voluntatem vestram seminatis, & pascitis? Mea est possessio.
tendā hæ- Olim possideo: Habeo origenes firmas ab ipsis authoribus
reticis pro quorum fuit res. Ego sum hæres apostolorum, sicut cauerit
uocationē suo testamento, sicut fidei commiserunt, sicut adiurauerunt,
ad scriptu ita teneo. Vos e cert ex hæredarunt semper, & abdicauerunt

re extraneos, ut inimicos. Vnde autem extranei, & inimici *ras*, aduer-
Apostolis hæretici? nisi ex diuersitate doctrinæ, quam vnus-
quisque, de suo arbitrio, aduersus apostolos, aut protulit, aut *nem doctrinæ*
recipit. Hæc ille Tertulianus ante annos circa quater decies *nam eccle-*
centenos: quibus demonstrat, permitti non debere hæreticis *sic*.

prouocationem ad scripturas, aduersus communem doctri-
nam ecclesiæ. Addens, illis merito deputari scripturarum adul-
terationem, atque intelligentiæ, expositionisque earundem
falsitatem, apud quos inuenitur doctrinæ singularitas, & di-
uersitas à communi, & catholica. Quibus enim, inquit, aliter
docendi fuit propositum, iisdem aliter instituendi instrumen-
ta doctrinæ necessitas influit.

*Ireneus ad
uersus Valentinum.*

Eadem orthodoxæ veritatis certissima & inobliquabili re-
gula, etiam Ireneus ille Lugdunensis Archiepiscopus, & glo-
riosus Christi martyr, beati Policarpi, Ioannis Euangelistæ
discipuli, auditor, ipso quoque Tertuliano vetustior, ad-
uersus Valentinum cæterosque sui temporis hæreticos di-
micat.

Traditionem, inquit, Apostolorum, toto orbe manifestam *Apostolica*
in omni ecclesia adest perspicere, omnibus qui vera audire *traditio*
vouerint, eam videlicet, quam primitiua illa ecclesia ab apo-
stolis acceptam, per successionem continuam, patrum, & Epi-
scoporum, transmisit ad nos. Sed quoniam per omnes eccle-
sias discurrere prolixum fuerat, & infiniti operis, ex omnibus *Romanæ*
maximam, antiquissimam, atque omnibus cognitam, Romæ à ecclesia *fi.*
gloriosiss. duobus Apostolis Petro, & Paulo fundatam eligens *dē obicit*
eius, inquit, fidem, traditionemque quam habet, ab ipsis *hæreticis*
annunciatum, & per successores Episcoporum ad nos perue *omnibus.*

nientem, indicantes, confundimus omnes eos, qui quoquo
pacto, vel per sui placentiam, vel vanam gloriam, vel cæcità-
tem, & malam sententiam, fidem, præterquam oportet, colligunt.
Cuius occasione, continuam, in eadem Romana ecclesia suc-
cessionem Episcoporum, à beatiss. apostolis, ad Eleutherium
qui eidem tunc præsidebat, enumerans. Hac inquit, ordina-
tione, & successionem, ea quæ est ab apostolis traditio in eccle-
sia, & præconizatio, peruenis usque ad nos: & est plenissima
hæc ostensio demonstrans vnā, & eandem fidem esse, quæ in ec-
clesiis ab apostolis est tradita, & usque nunc conseruata in ve-
ritate permanet. Hæc ille Ireneus. Videtis itaque, quo indice, ce-
teri illo seculo, sancti patres nostri doctrinā vere euangelicam

internoscebant, agnoscendamque docebant à falsâ, quam obrecta sub aromate eloquiorum cœlestium. Eos, inquit, ille qui quoquo modo, vel per sui placentiam malam, vel per vanam gloriam, vel per cecitatem, præterquam oportet, fidem colligunt, confundimus. Sed quid obsecro proferentes, quæ tam evidentes rationes, quæ tam irrefragabilia argumenta, aduersus quæ hæreticorum impudentiâ, & peruicaciâ cõtradicendi, aut calumniandi, locus non sit? Nunquid scripturas neq; enim est difficile illas torquere, & retorquere & quæquo libet vertere. Quid igitur proferetes cõfundimus per caces illos hæreticos, qui cõfundi nesciunt? Indicâtes, inquit, fidem, traditionemque maximam, & antiquissimam ecclesiam, hanc à gloriosiss. duobus apostolis Petro, & Paulo fundatam. Quam enim illa fidem, traditionemque ab apostolis acceptam, continuo succedentium sibi Episcoporum serie, sibi morum & primitiuarum illi ecclesie perhibentium testimonium, certissima fide integram synceramque transmisit ad nos.

Origini
quod doctrina
Christianæ
principium,
Hoc solum
esse verum
in doctrina
Christianâ
quod in nullo
ab ecclesiastica
traditione
discordat.

Ad eandem orthodoxam, & catholicam veritatis regulam, inter varias pugnantium, & scripturas diuersimode interpretum opiniones, & sententias, perpetuo nobis respiciendum, collimandumque, vt eruditissimus ille Origenes, ubique docet & inculcat, ita eandem, in inquisitionibus suis de principibus doctrinæ Christianæ, primi principij loco statuit, scribens hæc verba. Sicut, inquit, multis, apud Græcos & barbaros pollicentibus veritatem, defueuimus apud omnes eam quærere, qui eam falsis opinionibus asserebant, postquam credidimus filium dei esse Christum, & ab ipso, nobis hanc discendum esse persuasimus. Ita, cum multi sint, qui se putant scire quæ christi sunt, & nonnulli eorum, diuersa à prioribus sentiunt, seruatur vero ecclesiastica prædicatio, per successione ordinem ab apostolis tradita, & usque ad præsens in ecclesiis permansit illa sola credenda est veritas, quæ in nullo ab ecclesiastica traditione discordat. Hæc ille Adamantius lib. 1. de principibus. Audis itaque quæ tunc fuerit ante annos mille trecentos, quædraginta, imò semper ab ipso ecclesie initio, orthodoxis omnibus regula certa, ad quam examinanda sit omnis inter nos quæstio, omnis pugnantium opinionum concertatio: per quam solam, inuenitur veritas. Illa inquit, sola credenda est veritas, quæ in nullo ab ecclesiastica traditione, discordat. Audis denique vt ecclesiastica illa traditio, doctrina, prædicatio, quæ

ab apostolis accepit primitiua illa ecclesia, per successionis
ordinem, nō per scripturas, ad nos vsque permaneat. Ad quā
si, quæ inter nos nunc controuertuntur, nobiscum cōfenserint
expendere aduersarij, & hoc ipsum tenere, quod illi conso-
nat facile & citō terminabitur vniuersa inter nos quæstio, &
cōtrouersia. Nullo enī negotio, per singula inuenietur & de
mōstrabitur, quid ecclesiastica prædicatio, & traditio ab ini-
tio tenuerit, & teneat. Quæ dum ad solas scripturas nunc vo-
lunt exigi, hoc volunt, vt controuertamur perpetuo: nō solū
quod scripturæ, plurimum frequenter obscuritatis habeant,
& se trahi accommodariq̃ue in diuersam sententiam, & elu-
di cūta expositione facile permittant: etiā quantūuis claræ,
eundēq̃ue appareāt: adeo, vt nisi aptentur ad suam illam in-
flexibilem, certāque amussim, ecclesiasticę inquam illam
traditionis communem sententiam, sed ea neglecta, contem-
pntesq̃ue legantur, & tractentur pro cuiusque capitu, & elu-
genio, fiant nobis in laqueum, in captionem, & scandalum
neque omnis erroris, omniumq̃ue hæresum seminarium: nec
vniquam inter disceptantes, certi aliquid, ex his possit consi-
tueri non immerito beatiss. Petrus, hoc suos perpetuo admo-
nuisse, Clemens ille gloriosus Christi martyr, & Pontifex, obscure
eundem in apostolica cathedra successor, & discipulus, lib. 10
recognit. affirmet. Hoc quippe diligenter obseruandū esse, quæ, & fa-
vilex dei cum legitur, non secundū propriam ingenij cuius-
que intelligentiam accipiat, vel doceatur. Esse enim multa
in scripturis diuinis, quæ trahi possint ad eum sensum, quem
seruat quisque præsumit, & ideo oportere affirmat, intelli-
gentiam scripturarum ab eo discere, qui eam à maioribus se-
cundum veritatem sibi traditam, seruat. Hanc quippe vni-
cam esse verę intelligentiæ scripturarū certam regulam, nem-
pe ecclesiasticę traditionis veritatem, acceptam à maioribus.
Deinde,
Non solū, inquam, ob hanc causam aduersarios, qui ad so-
las scripturas, quæ inter nos controuertantur, nunc volunt
exigi, hoc velle diximus, vt cōtrouertamur perpetuo: sed etiā
propterea, quod non omnia quæ ad fidem nostram, religio-
nemque pertinent, in scripturis Euangelicis, apostolicisque
epistolis clarē expressa sūt: sed pars magna, ex viua illa doctri-
na apostolica, ecclesiasticæ successionis fideli traditione ad
nos peruenit. De quo nemo dubitabit, si nobiscum perpēde-
re Christianam doctrinam, nō scripto, sed partim viua vo-
sa sunt.

*Qui ad so-
las scriptu-
ras exigi
volūt quæ
controuer-
tuntur in
ecclesiasticā
vellet vt cō-
trouerta-
mur perpe-
tuo. Pri-
mū, quod
obscure
sint plera-
que, & fa-
cile accom-
modantur
etiā false
sententiæ.
Deinde,
quoniam
nō omnia
quæ ad fi-
dem reli-
gionēque
pertinent,
in scriptu-
ris expres-
sa sunt.*

cis oraculo, à Christo, apostolis, & discipulis eius, partim
ritus sancti vñctione traditam. Quem, etiam visibili aucto-
signo (quo & ipsis crederetur, accepta tradentibus) accep-
runt. A quibus, viua quoque traditione, & sine scripto, ea ipse
cepit illa primitiua Christi ecclesia: suorum doctrinam, mo-
culis, & prodigiis confirmante deo.

*Qua occa-
sione ex
quo respici-
entes Eu-
angeliste
scripserunt
sua Euan-
gelia.* Quorum ministerio, cum iam diffusa esset in orbem
vniuersum sanctorum quorundam virorum pium studium, et
tauit sacer ille spiritus, vt pro confirmanda fide, & deuotione
fidelium, literis commendarent, & commentarentur recen-
sitionis nostrae à Christo peractam in terris historiam: libe-
carnatione, natiuitateque eius auspicantes, ad gloriosam vique
triumphalemque eius ascensionem in coelum. Quorum non
fuit hoc in scribendo consilium, vt scripta illa sua, praesentem
nostrae religioni, ac fidei, sed subessent potius: sicut accesserunt
eisdem, iam propagatis in orbem, non praecesserunt. Acced-
runt, inquam, velut pia quaedam commonitoria, excitando
recordationis, eorum, quae iam dudum viua voce ab apostoli-
lis acceperat ecclesia: non equidem, eorum omnium, sed in
tum dictorum actorumque Christi in terris.

*Euangelis-
ta scripta
ab initio
sub fuisse
non praesentem
se fidei
ecclesiae.* Quae Marco fuerit scribendi euangelij occasio, & quan-
do scripserit, ex antiquitatis testimonio, & eorum, qui illi tem-
poribus fuerunt proximi, Papię Hieropolite, qui ipse cum apo-
stolis versatus, eosdem viuos praecipuos habuit. Et Clementis
Alexandrinis presbyteri, qui apostolorum auditoribus, & di-
scipulis, praecceptoribus usus est, Cæsariensis. Eusebius, & D. He-
ronymus, nobis tradiderunt: nempe, Romae euangelizante
tro, & salutari doctrina, ac praedicatione Romanis aperuisse
coelestis regni ianuam: cum illi, capti verbi salutaris dulcedi-
ne, sola auditione non satiarentur, Marcum, Petri à longo tem-
pore familiarem discipulum, cōuenisse eisdem: & multis vo-
cibus orasse, vt quae ille verbo praedicabat, ad perpetuam vo-
rum cōmonitionem habendam, scripturae traderet: quo dum
foris in huiusmodi verbi meditationibus permanerent,
nec prius ab oratio destituisse, quam quae orabant impetrare.
Eum itaque, quo pio fidelium desiderio satisfaceret, exceptis
passim dicta magistri sui, velut fidum aliquem notarium, ex-
retulisse in codicem. Quod factum, vt Petrus cognouit, co-
lectatam fide, & deuotione fidelium, confirmasse scripturae
in perpetuum legendam tradidisse ecclesiis.

Et

Ex quibus utique est evidens, ea, quæ viua voce docuerat Petrus, à subsequentibus Marci scriptis, non accepisse authoritatis pondus, aut veritatis testimonium: sed contra magis, hæc ab illis. Vt quia eius scripta, apostolicæ prædicationi, ac doctrinæ inueniebantur conformia. Itaque oculatus, fidusq; eorum omnium testis Petrus, & cuius testimonium, euidentibus signis comprobabat diuina veritas, sua autoritate confirmavit scripturam, & perpetuo legendam Christi ecclesiæ: tradidit: tanquā veram, canonicam & diuinæ illi, infallibilisq; veritati prorsus innitentem: non tanquam Christi, aut doctrinæ, aut etiam vitæ hist oriam, integrè & ex ordine completentem. Siquidem ab eius baptismo primū exorsus, nec deinceps vniuersa dicta, actaque ipsius executus est: nec deniq; eo, quo dicta, gesta que sunt ordine, sed multa præpostere. Quemadmodum eius euangelium, cōferenti cum tribus alijs constat ipsa luce clarius.

Nec lucam aliò respexisse, cum Euangelium suum scribere, quā ut haberet ante oculos perpetuo, suus ille, cui scripsit, Theophilus, veritatem, & recordationem eorū verborum, de quibus eruditus iam fuerat, idem ipse testis est: quāvis spiritus S. in eo ipso, respexerit altius. Quin, nec ex revelatione, nec ex visu, sed ex fideli narratione, ac traditione eorū ipsorū, qui ipsi viderāt ab initio, & ministri sermonis fuerāt, allatum se affirmans omnia, pollicetur se eadem scripturū diligenter, & ex ordine. Quod tamē eatenus præstitit, quatenus spiritui sancto visum est: qui illorum calamos pro suo tēperavit arbitrio. Nam illum, nec tradidisse omnia, nec ea ipsa que tradidit, eo quo dicta, gesta sunt ordine, conferēti cū eo, maximè Matthæi Euangelium, evidens videbitur.

Quem & ipsum, non orbi, sed Iudæis suis, in Iudæa, Hebraice scripsisse Christi Euangelium, pro perpetua commonitione eorum, quæ ex apostolorum prædicatione, ac traditione acceptant, post præfatum Clementem Alexandrinum, tom primo commentariorum in illud ipsum Matthæi Euangelium, affirmat Origenes, & D. Hieronymus in scriptorum ecclesiasticorum catalogo.

Ioannes post hos omnes, longissimo interuallo, circa Trinitati tempora, suum scripsisse Euangelium, cū iam in vniuersum orbem lōge latēque diffusa floreret doctrina Christi, & religio, scriptorum omnium consensu indubitatum est.

Ex quib

Vt Lucas.

Matthæus

Ioannes.

Ab euan- Ex quibus, vt euidenter constat, ab illorum authoritate
gelicorum initio non dependisse certitudinē nostrae religionis, ac
scriptorum sed contra magis illorum autoritatē à certitudine
authorita- religionisq; nostrae: quemadmodū accesserunt doctrinae
te non de- sti, fidei, religionisq; nostrae iam diffusae in orbem, & nō
pendisse ab cesserunt eandem ita nec vnum aliquod eorū, nec omnia
initio no- vnum, completi vniuersa, quae ad Christianam doctrinam
stra fidei fidem, religionemq; pertinent.

doctrinae - Neque enim conati sunt, literis cōmendare, quae prae
que certi- primitivae illi ecclesiae dederint apostoli per dominū Iesu
tudinem quo ordine, quibus sacramentis, & caeremonijs, authoritate
sed cōtra- ctoreque Christo, & spiritu sancto instituerint eandem.
Magnam Christi tantum conuersionē in terris, dictorum, actorumque
partem eo eius, & gloriosam eiusdem ascensionē in caelos, vt cūque
riū quae a- tuerunt, explicare historiam. Quam tamē, nec vnus quidem
postoli spi- nec omnes in vnum (si Ioanni credimus, qui scripsit nouū
ritu S. do- mus) nobis reddiderunt integram. At, quae ad ecclesiam
ctore tra- tutionem, ordinem, hierarchiam, sacramentaque pertinent
diderunt illam historiam non pertinent: sed maxima parte, post statum
ecclesijs, tum ab illis dominum, vnctione spiritus S. ea acceperunt. Ap
nō esse scri- stoli. Quod, ne quis à nobis diuinari calumniatur, idē Ioh
ptā in Eu- nes haud obscure indicat. Ita enim scribit. Christū, pro
angelus. iam morte sua, dixisse discipulis. Adhuc multa habeo vobis
 dicere, sed non potestis portare modo: hoc est, nōdum est
 illorum capaces. Cū venerit autem ille spiritus venturus
 docebit vos omnem veritatem.

Itaque illa tam multa reseruatā vnctioni spiritus, post dē
 cerant Apostoli, cum eūdem spiritum sub visibili signo acce
 perent: eademque tradiderūt ecclesijs. Quae velut per manum
 continuē succedētium Episcoporum, & patrum, sibi mutuo
 atque illi primaeque traditioni perhibentium testimonij pro
 uenerunt ad nos. Quae, qui ex Euangelistarū scriptis sibi
 probari exigeret, & quē absurdē, ac ridiculē faceret, ac si, vi
 do à se mutuo diuisi apostoli orbē terrarū vomere euangeli
 cae praedicationis inter se partiti sunt, quae inter se cōstitue
 rint, (cōstituisse enim inter se plurima pro Ecclesiastica dis
 plina, ordine, hierarchiaque conferuandis, indubitarum est.)
 Quando apostolicos canones vniuersa ab initio agnouit
 Christi ecclesia, atq; ipsum adeo Nicenū Conciliū, qui in
 prouinciā quicq; sortitus, quid in ea egerit: quo exitu glori
 eccle

fecerit deū. Quid Antiochie, aut Romę, gesserit Petr^o: quo pacto sub Nerone, vnā cū Paulo gloriosum ibidem martyrium consummauerit, ex eisdem Euangelistarum scriptis sibi demonstrari exigeret, alioqui nihil crediturus eorū omnium.

Ita quoque, & apostolica ille Pauli, Petri, ceterorumque Apostolicarum epistolarum, ad iā fideles ex viua illa apostolica doctrina, & prædicatione scriptæ sunt, & pro nata occasione necessitatis vniuersarum, aut alterius ecclesiarum particularium scriptæ sunt: ne iam fidelibus, & illas accessisse tradito iam eisdem viua vocis oraculo, non scripto consignato Christi euangelio, tradita doctrina Christianæ religionis ac fidei: aut opineris, si non vna aliqua, saltem vniuersis illis suis epistolis, voluisse comprehendere Paulum, & apostolos, vniuersa nostrę fidei, Christianęque doctrinę mysteria. Neque enim communicato cōsilio, & partito inter se labore, cuique suū, quod scriberet, cessasset vt cuique necessitas vnius, aut alterius ecclesię scribere argumentum suggerit.

Nec Paulus, cuius plures leguntur epistolę, eas ipsas, velut continuum quoddam opus contexit, sed tanquam sollicitudinem gerens omnium ecclesiarum Christi, vt audiuit vsuā aliquid exortū scandali, aut superfeminatum zizanias aduersus primæuam illam, viuam, germanamque traditionem apostolicam, statim occurrit: fideles in fide corroborans: dubios confirmans: errantes, seductōsque reuocans: seductoribus resistens: atque vnum hoc, vniuersis suis illis epistolis agens perperuo, ne ab ea, quam semel acceperāt, apostolica traditione declinarent latum digitum, sed illi firmiter inhærent. Quā tamen, nusquam conatur repetere vniuersam, aut exprimere illi suis epistolis: sed frequenter inculcat, vt illius meminerint, vt secundum illam ambulent, quod deo placeant. Rogamus, inquit, vos & obsecramus, vt ita ambuletis, quęadmodū accepistis à nobis, quomodo oporteat vos ambulare. Scitis enim quę præcepta dederim vobis per dominum Iesum.

Sic & Corinthijs suis, repetens quod ipsis tradiderat de cœna dominica. Ego enim accepi à domino, inquit, quod & tradidi vobis. Quo replicato i sua epistola, ad extirpandos super introductos aduersus traditionē illā errores cōtrarios, indicans nihilominus nō vniuersa se scripto explicasse, quę ad decemtiā modū, formamque peragenda eiufmodi à nobis cœnæ pertinent, subiungit. Cætera cum venero disponam. Hinc factis, inquit,

tis, inquit D. Augustin ad Ianuarium, intelligitur. Quia
tum erat, ut in epistola, totum illū agendi ordinē in
quē vniuersa per orbē seruat ecclesia, ab ipso ordinari
quod nulla morū diuersitate variatur. De quo disputare,
ita faciendum sit, insolentissimæ insanix est. Hactenus

Epilogus Ex quibus omnibus, cum euident factum sit, non solum
prædictio- lam traditionē ecclesiasticam, illum Christi fidelium, et
rum, de au sine scripto in quiduis ad religionem nostram pertinentem
thoritate sensum, qui ex primitiua ecclesia, continua successione
traditionis à patribus ad nos descendit, esse certissimam veritatis regu-
ecclesiasti- lam, ad quam & scripturas, & omnia ex eis nata dubia, nullo
ca. rare velimus, expendere oporteat: sed etiam & hoc, quod

omnia, quæ ad religionē nostram pertinent, authore Christo
apostolorum ministerio consignata ecclesiæ (quæ eadem
ipsa veritatis regula certissima fide ad nos perducit) in scri-
pturis explicata sint. Euidenter quoque ex eisde apparet
iniquē, quā absurdē faciant aduersarij, in quas nos tenore
conentur inuoluere, qui sublata è medio, eadem illa regula
traditionis ecclesiasticæ, ad solas, nudasque scripturas non re-
uocant. Quæ, nisi adhibita ipsis sua illa amissi, etiam ad qui-
uis demonstrandum inefficaces inueniuntur. Cum nihil po-
ne tam sit in scripturis expressum, quod non ingeniosissimi
nis expositionē aliquam recipiat: quam ex alio aliquo scrip-
tæ loco etiam colorare possit, & probabilem facere. Sed
hoc in omni quæstione, & ex scripturis cōcertatione pro ve-
ta veritate teneatur, sicut est, quicquid illi regulæ consonum
& contra p falsitate, atq; impietate, quicquid ab eadē dilu-
tat, obliquat, aut discrepat, nihil erit difficile omni Christi-
ano, in omni suborta procella confusionis hæreticæ, securus
se conseruare intra arcam catholicæ ecclesiæ: hoc vnum ser-
tiens in omnibus, ac de omnibus, quod à patribus acceptum
ac traditum, communiter teneri per ecclesiam intelligit. In
quo ipso, si dubietas incidat, non est difficile, hoc ipsum re-
parrū scriptis certò colligi, & intelligi. Vbi enim inueniuntur
Christi ec- congregari, & consentire illæ aquilæ, ibi corpus est, ibi Chri-
clesiæ esse stus caput illius corporis, ibi veritas.

necessariā Et quamuis hæc, ut diximus, regula, cuique ad eam dilige-
etiam vi- ter respicienti, & orthodoxam veritatē sincere inquirenti
nam quan inueniendam eandem ferè sufficiat, nihilominus cuique et si
dæ autho- euident esse non dubitamus, catholicæ Christi ecclesiæ con-
seruati

seruandæ eius paci, vnitati, ac sinceritati religionis, & fidei, ritatem, cas
viam quandâ auctoritatē esse necessariam: qua, aduersantiū ius defini-
tiōe termi-
fiæ fidei altercationes reprimi, atque impia eorundē doctri-
na, ad propagandâ alioqui impietatem efficax, & velut cācer nanda sine
serpes, obrepensq; incautis ac simplicioribus, efficaciter quo coortæ in-
que compesci, coerceri que valeat. Ad quam, & omnis inter ter nos
nos, etiam piē concertantes, referenda sit coorta quæstio, & quæstiones
controversia, atque eiusdem definienda iudicio. & contro-
uersiæ.

Cū alioqui cōcertationes, & controversiæ eiusmodi, ne cessario exirent in sectas, & schismata. vbi quisque suæ senten-
tiæ assertor permaneret, nec alterius cuiusquam, ea in re esset tate eius-
subiectus iudicio. modi neces-

Oportet quoq; auctoritatē eiusmodi, ad quam hæc perti- sario diri-
neant, in suis iudicijs, ac definitionibus, necessario dirigi diu-
gi debuisse, ne assilētæ singulari aliquo præuilegio: sine quo, de nullius diuinæ
omnino hominis, sed nec de plurimorū, quantouis numero, assistentiæ
sententiæ, indubitatæ veritatis certitudinē habere possumus. singula-
Vi, de quibus omnibus scriptura pronunciat, quod menda- ri aliquo
ciunt. Omnis siquidem homo mendax. præuile-

Nec minus & hoc oportere credimus, nō solum eiusmodi gio.
auctoritatē aliquam esse in catholica ecclesia: sed etiam esse, Authori-
certo, atque omnibus noto loco: esse quoque paratā semper tate eius-
omnibus: & ad consulendam, dubiorūque resolutionē pe- modi esse
tendam, cuique aditu facilem. Cū quotidie incidat eius cō debuisse
fidei necessitas: quotidie oriantur in ecclesia quæstiones, & certo no-
controversiæ eiusmodi. Nec aliter Christus suæ sufficienter tōq; omni-
prouidisset ecclesiæ. bus loco,

In veteri illo populo (in quo diuini spiritus artificio eccle- & ad quæ
liam nostram mirabiliter adumbratam, & clarissimē effigia- semper fa-
tum, expressamque cernimus) auctoritatem eiusmodi diuina- cilis posset
auctoritate cōstitutam per Moysen à deo, cōstitutam certo haberi re-
aque omnibus noto loco, paratā semper omnibus, & ad cō cursus ab
fendam, dubiorum resolutionem petendā, cuique aditu fa omnibus.
ciem, etiam cum diuina assistentiæ singulari illo præuilegio Fuisse cu-
in suis iudicijs, ac definitionibus, diuinæ scripturæ irrefraga- iusmodi
bili auctoritate certum est. authorita-

Præceptum nanque à domino illis fuerat, vt subortam om tem cū om-
nem grauem quæstionem, quæ ex ambiguis, & obscurioribus nibus præ-
verbis legis ortum traheret, & omne difficile, & ambiguum dictis con-
iudicijs, quod per subalternos in singulis ciuitatibus iudices ditionibus
ritē com ordinat im-

*de deo in
synagoga
veteri.*

ritè componi nō poteat, referretur ad cathedram Moysi
locum nempe, quem inter ipsos elegerat dominus, termi-
dum præsidis eius, vna & sacerdotū, secum in eodem pro-
pore vicis suæ ministrantiū domino, autoritate, & iudicio.
Quod idem ille, vt sacrosanctum esse voluit, & sine contum-
tione, aut discussione sequendū omnibus, etiam mortu-
na in contemptores sacrosanctæ autoritatis proposita, &
& veritatis eiusdem, fidem illis fecit indubiam.

*ex Deute-
ronomio.*

Et quoniam res in suo hic cardine præcipue vertitur, præ-
pressius, clariùsque demonstrandè non nihil insistendum est.
Ita præceptū legimus in Deutero. Si difficile, & ambiguum
apud te iudicium esse perspexeris, inter sanguinem, & sangui-
nem, inter causam, & causam, lepram, & lepram, & iudiciū in-
tra portas tuas videris verba variare, surge, & ascende ad bo-
cum, quem elegerit dominus deus tuus veniesque ad sacer-
dotes Leuitici generis, & ad iudicem, qui fuerit in illo tem-
pore: quæresque ab eis: qui indicabunt tibi iudicii veritatem
& facies, quodcunque dixerint, qui præfunt loco, quem ele-
gerit dominus: & docuerint te iuxta legem eius: sequerisque
eorum sententiam: nec declinabis ab ea ad dexteram, nec ad si-
nistram. Qui autem superbierit, nolens obedire sacerdoti
perio, qui eo tempore ministrat domino deo tuo, ex demo-
nio iudicis, morietur homo ille.

Hic audis in primis, in subortis dubijs, & cōtrouersijs, qui
per singularum ciuitatum iudices expediri non poterant, non
non ad scripturas, sed ad viuum iudiciū, sacerdotum nempe
qui præerāt cathedræ, suos illos altercates remiserit Moys-
ses. Audis præterea, quàm præceperit districtè, illorū obedi-
re iudicio, nec de eorum sententia inquiri amplius, sed sin-
pliciter facere quodcunque dicerent præsides cathedræ, si-
quique eorum sententiam, nec declinare ab eadem ad dexte-
ram, nec ad sinistram. Audis postremo, vt contumacia ad-
sus autoritatem sacerdotis præsidis, mortis supplicio necesse
sario expianda fuerit.

*Cauilla re-
motio.*

Et ne ex verbis illis, quæ tacita habet nostra lectio (& doc-
cuerint iuxta legem eius) quisquam sibi persuadeat, tum do-
mum intelligenda illa legis verba veritatem habere, quando
præsides cathedræ, nos docent iuxta legem domini & pro-
inde, de iudicio eorum liberè à nobis disceptari possit, & li-
te inquiri, an secundum legem sit, antequam eidem tem-
stricte,

strictam quam exigunt, obedientiam debeamus. Is ille, quis-
quis ita existimat, in primis secum cogitet, an nō ridicule fe-
cisse videbitur, diuinus ille per Moysen, qui dubitantes nos
legis scripturarumque occasione, remittit ad sacerdotale iu-
dicium? Nam si per nos nobis constabat, quid esset secundū
legem, vnde ergo dubium? Quæ necessitas sacerdotalis iudi-
cij? Si eorum sententia & iudicium, nobis rursus ad nostrum
examem, iudiciumque reuocandum est, quid hoc opus erat
circuito? Quid non potius contentos nos voluit nostro sta-
re iudicio, si sacerdotale à nobis expetendum iudicium, no-
stro, adhuc submittit iudicio?

Sed cauillum eiusmodi magno consensu, & clarissimè ex-
cludit, primū, Lxx. interpretes. Deinde ipsa Hebraica veri-
tas. Tertio, interpretatio Chaldaica pētateuchi, iuxta trans-
lationem, quam Reuerendis, quondam D. Franciscus Cardi-
nalis toletanus, edendam curauit: ita vt dubitare non possis,
diſtauerba quæ ex nostra lectione, eiusmodi cauilli, aduersus
sacroſanctam præſidis cathedræ authoritatem, occasionem
ſubminiſtrant, non germana eſſe: nec veram diuinæ legis quæ
in ſe eſt clariſſima, ſententiam exprimere.

Apud Lxx. citatus Deuteronomij locus, in quo ſunt apud
nos dicta verba ambigua, ita pene ad verbū latine redditur.

Et facies ſecundum verbum, quod annunciauerunt tibi, ex lo-
co, quem elegerit dominus deus tuus. Et custodies valde, vt
facias iuxta omnia, quæcunque ſancita fuerint. Iuxta legem
quæ fuerit, & ſecundum iudicium, quod dixerint tibi, facies.
Non declinabis à verbo, quod annunciauerint tibi, nec ad
dextram, nec ad ſiniſtram.

Iuxta Hebraicam veritatem, idem ille locus ita pene ad
verbum redditur. Et facies iuxta verbum quod annuncia-
uerunt, de loco, quem elegerit dominus. Et custodies, vt facias
iuxta, omne, quod te docuerint. Iuxta legem, quam docue-
runt, & iuxta iudicium, quod dicent tibi, facies. Non diſcedes
à verbo, quod annunciauerint tibi, nec ad dextram, nec ad ſi-
niſtram.

Iuxta interpretationem verò Chaldaicam, idem locus ita
nobis eſt redditus. Et facies ſecundum præceptum, & verbū,
quod annunciauerint tibi, de loco quæ elegerit dominus. Et
custodies, vt facias iuxta omnia, quæ docuerint te. Iuxta præ-
ceptum legis, quod docuerint, & ſecundum iudicium, quod
dixe-

n dixe

DE ECCLESIA

dixerint tibi facies. Non declinabis à verbo, quod annun-
uerint tibi, ad dextram, nec ad sinistram.

In quibus sanè omnibus, videtis clarissima legis verba, quæ
sonantem eius explicare sententiam: quæ superbis, inobedi-
tibusque, nullam excusationem nullum subterfugium relin-
quunt. Et facies, inquit, iuxta verbum, quod annuntiabitur
loco, quem elegerit dominus. Et custodies valde, ut facies
iuxta omnia, quæ te docuerint. Videtis, quantam à nobis
obedientia sollicitudinē, & diligentiam exigit. Nihil ex-
qui dicit omnia. Neque huius restrictiui est, sed magis
plicatiui, quod subiungitur. Iuxta legem, inquit, quam do-
cuerint, & iuxta iudicium, quod dicent tibi, facies. Exponit
quæ non dixerint omnia. Quando quidem de legis præceptis
cæremonijs, aut aliquo quod ad legem dei, fidem, religionem
que pertinet. est quæstio, aut controuersia, tunc iuxta legem,
quam docuerint facies: hoc est, quicquid legis esse docue-
rint. Cùm verò ambiguum, aut difficile est iudicium cuius
negocij alterius, quod intra portastuas ritè expediri non po-
tuit. quodcunque tunc ius, aut iudicium dixerint, aut sanc-
rint, facies: tuo nihil in his omnibus referuas iudicio: quæ
vniuersum, tibi in his adimit, dicens: Non declinabis à verbo
quodcunque dixerit tibi, ad dextram, nec ad sinistram. Quod
si quis superbierit, nolens obedire imperio sacerdotis præ-
dis, morte expiabitur ea contumacia: quo auferatur malum
de medio Israël. Nam in totius ecclesiæ confusione, & pe-
niciem redundat, si contemnatur præsidis, aut rectoris facies.

In totius ecclesiæ confusione sancta autoritas. Quæ à quibuscunque geratur, nihilominus
intelligimus, quæ sit eorum autoritas, conseruandæ veritatis
totius ecclesiastici corporis prorsus necessaria: & quæ nobis
et quam arcta obsequendi eisdem, imposita sit necessitas. Non
de sanctis loquitur, sed de sacerdotibus, qui domino seruati
in loco cathedræ: atque eius præside. Et securos nostros
quoquam inuenturos nos apud eos, rei controersæ veritatem. Et re-
cabunt, inquit, tibi, iudicij veritatem. Hæc est etenim præro-
gatiua primæ cathedræ, non personali data merito, sed veritatis
necessitatique totius ecclesiæ. Super cathedram, inquit,
Moyse, sederunt scribæ, & pharisæi: quibus tamen eodem
Prærogatiua authe- co toties dicat vā, auctoritatem tamen eorum sacrosanctam
in primæ atque inuolabilem nobis commendans, ita subiungit. Om-
nia ergo quæcunque dixerint, seruate, & facite: sed secundum

opera eorum nolite facere. Nam dicunt bene, & non faciunt *cathedrae,*
bene. Præcipit, ut audis, Christus, idē quod per Moysen præ- *non perso-*
ceptum fuerat: ut & sequamur, & faciamus: quicquid, seu de *nali data*
finiendo, seu præcipiendo, dixerint præfides cathedra: ut ad *merito, sed*
primum, referatur sequi, aut seruare: ad secundū, facere. Nam *utilitati.*
præcepta facimus, definitiones, & iudicia seruamus, & sequi. *necessita-*
mur. Nec contentus fuit hoc ipsum præcepisse simpliciter: *tique toti-*
sed addidit geminatæ distributionis emphasim. Omnia er- *us ecclesie.*
go quæcunque: ut omnem in nobis tergiversationem, detra-
ctionem, exceptionemque excluderet. Nec tacuit quare
tam districtam illis debeamus obedientiam: nempe, quia præ-
sident cathedra. Ergo, inquit seruare, & facite omnia quæ-
cunque vobis dixerint, quia sedent super cathedram: ut in-
telligamus, officij quod in ecclesia obtinent, non vitæ, hanc
prærogatiuam esse.

Quod si Mosaicæ cathedra hæc fuit à deo data auctori-
tatis prærogatiua, hoc præuilegium, in illo veteri populo, a-
uthoritatis cathedra in Christiana ecclesia, in qua, multo ma-
ior fuit eius necessitas, nulla auctoritatis prærogatiua erit? *uā, etiam*
nunc esse in *nūc esse in*
nullum singularis diuinæ assistentiæ, in his vnde totius eccle- *cathedra*
sæ salus penderet, præuilegium? *apostolica.*

Et quamquam, quæ ad ordinem ecclesiæ, disciplinam, hic-
archiamque pertinent, inter ea multa fuisse certum est, quo-
rum discipulos adhuc carnales, & carnale quoddam Christi
regnum, secundum Iudaicam persuasionem hic somniantes
in terris vicina morte incapaces idem affirmavit Christus,
& ob id ipsum, referuauit vñctioni spiritus.

Nihil tamen egisse eundem diligentius omnium, quam ut
intelligeretur, quem pro se, & vice sua hinc sublatum in cælum,
vellet præesse suo gregi, & familiæ, is clare intelliget, qui di-
ligenter expendit omnia.

Itaque iam iam ascensurus in cælum, in cæterorum aposto-
lorum præsentia, vnum Petrum cōueniens, imò, & compara-
tione distinguens à cæteris, eidem, etiam tertia repetita com-
missione, oculis sui commisit curam, ac regimen: & rectorem
pastoremque eius constituit.

Quod faciendo, ut etiam auctoritatem ad pascendam re-
gendamque familiam suam necessariam, eidem necessario im-
partiri intelligimus: ita, & omnibus quotquot in ouili Chri-
sti contineri se volunt, & ex ipso esse familia, obediendi ei-
milie.

Vt antea, dem, necessitatem esse impositam: sine qua, defungi illi
etiā hoc ip- posset suo officio, pro conseruanda tamen necessaria vni-
sum se fa- Christi gregis, & familia, eadēque in suum finem dirigē-
etur pro- da, prout necessario.

miserat. Ne tamen id ipsam, tunc esset insolēs, & nouum apol-
Vniuersa- ceteris, iam dudum, etiam ante suam mortem, nunc clari-
que autho- mis hoc verbis expresserat, nunc facto aliquo tpe inima-
ritatem ne uerat.

cessariam, Clarissimē expressit, eū illum Simonem, Cepham (ce-
presidi hi- verbo vsum Christum & Ioannes restatur, & Euangelii
erarchie thari Hebraica scriptum, vt dudum à Munstero, quare
ecclesiasti- aduersaria factionis, est editum) hoc est, etiam eodem
ca, iam du- etiam Ioanne interprete, saxum, aut lapidem pronuncia-
dū expres- super quem, affirmavit se edificaturum ecclesiam suam
serat, & hoc nempe significans, tam necessarium ecclesie, quod
constitue- li mandaturus erat officium, quā sit fundamentum ali-
rat. cio: & quod, quisquis, cum illo, communionem & vnitatem

Nō perti- non seruaret, non magis pertineret ad vnitatem suam
nere ad v- sive, quā, si quæ edificij pars, à fundamento suo di-
nitatem ec- diuisa que iaceret.

clesie, qui Subiunxit deinde prerogatiuam, qua illam ipsam suam
non obae- clesiam, Petro coniunctam arque eius authoritati ita intin-
ret Petro, tem, velut fundamēto suo edificium, prosequitur erat
aut qui ei- pe, quod portæ inferorum (quas infidelitatem, & errorem
us locum re- dei, orthodoxi hoc loco intelligunt) aduersus eandem pet-
net in ec- lituri non sint. Quam, eandem ob causam, columnam, &
clesia. mamentum veritatis prædicat apostolus. Nihilominus,

Prærogati- ipsis verbis suis Christus inuens, eas ecclesias, huius præro-
u: ecclesia- tiue non esse participes, quæ illius Cephe, illius petra, &
q. æ illi- pidis necessarium locum, officium, & authoritatem, nec
Cephe ve- gnoscūt in ecclesia: sed ab eadem diuisæ sunt. Aduersus
lit funda- omnes, iam dudum præualuisse illas ipsas inferorum pet-
mento vni- & ob hoc datas à deo in direptionem, & seruitutē infide-
tiur. ipsa rei euidētia horrendo nobis omnibus, si recte rem
Quid Chri- memus, exemplo, testis est.

stus intel- Reuersus deinde ad Cepham illum, petram, ac lapidē
lexerit in- etiam quam illi, qualēque authoritatem daturus esset
clavibus clesia, audientibus apostolis omnibus explicat,
regni cæ- Et tibi, inquit, dabo claues regni cælorum. Quod regni
lorū, quæ cælorum, hoc loco, intelligat ecclesiam suam, indubitan-
ter quæ

vt quam bis decies, in Euāgelio, regnum cœlorum appellat., *promisit* ; Porro, in clauum traditione, ex more civili, traditur domus, *deditq;* v-
castri, aut ciuitatis gubernandæ autoritas: & q, vel ecclesiæ *ni singula-*
alicuius, vel domus, castri, ciuitatis, possessiōe, & gubernādi *riter Petro,*
eandem autoritate inuestiuntur, vt hoc cum clauum tradi *vt ecclesiæ*
tione, acceptioneq; fiat, etiam in hodiernum diem vsus re- *rectori, &*
tinet. Hoc est ergo, quod illis verbis Christus, sub omniū a- *pastori.*

postolorum præsentia, significauit, vni Petro se traditurū au-
thoritatem gubernandi suum regnum, aut ecclesiā : quam
vbiq; regnum dicēs, etiam hoc innuit, variis officiorum, ma-
gistratuumque ordinibus, ad vnum rectorem, necessario or-
dinatam eandem esse oportere, Quod perficiendū suis apo-
stolis reliquit. Has clauēs, hanc autoritatem, quam hic pro-

misit, gubernādi regnum suum, & ecclesiā, post resurrectio-
nem suam, iā iā ascensurus ad patrem, tunc dedit Petro, cum
eidem terna, vt diximus, commissione, eiusdem curam man-
dauit, & regimen. Quæ autem huius ipsius autoritatis ef-
fectus energia, & efficacia, consequenter explicare pergens.
Quodcunque, inquit, in hoc regno meo super terram, ligaue-
ris præceptionum tuarum vinculis, hoc ipsum ita alligatū ha-
bebitur à deo & in cœlis: & quodcunque solueris, solutū. Ni-
hil distinguit, nihil excipit omnium, sed quodcunque illud,
fuerit, quod Petro, aut qui eius inter nos gerit officium, & lo-
cum tenet, videbitur ligare, aut cōstituere, ad hoc ipsum ob-
ligatos nos ille affirmat coram deo, de quo, cuiusmodi sit, ne
in contemptum sacrosanctæ autoritatis nos habeamus di-
scutere, ipsi curæ erit ne malum sit, aut inutile, cui singulari
curæ est sua ecclesiā: qui simplicem in his omnibus à nobis o-
bedientiam exigit. Quisquis ergo regni Christi vult esse cō-
cuius & particeps, quisquis demum ille fuerit, intelligit quid
sui officij,

Hanc esse per se claram, & non contortam verborū Chri-
sti, germanāque intelligentiam, vt ipsa per se verba plane
loquuntur, & explicant, ita omnium orthodoxorum patrum
tam Græcorum, quam Latinorum, omnibus ab initio sæcu-
li, ex omnibus orbis terræ cardinibus scribentium, consensu
eam ipsam comprobari, lib. 1. 1. hierarchiæ nostræ ecclesiā-
sticæ, luculenter demonstratum est: ad quem remittimus ad-
uersarios. Vbi, & suis aduersus ista cauillis omnibus, copiose
satisfactum inuenient,

*Vt chri-
stus ipse
clauū illa-
rū energiā
expresserit*

*Ut fulciri-
oportuit
authorita-
tem Petri
in ecclesia
singulari
assistentie
diuinae,
indefecti-
bilis fidei
præuilegio
ipse Chri-
stus claris-
sime expli-
carit.*

Ad hæc, diuinæ assistentie singularem prærogatiuam indefectibilis fidei præuilegium, regni Christi, aut ecclesie stori prorsus necessarium (vt ad quæ, vnâ cum sacerdotibus cilio secum seruientium domino: in loco quæ inter nos elegit dominus, secundum illam formam delinatum, & expressum in vmbra illa, & figura nostræ ecclesie, synagoga veteri, necessario referri debuit omnis inter nos etiam de fide, & religionis exorta quæstio, & controuersia) idem ille nobis cõm-
dauit, & de eadem securos reddidit, cum de prælatu cõm-
tentibus apostolis, post pleraque multa, quibus carnalium huc ambitionem eorum benigne repressit, vni Simoni, com-
mune fratrum, & totius ecclesie periculum, vt eius pastor, & rectori, enuncians, adiungit rogasse pro eodem, ne eius des deficeret, vt cuius esset fratres confirmare in fide. Simo-
n inquit, ecce satanas expetiuit vos, vt cribraret sicut tritum. Non dicit, te, sed vos: cõfratres eius, vniuersamque ecclesiam vnâ significans. Quid tũ denique? Ego autem rogavi, inquit, pro te, vt nõ deficiat fides tua. Omnes expetitos à satana in Petro denunciauit singulariter: & illi, & aliis, præsentibus & posteris, significans, omnium curam, ad ipsum præcipue pertinere. Proinde: & pro vno ipso, velut omnium pastorem singulariter rogauit: ne eius fides deficeret. Et exauditus pro sua reuerentia, vni ecclesiasticæ hierarchiæ præfidi, illi formam, & modum, quem etiam in veteri synagoga expresserat. impetrauit indefectibilis fidei præuilegium. Sub-
iungens proinde, cuius esset in subortis eiusmodi hæreticis turbinis fluctibus, ac agitationibus, confirmare fluctuantem fratres in fide. Et tu, inquit, aliquando conuersus, confirma fratres tuos. Omnia hæc, in illud tempus retulit, cū ipse dominus sui (quam hic adhuc futuram subiunuebat) abogationem, post conuersionem rursus ad eundem, ab eodem iam ascensuro ad cælum comissionem accepit, pastorem regendi gregis sui vt in eadem, & inclusa, & data intelligantur vniuersa, quamuis ante explicita, quæcunque ad hoc ipsum erant necessaria.

*Conclusio
de catholi-
ca ecclesia*

Hæc est, hæc ab initio fuit, hæc semper erit, nostra, & orthodoxa fides, de catholica Christi ecclesia, Quæ Petri successores eius, suos pastores, rectoresque, cum prædicta auctoritatis prærogatiua: & singulari illo, quod astruximus præ-

uilegio, semper recognouit. In qua, idem Petrus, & successores eius Romani pontifices, approbantibus orthodoxis omnibus, eandem principalem auctoritatem confidentissimè exercuerunt. Quemadmodum libro IIII. nostro de hierarchia ecclesiastica, clarissimè demonstratum inueniet, quiquis hac ipsa de re, certiora exegerit testimonia. Ad quos, necessariæ breuitati (qua capita tantum quædam argumentorum quorundam hic perstrinximus) consulentes, eum ipsum remittimus.

Restat igitur, ut argumentis aduersariorum respondeamus, *Argumentum* quibus suam illam ecclesiam astruunt. Quæ præcipuè ducuntur ex verbis Apostoli, qui ecclesiā corpus Christi ubique facti cuius ille caput, & nos membra simus, de carne eius, & de ossibus eius. Et ad Ephesios: Veritatem facientes, crescimus in illo per omnia, qui est caput Christus, ex quo totū corpus cōpactum, & connexum, per omnem iuncturam subministrationis, secundum operationem in mensuram vniuscuiusque membri, augmentum corporis facit, in ædificationem sui in charitate. Ex quo constat, ut à capite illius mystici corporis, per membra eius vniuersa, vitalis quidam spiritus discurrat: per quem, arcano quodā instinctu, sympathiam, conpirationemque inter se habeant: per quem, & operetur quodque quod est sui officij. Sed peccato, præsertim mortali, obnoxij, vitæ illius spiritualis expertes sunt: nullum proinde in fluxum recipiunt à capite, aut membris cæteris: nec vllam cū eisdem conpirationem, vllum consensum habere possunt. Quare non videntur pertinere ad illud mysticum Christi corpus, hoc est, ecclesiam: nec eius vllō pacto membra esse, nisi planè mortua, ac putrida, quæ re vera membra dici non possunt corporis.

Præterea, dicit idem Apostolus, Christum se tradidisse pro ecclesia, ut illam sanctificaret, mundans eum lauacro aquæ in verbo vitæ, ut exhiberet sibi gloriosam ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi: sed ut esset sancta, & immaculata. Ex quo consequens videtur, mortalis peccati maculam esse non posse in membro ecclesiæ.

Ad hæc, ecclesiam esse regnum Christi, distinctum à regno diaboli: quemadmodum doceri volunt ab Apostolo ad Ephesios, II. cum ait, diabolum efficacem esse in incredulis.

Et 11. ad Timot. 11. Quod teneantur captiui à diabolo ipsius voluntatem.

Postremo, quod nostra ecclesia, pleraque asserat, quæ rât fidem orthodoxam, & catholicâ. Cuius hæc exempla iiciunt. Quod damnamus eorum sententiam, de fide illa speciali, cui vni remissionem peccatorum, & iustificationem gratiam acceptam referant. In quo nos arguunt erroris perniciosis, & manifestarij.

Item, quod doceamus, mereri homines remissionem peccatorum, dilectione erga deum, etiam ante gratiam; & proinde, tollamus fundamentum Christum. Item: Quod faciant opera ex opere operato, sine bono motu videntis iustificationem.

Responsio.

His inquam, vt respondeamus. Si Dixerimus, inquit, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est. Peccatores plerumque, etiam mortali peccato obnoxios, esse vera membra ecclesiæ, & per quæ, vni la viuifici spiritus, à capite Christo ad totius corporis mem-

bra, tatem verè influit, etiam in membra alia, suprà à nobis factum esse demonstratum est.

Quod ergo ex Apostolo inducitur, Ecclesiam, vni quod Christus, dam esse corpus, cuius caput Christus, & nos membra eius, & etiam peccatores, velut de carne, & ossibus eius, libenter amplectimur: neque illud, vt à capite illius corporis, vitalis quidam spiritus, fluat per membra singula: per quem operentur quodque

Peccatorum quod est sui officij. Sed his, quod subsumitur. Peccatores non esse plerumque expertem, vitæ spiritualis illius mystici corporis, & ne expertem proinde nullum influxum recipere à capite, aut membris ceteris: nullam cum eisdem conspirationem, consensumque habere, euidenter falsum coarguit peccatorum in ecclesia mysticum nisterium, Qui, nisi eiusmodi influxum recipiant à capite, & membris ceteris, secundum rationem sui ordinis & officij, & influxus influant, inutiliter, inefficaciterque administrarent sacramenta in ecclesia.

Neque enim intelligendum est, viuuerum illud corpus, quatenus eiusmodi, viuere vita charitatis, aut gratos esse deo facientis gratiæ, sed alia quædam eius, vt totius, vitæ intelligenda est, quam ad ædificationem totius, influit membris, caput Christus, per spiritum suum: quo facit totius consensionem, & compaginem quandam in vnum fidei sacramentum, vnam Christi familiam, vnum gregem, vnum omnium

sub pastore vno. Et cuique membro propriam, conuenientemque operationem distribuit: ad totius augmentum, in ædificationem cuiusque membri, in charitate; quæ huius compositionis finis est. Sicut, inquit, Apostolus: in vno corpore. multa membra habemus, omnia autem membra non eundem auctum habent: ita multi vnum corpus sumus in Christo: singuli autem, alter alterius membra: habentes donationes, secundum rationem fidei: siue ministerium in ministrando: siue qui docet in doctrina: qui exhortatur in exhortando. Et rursum: Diuisiones gratiarum sunt, idem autem spiritus: & diuisiones ministratorum sunt, idem autem dominus: & diuisiones operationum sunt, idem autem deus: qui operatur omnia in omnibus. Vnicuique autem datur manifestatio spiritus, ad vtilitatem totius corporis: alij quidem per spiritum, datur sermo sapientiæ: alij autem sermo scientiæ secundum eundem spiritum: alteri fides in eodem spiritu: alij operatio virtutum, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum. Hæc autem omnia, operatur vnus atque idem spiritus: diuidens singulis, prout vult, & efficiens, vt quodque membrum indigeat opera alterius: ne esset, inquit, schisma in corpore, sed in idipsum pro se inuicem sollicita essent membra: & compaterentur, congauderentque inuicem: & quosdam inquit, posuit deus in ecclesia, primum Apostolos, secundo Prophetas, tertio doctores, deinde virtutes, exinde gratias, curationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum, interpretationes sermonum.

Audis itaque corpus ecclesiæ, & eius membra: audis eorum eam membrorum functiones, quas à capite in ea influit ille Christi vitalis spiritus. Quæ tamen, non necessario præsupponunt, nec requirunt in illis ipsis membris, quorum functiones sunt, vitam charitatis & gratiæ. Posuit, inquit, deus in ecclesia primum apostolos. Sed nūquid etiam Iudas nō erat Apostolus? scilicet sceleratus & auarus, in hoc electus à domino, forte, vt illorum, quam præuiderat, impietatem confunderet. An tu, inquit, ille Bernardus, de illius apostolarum dubitas, quæ elegit dominus? Nonne ego, inquit, vos duodecim elegi, & vos ex vobis diabolus est? Audis eundem electum esse apostolum, & extitisse diabolum: & negas quaecunque membrum esse posse ecclesiæ, quod non viuat vita charitatis, & gratiæ?

gratiæ? Nunquid Petrus apostolatu excidit, post quam fuerat abnegauit dominum? Posuit, inquit, deus, primum apostolos, secundo prophetas, tertio doctores, deinde virtutes, et de gratias curationum. Sed nunquid non sunt multi doctores in die illa. Domine, domine, nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmōia eiecimus, & in nomine tuo multas virtutes fecimus? Et tunc, inquit, confitebor illis, nunquā noui vos. Discedite à me operarij iniquitatis. Nunquid ergo adhuc dubitas, diuisiones, ac donationes illas gratiarum, quas ad totius corporis vtilitatem, ecclesiæ mēbris spiritus influit, etiam malæ vitæ, & operarij iniquitatis tribui, & per eosdem, si non in suam, in aliorum tamen vtilitatem exerceri?

Itaq; pontifices, & sacerdotes omnes, legitima ordinatiōe sedentes in cathedra apostolica, & ab eadem ordinatiōe habentes, quā diu suam statūem retinent, & in sua quāvis catione permanet membrum ecclesiæ, nec ab eius vnitate separatur, recipiūt influxū sancti illius spiritus, quo, per eorum ministerium, in ecclesiā remittūtur peccata: tamen ipsi mēbra sunt, & iniquitatis operarij. Ad omnes enim illos pertinet accipere spiritum sanctum, quorum remisit peccata remittuntur eis. Accipite, inquit, spiritum sanctum, non, quo vos sancti sitis, sed per quem aliorum peccata vestro remittentur ministerio. Vt doceret, non ministri merito, sed per eorū ministerium (quod idem est bonorum, & malorum omnium) ministerium sancti operatione, qui & ipse idem est, hęc fieri in salutem fidelium, & augmentum ecclesiastici corporis, & in aduersionem vniuscuiusque membri in charitate.

Falsum est ergo, peccatorem, etiam mortali peccato cōuictum, non esse capacem influxus illius spiritus, qui à capite eius mystici corporis diffusus, membris singulis suas functiones tribuit: nullum vitæ habere officium, nullam consuetudinem, aut sympathiam cum membris reliquis.

Quomodo Ad id quod secundo loco adducitur ex apostolo. Cōtra Christum se mur, quod Christus seipsum tradiderit pro ecclesiā sua, ut tradiderit iam sanctificaret, mundādo eam lauacro aquę in verbo, ut pro sua ecclesiā exhiberet ipse sibi gloriosā, non habentem maculam, ut ecclesiā, ut il rugam. Non quidem in præsenti, quandiu est in hac mortalitate, iam sancti quandiu stat in procinctu, in acie: hac saucia, illic cicatricibus obrita sudore & puluere, & à solis æstu decolorata: quādiu inquit

inquā, hic expurgatur ab illa peccati scoria, & malos vna cū bonis, intra sagem suam permixtim inclusos retinet: neq; illos perpetuo bonos, sed velut in lubrico decertātes, nunc cadentes, nunc resurgentes, nunc ex genu pugnantes. Sed facta tandem separatione in littore maris, angelico ministerio, & re collectis bonis piscibus, in vasa, foras abiectis malis, tum demum eam accipiet vir ille suus Christus, gloriosam, nō habentem maculam, aut rugam, aut aliquid eiusmodi, sed sanctam, & immaculatam.

Quod ecclesiam dicunt regnum Christi, distinctum à regno diaboli, cōfitemur & nos. Sed hoc negamus, peccatores Christi re- omnes mortali peccato obnoxios, esse membra regni diaboli, in quo h. Na ad regnum diaboli, eos tantum pertinere dicimus, qui etiā hic par- sunt extra septa ouilis catholice ecclesie. In quos ille plenū tem pecca- dominum obtinet, & quos totos possidet. Cuiusmodi sunt, tores obti- in primis infideles, & increduli, qui ignorant deum. Sunt he- nent. nentici, oppugnatores veritatis, & fidei, & doctrinę catholice ecclesie. Sunt schismatici, qui se separarunt ab unitate regni Christi, & ouile eius deferunt, nolentes communibus nobis cum legibus viuere, nec subesse eius rectori, quem ille nobis constituit. Sunt postremo, quos extra ecclesiam fecit censu- ra ecclesiasticę seueritas, & tradidit satanę.

Intra septa ouilis Christi manentibus, quanuis peccatori- Nō oēs pec- bus, mali tamen sui sensus ademptus non est, sed intus accu- catores p- sat, torquet, reuocat misera conscientia, subleuantur adhuc tinere ad sympathia sanorum membrorū eiusdem corporis: iisdem ad regnū dia- correctionem adhuc valet, & viget ecclesiasticę disciplinę boli, & q: seueritas parata sunt insuper, oblataque peccatorum reme- dia efficaciac. At quos extra arcam illam mysticam, vel offen- dit, vel quoquo colore, quaqua persuasione ad se illexit serpens ille callidus, præcipitatos in perditionis barathrum, hos totos securosque possidet. Nam, quum extra eccle- siam nulla sit peccatorum remissio, sed desperatio, non videtur tamen sibi deseruisse, imò tum primum inuenisse eccle- siam, cum deseruerunt ecclesiam: inuenisse Christum in de- serto, in angulis, & penetralibus, in quā seducti sunt. Proin- de nullo sui mali sensu tanguntur: & eo iam sunt loco, vt nō solum nullum ipsis remedium peccatorum pateat, sed et- iam, vt illa ipsa remedia, intus manentibus salutaria, eisdem sint toxica, & lethalia. Adeo, vt mortē pro confessione Chri- sti nominis patienter, libenterque perpassam ab heretico, aut

DE FIDE ET IUSTIFICAT.

schismatico, gloriosus ille martyr, & doctissimus Episcopus Cyprianus, audacter pronunciet eidem esse, non confessoris coronam, sed poenam perfidia. Rectè ergo hos regem putamus diaboli.

confirmatio nostra

sententia

ex verbis

Apostoli

que aduer-

sus nos in-

ducit ad-

uersari.

Nihil his contradicit, sed potius consentit Apostolus. Nam ad Ephesios 1.1. (quo loco citatur) dicit in credentibus & filios diffidentia, qui in deo spem nullam collocant, tamen ad regnum diaboli: & in ipsis, velut in membris suis illum libere operari. Quod ipsum, etiam nos dicimus in 1. ad Timot. 1.1. dicit resistentes veritati orthodoxa, catholicae fidei, nempe haereticos, captivos detineri à diabolo. Quod & nos quoque confitemur. Sed nusquam hoc dicit in vniuersum de peccatoribus omnibus, cum peccato mortali obnoxii, quandiu intra oculis Christi septa, sub pastoris, & rectoris eius cura, & regimine continentur.

In quibus

ecclesia no-

stra false

fidei coar-

guant ad-

uersari.

Postremò, in quibus nos nostramque ecclesiam falsè dei arguunt aduersarij sunt eiusmodi, ut nos ipsorum pudeat. Et miramur, quod ipsos sui non pudeat. Cur ducimus eorum de fide, remissione peccatorum, & iustificatione hominis sententiam, iam illis rationem reddidimus: quod nisi coarguerint, non querantur inique se damnari à nobis, nec dicant errorem manifestarium, & perniciosum, nos in re sententiam.

Impuden-

tia, qua no-

bis affin-

gunt men-

dacia.

Quod nobis affingunt à nobis doceri, mereri hominum remissionem peccatorum, per actum dilectionis dei ante preciam, & proinde Christum proscribi à nobis in iustificatione negotio, est impudens mendacium, & quod euidenter arguit nostra de iustificatione hominis, quam supra explicamus, confessio. Nec satis mirari possumus, quid illis in mentem venerit, hac in assertione suae fidei, coram imperatore, & imperij principibus, imò, coram vniuerso orbe terrarum, cum magno studio sua hæc ingesserunt, tam euidentibus, arguunt impudentibus mendaciis agere. Ad quam monetam, cum illud pertinet, quod dicunt doceri à nobis. Sacramentum opere operato, sine bono motu videntis iustificare hominem si de adultis intelligant. Nam paruulos nondum abiectionis boni motus capaces baptismi sacramento iustificati, & nobiscum confitentur.

Per oratio.

Et hæcenus de catholica Christi ecclesia, & nostra ecclesia.

dora ac catholica, & aduersariorum sententia contraria quā
uis breuiter, ita tamen explicata est, vt nihil reformidet æqui
iudicis iudicium: imò, vt pene audeat, aduersariorum appel
lue sententiam.

De humanis traditionibus, quę in apologia hic dicunt fal
sa, & impia, vt pene nusquam apud ipsos non recurrunt, ita
proprio loco semel excutienda sunt, in quem, & hæc, & vni
uersa, quę interim occurrent huius loci, (ne more ipsorum
idem repetamus bis decies) referuanda sunt.

DE EVCHARI STIAE SACRAMENTO.

an in ea maneant panis, vi
nique substantiæ. Con
trouersia. III.

Propoun
tur capita
controuer
siarū omni
um, quę cir
ca Eucha
ristiā sunt
inter aduer
sarios, &
catholicos

Ameti nullum Christianæ religio
nis ac doctrinæ dogmatum om
nium, absit longius a captu huma
næ rationis colligatæ sensibus, vno
eo, quod est de sacramento Eucha
ristiæ: nullum, plura secum trahat, &
includat stupenda, & miracula: nul
lum, quod tantum negotij in sui
fide rationi exhibeat: Aequę tamen
nullum omnium minus patuit hæ

Vt de vno
omniū Eu
charistiæ
sacramen
to minus
controuer
sia fuerit
in ecclesia,

reticorum vexationibus, blasphemis, & iniuris: hoc ita ordi
nate diuina erga nos misericordia. Quæ in vno hoc maxi
me omnium, & singulariter, suam erga nos charitatem com
mendauit: suæ in nos gratiæ dona copiosissime effudit: in
vno singulari quodam modo operatur in nobis, vis illa obla
te pro nobis in ara crucis, salutaris illius hostiæ, & effusi pre
ciosissimi sanguinis: quo, in eo, non solum utcunque asper
gimur, imò toti tingimur, & immergimur, imò pascimur, &

DE EVCHARISTIÆ SAC.

reficimur, atq; illi nostro capiti mirabili quodam, stupendo
que modo, etiam substantialiter vnimur: vt non immerito
inter omnia, quæ salutis assequendæ media, diuina nobis
fericordia instituit, vnum omnium, Eucharistiæ, hoc est, boni
gratiæ, sibi nomen vendicauerit.

Vt primū Berengarius de Eucharistia impie sentit. Itaq; ad Berengarium vsq; quendam Andegauensis
sac archidiaconum, (cuius impietas, sub Leone eius nomi-
no no, anno quinquagesimo primo, supra millesimū Vercelli
atq; etiam Tirronen. conciliis damnata est) nullū omni-
de ea hæresis legitur. Sed omnium, tam orthodoxorum, q̄ he-
ricorum, eo vsq; vna hæc semper fides extitit, nempe, coele-
tis in mensa dominica per sacerdotum ministerium, panis
vino, diuina virtute verti eorū substantias in Christi corpus
sanguinē. Opinor, propter tā clara Christi verba, quæ de
būt ab Euāgelistis, & Apostolo. Quippe, quē nouissima co-
na, accepto, & benedicto pane, distribuisse discipulis sacra-
tum sub asseruatione, & contestatione, cōsonenter & co-
stanter affirmāt. Accipite, & māducate: hoc est enim corpus
meū, quod pro vobis tradetur. Similiter de calice. Beberet
hoc omnes, hic est sanguis meus noui testamēti, qui vobis
fundetur in remissione peccatorū. Accepit panē, & vini ca-
cē. At post benedictionē, hoc ipsum quod prorexit discipu-
affirmavit esse suū corpus, & sanguinē: nec affirmationi ver-
tas defuit. Vnde euidenter cōsequēs est. Illud ipsum, nō fuisse
simul panē, & vinū. Cū euidentē contradictionē implicet, q̄
aliqua essentialiter, & substantialiter diuersa, atq; eadē, simul
esse essentialiter & substantialiter eadē: vt quod bos, & alius
vtrūq; manēs quod erat, vinū nihilominus sit alterū, ex quo
axiomate, per se euidenti, & mentibus omnium, quibus minus
aliquid superest, naturaliter inscripto, Christi verbis ante co-
firmissime credentes, eatenus orthodoxi, omnes intellexerunt
consecratione perfectā sacerdotali ministerio, diuina virtute
transsumi, & verti propositas illic panis, viniq; substantias, in
corpus Christi, & sanguinē. Quam, vnā eatenus omnium senten-
tiam, primus ille homo (quod scripta eius palā loquuntur) pe-
merarius, & arrogans, nulla scripturarū doctrina solida muni-
tus, sed garrulitate, & loquacitate quadam dialectica aut so-
phistica verius tumēs, ac sibi placēs, nominis & gloriæ cupidus
impugnare, & apud suos docere cōpit, post cōsecrationē pa-
nis & vini in altari, æque vt prius, remanere eorundē substantias

Catholica sententia de Eucharistia. bātur ab Euāgelistis, & Apostolo. Quippe, quē nouissima co-
na, accepto, & benedicto pane, distribuisse discipulis sacra-
tum sub asseruatione, & contestatione, cōsonenter & co-
stanter affirmāt. Accipite, & māducate: hoc est enim corpus
meū, quod pro vobis tradetur. Similiter de calice. Beberet
hoc omnes, hic est sanguis meus noui testamēti, qui vobis
fundetur in remissione peccatorū. Accepit panē, & vini ca-
cē. At post benedictionē, hoc ipsum quod prorexit discipu-
affirmavit esse suū corpus, & sanguinē: nec affirmationi ver-
tas defuit. Vnde euidenter cōsequēs est. Illud ipsum, nō fuisse
simul panē, & vinū. Cū euidentē contradictionē implicet, q̄
aliqua essentialiter, & substantialiter diuersa, atq; eadē, simul
esse essentialiter & substantialiter eadē: vt quod bos, & alius
vtrūq; manēs quod erat, vinū nihilominus sit alterū, ex quo
axiomate, per se euidenti, & mentibus omnium, quibus minus
aliquid superest, naturaliter inscripto, Christi verbis ante co-
firmissime credentes, eatenus orthodoxi, omnes intellexerunt
consecratione perfectā sacerdotali ministerio, diuina virtute
transsumi, & verti propositas illic panis, viniq; substantias, in
corpus Christi, & sanguinē. Quam, vnā eatenus omnium senten-
tiam, primus ille homo (quod scripta eius palā loquuntur) pe-
merarius, & arrogans, nulla scripturarū doctrina solida muni-
tus, sed garrulitate, & loquacitate quadam dialectica aut so-
phistica verius tumēs, ac sibi placēs, nominis & gloriæ cupidus
impugnare, & apud suos docere cōpit, post cōsecrationē pa-
nis & vini in altari, æque vt prius, remanere eorundē substantias

tas, Christi vero carnē, & sanguinē propterea vocari, quod in memoriā crucifixæ carnis eius, & de latere effusi sanguinis in ecclesia celebrētur. Sed nimis impudēs novitas, aduersus tā consonā toto orbe, tot seculorum cōsensione firmatā catholice ecclesiæ sententiam, sectatores non inuenit: adeo. vt etiā idem ille Berengarius, in publico concilio, suam ipse impietatem illam recantare, & anathematizare coactus fuerit.

At aliquot quod post seculis Anglus quidam, Ioannes Vviclefius, & alter eiusdem nominis Hussita. illius discipulus, Hussitensis novitatis captores, inter alia quā plurima impia, & hæretica dogmata sua, quæ merito damnata in Constantiensi concilio, in ecclesiā introducere conati sunt: etiam hoc asseruerunt, in Eucharistia permanere panis, & vini substantias: & nihilominus in eadem, esse veritatem corporis Christi & sanguinis. Quorum sententiā, etiam Luthero placuit. Cui quidem contra apertissima, & clarissima Christi verba, negare veritatem in ea verum Christi corpus & sanguinem, visum non est: at contempto illo, quod supra diximus, euidenti, & per se notissimo axioma, panem manentem quod prius fuit, fieri, & esse verum Christi corpus, & vinū sanguinem affirmat: tam sane probabiliter, ac si hominem, lapidem: aut lignum diceret: illorum diuiniq; vere consistente sibi ratione sua propria. Ex cuius sententiā, (vt quæ libertatem proponit omnibus, & docet sentiendi de dogmatibus doctrinæ Christianæ quod cuique ex scripturis visum fuerit, quas quisque suo ingenio intelligat) etiam Oecolampadij, Zuinglij, sacramentarij. atque eiusmodi pestes, hac in re illo pestilentiore prodire, Neque enim omnes in vna Lutheri sententiā, acquiescere dignum ducunt, aut sustinent: nec quiescere potest impietas, nec eodem loco subsistere. Quemadmodum adhuc singulis diebus prodeunt, qui in dicta Lutheri opinione, velut ceratim cōminiscuntur, quisque præ alio absurdius aliquid, vt quibus, eo vsque in Eucharistia manet corporis Christi, & sanguinis veritas, quo ab ipsis videtur: tam certo, his de rebus, ex suo capite statuere, ac definire audentes, ac si ex ipsorum præscripto, & sententiā, vniuersa ageret Christus, & diuinus ille spiritus.

Sed nec Lutherus, in dicta Vviclefij, & Hussitæ, impia acquiescit sententiā, quinimo, noua, quod illis adderet, impietatis plurimum inuenit, vt vna hac re ingeniosus est. Si uero

*Berengarius
palinodia.*

Vviclefius

Hussita

manere in

Eucharistia

panis

et vini sub

stantias, cū

Christi cor

poris, &

per se no

axioma, &

esse sangui-

nis.

Lutherus

Ex Luth-

ri schola.

que pestes

prodire.

Neque enim

omnes in

vna Lutheri

sententiā,

acquiescere

dignum ducunt,

aut sustinent:

nec quiescere

potest impietas,

nec eodem loco

subsistere.

Quemadmodum

adhuc sin-

gulis diebus

prodeunt, qui

in dicta Lutheri

opinionē, velut

ceratim cō-

miniscuntur,

quisque præ

alio absurdius

aliquid,

vt quibus, eo

vsque in

Eucharistia

manet corporis

Christi,

& sanguinis

veritas, quo

ab ipsis

videtur: tam

certo, his de

rebus, ex suo

capite statuere,

ac definire

audentes, ac

si ex ipsorum

præscripto,

& sententiā,

vniuersa

ageret Christus,

& diuinus ille

spiritus.

Sed nec Lutherus,

in dicta Vviclefij,

& Hussitæ,

impia ac-

quiescit sen-

tentiā, quinimo,

noua, quod

illis adderet,

impietatis

plurimum

inuenit, vt

vna hac re

ingeniosus

est. Si uero

etiam

idem ille

Berengarius,

in publico

concilio,

suam ipse

impietatem

illam

recantare,

& anathe-

matizare

coactus

fuerit.

At aliquot

quod post

seculis

Anglus

quidam,

Ioannes

Vviclefius,

& alter

eiusdem

nominis

Hussita.

illius discipulus,

Hussiten-

sis novitatis

captores,

inter alia

quā plurima

impia, &

hæretica

dogmata

sua, quæ

merito

damnata

in Constantiensi

concilio,

in ecclesiā

introducere

conati sunt:

etiam hoc

asser-

uerunt, in

Eucharistia

permanere

panis, &

vini sub-

stantias: &

nihilominus

in eadem,

esse

veritatem

corporis

Christi &

sanguinis.

Quorum

sententiā,

etiam

Luthero

placuit.

Cui quidem

contra

apertissima,

& clarissima

Christi

verba,

negare

veritatem

in ea verum

Christi

corpus &

sanguinem,

visum

non est:

at contempto

illo, quod

supra

diximus,

euidenti,

& per se

notissimo

axioma,

panem

manentem

quod prius

fuit, fieri,

& esse

verum

Christi

corpus, &

vinū

sanguinem

affirmat:

tam sane

Lutherus

probabiliter,

ac si

hominem,

lapidem:

aut lignum

diceret: illorum

diuiniq;

vere

consistente

sibi

ratione

sua

propria.

Ex cuius

sententiā,

(vt quæ

libertatem

proponit

omnibus,

& docet

sentiendi

de dogmatibus

doctrinæ

Christianæ

quod cuique

ex scripturis

visum

fuerit,

quas quisque

suo ingenio

intelligat)

etiam

Oecolampadij,

Zuinglij,

sacramentarij.

atque

eiusmodi

pestes,

hac in

re illo

pestilentiore

prodire,

Neque enim

omnes

in vna

Lutheri

sententiā,

acquiescere

dignum

ducunt,

aut

sustinent:

nec quiescere

potest

impietas,

nec eodem

loco

subsistere.

Quemadmodum

adhuc

singulis

diebus

prodeunt,

qui in

dicta

Lutheri

opinionē,

velut

ceratim

cō-

miniscuntur,

quisque

præ

alio

absurdius

aliquid,

vt quibus,

eo vsque

dem non vult Eucharistiam habere posse rationem fieri
vt quæ ad hoc instituta non sit, ut ipsam offeramus deo,
quicquid valere possit, velut ex opere operato, vili pro
offertur, sed tantum iis qui ipsam participant ex fide
quam assequantur, sumentibus promissam in eadem, rem
nis peccatorum & iustificationis gratiam. Quia in re
concordes discipulos suos, nostros aduersarios habet.
velut coniuncta manu, horrendis blasphemis missas nobis

*Vt missas nostras pro
scindat ac
lacerent.*
*Vt priu-
tas exerce-
tur.*
proscindunt, ac lacerant, quod in eis Eucharistiam facimus
faciamus: quod eam offeramus pro salute ecclesiæ: pro
& mortuis. Qua præcipue de causâ, etiam vtrumque cano-
ex missa expunxerunt. Missas proinde priuatas, in quibus
lus sacerdos offerat, & communicet, execrantur, velut
contra institutionem Christi: vt quas ille communionem
tum populi causâ celebrari instituit: solas relinquentes
cas, ad vnâ communionem populi, sine qua missam celebra-
nefas volunt.

*Vt populi
communio
nē sub v-
traque spe-
cie necessa-
riam do-
ceant.*
Sed & in ipsa communionem populi, locum impiis suis
inuentionibus, ac nouitatibus inuenerunt: vt quam docet
Christi mandato, atque institutione, necessario sub vtraque
specie fieri oportere. Et damnant Romanam ecclesiâ, & no-
illi consentientes, tanquam pugnantem cum Christo, qui
panis tantum specie communicamus populum.

*Vt dei irri-
sioni d- pu-
tent quod
Christum
adoremus
in Eucha-
ristia.*
Quin & hoc ad dei irrisionem pertinere contendunt, qui
Christum adoramus, atque illi supplicamus in Eucharistia
cum omni honoris, & reuerentiæ significatione, atque
bitione eandem ingeramus populo, in qua, et si verè, &
tèr illum præsentem non negant, non tamen ad hoc
volunt, vt in ea adorerur, aut ipsi supplicetur, sed vt in
matur, & manducetur Christus. De quo, tamen in confes-
sione sua nihil dixerint, hic tamen præterire visum non est, qui
& communis sit illorum omnium, & plena blasphemis, &
ximi scandali dissensionisque à nobis, ista sententia.

Hæc sunt præcipua capita controuersiarum inter aduersa-
rios: & nos, sacramentum Eucharistiæ concernentium.
Quæ tamen in confessione sua à se longè disiunxerunt, vbi
tamen est, breuitatis & claritatis gratia easdem excutere
ordine, à prima facientes initium.

*Nō rema-
nere in eu-
-*
Non remanere in Eucharistia panis vini que substantia
Nex Christi verbis clarissimè constare, si illis aduersariis

axioma illud per se euidens, & mentibus omnium naturali-
ter inscriptum, quibus tamen mentis aliquid super est: Fieri
non posse, vt sint aliqua essentialiter, & substantialiter di-
uersa: atque eadem simul, essentialiter, & substantialiter eadē,
paulo ante euidens fecimus. Nam quando ex Christi verbis
constat, hoc quod distribuit discipulis, fuisse verum Christi
corpus, & sanguinem, ex dicto axioma constat, idem simul
non fuisse panem, & vinum. Cui sententiæ, si demonstraui-
mus subscribere fidem catholicæ ab initio per orbem eccle-
siæ, nec nuper excogitatum, & introductam à scholasticis, vt
ille sibi falsissimo persuadet, non puto dubitaturum quen-
quam, qui modo mentis & rationis compos est hanc ne, an
potius illius ipsi rationis euidentiæ, atque adeo primo princi-
pio aduersantem sententiam, qua affirmat panem remanen-
tem quod fuit, esse nihilominus vere Christi corpus: vinum
sanguinem.

In primis, quod ante annos quingentos (quo tempore pri-
mo ille Berengarius impietatis suæ veneno catholicam eccle-
siæ fidem de Eucharistia inficere conatus est) ea fuerit toto
orbe vna, & consentiens fides, & sententia, euidenter cōuin-
ctur ex Lāfrāci Cantuariā. Archiepiscopi, viri non minus
pietate, quā eruditione singulari, qualem ea ferebant secula,
insignis ad eundē Berengarium epistola: Si quidem doctrinæ
novitate etiā perlata in Angliam, nō potuit orthodoxus, &
catholicus Episcopus suo deesse officio, sed illā scripto (cum
terrarum, mariumq; immensis diuisi spatiis non posset corā)
vocare conatus est ad mentem sanā, & fidem catholicā. Eadē
illā ante omnia proponens, & ad memoriā reuocans, & quæ
tunc erat, & eatenus ab initio fuerat, catholicæ toto orbe ec-
clesiæ. Quæ, inquit, credit terrenas illas substātiās, quæ in mē-
sa dominica per sacerdotale ministeriū diuinitus sanctificari
tur, ineffabiliter, incomprehensibiliter, & mirabiliter operan-
te superna potentia, conuerſi in essentiā dominici corporis,
& sanguinis, reſeruatīs ipsarum rerum speciebus, & qualitati-
bus. Ne videlicet, in proprio illo suo modo, ac genere ea per-
cipientes Christi fideles, cruda & cruenta horrescerēt: vt & cre-
dentes, fidei pramia ampliora perciperēt: ipso nihilominus do-
minico corpore, permanēte in cœlestib; ad dextrā patris, in-
uiolato, integro incōtaminato, illeſo: nempe impassibili, &
immortali. Vt verē vtrunq; dici possit, & ipsum corp⁹ quod

*Quæ fide
catholicæ
ecclesiæ Lā-
frāci pro-
tulerit ad-
uersus Be-
rēgarium.*

DE EVCHARISTIÆ SACRA.

de virgine sumptū est, atq; ipsum sanguinem, qui in aratro
cis pro nobis effusus est, sub speciebus panis, & vini nos facit
re: & quodammodo non ipsum: Ipsum quidem, quantum ad
verē utriusque naturę essentiam, proprietatem, & virtutem
ipsum autem, si modum illum ineffabilem spectes, quod
alienis speciebus mirabiliter, & incomprehensibiliter laus.
Hęc, inquit, fides est, quam tenuit à priscis tēporibus, & nunc
tenet ecclesia, quę per totum orbem diffusa, catholica non
natur. Hanc Latinos, hęc Gręcos, hanc Armenos magno ri
sensu sequi affirmat. Et quod verissimē hęc affirmet, certum
intelliges, si ex præcedentibus ipsum, & ex aliis orbis tenen
tionibus, & cardinibus, orthodoxorum patrum, ea ipsa de
scruteris testimonia.

Theophylactus ille, Bulgatorum episcopus, aliquot sæcula
ante dictos Lanfrancum, & Berengarium, exponens illud
Ioannis. Panis quem ego dabo, caro mea est quam ego do
bo pro mundi vita. Atten de, inquit, quod panis, qui à nobis
in mysteriis manducatur, non est tantum figuratio quod
dam carnis domini, sed ipsa caro domini. Non enim dicitur
Panis, quem ego dabo, figura est carnis. Transformatur enim
arcanis verbis, panis ille, per mysticam benedictionem, & ac
cessionem spiritus sancti, in carnem domini. Et ne quem con
turber, quod credendus sit panis, caro, hoc est, factus caro.
Etiam in carne ambulante domino, & ex pane alimoniam
mittente, panis ille, qui manducabatur, in corpus eius muta
batur, & similis fiebat sanctę eius carni, & in augmentum, &
sustentationem conferebat, iuxta humanum morem. Itaque
& nunc panis in carnem domini mutatur. Et quomodo, in
quit, non apparet nobis caro: sed panis? Vt non abhorre
mus ab eius esu. Nam siquidem caro apparuisset, infusum
affecti essemus erga communionem. Nunc autem condole
dente domino nostrę infirmitati, talis apparet nobis mysti
cus cibus, qualibus alioqui assueti sumus. Hęc ille Bulgato
rum Episcopus, non Romanus, aut Latinus, sed Gręcus, tre
centis circiter annis ante Berengarium & Vercellen. Con
cilium. Floruit enim sub Nicolao primo Romano Pontifice
tempore octavi concilij vniuersalis, Quo referente intelligi
eo seculo, hoc est, ante annos circiter octingentos, de sacra
mento Eucharistię idem credidisse Gręciam, Thraciam, Bul
gariam, quod Lanfrancus ex Anglia, aduersus Berengarium
dixit.

affirmavit, & suo illo seculo creditum fuisse & catholica toto orbe ecclesia, Latinis, Græcis, Armeniis, omnibus denique & quod, etiam ante sua secula, à priscis temporibus: Nempe diuina virtute mutari, transformariq; panem in corpus Christi & vinum in sanguinem.

Cuius, & alium testem audi, ex alio orbis terræ cardine, & *quam, Ioannes ille Damascenus.* alio seculo, æque tamen Græcum, Ioannem illum Damascenam, vita, eruditioneque admirabilem, & insignem Theologum, Qui suo illo tempore, in medio Oriente habitans, vniuersa penè Christianæ religionis dogmata, & sententias, libris quatuor, quos inscripsit de fide orthodoxa, doctissime explicat, lib. 4. eius cap. 14, etiam de Eucharistiæ sacramento orthodoxam catholicæ ecclesiæ fidem piè admodum, & luculentissime enarrauit De eo vero, quod nunc controuertitur inter nos & aduersarios: ita habet, post explicatam sacræ ecclesiæ historiam.

Sicigitur verbum, inquit, dei, est viuum & efficax, & omnia quæcunque voluit deus fecit: si dixit, fiat lux, & facta est lux: fiat firmamentum, & factum est: si verbo dei firmati sunt cæli, & spiritu oris, omnis virtus eorum: si cælum, terra, aqua, ignis & aer, & omnis ornatus eorum, verbo Dei perfecti sunt, & homo ipse, si volens ipse deus verbum, factus est homo, & ex sanctæ virginis purissimis & illibatissimis sanguinibus, in seipso, sine semine, carnem sustentauit, non potest panem, suum ipsius corpus facere, & vinum atque aquam sanguinem? Et post aliqua. Nam quemadmodum omnia, quæ fecit deus, spiritu sancto cooperante fecit, sic & nunc, spiritus sancti operatione hæc supra naturam operatur: quæ non potest cognoscere, nisi sola fides. Quomodo fiet mihi istud, dicit sancta virgo, quoniam virum non cognosco? Respondit Gabriel Archangelus, Spiritus S. superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. Itaque si & nunc interrogas. Quomodo panis sit corpus Christi, & vinum & aqua sanguis Christi? Respondeo & ego tibi. Spiritus S. obumbrat, & hæc supra sermonem & intelligentiam operatur. Panis autem, & vinum transsumuntur. Hactenus Damascenus ille, qui vixit sub Leone primo, Imperatore Constantinopolitano, à quo primo bellum illatum est diuorū imaginibus, & orthodoxis contra eam ob rem grauissima persecutio, cuius idē iste Damascenus expers non extitit. Quo teste, ex medio oriēte au-

dis, quæ & eo seculo fides fuerit catholica ecclesiæ: eandem nempe audis, quam aduersum Berengarium exponente Latino audisti. Non solum, verum in ea corpus, & sanguis domini nos sumere, sed etiam transsumi panem & vinum, & transmutari in corpus eius, & sanguinem: atque adeo panem fides Christi corpus, & vinum sanguinem, nec remanere id quod prius fuerunt, tamen remaneant species.

Quam D.
Ambrosius

Eiusdem fidei catholica, & alter testis accedat, omni exceptione maior, etiam ex alio, priorique adhuc seculo, & ex Italia, ubi tunc, absque ulla dubitatione viguisse sinceram veritatem religionis, & fidei, nec aduersarij quidem negare audebunt. Ille inquam sacer Ambrosius. Quem audi quæ ipse hæc didicerat in catholica ecclesia, & quam doceat initiandos, & nouitios in fide.

Hic in sermone de mysterijs fidei ad Neophytos, facta huius sacramenti collatione ad suam figuram in illa ecclesia veteri, ad manna nempe, potiolem lucem, quam vmbra, veritatem, quam figuram: corpus authoris quam manna de celo demonstrans: & deinde sibi ipsi, velut ex persona Neophytorum, humanæ apparentiæ, & incredulitatis in contrarium argumenta obiciens, forte inquit, dicas, aliud video. Quomodo tu asseris mihi, quod corpus Christi accipiam? Huius argumentis, non esse ibi hoc illud corpus, quod, formauit terra, sed quod consecrauit benedictio, quodque ea ipsa, etiam mutari possit natura, demonstrare conatur. Virgam, inquit, tenebat Moyses, proiecit eam, & facta est serpens: rursus prehendit caudam serpentis, & in virgæ naturam reuertitur. Vides igitur prophetica gratia, bis mutata esse naturam, & serpentis, & virgæ? Currebant Aegypti flumina, puro aquarum metu, & subito de fontium venis sanguis cœpit erumpere. Non erat potus in fluuijs, rursus ad prophetæ vocem cessauit cœtus fluminum: & aquarum natura remeauit. Ex quibus, atque alijs eiusmodi miraculis, quæ ineffabili diuinitatis operatione facta sunt, enarratis, concludens maioris virtutis elegantiâ, quam naturam, si ea tam mirabilia operata est, ad humanæ voluntatis arbitrium, vult, utique meminere debere, de diuinæ consecrationis vi & efficacia, ubi verba ipsius domini saluatoris operantur. Nam sacramentum, inquit, illud, quod accipis, Christi sermone conficitur. Quod si valuit, tantum sermo Eliæ, ut ignem de celo deuocaret, non

valeret

ualebit Christi sermo, vt species mutet elementorum? De totius mundi operibus legisti, quia ipse dixit, & facta sunt, ipse mandauit, & creata sunt. Sermo ergo Christi, qui potuit ex nihilo facere quod non erat, nō potest ea quæ sunt, in id mutare quod non erat? Non enim minus est, nouas rebus dare, quam mutare naturas. Subiungens non esse hic respiciendum ad naturæ ordinem, quando hoc corpus quod consecrando conficimus, præter ordinem naturæ sit natum ex virgine. Audis, quam & hic fidem catholicam doceat imitandos in fide: non equidem tropis, aut citumlocutionibus, sed planissimo quatum fieri potuit, apertissimōq; sermone. Audis in hoc sacramento, non solum corpus Christi & sanguinem, sed etiā ineffabili dei potētia, mutari naturas panis & vini, in id quod non erant, hoc est, in corpus Christi & sanguinem. Quod posteriores haud insignificāter transubstātiari dixerunt, nouo quidem vocabulo, sed antiqua catholice fidei sententia. Eādem sententiam etiā libro quarto, de sacramentis clarissimis verbis explicat, vbique verbi diuini ad conuertendas naturas, panis in corpus, vini in sanguinem Christi, potētiā, atque efficaciam asserens.

Intelligis proinde, nihil mentitum illum Lanfrancum, cum diceret aduersus Berēgariū, fidem catholicā in vniuersum orbem diffusā ecclesiæ, non solum suo illo seculo, sed etiā apostolicis temporibus, hoc tenuisse, & tenere, terrenas illas substantias, quæ in mensa dominica per sacerdotale ministerium diuinitus sanctificantur, ineffabiliter, incomprehensibiliter, & mirabiliter operāte superna potētia, conuerti in essentiā dominici corporis, & sanguinis: reseruatīs ipsarum rerū speciebus, & qualitatibus, Quæ eadem fides, etiā post illū Berēgariū permansit ad nostra vsque tempora. Quam etiā Lateranensis concilij generalis, quod anno. M. c. c. x. v. sub Innocentio. i. celebratum est, aduersus hæreticorū profanas, impiasque nouationes, definitio asseruit, & sui veluti chiographi testimonio consignauit in hæc verba.

Vna est fidelium vniuersalis ecclesia, extra quam, nullus saluatur omnino. In qua, idem ipse sacerdos est, & sacrificiū, Christus Iesus, cuius corpus, & sanguis in sacramento altaris sub speciebus panis & vini, veraciter continentur: transubstantiatis pane in corpus, & vino in sanguinem, potestate diuina. In tam clara luce fidei, catholice per orbem ecclesiæ,

o iij

*Transubstantiatio-
nis nouum
vocabulū,
sed anti-
quam ca-
tholicæ ec-
clesiæ sen-
tentiā ex-
plicans.*

*Definitio
Lateranē-
sis concilij
de præsen-
ti cōtrouer-
sia, sub In-
nocentio. i.*

quam vnā, certā atque infallibilem orthodoxæ veritatis regulam; nam, veræ scripturarum intelligentiæ, amulsi quæ monstrauimus controuersia proxima: stupendum sane, & miserandum est, ita cæcutire aduersarios, vt malint vni Lutherō, etiam contra euidentem rationis lucem, & planè impossibilia, & pugnantia, ex suo cerebro statuenti credere, affirmatque in sacramento Eucharistiæ non solū vera esse & permanere, panis viniq; substantias, imò, esse has verum Christi corpus & sanguinem, quā cū catholica Christi ecclesiā absque vlla absurditate & pugnantia, mutari, veri, transubstantiariq; easdem in corpus Christi, & sanguinem.

Sed cupimus, vt diligenter secum perpendant, quem annos mille trecentos, doctissimus ille Origenes, nobis denuerit hæreticum, cui in regno dei pars esse non possit. Iuxta enim in epistolam ad Titum, tractans illud Apostoli. Hæreticum hominem post vnā, & alteram correptionem denotantes, quoniā peruersus est, qui est eiusmodi, & proprio iudicio condemnatus. eundem nobis describit (vt est legentibus

Hæreticus apologia B. Pamphili martyris: desiderantur enim dicta eius
quis definit a nobis commentarij. Hæreticus, inquit, nobis habendus est
ente Ori. omnis ille, qui Christo se credere proficitur, & aliud de veritate
gene. Christianæ fidei credit, quā habeat definitio traditionis ecclesiasticæ. Quod si hic est hæreticus, qui Christi nomen professus aliud credit de veritate Christianæ fidei, qui habeat definitio traditionis ecclesiasticæ & iam dudum euidentem illis definitionem ecclesiasticæ traditionis secum de substantiis panis, & vini post consecrationem in Eucharistia. Ipsimet ex præmissis conclusionem faciant, & suum errorem humiliter agnoscantes, reuertantur ad vnitatem catholicæ ecclesiæ, extra quam nulli salus est.

DE MISSAE SACRIFICIO, ATQUE EIVS valore, controuersia. V.

Vnc alterum caput controuersiarum, quæ hac de re inter nos sunt & aduersarios, pertractandum est. An Eucharistia veram sacrificij rationem habeat: & ad hoc sit instituta à Christo, vt aut debeat, aut possit offerri deo: deque eius fructu, & utilitate, an cuiquam valere possit, ex re ipsa in se, quod opus operatum appellant, aut alteri

valere, quam illi qui in eandem participat, seu viuo, seu mortuo.

Hoc in primis certum est ex Apostolo. Veterem illam antequam Christus ecclesiam, cum vniuersa sua lege, sacerdotio, sacrificijs, ceterisque institutis ac ritibus, vmbas quasdam fuisse, & velut picturas, quibus deliniauit deus ea, quæ re ipsa sunt exhibita in nostra, & Christiana ecclesia.

Deinde & hoc certum est ex eodem Apostolo, legem diuinam, & sacerdotium, correspondenter se habere: vt si transierit vinum, necesse sit transferri & aliud. Et quia transferendi veteris sacerdotij Aaronitici in nouum aliud, secundum formam atque ordinem Melchisedech in Christo, idem Apostolus certum ex scriptura testimonium habebat, ex eo, apud suos Hebræos concludit & comprobatur, etiam legis illius veteris in eodem Christo translationem, fieri oportuisse.

Hoc ergo ante omnia inter nos certum sit, vt translatam illam legem veterem, in nouam perfectioremque aliam, ita quoque & illum à deo constitutum ordinem sacrum in rei diuinæ ministris, leuitarum, sacerdotij, & omnibus præminētis pontificis, translatum fuisse in perfectiore alium, in nostra ecclesia, eodem quidem authore, qui & ecclesiæ nostræ author est, & illum ipsum ordinem, velut in pictura quadam, expresse-

o iij

*Demōstra-
tur apud
nos esse sa-
crificium
quoddam
euangelicū
quod suc-
cessit in lo-
cū illorum
omnium.
Ex transla-
to sacerdo-
tio veteri
in nouum
perfectius.*

DE MISSAE SACRIFICIO

rat in illa veteri ecclesia: quem, inter nos, ab ipsis Apostolis constituisse ab initio, ipsa rei euidentia comprobatur.

Sunt ergo, (quod rei euidentia testatur) & fuerunt ab initio, etiam inter nos, leuitae, aut diaconi: hoc est, rei diuini ministrantes in ecclesia, sub sacerdotibus. Est, suique, & sacerdotium. Est quoque, & fuit pontificalis ille sacerdos, superintendens sacerdotio, in unitatem reductus, ad unum (quod res ipsa demonstrat) hierarchiam ecclesiae.

Porro eodem attestante Apostolo. Omnis, ut pontifex, & sacerdos, ab hominibus assumptus, pro hominibus constituitur, in his, quae sunt ad deum, ut offerat dona, & sacrificia pro peccatis. Vnde necesse est, & hunc habere aliquid quod offerat. Hanc enim sese mutuo consequuntur, sacerdotium, inquam, & sacrificium.

Quare ut sacerdotium vetus, translatum est in nouum, elegantius, augustius, & perfectius, ita necesse est, & veteres illas hostias, illa munera, illa sacrificia, quae illius sacerdotij erant, esse translata in perfectiorem aliquam hostiam, perfectius sacrificium, quod nostro sacerdotio respondeat. Quod longe antequam fieret, ita fore, per Malachiam praedixit diuinus spiritus, his verbis compellens sacerdotes illos veteres.

Confirmatio ex Malachia propheta.

Non est, inquit, mihi voluntas in vobis, dicit dominus exercituum, & munus non suscipiam de manu vestra. Ab ortu enim solis, usque ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus: & in omni loco, sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda: quia magnum est nomen meum in gentibus, dicit dominus exercituum.

Non est mihi voluntas in vobis Aaroniticis sacerdotibus, dicit dominus exercituum, nec munus suscipiam de manu vestra. Quid est hoc? Nunquid idem ipse non instituit vetus illud sacerdotium? nunquid iisdem non praecipit offerre oblationes, hostias, & sacrificia? nunquid non promissit ea se fieri oportum de manibus eorum, & ad sacrificantis sacerdotis orationem se propitium fore populo, & dimissum peccatum eius? Si, inquit, peccauerit omnis turba filiorum Israel, oblata pro peccato eius constituta hostia, roganteque pro eis sacerdote, propitius erit eis dominus. Similiter, si vnus quilibet populo, seu princeps, seu alius peccauerit, oblata pro peccatis eius hostia constituta, rogabit, inquit, pro ea sacerdos, & pro peccato eius, & dimittetur ei.

Hic

Hæc dei ipsius verba sunt, qui æque non potest falli, ac fallere. Ita quoque suam benedictionem ad sacerdotalem benedictionem, certo subsequituram promisit, dicēs ad Moysen. Loquere Aaron, & filijs eius. Sic benedicetis filijs Israël, & cetera. Inuocabũrque nomē domini, super filios Israël, & ego benedicam eis. Quid est ergo, quod per Malachiam hic dicit dominus exercitũ? Non est mihi voluntas in vobis, hoc est, quod dicitur fore, vt aboleatur vetus illud sacerdotium, quod secundum ordinē Aaron erat, succedente illo nouo, & æterno sacerdotio, de quo Apostolus, secundum ordinem Melchisedec, quod cepit in Christo, De quo spiritus sanctus prædixit per os David. Iurauit dominus & non pœnitebit eum, tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedec. Promde, non est, mihi, inquit, voluntas in vobis perpetua: nõ acquiesco in vobis, vestroque sacerdotio: nec vltra suscipiam munus, aut sacrificia de manibus vestris. Quid ita? Quoniam non tantum in vno hoc populo Israël, cui seruiebat sacerdos illud vetus, sed in omnibus gentibus, ab ortu solis vsque ad occasum magnum erit nomen meum. Neque ex vna hac familia Aaron, sed ex omnibus gentibus, novos mihi sacerdotes deligam, nouo ordine, abrogato veteri: nec vetera illa vobis constituta, & in vno loco offerenda sacrificia, suscipiam amplius de manu vestra, sed in omni orbis loco sacrificabitur, & offeretur nomini meo oblatio munda. Propheta enim, de futuro, ob certitudinem (vt ferè solent) in præsentia loquitur, & sacrificiorum hic, oblationũque multitudinem abrogandam pronunciat, & in eorum omnium locum, unicam successuram oblationem & hostiam, sed mundam, & quæ omni orbis loco sacrificabitur, & offeretur nomini domini.

Sed quæ tandem est hæc oblatio munda, succedens in locum omnium illarum veterum, quam inter gentes in omni orbis loco, sacrificandam, & offerendam, per prophetam prædixit dominus? Si, qua Christus semetipsum semel in cruce oboluit, vnâque consummauit in æternum sanctificatos, eam dicetis non inter gentes, nec in omni orbis loco, sed in vna Iudea, vnico loco orbis, fuisse oblatam illam ceterũ est. At ea de qua per prophetã, sacrificatur in omni orbis loco, & offeratur nomini domini. Si ad cordis contriti, humiliati, & sanctificati sacrificium confugiant (quemadmodum, hic in apologia sua

Quæ illa oblatio munda, quæ in omni orbis loco sacrificatur deo, euacuans vetera illa sacrificia omnia.

gia sua faciunt, aduersarij) quod ipsum, nunc in omni oblatione offeratur deo, nihil sanè faciunt. Est quidem & illud sacrificium acceptum deo, quod misericors dominus non contemnit: sed non est hoc, illa munda & perfecta oblatio, de qua propheta, succedens in locum veterum sacrificiorum conuenit. Quæ vniuersa, ad agnum hunc verè immaculatum referuntur, quem Ioannes post digito indicauerat. Quæ sola vera sua figuram (in locum eius succedens) euacuat. Ad hoc nostri cordis sacrificiū, ieiunia, orationes, eleemosynæ, & quicquid ex nobis deo offerre possumus, indignū planè est, quia ita simpliciter, munda dicatur oblatio, præsertim aduersarijs. Quando omnes iustitiæ nostræ, sunt uelut pannus fordatus mulieris immundæ, quæ menstruum fluxum patitur, imò, vniuersa opera nostra illis peccata sunt, & plane damnilia, si districta iudicio exigenter ad diuinæ iustitiæ regulam.

Præterea, hoc sacrificium cordis contriti, non est propriè huius status, aut Euangelicæ, legis, Christianæque ecclesiæ, sed commune id ipsum habemus cum ecclesiâ veteri. In qua fideles, etiam illo ipso sacrificio studebant reconciliari, & placere deo. Neque sacerdotum est proprium, sed commune fidelium omnium. At propheta, de propria ecclesiâ Christianæ ecclesiæ in vniuersum orbem diffusæ oblationem loquitur.

*Vbi sibi
nō constent
aduersarij.*

Postremò videntur hac ipsa in re, sui ipsorum oblationem aduersarij: qui in explicanda sua fide, & doctrina, de iustificatione, quæ per vnā fidem est, duplicem dei cultum, aut latius distinguunt: quarum altera, à nobis velit coli deus, auerteretur, & alteram, illam esse fidem, quæ accipiat à deo, promissa, oblationem, & beneficia: hanc esse nostra opera quæcunque, demum ieiunia, orationes, eleemosynas, vitæ austeritatem, cordis contritionem, dei amorem, & quicquid denique nostri est operis, quæ sibi à nobis offerri deus nolit: imò, hoc facientes, vti Phariseos, & suæ gloriæ derogantes execretur. Quod si hoc quod nobis cordis contriti, humiliati, sanctificatiq; deo precens sacrificium, proferent? Quandoquidem sacrificium, ut oblatio, est, res quæ offertur deo, eius aut demerendi, aut gratias agendi, aut honoris deferendi gratia. Quod si execretur illum cultum quo illi offerimus aliquid, & tantum velis, ut pædando solū à se oblata nobis, coli à nobis, sequitur, quod ex-

retur omne nostrum sacrificium, de cuius ratione est, ut offere-
tur deo. Quæ est ergo illa oblatio munda, succedens in lo-
cum omnium oblationum, & sacrificiorum veterum, quæ in
omni orbis loco sacrificatur, & offertur deo.

Certe nec fingi potest alia, quam ea quæ à sacerdotibus no-
stris in altari offertur secundum ordinem Melchisedech, cu-
ius in pane, & vino erat oblatio: nepe, sub speciebus panis &
vini, corporis Christi, & sanguinis. Quid enim (ut b. Augusti-
nus verbis dicam) tam mundum pro mundandis vitiis morta-
lium, quæ sine vlla contagione carnalis concupiscentiæ, caro nata
in vtero, & ex vtero virginali? Et quid tam grate offerri à no-
bis, & ab illo suscipi posset, quàm caro sacrificij nostri, corpus
effectum sacerdotis nostri? Nullam imaginari est oblationem
mundam aliam, quæ per ecclesiam offeratur in omni orbis lo-
co, quàm in Eucharistiæ sacramento agni immaculati Iesu
Christi carnem & sanguinem.

Quem cum deus pater iurasset fore sacerdotem secundum
ordinem Melchisedech, cuius in pane, & vino oblationem fuit.
Scriptura testis est, hoc ipsum sacrificij genus obtulit & in-
stituit, quâdo in nouissima cœna, sub panis & vini speciebus,
suum corpus & sanguinem, cum gratiarum actione deo patri
offerens, etiam discipulis sumenda distribuit. Atque ita, iam
vere nouum illud sacerdotium secundum ordinem Melchise-
dech exercens, & ad eundem ritum novos suos sacerdotes in-
stituit, atque iisdem mandatis, ut ad suum quoque exemplum
suo tempore similiter facerent, nouo instituto impleuit figu-
ram pharisæi veteris, de quo ille catholicæ Christi eccle-
siæ pontifex sanctissimus Leo, ita non minus eleganter quàm
vere, sermone quodam paschali loquitur. Ut vmbra, inquit, lo
rederent corpori, & cessarent imagines sub presentia veritatis
antiqua obseruantia, nouo sacramento tollitur: hostia in rit
hostiam transire: sanguis sanguinem excludit, & legalis festiui
mutatur, impletur.

Certe vetus illud pascha fuisse figuram nouæ huius cœnæ
dominice, & agni illius immaculati, ut est in sacramento Eu-
charistiæ, præter hoc quod eorum ad se collatione id euiden-
ter intelligitur, præter quod omnium ab initio orthodoxorum
consensu comprobatur, ipse Christus aperte indicat, eam ip-
sam pascha appellans. Ita enim cum apostolis suis recubens
loquitur: Desiderio desideravi hoc pascha manducare vobi-
scum,

secum, antequam patiar. Hoc pascha, inquit, non illud typicum & veruecinum. In quo ut nihil dignum erat Christi desiderio, (quemadmodum aduersus Marcionem Iulianus ille hoc ipsum diligenter annotauit) ita tot annis toties id ipsum manducauerat etiam cum isdem discipulis non semel, sed iterum atque iterum manducauerat, ut de minime locutum ipsum planè indubitatum sit. Sed hoc pascha, nouum hoc inquam, & verum, in quo, ut in veritate minatae sunt umbræ, & figuræ illius veteris.

ut pascha Porro vetus hoc pascha, hoc est, typicus ille agnus, & *vetus* *et* stipes, & cibi rationem habebat. Immolabatur ante abvenerat *hostie* *si* multitudinem filiorum Israël, deinde edebatur. Ita enim in *mul,* *et* ci do scriptum de eo legitur. Immolabitque eum vnuerſus *bi* *ratione* titudo filiorum Israël ad vespem & c. Et edent carnes nostras *habuerit.* illa aſſas igni. Ita quoque & à nostris sacerdotibus veritas *Correspō.* agnus, immolari, sacrificari, offerrique ante debet, & deinde *dentia ve-* comedi.

ritatis ad Quo sanè pacto hoc ipsum intelligit catholica Christiana *figuram.* ecclesia, quæ toto orbe terrarum, post prolata mystica illa consecrationis verba (Hoc est corpus meum, hic est calix sanguinis mei. Hæc quotiescunque facietis, in mei memoriam facietis) ita subiūgit: Vnde & memores domine nos seruituti tue, & plebs tua sancta, eiusdem Christi filij tui, tam beata passio-

Eiusdē cō- nis, & c. offerimus præclaræ maiestati tuæ de tuis donis beatiſſimam *firmatio ex* tis, hostiam puram, hostiam sanctam & immaculatam. Hæc *catholica* nempe est, quod sibi præceptum intelligit ecclesia à Christo *ab initio ec* in nouissima illa cœna dicente: Hoc facite in mei commemorationem, cuius se memorem esse testatur videlicet, ut dum *orthodoxo* maiestati offerat hostiam illam sanctam, & immaculatam, *nō omnī cō* admodum & Christum suo præmonstrasse, atque infundamini *muni fide,* exemplo intelligit.

ac senten- Hoc pacto & apostolos, & orthodoxos, ab illis visque *tia.* Verba nos patres omnes, maximo consensu, & intellexisse & docuisse *beati* An se, eorundem monumenta comprobant. Sic beatissimum *dræ* *ex dræ* Egæ proconsuli, diis sacrificare ipsum inuitanti respondisse, *sa-* disse, ex literis sacerdotum Achaicæ (qui gloriosi martyrij *cerdotum* spectatores, ac testes fuisse) Philaretus author est. Ego, *Achaicæ,* omnipotenti deo, qui vnus & verus est, omni die sacrificium *referente* thuris fumum, nec hircorum, aut taurorum sanguinem, *philateto,* immaculatum agnum, quotidie in altari sacrifico. Cuius rei

et, postquam omnis populus credentium manducauerit, & *Catholici*
 sanguinem biberit, agnus qui sacrificatus est, nihilominus *gustus*
 integer perseverat & uiuus. *patru ex*

Eidem catholicæ fidei & B. Ignatium, Ioannis Euangelistæ *quoru con*
 discipulum, & B. Clementem beatissimi Petri, hunc in apostoli *cordi testi*
 lica cathedra, illum in Antiochena ecclesia successores, & glo *monio con*
 riosos martyres Sanctū quoque Irenæum beatiss. Policarpi, *stet, de cer*
 Ioannis Euangelistæ discipuli, auditorem, Alexandrum item *ta ex cōso*
 primum, gloriosum martyrem & pontificem, Cyprianum, *na hac de*
 adde notis insignem, Gregorium illum Nazianzenum, Hi *re fide, ca-*
 larium, Ambrosium, Hieronymum, Augustinum, Chrysosto *tholice ab*
 mum, Cyrillum, Leonem, Damascenum, Gregorium Roma- *initio eccle*
 num. Ad hæc, sanctos patres omnes qui cōuenerunt in Ephe- *sia.*

nam primam vniuersalem synodum, atque adeo vniuersa *Ignatius.*
 in illis congregatam ecclesiam, omnes maximo consensu *Clemens.*
 certissimum perhibere testimonium, & clarissimè affirmare, *Irenæus.*
 corpus & sanguinem Christi in Eucharistia, veri sacrificij no *Alex. d. 1.*
 in Euangelici rationem habere cap. V. lib. 11. hierarchiæ no *Cyprianus*
 stræ copiosius demonstrauius, quo lectorē remittimus, qui *Gregorius*
 de his plura videre voluerit. *Nazianzē*

Vnum tamen hic subiiciemus, quod illic, nescio quo pacto *Hylarius.*
 proferentes præteritum B. Irenæi singulare quoddā testi- *Ambrosius*
 monium, ut ex quo vno, euidenter cōstat, eo sæculo, omniū *Hierony.*
 omnino dogmatum nostræ religionis & fidei, nullū, hoc v. *Augusti.*
 na certius, & maiori consensu celebratum fuisse in ecclesia. *Cyrillus.*

Itaque Valentinianos, atque illius seculi hæreticorum *Leo. 1.*
 portenta, negantium Christum creatoris mundi filium, ad- *Ioannes.*
 hac carnis resurrectionē ex mortuis, ut quam ex principio *Damascē*
 malo esse volebant, audi obsecro ut aggrediatur, atq; etiam *nus.*

conficiat, ex fide catholicæ ecclesiæ de Eucharistia. Quomo- *Gregorius*
 do autem, inquit, cōstabit eis, eum panem in quo gratia actę *Romanus.*
 sunt, corpus esse domini sui, & calicem sanguinis eius, si non vniuersale
 ipsum fabricatoris mundi filium dicat, & verbum eius? &c. *consilium*
 Et quomodo rursus dicunt carnem in corruptionem deueni *ephesinū.*
 re, & non percipere vitā, quæ à corpore domini, & sanguine vbi horum
 autem? Ergo aut sententiam mutant, aut abstineant ab offe- *omnium ex*
 rendo quæ predicta sunt. Nostra autem consonans est sentē *plicata te-*
 tia. Eucharistiæ, & Eucharistia cōfirmat nostram sententiam. *stimonial.*
 Offerimus enim ei, quæ sunt eius, congruenter communica- *etor inue-*
 tionem, & vnitatem prædicātes carnis & spiritus. Quemad- *niet.*
 modum

DE MISSAE SACRIFICIO.

Diligenter modum enim, qui ex terra est panis, percipiens inuocationem
expende dei, iam non est communis panis, sed Eucharistia, ex dolo
hoc b. ire- rebus cōstans, terrena, & cœlesti: sic & corpora nostra per
nei testimo- pientia Eucharistiam, iam non sunt corruptibilia, sed sunt
nium. resurrectionis habentia. Offerimus autem ei, non quāsi
genti, sed gratias agentes donatiōi eius, sanctificantis es-
turam. Quemadmodū enim non indiget deus eorum qui
nobis sunt, sic nos indigemus offerre aliquid deo sic. Si
mon' ait. Qui miseretur pauperis, sceneratur deo. Quomodo
enim nullius est indigens deus in se, assumit bonas opera-
nes nostras ad hoc, vt præstet nobis retributionem bono-
rum suorum.

Hæc ille Ireneus, ante annos paulò minus mille quā-
gentos, Lugdunensis Archiepiscopus, & gloriosus
martyr. Ex cuius verbis, luce clarius intelligitur, eo scilicet
in illa primitiua ecclesia, ad eò indubitata, confessam
mnibus Christi fidem professis, seu orthodoxis, seu hereticis
non solum, veritatem corporis, & sanguinis Christi in Eu-
charistia, sed etiam vt eadem Evangelici sacrificij rationem
habeat, vt ex ea, prodigiosam, ac plane palpabilem Valen-
ti, & suorum impietatem, velut sibi non constantem, per-
guat. Quæ, vt diximus, ex hoc pendeat principio, quod
nem, ex genere malorū esse censebant, creatam à malo
cipio, cui & mundi creationem tribuebant. Vnde & in
sto negabant veritatem carnis, aut naturæ corporeæ, nec
debant verè mortuum: nec verè resurrexisse à mortuis, nec
carnem nostram resurrectionem ad immortalitatem. Hoc
vincit ex cōsona fide catholicæ ecclesiæ, de veritate cor-
poris, & sanguinis dñi in Eucharistia, quæ etiā infans in
toto orbe confessa, & decantata fuerat: item & ex eo, quod
eadem offerimus deo, tanquam sibi gratissimum, & piam
sacrificium, inde non esse malam carnis naturam constare
volens. Quomodo, inquit, constabit eis, panem in quo
actæ sunt, corpus esse domini sui, & calicem sanguinis eius
non ipsum fabricatoris mundi filium dicant? vt quem solus
faciunt authorem naturæ corporeæ. Quomodo prætere-
gant carnis resurrectionem ad vitam immortalem, quæ
pore domini, & sanguine pascitur? Aut ergo mutet locum
aut abstineant ab offerenda Eucharistia, si caro, & sangui-
genere malorum sunt, qualia deo bono non possunt oblati.

tum sacrificium.

Quin & hoc diligenter perpende, quod sequitur. Nostra sententia est consonans Eucharistiæ, & Eucharistia confirmat nostram sententiam. Probantur, ut scis, controuersie dubia, ex consonantia eorundem cum certis, confessis, ac indubitis: & necesse est, certius, ac notius conclusionem, esse ipsum demonstrationis principium, atque id per quod confirmatur aliquid, eo ipso ad quod astruendum adducitur. Dicit eam illam suam, quam aduersus hereticos astruit sententiã, consonare Eucharistiæ, & Eucharistiam eiusdem veritatem confirmare. Certior ergo fuerit, oportet, & ecclesiæ notior illa de veritate sacrificij Eucharistiæ, & in eadem, corporis, & sanguinis Christi, fides, & sententiã, quàm ea, quam per eandem confirmat, & astruit, hoc est, quod Christus sit creatoris cœli, & terre filius, quodque in veritate naturę assumptę, & carnis nostrę, post expleta redemptionis nostrę salutisq̃ myste-
ria, vere resurrexit à mortuis. Et aduersarios nostros nō pu-
dibit, tam odiose insultasse missæ sacrificio, & ipsum dixisse
impietatem, & idololatriam?

Sed ipsos, etiam hic, ad regulam illam, quam supra astruxi-
mus, orthodoxæ fidei, & hæretici definitionem, quam protu-
limus ex Origene, quo ad easdem sc, suamq̃ doctrinam ex-
pendant, reuocabimus, ut de seipsis iudicium proferant.

Sed scriptum est, inquit, ab Apostolo, ut Christus, perfe-
ctorum bonorum pontifex, per proprium sanguinem semel
offerret in sancta, æterna redẽptione inuẽta, ut deinceps
offerat seipsum, pro nobis, neq; ut sæpe offerat seipsum, *argumẽta*
quo nos sanctificaret per oblationem corporis sui semel, vna *aduersario*
oblatione consummasse in æternum sanctificatos. Si au-
tem vnica semel oblata hostia consummauit ipse in æternum *rum, cõtra*
sanctificatos; si negat Apostolus sæpius offerri Christũ, quis *veritatẽ*
inquit, tam multis missis, tam multis sacrificijs, tã mul-
tis eiusdem semel sufficienter, oblatę, atque immolatę hostię *crificij eu-*
repetitis oblationibus locus est? Quasi, contra claram doctri-
nam Apostoli non sufficeret semel oblaram esse in cruce, nisi *charistiæ.*
missar illarum hostiarũ veterũ, repeteretur, ac offerretur, nō *ex Aposto*
solum per annos singulos, sed etiam infinitis pene locis per *lo ad heb.*
dies singulos?

Ad hæc, tanquam impiam, pharisaicam, atque adeò ethni-
cam, *Ex valere*

Eucharistia - cam, damnant nostram de Eucharistia sententiam, qui *stia*, in quo valere aliquid affirmamus ex opere operato, & ad remissionem peccatorum, iustificationisque gratiam assequendam, autem statum dam diuinam à nobis vindictam, impetrandumque nobis volunt consistere. aliis, quæ cupimus. Eam enim opinionem & sententiam, necessario illos habere de Eucharistia, qui ipsam veri sacrificii rationem habere, & eandem, velut sacrificiū aliquod valere his, pro quibus offertur, existimant.

In quo vno, in apologia sua principaliter verti volunt statum ipsius controuersie. Si quidem in confessione sua fatentur, se sentisse, quod sentiāt cœnam domini ex opere operato illi conferre gratiam, nec applicatam alteri, seu viuus, seu mortuus, mereri eisdem ex opere operato remissionem peccatorum, culpæ, aut pœnæ. Huius status, hanc esse probationem, & firmam: quia impossibile sit consequi remissionem peccatorum, propter opus nostrum, ex opere operato: sed fide optere vinci terrores peccati, & mortis, cum erigimus corda cognitione Christi, & credimus nobis ignosci propter Christum ac donari merita, & iusticiam Christi. Hoc ipsum ad Romanos confirmat Apostolo. Iustificati, inquit, ex fide pacem habeamus. Hæc, inquit, tam certa, tam firma sunt, ut aduersus omnes portas inferorum queant consistere. Proinde, si opus nostrum opus est, dicendum fuit, tam, inquit, causa dicta est. Nemo enim sanus, illam pharisaicam, & ethnicam persuasionem de opere operato, probare potest. Haftenus illi in apologia triumphant.

Responsio. Quibus ut respondeamus, nouissimū hoc, ut in quo controuersie statum verti affirmant, prius excutiendum est. *ad secundum.* deinde respondendum ad ea, quæ ex epistola ad Hebræos ducunt contra nos.

Eucharistia. Eucharistiam duplicem rationem habere, cum sanctis, & orthodoxis; patribus nostris intelligimus: nempe, & cibi rationem, & iusticiam, panis viuus ac viuificantis nos, & velut medicamentum habere, & iusticiam immortalitatis, ad sanandas infirmitates nostras: cibis, & sa super, & rationem holocausti, ac sacrificij placetis deo, & sacrificij: Et sit ad purgandas iniquitates nostras efficax. Et utroque modo, utroque modo, etiam ipsam valere ex opere operato, cum eisdem do valere formiter ad diuinas scripturas, confitemur.

ex opere operato. Quia tamen noua, & vetustis patribus, & diuinis scripturis insolens, hæc vox est (opus operatum) & in scholis nata, & in

tionis cuiusdam necessarîe significantius exprimendę gra-
tia, eadem ante explicanda est.

Opus operatum intelligunt ipsum opus, aut rem ipsam in
se. Et valere aliqd ex opere operato, cuius ex re ipsa, ex ipso
opere, est aliqua utilitas, & non solum, ex operante, aut pro-
pter sanctitatem, deuotionem, fidem, eius qui ipsum facit, aut

quod eo vitur: quod opus operatis appellat, cui e regione, o-
pus operatum, cõtra distinguitur. Quemadmodum panis ex
se, & in se habet nutriendi corporis efficaciam, reubarbaru,

& scammonia, vim detrahendi coleram ex ipso (vt sic dicā)
opere operato: & non tantũ ex imaginatione, affectu, & fidu-
cia, eadem sumentium. Quãuis & illa, vel adiuuer, vel impe-

diat, ipse rei in se energiam, & operandi efficaciam. Ita sa-
cramenta instituta à deo, vt essent alicuius diuine in no-
bis gratie signa efficacia, dicunt nobis valere ad assequendũ

aliquid, ad quod efficaciter significandum, à deo instituta
sunt, non ponentibus effectui eorũdem obicem, ex opere ip-
so operato, & non tantum ob efficaciam, quã ab operãte

consequuntur: hoc est, ob deuotionem, & bonum motũ vo-
luntatis, eadem aut conferentium, aut suscipientium. Vt est

videns, baptismum ad remissionem originalis delicti, iusti-
ficationis gratiam, & salutem, valere paruulis: non ob vllum
opus bonum paruulorum, quo hoc mereatur, quod nullũ ha-

beat: nec propter bonum motum voluntatis baptisma conse-
rentium, qui frequenter mali sunt, sed propter efficaciam sa-
cramenti regenerationis in se, quam ex diuina institutione

sortitũ est: ex Christi, quo per ipsum aspergimur, sanguine, &
cuius virtus ac meritum, per illud ipsum applicatur, & com-
municatur ipsum suscipientibus. Sed de hoc rursus necessa-

rius sermo incidet, vbi de vsu sacramentorum in vniuersum,
aduersarij eorum excutietur sententia. Hic tantũ explicandi

gratia, qd intelligamus, valere aliquid ex opere operato, obi-
teri introductum sit. Vtrõq; igitur modo, & secundũ utranq;
rationem, hoc est, & in ratione cibi, medicamenti que spi-

rit, & in ratione sacrificij, Eucharistiam, diuine scripturę
conformiter, cum sanctis orthodoxisque patribus nostris, va-
lere ex opere operato nihil dubitamus.

Cyprianus ille gloriosus Christi martyr, & pontifex in ser-
mone quodam de cœna domini, ita docuit fidelem populũ.
Cœna itaq; disposita, inter sacramentales, inquit, epulas,

Quid sit
valere ali-

quid ex o-
pere opera-
to.

opus ope-
rantis.

Simile.

Aptatio.

A cypria-
no velut

catholicã
fidem doce-
ri prædi-
cant iam.

DE MISSAE SACRIFICIO.

obuiauerunt sibi instituta antiqua, & noua, & consumptio-
 gno, quem antiqua traditio proponebat, inconsumptibilem
 cibum magister apponit discipulis. Nec iam ad elaborata in-
 pensis, & arte conuiuia inuitantur populi, sed immortalium
 alimonia datur, à communibus cibis differēs, corporalis sub-
 stantiæ retinens speciem, sed virtutis diuinæ, inuisibilis effi-
 cientia, probās adesse præsentiam. Significata olim à tempo-
 re Melchisedech prodeunt sacramenta, & filii Abraham, &
 ribus opera eius, summus sacerdos panem profert, & vinum.
 Hoc est, inquit, corpus meum. Manducauerant & biberant
 de iisdem, pane & vino secundum formam visibilem, sed au-
 te verba illa, cibus ille communis, tantummodo nutriendi
 corpori & commodus erat, & vitæ corporalis subsidium in-
 ministrabat. Sed postquam à domino dictum est, hoc facite in
 meam commemorationem, hæc est caro mea, & hic est
 sanguis meus, quotiescunque his verbis, & hac fide actum est,
 panis iste supersubstantialis, & calix iste, benedictione solo-
 ni consecratus, ad totius hominis vitam salutemque pro-
 ducit: medicamentum, & holocaustum, ad sanandas infirmi-
 tates, & purgandas iniquitates existens. Hactenus ille. In quibus
 verbis, quorsum hic citantur, hoc præcipue notabis, in qua
 quam catholicam fidem doceri ab illo fidelem populum. Nu-
 nem hunc supersubstantialem, & cibi, & medicamenti, in quo
 & holocausti rationem habere. Ad hæc, illū ipsum (quod est
 opus operatum) valere ad totius hominis vitam, velut cibum
 aliquem, & medicamenti instar, ad sanandas infirmitates nos-
 tras proficere: & tanquam sacrificium, ad purgandas iniqui-
 tates efficaciam habere. Vniuersam hanc energiam, ipsi
 ipsi Eucharistiæ, & non bono motui eandem fumentum tribu-
 bunt.

clarissime Et quid Christus? Amen amen dico vobis. Non Moyses
doceri ean dit vobis panem de cælo, sed pater meus dat vobis panem
dē a chri de cælo verum. Panis enim verus est, qui de cælo descen-
sto de valo dit, & dat vitam mundo. Quid hic audis? An non panem
re Euchar de cælo verum? Si panis, ergo nutrit, robur addit, & vitam con-
stia ex o- seruat, imò, dat vitam, inquit, mundo. Et tu negas, panem
pere opa- quicquam nobis valere ex se? negas viuificare nos? viliam
to sentētiā sum ex se vtilitatem adferre, sed tantum fidem eundem panem
 cipantium? Imò non est fides quæ viuificat, sed hic panis vi-
 uificat, si Christo credimus, quamuis fidem prærequirat in te
 quæ

quem viuificaturus sit. Subdit proinde: Ego sum panis vitæ, *Nō fidem*
 hoc est, viuificans. Nō viuificat fides, sed hic viuus panis. Ego *sed panem*
 sum, inquit, viuus panis qui de cœlo descendit, si quis mandu- *illum viui*
 cauerit ex hoc pane, viuere in æternum, & panis quē ego da- *ficum viui*
 bo, caro mea est, quam dabo pro mundi vita. Qui māducat *ficare nos.*
 meam carnem, & bibit meum sanguinem habet vitam æter-
 nā. Caro mea verē est cibus, & sanguis meus verē est potus.
 Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in
 me manet, & ego in illo. Sicut misit me viuens pater, & ego
 viuo propter patrem, ita & qui manducat me, ipse viuere pro
 pter me. Quid vobis videtur? Nulla ne est huius viui, & viui-
 ficantis panis ad nos viuificandos efficacia? nihil ex se præ-
 stat aut confert fumentis, sed tantum valet (vt hi loquuntur)
 ex ipso opere operantis? tantum valet sumētis ipsum fides ac-
 cidentia: nihil verō ipsum quod sumitur? Debet quidē adesse
 fides, vt sumatur digne: sed non est fidei, imō, huius viui & vi-
 uifici panis, ea energia vitæ & efficacia.

Fit, inquit ille Damascenus, iis qui fide, dignē, ipsum assu- *A Dama-*
 mant, in remissionem peccatorum, & vitā æternam, & custo- *sceno quo-*
 diam animæ, & corporis: iis autē qui in infidelitate indignē *que doceri*
 participant, in punitionem, & supplicium. Quemadmodū & *idē vt cer-*
 Christi mors, credentibus facta est vita, & incorruptibilitas, *tū dogma*
 in frustrationem beatitudinis sempiternæ: infidelibus autem, *orthodo-*
 & domini intersectoribus, in supplicium, & pœnā semper- *xe fidei.*
 nam. Quid hic dicturi sunt? An etiā, nec mortē Christi quicq̃
 valere nobis ex se, aut ex opere operato, quia non valet nisi
 credentibus, postquam tamen eōsque venerunt, vt possint
 credere: proinde, non impiā esse, cuius virtute iustificamur:
 sed tantum, fidem, eandem credentium? Quin & idem ille *Euchari-*
 Damascenus, Eucharistiam, diuinū carbonem appellat: qui *stia carbo*
 in primis, comburat, aut consumat peccata ipsum dignē su- *diuinus.*
 mentum: deinde, illuminet corda eorundem, & participa-
 tione diuini ignis accendat, & quodammodo deficiet. Eam
 esse puram illam hostiam, & ineruentam, quam ortu solis
 usque ad occasum sibi offerri per prophetā dominus loqui-
 tur, in stabilimentum animæ nostræ, & corporis: in sustenta-
 tionem, & conseruationem nostram, in omnis sordis expur-
 gationem, omnis nocumētī auersionem. Per ipsam, purgatos
 nos, vniri Christi corpori: & vnum cum eo corpus, eiusdem
 quoque spiritus participes fieri. Hæc, illius viui panis, non ve
 p ij

*Hostia pu-
ra & in-
eruenta.*

Eius, nō fi- ro nostrae fidei, vis est: tamen si & ea, velut dispositio quae
dei vis illa materiae, & subiecti, sine qua non, requiratur in nobis, quae
operans in virtutis illius efficiamur participes.

nobis, quā Hanc praedicat ille ter sanctus Leo, adeo consonam esse
uis fidem dem catholicæ Christi ecclesiae, ut nec ab infantium lingua
requirat. teneatur. Hoc nempe nobis impartiri, in illa mystica doli-
idem d.B. butione spiritalis alimoniae, ut accipientes virtutem cele-
Leone. stis cibi, in carnem ipsius, qui caro nostra factus est, trans-
 mus. Non nostrae deuotionis & fidei, aut vllius operis nostri
 velut ab operantibus nobis dependetis, sed coelestis cibi
 virtutem praedicat.

Idē clarifi- Ita quoque beatus ille & doctiss. Cyrillus Alexandrinus
me, & co- Episcopus, in Euangelium secundum Ioannem, tractans illa
piosissime verba Christi. Ego sum panis vitae, & quae sequuntur, hanc
ab Cyrillo benedictionem communicatione corporis & sanguinis Chri-
 sti assequi affirmat, ut ad incorruptionem integre reducamus.

Viuitifica Viuitificat enim, inquit corpus Christi: & ad incorruptionem
us illius ipsius vitae corpus est: virtutē incarnati verbi retinens, & pro-
panis in no- num potestate illius, quod vniuersa, & viuunt, & sunt, deinde
bis. propterea participant viuitificat ista caro. Eicit enim ab omni
 mortem, & interitum penitus expellit, &c. Vita enim secundum
 naturam ille est, qui ex viuo patre est genitus. Sed potius
 minus caro eius viuitificat, tanquam coniuncta verbo dei, quae
 cuncta viuitificantur. Quam cum comedimus, tunc vitam habemus
 in nobis, illi coniuncti, quae viuitifica effecta est. Qui pro
 causam, in exsuscitandis mortuis, nō solum verbo & imperio
 ut deum, vsum Christum, verum, etiam carnem suam, ut co-
 peratricem, nonnunquam adhibuisse, ut re ipsa comprobaret,
 carnem quoque suam, quoniam sibi coniuncta est, viuitificari
 esse. Ita principis synagogae filiolar, apprehensa manu erige-
 do, & verbo, & viuitificae carnis suae tactu excitasse. Ita & ci-
 tatem Naim ingrediens, adolescentis, qui mortuus effectus
 tur, corpus tangendo, illum ipsum resuscitasse ex mortuis.

Simile. Nō ergo solo verbo, verum etiam tactu excitauit mortuum
 ut ostenderet, corpus quoque suū viuitificare posse. Quod
 solo tactu suo corrupta redintegratur, quomodo, inquit, vi-
 uemus, qui carnem illam, & gustamus, & maducamus illam
 formabit certe ad immortalitatem participes sui. Rursum, &
 cut enim, inquit, si quis liquefactae cere, aliam ceram superponat
 derit, si quis
 garur
 natur
 ferme
 cum h
 modo
 totu
 Tanc
 tionib
 quise
 nediti
 mortu
 nim, cū
 nostror
 mū exti
 pto nos
 Hae
 ut aliq
 de, & d
 mis Ch
 statum
 uetia, d
 tur, qu
 runt no
 & in se
 firmam
 ficatio
 In quo, si
 nos, qu
 catholice
 uant.
 Sed he
 berio, vt
 Quen an
 catorum
 portere
 ia cogni
 Christum

derit, alteram cum altera per totum commisceat oportet. Ita si quis carnē, & sanguinē domini recipit, cum ipso ita coniungatur necesse est, ut Christus in ipso, & ipse in Christo inueniatur. Et sicut parum, ut ait Paulus, fermenti totam massam fermentat, sic paruula benedictio (Eucharistia intelligit) totum hominem in seipsum attrahit, & sua gratia replet, & hoc modo in nobis manet Christus, & nos in Christo: vere enim totum fermentum in totam massam pertransit.

*Simile ad
liud.*

*Vt ad frequentē cō-
munionem
exhortetur
fideles om-
nes. Nota
quæ in no-
bis opere-
tur Eucha-
ristia.*

Tandem ad frequentem communionem, omnibus excusationibus exclusis, Christi fideles excitans. Quare, inquit, pias quoque cogitationes suscipiant: studiosē, sanctēq; viuāt, & benedictione, seu Eucharistia participant: Quæ, mihi crede, nō mortem solum, verū etiam morbos omnes depellit. Sed et enim, cum in nobis maneat Christus, seu iunctum membrorum nostrorum legem pietatem corroborat: perturbationes animi extinguit: nec in quibus peccatis sumus considerat, sed egrotos curat: collisos redintegrat: Et sicut pastor bonus, qui pro nobis animam suam posuit, ab omni nos casu erigit.

Hæc est, & Cyrilli illius, & orthodoxorum patrū omnium ut aliquando finiam, atque adeo catholicæ Christi ecclesiæ fides, & doctrina, de virtute, & efficacia Eucharistiæ, conformis Christi euangelio. Ad quam suam nunc doctrinam, & statum suæ, quæ hac de re inter ipsos & nos est, controversiæ, diligenter expendant & conferant: qui in eo, vertitur, quod impiam, pharisaicam, atque adeo ethnicam dicunt nostram de Eucharistia sententiam, qua, ipsam, ex se, & in se, (quod opus operatum dicunt) valere aliquid affirmamus, ad assequendam remissionem peccatorum, iustificationisque gratiam, & vitam immortalem, & multa alia. In quo, si obtinent, necesse est, ut & Christum, & orthodoxos, quos sequimur, patres omnes, atque adeo, vniuersam catholicam Christi ecclesiam, eadem impietatis nota inuolueret.

Sed hæc est, inquit, status huius, tam certa, tam firma prolatio, ut aduersus omnes portas inferorum queat subsistere. Quenam? Quia impossibile est, consequi remissionem peccatorum, propter opus nostrū ex opere operato, sed fide oportere vinci terrores peccati, & mortis: cum erigimus cor ad cognitionem Christi, & credimus nobis ignosci propter probatio. Christum, & donari merita, & iustitiam Christi, dicite Apo-

stolo. Iustificati ex fide, pacem habemus.

Haftenus status probationem audis. Quæ si tam certa, & firma sit, quam illi iactant, ego planè me cæcum confiteor, qui, in his verbis, nullam argumētationis formam, nullam inæherentiam, nihil non euidenter falsum, nihil, etiam si datur, sententiæ nostræ aduersarium, possum perspicere; & in talis efficiam, vt idem tibi videatur quifquis hæc nostræ sciturus es.

Evidentis falsitatis con- arguitur. Impossibile est, inquiunt, consequi remissionem peccatorum propter opus nostrum ex opere operato.

assumpti, ab aduersariis ad probationem sui status principium. Hic mihi respondeant. An paruulos baptizatos, propter baptismum faciantur peccatorum remissionem consequi. Et pro illis respondeam fatentur sanè, & nobiscum damnamus. Anabaptistas, docentes contrarium. Quod enim propter baptismum assequantur illam gratiam, nullo cauillo eludi potest. Nam baptizati assequuntur: non baptizati, eadem consequuntur. Propter baptismum ergo illi assequuntur hanc gratiam, quæ carent illi.

Iterum respondeant. An baptismus valeat ad iustificationem gratiam, ex opere operantis, an ex opere operato? Opus operantis hac in re, vel baptizantis, vel baptismi suscipientis, necessario intelligendum est. Baptizantis, aut boni motus voluntatis eius, hac in re, nullum à deo respectum haberi, vt quæ quænter malus est, & indignus, propter quem deus alteri peccata remittat, & det iustificationis gratiam, planè indubitatum est. Et clarissima habet catholicæ ecclesiæ confessio & agnitatem, aut indignitatem ministrorum, non variare sacramenti efficaciam. Quod & ipsum nobiscum cōfiterentur aduersarij. Opus baptismum suscipientis paruuli nullum est. Nec fingi ergo potest, vt ex opere operantis, baptismus, sit in remissionem, & iustificationis gratiam valeat. Restat ergo vt eidem ex opere operato valeat: Falsum est ergo, quod

Vt probent assump- illud à se principium hac probatione sui status assumunt, principium. Cuiusque adiungunt, velut probationis causa, fide oportere vinci reos peccati, & mortis: cum erigimus corda cognoscimus Christi, & credimus nobis ignosci propter Christum, mundantur veteris ægroti infirmitas.

In primis, quo sibi consent, de fide illa sua speciali, præterea nobis iustificationis, & salutis in Christo, illos loqui certum est: quam nihil esse, quàm merum figmētum, & somnium de quo

de quo, nec illi ipsi satis intelligunt, quid intelligant, contro-
uersia secunda luculentissime demonstrauius.

Deinde. Quid est hoc? vici terrores peccati & mortis: Ter-
ror est, timorē incutientis actio. Terror ergo peccati & mor-
tis est, quo peccatum & mors territant, & sui timorem quen-
dam incutunt. Potest autem & iustus timere peccatum, &
mortem, atque timet frequenter: vbi graui aliqua tentatione
constringitur.

Quod addunt: Cum erigimus corda cognitione Christi,
& credimus nobis ignosci propter Christū, & donari merita
& iustitiam Christi: ad explicandū characterem suæ illius fi-
dei pertinet, quam suprà excusimus.

Ad quam nihil pertinet illud quod subiungunt ex aposto-
lo. Iustificati ex fide pacem habemus: vt cui, specialis illa fi-
des aduersariorum, planè fuit incognita, sed loquitur ille, de
fide catholica, tamē viuā illa, quæ per dilectionem operatur,
ob quam, velut ob dispositionem quandam in nobis prære-
quisitam & prauiam, iustificamur à deo: non ab ipsa fide, nec
fidei eius merito, si meritum condigni intelligas, sed gratis ac
liberaliter, ob vnam dei bonitatem, & misericordiā. Qui vt
Abrahæ, gratiosè imputauit fidem eius ad iustitiam, quamuis
ex se nō iustificaret, nec iustificationem mereretur, secundum
illam legem operum, ita & nobis imputat.

Et hæcenus vt assumpta omnia, in illa probatione status
sui, planè falsa sint, nec quicquam eorum probatum ab ad-
uersariis, satis demonstratum est.

Nunc, vt nulla argumentationis lege cohæreant, nec quic-
quam nostræ aduersarentur sententiæ, etiam vt darètur om-
nia, explicandum est.

Sic, vt volunt impossibile, quenquam remissionem pecca-
torum cōsequi, propter opus nostrū ex opere operato. Sint reant, quæ
que adiungunt omnia. Sed quid hæc ad Eucharistiam? hoc assumun-
tur, ad corpus & sanguinem Christi, sub speciebus panis, & tur ab ad-
uini in sacramento? ad illum cœlestem, viuū, & viuificū uersariū.
panem, eius vim, energiam, & efficaciam, de qua vna hic agi Nec ex il-
tur, pertinent? Nunquid corpus & sanguis domini in Eucha-
ristia, ille viuens & viuificus panis, qui dat vitā ipsum dignè tis seque-
ntibus, cuius salutarē vim prædicamus, nostrū opus retur quā
est? Est hæc est status vestri tam firma ac certa probatio, vt moliūtur,
aduersus omnes portas inferorum queat subsistere? conclusio.

Ex hoc vno, opinor, intelligis lector, quantum pepercimus ac condonauimus aduersariis: qui non singula eorum dicta collectionesque excusimus, sed summam tantum cōtrouersiarum complexi sumus, nostram simpliciter asserentes, aliorum vero confutantes sententiam: dissimulantes interim ad verba rationesque quibus eandem astruunt, ad tautologias, ut inconcinnam, imò nullam eorundem coherentiam, ut vna plane in re, eius autores, suę dialecticę prorsus oblitū videtur. Quod perpetuo quidem constitueramus facere, sed hęc tam firma, ac certa sui status, quam iactant, probatio, ut aduersus omnes portas inferorum preualeat, nos coegit, pretermissurum, hic cum eis agere. Quod etiam eo consilio à nobis factum intelligant ut, admoneantur, suę sententię non tā cito fidere, se homines esse, & facile errare posse, preferunt illi cunque à recepta à patribus, communique ecclesię sententiis dissentiant.

*Quæ nobis
palam af-
fingant, à
nostra sen-
tentiā alie-
nissima.*

Qui & hoc admonēdi sunt, non se candide egisse, aut agere, qui in sua confessione, opinionē nobis affingunt, quę pueras missas in infinitum auxerit. Quod videlicet Chrysostomus sua passione satisfecerit tantum pro peccato originis, & inuenit missam, in qua fieret oblatio, pro quotidianis delictis mortalibus, & venialibus. Ego sanē, qui etiam in scholiis plurisq; annis versatus sum, ubi magna est de quouis disputandi, quiduis disputationis gratia, & veritatis certius excutienda asserendi licentia, nunquā tamen audiui, nunquam legi, à quopiam proferri opinionem eiusmodi, priusquam eorū confessionē legerem. Nec puto vllum proferre poterunt, seu scholasticum, seu alium, qui eiusmodi opinionem astruat: & si quid inuenissent, non candide facerent, quod vnius stoliditatem, nobis omnibus affingerent, qui nihil tale apud nostros, aut legimus, aut audiui mus: & eiusmodi portētis, nostram doctrinam conspergant, commaculent, & traducāt, apud harum rerum ignarum, & sibi credulum populum,

*Quam inepte imaginatur de valore alicuius, & efficacia ex opere operato, ut nentur de nostram sententiam intelligunt: qui perinde accipiunt, cum valore ali-
cuius ex opere operato.*

Deinde & hoc admonendi sunt, quod prorsus inepte imaginatur de valore alicuius, & efficacia ex opere operato, ut nentur de nostram sententiam intelligunt: qui perinde accipiunt, cum valore ali-
cuius ex opere operato. peccatorum, iustificationis gratiam, aut salutem, ac si dicemus ipsum mereri de se, peccatorum remissionem, iustificationem, & cetera eiusmodi, Non hoc dicimus, nec intelligimus,

mas, sed hoc intelligimus, valere ad aliquid ex opere opera-
to, quod eo valet & proficit, ex ipsa aut operis, aut rei in se vir-
tute, & efficacia. Quam nonnunquam habet: ex sua ipsius natu-
ra, & essentia: nonnunquam, ex beneplacito alicuius, à quo ve-
lit efficax signum, ad hoc ipsum institutum est. Habent pa-
nis, et vinum ex sua essentia & natura, vim nutriendi corpo-
ri, & medicamenta quodque efficiendi, quod sui est operis. Si tur duplex
cubi more solenni institutus vñtatusque mos est, annulo, aut
purpura missa à principe, magistratu aliquo, & autoritate
inaugurandi aliquem, eadem ipsa symbola ad hoc missa, aut
data alicui a principe, illi ipsi magistratum, & auctoritatem
eiusmodi cōferunt: nō quidem ex aliqua vi, quæ in ipsis sym-
bolis hæreat: non etiam, quod ea ipsa hoc illi mereantur sym-
bola: non denique, quod suscipientis eadem cōsensus & vo-
luntas id ipsum mereatur: sed ex voluntate principis, qui ea
ad hoc instituit, & suam iisdem voluntatem adiungit, & de-
clarat efficaciter, id ipsum pendet vñuersum. Valet panis ille
nūmus, & viuificus, ex sua ipsius natura & essentia, ad viuificā-
dos nos, non solum, vt causa eius meritoria, sed etiam vt effe-
civa: vt ea in re maior intelligatur eius ad uitam animæ, quā
panis corporalis ad vitam corporis efficacia. Sicut tamen pa-
nis, & vinum, vt vitæ conferuandæ valeant, & corpori nutri-
mentum præbeant, requirunt salubrem quadamtenus consti-
tutionem corporis, alioquin nocitura, quā profutura magis.
Cum corpora immūda (vt habet ille aphorismus Hippocra-
tus) quanto plus nutrias tanto magis lædas. Et vinum febri-
canti exhibitum, veneni instar sit. Ita & panem illam cœle-
stem, salutis illud poculum, si quis sine fide, & indigne sumpse-
rit, non remissionem peccatorū, sed damnationem assequi-
tur, non ad uitam sibi sumit vitam, sed ad interitum: nō equi-
dem sumptorum, sed sua culpa: vt falsum intelligāt, quod cri-
minantur de nobis, & suis persuadent, fidei doctrinā nos vbi
que expūgere. Quanquā illorū fidem illam specialem, ignora-
re nos ingenue confiteamur.

*Vt sacra-
menta om-
nia suscipi-
entibus ea
efficiant illū
ex opere*

*Aptatio
similium.
Fides vt
necessaria
vultu su-
mentibus
Euchari-
stiam.*

DE MISSÆ SACRIFICIO

re operato est, verbi gratia, remissionem peccatorum, & iustificationem conferant, gratiam, mereatur baptismus, aut qui baptizat. aut qui baptizatus est, quàm mum suscipit: sed ex vna Dei voluntate hoc pendet vniuersum, qui baptismum ad hoc instituit, & suam illi voluntatem in hoc adiungit. Nihilominus, in his qui iam vsum rationis assequuti sunt, quòd baptismus illum suum operetur effectum, & fidem in primis requirimus, & ex fide pœnitentiã viam pariteris, & nouam secundum dei voluntatem & legem peragendi studium. Quæ tamen vniuersa, nec merentur, nec operantur remissionem peccatorum & iustificationis, gratia: sed ob meritum passionis Christi, quod per baptismum, ex eiusdem institutionis nobis cõmunicatur, deus gratis nobis peccata remittit, & Christi nos impartit iustitiã.

Hec doceri à nobis, si rectè intellixissent aduersarij, & fideliter docuissent populum, nihil opus habuissent, nouam illam prodigiosamque suæ fidei doctrinam comminisci, & eadem conspurcare vniuersa pene nostræ salutis, religionisque sacramenta, & mysteria: & credulo populo, quòd sibi apud illud

Eucharistia in missa locum facerent, auctoritatem conciliarent. eandemque locum in missa Christi ecclesia & doctrina auerteret, multa de nobis facia, vt sacri persuadere, euidetia atque impudentia mendacia.

ficiu deo Quòd Eucharistiam in missa, velut sacrificiũ deo gratissimũ, eidem offeramus, non solum pro viujs, sed etiam pro mortuis, hoc ipsum exemplo, traditione, & doctrina catholice ecclesiæ facimus. In qua hoc ipsum, sancti orthodoxique viujs, & patres nostri (quos sequendo errare non possumus) totosque mortuis.

Demõstra be terrarum maximo consensu fecerunt ab initio. Isidorus ille, ante annos D. c. c. c. ecclesiasticorum, quatur conso- tunc per orbem obseruabantur, officiorum explicans rationem, tradit ex apostolica institutione hoc ipsum ab initio in catholica ab cepisse ecclesiam. Cuius hoc argumentũ profert. Quoniam initio ad inquit, per totum orbem, semper, à temporibus apostolorum præsens vs hoc custoditum est, credimus ab ipsis apostolis esse traditum, que per or Hoc certè illi credes, viro tanto, quod suo illo seculo (cuius benem eccle- ignorantiam prætendere nõ potuit) ita toto hoc ipsum esse sit.

(quemadmodum affirmat) obseruatũ fuerit, in catholica ecclesia. Et postquam etiam cæterorum de eodem, ante ipsius, quo hoc patrum testimonia perquisieris, intelliges, quòd in nullo argumen- titus sit. Nam circiter ducentis ante hunc annis, idem affirmat, mat Augustinus lib. de cura agenda pro mortuis. Et lib. de

Confessi matrem suam, catholicam, & sanctam mulierem, com recepiſſe ec-
cedat, quod instanter resolutionis suae die, non de sepulchri *eleſtam ex*
honore, sed solum de hoc vno esset sollicita, ut frequens ipsius *inſtitutio-*
memoria ad altare fieret, ut in qua, sciret dispensari victimam *ne apoſto-*
illam sanctam, qua deletum est peccati chirographum. *lica.*

Ad hæc de hæresibus cap. l v. Aerii cuiusdam, suo seculo *D. Au-*
heretici, prophana dogmata enumerans, quæ cū finxit cōtra *gustius*
fidem catholicam, inter cætera vel præcipuum hoc profert, *testis eius*
quod docuit non oportere nos offerre oblationem pro mor- *catholice*
tuis. Nihil proinde dubitari potest, quæ eo tempore fuerit *fidei.*
fides catholica ecclesiæ.

Quam, quod ab ipsis apostolis, accepit ecclesia, confirmat *Eiusdem*
ille S. Chrysostomus home. lxx. earum quas Bernardus *Chryſoſto-*
mus.

Maximus latinas fecit. Non enim temere, inquit, ab apoſto- *Vide vt*
lis hæc sancta fuerit, ut in tremēdis myſterijs, defunctorum *affirmet*
agatur commemoratio. Sciebat enim multum illis lucrum, *ſancitū ab*
utilitatem multam inde contingere. Cū enim totus populus *apoſtolis.*
conſtitit extēſis manibus, & sacerdotalis plenitudo, ac tre-
mendum propinatur sacrificium, quomodo deum pro his
ſupplicantes non exorabimus?

Audis quid ille sanctū affirmet ab apostolis, utq; tremēdi
sacrificij propinatio aut oblatio, cum oratione pro defun-
ctis effusa, iſdem apud deum plurimam utilitatem conferat.

Ira quoque eiusdem catholica per orbem fidei, Diuus ille *Eiusdem*
Ambrosius clarissimum testimonium perhibet, in consolatio *fidei testis*
ria ad Fauſtinum, supra morte sororis epistola. Ego, inquit, *D. Am-*
non tam deplorandam, quàm orationibus proſequendam *broſius.*
reor: non mœſtificandam lachrymis, sed magis oblationibus
animam eius domino commendandam.

Ante hos omnes ille Cyprianus epistol. 9. lib. i. de Victore
quodam scribens, qui contra decretum episcoporum, pres- *Eiusdem*
byterū quendam rerum suarum authorem testamēto cōſti- *quoque te*
tuerat, eius ipsius decreti tenorem subiiciēs, dicit antecesso- *ſtis Cypria*
res suos episcopos salubriter statuisse, ne quis frater excedēs *nus.*

de seculo, ad tutelam, aut curam honorum suorum: clericum *Nota ſta*
nominaret. Quia si quis hoc fecerit, non offeratur pro illo, *tutum epi*
nec sacrificiū pro dormitione eius celebretur. Ne; enim ad *ſcoporum*
altare dei meretur nominari in sacerdotū prece, qui ſacerdo *quod cita*
tem ad altari voluerit auocare. Proinde de victore subiiciēs *tur à Cy-*
Eiusdem, inquit Victor, cū cōtra formam nuper à ſacerdoti *priano.*

DE MISSÆ SACRIFICIO

bus datam, Geminium Faustum presbyterū, ausus sit autem
constituere, non est quod pro dormitione eius apud vos
oblato, aut deprecatio aliqua in ecclesia eius nomine fieri
retur: vt sacerdotum decretum, religiosè & necessitatē
ctum, seruetur à nobis: simul & ceteris fratribus detur ex
plum, ne quis sacerdotē dei ad seculares molestias deponat.
Haecenus ille: Audis itaque non solum Cypriani, sed etiam
antecessorum eius temporibus, hoc est, ab ipso mox initio, re-
rem fuisse in vniuersa ecclesia, vt pro defunctis, & sacerdoti-
bus offerretur altaris sacrificium.

Eiusdē fi- Quem morem, etiam longè ante hunc, Tertulianus
dei, & ob- de corona militis, inter illas antiquas ecclesiæ consuetudines
seruatio- numerat, quibus tribuit auctoritatē apostolicam, tamē
nis ab in- ne scripto vobis commendatæ sint.

tio etiam Istas nos aquilas, se congregantes ad illud corpus, cuius
Tertulia- put Christus est, hos duces & antesignanos sequimur: in
nus testis. catholica, per vniuersum orbem, ab ipsis, ad præsens vique
apostolorum temporibus, fidem & communem sententiam
sequimur: offerrentes altaris sacrificium, pro viuīs, & mor-
tuis, & credentes pro iisdem offerri vtiliter, & efficaciter. No-
ex omnibus omnino seculis. ex omnibus orbis terræ ecclē-
siis, testes indubitata fidei protulimus, semper ab initio in-
tenuisse fidem catholicorum omnium. Quos, an tutius sen-
sit, quàm nouos hos Euangelistas, noui Euangelij, noue huius
præcones, nobis certū est. Ipsi viderint, qui hos magis seque-
dignum duxerint.

Sacrificij Non tamē hæc, aut facientes, aut docentes, credimus, quod
altaris ob- hæc sacrificij pro illis oblato, iisdem mereatur ex opere
latio quid ratio remissionem peccatorū, & vitam æternam, vt stulticia
valeat his ginantur, & mendaciter nobis affingunt aduersarij.

pro quibus Sed hoc dicimus, oblationem pro illis, sacrificij, valere iuste
offertur. ex virtute, & dignitate ipsius in se sacrificij acceptissimi dei
Quam ri- & non tantum ex bono motu cordis offerentis, atque eius
dicule de & deuotione & merito. Quantū uero, & quousque illis valeat
hoc inagi- & proficiat, nobis incertum est: sed in illius, cui sacrificio sa-
nentur & plicamus, est arbitrio. Quem tamen, vt ad vetera, quæ
quæ men- carnalia sacrificia, ex fide ipsi oblata respexisse, & eadē ob-
dacia no- rentibus, aut pro quibus oblata fuerunt, propitiatum fuisse
bis ascri- vel remisisse peccata, vel continuisse iram furoris sui: & re-
bant ad- strinxisse plagam iam defæuientem in populum, vniuersum
uersarij.

petra testis est. Ita multò magis, sacrosancti huius omnium perfectissimi, efficacissimi, sibiq; gratissimi sacrificij respectu & intuitu, ipsum facere, vt dubitemus, nulla sanè causa mihi esse videtur, nulla ratio.

Cùm hæcenus scripissẽm, fortè se obtulit Philippi Melancthonis libellus quidam, his ipsis diebus, quibus Vuormæ sumus editus, quo aliquot suæ sententiæ capita conatus est aliquantò diligentius astruere. Et inter cætera contra missæ privatum, Aduersus quam, hoc sibi velut nostræ doctrinæ, & sententiæ contradicens thema astruendum proponit. Quod missa, seu vsus sacramenti, non sit sacrificium, seu tale opus, quod factū à sacerdote, & applicatum pro alijs, mereatur remissionem peccatorum facienti, & his quibus applicatur vivis & mortuis. Quæ cùm legerem, mihi plane persuaserūt, quod alio qui aut raro in mentem incidit, hos homines, nunquam didicisse fidẽ in catholica ecclesia, sed velut ethnicos, ex prophanis studijs, prima suæ fidei rudimenta hausisse ex Lutheri Evangelio: nostrorum verò dogmatum prorsus rudes esse, sed fingere sibi de nobis, sua ipsorum, quæ impugnet somnia. Nihil enim de illis possum dicere, aut sentire modè. Nam, vt scientes volentẽsq; nobis affingere vellēt impudentia (quod tamen faciunt) & planè palpabilia mendacia nimis foret impudens, & mente captorum hominum.

Itaque, vt Philippo hic verbo respondeam, iubebo illum proferre, qui cū, hac in re sibi putet esse negotium. Si proferre nullos possit, certè luserit operam, cū sibi finxit improbandum, quod assertorẽ nullū habeat. Nos certè nō habet, à quibus tamen videri vult hoc ipsum credi, & asseri.

Quod missa, aut vsus sacramenti, sit sacrificium, an tale opus quod factum à sacerdote, & applicatū pro alijs mereatur remissionem peccatorum facienti, & his quibus applicatur vivis & mortuis, à nobis non dicitur, nec quẽquā in hanc usq; horam audiui, qui hoc diceret.

Sacrificium intelligunt omnes, id quod offertur deo, seu honoris deo debiti deferendi causa, seu demerendæ eius gratiæ ac misericordiæ, impetrandæ veniæ, auertendæ iræ, vltionis ac vindictæ, seu pro acceptis beneficijs gratiæ agendæ gratia: Nec ipse offerendi actus, sed id quod deo offertur, est sacrificium. Proinde qui sacrificium, vsus sacramenti dicat, ueniam cõperit. Ipsum verò corpus Christi & sanguinẽ, vt sũt in Euc

philippus,
aduersus

nostrā de

missa pri-

uata sen-

tentiam,

quā imper-

ans cau-

sa thema

sibi astruẽ-

dum propo-

nat.

Quā nihil

intelligant

aduersa-

ri catholi-

corum quā

impugnāt

sententiam

Sacrificiũ

quid

DE MISSAE SACRIFICIO

in Eucharistia, quando à sacerdote offeruntur deo, cum orthodoxis ab initio omnibus, sacrificium affirmamus, & credimus: non verò, aliquod opus, quod à sacerdote fit. Nec credimus illud ipsum sacrificium, vt à sacerdote oblatum viuis, & mortuis, mereri, aut offerri, aut his pro quibus offertur, remissionem peccatorum.

Tametsi deus eius respectu, & offerenti, & alijs qui se eius modi gratia nō indignos exhibent, sæpenumero peccata mittat, & suam gratiam impartiat, quemadmodum hæc explicauimus. Quare nihil opus est, vt respondeamus hæc rationibus. Quod si faceremus, intelligeret, quàm in illis dialecticæ parum meminerit.

*Explicatio
rationis
eius præ-
cipue, &
quæ cate-
ras omnes
virtute in-
cludit.*

Attamen quia ratio eius quinta, & vltima, quæ etiam vnde te includit priores omnes, simpliciter proponit, opinionem in sacrificio altaris continere manifestam, & multiplicem idolatriam, paucis perstringenda est. Duobus autem medijs natur id quod proponit, astruere.

Primum, quoniam idololatriam esse dicit, instituere cultum extra verbum, & sine verbo dei, oblationem verò sacrificii nostri in missa, esse cultum talem qui non habet mandatum dei, esse proinde cultum idololatricum.

Secundum, sacramentum extra vsum à Christo institutum non esse sacramentum, sed contumeliam sacramenti. Missa in qua fit oblatio, non habere institutionem Christi, proponit nec esse sacramentum, horribilem ergo idololatriam in eodem committi. Abiiciendum ergo canonem, quem vocamus in quo apertis verbis fit oblatio, & applicatio pro alijs, & dicitur idololatria sanctorum inuocatio.

*Eiusdem
rationis
excursio.*

Hæc rationis, & argumentorum summa est (ne verborum portenta quibus eandem explicat, & collectionum ineptias agamur per singula excutere) quæ vniuersa ex his duabus propositionibus pendet. Et quod à Christo institutum nō sit, hostiam illam sacrosanctā, quæ seipsam semel in cruce obolit, corpus, inquam, & sanguinem agni illius immaculatum Eucharistia, offeramus ipsi deo, pro nobis, & alijs. Et, quod idololatria sit, quicquid sit diuini cultus gratia, sine expresso dei verbo, quo sic se coli præcepit, aut hoc ipsū fieri iussit.

*Hanc ad-
uersum se
rationem*

Nos paulò antè demonstrauimus, vniuersam, toto orbe, per ipsos apostolorum temporibus, ad nos vsque Christi ecclesiam, obtulisse sacrosanctum illud altaris sacrificium pro vni-

vis, & mortuis. Et quod ea in re, tanto consensu fecit, du-
bitatū est eandem accepisse traditum ab apostolis. Proinde, *aduersa-*
nec apostolis quidē ipsi, sed nec angelis de cælo, nobis cre-
dendum est, si nunc annunciant, & docerent aliter, si tamē *suis ratio-*
Paulo credimus, qui hoc facientibus, etiam anathema denun-
ciat: nec sibi ipsi parcens, nec coapostolis, neq; angelis de cæ-
lo. Sed licet aut nos, inquit, aut angelus de cælo euāgelizet

vobis, præterquā quod euāgelizauimus vobis, anathema sit.
Sicut prediximus, & nunc iterum dico. Si quis euāgelizaue-
rit vobis præter id quod accepistis, anathema sit. Hoc accepi-
mus nos à patribus, acceperūt illi à suis, accepit ab initio toto
orbe ecclesia, ab ipsis nimirum apostolis vt sanctificaret deo
corpus & sanguinem Christi in Eucharistia, & offerrent pro
vuis, & mortuis. Quid igitur? An anathema nō sunt, non so-
lum, qui nunc euāgelizant contrarium, sed etiam vniuersam
ab initio catholicam Christi ecclesiam horrendæ idololatriæ
reā peragunt? an his credemus, qui nec apostolis in vnū o-
mnibus, nec angelis de cælo, si hæc docerent, iubemur crede-
re? Si scripturā exis, qua tibi demōstretur à Christo institu-
tum vt sic fieret, hoc scio, Paulū de nulla scriptura loqui: sed
de doctrina, quā viua traditiōe ecclesia acceperat ab aposto-
lis. A quibus, quod & hoc acceperit, cōformis toto orbe quā
demostrauimus, obseruatio ecclesiæ, ab ipso sui initio, certis-
simo argumēto est. Quæ nec fingi quidem potest, aliam, quā
apostolicæ traditionis causam habere. Apostolos autē tanto
consensu nihil tradidisse, nisi quod authore Christo, vñctiōe
diuini spiritus acceperant, prorsus indubitatum est. Proinde
si quantum opus est, dicendum fuit, iam causā dicta est.

Quale tamē etiam illud sit, quod hic, velut certissimi prin-
cipij loco assumit. Esse idololatriam, quicquid sit diuini cul-
tus gratia sine expresse verbo dei, quō sic se coli præcepit,
aut hoc ipsum fieri instituit, quia sæpe in cōfessione aduersa-
riorū recurrit, quam hic præcipue excutiendā desumpsimus
ne hic nos à proposito longius distrahat, eius explicādi pōst
incidet locus opportunior.

Interim tamen vnum hoc velim rogatum Philippum, qui *Euidenter*
hoc velut irrefragabili argumento anathema Pauli contem-
nere, aude nos docere cōtra id quod accepimus à patribus, *monstra-*
quod ab initio accepit, & obseruauit toto orbe Christi eccle-
siæ, aude etiam vniuersam horrendæ profanationis, & idolola-
triæ

DE MISSAE SACRIFICIO

vii velut
certissimi
principii
loco assu-
munt.

trix ream peragere: hoc, inquam, mihi respondeat, quod de
verbum expressum ex scripturis proferet, vnde constet
exegisse deum ab Abele, vt ipsi offerret de primogenitis
gis sui, & de adipibus eorum? Hoc scio, quod nullum in
ptura verbū est, vnde constet hoc instituisse & exegisse
aut ab ipso, aut in vniuersū ab humano genere, vt hoc cultus
honoraretur, priusquam ille deum sic coleret: factum tamen
deo placuisse scriptura non tacet. Post descriptam narra-
tem Cain & Abelis, fuit autem, inquit, Abel pastor ouium,
Cain agricola, factum est autem post multos dies, vt offerret
Cain de fructibus terræ munera domino. Abel quoque
tulit de primogenitis gregis sui, & de adipibus eorum. Et re-
spexit dominus ad Abel, & ad munera eius. Ad Cain autem
& ad munera eius, non respexit. Hactenus scriptura, in qua
nihil vides præter id quod diximus: nullum certò dei ver-
bum, quo ille cultus institutus fuerit: imò nihil, vnde
non constet, spontanea voluntate sua oblationibus illis
coluisse deum. Qui illi ex Abele acceptus fuerit, ex Cain non
fuerit.

Rursus: Quod mihi dei verbum expressum proferet, qui
institutus & preceptus sit ille cultus, quem Noe post diluuiū
egressus aream deo exhibuit, ædificans videlicet illi altare, &
in eo holocausta offerens de pecoribus & volucribus mu-
dis, qui secum arcam exierant? Scio inuenturum nihil, nec
men cultum illum placuisse deo, & eius velut respectu popu-
lisse fœdus cum humano genere ne ultra ipsum deleteret
quis diluuij, scriptura non tacuit. Odoratusque est, inquit,
dominus odorem suauitatis, & ait ad eum. Nequaquam ve-
tra maledicam terræ propter homines, &c. nec ultra perui-
tiam omnem animam viuentem, sicut feci. De Abraam quo-
que dicit scriptura. Quod cum egresso illi ex Aran in ter-
ram Canaan vsque ad Scichem, & coualem illustrem, appa-
ruisset dominus, promittens se daturum illi. hoc est, semina-
ius, vniuersam terram illam, ædificauerit altare domino, qui
ipsi apparuerat. At nullum dei verbum in scriptura est, quo
hoc ab illo exegerit, & sic se coli ab illo præceperit. Ideo
ne frustra sim prolixior in plerisque cultibus, quibus Isaac
& Iacob, deum coluerunt, factum inuenies. Quare necesse
est, vt hi omnes, in his cultibus, ipsi idololatæ fuerint: aut vt
impium, & in deum, & sanctissimos viros blasphemum, se
hoc Ph

hoc Philippi, & aduersariorum axioma: de quo post iterum locus necessarius incidet.

Restat itaque paucis respondere ad ea, quæ aduersum nos inducunt, ex Pauli ad Hebræos epistola.

Christus, inquit ille, perfectorum bonorū pontifex, per propriam sanguinem semel introiuit in sancta, ut deinceps appareret vultui dei pro nobis, non sæpe offerens semetipsum: sed semel oblati ad multorum exhaurienda peccata, semel nos sanctificauit per oblationem corporis sui, vnâque oblatione consummavit in æternum sanctificatos.

Vniuersa hæc pulchre nobis cōueniunt cum Apostolo. Et nihilominus cum sanctis, orthodoxisque patribus nostris, & catholica Christi ecclesia, credimus etiam nos celebrare in cruentam sacrificij veritatem, & sanctam, verificatricemque nos offerre hostiam in ecclesia.

Sed negat, inquit, Apostolus Christum seipsum sæpius offerre, sed vnica oblatio e affirmat cōsummasse sanctificatos.

Eos per omnia consentimus Apostolo. Negamus & nos Christū seipsum sæpius obtulisse, hoc enim semel in ara crucis fecit: sed nos ipsū quotidie offerimus in ecclesia. Nec hoc negat Apostolus Christū offerri sæpius, sed negat, quod semetipsum sæpe offerat: & deinde, vnitatē apud nos salutaris illius hostiæ, ex eius perfectione astruit. Nam veteres ac typici ritus, multæ erant: quod earū nulla perfecta esset ad remittenda peccata, consummandosque accedentes. At nos, inquit, sanctificati sumus per oblationem corporis & sanguinis Iesu Christi semel, qui vnâ pro peccatis offerens hostiā, in semper iterum sedet ad dextram dei. Vnâ enim oblatione cōsummat in æternum sanctificatos. Nulla alia opus est, neque ut iterum sese offerat Christus: nihilo enim plus faceret, si iterum descendens in terras se crucifigi rursus permitteret: si iterum se puri in ara crucis offerret: nihilo plus sibi, aut nobis promereri posset: totū promeruit, quicquid mereri potuit, semel oblata illa hostia, quæ totius ab initio mundi, imò, infinitorū esset, mundorum peccatis omnibus sufficit. Quid igitur? Nunquid vnâ illa semel oblata hostia, totius mundi peccata, deleta sunt: nunquid consummati & sanctificati in æternum omnes? Non hoc dicit Apostolus: sed vnâ oblatione cōsummasse, aut perfectos fecisse dicit, omnes qui sanctificantur. Sed non omnes sanctificantur, Neque enim impii, infideles, idolo

*Responsio
ad ea quæ
contra sa-
crificium
Euchari-
stiæ, in mis-
sa inducitur
ex epi-
stol. ad He-
bræos.*

latræ, hæretici, schismatici, blasphemæ, sacrilegi, & ceteri de quibus Apostolus, quod regnum dei non possidebunt. Quod aliquid desit perfectioni illius hostiæ, quæ in exaltatione plenitudinis est, omnibus patens, omnibus sufficiens, cui nūquam exhaurietur meritum: sed per nos fiat, quo minus plenitudinis illius efficiamur participes. Quæ cum tantum fiat in Christi mystico corpore, in eius membra à capite, necesse est ante omnia, ut membrorum sit illius corporis, qui plenitudinis, quæ exundat in capite, & ab eo in membra influat, particeps esse voluerit.

Bisariam Deinde, ne eiusmodi influxui ponat obstaculum, suum impediri sum peccatis excludat. Deo quippe sunt, quæ in humano, in fluxum animantis corpore impediunt fluxum à capite in membra virtutis à eius aliquod. Vnum si diuisa sit eius ad caput continuatio à capite, in æto videl. nervo, per quem continuatur capiti. Alterum, in membrum continuitate salua, nervus ille quem à capite animalis facultas in membrum influit, impeditus sit, hoc est, vel obstruatur vel oppressus, vel influenti, quātum in ipsa est, parti principis, aut capiti, facultatūque transmissæ, non pateat aditus. Quod fit, si vel hamo, laqueove comprehensus astringatur foris, alioqui sanus nervus & integer: videbitur enim statim membrum hoc, quod per eum nervum continuatur capiti (quod admodum in anatomicis medicorum experimentis videtur est) sensu & motu repete destitui. Idem accidit, si viscositas, seu que humore aliquo, nervus cōstipetur immodice, aut in illa qua sui parte, phlegmone, aut scirro proprio occupetur, seu vicinæ partis affectu eiusmodi ipse velut ab incumbente onere comprimatur extrinsecus: aut, ubi laxatis, fractis, dissolutis, meatibus per quos incedunt, arctiores redduntur. His omnibus modis, principio, exigua admodum facultatis portacula influentis à capite, admissa ad membra, propter impeditum transitum, eadem redduntur stupida: deinde, aucto innoxio affectu, excluso plane influxu à capite, sensu omnino motūque destituuntur. Quod vitium, paralytis nominatur à medicis. Quod si diutius hæreat, ipsa etiam membra, excelsa diutius à commercio, & influxu capitis, proprium vitium contrahunt, tandem irremedicabile.

Nota hæc Ad eundem sanè modum accidit in corpore Christi mystico. Hoc in primis per se notum est, vitalis illius influxus à capite neminem participem fieri, nisi qui eius corporis membra

est: & qui manens in vnitate ecclesiæ, eius capiti suo illo modo continuatur, & cōiungitur. Potest tamen, etiam salua illa poris Christi vnitæ & connexionē, influxum capitis excludere: vt si illi isti mystici ponat peccati mortalis obicem. Quem nisi amoueat, & nisi ad animam fenestram, & meatum aperiat per quē influxus ille ad ipsum tis verum. regrediat̃r à plenitudine capitis, non potest eius particeps fieri. Non quidem ob defectum, aut inefficiam virtutis quę exundat & viget in capite, sed quia obstructo meatu excludit eandem.

Corpori Christi mystico incorporamur per baptismū, sacramētum fidei, quod prima est ianua, aut fenestra per quam salutaris illius hostiæ participes efficiamur: per quā, plenitudo illa meriti Christi & gratiæ, ad nos influit à capite. In cuius innocētia quādiu permanemus, ea nos iustificat, & perfectos efficit. Quod si fenestrā illā obturauerimus per peccati mortalis obicē, necesse est, vt relictis peccatis ad salutaria, quæ sunt, & nobis à Christo ad remediū & salutē relictā sunt, sacramēta cōfugiamus: quibus amoliamur positū obicē necesse est: vt ieiunijs, eleemosynis, orationib⁹, & sacrificio cordis cōtēni & humiliati, amouere studeamus affectū, quē cōtraximus, noxiū: vtq; nos rursus exhibeamus, aptos & idoneos illi influxui meriti, ac plenitudinis illi⁹ salutaris hostiæ à Christo capiti: necesse est, illum nostra culpa à nobis auersum, diuinæ misericordiæ prouocatione rursus allicere: & ad nos deriuare & cōuertere studeamus. Ad quod, cū multa nobis mediā reliquerit diuina benignitas: nullū certē efficacius, quā quod ei⁹dē illius hostiæ mūdæ deo patri gratissimā, illius inestimabilis sacrificij (quod antea in ara crucis ille ipse sūmus sacerdos noster & pontifex eidē obtulit) quoties placeret etiā nobis eidē offerēdi potestātē copiāq; fecit. Quæ, plenitudinem suā, vt semel in cruce oblata est, ad nos refundit, diuināque ad nos benignitatē deuocat, & nos deo, ei⁹dē salutaris hostiæ glutino ineffabili quodā modo cōiungit, & ad caput nostrū mirabilē quādā cognationē, familiaritatēq; tribuit, atq; eius influxibus quā aptissimos paratissimōsque reddit.

Videtis, vt nobis pulchrē conueniat cum Apostolo, in quo non nostram, sed Apostoli sententiā quærimus. Quā verā germanāque assequimur, quando intelligendo respicimus ad communem sententiā catholicæ per orbē ecclesiæ quæ vnica rectē intelligentiæ scripturarum certa amulsis est: ad

DE MISSIS PRIVATIS.

quam qui non collimant in interpretandis scripturis, nihil
cum dicunt consonum, sed quisque suum aliquod proprium
infarcit, atque inuehit.

Peroratio.

Et haecenus de Eucharistia, an veram sacrificij rationem
beat, & ad hoc instituta sit à Christo, ut aut debeat, aut possit
vtiliter offerri deo, pro nobis, & aliis viuis & mortuis, deque
eius fructu, vtilitate, & efficacia, an cuiquam valere possit, ut
re ipsa in se, quod onus operatum appellant, aut alteri alicui
valere, quam illi qui eandem participant, satis mihi explica-
tum videtur.

DE MISSIS PRI- VATIS CONTRO- uersia, VI.

*Controuer-
sia hæc, ut
in præceden-
satis expli-
cata sit.*

Controversia hæc, dependet ex pro-
xima, & in ea ipsa sufficienter expli-
cata est, ita ut non reformidet apud
iudicis iudicium, imò, ut ipsas
conscientias aduersariorum appe-
lare audeat. Qui cum proprias
missas priuatas execrentur, quod
Christi institutioni easdem aduer-
sari existimant, qui Eucharistiam
non ad aliud instituerit, quin e-

eadem communicaretur populus, & cœnam illam domi-
cam (quod nisi multis communicantibus non fit) nobis re-
presenteret: non verò ut offerretur pro ecclesia, & fidelibus
viuis, & mortuis, & idololatricum cultum esse voluit,
omnem illum, quo deum colimus, qui ab eodem exactus
& ad hoc institutus non est. (Quæ vniuersa præceden-
ti controversia luce clarius demonstrauimus esse falsissima)
nec hilum habeant præterea, quo suam sententiam compo-
bent. Turtius nobis videtur, ut sequamur quod accepimus
maioribus, & quod probat catholicæ per orbem ecclesie

multis iam seculis recepta obseruatio, & Romana tenet ecclesia. Ad quam, ob primam, & apostolicam cathedram prerogatiuam, & propter potentioris principalitatem (vt beatissimi Irenaei verbis dicam) necesse est omnem conuenire ecclesiam: hoc est, eos qui sunt ubique, fideles: in qua, ab his qui sunt undique, conseruata est, ea quae ab apostolis traditio, in qua vna, ab ipso Petro, ad praesentem vsque Paulum eius nominis tertium, haud interrupta serie perdurat catholicorum Episcoporum successio, per quam etiam D. Augustinus reuerentem se confitetur in catholicae ecclesiae gremio. Ad cuius fidem & doctrinam: ille orthodoxus doctissimusque Hieronymus, in medio oriente prope Antiochiam habitans, in explicandis quae tractabat fidei, scripturaeque quaestionibus, perpetuo respiciebat. Eandem, etiam ultra tam vasta terrarum mariumque spacia, in dubiis consulere non dubitabat. Hæreticum non catholicum pronunciare eum, qui eius impugnaret definitionem & iudicium, vnum illum suum agnoscens, quicumque iungeretur Petri cathedra. Quisquis, inquit, cathedrae Petri iungitur, meus est. Vitalem non nosco, Melitum respicio: Paulum ignorem, vt qui, ab eius sedis comunione se separauerat. Quis scire se affirmabat, super eum, velut petram, ædificatam Carili ecclesiam. In vnus eius comunione, velut in arca Noë saluari nos ab ingruente diluio. Ex vna Petri nauicula Christum nobis loqui, nos docere, in una saluari posse, etiam ille facit Ambrosius affirmat: quā eadem, velut orthodoxae fidei magistrum, & singularem diuinæ ordinationis dispositionem, & assuetudinem præuilegio, ad hoc nobis constitutam conseruatamque; ab initio agnouisse orthodoxos omnes, posterioribus tribus libris nostris de hierarchia ecclesiastica luculentissime demonstramus. Cum eius, inquam, cathedra & ecclesiae fide, doctrina & obseruatione, quoniam cōcordat, quod & nos à maioribus accepimus, & adhuc toto orbe, vbicūque uiget nomen Christiani, apud Indos denique & Armenios, obseruari vidimus, apud quosque, vt apud nos, missas priuatas celebrari certum est, tutius, opinor, in eo permanebimus, quā vt sequamur Lutheri insana cōmentum: quae, vbique, ab euidenti veritatis luce cōuincuntur falsissima, & post illud, deserto illo corpore ad quod congregentur illae, quas memorauimus, aquilae, in quo solo, Christus, vita, & salus permanet: exeamus Christum contra Christum, in deserto, in hæreticorum cryptis, angulis & la-

q iij

*Toto orbe
christiano
in hodie-
num vsque
diem, etiā
ab Indis
& Arme-
niis, missas
priuatas
celebrari.*

DE MISSIS PRIVATIS.

tibulis frustra querere: certam cum illis, perditionem inueni-
turi, quicumque demum illum cum suis, sequi: illi potius, qui
Romanæ & catholicæ per orbem ecclesiæ credere, dignum
duxerint.

*Aduersa-
riorum cõ-
mẽta, quã
nihil secun-
cohæreât.*

Et miror sanè de istorum hominum noua hac religione si
exac̃te nos reuocante, ad vnã Christi formã & exemplũ
præter quod, nihil à nobis volunt fieri. Qui cũ videat Chri-
stum in sacra illa cœna, multos habuisse conuiuas, omnes
pe apostolos, atque eis omnibus communicasse suum corpus
& sanguinem in Eucharistia, nec à nobis missam celebrare
lunt, nisi multi adsint conuiuæ, communicantes mensæ domi-
nicæ. Quid igitur aliorum ne tepente seruire, si quis eam
charitate dei ardentior, & viuifici illius panis quotidianæ
refectionem desiderat, etiam hic fraudari debet sancto illo
suo desiderio, & cœlestis illius panis alimoniam, nisi sociũ suũ
illius deuotionis inueniat? Christi exemplum, nisi plurimũ
simul communionem, non habet. Solus ergo, vt quis ex hoc
pane edat, & bibat ex calice, contra Christi exemplum, æ
institutionem istis est. Et quid de ægrotantibus? Hos ne com-
municant sine mensæ, & communionis socio? Si faciunt, ne
sua ipsorum principia parum attenti sunt. Et quare non soli
liter facit doti, quoties libuerit, non libebit missam celebra-
re, vt ex pane illo edat, & bibat ex calice, etiam si nullus tra-
buerit communionis socios, & participes?

Vides lector, quàm nihil secum cohæreant istorum homi-
num commenta & somnia. Quòd si qui abusus in rem sacra-
tissimam, & saluberrimam irrepsérunt, vt irrepsisse plerique
non diffitemur, scimus ad quem & quos pertineat eosdem
corrigere. Et quisque suum modum agnoscat, & officium in-
relligat. Et hætenus de præsentì controuersia, satis multa
dictum videtur.

DE COMMV- NIONE SVB VTRAQVE, aut altera specie, contro- uersia VII.

Amdudum, in vniuersam Latinam *U*nintro
ecclesiam, ritus sub panis tantum *ductus sit*
specie laicos communicandi sacro *in Latinā*
sanctum illud, & viuificum Chri- *ecclesiā v-*
sti corpus, receptus fuerat: non e- *sus comuni-*
quidem ex vlla institutione, aut *candi lai-*
synodali, aut ecclesiasticā hierar- *cos sub pa-*
chiæ præsidis Romani pontificis, *nis tantum*
(quæ nullum huic rei inuenitur de *specie.*
disse initium) sed ex interno quo-
dam consensu Christi fidelium, atque orthodoxorum præ-
sulum, qui considerantes, hinc, nullam esse necessitatem, lai-
cos communicandi sub vtrâque specie, nulla utilitate frau-
dari eosdem ex subtracto vsu calicis, quin potius, eandem
opis plenitudinem exhiberi spiritualis gratiæ sub vna pa-
nis specie, sub qua integer Christus est. Inde verò, consue-
tum eatenus ritum communicandi sub vtrâque specie, non-
nullis simplicioribus occasionem fuisse infidelitatis, & pe-
tram scandali: vt ex quo imaginabantur, sub specie pa-
nis, solum corpus, velut ex angue cadauer quoddam, & sub
specie vini, solum sanguinem Christi contineri, non verò
sub vtrâque, Christum integrum. Qualis etiam nunc apud
Boemos plerôsq. vtriusque speciei communionem, ve-
lut necessariam sectantes, fertur esse, impia & catholica ab
initio ecclesiæ fidei orthodoxæ contraria opinio. Quæ etiam
Luthero nunc placere incepit, quemadmodum, contra Epi-
scopum Misnen. palam fecit. Tamen, cum assertiones illas
suas scriberet, hac in re orthodoxæ & nobiscum sentiret. Et
præterea contingeret, vt Christi sanguis sub specie vini, irre-
q. iiii uerentius

uerentius effunderetur in terrā: nec seruari posset facile sub specie liquoris eiusmodi, nec deferri ad communionē infirmorum quorumvis, quouis loco & tēpore. Ad hæc, apud nationes plurimas, vini raritatem, ad communionem omnium non sufficere, communi quodam consensu, velut suis iuribus sacro spiritu, apud omnes pene orthodoxæ ecclesiæ Episcopos & sacerdotes receptum est, vt sub panis tantum specie Eucharistiam exhiberent laicis.

Propter Io. Huss. & Hier. Praegen. eadē cōsuetudo in controuersia reuocata sit.
Vt controuersia definitiōe ecclesiasticæ hierarchiæ præsidis, & vniuersalis cōsiliij cōstantiē decisa fuerit.
 Quod cum magno consensu, magna etiam laicorum conuiuium pace, & concordia obseruatū esset sæculis aliquot, quæ enim certū vllum eius obseruationis inueiuntur initium, & tandem à Ioāne quodam Hussita, & Hieronymo Pragien. apud Boëmos (quos plurimos pertraxerāt in consensum sui erroris & perfidiæ) primū reuocaretur in quæstiōe & controuersiam, deinde & damnaretur, velut Euāgelio Christi, & Christi ordinationem, ad apostolicā cathedrā, & ecclesiasticā hierarchiæ præsidis, vnā cum sacerdotali ex vniuersa Christi ecclesiā, secum eo tempore Constātiæ cōgregatiōe concilio, iudiciū ac definitiōem, relata est. Quid definitū, in consuetudinē eiusmodi, esse licitam, decentem, & rationabilem nec immutandam, sed districte obseruandam, quibus locū obtinuerat, & sæculis aliquot eatenus obseruata fuerat, tunc nantes eos vt hæreticos, qui eiusmodi cōsuetudinē impugna- re pergerent, & damnarent vt illicitam, & Christi Euāgelio contrariam. Et sacerdotibus sub anathemate interdixit, præter eandem iam apud se receptam consuetudinē, populū sub vtraq; specie communicare auderent, ceteros milominus, apud quos ea non obtinuerat suæ consuetudinē, certe liberati, permittentes.

Definitio- ni illi absque, vltiori quæstiōe obsequen- dum neces- sario omni- bus.
 Quod si, vt est, à deo præceptum est, vt subortas inter nos quæstiones, & controuersias eiusmodi graues & difficiles, quibus, inter nos alioqui conuenire nō potest, referamus præsidem cathedræ, & sacerdotale concilium vnā secum conueniunt domino: si, vt facit, nos securos reddidit, quod nos indicabunt iudicij, aut quæsitæ controuersæque rei veritatem: si præcepit, vt agere debeamus iuxta verbum, quod si annunciauerint nobis de loco quem elegit dominus, vt obseruemus sollicitè ac diligenter, facere iuxta omnia quæ nos docuerint, & siue ex verbis legis orta sit illa quæstio, in

biguitas & cōtrouersia, vt tūc iuxta verbū legis quā illi nos docuerint: siue aliu de pendeat difficultas negotij deducti in iudiciū, vt etiam tunc quaecūq; illi de eodē dixerint, aut protulerint iudiciū, id ipsum indiscussē sequamur, nihil amplius nostro in eo reseruātes iudicio: si iussit ille, vt nō declinemus ab eo, quod iidem illi aut docuerint, aut dixerint, seu ad dexteram, seu ad sinistram: quid in re iā definita, ac certa cōtrouersi adhuc opus est? Dixerūt illi, Hussita, & Pragen. pugnare eam (quam & hi nunc damnant) consuetudinē cum Christi euangelio: contra negabant alij, apud quos ea cōsuetudo lōgo tempore inualuerat: deducta tandē est, quōd oportuit, hac quæstio, & cōtrouersia ad iudiciū præsidis cathedre apostolicæ, & sacerdotum, non solum secū in eadem sententiam domino, sed etiam omniū, qui ex vniuersa Christi ecclesia euocati cum eodem conuenerant. Definierūt illi & protulerunt iudiciū. Quin hoc sequimur? Quid iterum inquietamus orbem iam semel definitis quæstionibus? Quōd si in hunc modum faciendum est, redibūt Arrius, Macedonius, Nestorius, & vniuersa hæreticorum olim damnata colluuiēs reuocabitur ab inferis. Dicunt isti, Christi verbis sententiam suam altrui: idem & illi, de suis impiis opinionibus dicebāt. Nos dicimus contra, non recte ab ipsis scripturas intelligi. Quid igitur? Aequū ne cēsēt, vt sibi qualibus qualib; certe paucissimis, si ad cōtra sentiētes cōferantur, indignissimis, q̄ ad illos cōferantur: credamus nos? Quōd si in domo, aut ouili catholice ecclesie necessaria est fidei vnitas, & cōcordia: & propterea penes pastorem & rectorem eius, vnā cū delecto concilio, istiusmodi subortas in eadē cōtrouersias definiendæ (quemadmodum suprā, & alibi demonstrauimus) esse debent, & à deo cōstituta sūt, & ab vniuersa ab initio Christi ecclesia recognita, autoritas: quid iam eadē autoritate definitis nō acquiescimus? Quid nō sequimur? Mirum sane quōd non perpendant, aduersus ipsos quid adiecerit dominus, q̄d de ipsis mandauerit his qui portant gladium. Si quis autem, inquit, superbierit, aut contumaciter egerit, nolens obedire imperio sacerdotis qui præsēt cathedræ, & in ea pro tēpore ministrat dño deo tuo, ex decreto iudicis morietur homo illa, & auferes, eliminabisque malum de Israël, aut de ecclesia, quo omnes de populo audiant, & timeant: & ne quis amplius aduersus sacrosanctam autoritatem, quæ cōseruādæ

vnitati

vnitati & concordia in ecclesiastica domo prorsus est necessaria, agat superbè & contumaciter. An cuiquam parum malivideretur, ad appetitum quorundam hominum, in hunc modum perpetuo agitari, vexari, turbarique Christianam reipublicam? nihil permanere in suo ordine? nihil stare loco suumque contumaciter & liberè se efferre aduersus potestatem sublimiorem, dei ordinatione sibi propositam? sibi sibi vsurpare quod est alterius? breuiter, diuina humanamque misceri confundi que omnia? An cui hoc malum spectare non videtur ad Christianam reipublicam, atque adeo religionem nostram internecionem & exterminium? Quis enim huic malo modus erit, quis finis, nisi qui gladium portant, sui officij memores, hoc ipsum auferant è medio ecclesiarum: quod praesidis, pastoris, & pastoris eius à Christo nobis constituti, ab omnibus crosancta recognoscatur autoritas? Habent nouae huiusmodi strinxerunt antistites astrictos sententiae suae aliquot magni nominis, quibus persuaserunt, principes, habent ciuitates imperiales & respublicas, quae istorum se crediderunt sententiae: & in deum gliscit malum, & augetur numerus. Ipsi, in his, agunt suum negotium, ut quorum pars magna, qui sint, omnibus notum est: vniuersos certe hoc spectare, se in hac rerum confusione, hoc turbine, obseruari à viris magnis & principibus, parum suae, atque alicuius fieri, qui rebus pacatis efuriret negligens, & inglorij, facile quicuique intelligit: & propter hoc in animis duxisse, nulli cedere, nulli credere, nullius hac in re deferre iudicio. Quod quaecumque, & à quibuscumque aduersus illos praetur, semper impugnabunt, semper calumniabuntur, ut iniquum Christi euangelio contrarium, & quod salua conscientia qui non poterunt: ut semper fecerunt hactenus, utique semper facturi sunt. At contra, nobis non videtur ut sequamur illos: ut deferamus quod accepimus à maioribus: ut aliam eadem profiteamur, quam dudum didicerimus in catholica ecclesia: praesertim quam certò vidimus toto orbe tenuisse orthodoxos omnes ab initio: à qua, nullis cauillis, nullis tiunculis, nulla scripturarum apparentia, nullius authoritatis, etiam si omnes in vnum nunc contra starent, contra docerent apostoli, etià si angeli de caelo, nos abduci sinemus, sed eodem sanguine parati sumus eandem asserere. Quis in hunc modum dissidentes nos conciliabit in vnum: si nulla sit, ad quam hoc deferri oportet, & cuius iudicio indiscusse, & simpliciter obsequi,

seg, autoritas? Quis erit huius tragediæ, nisi funestissimus,
 calamitosissimus, & toti tandem Christianæ reipublicæ exi-
 tiosissimus exitus? Si auctoritatem aliquam his in rebus supe-
 riorem se profiteatur agnoscere, illam proferant. Hoc tamē
 meminerint, ut paratam omnibus aliquam, aditu consultūq;
 facilem proferant. Cū istiusmodi incidentium controuer-
 siarum quotidie locus incidat: & mox restringi eas compo-
 nique oporteat, cum alioqui crescant & exeant in pernicio-
 sum dissidium. Proferant tamen quam voluerint. Præsidem
 rectorem & pastorem Christiani ouilis (quem Christus insti-
 tuit) Petrum, & qui locum eius pro tēpore obtinet, recusant:
 ergo nominent alium. Si imperatorem dicant: tametsi ille
 modum suum non ignoret, eius tamen, euidentiæ & certi-
 tudini causæ nostræ confidentes, non recusabimus iudiciū:
 modo sincere profiteatur, simpliciter & absque tergiversa-
 tione eius se secuturos sententiam, & iudicium. Si concilium
 vniuersale dixerint: iam dudum in vniuersali concilio Con-
 stantien. definita est hæc controuersia, Quid ergo non se-
 quuntur? Si dicant illud non celebratum legitime, quia con-
 tra euangelium damnata est eorum sententia. Hoc ipsum e-
 rat quod tunc cōtrouertebatur. Affirmabant Hussita, & Pra-
 gensis, aduersari euangelio, communicare sub altera tantum
 specie: contra dicebant ceteri: & definitum est ex totius or-
 dinis concilio in nostram sententiam. Et quod obsecro conci-
 lium agnoscunt, ut legitime celebratum, si quod illorum for-
 te condemnet sententiā? Eius velim nobis notas prius expli-
 cent, ne post iudicium, illud ipsum, ad suum iudicium reuo-
 cent. Et in primis, apud quem, aut quos, eius indicendi, & lo-
 ci eius, temporisque constituendi, & qui, quantūue numero
 conuenire debeant, erit autoritas? Romanum pontificem
 non agnoscunt, ergo suo arbitrio alium proferant. Si impe-
 ratorem dixerint, intelligunt opinor, non ex vna Germania,
 sed etiam ex Italia, Gallia, Hispania, Anglia, Scotia, Hunga-
 ria, Polonia, Dania, Suetia, Noruegia, breuiter ex vniuersa
 Christiana ecclesia conuocari oportere ad œcumenicū aut
 vniuersale concilium. At conuocante Imperatore, ut huius-
 modi, Galli, Hispani, Itali, Angli, Scoti, Hūgari, Poloni, & cæ-
 teræ quas enumerauimus nationes: quæ Imperatoris authorita-
 tem non sequuntur, nequaquam conuenient. Apud quē igitur
 Si ex communi concilio & autoritate Christianorum
 princi-

principum hoc ipsum indici voluerint? hoc ante explicandum, an omnes principes intelligant, an aliquos tantum, & quomodo quo numero: & nobis demonstrat, qua auctoritate, apud quos (præcipue si definitum numerum aliquem protulerint) per illius, eius rei sit auctoritas. Si apud omnes, nemo non intelligat, nunquam locum fore alicuius concilij, ad cuius indicationem tam multorum requiratur consensus & auctoritas, qui inter se in hoc nunquam conveniret inuicem. Certè, ante indicationem concilij, opus foret, omnium totius Christiani orbis principum concilio: in quo, ex communi auctoritate & consensu decerneretur celebrandum, indicendumque vniuersale concilium. Et quis conuocabit hoc præambulum concilium? Ad cuius vocantis auctoritatem vocati conuenient?

Ad hæc ante nobis explicet oportet, quibus omnibus valent esse locum suffragij in istiusmodi concilio, & an vniuersum hoc, penderet ex auctoritate, & arbitrio indicentium, ita ut præteritum nemo posset conqueri. Quam denique formam, quod modum, aut ordinem obseruari vellent in celebrando istiusmodi concilio? Num Babylonicum aliquod, acephalum, sine ordine, sine præfide? an decenter ordinatum, in quo vni præfide omnia moderantis, ut in legitimis conciliis solet, ab omnibus sit agnita auctoritas? & quam talem auctoritatem proferent, cui vniuersæ Christiani orbis nationes deferantur, & debeant? Non existimo ipsos aliud concilium agnituos pro legitimo, nisi in quo Lutherus, cum Philippo, suisque stipatoribus, iudices sedeat, pronunciatum de Romano pontifice, & vniuersæ, quæ eius auctoritate sequitur, Catholica Christi ecclesia. Tamen quaecumque voluerint, ante nobis clarißimis verbis describerint, nullum celebrabitur concilium, aduersus quod, postquam celebratum foret, & secus quam ipsi vellent, pronunciaßet, non multo plus, quibus eius auctoritatem, ut minus legitime celebrati, impugnarent, inuenturi sunt, quam aduersus iam dudum celebrata concilia, quibus eorundem iam olim est damnata sententia.

Sed facessant hæc tergiuersationes, hæc impietatis subrepticia, quæ perniciosissima dissensionis licentiam introducunt in ecclesiam. Agnoscamus necessariam auctoritatem, quam deus in eadem instituit. Quæ semel per eandem definita sunt, sequamur simpliciter, nec sine fine reuocentur in questionem & controuersiam. Si quid noui incidat, id quoque referatur

referatur ad eius definitionem & iudicium. Cuius, si quis cōtempor fuerit meminerint principes, quę sui sunt officij, quoteratur malum de medio ecclesię, & ceteri discant sacrosanctam auctoritatem non cōtemnere. Ita inter nos erit pax & concordia: ita inter nos erit Christus, cuius in pace locus est, qui & hostibus nostris superiores nos, & formidabiles faciet.

Iamdudum puto sibi de nobis persuadēt aduersarij, quòd declinemus vim, & efficaciam argumentorum, quę aduersum nos afferunt.

De quo ne multum gloriari debeāt, mox intellecturi sunt. *Rationes* Er quo cum isdem agamus compendio, omnium summa, *aduersa-* vis & efficacia, ex hoc vno pendet principio. Quod Chri- *riorū pro* stus ita instituerit, ita pręceperit, vt omnes & de pane illo *neccesitate* mystico ederent, & de calice biberēt. Cuius pręceptum tol- *communio* linationem immutari ab hominibus, nefas sit. Quod sic *nis sub v-* tractum, sic pręceptum à Christo fuerit, primum ex Mat- *traq; spe-* thæo, deinde ex Paulo comprobant. *cie.*

Apud Mattheum in hæc verba legitur. Cœnantibus autem accepit Iesus panem & benedixit ac fregit, deditque discipulis suis & ait, Accipite & comedite, hoc est, corpus meū. Et accipiens calicem, gratias egit, & dedit illis dicens. Bibite ex hoc omnes, hic est enim sanguis meus, noui testamēti, qui pro multis effundetur, in remissionem peccatorum. Hic nos admonent, vt animaduertamus pręcepisse dominū, vt de pane, ita & de calice, vt ex eo omnes biberent.

Paulus vero Corinthiis suis ita refert accepisse se à domino, atque ipsis etiam tradidisse. Quoniam dominus inquit, noster Iesus Christus, in qua nocte tradebatur, accepit panem, & gratias agens fregit, & dixit. Accipite & manducate. Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur. Hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem postquam conauit, dicens. Hic calix nouum testamentum est, in meo sanguine. Hoc facite; quotiescūq; bibetis in meam cōmemorationē. Quibus tradi annotant ab apostolo, Christū verbis pręcepti vsum, & quē de calice, ac de pane illo mystico.

His addunt, ita adhuc vtitari apud Gręcos, & olim etiam apud Latinos eundem vsum obtinuisse, pręterque testimo-

nia confirmant. Ioannes ille Hussita, & Hieronymus Pragensis, qui primi

DE COM. SVB VTRAQVE SPECIE

authores fuere istius sententiae, & quos, hi duces præcep-
resque secuti sunt, ex verbis Christi apud Ioannem ap-
parentius aduersum nos argumentum proferunt. Nisi, inquit,
manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sa-
guinem, non habebitis vitam in vobis. Si vita negatur, non
bibentibus Christi sanguinem, æquè, vt non manducantibus
eius carnem, vtrunque necessitas est, & comere, & bibere.
Comeditur autem Christi caro, & bibitur eius sanguis, ut
speciebus panis & vini in Eucharistia: Vtrunque ergo spe-
ciem communicare, necessitatis est. Sed hac ratione, non
non perurgent nostri aduersarij: quòd verba illa Christi
apud Ioannem, non putant pertinere ad sacramentum E-
ucharistiae.

Responso. Nunc videamus, hæc, in se, quid veræ soliditatis habeant
& num quem merito vel tantillum mouere debuerint, ad-
uersus definitionem hierarchiæ ecclesiasticæ præsidium, ni-
cum sacerdotali totius orbis concilio. Et ante omnia, regu-
tos velim aduersarios, vt nobiscum diligenter expendat ver-
ba Christi, vt ea plenius, velut sibi ab eodem reuelata, po-
Christi in- fert Apostolus.

Demōstratio. Dominus, inquit, noster Iesus Christus, quæ nocte cenæ
necessaria batur, accepit panem, & gratias agens fregit & dixit. Acci-
non sit cō- pite & manducate. Hoc est corpus meum, quod pro vobis
municatio tradetur: hoc facite in meam commemorationem. Similiter
laici popu- & calicem, postquam cenauit, dicens. Hic calix nouum tes-
ti sub vtra stamentum est in meo sanguine, hoc facite, quotiescunque
que specie. bibetis, in meam commemorationem. Quotiescunque enim
Expendun manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem dis-
tur verba mini annuntiabitis donec veniat.

Christi, vt Hic nobiscum notent verba, & signent mysteria, & ad-
referuntur iam prorsus de eorundem & Christi vera sententia, debent
& Paulo de di occasionem inuenient. De pane dicit. Accipite & man-
cena domi cate, hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur, hoc fa-
nica, cite in meam cōmemorationem. Non dixit. Accipite & man-
ducate hoc corpus meum, in meam cōmemorationem. Sed
hoc facite in meam commemorationem. Non negabatur na-
re tanta æterna illa pei sapientia, sed quodque ab eo hic pro-
latum verbum suam energiam & efficaciam habebat.

Iussit primum simpliciter accipere & manducare: iussit de-
inde, & facere: iussit, inquam, accipere & manducare, &

tunc præsentis temporis erat) panem illum viuum, & viuifi-
cum, consecratum in suum corpus: quo, tum, illos commu-
nicabat tantum. Iussit deinde, etiam hoc facere in sui memo-
riam, hoc ipsum videlicet, quod eum tunc facientem vide-
bant: nempe, etiam consecrare panem in ipsius corpus, &
Christi fidelibus eundem accipiendum manducandumque
distribuere: quod est sacerdotalis officij, & tempus futurum
respiciebat.

Ex quo plane est certum & evidens, non ad Christi fidele
omnes, sed ad sacerdotes solos, ea Christi verba spectare: ad
quos solos, hoc facere, quod in cœna fecit Christus, pertine-
re indubitatum est.

Quod ipsum, cum etiam Ioannes ille Hus primus, vt dixi,
author aduersariæ sententiæ, & in hodiernum vsque diem
sectatores Boëmi omnes ingenue cōfiteantur: nec quif-
quam modo Christianus, negare poterit: fateantur quoque
necesse est, illa Christi verba nihil pertinere ad Laicos: vt
quos, vna nobiscum, confitentur, non posse hoc facere,
quod Christus iisdem illis quibus loquebatur in sui commemo-
rationem præcepit facere: hoc ipsum videlicet, quod illic
Christus fecerat nempe, consecrare panem: in eius corpus,
se fidelibus manducandum distribuere.

Proinde, Hussita ille, libello quem Constantiæ de sacra-
mento Eucharistiæ, edidit, quo suam de eadem explicabat
fidem & sententiam, habet in hæc verba. Quum, inquit, di-
xit Iesus in cœna. Hoc facite in meam commemorationem,
intinuat, quare sacramentum institutum est: maxime pro-
pterea, quod est commemoratio: debet enim sacerdos, hoc
venerabile sacramentum efferre, & Laicis deuote dare, ac
sumere in cōmemorationem domini Iesu Christi. Hactenus
ille. Ex quibus est evidens, vt & ipse intellexerit, proprie sa-
cerdotibus dictum à Christo. Hoc facite in meam commemo-
rationem: atque, iisdem, hæc tria in eis præcepta. Primum,
vt hoc sacramentum offerant: deinde, vt Laicis ipsum mini-
strent: postremo, vt & ipsi vtantur eodem. Et hæc tantum de
panis specie dicta sunt.

De calice autem vide, vt Christus non iisdem, sed aliis sit
vris verbis plenis tamen mysterij, & fidem quam tuemur, verba
catholicæ ea de re ecclesiæ clarissime explicantibus.

Similiter, inquit, & calicem postquam cœnauit dicens, calice.

*Ad solos
sacerdotes
pertinere
verba illa
Christi in
cœna no-
uissima.
Hoc ipsum
etiam à Io-
anne Hus
aperte
confiteri.*

*Perpedde
verba
Christi de*

Hic calix, nouum testamentum est in meo sanguine. Hoc cite quotiescunque bibetis, in meam commemorationem.

Non hic præcepit iisdem, quauis discipulis, & quilibet sacerdotibus nobis referebant, simpliciter bibere, sicut præcepit manducare de pane, sed quotiescunque, inquit, bibetis, hoc facite in meam commemorationem. Proinde etiam sancti sacerdotes, & Episcopi, in mortis articulo, cum ipsi non possent iuxta suum officium consecrare, & offerre deo immaculatam illam hostiam, sed communionem acciperent de manu alterius fere non leguntur, nisi sub panis specie tantum, accepisse illud viaticum, & non bibisse de calice: veluti intellegendi, ex Christi præcepto, nec ipsis hoc faciendum, nisi cum ex officio suo hoc facerent, quod fecit Christus, quæ ipsis etiam faciendi potestatem constituit.

Nihil est in dictis Christi verbis contortum, obscurum, se dissidens, sed sibi, & nostræ sententiæ planissime consonum omnia. Sacerdotalis esse officij, hoc peragere, quod in hac illa cæna fecit Christus, panem in corpus suum consecrare, atque illis distribuens, planè indubitatum est & confessum etiam ab aduersariæ sententiæ autoribus, & sectatoribus. Quibus autem ibi dicitur à Christo, accipite & manducate, iisdem etiam dicitur, ut & ipsi idem in eius commemorationem in futurum facerent. De calice autem nec hoc apertè quidem (secundum ea quæ apostolus affirmat se accepisse domino) præceptiue aut imperatiue dictum est eisdem bibere, sed quasi relictum hoc in eorum arbitrio nisi quando, ut dixi, ex officio conficerent, & offerrent, illam sacramentam, & immaculatam hostiam.

Expenduntur verba eadē Christi, ut non nihil diuersimode referuntur à Matthæo. Nec his contradicit quod Matthæus affirmat, etiam per recto calice dixisse dominum. Bibite ex hoc omnes. Præcepit quoniam pertinuisse hoc solum ad actum illum præsentem, & calicem, quem tunc bibendum propinavit & exhibuit, sed haud incongruenter intelligi non vero ad normam præfixam celebrando deinceps, & in futurum sacro sacramentum mysterio. Quam apostolus, ad instruendos Corinthios, & in universam in eis ecclesiam, ex ipsis, quod testatur, Christi relatione, clarius explicat. Deinde ut pertinerent etiam illi ad normam præfixam celebrando deinceps, atque in futurum illi mysterio, nihil ex eisdem conuinceretur aliud, quam sacerdotibus etiam communionem calicis à Christo necesse

quo impostam, quando iuxta suum officium, Christi illam coe-
nam nobis referunt. Cum illa Christi verba, ut demonstra-
mus, necessario exigant, & conuincant, quod ad solos sa-
cerdotes pertineant.

Vnde ego nobis illud Christi præceptum proferet, de im-
pariendo Laicis vsu calicis? Certe ex illis verbis quæ ex Mat-
thæo & apostolo referunt, statui hoc non posse, iam certissi-
mum atque euidentissimum fecimus.

Proinde quos locos nostri citant, quibus ostendant etiam
Christum ipso die resurrectionis suæ, sub panis tantum spe-
cie communicasse duos illos discipulos in Emaus, & aposto-
los suos fideles, in illa Hierosolymitana ecclesia, quos
commendat Lucas in hoc, quod erant perseverantes in do-
ctrina Apostolorum, communionem & fractionem panis, nulla
sua mentione vini, aut calicis, frustra conantur eludere per-
cipue.

Quod veterum cõmunis sit ea senten-
tia, de sacramenti distributione locos illos intelligi, consten-
tat nobiscum aduersarij. Quod de sola fractione ac distribu-
tione panis loquantur, ipsa verba demonstrant. Quod intel-
legendæ synecdoches nulla sit necessitas, iam demonstratum
est. Cum nullum sit Christi institutum, nullum præceptum, ut popu-
lo distribuatur utraq; species. Imò quod ipsa Evangelij ver-
ba non admittat, sed excludat eiusmodi synecdochen, quis
quæ ea diligenter perpenderit, clare intelliget. Refert Euan-
gelista Christum ipso resurrectionis suæ die, duobus discipu-
lis suis Hierosolyma in Emaus castellum euntibus, se adiunxis-
se veluti itineris comitem, tentos autem impeditosque oculos eo-
rum, nec ipsum agnosceret, donec intrans cum eis, & vnâ re-
cumbens, acceptum panem ipse benedixisset, atque illis porrexisset
quemadmodum & in sacra cœna fecisse legitur. Quo ac-
cepto, velut illius viuifici panis virtute, apertos oculos eorū,
ut eum agnoscerent. Ipsum vero, iam tum, subito disparuisse
ait eis. Quis ergo hic locus relictus est calici? Puto, non dicet
tate benedictum illum panem distributum fuisse calicem: In
acceto autem pane, & illis oculi aperti sunt, & continuo
Christus disparuit. Non est ergo ventum ad calicem.

Itaque cum nullum sit Christi institutum, nullum præce-
ptum, ob quod oporteat vsu calicis esse cõmunem Laicis,
Cum Christi & apostolorum in illa sua recens nata ecclesia
exemplum habeamus, de distributo illo pane benedictio &

Exemplum
Christi &
apostolo-
rum subscri-
bere senten-
tiam de com-
munionem
populi sub
panis tantum
specie.

Etiam hic
agnoscitur
tutem Eu-
charistie
ex opere
operato.

Cõclusio,
cum epilo-
go prædi-
ctorum.

DE COM. SVB VTRAQVE SPECIE

viuifico sine calice. Cum certum sit integrum Christum cum
omni sua gratie & benedictionis plenitudine, & dari & acci-
pi in vna panis specie, nec quicquam plus accipi sub vtraque
quam sub altera specie, nec fingi possit, quicquam spiritui-
lis aut medicinae, aut alimoniae deperire fidei populo, ac
subtrahere vfu calicis. Quid hic habent aduersarij, quo calici
uari possint definitionem ecclesiasticae hierarchiae praestare
& vniuersalis concilij, probantem, introductam receptam
a multis seculis consuetudinem, de communicando populo sub
panis tantum specie: eamque aut immutari, aut impugnam
vetantem? Quid? ob quod tam pertinaciter contendunt di-
nare, quod a totius orbis sacerdotali concilio approbatum
est: abrogare, quod iam olim vt licitum, decens, sanctum in
tribus maioribusque nostris, viris grauib, sapientibus, re-
giosis, & quibus non paulo quam nobis, sincerius ac diuini-
tius fuisse religionis studiū, & suae salutis curam, vtrorum-
fructus & opera testantur, receptum est? reuocare quod in
multis seculis abrogatum est? Quae est haec nostra religio-
indignitas & contumelia, si in hunc modum ad vnius, aut
terius priuati, pertinacis, furiosique hominis appetitum, pa-
blici, sancti, multisque seculis recepti ritus refigi, reuocari
debeant? Si quid ob necessariam aliquam causam, muni-
dum videatur, vt hoc vniuersaliter fiat oportet: & vni-
thoritate fiat, cui a Christo totius ouilis sui gubernandi
ra, & regendi officium commissum est. Cui dictum a Christo
vt quodcūque in vniuerso suo regno hic super terram lig-
ret, refingeret, obligaret aut solueret, hoc ipsum ira fixum, in-
fixum, obligatum, solutumque coram deo habitum iri in
lis. Quid ergo nos partes alienas inuadimus? Si Petro, &
eius locum in ecclesia tenent, data est pascendi, regendi
ouilis, atque ouium Christi autoritas, intelligere debemus
eius se ouilis volunt esse participes obediendi rectori & pa-
stori eiusdem, sibi necessitatem esse impositam. Adversus
quem qui insurgunt tam contumaciter, euidenter demon-
strant ad ouile Christi se non pertinere.

Nullus est locus aduersus praedicta Lutheri illi cauillo, qui
in suis assertionibus vtitur, & irrefragabilia argumenta
Lutherani
cauilli re-
morio. stra in cauillos transformare apud suos conatur.
Nec quisquam, inquit, cauillis eorum moueatur, qui
riunt sub pane omnia accipi. Christus enim sciebat, sub pa-

omnia accipi, nihilominus tamen vinum instituit.

Sed non cavillamur Luthere, imò verba sobrietatis loquimur. Sciebat Christus (quod nobiscum confiteris) sub pane omnia accipi Non carnem solam sine sanguine, sed illam viam & vivificam, de qua Ioannes. Et verbum caro factum est totum, inquam, integrumque ipsum Christum. Haud tamen frustra ipsum instituisse credimus, etiam vini speciem, atque usum calicis. Sed duobus modis, ex doctrina orthodoxorum patrum, consideramus sacramentum hoc divinisimum & ineffabile: nempe, ut rationem habes panis illius vivi & vivifici, quomodo etiam nobis viaticum dicitur. Et ut oblationem illius agni immaculati pro mundi salute in ara crucis referens: utque oblatio illa mundæ eius salutarisque hostiæ à nobis reiteratur in hoc mysterio. Primo modo, ut à specie panis illud ipsum sufficientissime significatur, ita integra eius plenitudo & efficacia sub eadem exhibetur fidelibus. Secundo modo, utraque requirit speciem: ita enim refert illam hostiam, ut in ara crucis oblata est. In qua, in remissione peccatorum nostrorum, universus eius sanguis effusus est, & separatus à corpore. Quare alia illic corporis, alia sanguinis figura est: quavis sub utraque, totus integerque Christus.

Sed cum sacerdotum, non Laici populi sit, sacrificare & offerre illam hostiam, quæ semel in ara crucis pro nobis oblata est. Ad eosdem quoque, quando hoc faciunt, & hostiam illam nobis referunt, utriusque speciei usus necessarius pertinet. Ut vero à Christi fidelibus inde quaeritur fructus spiritualis alemonia, quaeritur vita, atque illi vitæ incorporatio, atque per eandem, cum deo unio, tantum iisdem præstat ab illa carne verbo, sub unius panis specie, quantum præstaretur sub utraque. Hic est Luthere ratio, cur sciens Christum sub alterutra specie tantum sumi, quantum sub utraque, utraque nihilominus instituerit. Quam si nobiscum humiliter

De usu ecclesie græcæ communicandi sub utraque specie, quem proferunt

Quod Græcam hic ecclesiam proferunt, etiamnum perseverantem in ritu, ut dicunt, primitivæ ecclesiæ communicandi sub utraque specie. Quid aliud agunt, quam ut monstrent nobis Christum in deserto, in angulis & penetralibus: & abducat, extra Christum ecclesiam, quæ Petri auctoritatem recognoscit, & sequitur. In qua una inveniri veritatem, inveniri

DE COM. SVB VTRAQVE SPECIE

Christum & salutem, supra demonstrauimus.

Quamquam non damnemus ritum in hac re Græcæ ecclesiæ, intelligentes nec hunc, nec illum, Christi præceptum exigi: cum videamus vtrunque, diuersis temporibus vñtum fuisse in ecclesiâ. Constat sanè B. Leonem etiam præcepto, aut edicto exegisse, populi communionem sub vtraque specie in Romana ecclesiâ, ad confundendam Manicheorum insaniam. Quorum suo tempore etiam Romæ apud plerosque repullulascere cœpit impietas, affirmatum Christum venisse ad nos, non in vero, sed in phantastico, & exangu corpore: nec passum vere, nec mortuum, nec resurrexisse à mortuis. Proinde & dominicū corpus sub panis tantum specie sumebant, abstinentes à calice: quod exangu corpus fuisse, atque esse crederent. Quare sanctus Pontifex ad reprobationem pestilētissimi erroris, præcepit populi communicare sub vtraque specie. Quod tamen ut faceret qui non fuisset, si eatenus ita recepta, ut ex Christi institutione necessaria, fuisset communicatio populi sub vtraque specie.

At post cessante ea causa imò quas supra commemoramus urgentibus causis cōtrariis, communicatio calicis, quod Laicos pertinet, racito quodam Christi fidelium, & ecclē præpositorum consensu, est abolita: & multis sæculis vñtū communicatio sub panis tantum specie.

De azymo & fermentato.

Quemadmodum & azimi, & fermentati panis qui cōsecraretur, fuit obseruationis diuersitas. Nam quod Christus nouissima illa sua cœna cōsecrauerit in pane, non fermentato, sed azymo: quippe, prima die azymorum, post esum agnēgalis ac typici, quando sub grauissima internecionis pœreperiri non licebat fermentatum in vniuersis domibus Iudeorum Israël, atque ita ab initio, Christi imitata exemplum, obseruari illa primitiua & apostolica ecclesiâ, planè indubitatum est. Quia tamen aliquāto post, aperta iam luce veteris euangelicæ diffusæ in orbem, abolēdo in vniuersum Iudæismum, qui ab initio, lucrādis Christo Iudæis, & ouili eius morporādis, ex cōsilio spiritus S. ferebatur ab apostolis, videntur illi successoresq; eorum toto studio incūberent, quod etiam in illo ipso azymo, Iudaizātes quidam, imaginarentur, quoddam Iudaicum: quo etiam hoc ipsum euellerēt, ecclesiastica decreto introductum est, ut vbiq; cōsecraretur in fermentato, non in azymo, sanè intelligentibus iisdem sanctis panibus.

bus, Christi exemplū non induxisse obligationem, vt sic per-
petuo fieret; quanuis azymum, quā fermentatum, signifi-
cantia & mysterio magis cōgruat. At cessante illa causa, ob
quam primitiuus ille ritus immutatus fuerat, Romana, & cū
ea vniuersa occidentis, miridiei, & septentrionis ecclesia, ad
eūdem, vt Christi exemplo cōformē, & mysterio cōgruen-
tiorē reuerfa est. Græcanica vero ecclesia iam semel rece-
pit fermenti vsum mordicus retinuit: singularitatis nota
būdem se, vt in aliis plerisque faciēs. Quod ipsum singularita-
tis studiū, postquam se tandē diuisit à Romana ecclesia, etiā
in hereticam impietatem (vt sunt indiuiduæ sorores schisma
& hæresis) facile transformatum est: vt qui abominationem,
non consecrationem affirmarunt deinceps, quæ sit à nobis
azymo. Quo vbiq; cōproberetur infallibilis illius Christi
promissionis veritas. Qua, vt pollicetur aduersus ecclesiam
inædificatam illi Cephæ ac lapidi, quæ Petri (quem Christus
suis pastorē, & rectorem constituit) auctoritatem, ac
mysterium agnoscit & sequitur, nō prauallitur inferorū
portas: quos infidelitātū, hæreses, & orthodoxæ fidei cōtra-
rios errores alibi offendimus: ita innuit, nec obscure signifi-
cat, diuisas ab eodē illo saxo & lapide, & quæ cōmuniōe, atq;
obediētia non cōiunguntur ecclesiasticæ hierarchiæ rectori
ac præfidi, mox tradi potestati satanæ: & in ipsas mox præ-
uallere easdē illas inferorū portas, quas diximus, hoc est fidei
errores, & hæreses, quas ingressus, omni spe salutis excluditur.
Quare, quisquis, aut hac in re, aut quacunque alia, Græ-
cam sequi mauult, quam Romanam, & vniuersam occidentem
ecclesiam, quæ illi in orthodoxa, & catholica fide coniungi-
tur, mauult Christum contra Christum in deserto quærere,
in angulis, & penetrabilibus, quā in illo corpore ecclesiasticæ
domus, & ædificij illi Cephæ inædificati, certo inuenire, Sed
inutili ita quærendo, quā portas inferorum, damnationem
se inferit inueniet.
Restat adhuc Huius illius, quod ex Christi verbis apud Ioā
supra inductū est, argumētum soluere. Quo, tamēsi ad-
uersarij nos nō perurgeat, vt qui nolūt locū illū vniuersum,
quicquam pertinere ad Euchastiam, aduersus orthodoxorū
parum, & clarissimā verborum Christi sententiā. Quia ta-
men vnum hoc, maximi apud Boemos momenti est, atque
etiam alijs fuit erroris occasio, necessario pertractādum est.

Græca ec-
clesia sin-
gularitatis
studio sem-
per nota-
bilis.

Vt nunc
etiam hæ-
retica im-
pietate ex-
cretur a-
zimum.

Qui Græ-
cam quam
Romanam
et illi con-
sentientem
vniuersam

mauult se-
qui, qui eccle-
siam, is ma-
uult chri-
stum in de-
serto, &
in anglis
frustra
quærere,
quā in il-
lo corpore
certo in-
uenire, ad

quod con-
gregantur
aquit. *Ad argu-
mentum lo-
Hufi, ex
verbis
Christi a-
pud Ioan-
nem. Nifi
mandu- &
biberitis
etc.*

Vetus hæc fuit Armeniorum, atque etiam aliorum quorū-
dam hinc ducta, quamvis non sana sententia, vt assereret,
æque cōmunionem sub vtraque specie, ac baptismi sacra-
mentum, omnibus ad salutem necessariam. Proinde & mox bap-
tizatos, quamvis vsu rationis carerent, infantes, atque etiam
amentes, altaris sacramēto reficiebant. Quem morem diu de-
rasse in primitiua ecclesia, B. Dionysij, Cypriani, & Augusti-
ni scriptorū monumenta cōprobant. Sed hanc sententiam, &
euidens ratio, & apostolica sentētia redarguit. Nam quid
Christus, qui omnes vult saluos fieri, quicquam constituit
ad salutē prorsus necessarium, nisi, quod nō difficulter possit
exhiberi omnibus, nulla ratio admittit. At eiusmodi est, vi-
cum baptismi sacramentum, quod facile exhiberi potest
hanc lucem editis quibuslibet, quamvis infantibus, atque al-
ter mente captis, atque vsu rationis carentibus; non verolū
corporis, & sanguinis sumptio, sub speciebus panis & vini
Eucharistia. Quæ vt edantur & bibantur ab infantibus, non
dum assuetis solido cibo & potu, imo quibus ingeri nihil po-
test quàm lac ex matris vberibus, prorsus fieri non potest
sed nec stultis, & mente captis, nisi persuasis, quod non sen-
per posset fieri. Non est ergo instituta à Christo, ut omnibus
ad salutem necessaria.

Rationi huic subscribit sententia apostolica, & diuersimodam
sententiam euidenter redarguit. Siquidem sumi ille nō vult,
nisi ab his, qui se ante probauerint. Quod facere nō possunt,
nisi quibus est rationis vsus: & iudicium: alioqui indigne su-
mi affirmat, & ad iudicium: nec deesse diuinam vltionem in
hac etiam vita, aliter fumentibus. Probet autem seipsum, ne-
quit, homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui
enim manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat &
bibit, non diiudicās corpus domini. Ideo, & inter vos multi
infirmi, & imbecilles, & dormiunt multi.

Quæ catholicæ Christi ecclesia, verā germanamq; Chri-
sti assecuta sententiam, vt dicta eius verba. Nisi manducaueritis
carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non li-
bebitis vitam in vobis, non dici omnibus intelligit: sed huius-
modi, qui iuxta apostolicā doctrinā, seipsos probare possunt,
& diiudicare ac discernere, à cōmuni & profano, cibum sa-
crum, & mysticum: & propterea eorū damnat senten-
tiam, qui ex eisdem Christi verbis volunt omnibus ad salutem

necessarium, manducare carnem filij hominis, & eius sanguinem bibere: æque ut renasceretur ex aqua & spiritu. Ita credit suos filios, sub panis tantum specie sacrosanctum illud, & viuificum Christi corpus fideliter sumentes, non fore expertes illius vitæ, quam idem ille, negat habituros eos, qui & carnem ipsius non manducauerint, & non biberint sanguinem. Vt, quæ, sancte intelligit, carnem illam quæ exhibetur sub panis specie, non esse carnem exanguem & mortuam: sed viuam, atque etiam viuificam illam inquam, de qua ille tonitruus filius. Et verbum caro factum est: nempe totum integrumque, Christum. Id quod idem ipse nobis Christus clarissimis verbis affirmat. Nam qui dicit, Panis quem ego dabo vobis caro mea est, quam ego dabo pro mundi vita: Idem ipse affirmat se esse illum panem, quem carnem suam dixerat: ut quiuis intelligat, de carne verè ipsius, sua verba intelligere. Ego, inquit, sum panis vitæ, & manducatur, sicut misit me viuens pater, & ego viuo propter patrem, & qui manducat me, viuet propter me: Totus itaque Christus sumitur, & manducatur sub vna panis specie in Eucharistia. Ille panis, æque sitim ut esuriens sedat: proinde & cibus, & potus est: quando sumitur, & caro manducatur, & sanguis bibitur. Ego, inquit, sum panis vitæ. Qui venit ad me, non esuriens: qui credit in me, non sitiet in æternum. Qui venit ad me, qui me mensa participat quæ ego meis exhibeo, hoc est (ut ante dixit & continuo repetit) qui me manducauerit, non esuriens. Quomodo autem venire ad ipsum oporteat, & ad sacrosanctam illam mensam accedere, nempe ex fide sincera & integra, apertius explicans. Qui credit, inquit, in me, non sitiet. Nam firmiter credendo, & ante etiam discussa probataque, iuxta apostoli doctrinam, conscientia, oportet ad illum accedere in illo pane accepturi, æque sitis, ut famis remedium. Qui credit in illum, & panem illum edit, nec esuriens nec sitiet in æternum: nullo proinde poculo opus habet amplius. Sic autem loquitur, ut rerum sensibilibus quadam figura ac metafora viuifici huius mysterij latentem nobis vim explicet. Nam fames & sitis, resolutionem, & ut sic dixerim corruptionem continuam nostrorum corporum, velut symphomata quedam, consequuntur. Quum enim quodlibet animal peritum dissipetur in ambientem aërem, principio partes cuti subditæ inanes redduntur. At nativa harum facultas est (quæ modo est demonstratum à medicis) ut nutrimentum ex

*Vt sub panis specie
& corpus
Christi sumatur, &
sanguis,*

vicinis partibus (quo rursus impleatur id quod resolutione inane factum est) ad sese alliciant: quod & ille ex his vicinis facit: breuiter, vniuersa ex proxima quaque parte factio-
 lerit tractatu, perinde quasi in choro aliquo, donec ad vtri-
 lū productæ venæ inanes euadant, quæ ex vtriculo nutrim-
 tum ad se cōsueuerūt euellere, velut stirpiū radices in terram
 demissæ, quæ plantis vtriculi vice est. Quæ animalibus, vpo-
 re terræ nō adherētibus, velut nutrimenti propriariū quæ-
 dam necessario fabrefecit natura: insuper & facultatem addi-
 dit, quæ suā sentiret penuriā: quo animalia ad cibum potius

Fames & sitis in nobis ut fiat. incitata, non deficerent. Nam cū venæ illæ ex vtriculo ex-
 hunt, velut mulgentes sugentēque, ventriculus eiusmodi ac-
 tionem non ferens, sed tanquam diuulsus, huius molestia
 mediū, cibum, potūq; exquirat: quo & ipse eiusmodi mole-
 stia liber sit, & restituēdis, quæ resoluta sunt, ex corporis
 tibus alimentum sufficiat. Hic ventriculi sensus, hæc appē-
 tia, & fames, & sitis est, quæ consequuntur, vt iam explicau-
 mus, resolutionem, & corruptionem continuam totius cor-
 poris. Quæ si tolleretur, atque incorruptibilia nobis corpo-
 ra fierent, nec fami, nec siti locus foret reliquus.

*Vt manduca-
 ta ex fide
 de Christi
 caro, & sa-
 me & si-
 tim exclu-
 dat.* Hoc est ergo quod dicit Christus: Ego sum panis vi-
 venit ad me, non esuriet: qui credit in me, nō sitiet in æter-
 num. Quod videlicet, panis ille, ipsum manducantibus ex fide, vi-
 confert incorruptibilem. Id quod continuo absq; eiusmodi
 circumlocutione, aut metaphora, clare explicat dicens: Ego
 sum panis viuus, si quis manducauerit ex hoc pane viuet in
 æternum. Et panis quem ego dabo, caro mea est, quam dabo
 pro mundi vita. Bis dedit eam carnem, primū in cena disci-
 pulis, cū dixit: Accipite, & manducate, hoc est corpus meum.
 secundo in ara crucis pro mundi vita. Quod si māducata, vt
 oportet, caro Christi, præstat vitam immortalem atque in-
 corruptibilem, & famem, & sitim excludit: & qui carnem
 nem edens manducat, is & sanguinem bibisse intelligendus est, nisi
 ex Christi velis Christum contrarium. Nam qui ex fide manducat
 verbis con- bus ex illo pane, carne sua, pollicetur uitam, eodem loco, po-
 uincitur in gat illam contingere, nisi etiam bibentibus suum sanguinem
 telligi et. Ergo illum panem edens, intelligendus est etiam bibisse car-
 iam bisse sanguinem, Et hæc de controuersia, quæ inter aduersarios
 eius san- nos est, de, communionem sub vtraque, aut altera specie, sit
 guinem. mihi superque dicta videntur.

DE ADORA- TIONE IN EV- charistia. Controuer- sia octaua.

An rectè adoretur Christus in Eucharistia, illi supplicetur
& cum omni honoris & reuerentiæ significatione atque ex-
hibitione tractetur, deferaturque & ingeratur populo.

An verò hoc ipsum ad dei irrisionem pertineat, vt
docent aduersarij.

Estat adhuc vna inter aduersarios
& nos, quæ Eucharistiam concer-
nit, controuerfia. An rectè adore-
tur Christus à nobis in Eucharistia
rectè illi, velut nobis realiter, verò,
quemadmodum quibus cum in ter-
ra viuebat, præfenti, & quasi fami-
liarius se ingerenti supplicemus, re-
ctè etiam illam cum omni honoris
& reuerentiæ significatione ac de-

claratione, ob eiusdem Christi tractemus, deferamus, atque in-
geramus populo, prouocandæ deuotionis studio, excitan-
disque eundem, vt ad suum redemptorem, velut præfentem,
& quasi oculis eorum se ingerentem, mente affectuque syn-
cero confugiat, quemadmodum ipsi à patribus nostris, viris
religiosis, fieri vidimus; & omnes vbique facere didicimus;
& toto orbe multis sæculis factum certò cognoscimus, nec
dubitamus ita vlitatum ab initio. An verò hæc facientes,
deum derideamus, & velut idololatriæ crimen cōmittamus
quemadmodum magno consensu nunc docent aduersarij.
Tamen in confessione sua, eam ipsam sententiam suam dis-
fingunt, ne nimium aduersum se prouocarent Maiesta-
tem

tem Cæs. auitæ & catholicæ religionis obseruantis, ceteris
que orthodoxos Principes. Quo consilio & pleraque alia
suar doctrinæ in eadē confessione obtexerunt mysteria, nunc
res ipsa loquitur, & palam facit, vt à nobis dissimulati
non possint.

Quòd verò ad præsentem controuersiam attinet, faten-
mirari non possum, de temeritate & iniquitate iudicij eorū-
dem, de suis nostrisque patribus & maioribus, viris pruden-
tibus, orthodoxis, & religiosis: vtque eos, & toto orbe cathe-
licos multis sæculis omnes, habere pro stultis & fatuis, & qui
deum pie se colere arbitrantur, eundem ludibrio habuerunt,
habere audeant.

Quòd si hic dicant scripturæ se inniti authoritari & iudi-
cio, cui credendum sit, etiam vt vniuersus mundus cōtra-
tiant. Ego sanè quantumuis diligenter scripturas excusserim,
nusquam inueni prohiberi adorari Christum nobis præse-
ntem, ac se ingerētem in Eucharistia: illi veluti præsentem fide-
lius & familiarius supplicari: illi, omnem reuerentiæ & hono-
ris testificationem exhiberi.

Sed ad hoc, inquiunt, non est in Eucharistia, vt adoretur,
sed vt manducetur à fidelibus: nec legimus in scripturis, ille
sic se coli & adorari velle. Et his adiungunt suum illud axi-
oma (cuius supra euidentem falsitatem demonstrauimus) ido-
latriæ esse cultum, qui deo exhibetur sine expresse
verbo, quo sic coli instituit, & à nobis exigit.

Quid hic audio? Ergo idololatræ fuere Magi illi, qui Chri-
stum adorauerunt in cunabulis, & mysticis illis honorauerunt
muneribus? Neque enim ad hoc incarnatus, & in mundum
missus est, vt hic adoraretur in mortali corpore, sed vt conspice-
retur, cederetur, crucifigeretur, & pro nostris omnium pec-
catis satisfaceret: nec vllum dei verbum ex scripturis præce-
rent, quo à Magis ille cultus exactus fuerit.

Hoc mihi vellem responderent aduersarij, si Christum vi-
derent præsentem corporalibus oculis, quemadmodum hic in
terris agentem, primum in mortali, deinde in glorioso cor-
pore viderunt eius apostoli, nec dubitarent verè Christum
se quem viderent, quacunq; demum causa illi placeret, se no-
bis exhibere & ostendere, an dubitarent illum adorare, illi
prosternere, illi velut familiarius se ingerenti fiducialiter sup-
plicare, & omnis reuerentiæ & honoris significatione dele-
re.

re. An forte ante ipsum interrogarent, an vellet adorari à nobis? Hoc certe nos docet omnes, lumen diuini vultus signatū super nos, vt diuinum numen adoremus vbiūque perſentimus ſingularē eius, familiarēque aliquam nobis ingeſſam præſentiam. Id quod feciſſe ſemper ſanctos omnes, vni uerſa ſcriptura teſtis eſt. Quòd ſi de hoc ſe dubitare non audebunt dicere, quid igitur dubitant adorare præſentē in Euchariftia in qua tam verē præſentem vident, fidei multò certioribus, quàm corporalibus oculis, tam, inquam, verē, quàm erat in matris gremio, cum adoraretur à Magis, quàm pēdebat in cruce, quàm nūc ſedet in patris dextera? Neque enim cum ſacramentarijs nunc nobis eſt controuerſia, qui iſtiuſmodi dicentes, ſuo dogmati conſona dicerent: ſed cum his, qui credunt Chriſtum realiter, & verē eſſe in Euchariftia. Cū quorum doctrina, quum ex his palam conſtet pugnare hanc eorundem aſſertioem, & ſententiam, pro qua nullum iota exſcripturis proferunt, exiſtimo ſatis explicatam hanc controuerſiam, vt facile ab vno quolibet diiudicari poſſit, & valeat.

DE POENITENTIA

QVAE AD EAM PERTINENT

Contritione, Confessione,

& Satisfactionibus,

controuerſia. IX.

Ametſi pœnitētia doctrina, cū ea *Aduerſa* quæ de noſtri iuſtificatione eſt, ita *riorum de* coniuncta ſit, vt ab ea ſe iungi non *ſua pœni-* debuerit, Quia tamen non noſtro, *tentia do-* ſed aduerſariorum, hæc nūc tracta *ctrine ia-* mus arbitrio, cōfeſſionis eorū ordi *et abunda-* nē ſequeſ, nunc explicāda eſt. In *gloriatio,* qua, more ſuo, plurima nobis affin- *et in no-* gentes, quæ cum doctrina noſtra *ſtram, ca-* plane pugnant è diametro, & eādē *luminie.*

DE POENITENTIA

confusissimam, obscurissimam, errorum & hypocrisis plenam, obscurantem beneficiū Christi, potestatem clauis, & iustitiam dei odiosissime criminantes, à se (si Christo placet) pia doctrina, salubria, & necessaria vniuersæ Christi ecclesie, plurimam lucis per Lutheri scripta inuectum in hæc doctrinam poenitentiae gloriantur, & iactant. De quo cum etiam ad bonorum omnium iudicium, velut causæ suæ securi, libere prouocent, minime curæ, utrinque eam sic explicare, ut fortassis ipsi, de eadem met aliter iudicaturi sint.

Propositio In primis itaque poenitentiae nostræ doctrinam, quam traducunt, explodunt, & exhibant, paucis explicabimus. Quæ cum parti secum perpendant aduersarij, an eam usque nunc recte intulerint. Deinde quam & illi in eius locum introducere conati sunt, illam suam tam expeditam, tam facilem, tam salutarem subiungemus, quo sit collatio facilior: atque ira excutiemus, ut, vel parum oculato litem hanc pronunciare, non erit difficile.

Explicatio doctrinae catholicae de poenitentia quid? Poenitentia, etsi ex usu Latini sermonis, intelligamus poenam, aut displicentiam quæ nos tenet, de eo quod commisimus fecimus, nostraue voluntate, aut consilio factum est. Ex usu vero men diuinarum scripturarum, & doctrinae ecclesiasticae, poenitentiam intelligimus, odium, detestationemque vitæ veteris, aduersumque à nobis criminum, quia illis diuinæ maiestatis oculos offendimus, & ab eisdem nos expurgandi, & diuinæ misericordiae ac gratiae impetrandæ, conatum syncerum, ac diligens studium. Per quod exquirimus vniuersa, quæ ille nobis ad hoc media, & remedia constituit: atque illis libenter, humiliter, confidenterque nos subdimus, sperantes de illius benignitate & misericordia.

Ut oriatur necessario ex fide catholica, & spe. Hæc aduersariorum illam fidem specialem, à deo, Christo, Apostolis scripturisque ignoratam, prorsus ignoratæ doctrinae ex fide catholica. Quæ hinc, scelerum conscientia, diuini iudicii terror, & gehennæ metu nos concutit: inde, misericordiae dei, etiam ultro, quamuis peccatores nos, ad gratiam suam inuitantis, bonitatem & misericordiam suggerit, & ante oculos ponit: ut inde, certa spe veniæ concepta, audeamus ad ipsam quamuis multipliciter à nobis offensum, respicere: audeamus ad illum nos conuertere, illi nos humiliter, & cum certa veniæ impetrandæ fiducia, prosternere. Primus itaque, atque

Fidem & spem non deo vnicus nobis poenitentiae fons est, fides orthodoxa & catholica.

tholica: ex qua spes illa, & veniæ impetrandæ fiducia, velut *partes, sed*
 unus quidam scarurit. Ex quibus duabus fide, inquam, & spe, *causas esse*
 salutaris pœnitentiæ hortus est. Cuius tamen, illas ipsas, non *pœnitentiæ*
 partes, sed causas intelligimus. Ipsa enim est, vt diximus, auer *pœnitenti-*
 tio à via peccatorum, qua pergebamus ad interitum, & ad *bus quæ af-*
 deum, per eius syncerum amorem, & humilem veniæ cômif *sequende*
 forum implorationem, reuersio & conuersio. *remissionis*

Et quoniam nondum baptizatis, Christus, baptisma, me- *peccatorum.*
 dum assequendæ remissionis peccatorum proposuit, ideo il *media sint*
 lus, à pœnitentia, baptismum ad salutem necessarium docent *proposita.*
 diuine apostolicæque literæ. Itaque Iudæis, concionante Pe *Baptismus*
 tro ad fidem Christi conuersis, & ex cordis compunctione, *nōdum ba-*
 quo sibi ad salutem opus foret percontantibus, responderūt. *ptizatis.*
 Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrū in no-
 mine Iesu Christi in remissionem peccatorum vestrorum.

His verò qui baptizati, peccatis & sceleribus commacula *Sacerdota*
 runt, quam in baptismo acceperunt innocentia tunicā, quo- *lis absolu-*
 nam velut alteram à naufragio tabulam, qua enatarent, Chri- *tio bapti-*
 stus obtulit, vt peccatorum remissionem, sacerdotum suorū *zatis.*
 ministerio quærerent, affirmans fore, vt quorum illi peccata *Absolutio*
 remitterent, tamen vere pœnitentibus, à deo remissa ea fo- *nē eiusmo-*
 rant in celis: retenta verò, hoc est, nō remissa, quæ illi retine- *di peccato*
 ret ac nō remitteret: hoc habuit ab initio, & habet dogma ca- *rū confes-*
 tholicæ ecclesiæ, vt pœnitētes eiusmodi, qui remissionem *sionem ne-*
 peccatorum suorū à deo sincere quærūt, sacerdoti eius se *cessario pre-*
 humiliter subdant, ea detegant, & vniversum cordis sui habi- *requirere.*
 tum aperiant, quo intelligere possit, remittere ne ea, an velut *Vtq; sub-*
 vere contritionis calore non satis cocta, retinere adhuc de- *mittere se*
 beat: vt quicquid in alterutram partem fecerit, cū iudicio fa- *debeat pœ-*
 ciat, cui pœnitentes, simpliciter se submittere debeāt, ample- *nitēs sacer-*
 xantque & sequi quæcunque media ac remedia salutaria ad- *dotis iudi-*
 ueris sibi detecta peccata proponit. *cio.*

Hec est catholicæ ecclesiæ, & nostra doctrina, de pœniten- *Pœnitentiæ*
 tia à baptismo peccantium, non curiose disputans de eius pa- *partes.*
 tribus: non de potestate clauium, sed suos filios plane docēs,
 quo pacto per eandem reconciliari deo, ad illum reuertī, pec-
 catorum remissionem ab eodem consequi debeant. Cuius ta-
 men si partes quærat, secundum sententiam orthodoxorū
 patrum has assignare possumus. Cordis contritionem con-
 fessionem sacerdoti factam, quo eius ministerio peccatorū
 nostrorum

Contritio. nostrorum remissionem assequamur, cum humili & p[ro]p[ri]o
Confessio to animo illius obsequēdi iudicio. Nam fides, & spes, & caritas
 cū obsequē causæ, non partes sunt.

di sacerdo Contritionem intelligimus, displicentiam vehementē
tis iudicio dolorem de cōmissis à nobis peccatis, ex corde sincero &
humili a- intimo: atque eo respectu, quod diuinam illis maiestatem of-
parato a- fendimus: eiusmodi, inquam, vt deum propter rem nulli re-
nimo. lemus offenderē amplius: cum humili supplicique implora-
 tione veniæ ab eodem, & voto, aut certo decreto ac propo-

Contritio sito, eiusdem voluntati, & præceptis deinceps obsequendi.
quid? Eiusmodi enim propositum, saltem virtute, necessario inclu-
 ditur in dolore istiusmodi.

Contritio- Non omnem cordis poenitudinem, & de peccatis displicen-
nis verita- tiam ac dolorem, etiam magnum & vehementem, cōtritionem
tem pede- intelligimus, qualis in poenitentia saluari requiritur. Nam
re non tā Saulem, & Iudam, peccatorū suorum vehementer poenituisse,
ex doloris & ingenti dolore affectos fuisse, vt etiā ex eo, hic reco-
magnitu- rit ad laqueum, & ille, haud multum ab similia extremæ de-
dine, quā sperationis signa ediderit, plane indubitatum est. Non tamē
amore ex ille quantumuis immēsus dolor, cordis cōtriti fuerat, ad quē
quo proce- respicit dominus. Qui enim ex sui tantum amore, sui cōtra-
dit. di respectu, nempe ob gehēnē merum, de peccatis dolor pro-
 cedit, etiam quantumuis vehemens & immēsus sit, nō est cor
 contritum facit, aut veniam impetrat.

Simile. Si quis homini quem offendit, si seruus domino diceret, se
 vere diceret. Doleo equidē vehementer, quod te offenderim,
 non tamen propter te, sed propter me doleo, quia ob tuā of-
 fensam merito cador, vinculis cōstringor, bonis, quibus tu
 obsequentes suauiter perfruuntur, ego miser careo, & quā
 hic talis, poenitentia offensę istiusmodi à domino impetretur
 veniam? Deo ita dicit, quisquis ita dolet, quod ipsum offē-
 derit: cū eius oculos nihil lateat, sed nostra omnia, qualia

Verā con- sunt, talia illi se produnt, atque esse loquuntur. Non fallunt
tritionem, non irridetur. Debet sane dolor offensę impetrari veni-
ex dei syn- esse de offensā, quia offensā illius est quem offendimus, & ad
cero tantum, quia nobis damnosa & incommoda.

vincente Contritio ergo, quā deus in nobis respicit, est dolor diuini
amore ne- offensę, non nostri tantum, imò illius præcipue causę, quē of-
cessario fendimus. Cuiusmodi vt sit, necessario dei amorē ex quo pro-
 cedere. cedat, prærequirit. Id quod euidentius cuique esse potest, q[uod] amo-

ris & odij in se attendit naturā, & ordinē. Nihil enim primò
& per se, odisse, aut detestari possumus, sed necesse est ut om-
ne odium ex alicuius amore procedat. Est enim odiū, aut de-
testatio voluntatis velut fuga quædam, ab eo, quod apprehē-
ditur ut disconueniens, inimicum, aut contrariū alicui, cuius
amore afficimur. Ex amore ergo aliquo ut procedat in nobis
odiū ac detestatio peccatorū, necesse est. Igitur, aut nostri
tantū amor est, aut tantum dei, aut vtriusq; & nostri, & dei.

Si nostri tantum is amor sit, ex quo procedit peccatorum *Pœnitē. ex*
in nobis detestatio: ut quia & hic nos flagellari ob illa, per-*sui tantum*
sentimus, & adhuc peiora expectamus. & demū damnatio *amore pro*
eius, & cruciatus infernales, quos ob illa ipsa nos manere nō *cedens.*
dubitamus perpetuos, nondum est ea detestatio, aut displi-
centia peccatorum nostrorum, vera contritio, digna quam
deus respiciat. Nec veniā ea offensæ impetrat, de qua nostri
tantum causa dolemus, & non eius quem offendimus. Cū e-
nim, ut beatissimi Gregorij verbis dicam, ex peccato pœna
meretur, & amissa dei facies non amatur, timor ex timore,
non ex humilitate nascitur: timor, inquam, peccandi, ex timo-
re pœnæ, non ex humilitate nascitur: humilitatem appellans,
eam subiectionem, qua peccator ad deū reuertens, illi se pro-
sternit, & voluntati eius prorsus subiicit. Vnde subdit: Super-
bus enim, hoc est, diuinæ voluntati se nō subiicit, qui pecca-
tum, si impunē liceat, non deserit.

Itaque etiam in damnatis grauissimam pœnitentiam esse, *Pœnitētiā*
& ingētem peccatorum suorum detestationem, scriptura te- *damnato*
stis est, de eisdem affirmans, quod turbabuntur timore horri- *rū magna,*
bili, cū videbunt iustorum gloriam. Et mirabuntur, inquit, *sed quare*
in subnatione inperatæ salutis: gementes præ angustia spiri- *infructuo-*
tus, dicentes: (intra se pœnitentiam agētes) Hi sunt quos a- *sa.*
liquādo habuimus in derisum, & similitudinem improprij.
Nos infensati vitam illorum estimabamus insaniam, & finem
sine honore: ecce, quomodo computati sunt inter filios dei,
& inter sanctos fors illorū est? Ergo errauimus à via veritatis
& iustitiæ lumen non illuxit nobis, & sol intelligentiæ nō est
ortus nobis. Lassati sumus in via iniquitatis & perditionis, &
ambulauimus vias difficiles, viam autem domini ignorau-
imus & c. in malignitate autem nostra cōsumpti sumus. Talia
dixerunt in inferno, qui peccauerunt. Audis pœnitentiā eo-
rum qui in inferno sunt, utque se peccasse grauissimè doleāt,
&

DE POENITENTIA.

& peccata sua cum detestatione & gemitu ex angustia spiritus commemorant. Sed infructuosa est poenitentia eiusmodi, ut quæ non ex dei, sed sui amore procedit, nõ quia illi diuinam maiestatem offenderunt, sed quia ea sibi causam detractionis perpetuæ, & nunquam defecturarum poenarum infernalium sentiunt.

Poenitentia ex dei tantum amore procedens.

Poenitentia quæ ex dei nostriq; amore simul procedit, tunc esse veram, cum vincit dei amor.

Si verò ex dei tantum amore procedat eiusmodi peccatorum detestatio ac displicentia. Ea vera est, quæ facit cor contritum, & humile, quod deus non despicit, sed benigne respicit.

Quod si, & ex nostri, & ex dei simul amore (ut plerique faciunt) illa ipsa procedat peccatorum detestatio, ac displicentia, tamen, ut dei amor, primas teneat, & amor nostro preponderet, & ea quoq; poenitudo, & contritio salutaris est. Quoniam ea, ita detestamur diuinam offensam, ut ob rem nullam velimus deum offendisse amplius.

Sed si dei amor nondum vicerit in regno animæ, sed verum quod illi præfero, illo plus diligo, nec ex eiusmodi quidem amore salutaris poenitentia, peccatorumq; detestatio potest sciri. Quæ nisi simpliciter, & in vniuersum displiceat, quæ diuinæ maiestatis oculos offenderunt, atque ita displiceant, ut ob nullam rem, nec vitam quidem propriam seruandam, ipsum velimus offendisse amplius, & sincero hoc ipsum corde agatur, non ore tantum dicatur, & labiis, nõ est ea salutaris, ut diximus, poenitentia. Talis verò esse non potest, nisi ex vincti dei amore procedat. Nam si est quod illi præfero, quæ quens est, ut non dubitem in illius plus amati gratiam, minus amatum deum offendere. Quo affectu, quædiu sum, cor vinctum contritum, humiliatumq; non habeo.

ex toto corde nobis querendam salutem nostram.

Certè non esse rem tam leuem, tam facilem, tamq; peritorie peragendam, quàm vulgo creditur, poenitudinem, per quam deo reconciliari querimus, imò ex toto corde nobis querendam salutem nostram, ubiq; clamat diuina scriptura, & sancti patres nos commonefaciunt.

Itaque per Moysen, quæ mala manerent peccatores, & legum suarum transgressores, hoc est, captiuitatē, exterminium, & alia quàm plurima, populo suo predicens ac denunciando minus: hoc tamen adiecit, paratum se semper, vel in medium ipsius malis reuertēti ad se, ignoscere, & impartiri suam gratiam, modo ex toto corde reuertatur. Cùm, inquit, quiescent ibi (hoc est, in terra captiuitatis tuæ, in quam ob peccata tua

dictus fueras) dominum deum tuum, inuenies eum, si tamē toto corde quaerēdus nobis est, si modo eius gratiam inuenire voluerimus. Quod si fiat, iam amor eius, amores omniū, qui sunt in corde nostro, reuera vincat & superet necesse est. Per amorem enim quaeritur, & simul cum tribulatiōe animae nostrae, afflictione & displicētia de eo quod ipsum offendimus, quae nō qualiscunq; sufficit, sed tota sit oportet hoc est, perfecta, vincens, & dominans, ita, vt nihil eque nobis ac peccatū se displiceat. Dicit proinde, tum demum, nec aliter, nos inuenire deū, propitium, postquā ipsum offendimus, si toto corde, hoc est, amoris affectu, & tota animae tribulatione, & animi contritione, & displicētia diuinę offensae ipsum quaesierimus. Ita vbiq; vt toto corde peccatores conuertatur reuertaturque ad dominum, quo vicissim conuertatur ad ipsos, scriptura clamat atque intonat, hoc facientibus beatitudinē sortemque promittentes.

Nec est verū, quod subinde recurrit apud aduersarios, nō prius nos posse diligere deum, quā fide iam facta sit reconciliatio, & remissionem peccatorū ab eodem acceperimus. Cum eatenus lex peccatorum nostrorum, & diuinę offensę conscientia, illum nobis velut iratum, terribilem, vindicē, & iudicē ingerat, ac nos terrefaciat. Non posse autem in hunc modum perterrefactam conscientiam, amare deum ita apprehensum, atque eius iudicium: imō, non posse ab eodem non fugere.

Neq; enim eatenus perterrefacit tantum nos lex, & deum, vt terribilem nobis ingerit: sed etiam commendata ac propolita nobis infinita eius bonitate, & misericordia omnibus obuia ad se confugientibus, & eandem expetentibus, ad spem certam impetrandae ab eodem veniē, remissionis peccatorū & gratiae nos prouocat, erigit, & confirmat. vt inde timor incultus à peccatis nos reuocet & cohibeat: hinc spes ad misericordissimum dominum reducat. Quid igitur prohibet, quominus illum possimus diligere, quē omnis nobis boni author rem certo credimus: à quo nos conditos, cū nihil essemus, vt suę beatitudinis in aeternum participes & consortes faceret? Quē, etiam post nostram erga se de his omnibus, ingratisimam, & omni damnatione merito plectendam ingratitudinem, inobedientiam, contumaciam, intelligimus nihilominus,

*cauilli ad
aduersarios
remotio.*

*vtiq; posse
nos deum
diligere
ante affe-
ctum iusti-
ficationis
gratiam.*

nus, & credimus nos reuocare ad poenitentiam: reuocare al-
se, prabere nobis adiutricem manum, quo nos è lacu miserie
& luto fecit, in quod nos ipsos demersimus, subleuet, in po-
des restituat, confirmet, adiuuetque, quò ad se reuerti vau-
mus: obuiam gratiam reuertentibus offerre, atque ea gratia
misisse ad nos filium suum, atque eundem dedisse pro nobis,
atque adeo dedisse nobis.

Hunc talem, ita à nobis apprehensum, in hoc ipso actum
hoc ipso ad illum reditu, quauis peccatis nostris adhuc men-
to offensum, nos diligere impossibile est? ab hoc refugere, aut
nos odisse est necessarium? Sunt hæc impia impiorum homi-
num commenta, & mendacia, quibus miseris peccatoribus
persuadent, nihil ad salutem suam conari, sed in peccatorum
suorum strato molliter quiescere, atque expectare, donec deo
placeat, inde nos gratis, nihil agentibus, nihil conantibus no-
bis eripere. Quando ante impartitam nobis gratis ab illo ius-
tificationis gratiam, etiam quicquid fecerimus, adeo non pos-
simus ad illum appropinquare magis, & accedere vicinius, et
etiam magis elongemur, refugiamusque ab eo.

Dilectione dei necessaria in nobis procedere iustificationis gratia. Certè, quod dei dilectio in nobis, necessario præcedat re-
conciliationem nostri, & iustificationis gratiam, & non con-
tra Ioannes apertissime nos docet, qui affirmat eos qui non
diligunt, in morte permanere. Ergo, ante dilectionem, reconcilia-
tio non est. Quare si dilectionem, necessario præcedat ius-
tificationem, necesse est, ut possit eius cum morte esse societas. Ad
quod proinde pro maximo inconuenienti habet Augustinus, ut
sine amore dei quis consequeretur remissionem peccatorum
sine quo, inquit, nemo inuenit gratiam.

Quod peccator non necessario refugiat iudicium dei. Quod de iudicio dei adiungunt, à quo necessario refugiat
quisquis adhuc peccatorum suorum conscientia mordetur,
& perterrefacta conscientia habet: conuincit eisdem, de iudicio
diuino, sine iudicio loqui, Siquidem perterrefactam,
quemadmodum prædictum est, conscientiam, & dei timorem
confixam, insuper & spe erectam, & ad begnissimi domini
inuitantem ad se bonitatem ac misericordiam respicientem, si
conuerterent eam, conantemque reuerti ad eundem, non neces-
sario refugere eius iudicium, sed desiderare, anhelare, & am-
plius potius, tamen illud amabile, & peccatoribus omnibus
rito desiderabile, quod ex folio gratia, & misericordie prædi-
ctum est, Illud, inquam, iudicium iustificationis nostræ, quod

DE POENITENTIA.

dica, inquit, iudicium meum, non quo reddas mihi secundum mea, aut merita, aut demerita, (quod idē ille deprecabatur, dicens: Non intres in iudicium cum seruo tuo, quia nō iustificabitur in cōspectu tuo omnis viuēs) sed quo redimas me. Hoc est ipsum nostrę, vt diximus, liberationis redēptionis iudiciū, cuius iustitia, secundū quam nomen meretur iudiciū, in me nō est, qui prouoco ad hoc iudiciū, sed in eloquio tuo, in verbo tuo, quod carne indutū pro nobis depēdit, ac factū fecit. Addidit proinde. Et propter verbum tuū viuifica me. Hoc iudicium iustitię diuinę, iustificationis autem nostrę, semper cum gratiarum actione ante oculos versant sancti scriptes, inquit ille, in die laudem dixi tibi, super iudicia iustitię tuę. Media nocte surgebam ad confitendum tibi, super iudicia iustificationis tuę, quia in ipsis viuificasti me. Eadem iudicia, & iustitię, & iustificationis appellans. Iustitię quidem, quatenus Christum, & persolutū ab eo pro nobis nostrę redemptionis precium: iustificationis autem, quatenus nos rediunt, & effectum quem operantur in nobis, sed dei iustificationes exquirentibus. Nam à ceteris longē abesse salutē, diuini spiritus per os Dauid pronunciat: Longē, inquit, à peccatoribus salus, qui iustificationes tuas non exquisierunt. Exquirere autem, vehemens, diligens, ac sollicitum studium in quærēdo importat. Quærimus autem, vt dictum est, amore, & assequēdi desiderio: & inuenitur ab his qui toto corde, tanta tribulatione animi quærunt eum, quemadmodū per Moysen ab eodem diuino spiritu affirmari ostendimus. Proinde, vt iustificationis gratiam, & salutem assequamur, syncerum illum & vincētē omnia amorem precedere in nobis oportet, quemadmodum paulō antē, plenius autem controuersa secunda, de fide, & iustificatione nostrī demonstrauimus. Solum proinde est, quod affirmant aduersarij, deū diligere eos non posse ante acceptam iam iustificationis gratiam.

Neq; vlla argumentationis lege concludit probatio, quam subnectunt huic suo axiomati. Lex enim, inquit, non tenet Christo, eodem ipso affirmante, quod sine se nihil possumus. Et quoniam per ipsum solum, habemus accessum ad patrem. Ergo nisi ante iustificati, non possumus diligere deum. Per quē obsecro locum dialecticum? Iustificamur mere gratiis à deo propter infinitam eius bonitatem & misericordiam, per quam & Christum nobis redemptorem, mediatorēq;

nostræ reconciliationis dedit, ut per illum diuinæ pro nobis iustitiæ satisfaceret, & propter eundem nobis ignosceret: sed non, nisi ante ad ipsum per sinceri amoris affectum recurreremus, & ex eodem dolentibus, quod suam maiestatem offenderimus. Ad quæ nihilominus ipsa, ut ea possimus, nobis adiutricem manum porrigit. Nihil ergo sine ipso possumus, nec vivimus, nec subsistimus. Sed hoc, quid ad ordinem iustificationis, qua nos dignatur, gratiæ, & effectus amoris, quo ad illud conuertimur. Quid etiam illud quod per ipsum, tamquam per viam, tamquam etiam per mediatorem accedimus ad patrem? An non debemus ante conuerti ad deum, quo ipse vicissim conuertatur ad nos? An accedemus ad illum quem non diligimus? à quo refugimus?

Et hæcenus de prima Christianæ pœnitentiæ parte, quam contritionem dicimus, satis mihi explicatum videtur.

Alteram Christianæ pœnitentiæ partem, sacerdoti factam *De altera peccatorum nostrorum humilem, apertam, puramque confessionem posuimus, quo eius ministerio, eorundem remissionem partem.* assequamur. Nam hoc certum ante omnia nobis est, nullo opere nostro, nulla contritione, aut pœnitentiâ, peccata nostra delere, aut remissionem eorundem mereri nos posse. sed etiam post omnem nostram pœnitentiam, omnem contritionem, omnem studiū, nihilominus ab vno deo, mere gratis in Christo ea nobis remitti.

Est & hoc certum, suis sacerdotibus auctoritatem remittendi nobis peccata, dedisse Christum, & imposuisse nobis necessitatem, & eorum ministerio quæreremus, acciperemusque remissionem eiusmodi. Nam sicut remissum affirmavit à deo, quicquid remitteretur eorum ministerio, tamen verè pœnitentibus: ita retentum coram deo, quicquid ab illis remissum non foret. Voluit enim mitis & humilis magister, non humiliari, non solum sub potenti manu dei, sed etiam sub manu mortalis hominis, sui tamen sacerdotis & vicarij, eidem sibi datam à deo patre suo potestatem dimittendi peccata, committens, atque ita committens, ut plane confiteretur à se quoque reservatum ibi, quicquid non quæserimus illius remitti ministerio, quo ita frangeretur elatæ mentis nostræ aduersus deum sese essentis superbia. Et quo rubore & verecundia cōfusi, deregere cogeremur sacerdoti & presbytero, mortali loq̃ & nullius precij homini quibus diuinæ maiestatis oculos offen-

dere non erubimus.

Voluit quoque nos meminisse perpetuo, non vilo nostro merito, non vilo nostro opere, sed ex merito & virtute illius salutaris pro nobis oblatae hostiae, atque asperione eius sanguinis, peccatorum nostrorum nos remissionem accipere. Proinde, pro ea, post omnem à nobis adhibitam reconciliationem, di nos deo diligentiam, ad visibilem aliquem hominem, sacerdotem eius, & qui ipsius ea in re personam nobis exhibet, nos recurrere voluit, & ab eo desideratam quesitamque remissionem accipere.

Intelligit proinde Christi fidelis, vere iam peccatorum suorum poenitens, & eorum remissionem humiliter querens, & deliter expectans, quae suae partes sint: nempe, vt libenter & alacriter amplexetur, quod solum intelligit nobis à Christo ad hoc relictum medium, nec difficile. Vt Christi sacerdos, eius ipsius personam nobis referenti, humiliter & fideliter submittat, ab illo sibi remitti sua peccata impetret.

Et quoniam iam cum mortali homine necessarium est illi negotium, qui scire non possit, quid ille commiserit, quod sibi remitti postulet: intelligit quoque suas partes esse, vt integram, quoad licet, peccatorum suorum, quae remitti sibi postulat, confessionem, sacerdoti faciat: quod ille, vt re possit delegato sibi ea in re fungi officio. Praesertim cum eius potestatis & arbitrij non sit, quaecunque, & quibuscunque, submittere sed cum iudicio, vere dignèque poenitentibus. Necesse est proinde, vt ille secreta cordis tui cognoscat, & peccata, & poenitentiae tuae modum atque habitum, quo officio suo satisfaciatur: necesse est, vt intelligat, an remittere tibi peccata, an verò adhuc retinere debeat: an huius adhuc crudis, apertionem, sectionem, medicationemque; nondum admittere an illius verae contritionis calore concoctum, & maturum iam, vt pus educatur, desideret, & medicamenta recipiat (qui doquidem cocta, non cruda vtiliter medicari docet Hippocrates) & secundum eius habitum salutaria illi pharmaca praescribat, ac temperet.

*Epilogus
doctrinae
catholicae
de poenitentia
salutari
post baptismum.*

Haec est euangelicae lucis certa & aperta veritas, quam clarissimis, vt audisti, verbis nos Christus docuit. Cuius vniuersae ymbra illa ecclesiae veteris, expressam est videre claramque delineationem, & effigiem, iis quibus delectatione veteris legis, velamen abstractum est: ita palam comprobatur certa

illa orthodoxæ veritatis amissi, catholicæ per orbem ecclesie ab ipso sui initio consensu ac sententia, quam post clarissime demonstrabimus.

Has duas solas Christianæ pœnitentiæ post baptismum partes agnoscimus, nempe, veram cordis contritionem, & per humilem, apertam, distinctamque nostrorum peccatorum confessionem sacerdoti factam, remissionem eorundem eius ministerio assequendi fidele studium. Quod requirit, ut eiusdem prorsus nos submittamus iudicio: parati facere, quicquid idem eius gratia nobis imposuerit. Ponat, inquit ille, se peccator omnino in potestate iudicis, in iudicio sacerdotis, nihil sibi reservans suum, ut omnia eo iubente paratus sit facere, pro recuperanda animæ vita, quæcunque faceret pro vitanda corporis morte. Et hoc cum desiderio: quia vitam recuperat infinitam. Cui gaudium enim debet facere immortalis futurus, quæ faceret pro differenda morte moriturus. Hæc Augustinus libro de vera, & falsa pœnitentia.

Satisfactionem verò quæ pœnitentiæ adnumerant, non eius Satisfactio partem, sed sequelam quandam intelligimus, hoc est, dignos sequela, fructus pœnitentiæ, de quo post agemus copiosius.

Ex hac est, ut dixi, summa nostræ & catholicæ doctrinæ de pœnitentiæ pœnitentiæ: nihil in se habens obscuri, senticosi, perplexi, sed non pars. velut per se evidens: plana, facilis subnixæ evidenti veritate lucis evangelicæ. Quæ collatione ad adversariorum sententiâ ad hoc reddetur illustrior: quâ iam nunc explicare aggredimur.

EXPLICATIO DOCTRINÆ

adversariorum de pœnitentiæ.

Quoniam nihil penè magis sit necessarium, quàm ut homines quid sit vera ac salutaris pœnitentiâ, clarè intelligant: ut quæ una relicta est nobis peccatibus post baptismum, tabula quæ enotare possimus ab involuente peccatores omnes damnationis diluvio: atque eo in primis nomine doctrinâ de eadem nostram, quâvis falsissimo, criminetur adversarij, quod obscura perplexâque sit, & difficilis: decebat sanè novam hanc ipsorum doctrinam, qualiscunque alioqui esset, tamè esse claram, apertam, & ex qua quivis ille certo intelligere posset quæ ipsi pœnitentiâ doceant. Quod an ita se habeat nunc paucis accipere: non ex scriptis eorum diuersis, varijs, & pugnântibus, sed ex una, eademque hac sua confessione, eiusque assertiõe, communi omnium nomine Augustæ edita.

f. iij

Pœnitentiæ
doctrinam
ante omnia
esse debere
clarissimam.

Quam ob- In assertione aut apologia, qua parte, sententiam suam de
scure per- fide & nostri iustificatione asserunt, poenitentiam simpliciter
plexe, & terrores affirmant. Habent enim in hac verba, de fide illa
pugnantes loquentes. Et quia in poenitentia, hoc est, in terroribus, con-
poeniten- solatur, & erigit corda nostra, regenerat nos, & affert spem.
tiam suam tum sanctum. Hic itaque poenitentia illis simpliciter terrores
explicent sunt: sed quales terrores nihil hic attinebat dicere.

adversa- At hoc loco, in eadem ipsa confessione, summam illius sine
rii. luculentæ doctrinæ de eadē poenitentia, his verbis explicent.

Constat, inquit, poenitentia, his duabus partibus, altera
est contritio, seu terrores incussi conscientie agnito peccato:
altera est fides, quæ concipitur ex Euangelio, seu abso-
lutione, & credit propter Christum remitti peccata, & con-
fiteatur conscientiam, & ex terroribus liberat. Deinde sequi de-
bent bona opera. Haec illi. Ex quibus constat, quod hic
poenitentiam, non, ut ante, simpliciter terrores faciant: sed
ex duabus partibus compositam: nempe contritione, & fide
illa sua. Contritionem tamen interpretantur, terrores incus-
sos conscientie agnito peccato. Cuiusmodi vero illi terro-
res sint aut esse debeant, non explicant, nisi quod aliquando
veros, aliquando magnos terrores dicunt, quod nonnun-
quam etiam dolores appellant.

Eodem hoc loco in Apologia, ubi nostram de satisfactio-
nibus sententiam aliquantò post impugnant. Poenitentiam illi
dem definitioribus, est cōuersio, seu generatio. Habent enim
in hac verba, nos dicimus, quod poenitentiam, hoc est, con-
uersionem, seu regenerationem, boni fructus, bona opera si-
qui debeant.

Hanc tantam varietatem in vnius poenitentiae descriptio-
ne, apud eosdem, in eadem suæ fidei cōfessione atque expli-
catione, quis animauertens, quam certam sibi poenitentiam
vestræ notionem constitueret? Hoccine est tam luculentum
lius vestræ doctrinæ te dignum initium? Sed excutiendum
aliquantò pressius, quo, qualis sit, clarius possit intelligi.

Cōstituere Nos, inquit, constituimus partes poenitentiae, contriti-
illos duas nem, & fidem. Recte sanè, nam constituistis vos. Quam recte
partes poe- vero, iam nunc videndum est.

nitentiae De contritione præcidimus, inquit, illas ociosas & in-
cōtritionē, nitas disputationes, quando ex dilectione dei, quando vero
& fidem. ex timore panæ doleamus.

Quam autem ille, nec ociosa, nec infinita sint, ex explicata nostra de vera contritione sententia, quiuis ille potest intel- ligere. Cum omnis dolor, ex alicuius amore necessario oriatur ac dependeat: & toto genere diuersa sint, dolere peccasse ex amore dei, aut ex amore sui, gehennaque timore. Proinde in quam confusionem, sublata illa amoris ex quo dependet discretionem, hac in re nos coniciant, nemini obstruendum est: & mox elucescet clarius.

Sed dicimus, inquit, contritionem esse veros terrores conscientia, quae sentit deum irasci peccato, & dolet se peccasse. Contritionem illam, quam respicit deus in peccatore poenitentem, esse detractionem peccatorum eiusmodi, quae ex dei synce- ro & vincente apud nos amore procedat, atque ita nos afficiat, ut pro re nulla vellemus deum offendisse amplius, supra demonstrauimus. Terroré quoque metus aut timoris incussio- nem, latine loqueres, intelligimus. Esse proinde, actionem ter- rentis, aut timoré incutientis. Cuius in terrefactio effectus est, incussus metus aut timor. Quem & ipsum, si terroré dice- re placeat, improprie se loqui, nec ita significare, quam si in- casum timorem metumve dicerent, ut fateantur necesse est.

Sed esto. Terror sit metus incussus à territante. Quid ille cum eiusmodi dolore, detestatione, aut displicentia commissi peccati habet commune, aut commercij? Nunquid timor ge- hennae est contritio? Timorem esse voluntatis anxietatem, & velut fugam à malo, quod imminere videtur, ex ipsa eius ratione est euident. Aque & hoc, quod dolor sit tristitia, aut displicentia de malo praesenti, & quod adest: aut de praeteri- to, cuius adhuc effectus aliquis nobis displicet remanet. Ad- uerfarius omnia sunt comixta, confusa, & transposita. Contri- tio illis terrorem, terror timorem, timor dolorem significat. Iam & hoc quale est, & quis intelligat? quod terrores, con- tritione dicant. Si terrorem, pro suo effectu, hoc est, timore non metu qui terrefacto incussus est, intelligant: ille ne utiqua- rum conscientia, sed voluntati competit: nisi etiam & harum no- bis discretionem auferant: voluntatis est, amare, odisse, spera- re, timere: conscientiae officium esse, ut voluntati velut praeda- torum quidem adstet, & eidem sibi obsequenti bonum te- timonij perhibeat, non vero obsequentem arguat, ipse nos non docent sacrae literae, & supra non semel demonstrauimus. Re- rum ergo natura non admittit, ut terrores sint conscientiae.

Ut nihil illis refe- rat ex dei aut sui a- more pro- cedat con- tritio.

Contritio- ne aut de- finiatur ve- ros terro- res consci- entiae.

Definitio- nis excus- fio.

Terror quid.

Timor.

Dolor.

Ut aduer- sarii etiā vocabulis omnibus utantur contrari- ratione pro- priam.

Terrores non conue- nire con- scientiae.

Quin potius ipsa conscientia perterrefacit nos, quando timonita negligimus, & ad carnis desectimus desideria proponens iustum dei in nos iudicium, & gehennæ, damnationisque timorem incutiens.

Aduersariis vero terrores sunt cōscientiæ: & terror, dolor. Nota obse quo cōscientia dolet se peccasse: quæ tamen non peccasset, sed pro peccantes nos arguit, imò, nec in damnatis à suo cessat officio. Atque ita sanè loquuntur & tam propriè, ac si calcant prius ac de ophthalmia, oculos surditate laborare dicerent. Et hæc illi finite in de clara pœnitentiæ doctrina, quam Lutherum eadem aliquam finitione cōdo, propitiis bene superis, inuexisse gloriatur in ecclesiæ tritionis lo pro qua omnes illi ingentes debeamus gratias?

quatur ad Sed qui obsecro hac in re, aut Lutherus secum, aut vobis uersari.

Ut nec cū Hic Luthero & vobis, cōtritio, est altera & prior pars pœnitentiæ: quam subsequitur vestra illa fides, pars eius altera nec secūde ut sic tota, his binis suis vobis cōstet partibus. Contritio, vobis definitibus, terrores sunt conscientia, sentientis deum cōsentia.

irasci peccato. Terror est, timoris incussio, aut ut possit terrofacto cōpetere, metus, timorve incussus. Timor iste, vobis authoribus, nō procedit ex amore dei, nec potest. Cum enim metis impossibile homini, diligere deum, nisi prius peccata sibi remissa certa fide apprehendat. Ita enim & hic dicitis: dixistis supra in assertionem iustificantis illius vestre fidei.

(Nec prius dilectio adest, quàm fide reconciliatio facta sit.)

Contritio Relinquitur ergo, ut hic terror, aut timor, cōscientia incussus, ipsi gehennæ (quam contritionem dicitis) sit gehennæ, damnationis, ne damna timor, ex sui ipsius amore procedens. Nam timor, est instantionisque tis imminensque mali, quod apprehendimus, ei quod amamus inimicum & contrarium. Luthero autem, qui vobis nō sui amore bisq; (si vera dicitis) huius tam luculæ, salutarisque de peccatatum pro nitentia doctrinæ author est, istiusmodi cōtritio, ad allegens cedens.

dam remissionem peccatorū, adeo nihil promouet, ut ab eo. Luthero dem etiam abducat longius: Is enim, contritionem, quæ pœnitentiæ tur per discussionem, collectionem, & detestationem peccata hanc, quæ torum nostrorū, ponderando eorundem gravitatem, malitiam primam, turidinem, fœditatem, & damnum quod per ea incurrimus, partem suam & qua quis recogitat annos suos in amaritudine anime salutaris pœnitentiæ affirmat hypocritas nos & magis peccatores facere. Quoniam nitentiæ facta ergo hic, prima salutaris pœnitentiæ pars ab eodem, re-

hisque constituitur? Præclaram sanè nos poenitentiam doceant hypo-
 cris, quæ nos deo adeò non reconciliet, vt magis etiam elon-
 get ab eodem: adeò illius ad nos misericordiæ oculum non
 aduocet, vt eius in nos iram magis prouocet: non peccatorum
 remissionem impetret, sed peccatores etiam magis faciat.

Quod alicubi, velut differentiæ, aut distinctionis alicuius
 gratia contritionem veros terrores, veros dolores dicitis, *veros ter-
 rores, ve-* nihil magis explicatis. Est enim verum, quod opponitur ficto
 & simulato. Iudas, nò simulabat dolorem, sed re vera doluit, *ros dolores
 esse etiam* & rem tantum doluit, vt dolorem non ferens, cucurrerit ad la-
 queum. Dammati in inferno non simulant dolorem, nec leui-
 ter dolent, sed re vera grauissime dolent, vt paulò antè de-
 monstratum est. Nihil refert, quàm verus, quàm magnus sit
 dolor de peccatis, sed à quo amore dependeat. Cui, vt con-
 ferre, quã fermiter se habeat, & in veritate & in magnitudine, plane
 necesse est. Qui inordinato vehementique sui amore labo-
 rant simili ad rationem, dolore, afficiuntur ex his quæ appre-
 hendunt adesse, sibi nociua, inimica, & contraria. In eundem
 modum qui deum sincere diligunt, ad proportionem etiam
 eius amoris, amati offensam detestantur & odiunt.

Et hæcenus quidem ex notione contritionis Lutheranae
 & aduersariorum, quæ sit luculentia doctrinæ eorundem, de-
 pendeat. penitentia, gustum nonnullum exhibuimus. Quem tibi ma-
 gis confirmabit, modus, quem docent, generationis eiusdem
 alius contritionis suæ, si ipsum excusseris.

Quomodo

Et hæc contritio, inquit, sit quædo verbo dei arguuntur pec-
 cata. Quia hæc est summa Euangelij, arguere peccata, & of-
 ferre remissionem peccatorum, & iustitiam propter Christum, & rari in no-
 bis doceat. Anni aduertite obfero, quid ex his verbis, aut sani, aut cer-
 ti quicquam possit intelligere.

Attende

Et hæc contritio (illa, inquam, quam terrores conscientie obsecro le-
 deturunt) sit, quando verbo dei arguuntur peccata. Nun-
 quid alter non quàm, aut nulla alia ex causa? An non, fidelem
 hominem, etiam si nullus adfir alius diuini verbi præco, sua luculen-
 tia non frequenter redarguit, terret, & diuini-
 tiam.

Sed probat rem ita habere. Quia hæc est summa Euange-
 lij, arguere peccata, & offerre remissionem peccatorum pro-
 pter Christum.

Quam se-
cū pugnent
vbiq̃ue.

Iterum quaeso Lector hic aduerte animus. Supra asser-
tes viam illam energiam suā illius salutis fidei scriptura
vniuersam in hos duos locos partiūtur, quos sibi constituit,
velut ē diametro: legem, inquam, & promissiones, hoc ē
Euangelium. Siquidem Euangelium nihil esse, quā pro-
missionem remissionis peccatorum & iustificationis pro-
pter Christum affirmant. Legis munus proprium faciat, ac-
cusare semper, & perterrefacere conscientias. Perterrefaci-
autem conscientiam refugere, non amare dei iudicium. Con-
trā, euangelio tribuit, consolari nos: gratuitam salutem, pro-
pter Christum ingerere: conscientiaē terrores à lege incul-
depellere. Hic planē contra ex euangelio legem faciunt. Hi
illis euangelij summa est, peccata arguere: terrores inueni-
conscientiaē: quod illic legis, vt contra euangelium distigu-
tur, est proprium. Quo igitur pacto hoc psalterium con-
dat cum illa cythara?

Iam & illud quale est? Quando verbo dei arguuntur pec-
cata, conscientia terrore ac timore concutitur, diuini pro-
iudicij & gehennæ, cū nondum diligit: accedit deinde a-
des, & perfectum est pœnitentiaē mysterium. Hoc inquit ei-
quod explicari cupio, quo secum pacto cohereat, vt bene-
quatur, non præcedat vestram illam cōtritionem: hoc est
cussos conscientiaē timores à verbo dei? De fide inquam lo-
quor, non de notitia historiae, quam nemo fidem intelligit.
Cum verbo dei arguuntur peccata, aut fidem iam habet pec-
cator, aut non habet. Si non habet, non credit verbo dei
proinde metu, aut terrore, ex audito & non credito verbo
dei concutitur. Si fidem habet, iustus est, vobis ipsis auctor-
bus: etiā antequam pœniteat, conterreatur, aut terroribus
lis concutiat eus conscientia.

Quam se-
liciter, ad
suam illā
contritio-
nem stabili-
endam,
scripturas
accommo-
dent.

Existimo Lectorem iam satis intelligere, quanta sit per-
cuitas doctrinae pœnitentiaē apud aduersarios. Et ex occasio-
contritionis, quam primam eius partem faciunt, & ex modo
quem docent, generationis eiusdem. Nunc audi quā in-
citer, quā efficaciter ad eandem stabiliendam scripturae
commodent.

Et de his, inquit, terroribus loquitur Psal. 17. Quoniam
iniquitates meae supergressae sunt caput meū, & sicut onus gra-
ue grauatae sunt super me. Afflictus sum, & humiliarus sum.
Et Psal. 6. Miserere mei domine, quoniam infirmatus sum.

Quis vobis obsecro hoc affirmantibus, hos psalmos de terroribus loqui, crediturus est, qui nullum de terroribus verbi continent? Et ut à secundo, qui ordine primus est, incipiam. Illa, verè suæ miseræ conscij, & verè pœnitentis, & diuinam misericordiam implorantis orationem cõtinet: sed de terrore nullum verbum loquitur. Dicit proinde ille eiusmodi: Miserere mei domine, quoniam infirmus sum: sana me domine, quoniam conturbata sunt omnia ossa mea, & anima mea turbata est valde. Sed tu domine vsque quo? Cõtettere domine & eripe animam meam: saluum me fac propter misericordiam tuam. Misericordiam suam agnoscit, in quam ex peccato incidit: magnitudinem doloris ac displicentie, quam ex recordatiõe diuinæ offensæ concepit, explicat: & pro venia ac salute supplex confugit ad dei misericordiam.

Ita quoq; Psal. 37. in quo, nec terroris, nec metus vlla fit mentio: sed ut in priori, verè pœnitentis peccatoris habitus, cõtenditque explicatur: & desiderium & oratio exprimitur. Qui merito dolenter agnoscit, iniquitates suas supergressas super se, & dominatas sibi: illisq; se, grauibus certè durisque tyrannidis, misere seruasse in opere luti, palearum, & laterum: de quibus ex animo dolet, verè humiliatus iam sub deo, atque in dolet, ut cordis gemitu, lachrymis ac rugitu illum ipsum dolorem palam cõtestetur. Sed hæc nihil ad Lutheranam, & aduersariorum, sed ad nostram pœnitentiam, & contritiõe propriissime pertinent.

Super est iam altera pœnitentiæ aduersariorum pars, fides *De secunda* illarum specialis, qua credimus peccata nostra nobis gratis *parte pœnitentiæ aduersariorum* remitti ob Christum. Quam cum supra demonstrauimus ignominiam scripturæ, deo, Christo, Apostolis, & vniuersæ vsq; ad Lutherum inauditam fuisse catholicæ ecclesiæ, constat sanè *Illa sua fide* quàm salubrem, quàm luculentam pœnitentiæ doctrinam, ipsi cõsuo Luthero inuexerint in ecclesiam. Et quàm bene sit cõsuetum illis, qui se his credunt magistris, & doctoribus.

Quam suam fidem, quod hic in Apologia, quæ iam est recensenda, (Nam prior quam Augustæ ediderunt, ijs caret omnibus) perinde quasi supra ab ipsis nihil actum sit, velut ex integro plerisque scripturarum autoritatibus aggrediuntur, aduertere, sanè perdunt operam. Cum vna responsione dicatur ad omnia, quæcunque ex scripturis de fide proferri possunt, nullum esse in illis iota, nullum apicem, qui ad illam aduersariorum

DE POENITENTIA

riorum fidem speciale pertineat. Sed vniuersam, loqui so-
lum aliquem modorum, qui cōtrouersia secunda à nobis di-
ligenter explicati sunt, aut de fide catholica, atque illi cō-
stituta in dei veritatem innitente fiducia, idque bifariam, aut sim-
pliciter, aut viuam: aut de ea fiducia in dei bonitatem & misericor-
diam, quæ spei assequendæ veniæ, & remissionis peccato-
rum coniuncta & affinis est: aut denique de altera illa fiducia
certa assequendæ coronæ & gloriæ, & obtinendi à deo quod
quid petimus: quæ ex familiaritate amoris dei nascitur: & la-
bet suæ illius securitatis sponso rem, dei amorē, per spiritum
sanctum nos inhabitantē, diffusum in cordibus nostris. Quæ
fiducia, multis passibus (vt illic demonstrauimus) peccatori
remissionem subsequitur: quam, vt altera illa fides, precedere,
necesse est. At de fide aduersariorum nullum verbum in hoc
pturis est. Intelligit proinde frustra se scripturas professes lo-
quentes de iustificante quadā fide, nisi demonstrauerint quid
loquatur de sua illa speciali promissæ in Christo salutatio,
& non de nostra fide catholica: seu simpliciter, seu viuam, & la-
tum est: seu de illa fiducia qua erga familiariter, & matu-
ratum vtimur, quæ impetrat ab amico quæ vult.

Peroratio de doctrina pœnitentiæ aduersariorum, & catholica. Proinde, si quantum diiudicande hinc inde, & aduersario-
rum, & nostræ de pœnitentia doctrinæ, viris bonis sufficere
possit, dici oportuit, iam satis dictum existimo.

Ratio. i. Ne tamen rationibus, quibus & suam sententiam asserunt,
& nostram impugnant, non satis factum queratur, etiam hoc
tædij adhuc deuorandum est.

Excussio. Itaque, quod rectè & secundum scripturas posuerint illi
duas partes pœnitentiæ, nempe, illam suam contritionem, hoc
est, terrores conscientie, illamque suam fidem, ita demopstra-
re pergunt.

Tu vero in Christ⁹ dicit. Venite ad me omnes qui laboratis & onera-
ti estis, & ego reficiam vos. Hic duo membra sunt, inquit.
Labor & onus significant contritionem, hoc est, pauores & ter-
rores peccati & mortis. Venire ad Christū, credere est quod
propter Christum remittuntur peccata. Sunt igitur hæc due
præcipuæ partes pœnitentiæ, contritio & fides.

Tu vero in Si in hunc modū pro vestro arbitrio interpretantibus vo-
bis scripturas teneremur nos credere, facile ex illis assereretur
quidlibet. Sed nōdum persuasistis nobis, vos esse illos de qui-
bus nobis per scripturam dicitur. Et facies quodcumque dixerint

neque præsunt loco quem elegerit dominus, sequerisq; sen- *his ratio-*
tentiam eorū. Non discedes à verbo quod annunciauerint tibi *nibus om-*
ad dexteram, nec ad sinistram. Quorum vos cū audeatis *bus perpen-*
sententiam contemnere, meritò nos vestras expositiones nō *de lector,*
recipimus: praesertim quæ clarissimam scripturæ sententiam *quam apte*
corumpunt & adulterant. Christus inuitat laborantes, lassas *scripturas*
nosque in vijs iniquitatis, difficilibus sanè, & sub peccatorum *sua senten-*
onere iustificantes, ad se veniant: venientibus p̄mittit refectio- *tia accom-*
nem & exonerationem à peccati, sub qua laborant, sarcina. *modent.*

Iam ad Christum, nō pedum, sed cordis, sed amoris passibus
neque ad ipsum cōuertimur. Quod dum facimus, etiam, ipse
nostri cōuertitur ad nos: & onere peccatorum, sub quo la-
baremus, nos liberat, & sua gratia reficit. Quid igitur? Ergo
conuictio, hoc est, terrorēs, & vestra illa fides, sunt præcipuæ
partes pœnitentiæ? Per quam obsecro dialecticam, nisi secun-
dam quam quodlibet infertur ex quolibet.

Eiusdem formæ argumentum addunt alterum.

Apud Marcum dicit Christus. Pœnitementi, & credite euā *Ratio. II.*
gelio. Hic, inquit, in priore articulo, peccata redargui: in se-
cundo, consolatur nos, & ostendit remissionem peccatorum
propter Christum donatam. Hæc enim reuelatur in euange-
lio. Videtis, inquit, & hic duas partes pœnitentiæ con-
tingi.

Hoc nos videmus, Christum exorsum doctrinam suam à *excussio.*
pœnitentia. Cū sit ea salutis, quatenus ex nobis pēdet, ini-
tium. Sed nunquid, vt dignè pœniteas, non ante fidem te ha-
bere oportet, & credere? Hoc certe supra à nobis non semel
demonstratū est, clarissimis verbis affirmat Apostolus, crede-
re iam illum oportere, quisquis ad deum reuersurus & accē-
surus est. Itaque cum per pœnitentiam, ad deum nos reuer-
temur, & accedamus, atq; eius erga nos prouocemus miseri-
cordiam, quo & ipse dignetur vicissim ad nos respicere, ean-
dem vt fides præcedat necesse est: quæ vniuersa huius motus
noster versus deum est, non pars, sed velut principium à quo
totæ causæ quædam efficiens.

Quod autem addidit Christus. Et credite euangelio, tale
est, velut si egrotū quis adhortetur, vt credat medico, hoc est
illi obtemperet, & salutaribus eius præceptis obsequatur. Duo
igitur nobis præcipue ad salutem necessaria, & quæ vniuersa
sua doctrina, per se, & Apostolos suos deinceps diligēter ex-
cutus

cutus est Christus hic velut summatim complectitur: neque mortificationem corporis peccati, & nouę vite studium illa fit poenitentia: hoc, in obedientia Euāgelii, & impletionem datorum dei, & eorū quę nos docuit Christus, consistit. Quod inde? Ergo ne terrores consciętię, & illa vestra fides ignota Christo, Apostolis, scripturę, & vniuersę ecclesię, sunt partes poenitentię?

Ratio. 111. Sed & Paulus, inquit, ferē vbiq; cum describit conversionem, seu renouationē, facit duas partes, mortificationē, & viuificationē. Vt ad Coloss. 1. In quo (Christo nempe) circumcisi estis, circumcisione non manu, facta in expoliatio corporis carnis, sed in circumcisione Christi, conspectu eius in baptismo. In quo & resurrexistis per fidem operationis dei. Cuiusmodi & alia multa in vnum congerunt. Sunt ergo hę duę partes poenitentię, contritio & fides.

Excussio. Nisi me contineret instituti ratio, nō ferrem diutius istiusmodi dialecticam, præsertim in aduersarijs. Cur hoc dico, admonitore opus nō habent: sed decretum est hic Christiana cum illis modestia agere, ne odiosa contentio, & morborum retaliatio, veritati præiudicium faciat.

Paulus, quemadmodum & cæteri omnes Apostoli, vbiq; inculcat, vt mortificemus carnē peccati, quō viuat & riget in nobis spiritus: vt Christo conspeliāmur, mortui peccati, quō eidē conresurgamus, & conuiuiamus in nouitate spiritus. Illud fir, poenitentia vitę veteris digna: hoc credendo opus obsequēdo Euangelio: & vitam instituendo secundum doctrinam christi, quā verbo, exemplo, atque adeo, se toto docuit: & per eius subsequendo ingrediendūq; , velignū. Sed nūquid ex hoc est consequens, vt terrores consciętię agnito peccato, & vestra illa fides, partes sint poenitentię, sanē istiusmodi argumentationum leges nunquam didici.

Quarta Sed quid opus est, inquit, multa citare testimonia, cū vbiq; sint obuia in scripturis, vt Plal. c. xv. 11. Castigauit me, & morti non tradidit me. Et Plal. sequenti. Dixit anima mea præ angustia, confirma me verbo tuo: Est. 1. 1. 1. Dominus mortificat & viuificat, deducit ad inferos & reducit, & cætera. Ad hūc, inquit, modum solet scriptura hæc duo coniungere, terrores, & consolationem.

Excussio. Hoc ne est cum iudicio citare scripturas quo pertinet? non potius velut in tenebris palpando, quicquid se primo obui

potulerit, accommodare ad quidlibet.

Predicat David diuinam erga se benignitatem, & misericordiam, quæ peccantē ipsum corripuerit, & castigauerit, ut filius pius pater, & respiscere cogerit, non occiderit. Ergo ne contritio, hoc est, terrores conscientia, & vestra illa fides sunt partes pœnitentia?

Rursus. Exprimens desiderij sui impotentiam, quo Christi filiatoris & verbi in carnem expectabat aduentum. Defecit inquit, in salutari tuo anima mea, & in verbum tuum superferui. Defecerunt oculi mei in eloquium aut verbū tuum, dicens, quando consolaberis mei? De pœnitentia verò de terribus, de fide illa vestra, nullum hinc prorsus verbum est.

In cantico Annæ, cum Samuelem filium offerret domino, eadem agnoscens vim & auctoritatem diuinæ in humanis rebus providentiæ, & quod prius sterilitatis percussa opprobrio, secunditatis deinde beneficio, donata fuerat, & cōtra quæ diuinis beneficijs cumulati, quod de illis ingratos se præstiterunt, reciderint in contrarium, Arcus, inquit, fortium superatus est: & contra infirmi accincti sunt robore. Repleti pro panibus se locauerunt: & contra famelici saturati sunt: quin & sterilis peperit plurimos, contra verò, quæ multos habebat filios, infirmata est. Dominus mortificat & viuificat, deducit ad inferos & reducit. Dominus pauperē facit & datat, humiliat & subleuat, & c. Eius enim sunt cardines orbis terræ. Sed hæc ad pœnitentiam atque eius partes, ad cōtentionem illam vestram, hoc est, conscientia terrores, ad illā fidem vestram quid pertinent?

Adducunt præterea & alios quosdam locos in edita auctore nouissimè sua illa apologia, (nam prima dictos tantum habet) sed ad eādem omnes monetā pertinent, nec vllam difficultatem ingerunt ei, qui vel paululum assuevit iam indicare subinde à nobis illorum dialecticæ. Proinde ad rationes eorum, quibus suam illam, tanquam audisti, luculentiam, expeditam, & planam, pœnitentiæ doctrinam asserunt, ista mihi sufficere videntur.

Nostram doctrinam impugnare cū videri volunt, Andæbarum more in tenebris dimicant, imò doctrinam nostram non intelligentes, sua ipsorum somnia, quæ nobis imputenter affingunt, impugnant.

Alii nos affirmare, ita remitti peccatum, quia contritus

Quo catho-
lica doctri-
nam impu-
gnare vo-
lentes, sua

ipforum, tus intelligit actum dilectionis, per quem remissionem pec-
 que illi af catorum mereatur accipere. In quo confutando, se frustra
 fingunt, tignant, cum nos nihil asseramus minus. Neque enim
 somnia im ctionem ex contritione, sed contrā, contritionem ex amo-
 pugnent. ac dilectione procedere dicimus. Quandiu peccator non
 Somnium diligit, manet in morte, quemadmodum ille veritatis Euan-
 primū. Ve gelista, clarissimis verbis affirmat. Quando autem quis ad
 ram contri syncerum dei amorem perductus est, tantum necessario do-
 tionem ex let, & sibi displicet, quod ipsum offenderit, quantum ama-
 amore, non Hæc enim necessario commensurantur, amor & displicentia
 cūtra amo aut dolor de offensa amati. Quo cum perductus est, iam ei
 rem ex con corde vere contritio ac humili, ad quod oculo illo munda-
 tritiōe pro cordiæ, deus iam dignatur respicere. Ipse enim diligenter
 cedere. vicissim diligit: non diligentes, non dignos habet ad quos re-
 Nec amo spiciat. Neque tamen per ipsum actum dilectionis, & ex
 re, nec con procedentis contritionis, dicimus peccatorem mereri ius-
 tritionem fionem peccatorum, aut iustificationis gratiam merito illo
 mereri iu- proprie dicto, quod quem debitorem constituat, ita enim
 stificatio- gratia non esset gratia.

Quamuis de merito congrui, vt cum scholasticis dicamus,
 eo meriti nullū hoc inconueniens existimemus admittere. Tamen
 genere, si, hoc aperte falsum, alienūque, & a scripturis, & orthodoxis
 quod ex o- xis patribus dicant: sed dicant tantū, & non demonstrēt. Hoc
 pere debi- enim, bono, pio, & misericordi domino congruit, verē peni-
 torem con- tentibus ignoscere: & ad animandos, reuocandōque ad se
 stituat. salutēq; suam miseros peccatores, eidem bonitati placuit, &
 Vtique ta- tiam hoc ipsum promittere, & velut promisso ad hoc se ob-
 men, meri- ligare. Proinde toties ad nos clamat in scripturis, per propheta-
 to congrui- tas, & apostolos. Quacūque, inquit, hora ingemuerit pecca-
 quod vni- tor & conuersus fuerit, omnium iniquitatum eius non recorda-
 domini li- dabor. Et rursus: Conuertimini, & agite poenitentiam ab omni
 beralitati, nibus iniquitatibus vestris, & non erit vobis in ruinā iniqui-
 ty miseri- tas. Nūquid voluntatis meæ est mors impij dicit dominus. &
 cordiæ in- nō potius vt conuertatur a vijs suis, & viuat? Reuertimini &
 mitur. viuite. Ita quoque per Zachariam: Conuertimini ad me, &
 Peccatorū ego conuertar ad vos. Ita & Iacobus. Appropinquate deo, &
 remissiove appropinquabit vobis. Ita & ipse Christus: Venite ad me, &
 re poenitē- qui sub peccatis laboratis, & onerati estis, & ego reficiā vos.
 tibus debi- Nostra ad ipsum cōuersio, noster accessus, præcedit: qui cō-
 ta ex pro- comitatur dei cōuersio, & appropinquatio ad nos: de qua, vt
 missa.

habet promissa, certos nos reddidit, si precessit in nobis, quod ex nobis regitur. Ad quod ipsum nihilominus, sua bonitate, & gratia nos prouocat, instigat, & adiuuat: ita ut nulli quicquam ex ipso ad salutem desit. Ego sto, inquit, ad ostium, & pulso: Siquis au- dient vocem meam, & aperuerit mihi ianuam, intrabo ad illum. Ipse pulsabit, ut sibi ianuam cordis nostri aperiamus: dat nobis facul- tatem, ut eadem sibi aperire possimus: non tamen eam ipse effringit, neque ita ad nos ingreditur: sed si nos ipsi, eius quidem adiuti gratia, quæ omnibus parata offertur, eadem ipsi aperuerimus. Quod cum facimus, promittit, aut affirmat se ingressurum ad nos. Itaque in hymno quadragesimali ita canit ecclesia: Si re- misis, quis tribuet? indulge quia potens es. Si corde rogamus: munda, certe debes ex promisso.

Adhuc, aiunt nos affirmare ad deletionem peccati, solam detractionem criminis sufficere. Item, quod per attritionem, ut contra contritionem distinguitur à doctoribus, mereamur gratiam. Quod item susceptio sacramenti penitentiae ex ope operato, sine bono motu utentis, hoc est, sine fide in Chri- stum, conferat gratiam. Quæ cum sint euidentia, atque impudètia mendacia, nihil est opus ea aliter refellere. Tantum mirari co- gitur, quod nam illis in mentem venerit, istiusmodi nobis af- fingere, quæ cum doctrina nostra pugnant è diametro.

Neque merum est figmentum & insomnium, quod affingunt scholasticis de potestate clauium, doceri ab illis quod valeat ad remissionem peccatorum, non coram deo, sed coram ecclesia.

Quamquam de potestate clauium nobis nulla hic sit disputandi necessitas: ut quas, huc pertinere non credimus, sed significa- re auctoritate regendi domum ecclesiasticam. Quarum officium precipuum est, sui regiminis habentis moderari Christi oves in familiam suam cuique officium præscribere, figere, refigere, obligare, & obligata resolvere. Necvisquam sit mentio clauium remittendi à Christo, quam vnico loco ad vnum petrum, velut ecclesiasticum peccata. Et dictum clauium officium in ecclesia clarissimis suis verbis exponitur, subiungens: Et quodcumque ligaueris super terram, ligatum & in cælis: quodcumque solueris, solutum.

Principale & primum harum opus est, præscribere omni- bus qui sunt in domo ecclesiastica, in regno Christi, quod hic super terram est, cuique, quod est sui officij, & obligare omnes præceptionum suarum vinculis.

Somn. II. II

III.

III:

V.

Potestate

clauium toto

genere di-

uersam esse

potestate

remittendi

peccata.

Quod earum

officiu ex-

ponitur à

Christo.

DE POENITENTIA

Secundarium est constituta & obligata resolvere: & quid ille huius rei agit, in regno Christi super terram, hoc coram Christo, ratum est in cælis. At alia, & ab hac dignissima potestas est, quæ est data, non solum pastori oculis Christi, & regni eius rectori, non solum apostolis, quos nobis episcopi referunt, sed vna etiam discipulis, & in eis sacerdotibus omnibus, (de qua post Christi resurrectionem apud Ioannem) remittendi omnibus peccata, atque eadem retinendi. Cuius opus primum ac principale est, peccata dimittere: quod nihil commune habeat, cum primo & principali opere potestatis clauium: nempe, ligare, figere, præcipere, obligare. Secundarium verò, & minus principale est, peccata remittere. Quod ipsum nihil commune habet cum opere secundario potestatis clauium: quod est soluere, hoc est, ligata, fixa, statuta, obligata resolvere, & obligationem tollere, libertatem reddere.

Sed obiter ista.

Ut altera christiana poenitentia partem, confessionem ne pe, nullis rationibus oppugnent sed sua tantum sententiam de ea pronunciet. Eiusdem explicatio.

Alteram nostræ poenitentia partem, confessionem videlicet peccatorum nostrorum sacerdoti factam, impetrandæ gratia, nullis rationibus, aut argumentis impugnant: sed tantum legistorum in ista de eadem sententiam pronunciant. Quam, quanuis nos minus ratione possimus simpliciter rejicere & contemnere, quia tamen de re graui agitur, paulò pressius excutienda est, quæ & nostræ sententia magis illucescat veritas, & illorum sententia falitas, certiusque à viris bonis, ab omnibus quæ nostræ lecturi sunt, proferri possit iudicium.

Appellant bonorum virorum iudicium, quàm in illiusmodi veris illis poenitentia suæ partibus, contritione & satisfactorio & feliciter versati sint. De confessione verò, & satisfactoriis, ut rebus nihili, aut non magni momenti, non admodum se rixatos esse: se nihilominus ipsam etiam confessionem retinere, propter absolutionem: quæ est, inquiunt, verbum dei quod de singulis auctoritatem diuinam pronunciat potestatem clauium. Cæterum enumerationem delictorum in confessione sentiunt diuino iure minimè necessariam: sed posse sacerdotem absolueri peccatore, quanuis peccata eius prorsus agnorat: modo tantum in genere confiteatur se peccatorem, & remissione peccatorum opus habere. Quanquàm pro simplicibus, examinanda conscientia eorundem gratia, & quo certius possint institui, probent confessionem eiusmodi, quam

enumerationē particularem peccatorum habeat. Apud scri-
ptores ecclesiasticos confitentur quidem haud infrequentē
mentionem confessionis recurrere: sed nō loqui illos de no-
stra hac confessione, quę enumerationem occultorum pec-
catorum habeat, sed tantū de ritu publicę pœnitentię. Qua,
quia lapsi, aut famosi recipiebantur, non tamen sine certis sa-
tisfactionibus, ideo illos confessionem fecisse apud presby-
teros, vt pro modo delictorum satisfactiones præscriberen-
tur iisdem.

Hęc fere summa est omnium quę de confessione, velut le-
gatores quidam, & tanquam ex tripode proferunt, In qui-
bus confutandis, si præter institutum hic paulo prolixiores
fuerimus, boni consulēt lector. Quādoquidem, non de re le-
gis, vt ipsi videri volunt, momenti, sed ex qua neglecta, salu-
tationem incurrimus, hic agi intelliget.

DE PECCATORVM CONFES-
sione demonstratur quę sit doctrinā
Euangelicę veritas.

Ostendimus supra vere pœnitentē fideliter, & libetē se
subdere, omnibus medijs, ac remedijs, quę pro obtinē-
da peccatorum remissione instituta à Christo intelligit. Intel-
ligit autem ex ipsis verbis Christi nobis esse necessarium, vt
ea remitti obtineamus sacerdotum suorum ministerio. Quā-
doquidem clarissimis verbis affirmat, non remissum coram
deo, quod ab illis retentum est, aut remissum non est. Intelli-
git quoq; datam iisdem hanc potestatem remittendi peccata
non quibilibet, aut ad suum ipsorum nudum arbitrium, sed
verē pœnitentibus. Et proinde, cum iudicio præuio: quo ex
modo pœnitentię prudenter discernāt, remittenda ne hæc
an verō retinenda adhuc peccata sint, vt calore salutaris con-
tritionis, nondum cōcocta sātis. Qua in re, sacerdos suo rite
sungi officio non posset, nisi peccator suū ipsi morbum ap-
pauerit, lepram animę suę detexerit, & se totum inspiciendū
præbuerit. Hanc esse certam, apertāq; veritatem lucis Euā-
gelicę, quam vt clarissimis nos verbis Christus docuit, ita pa-
trum comprobatur certa illa orthodoxę veritatis amissi, ca-
sona ab ini-
tholicę per orbem ecclesię, ab ipso sui initio, consensu ac sen-
tentiā. Quam orthodoxorum sanctorūq; patrum, diuersis
t iij

Ex Christi
verbis.

Ex catholi-
cæ per orbē
ecclesię

DE POENITENTIA.

ab initio seculis, diuersis orbis terræ cardinibus, scripta mi-
gno consensu cōprobant. Quod vt certo intelligas, & simul
quàm illud verum sit, quod tam confidenter pronunciat, ge-
clesiasticos scriptores, cū de confessione peccatorū loqui-
tur, nihil de nostra confessione loqui, sed tantum de ritu po-
nitentia publicæ, paucis demonstrandum est.

Et vt ex illo ipso seculo incipiā, quo sincera adhuc viget
Christi religio, Nam de posteriori seculo, vt non distincte
publicè receptam hanc sententiam, ita eius auctoritatem ni-
perinde tanti faciunt.

catholica Ille ter sanctus Leo, episcopus catholice ecclesiæ, ordo-
eius fidei xæ & sincere fidei assertor, (quibus ipsum elogij Caldo-
S. Leo te- nensis synodus exornauerat) ante annos vndecies centum
stus lucu- ad Theodorum Foroiulensem episcopū scribens: Multipli-
lentiss. cem misericordiam dei ita lapsibus subuenisse humanis, ut
mat, vt non solum per baptismi gratiam, sed etiam per pen-
tentia medicinam spes vitæ reparetur æternæ: sic diuina bo-
nitatis præsidij ordinatis, vt qui regenerationis dona violen-
sent, indulgentiam dei, nisi sacerdotum ministerio, nequeat
obtinere. Mediator enim, inquit, dei & hominū, homo Chri-
stus Iesus, hanc præpositis ecclesiæ tradidit potestatem, vt &
confitentibus actionem poenitentia darēt, & salubri satisfac-
tione purgatos ad communionem sacramentorum, per re-
conciliationis ianuam admitterent. Audis qd ille dicat: Leo
traditam potestatem ecclesiarum pastoribus, vt confitentibus
impartiantur reconciliationis gratiam, præscripta eisdem ac-
tione, modoque poenitentia. Quod autem non loquatur de
ritu poenitentia publicæ, & cōfessione, qualis in ea solet per-
agi, sed de poenitentia quæ cuique peccatori pro obtinenda
diuina indulgentia est necessaria, ipsa, vt audisti, eius verba
clarissimè loquuntur: dicens ita ordinasse deum suæ bonita-
tis præsidia, vt ab his qui regenerationis dona violassent, per
sacerdotali ministerio, indulgentia, & peccatorum remissio
obtinere nequeat. Potestatem autem illam remittendi pecca-
ta, à Christo datam sacerdotibus, ecclesiarum pastoribus, non
tamen remittendi quibuslibet, sed confitentibus. Insuper &
pertinere ad eandem illam eorum potestatem, quā à Christo
acceperunt, vt confitentibus actionem, & modum poeniten-
tia præscribāt. Sed hoc ad satisfactionem pertinet, de qua mox
tractabitur.

Iam & alterum, & ex alio orbis cardine, & dicto Leone ali *Eiusdem*
quam o vetustiorē, nec minus idoneum testem accipe, quod, *catholicæ*
quam diximus, de confessionis necessitate sententia, commu *per orbem*
nis catholicæ per orbem ecclesiæ sententia, & doctrina fue- *fidei etiam*
it, Augustinum, inquam, ex Africa. *D. Augu*

Hic capite. 11. 1. libro. 11. de visitatione infirmorū habet *stinus testis*
in hec verba. Sunt, inquit, quidam, qui sufficere sibi existi- *irre fraga-*
munt, si soli deo, cui nihil occultum est, quem nullius latet *bilis.*

conscientia, sua crimina confiteantur. Nolunt enim, aut eru-
desunt, seu dedignatur ostendere se sacerdotibus, quos ta-
men inter leprā & lepram descendere per legislatorē cōstituit
dominus. Sed nolo ut decipiaris opinione, quatenus cōfun-
dus confitetti Christi vicario, tabescens præ rubore, vel cer-
nicolus præ indignatione. Nam ipsius est humiliter subeun-
tū iudicium, quem dominus suum non dedignatur vicariū.
Ergo ad te venire roges sacerdotem: & fac ipsum conscien-
tiarū tuarū penitus participem. Erroneam autem esse per-
fessionem contrariam etiam argumentis confirmare pergēs,
hoc dicit testari sanam doctrinam, quod sacerdotis egea-
mus, qui inter deum, & nos mediator sit salubri iudicio. Alio
qui, inquit, & sub lege, & sub gratia. Ite & ostendite vos sa-
cerdotibus, responsum diuinum, quomodo cōsummaretur?
Confitemini alterutrum peccata vestra, quomodo comple-
retur? Et alio loco, ergo sine causa dictum est? Quæ solueri-
tis in terra, soluta erunt in cœlo. Ergo sine causa datæ sunt
claves ecclesiæ dei? Frustramus euangelium dei, frustramus
verba Christi, promittimus nobis, quod ille negat: nōne nos
decipimus? Quid hic dicturi sunt aduersarij? An de ritu pu- *Hæc per-*
blice penitentiæ, Augustinum hic loqui? An de confessione *pendant,*
eiusmodi, qua sacerdoti peccator diceret. Peccator sum, e *quæ D.*
geo remissione peccatorum, proinde dimitte mihi ea? Quid *Augusti-*
est ergo quod cōfessionem, quam ut necessarium exigit, af- *ni saculo,*
firmat adiunctam habere erubescētiā, ob quam, grauis de confes-
sione peccatoribus? An est quisquam qui se peccatorem confite *sionis ne-*
merabescit, quod de omnibus pronunciat diuinæ scripturæ *cessitate*
certa auctoritas? Quid est quod de occultis, & soli deo no- *fuerit do-*
tis, cōfessione detegēdis loquitur? Quid quod iubet, ut fa- *ctrina ca-*
ciamus sacerdotem conscientiarū nostrarū, penitus partici- *tholicæ ec-*
pem? Non iam interrogo, quanti illis sit Augustini auctori- *clesiæ.*

DE POENITENTIA.

tas, sed hoc cupio, quod mecum perpendant aduersarii, quicumque apud se in hac causa aliquod sunt prolatum iudicium, an credant Augustinum hac in re docuisse tunc se commissos Christi fideles, atque interim semper uiuentem Christi ecclesiam, sua somnia, sua inuenta, & non potius, qui ille didicerat in catholica ecclesia, doctrinam sanā & catholicam? Docet autem Euangelium dei, & uerba Christi fructu re se aliosque decipere, sibi promittere quod Christus, qui persuadent sibi & aliis, peccatorum quemuis remissionem consequi, qui non humiliter se submiserit sacerdotis iudicio, qui aut dedignantur, aut erubescunt se illi ostendere, suam peccata confiteri, suam conscientiam aperire. Qui & alia loca docet, ut non per nuncium, non per scripturam, sed ore proprio, peccata nostra confiteri debeamus sacerdotibus. Ut qui, inquit, per vos peccastis, per vos erubescatis. Erubescencia enim ipsa, partem habet remissionis. In hoc enim, quod per se ipsum dicit sacerdoti, & erubescencia uincit more offensis, uenia fit criminis. Multum enim satisfactio obtulit, qui erubescencia domans nihil eorum quae commisit nuncio dei denegauit.

Eiusdem catholicae fidei & doctrinae, ex eodem quidem saculo, sed ex diuerso orbis cardine, oriente nempe etiam Chrysostomum illum, testem accipe.

Hic Hom. 11. 1. in Matthaeum, habet in haec uerba: Confessio, inquit, peccatorum, testimonium est conscientiae timoris dei. Qui enim timet iudicium dei, peccata sua non erubescit confiteri, qui autem erubescit, non timet. Perfectus enim timor soluit omnem pudorem: illic enim turpitudine confessionis aspicitur, ubi futuri iudicii poena non creditur. Nunc nescimus, quia confessio peccatorum habet pudorem? Et quod hoc ipsum erubescere, poena grauis est? Sed ideo magis iubet deus confiteri peccata, ut uerecundiam patiamur pro poena. Haecenus ille. Quem puto, non dices sua somnia inuentaque docuisse commissum sibi populum, sed doctrinam, quamauerat vir doctissimus, & sanctus episcopus, catholicae Christi ecclesiae. Audis autem, ut intellexerit & docuerit, confessionem peccatorum, non esse positam in nostro arbitrio, sed praecipit a deo. Ideo, inquit, deus iubet magis confiteri peccata, ut uerecundiam patiamur pro poena, Nec fingere quod

chryso-
mus testi-
fio, inquit,
peccatorum,
testimonium
est conscientiae
timoris dei.

quam potest, eum loqui aut de confessione publica aut illa, quæ quis cātū diceret sacerdoti in genere, peccaui. Sed de ea quæ omni peccatori est necessaria, qualis publica non est. De ea item, quæ pudorem & verecundiam comites, vt necessarios, ita homini graues, habet, qualis illa generalis non est.

Eiusdē doctrinæ catholicæ testes sunt, ille magnus Basilius lib. de institutione monachorum. Et beatus Ambrosius lib. 9. g. Basilius. 11. de pœnitentia. Ambrosi. Hierony.

Subscribit eidem & ille (testis planè irrefragabilis) D. Hieronymus, qui capite. xv. 1. 1. in Ecclesiastē, habet in hæc verba: Si quem serpens diabolus occulte momorderit, & nullo conficio, eum peccati veneno infecerit, si tacuerit, qui percussus est, & non egerit pœnitentiam, nec vulnus suum fratri suo & magistro voluerit confiteri, magister ei prodesse non poterit: Si enim erubescit egrotus vulnus medico confiteri, quod ignorat medicina non curat. Hactenus ille: Vides autem qualem confessionem illi faciendam doceat, quem serpens momorderit in occulto, qui peccati veneno infectus est, nullo conficio: nempe talem, per quam hoc ipsum latens conscientie suæ vulnus detegit: non deo cui nihil occultum est: sed fratri & magistro sacerdoti videlicet, quem nobis Christus, animarum nostrarum constituit medicum denunciāns, nulli illi confessus uerit curationem minime recepturum. Vides illum clarissimè significare, confessionem necessario requiri ad pœnitentiam peragendam. Nec semel hoc dixisse contentus continuo ipsum repetit, & aliis verbis iterum inculcat. Si vulnus, inquit, suum fratri & magistro suo noluerit confiteri, ille cui à Christo data est medicandi, hoc est, peccata remittendi potestas, prodesse, ipsi non poterit. Si erubescit egrotus vulnus medico confiteri, quod ignorat, medicum non curat. Vides vt hîc doceat, non generalem illam, quæ tantum se peccatorem profiteretur, sed specificā vulnere conscientie detectionem: alioqui ipsum curari non posse pœnitentiae medicamento, & remissionis curatione, quā impartit animarum magister & medicus. Eam nempe, per quā, cordis intima, & quæ quis in secreto cordis sui, sola cogitatione perpetravit, aperit non deo, sed fratri, mortali homini: nō quicumque, sed magistro spirituali. Eiusmodi confessionem ille docet, & exigit, vt quis dignè pœniteat, & commissorum remissionem

DE POENITENTIA

remissionem possit percipere.

Imò quod non solum diui Hieronymi, sed etià Cypriani, sed etiam Origenis, imò Dionysii téporibus, hoc est, ab ipso continuo apostolis, vñtata in ecclesia fuerat, & exacta vñt necessaria, peccatorum, quátumuis occultorum, distincta, & non illa generalis confessio, idem ipsi luculentissimi testis

Eiusdem si sunt.

dei testis

Cyprian.

Cyprianus ille sanctissimus martyr & pontifex sermo. V. de lapsis, loquès de his, qui corde tantum lapsi sunt. Hic, quàmuis nullo sacrificij, aut libelli facinore constricti sint, quoniam tamen de hoc vel cogitauerunt. Hoc ipsum apud sacerdotes dei dolèter, & simpliciter confiteantur: ex omni sim conscientia suà faciant: animi sui pondus exponant: solatèrem medelam paruis licet, & modicis vulneribus exquirant: Et paulò post: Confiteantur singuli, quàs vos fratres, delictum suum, dum adhuc qui delinquit in seculo est, dñm admitti eius confessio potest, dum satisfactio & remissio per sacerdotem apud deum grata est. Hactenus ille annis circiter cétum quinquaginta, antequam illa Hieronymus scriberet. Quem audis docentem, sola cogitatione lapsos, hoc ipsum, apud sacerdotes dei dolenter, & simpliciter cōfiteri debere: & obsecrando exhortantem omnes, delictum quèque suum, dum tempus habet, dum remissio per sacerdotem facta deo grata est, confiteri. Nec putò te dicturum, hunc sanctum & doctissimum pontificem, sua hñc aut somnia, aut inuenta docuisse Christi fideles: sua auctoritate (quæ temeritas potius fuisset, & præsumptio) iisdem imposuisse hanc confessionem peccatorum occultorū sarcinam: sed hoc docuisse, quod habebat doctrina sana, quã didicerat in catholica ecclesia. Nos possunt hæc detorqueri ad ritum pœnitentię publicę: ad quod neque tunc, neq; nunc, obligatus est, aut fuit quisquã, ob solum cogitationis peccatum.

Eiusdē quo Ante hunc & Origenes ille, audi, quale confessioni ecclesiasticæ, qualis vsq; ad nos perduravit in ecclesia, perhibent *que testis* *Origenes.* testimonium.

In Psal. xxxvi. i. habet in hæc verba. Vide inquit, quid nobis edocet scriptura diuina. Quia oportet peccatum nō carere intrinsecus: fortassis enim sicut hi qui habent intus inclumescam indigestam, aut flegmatis humorē stomacho grauiter

& mollesse inniterem, si vomuerint, releuantur: ita etiã hi qui peccauerunt, siquidem & occultant, & retinent intra se peccatum, intrinsecus vrgentur, & propemodum suffocantur à phlegmate, aut humore peccati. Si autem peccator ipse sui accusator fiat, dum accusat seipsum, suum peccatum confiteatur, simul euomit delictum, & omnem morbi causam digerit. Tantummodo circumspecte diligentius, cui debeas confiteri peccatum tuum, proba prius medicum, cui debeas causam languoris exponere: qui sciat infirmari cum infirmante, flere cum flente: qui condolendi, compatiendique disciplinam nouerit: ut ita demum, si quid ille dixerit, si quid consilij dederit, facias & sequaris. Et si intellexerit, & prauiderit talem esse languorem tuum, qui in conuentu totius ecclesie exponi, & curari debeat, ex quo fortassis & ceteri edificari poterunt, & tu ipse facile sanari, multa hoc deliberatione, & satis perito medici consilio procurandum est. Hactenus Origenes ille. Quem docentem audis, quodcumque letale delictum in animi penetralibus latens, euomendum per confessionem, si modo peccatur sanari voluerit. Quod quandiu factum non est, miseram intus vrgeri & suffocari conscientiam. In cuius verbis, etiam hoc diligenter observa, quam clare distinguat confessionem publicam, & qualis in publica pœnitentia peragebatur, à priuata, quæ quotidie de omni letali delicto facienda est. Nam de priuata hoc nos admonet, ut circumspectius caute, cui credamus secreta nostra, ut antè probatus sit nobis medicus, cui exponamus languorem nostrum, quod sciat condolare & compati infirmitati alienæ. De publica verò docet, non facile, nec temerè ad ipsam veniendum esse: nec ipsi priuata priuata confessione apud sacerdotem peritum, & de eius matura deliberatione, & consilio: idque ob causas quas idem commemorat: videlicet, si peccatum eiusmodi sit, ut & tua correctio & aliorum edificatio, publicam tuam pœnitentiam requirere videantur: ut verbi gratia, publicè commissum homicidium: aut stupri, aut adulterij consuetudo notoria: ite si qui in persecutione suppliciorum aut mortis metu Christi nomen abnegarunt. Si qui seducti in schisma aliquod, aut hæresim, à catholica se diuiserunt ecclesia. In iis atque eiusmodi, tamen iuxta sententiam prudentis medici ac sacerdotis, cui secreta primum facta est peccatorum confessio, publica pœnitentia

*Nota quã
clare distin
guat orige
nes confes
sionem pœ
nitentiã
publicã à
priuatã.*

*Ob quas
causas sub
eunda sit
pœnitentiã
publica.*

*Eiusdem
fidei ex
doctrina
testis Dio
nysius.*

nitentia in conspectu totius ecclesiae peragenda, imponenda est, ut qui scandalizati sunt de notorio, & enormi peccato, emendentur de correctione & poenitentia.

Quin & ex B. Dionysij epistola ad Demophilum notandum clarissime est videre, eundem ritum confessionis fuisse qui adhuc observatur, visitatum fuisse etiam tunc in ecclesia, ita enim scribit inter cetera. Tu vero, ut tuae literae indicant, prociidentem sacerdoti impium (ut ais) atque peccatorem, nescio quo pacto contra ordinem disciplinae altaris, tu ce abiecasti: cum ille quidem verecundè, quod oportuit faceretur se ad peccatorum remedia quaerenda venisse. Neque exhorruisti insuper sacerdotem optimum lacerare conuictum miserabilem eum dicens, qui poenitentem atque impium iustificasset. Haecenus ille. In quibus verbis, hoc in primis notandum est, quod Demophilum grauiter arguat, quod cum in ordine sacerdotali non esset, contra ecclesiasticam disciplinae ordinem altitisset sacerdoti cum ante eum, poenitentia causa, peccator procideret, peccatorum suorum quaerenda remedia. Clarè indicans ecclesiasticam disciplinae ordinem, cum

*Eundem
tunc ritum
confessionis
fuisse, qui
adhuc ho-
die obser-
uatur.*

*Concludi-
tur ex pra-
missis con-*

*stare, eun-
dem qui
nunc est ri-
tum confes-
sionis clan-
culariae ex
christi con-
stitutione,
ab initio
fuisse in ec-
clesia.*

tunc, in poenitentia & confessione requisisse secretum. Deinde, & illud diligenter obseruandum est, quod scribit peccatorem ante sacerdotem procidisse, peccata detexisse, veniam eorumdem postulassee, eademque deinde fuisse remissa a sacerdote, cui Demophilus ille eam ob causam conuictum fecit, quod iustificasset impium: sed poenitentem, & peccatorum suorum remedium, remissionemque humiliter expetentem. Qui vniuersus, etiam nostratis confessionis, ut haecenus in ecclesia celebratur, ritus est.

Itaque si haecenus dicta vniuersa in vnum cõferas, non dubitabis eundem qui nunc est, ritum confessionis peccatorum clanculariae, ab ipsis ad nos vsque apostolorum temporibus visitatum fuisse in ecclesia, & ex Christi constitutione traxisse originem: qua in obtinenda peccatorum nostrorum remissione sacerdotum suorum nos subiecit iudicio & ministerio: quo illi erga nos fungi non possent, nisi confessione prouia. Cuius sententiae, velut catholicae doctrinae, ex omnibus ab initio saeculis, ex omnibus orbis terrae cardinibus, irrefragabilia testimonia protulimus, eorum quorum confessio fuisse in ecclesia, & membra praecipua nobis sententia certò indicat.

Cui non refragantur, imò apertissimè subscribūt Zozome *Que obli-*
 ti verba, quæ recitatur in Tripartita historia, vbi explicatur, *ciunt ut ex*
 quod sub Nectario (quod mox audies) Cōstantinopoli actū *zozome-*
 fuerat: vnde diuersæ sententiæ antistites, irrefragabile argu- *no, confir-*
 mentum aduersum nos se inuenisse existimant. *mare non*

Quoniam, inquit, omnino non peccare diuinum, & vltra *infirmare*
 humanam naturam esse cognoscitur: peccantibus autem, & *dictam sen-*
 penitentiam agentibus, veniam dari deus præcepit: qui ve- *tentiam.*
 ro confiteri refugiunt, maius peccatorum onus acquirunt:
 propterea visum est antiquis pōtificibus, vt velut in theatro,
 sub testimonio ecclesiastici populi, delicta pandantur: & ad
 hac rem, presbyterum conuersationis bonæ, seruantemque
 secretum, ac sapientem virum statuerunt: ad quem acciden-
 tes hi, qui deliquerunt, delicta propria fatebantur. Et ille secū-
 dum vniuscuiusque culpam indicebat & multam. Quod
 etiam hactenus diligenter in occidentalibus seruatur eccle-
 sia. Hactenus ille.

In quibus equidem verbis clarissime distinctam vides or- *Nota vt*
 dinationem diuinā ab ecclesiastica. Diuinam ordinationem *zozome-*
 requirere significat, vt peccantes per humilem confessionem *nus clare*
 peccatorum suorum recurrant ad penitentiam, aperte afir- *distinguat*
 mans, eos qui refugerent peccata sua confiteri, grauius onus *ordination-*
 peccatorum incurere. Quod minime esset, nisi ad confessio- *nē diuinā*
 nem peccatorū obligaremur. Et eam ob causam visum fuisse *ab ecclesia*
 antiquis pontificibus, super hoc edere ordinationem eccle- *sica, circa*
 siasticam, per quam, dei ordinatio impleretur decentius, & *confessio-*
 minori cum periculo confitentium: electis ad id muneris, *nem pecca-*
 presbyteris bonæ conuersationis, sapientibus & prudētibus, *torum.*
 & continentibus secretum. Qui non in suis ædibus priuatis,
 (ne hoc pretextu matronis, & virginibus machinari aliquid
 posset periculi) sed velut in theatro, & sub testimonio eccle-
 siastici populi, (quo abesset omnis mali, aut species, aut suspi-
 cio) cōfitentium peccata audirent, & salutarem eis pœniten-
 tiam iniungerent. Vides quā clare, his explicet, eūdem con-
 fessionis ritum, qui vsque nūc obseruatus cernitur per catho-
 licam ecclesiam, dudum ab antiquis pontificibus ordinatum
 fuisse, obseruatumque per vniuersam ecclesiā. Ab antiquis,
 inquit, pontificibus, velut in extremam antiquitatem, hoc
 ritum, cuius certum non inueniretur initium, vt dubitari
 non possit ab ipsis vsque apostolorum temporibus descen-

DE POENITENTIA.

disse. Quāquam Socrati, qui eodem loco citatur, visum fuisse eo tempore hoc retulisse initium, quo Nouatianorum heresis ab ecclesia damnata est: quod tamen apud nullum alium inuenitur scriptorem ecclesiasticum.

Vides insuper vt apertissimè loquatur de confessione publica, sed priuata, & eiusmodi per quā secreta peccata nostra panduntur sacerdoti, quando illi studiosè praeferantur sacerdos sciens seruare secretum: cui in eo quod publica confessione detectum est, nullus locus est. Fuisse tamen per totam quotidianam illam priuatamque, etiam aliam in vfu, solentem quandam, ac publicam confessionem, & poenitentiam, fatis ex Origene annotauimus. Ad quam pertinet, quae idē fatis citat Zozomenus, de eo modo poenitendi quem scribit etiam tum obseruari in Romana ecclesia, inuentus tamen Constantinopoli, aut Orientalibus ecclesiis, non ita vlitatum fuisse, sed tantum illam secretam, tamē publicè susceptam à presbytero, sub testimonio ecclesiae.

*Qua causa Nectarius Constantini-
polis antiquum illum confessionis ritum sustulerit, atque eundem reliquerit in populi arbitrio.* Nihil verò aduersus nostram hanc sententiam facit, quod eadem loco, ex eiusdem Zozomeni verbis subiectum, diligenter notant aduersarij. Morem illum publicum seruatum fuisse etiam Constantinopoli, vsque ad Nectarij tempora, à quo antiquitatis ea consuetudo illic antiquata sit, eo quod nobilissima quaedam mulier confessā presbytero, & accepta ab eo poenitentia, vt ieiunaret, de oq; sanctis operibus sumptuaret, dū ea occasione, aut praetextu, praeter morem saepe diutius moraretur in ecclesia, à diacono sollicitata, cum eodem concubuisse venisset in publicū. Qua causā, tumultuante & insensato populo. Nectarius amoto scelerato diacono, ex quorundā consilio, etiam populū, quod ad confessionem attinet, suae libertati, & cōscientiae dimisit. Hæc inquam nihil aduersus nos faciunt: quoniam non quid per catholicam ecclesiam, sed quid in vna Constantinopolitana ecclesia quorundam consilio, an satis sano, ipsi viderint, ab vno Nectario vt occurreret furori tumultuantis populi, factum fuerit, illic explicatur. Quod tamen nec ipsi Zozomeno visum est sanum fuisse consilium.

Zozomeni iudiciū de facto Nectarii. Quum, inquit, vt arbitror, minora peccata pro dolore confessionis, & subtilitate examinantiū perpetrarentur. Sed nec durauit diu ea libertas, aut licetia subsequētibus Nectarianis episcopis: à quibus antiqua catholicae ecclesiae cōsuetudo &

coleratio, etiā illic continuo rouocata, & exacta est. Quod *Nectarii* ex *Joannis Chrysostomi* (qui *Nectariū* cōtinuo subsequi mox reuocatus est) verbis quæ supra citauimus, luce clarius est cernere. *catum mo-* Proinde quanti facienda sit iis quibus sua salus cordi est, rem cōfessionis aduersariorum de confessione nuda assertio, aduersus *Chri-* sionis anti-
stis verba, & tot sanctorum orthodoxorumque patrum, imò, quum *ex-* catholicæ ab initio per orbem ecclesiæ consonantem sententiam, bonis omnibus, & qui à veritate prorsus auersi nō sunt, *Ex præ-* considimus ex his satis fore perspicuum. *missis con-*

Itaque quod dicunt aduersarij, cōfessionem quamuis *stare, quā-* tamen necessariam, retineri tamē à se propter absolutionem, *ti facienda* quam nobiscū videntur admittere, vt diuino iure necessariā, *fit aduersa* tamen non excludit necessitas articulus, si ita retinerent *riorum de* illi propter absolutionē, quod hæc sine illa non possit fieri, *confessione* iam hac de re inter nos conueniret. Sed ipsi hoc admitētes *nuda asser-* etiam necessitatē confessionis cogerentur admittere, vt sine *tio, damna* quam necessariā, nempe absolutionē assequi nō possemus. *ta orthodo-* Quomodo etiā nos, eius necessitatem tātum cōfitemur, hoc *xorum om-* nium, ex consequenti, & quia sine ea necessariam remissionem *nium, ex-* peccatorum sacerdotali ministerio assequi non possumus, *torius ab-* nō vero quod immediate, & directe à Christo præcepta sit, *initio eccle-* Sed quoniam non ita, nec eam ob rem cōfessionē retinēt, *sic senten-* velut ad absolutionē necessariam, sed solum tanquā vtilem, *tia.*

Et ob hoc tantum vtilem, vt instigui homines melius valeant, *diffidentius* est diametro. Ita enim homini docto, qui scit qui- *dem voluntatem* domini sui, sed non facit, nulla erit confes- *sionis utilitas.* Ita Christus nostro ipsorum, non sacerdotum *suorum, in remittendis* retinēdisque peccatis nostris, nos sub- *recullet iudicio,* & pars altera illa sacerdotalis authoritalis su- *per retinendis* quoque peccatis nostris, ab ipso frustra esset *addita.* Sed vt iam demonstrauius, orthodoxorum ab ini- *tio patrum,* & totius per orbem ecclesiæ sententia, hanc ad- *uersariorum* damnat sententiam, cui eo minus probabilita- *ti est,* quo minus vllō solido argumento subnititur.

Nec est verum quod calumniantur, nostra doctrina iniici *Calumnie* confitentis laqueos, qua integram peccatorum confessio- *depulsio.* nem exigimus. Nam interitatem illam non intelligimus ab- *soluere & simpliciter,* sed pro nostræ possibilitatis modulo. *Nec* grauem hanc sentit cōfessionis sarcinam, quisquis pec- *catum suorum* verè pœnitet.

Restat nunc de satisfactionibus pertractare, quæ non sunt pars, sed sequelæ quædam salutis pœnitentiæ.

Propositio De quibus proponenda prius est aduersariorum sententiæ, deinde explicanda doctrina quam de eis didicimus in catholica ecclesia, atque ita utrinque constituenda ob oculos, ut quiuis ille inter nos facile possit eertum profiteri iudiciū.

Aduersariorum de satisfactionibus sententia. In primis, satisfactionis nomen, ex antiquo iam dudum publicæ pœnitentiæ ritu nobis reliquum affirmant, cum nullo vestigio remanentis moris veteris, quo contentiones certa quædam faciendæ præscribebantur, quas satisfactiones appellat. De his se sentire, quod diuino iure, ad remissionem peccatorum necessariæ non sunt. Retinendam quippe suam illam de fide sententiam, quod ea cōsequamur remissionem peccatorum propter Christum, non propter nostra opera præcedentia, aut sequentia. Quorum nulla volunt ad placandum deum valere, de satisfactionibus, quas iisdem scripturæ accommodamus nos, minimè loqui, ut non ita nuper nati.

Imò, meram calumniā esse, quod detorqueamus scripturæ, quò non pertinet, Christum morte sua plenè satisfecisse pro peccatis nostris, non solum pro culpa, sed etiam pro pena, quam illis sumus meriti, hoc est morte æterna. Iuxta illud.

Ut præter illā contritionē suā, nullā à pœnitentibus punitionē pro peccatis exigat. Ero mors tua o mors. Adeò verò nullam à nobis pœnitentibus punitionem peccatorum exigī aliam, quàm contritionem, quam diuinæ iustitiæ satis puniri in nobis volunt peccatores. Vniuersos scripturæ locos, qui à nostris adducuntur, loquuntur de dignis fructibus pœnitentiæ: hoc est, mortificatione corporis peccati, & piis operibus, quæ nobis à deo præcepta sunt, quæ & ipsi confitentur veram pœnitentiam necessario cōsequi non vero de aliquibus operibus indebitis, aut vltro assumptis, aut nobis confitentibus à sacerdote impositis. Hæc sententia est aduersariorū hac de re sententiæ. De nobis sibi temere persuadent, quod doceamus opera illa pœnitentiæ, quæ pœnitentibus sub satisfactionibus titulo imponuntur, esse præcepta propter quod debeat peccatorū remissio: proinde doctri-

Quæ alia affingunt catholicis. nam nostram, doctrinā dæmoniorum appellant. Multa licet ne dicam impudenter, affingunt nobis alia, à nobis alienissima: multis conuitiis, parum memores Christianæ modestiæ, nos lacerant. Ad quæ conniuentes vniuersa, nostrā iustitiam, nos co-

explicabimus atque astruemus doctrinam. Cuius ubi veritas constat, aduersariæ quoque eadem euidencia constabit falsitas. Age igitur.

Duo nos habere certa præcipia, ex quib^{us} tanquã à Christo traditò necessario tenendũ & credendũ: aliquid certo demòstrari possit, nèpe, scripturã canonicã, & ecclesiasticę traditiõis regulam, & supra & alibi, copiosius demòstrauimus. Ex quoque in pœnitentiæ doctrina, de peccatorum satisfactiõibus, quid tenere & sequi debeamus, nunc inquirendum est.

In primis non esse rem tam facilem, tam perfunctoriam, quæ ab eo qui se multis grauissimisque sceleribus commaculauit, à deo exigitur, quo eidẽ remittat, non solum offensam, sed etiam omnem pœnam commertam, quàm est aduersariorũ illam contritiõ, hoc est, terrores, metus, timoresque cõtritionis impetranda, hoc est, gehennam metuentis agnitiõis peccatorum plene remissiõis. Deinde & hoc intellexisse sanctos, imò fideles ab initio se ab initio fideles oēs, etiam remissionem, peccatum dimitti: sed secundum rationem eius, etiam punitionẽ illi deputari, vniuersa veteris scripturæ testatur autoritas. Testatur in primis humani generis miseria, in quam parentes illi nostri per peccatum suum inciderunt, quam æquẽ, remisso peccato, tot annis perferre debuerunt. Testatur Moyses & Aaron, qui ad aquas cõtradiõis offendentes dominum, quod eidem, non tam fidenter quã debebant, dederũt gloriam, tametsi eius offensẽ mox remissionem obtinuerint, pœnam tamẽ offensæ etiam post remissionem perferre debebãt. Testatur horum soror Maria, quæ detractiõis in Moysen: etiam post remissum peccatum, septem diebus septem, pœnam perferre debuit. Pro qua Moysi deprecanti respondit dominus. Si pater eius spuisset in facie illius, nõne debuerat salutem septem diebus rubore suffundere. Testatur deus in vnũ illo veteri populo: primũ, post peccatum consilari adoratiqũ vituli. Cui & si pœnitenti, & deinde luctuqũ pœnitentiam demonstranti, Moysẽ sua ora-

Explicatio doctrinæ catholicæ de satisfactiõibus.

Aduersariorũ illam contritiõem impetranda, hoc est, gehennam metuentis agnitiõis peccatorum plene remissiõis.

Deinde & hoc intellexisse sanctos, imò fideles ab initio se ab initio fideles oēs, etiam remissionem, peccatum dimitti: sed secundum rationem eius, etiam punitionẽ illi deputari, vniuersa veteris scripturæ testatur autoritas.

DE POENITENTIA.

tionem impetrasset commissi remissionem & veniam, attamen
subiuxit dominus: Ergo autē in die ultionis visitabo & hoc
peccatum eorum. Deinde & in ea eiusdem populi increduli-
tate & rebellionem, qua detraxebant post reuerfos explorato-
res terrae promissionis, eādem ingredi. Qua cum grauissime
offensus deus eidem minitaretur exterminium, ad eiusdē po-
nitentiam, & Moysi instantissimam orationem, remisit eus-
dem illi peccatum, non tamen etiam post remissionem impi-
nitum. Dimisi, inquit, Moysi iuxta verbum tuum, vno ego
& implebitur gloria mea vniuersa terra; attamen omnes ho-
mines, qui viderunt faciem meam, & signa quae feci &c. non
videbunt terram pro qua iuraui patribus eorum.

Denique testatur & ille David, misericordem equidem
dominum, & quacunque hora agnoscenti cōfidentique pec-
catum suum, & confugienti quē ad eius misericordiam, ipsam
ipsam pararam offerre: non tamē, quamuis post veniam im-
punitum peccatum dimittere. Itaque dixi, inquit, confitebor
aduersum me iniustitiā meam domino, & tu remisisti impe-
ratem peccati mei. Nihilominus gemitibus ac lachrymā &
vigiliis etiam post veniam, carnem suam maceravit, & affli-
xit. Proinde, postquam corde contrito ac humili confite-
tur peccatū suum domino, ac supplex veniā posceret, audiuit
per Natham prophetam: Dominus quidē transtulit peccatū
tuum, non morieris verū tamen quia blasphemare fecisti mi-
nicos nomen domini propter verbum hoc, filius qui manu
est tibi morietur. Ad hæc non recedet, inquit, gladius de do-
mo tua in sempiternum. Insuper & hæc dicit dominus: Ecce
ego suscitabo super te malum de domo tua, & tollam vno
res tuas in oculis tuis, & dabo eas proximo tuo &c.

Rursus idem, Cū animaduertisset se offendisse deum in-
numerando populo, dixit ad dominum: Peccaui valde in hoc
facto, sed precor domine vt transferas iniquitatem seruī tui
quia stulte egi nimis. Quid igitur existimas: an hic misericor-
diæ suæ oblitum dominum, vt agnoscenti cōfidentique pec-
catum suum, & de eo poenitenti ex animo, & corde humili
contrito quē veniā poscenti, nō ignorauerit? Audi tamē quid
subiungat scriptura: Venit Gad Propheta ad ipsum dicens:
Hæc dicit dominus. Trium tibi datur optio: elige vnu quod
malueris ex his. Aut septem annis veniet tibi fames in terrā
tua, aut tribus mēsis fugies aduersarios tuos, & illi te per-
sequentur.

bam enim: Quis scit, si forte donet eum mihi dominus, & uiuat infans? In poenam peccati sui praedicta erat illi mors sua. Sperabat nihilominus eam ipsam poenam, per infirmitatem illam poenam, se posse auertere. Quod tamen si ibi non obtinuerit, quod immutabili decreto hoc ipsum à deo constitutum fuerat, obtinuit nihilominus in alio. Siquidem, cum ob peccatum numerati populi, etiam postquam eius poenitentia ex animo, & contrito, humilique corde pro eius uenia impetranda se conuertisset ad dominum, in eiusdem punitionem daretur illi ex tribus optio, fames septennij, bellum trimense superatibus hostibus, aut pestis tridui, & hanc potius elegisset, quae inter regem & plebem ignorat differentiam, tantum afflixit seipsum, ut eius respectu deus cum unius diei uindicta contentus fuerit. Proinde, cum angelum videret cadentem populum, ita dixit ad dominum. Ego sum qui peccaui, & ego inique egi, isti, qui oues sunt, quid fecerunt? Vertatur ergo manus tua contra me, & contra domum patris mei. Quia Dauidis poenitentia mox cessauit plaga, quae alioqui triduum constituta fuerat.

Ut clare intelligas, poenam, aut temporariam illam punitionem, quam pro dimissis nobis peccatis deus constituit, non esse irremissibilem, sed auerti posse: si nos ipsos, ieiunio, fletu, & asperitatibus aliis afflixerimus, & iusti, fauerique iudices in nos ipsos extiterimus: si insuper misericordiae in

Cōsona orthodoxorum proximos operibus, magis, sedulo, diligentius, & praeter debitum institerimus.

sententia. Habuit proinde sanctorum, orthodoxorumque omnium, alios esse & catholicæ ecclesiae doctrina ab initio, alios esse fructus deignos, poenitentiae, qui exiguntur, & requiruntur à peccatoribus, suorum peccatorum vere poenitentibus: alios uero poenitentiae, alios fructus bonorum operum, secundum dei mandata: qui ex fructus non guntur à quibuslibet, & perpetuo. Utque vere & digne poenitentiae. Et nitens, etiam licita alioqui pleraque sibi interdicens, & quā diuer debita, hoc est, ad quae alias non obligaretur, sibi imperatam oēs poenitentiam, fligendo, suo conditori satisfacere debeat. Quod ut uerius ab illa admodum intelligas.

uersario. Beatus ille Gregorius catholicae ecclesiae Episcopus (ut ab illis, doceat. hoc incipiamus, & inde per omnes orbis cardines, omnia in Gregorius te ipsum saecula percurramus ad initium) explicans illud Be-

piis, facite ergo fructus dignos pœnitentiæ. Notandum est inquit, quod amicus sponsi non solum fructus pœnitentiæ sed dignos fructus pœnitentiæ, faciendos admonet. Aliud nã quod est, dignum fructum facere, aliud dignũ pœnitentiæ fructum facere. Vt enim de pœnitentiæ dignis fructibus loquamur, sciendum est, quod quisquis illicita non commisit, huic iure conceditur, vt licitis vtatur sicque pietatis opera faciat, vt tamen, si noluerit ea quæ mundi sunt, non relinquat. At si quis in fornicationis culpam, vel fortassis quod grauius est, in adulterium lapsus est, tanto à se licita debet abscindere, quanto se meminit, & illicita perperrasse. Neque enim par fructus boni operis esse debet, eius qui minus, & eius qui amplius deliquit, & cætera. Et rursus. Cogitandum summo opere vt qui se illicita meminit commississe, à quibusdam etiam licitis frudeat abstinere, quatenus per hoc conditori suo satisfaciatur, vt qui admisit prohibita, sibi met abscindere debet & cõcessa. Hæc ille Gregorius.

In eadem sententiam D. Augustinus eadem Baptistæ verba tractans. Sunt, inquit, digni fructus virtutum, qui non suffiunt pœnitentibus. Pœnitentia enim grauiore expostulat. Ex libro de vera & falsa pœnitentia, prolixè exequitur, qui sunt illi fructus digni pœnitentiæ: affirmans pœnitentem à multis licitis abstinere oportere, qui per arbitrij libertatem pleraque commisit illicita.

Chrysostomus eadem illa verba præcursoris explicans, facit, inquit, fructus dignos pœnitentiæ. Quo autem modo digne fructificare poterimus? Si vtique peccatis aduersa faciamus. Aliena rapuisti incipe donare iam propria. Longo tempore es fornicatus? à legitimo quoque vsu suspendere coniuugij, ac perpetuam continentiam sæpius paucorum castitate carum meditare. Iniuria quenquam vel opere vel verbo affecisti? refer benedictionis verba: conuiuijs te percutientes, tunc officijs, nunc beneficijs placare contende, &c. Delitus tace ac temulentia diffuebas? ieiunio, & aquæ potu vtrumque compensa. Vidisti impudicis alienum decorem oculis? remaniam iam omnino non videas. Et hom. iij. de pœnitentia. Pœnitentiam, inquit, exhibuit Dauid, ita dicens: Lauabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis stratum meum rigabo. Et olim patratum peccatum, post tot tempora, quasi nuper accidisset, lugebat, &c. Pœnitentem nunquam oportet

DE POENITENTIA.

peccatum obliuioni tradere, sed deum quidem rogare, ne-
ius meminerit. Si nos eius meminerimus, deus eius obliuio-
tur. A nobis ultionem sumamus, nos ipsos accusemus, ita pla-
cabit iudicem.

*Quā mul-
tū nobis re-
stet expian-
dum etiam
post remis-
sionē obte-
tam pecca-
torum.* Vides quid, quantumue nobis restet expiandum, etiam
post remissionem peccatorum, ex ipsius Davidis exemplo,
qui iam olim dimissum peccatum, tam longo post tempore,
tam longo & assiduo fidelium lachrymarum imbri ablu-
bat. Vides alios esse fructus dignos nouæ vitæ, alios fructus
dignos poenitentiae. Vides poenitentem à multis abstinerere
portere, quæ sunt aliis concessa & licita: & contra, multa
ibi imperare debere, ad quæ non obligantur alij. Vides deni-
que, ut de se ipso vindictam sumere debeat, si diuinam vltio-
nem, aut in hac vita, aut post hanc vitam longe grauiore,
lit effugere.

Ambrosi. In hanc sententiam eadem illa de dignis fructibus poen-
itentiae præcursoris verba exponit B. Ambrosius. Proinde &
in epistola ad corruptam quandam, qua eandem ad poeniten-
tiā excitat, & veræ poenitentiae formam tenoremque præcipi-
bit, inter cætera, habet in hæc verba. Tu, inquit, ipsa propi-
facti iudex esto crudelior. In primis, omnis cura vitæ huius
interimenda tibi est, &c. Deinde, lugubris tibi accipienda est
vestis, & mens, & membra singula digna castigatione puni-
da. Amputentur crines, qui per vanam gloriam occasiones
luxuriæ præstiterunt. Defluant oculi lachrymas, qui macula
non simpliciter aspexerunt. Palle scat facies, quæ quondam
ruit impudicæ. Denique totum corpus incuria maceretur
nere aspersum, & opertum cilicio perhorrescat: quia male
ibi de pulchritudine placuit. Cor verò sit liquefcens sicut ca-
ra, ieiunijs inquietans seipsum, & cogitationibus ventilaris,
quare sit ab inimico subuersum. Sensus etiam crucietur, quia
in membra corporis cum dominationem haberet, malo celsi
imperio, &c. Peccator ergo si sibi ipsi non pececerit, à deo
illi parciatur. Et si futuras poenas gehennæ perpetuas, in hoc
paruo vitæ spatio compensauerit, seipsum ab æterno iudicio
liberat. Grandi plagæ, alta & proluxa medicina opus est.
Grande scelus, grandem habet necessariam satisfactionem.
Hactenus ille.

Intelligunt puto aduersarij, quàm sit huius orthodoxi san-
ctissimi que Episcopi, quemadmodum & superiorum con-
nium,

nam, de vera salutarique pœnitentia, atque eius dignis fructibus, diuersa ab eorum sententia. Quam tamen suos, nō vt suam, sed vt catholicam sententiā docuit, & interim Christi fideles omnes docere nō cessat. Quam illi non sufficiat, ipso rum illa contritio: hoc est, terrores conscientie qualitercun que incusi, cum fide, qua reliquum vniuersum Christo com mittamus: vt qui pro nobis abunde dependerit: sed aliud à nobis requirat & exigat: vtque & ipse intellexerit, etiā post quamcūque contritionem dignam, vel vltionea in nos seue rante & castigatiōe pro peccati gravitate, aut certe grauio rindigna vltione illud ipsum expiandum fore: vtq; scelus grā de grandem satisfactionem necessariam habeat.

Eadem orthodoxus illi Hieronymus, vt certam catho licę ecclesię sententiā, vbique inculcat: & vt ex multis lo ciis eius vnum & alterum proferam. In Malachiam habet in hæc verba. Qui peccator est, & quę propria conscientia mor det, cilicio pœnitentię accingatur: & plāgat tam sua delicta, quam populi: atque iterum ingrediatur ecclesiā, de qua egressus fuerat: & cubet in sacco, vt præteritas delicias, per quas deum offenderat, vitę austeritate compenset. Nō suffi cit huius (vt vides) illa aduersariorum contritio, cum eorum dem fide, qua cetera committunt deo, & expectāt à Christo imo opera pœnalia, vitę austeritatem, & carnis afflictionem, velut recompensam quandam & satisfactionem etiā pro di missio per veram cōtritionem peccato exigit. Effert proinde Paulam suam sanctam mulierem, quam vere Christianęque

Hierony.

*Paula ve
re christia
næ senten
tia.*

carule, sensisse, & fecisse commemorat. Turpanda est facies, quam contra dei præceptum purpurissa, cerussa, & stibio sa pe depinxit. Affligēdum corpus, quod multis vacauit delitiis. Longus risus, perpeti fletu compensandus est. Mollia lintea, & serica preciosissima, asperitate cilicij cōmutāda sunt. Ego sane cū istorum vere Christianorum hominum ve re Christianum sensum mecum perpendo, non solum aduer siorum, sed etiam nostrorum plerorumque cogor dānare sententiā. Qui docent quidem satisfactionem in pœnitētia, sed frigide de ea loquuntur: exigua, imò pene nullā exigunt: nec hominibus distractionem, qualis re vera est, proponūt & operantur: olei tantum lenitatem, non vini acrimoniam infun dētes viceribus. Quę dum ob hominum delicatam mollitiē curare ad viuum reformidant, (quemadmodum in ægro

Cyprianus

torum perniciem nimis indulgentes, aut certe imperiti meli-
ci) non curant, sed periculose corrumpunt vlcera. Id quod ille
Cyprianus etiam suo tempore à plerisque factum toties queri-
tur. Qui si nostros mores, nostram frigiditatem, negligentiam,
securitatemque; cerneret, quid non diceret? Hic ser. V. de lapsis
quosdam arguens, falso errore, & pestifera quorundam do-
ctrina persuasos, fidem redintegratam his qui lapsi, aut in fe-
de, aut in confessione fuerant, cum cordis contritione, & re-
uersione, ad deum, sibi sufficere. Agite, inquit, poenitentiam
plenam, dolentis & lamentantis animi probate necessitatem, nec
vos commoveat, quorundam aut error improvidus, aut timor
vanus, qui cum teneantur in tam grandi crimine, percussu
si sunt animi cecitate, ut intelligant peccata nec plangant, &
post pauca, Pacem sibi ultro nemine dante præsumpserunt
falsa pollicitatione seducti, & apostatis, & perfidis iunctu-
rorem pro veritate sumpserunt, communem non communi-
cantium ratam ducunt, hominibus contra deum credunt, quia
contra homines deo non credunt. Eiusmodi, inquit, homines
quantum potestis, effugite: perniciosos contagibus adhaerentes,
salubri cautione vitate. Nam sermo eorum sicut cancer
serpit: colloquium, sicut contagium, transilit; noxia & vena-
nata persuasio, contagione ipsa peius interficit. Illic enim poe-
nitentia, quæ satis facit, superest. Qui autem poenitentiam cri-
minis tollunt, satisfactionis viam claudunt, ita fit ut dum re-
meritate quorundam vel promittitur salus, vel creditur, ipsa
veræ salutis adimatur.

Notâ le-
ctor ut Cy-
prianus ad
uersarios
doctrinam
graphice
explicau-
rit, & quid
de ea sen-
serit.

Quibus verbis an aduersarios nostros graphice, ac pen-
ad viuum exprimat, ipsi secum sapienter perpendant. Nihil
sanè dubium nullum videtur, nec fore putovlli quisquis veni-
tati non prorsus clausit oculos. Ad hoc velut ad notorium
inconueniens, eos qui à peccatoribus & lapsis præter sanam
rectamque fidem in deum, & cordis contritionem reuersionem-
que ad eundem, haud aliam requiri asseriebant poeniten-
tiæ actionem, deducit, quod satisfactionis viam tollant. Hi,
inquit, satisfactionis viam tollunt, atque ita fit, ut spem veræ
salutis adimant. Quod cum aduersarij nostri aperta fronte
faciant, docentes Christum satis dependisse pro nostris om-
nium peccatis, à nobis verò nihil requiri, præter suam illam
informissimam contritionem, hoc est, terrores vndeunque
aut qualitercunque incussos conscientie agnito peccato, &
fidem

idem qua credimus nos donari à Christo iustificationis gratia & salute tantum, quia hoc credimus, nec aliam pro peccatis nostris à nobis punitionem deum exigere, quàm eam quæ in eiusmodi illa contritione est, satisfactionem verò non solum tollant, sed rideant, explodant, exhibent. Ita ut eorū corruptus dicere non dubiret se vehementer odisse, & sublatum cupere hoc vocabulum, satisfactio, quod affirmat periculosum sensum habere, quasi deo quisquam possit pro vilo peccato satisfacere. Hæc, inquam, cum aduersarij aperta fronte doceant, nemo Christianus cui mens excæcata non est, nõ cõstissime intelligit, quo loco gloriosus Christi martyr, & doctissimus Episcopus, eosdem habeat, & Christi fidelibus habere doceat: nempe eiusmodi, quos debeamus velut præsentem contagiosamque pestem fugere, ut quorum etiam contactus perniciosus sit, & sermo, cancri instar, depascentis mentis vitalia colloquium, contagium, imò quorum venenata periculis ipsa contagione peius interficiat. Nunc audiant, quidem ille, & quàm diuersam Christi fideles pœnitentiam ab illa ipsorum doceat.

Vos verò, inquit, fratres, quorum timor in deum prout est, & in ruina licet animus constitutus, mali tamen sui memor, pœnitentes ac dolentes peccata vestra perspicite, grauissimum conscientia crimen agnoscite: ad intelligentiam delicti vestri oculos cordis aperite, nec desperantes misericordiam dei, nec tamen iam veniam vendicantes. Quàm magna deliquimus, tam grauius desileamus. Alto vulnere, digressus, & longa medicina non desit. Pœnitentia, crimine minor non sit, &c. Orare oportet impensius, & rogare, diem lustrum transigere: vigilijs noctes & fletibus ducere. Tempus omne lacrymosis lamentationibus occupare: stratos solo ad hærere cineri: in cilicio volutari & sordibus: post indumentum Christi perditum, nullum iam velle vestitum, post diaboli cibum, malle ieiunium. Iustis operibus incumbere, quibus peccata purgantur. Eleemosynis frequenter insistere, quibus à morte animæ liberantur. Tandem concludens sermonem: Qui sic, inquit, deo satisfecerit, qui pœnitentia facti sunt, qui pudore delicti, plus virtutis & fidei, de ipso sui lapsum dolore conceperit, exauditus, & adiutus à domino, quam contristauerat nuper lætam faciet ecclesiam. Hæc ille non minus eruditione & doctrina verè Christiana, quàm sancti-

Quam diuersam, ab illa aduersariorum, pœnitentiam docent.

monia

Quo respe monia insignis, gloriosus Christi martyr & pontifex. Quo
xerint san bus non absimilia libro de poenitentia inuenies. Breuiter o-
Et orthodo mnium orthodoxorum ab initio inuenies hanc consensio-
xique oēs doctrinam & sententiam.

docētes tā Quos tamen omnes, eiusmodi tam operosam, tam viam
operosam, ardentemque, & tam diuturnam pro grauioribus illis crimi-
ac diutur- nibus poenitentiam docentes & exigentes, hoc agere, & ex-
nā pro pec gisse existimamus, non quod misericordiae dei moras volue-
catis poeni- rint praescribere & tempora: quo minus etiam quacunque ho-
rentiam. ra peccator ex intimo cordis vere contriti humiliatq; pro
peccatis ingemuerit, & ad ipsum supplex conuersus fuerit, ut
neget, aut differat suam gratiam: sed quod intellexerunt da-
uinam nihilominus iustitiam, etiam pro remissis peccatis, se-
cundum eorundem magnitudinem (quemadmodum paulo
superius etiam ex diuinis scripturis clarissime demonstra-
mus) punitionem exigere, quam ipsa ad nouissimum quada-
tem exactura sit, nisi ipsi nos, in nosmetipsis eandem extor-
rimus, aut charitatis feruore, & operibus pietatis impet-
mos, eius remissionem obtinuerimus.

Ab initio Qua in re, ne si nostro vniuersum hoc committeretur atri-
hoc habuis tio, torperemus desidia, & nostrae salutis negligetiores in-
se doctrinā deremus in horrendas manus diuinæ iustitiae, hoc ab initio
ecclesiae, vt toto orbe recipit doctrina catholice ecclesie, vt ecclesiarum
sacerdotes praepositi, aut pastores, peccatoribus sua ipsis peccata confe-
confitenti- tentibus, & eorundem remissionem quaerentibus, actionis po-
bus, ad gra ni-entiae darent, & ad grauitatem peccati satisfactionis mo-
uitate pec- dum praescriberent, cui humiliter ac fideliter se tenebatur
catorū, sa- submittere, & se ponere prorsus (vt Augustini verbis hoc di-
satisfactiois cam in sacerdotis iudicio: nihil sibi reseruantes sui, sed parti-
modū pra- ti eo iubente etiam cum desiderio & gaudio, omnia facere,
scriberent. quae pro saluanda vita corporali non grauarentur facere. Si-
mul nos admonens, & ante oculos ponens, quam sit plenum
damni & periculi, eiusmodi satisfactionem procrastinare, &
differre dum nos mors praecoccupet, humilem illam subiectio-
nem sacerdotis iudicio, & libentem, volutariamque imple-
tionem satisfactionis, sibi tempus in finem vitae suae constituit,
quem periculose ignorantia humana concludit: vt ad pauci-
rum horarum se referret incertum. Et cum possit plenam sa-
tisfactione indulgentiam promereri, illius temporis angus-
tias eligat, quo vix inueniat spatium, vel confessio poeniten-
tiae, vt

reconciliatio sacerdotis.

Deinde, quo & illam ipsam procrastinandi licentiam ab-
sunderet, & nostram negligentiam, tarditatemque; illam peri-
culosam, velut calcariis quibusdā excitaret, nec prorsus re-
stitueret in nostro arbitrio, quando liberet per sacerdotale
ministerium, peccatorū nostrorum salutifera remedia quere-
re, salubriter ordinavit sancta mater ecclesia, ut saltem semel
quotannis quilibet Christi fidelis, iā rationis compos, se sub-
stat salutarī poenitentia, peccata sua confiteatur suo parro-
cho, & sacerdoti: & impositam sibi poenitentia satisfractionilq;
adionem pro viribus adimplere studeat, absolutionemque; sa-
cerdotalem obtinere mereatur.

Ex his, & quid ex diuinarum scripturarum autoritate, & Peroratio,
quod ex catholica ab initio ecclesie (quæ ex aquilam, quas de peccato
multis, congregatione consensu, & concordia sententia indu-
bita est) de peccatorum satisfractionibus tenendum sit, cui-
dem factum existimo. Aduersus quæ cum aduersarij nihil
quam nuda sua somnia, absque vlla scripturarum autoritate
sua demonstrationis euidencia, vllō argumentorum pōdere
proferant, securi sumus de omnium bonorum in hac cōtro-
uersia iudicio. Nisi quis dubitare possit, hos ne simpliciter af-
firmantes aliquid, an illos, docentes consonam catholicæ ec-
clesiæ doctrinam, etiam diuinarum scripturarum autoritate
suā dūtilimam, sequi sit tutius.

Non docemus, quod illi nobis falso affingunt, opera illa
poenitentia, quæ sub satisfractionis titulo poenitentibus imponū-
tur, esse precium, propter quod debeat peccatorum remis-
sio, aliud nullum eius precium, quam vnum Christū, eius
sanguinem, passionem & mortem, agnoscimus. Nec ignora-
mus eundem, quod ex ipso est, dependisse abūde pro pecca-
toribus mundi, & ea quoties remittuntur, nobis remitti gra-
tiam, illius precij intuitu. Attamen deum non ita sim-
pliciter ea cuique remittere: sed exigere etiam in nobis, & à
nobis pleraque: in primis fidem: deinde ex fide peccatorum
admissorum poenitentiam: ad hæc, cōuersionem ex sincero
corde ad ipsum, cum obtinēda ab eo veniæ fiducia. Ita quo-
que, etiam postquam ea remisit, temporariam nihilominus pro
sibi punitionem exigit. Quam tamen, humiliter ac fide-
liter suscepta expletāque à sacerdotibus suis iniuncta nobis
poenitentia, etiam ille ignoscit misericorditer, & exi-
gua

*Quæ eui-
denter fal-
sa affingū-
r catholicis.*

qua castigatione hinc ita suscepta, etiam pro magna, qui duo, qui exacturus esset, contentus est.

Nos, inquit, dicimus de satisfactionibus canonicis, nuper natis, non loqui scripturas, quæ eisdem accommo-
dantur à nostris. Bene habet, ut sciamus à quibus ista dicantur. Sed qui estis vos, quibus aduersus prædictos, quos produ-
mus testes, debeamus credere?

Quandoquidem illæ nuper natæ sunt, inquit.

Sed etiam hoc vos dicitis, sed non demonstratis, & nos
tra clarissime demonstrauimus, etiam B. Cypriani tempo-
ribus fuisse vñtatas in catholica ecclesia; neque tunc nascen-
tur, sed docebatur ab orthodoxis & catholicis Episcopis, ut
Christi fidelibus necessaria.

Nisi forte in vocabulo (canonicis) nobis moliamini
dias. Nos canonicas satisfactiones intelligimus, quæ ad eccle-
siarum præpositis, aut sacerdotibus, quibus id cõmmissum est,
imponuntur pœnitentibus, & sua peccata confitentibus, per-
rundemq; remissionem quærentibus, sacerdotali ministerio.

In quibus imponendis, quæ certius agerent, editi fuere etiam
in ipso ecclesiæ initio, canones quidam, quos pœnitentes
vocat, certis quibusdã criminibus grauioribus, præscriben-
tes, & tempus, & modum, formamque peragendæ satisfac-
tionis, & pœnitentiæ. Qui post, quando in multorum cordibus
refrigit fides, & charitas, & elanguit vigor illæ discipline ec-
clesiasticæ, & ne ea pœnitentiæ seueritas, molles & languida,
nec satis magnam salutis suæ curam agentes, prorsus abster-
ret à salutari pœnitentia, oblitterati sunt, & vniuersum hoc
sacerdotum iudicio, & arbitrio relictum est. A quibus tamen,
quod minus sit, deus nõ negligit: sed vel in hac vita immensis
flagellis, vel post hanc vitam in igne purgatorio ad nouissi-
mum quadrantem exigit.

Et hæcenus de pœnitentia, & quæ ad eam pertinent, al-
terariorum & nostra, quæ in catholica ecclesia hæcenus ad-
dicimus sententia, mihi satis explicata videtur, de eadem
cure subituri bonorum omnium iudicium.

De numero

Ut sua sen-
tentia im-
pudenter
statuant
aduersus
orthodoxo-
rum omniū
sententiā.

satisfactio-
nes canoni-
cæ quæ di-
cantur.

Canones
pœnitentiæ
les aliqui
simi et
quare nunc
oblitterati.

Peroratio
de tota cõ-
trouersia.

DE NVMERO

ET VSV SACRAMEN

torum in vniuersum, Con-
trouersia decima.

Athenus patribus nostris in ecclesia placuit, à quibus tamen absque certissima atque irrefragabili ratione recedere, nobis tutum non videtur. Haecenus septenario numero celebrata in ecclesia sacramenta didicimus, Baptismum, Confirmationem, Pœnitentiam, aut Absolutionem, Eucharistiam, Ordinem, Matrimonium, Vnctionem extremam. Neque id nuper

sacramenta
septem ha-
tenus ce-
lebrata in
ecclesia.

Sacramen-
tū signū ef-
ficax à
Deo institū-
tū, ad signi-
ficandū diu-
inā in no-
bis opera-
tionis certū
effectum.
Baptismus
confirmatio
Absolutio.
Euchari-
stia.

supplisse, sed multis retro seculis, magno consensu, per vniuersam ecclesiam ita doctum, ita creditum absque vlla questione, & controuersia, fuisse ab omnibus. Sacramenta autem, ut hoc numero proprie contineantur, haecenus intellexerunt omnes signa efficacia quædam, à Deo ad hoc instituta, ut si præstarent in nobis certum quendam diuinæ operationis, & gratiæ effectum, qui signis illis nunquam deest: nisi quid esset aut obstit, in iis qui vtuntur eisdem. Baptismum, ablutio nem à peccatis, & ciuitatis ac militiæ regni Christi, characterem, inaugurationem quæ quendam: Confirmationem, spiritus sancti, singulari quodammodo inhabitationem: quo Christi miles ad perferendos huius militiæ spiritualis labores, à pericula reddatur confirmator, & magis intrepidus: Absolutionem, remissionem peccatorum, quibus in baptismo acceptam maculam innocentiae tunicam: Eucharistiam, animæ nostræ velut nutritionem, vegetationem quæ quædam, & pinguedinem, insuper & singularem quandam ac vel substantialem (ut orthodoxi patres loquuntur) vniionem cum Christo, cum communicatione plenitudinis, quæ in eo dem

Ordo. dem exundat diuitiarum suæ gratiæ: Ordinem, gradum in hierarchia ecclesiastica, cum diuinæ virtutis & energię, & gratia qua efficaciter possit omnia, quamuis humanam, imo omnem creaturæ virtutem excedentia, quæ ad officium eius pertinent: vt consecrare panem & vinum in Christi corpus & sanguinem, & Deo offerre immaculatam hostiam, & que etiam populo eadem, velut viuum & viuificum panem, distribuere: Matrimonium, indissolubile coniunctione coniugum, quo eos connectit Deus, non humanum arbitrium hæc, diuinam gratiam, quæ carnalem vsum, alioqui illicitum, sanctificat, & honorabilem immaculatumq; thorum reddit: Vnctionem extremam, sanantis diuinæ gratiæ dulcedinem quæ aliquando etiam in corpus redūdat, & à corporalēgitudine nos subleuat, quādo nobis hoc vtile ille diuinitas fuit hætenus toto orbe, Christi fidelium omnium, desiderii mentis septem, fides, & erga eadem pia, religiosaque obseruatio.

Aduersariis verò nihil horum placet omnium, sed perinde quasi cum ipsis primum nata esset Christi religio, primum missi à Christo Euangelistę & Apostoli, ita nobis nouas omnium finitiones proferunt, nouas leges velut è sublimi, & ex Apostolorum illa, in qua residerent, cathedra edicunt: **Aduersariis** quid cent sacramenta esse ritus qui habent mandatum Dei, & qui sacramentibus addita sit promissio gratiæ. Si rationem quæras, cur quæta sit, hætenus se quiti omnes sumus, sacramentorū definitio non placeat, sed noua hæc istorum sit verior, nihil aliud in tria tantū uenis, nisi tibi illud Pythagoricum, *τὸ πρῶτον*, sufficiat.

sacramenta eosdem His subiungunt, tria tantum esse re vera, sacramenta, nempe, Baptismum, Cœnā domini, Absolutionem quę est sacramentum penitentię: tamen nec hīc omnes conueniunt, sed quidam eorum, duo tantum priora, sacramēta recipiunt. Penitentiam aut absolutionem, inter falso dicta sacramenta cō-

confirmatio, Vnctione. numerant. Confirmationem, vnctionem extremam, & sacerdotium. Et quomodo à nobis celebratur, esse ritus quosdam in functione ab hominibus: Matrimonium, esse statum quendam, qui adriusdem esse tam corporalem pertineat, quod non magis sacramentum sit ritus quosci possit, quā magistratus aliquis, qui in republica gerendā insti- aut status quicuius alius. Quod si simpliciter affirmant, tūto ab hoc illis non credas, licebit tibi, quā illi hæc autoritate proferunt.

ferunt, eadem etiam contemnere. Cum nulla aut scripturarum, *minibus.*
aut ecclesiarum, aut consensus, orthodoxorum patrum auctoritas *matrimo-*
nium, nullo argumentorum aut rationum pondere aut euidetia *nium esse*
valerent quidem hæc asserere.

Imò (quæ est mira & stupenda nouæ istorum doctrinæ vis *statu quem*
et energia) mox sui obliti, seipso redarguunt, & definitionem, *politi cū.*
quam protulerunt, sacramenti, secundum quam tria tantum, hæc illos,
in rudisti, sacramenta statuunt, ipsi met euertunt. Nam si, in *velut legis*
quæ, omnes res annumerari sacramentis debent, quæ habet *latores*
mandatum Dei, & quibus sunt gratiæ promissiones additæ, *quosdā cā*
non & oratione addimus? quæ verissimè potest dici *sa. cū edicere.*
creatum. Habet enim & mandatum Dei, & promissiones *ut suā ip-*
paratas, & collocata inter sacramenta, quasi in illustriori *lo sorum defi-*
comutat homines ad orandū. Quibus annumerari possent *nitionē Sa-*
de elemosynæ, & afflictiones, & id genus alia, quæ signa sunt, *cramenti*
quibus Deus promissiones addidit. Rectè sane ista. Nam cui *redarguat*
denter conuincunt non rectè sacramenta à se definiri. Quā-
do eorum illa definitio non illis tribus tantum, quæ re vera
sacramenta affirmant, sed multis aliis, quæ nemo vnquam in- *catholi-*
te sacramenta numerauit, competat.

Iam, cum quatuor è septem sua illa auctoritate expun- *ca ecclesia,*
gat ex albo, nunquid apud nos præ illorum auctoritate nō *quo cōpen-*
dialebit catholica ecclesiæ auctoritas? Quam, si hoc *comtentiatuea*
pendio, hac fiducia suam apud nos causam perorantem au- *tur contra*
damus aduersus aduersarios. Lutherus cum suis, negat esse *aduersa*
septem ea quæ hætenus habita & celebrata sunt sacramentarios.

ecclesiæ, contra, catholica Christi ecclesia affirmat. Vtri po- *Et diuina*
tus credendum censeris? nunquid dubia apud nos erit, cui ac- *scripta*
cedamus, sententia?

Sopra & alibi euidenter demonstrauimus: non minus cer- *rarum, ex-*
tum quàm Euangelicorum scriptorum apud nos esse aucto- *ca traditio*
ritatem traditionis ecclesiasticæ, ut quorum, nisi per hanc, *nis autho-*
preces non cōstet nobis auctoritas. Quid ergo, cū & ecclesiæ, *ve-*
ritate, & scripturarum auctoritate nobis constet, septem *ritatē eorū*
sacramentorum in ecclesia sacramentorum veritas, an *sacramēto*
quodquam mentis sanæ mouebitur Lutheri & sectatorum *eiusrū asseri,*
moda assertione affirmantium contrarium?

De sacramēto Ordinis, mox singulariter agemus, quando *gūt aduer-*
de eo singularis sequitur confessionis articulus.

Sacramentum manuum impositionis aut cōfirmationis, *Sacramen-*
quod tunc e

nis asserē- quod ab aliis & consignationis dicitur, ex ritu quo in co-
 dū ppria initio vsa est, & vsque nunc vtitur ecclesia, consignādo vide-
 controuer- licet frontem confirmati signo crucis ex sacro chrismate, ab
 sia de sa- ipsis vsitatum fuisse Apostolis, testatur Lucas in Actis aposto-
 cramento- licis: Cū autem, inquit, audissent apostoli, qui erant Hieroso-
 cōfirmatio- lytmis, quod recepiſſet Samaria verbum Dei, miserunt ad
 nis. eos iam credentes, & baptizatos, à Philippo, Petrum & Ioa-
 Ex autho- nem. Qui cū venissent, orauerunt pro ipsis, vt acciperet spi-
 ritate scri- ritum sanctum, nondum enim in quēquam illorum venerat,
 pturariū. sed baptizati tantum erant in nomine Domini Iesu: Tunc
 imponebant illis manus, & accipiebant spiritum sanctum.
 Cū vidisset autem Simon, quia per impositionem manu-
 apostolorum daretur spiritus sanctus, obtulit eis pecuniā di-
 cens: Date & mihi hanc potestatem, vt cuiusque imponere
 manus, accipiat spiritum sanctum. Videtis sensibile signum,
 impositionis manuum apostolicarum, & qui in locum eorū
 successerunt, Episcopatum, non sine verbo & oratione Ie-
 lenni. Videtis signi efficaciam, atque effectum, nempe con-
 tionem spiritus sancti. Rectē proinde ipsum inter sacramenta
 habemus: Quo eodem, & Paulum cōfirmasse baptizatos sa-
 legimus & eandem sacramenti efficaciam, siquidem discipu-
 los nō plene instructos in via Domini, nec Christi baptis-
 te, sed Iohannis baptizatos, inueniens, iam rite institutis bap-
 tismi doctrinā zatisq; in nomine Domini Iesu, cū imposuisset, inquit, illi-
 na ecclesia manum, venit spiritus sanctus super eos. In hunc modum ab
 stica ab ini- apostolis ipsis ad nos vsque credidit toto orbe ecclesia, Chri-
 stio, cuius sti fideles baptizatos, per manus episcoporum, qui apostoli
 testes n. rum locum tenent in ecclesia, spiritū sanctū accipere. Quod
 Leo, Inno- ex epistola illius beatissimi Leonis ad Germaniā & Gallias
 centius. Episcopos, quā numero est l. x. v. i. Ex illa quoque B. Innocen-
 tij ad Decentium Egubinum Episcopum, qui ecclesie obsec-
 rationem in eius sacramenti traditione, ab apostolica tradi-
 tione & doctrina affirmat traxisse originē, itē ex epistola
 Damascus. Damasci ea quæ est de coreſcopis, est clarissimum cernere.
 S. Eusebi- De quo & ille catholicæ ecclesie præſidens Eusebius, qui
 us. sub Diocletiano, pro Christi nomine gloriosum consumma-
 uit martyrium. Manus quoque impositionis, inquit sacramen-
 tum magna veneratione tenendum est quod ab aliis petiti-
 non potest, nisi à summis sacerdotibus: nec tempore apostoli-
 corum, ab aliis, quā ab ipsis apostolis legitur aut scitur
 perari.

seperatum nec ab aliis, quàm per illos qui eorum tenent locum, vnquam perfici potest, aut fieri debet. Nam si aliter preceptum fuerit, irritum habeatur & vacuum, nec inter ecclesiastica vnquam reputabitur sacramenta. Hæc ille gloriosus Christi martyr, & apostolicæ ecclesiæ Episcopus, longe ante annos duodecies centenos, in ipsa vere florente primitiua ecclesia.

Ex qua eadem, & ex eadem apostolica cathedra, eadem *Vrbanus*, martyrij gloria insignis ille sanctus *Vrbanus*, qui sub Alexandro Mameæ pro Christi fide glorioso martyrio consummatus est: non longe supra vnus hominis ætatem post Apostolorum tempora scripsit Christianis omnibus. Omnes fideles per manus impositionem Episcoporum, spiritum sanctum post baptismum accipere debent, vt pleni Christiani inueniantur: Quia cum spiritus sanctus infunditur, cor fidele, ad patientiam & constantiam dilatatur. Et ante hunc ille quod beati Petri discipulus & successor, tam in cathedra, quàm glorioso, quo consummatus est, martyrio, *Clemens* in epistola ad Iulianum & Iulium episcopos, docet festinandum omnibus renatis deo, consignari ab episcopo, & ab eo septimum spiritus sancti gratiam accipere, aliter negans perfectum Christianum, quisquis neglexerit hoc sacramentum percipere, & non, necessitate caruerit: ita dicens se accepisse a beato Petro, & sanctos apostolos docuisse præcipiente domino. Quin & ille sanctus *Dionysius* capitulo quarto, hierarchiæ ecclesiæ, vniuersum ritum explicat, quo in ecclesia tunc confirmabantur baptizati. De quo etiam sanctus *Melchias* Episcopus Eusebij in apostolica cathedra successoris, libet verba adducere. Spiritus, inquit, sanctus, qui super aquas baptismi iussu descendit lapsu, in fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam, in confirmatione augmentum præstat ad gratiam. Et quia in hoc mundo, tota ætate victuris, inter inuisibiles hostes & pericula gradiendum est, in baptismo regeneratur ad vitam, post baptismum confirmamur ad pugnam: in baptismo abluimur, post baptismum roboramur. Et quauis continuo transitis sufficiant regenerationis beneficia, vitæ tamen necessaria sunt confirmationis auxilia: regeneratio per se saluat mox in pace beati seculi recipiendos: confirmatio armat, & instituit ad agones huius mundi & prælia regnandos. Hactenus ille: Ex quibus est euidentis & ipsa luce

Peroratio clarius (nec enim est opus hac ipsa de re plura doctorum, de cōfirmationis satholicæ ecclesiæ de sacramēto cōfirmationis sententia: Quæ cramento. cū ad nos vsque eadem immutataq; perdurauerit, nunquid nudæ Lutheri & aduersariorum assertioni aduersus eandem quisquam credet, catholicæ ecclesiæ filius?

Matrimonio veram sacramenti rationem conuenire, ex diuina ab initio institutione, Christi, Apostolorumq; traditio-
De matri- ne, & doctrina catholicæ ab initio ecclesiæ, planè indubita-
monio qd tum est.
verè sacra-
mentū sit.

Sacramentum intelligimus, institutum à deo signum effi-
Ex ipsa sa- cax alicuius in nos operationis diuinæ, cui ille nunquam de
cramēti ra- sit, nisi quid ex nobis obfistat, aut desit. In matrimonio, cele-
stioe, ppria- bratur sensibile quoddam coniunctiois viri & mulieris sym-
cuius in no- bolum; In quo, si legitimus consensus eorūdem interuenit,
bis diuinæ illos ipsos indissolubili vinculo coniūgit Deus. Quod ip-
operatiōis in Euangelio testatur Christus. Quos deus, inquit, coniu-
nit signū ef- xit, homo non separet: coniunxit ipse primum creatos pi-
ficax. rētes nostros vinculo hoc indissociabili, & quotienscumque
in suo populo à fidelibus contrahitur, id ipsum sociare non
cessat. Proinde ipsum dei verbum: Quos deus, inquit, con-
iunxit, homo non separet. Hic primus est, & certissimus di-
uina in nobis operationis effectus, quem efficaciter signifi-
cant coniūctionis, quæ in matrimonio peraguntur, symbo-
la sensibilia. Quare non verissime sacramentum dici non po-
test. Adest ad hæc, singularis quædam diuina in coniūctione
coniugio gratia, quæ honorabile coniugium, thorumque
cit, sine qua, vniuersa illa carnalis coniūctio non caret
peccati scelerate & macula: facit, vt liberorum procreatio,
alioqui damnabilis, imputerur ad salutem & gloriam: salu-
bitur (inquit Paulus, de coniugata mulieris officio loquens)
per filiorum generationem: Quod extra coniugium men-
foret & damnatio, coniugalis gratia salutare facit. Adhuc
stremò diuina in coniuges benedictio, certissimum suum ef-
fectum secum afferens, nisi negligentius ab iisdem excipia-
tur, & indignitate sua eundem excludant. Nam quod institu-
tum à se in primis parentibus nostris coniugium, etiam be-
nedictione sua sacrarit deus, scriptura non tacuit, ait enim
Benedixit illis deus ac dixit: Crescite & multiplicamini. Li-
beralis & beneficus in omnes dominus, sua illa benedictione
coniūctio

Effectus primus & proprius.

Effectus secundus.

Effectus tertius.

coniunctis mari & foeminae impartit gratiam, qua subleuan-
tur ac dirigantur in omnibus, quae ad coniugale officium, &
illam vitam indiuiduam pertinent. Quam certo percipiunt,
qui coniunguntur vt oportet, in timore domini, & sua indi-
guitate eandem non excludunt. An ad primos tantum con-
iuges parentes nostros, illius benedictionis vis pertinet, &
ad ceteros non pertinet? Ita posset imaginari quispiam, nisi
le ceteros æque vt primos illos ipse per se deus coniungeret:
Nunc autem cum semper copulat, nunquid semel tantum be-
nedixit.

Ad non intelligunt, vt videtur, nostri aduersarij, vllam ni-
llam remissionis peccatorum, diuinam gratiam: Ad quā
significandam, cum institutum à deo non videant coniuga-
lem viri & mulieris copulam, negant eandem habere secum
effectum diuinæ in nos operantis gratiæ. At potuissent discere
ex Apostolo, viri (quales videri volunt) plane apostolici,
quæ præter iustificationis gratiam, multiformem ille do-
ctæ diuisionem gratiarum diuini in nos spiritus. Qui & hoc
apertis verbis nos docuit, sacramentum coniugij viri & foe-
minæ, etiam maioris sacrationisque rei, quam inter coniu-
ges peragatur, nempe, coniunctionis Christi cum ecclesia si-
gnificare mysterium. Nihil enim impedit, vnius signi sacri-
ficata significata esse: aut vnum significatum, insuper & signi-
ficatorem habere, ad aliquid aliud. Sacramentum, inquit, hoc
magnum est: ego autem dico, in Christo & in ecclesia. Quan-
tum illis, non tam de ipso coniugij sacramento, hoc est, indi-
uidue coniunctionis symbolo, quam de re ipsa, ipso effectu
sacramenti, ipsa coniunctione coniugū indiuidua, hoc ipsum
videatur intelligere Apostolus. Hoc significans (vt fere vna
est omniū sanctorū sententia) verba illa proroplasti, quæ præ-
mit de illa coniunctione coniugium indissolubili. (Propter
hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori
sue) fuisse varicinium de Christo & ecclesia: & illa coniugū
coniunctione, etiam tum significasse deum, rem illam longe
sacratissimam & maximam: Quod intelligens diuus Augulli-
nus, de nup. & concup. ad Valerium: Quod, inquit, in Chri-
sto & ecclesia magnum est, hoc in singulis quibusque viris
& vxoribus est minimum, sed tamen coniunctionis insepa-
rabile sacramentum.

x ij

*Aduersa-
rios nullā
intelligere
q̄ vnā re-
missionis
peccatorū
diuinā gra-
tiam.
Sacramen-
tū coniugij,
etiā maio-
ris sacra-
tionisq̄ rei,
quā inter
coniuges pre-
agatur si-
gnificare
mysteriū.*

DE NUM. ET VSVS SAC.

Peroratio de sacramento coniugij. Ex his euidentis factis mihi factum videtur, iustissima & verissima ratione, uniuersam ab initio Christi ecclesiam, inter sacramenta, hoc est, sacra rei & diuinæ in nobis supernaturalis operationis & gratiæ efficacia signa semper connumerasse matrimonium, quanquam vnus eius consensus, communisq; obseruatio, pro certissima nobis ratione merito deberet sufficere. Aduersus quam, non solum nuda parum sobriorum hominum assertione, sed nec vlla diuinarum scripturarum, quæ tumuis apparentia, quæ nobis forte videretur, inductarum autoritate, Christi fidelem quenquam moueri oportere, & supra & alibi demonstraui.

De sacramento vniuersæ. Superest vnum, quod vñctionis extremæ dicitur, sacramentum: quoniam in extrema desperatâque humanitus agrotantis, pro agrotantis spiritali in primis salute, & deinde etiam corporali, vbi eadem illi expedire dominus iudicauerit, in uerso orbe terrarum, maximo consensu adhibetur fidelibus. Quod cum in salutem eorundem, fides recipit ecclesiæ, aduersus quam nec portæ inferorum præualebunt, & insuper astruatur clarissimis verbis Apostoli, satis puto nobis securum permanebit aduersus nudam assertionem aduersariorum contrariam.

Demōstratur vere sacramentū ex ratione. Si infirmatur, inquit ille, quis in vobis, inducat presbyter ecclesiæ, & oræt super eum, vngentes oleo in nomine domini sacramentū, & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum dominus ex ratione & si in peccatis sit, remittentur ei.

Sacramentū, & verbus iacobi. Videtis hic in primis signum sensibile: vñctionem nempe cum sacro oleo in nomine domini, secundum ritum ecclesiæ administratam à presbyteris aut sacerdotibus: Videtis illius signi effectum: diuinæ in nobis operationis gratiam, ad agrotantis salutem remissionemque peccatorum, si quibus detineatur adhuc, (loquitur autem non de mortalibus illis, sed venialibus peccatis) atque subleuationem ab egritudine, sed quando illi hoc utile iudicabit dominus. Videtis ut simpliciter affirmet, effectum hunc coniunctum cum suo signo: vñ ipsum, nisi quid impediatur aut obstat in suscipiente (quod in omnibus sacramentis, atque adeo baptismo necessario recipiendum est) dominum in nobis operaturum certos nosciat. Quid ergo hic habent, quod dicturi sunt aduersarij, hæc vñctio ab initio in vniuersa celebrata ecclesia, sacramentum non erit? An quod ille ipsorum Coryphæus, plenus an-

istitico spiritu. Epistolam, unde dicta verba citata sunt, nec
esse Iacobi, nec dignam apostolico spiritu? Certe catholica
Christi ab initio ecclesia, ad quam vnam pertinet canonica.
carum scripturarum iudicium, pro tali indubitato habet &
lucuit, nempe, pro Epistola Iacobi, & plena apostolico spi-
ritu. Quid igitur? An quod idem ille addidit? Etiam si, inquit,
Iacobi esset, dicerem non licere apostolum sua autoritate
sacramentum instituere. Ergo ne sua commenta, sua somnia,
Christi ecclesiam docuerunt Apostoli? An quicquam illi, tra-
derunt ecclesiae, quod ipsos non docuit Christus? An expe-
nentem, inquit ille, queritis eius, qui in me loquitur Chri-
stus? An per vnum apostolorum, ecclesiae loquutus est Chri-
stus, & per alium Sathanas? Mendax est igitur etiam ipse
Christus, qui non vni, sed omnibus illis affirmat. Non vos eritis
qui loquimini, sed spiritus patris mei, qui loquetur in vobis.
Nihil vnum repleuit illo spiritu, & alterum eodem reliquit
necum? sed nusquam, inquit, legitur, in Euangelio, vnctionis
huius extremæ sacramentum. Ergo ne Christum authorem
suo habet? Vbi igitur illa tam multa, de quibus morti vici-
nos dicebat discipulis? Adhuc multa habes vobis dicere, sed
non potestis porrare modo. Cum autem venerti ille spiritus
veritatis, docebit vos omnem veritatem. Et hæc tam multa
de quibus loquitur, quæ docenda illos reseruauit vnctione
spiritus sanctus, nunquid scripta sunt in Euangelis? aut nun-
quid alium quam Christum authorem habet? an contra se diuisi
sunt, Christus & eius spiritus? Non, inquit ille, loquetur à se-
metipso, sed quæ audiet loquetur. Ille me clarificabit, quia
de meo accipiet, & annuntiabit vobis. Eucharistia vere sacra-
mentum confiteri non dubitant. Habet ergo ipsis definitio-
nem, promissionem gratiæ. Quo modo autem ex scripturis
non monstrabunt promissam suscipienti Eucharistiam gratiam?
Legitur quidem dictum à Christo, in cæna nouissima: Hoc
est corpus meum, quod pro vobis tradetur. Hic est sanguis no-
uæ testamenti qui pro multis effundetur in remissionem pec-
catorum: sed si verborum illorum expèdas sententiam, nihil
aliud illis verbis significari inuenies, quàm quod per mortem
se sui sanguinis effusionem redempturus esset genus huma-
num. Certe nullam illic promitti gratiam, aut remissionem
peccatorum suscipienti Eucharistia inuenies, nec in verbis,
quibus cænam describunt Euangelistæ, nec quibus eandem

*Vt vera
sacrame-
ntatio Eu-
charistiæ
constare non
possit secū-
dū aduer-
sarium
principia.*

[Peroratio Paulus explicat. At verba Christi apud Ioannem, aduersarij de veritate huc non pertinent: Quomodo ergo constabit illis secundum se septena sua ipsorum principia vere sacramentum? *De vsv sacramentorum* ~ Itaque satis, ni fallor, aduersus nudam assertionem aduersarij, his asseruimus numerum sacramentorum ecclesie.]

DE VSV SACRAMENTO.

RVM QVEM DOCENT

ADVERSARI.

ESTAT nunc pertractare paucis, & excutere quem nos vsum sacramentorum doceant: De quo ita habet eorum confessio. De vsv sacramentorum docent, quod sacramenta instituta sint, non modo vt nota professionis inter homines, sed magis vt sint signa & testimonia voluntatis dei erga nos, ad excitandam confirmandamq; fidem in iis qui vtuntur, propterea. Itaq; vtendū est sacramentis, ita vt fides accedat, quę creditur promissionibus, quę per sacramenta exhibentur & ostenduntur.

Damnāt igitur illos, qui docent, quod sacramenta ex opere operato iustificent, nec docent fidem requiri in vsv sacramentorum quę credat peccata remitti. Quos verò sua haereticura perstringant, in Apologia explicant in hac verba. Filii damnamus totum populum scholasticorum doctorū, qui docent, quod sacramenta, non ponenti obicem, conferant gratiam ex opere operato, sine bono motu vtētis. Hęc simpliciter Iudaica opinio est, sentire, quod per caeremoniam iustificemur sine bono motu cordis, hoc est, sine fide: & tamē haec impia & pernitiōsa opinio, magna authoritate docetur, patet in toto regno Pontificio. Haftenus illi.

Dicta doctrina excusio.

In quātos errores abducatur homines, semel pertinaciter instituisse erroneo alicui, & in multa se extendente principio, ex eodem semper progredi, & pergere, nulli obscurum est. Itaque aduersarij, cum vniuersae doctrinae religionis non tam praecipuum velut fundamentum & principium eam, quam pra excussimus, doctrinam, suae illius specialis fidei statu, nihil mirum est, longissimē aberrare eosdem à verō, in omnibus quae ipsi ex hoc pendent principio. Sacramenta in-

tota esse, non modo ut fini notæ professionis inter homines, sed magis, ut sint signa & testimonia diuinæ voluntatis erga nos, hæcenus orthodoxum est.

Ad excitandum vero, confirmandamque fidem in iis qui ipsam utuntur, ea ipsa esse proposita, nouum est: & eiusmodi, qualem illam ipsam eorum, de qua loquuntur, fidem specialem demonstrauimus. Ad hoc enim sacramenta sunt proposita, ut sint velut media & instrumenta quædam, per quæ inuoluntate in nobis diuina virtus operetur ea, ad quæ efficaciter significanda instituta sunt. Ut autem non est eadem signi-
ficatio omnium, ita nec idem est effectus omnium, quem in nobis ea suscipiētibz operatur deus. Utendum sacramentis, ut fides accedat, quæ credat promissionibus, quæ per sacramenta exhibentur & ostenduntur. Et hoc quoque illorum est nouum, & non catholicum. Nam siue de fide illa sua specialiter loquantur, ut indubiè faciunt, eiusmodi est, qualem eandem demonstrauimus. Siue de fide catholica orthodoxaque illud ipsum intelligatur, etiam falsum est: quamuis non æquè falsum. Ita enim sacramētis utendū est ut fides præcedat, nō accedat. Neque enim sacramenta dantur infidelibus, ut fidē per ea accipiant: ut falso imaginātur aduersarij: sed fidelibus & iam credētibz, qui modo, vsus rationis sunt participes, quocirca assequantur, ad quæ efficaciter significanda ea ipsa sacramenta instituta sunt. Accedētem ad deū, iam ante oportet credere, nisi mētiatur Apostolus. Est enim fides, vniuersi illius motus accessusq; ad deū, principium, & nō terminus, quemadmodum in superioribus non semel demonstratum est.

Quod damnant igitur illos, qui docent sacramenta ex opere operato iustificare, nec fidem requiri in vsu sacramentorū, Iniqua quæ credant suscipientes, peccata sibi remitti: sua illa auctoritate faciunt, scilicet rei Christianæ Arcopagitæ, atque Ariarum, apud quos sit damnandi & statuendi quicquid sibi iurum fuerit, auctoritas.

Sacramenta ex opere operato (ut cum eisdem scholasticè Sacramenta loquamur) conferre gratiam in iis qui obicem non ponunt, ita ex opere operato, quam significant, in paruulorū baptisma-
te testatur fides & doctrina catholice Christi ecclesiæ: quæ hoc credit, coſtitetur & docet, nec diffitentur aduersarij, illis eam gratiam, quam ipsi, quamuis nihil operantibus, conferri eam gratiam, quæ baptismo significatur: nepe, ablutionem ab originalis peccati principia-

Ad quid sacramenta nobis sint proposita.

Utendum sacramentis, non ut fides accedat, sed præcedat.

Iniqua aduersarij, apud quos sit damnandi & statuendi quicquid sibi iurum fuerit, auctoritas.

lit r signi reatu & vinculo: remissionem damnationis, cui ob id ipsum
facant, non subiecti sunt: receptione in dei amicitiam, & regni celestium
ponentibus hereditatem ac consortium: quibus vniuersis caretis, si ba-
ptismum non susceperet. Operatur ergo hæc in illis baptis-
mus, aut deus per baptismum, velut instrumentum quoddam,
absque villo eorūdem opere, seu motu bono cordis, seu fidei

Obex sa- Tamen in iam ratione vtētibz, obex sacramentorum om-
cramento nium, primū est infidelitas, aut verē fidei (quę totius spiritui
rum in ra- lis edificiij fundamētum est (carentia: Deinde vnicuique sa-
tione vici cramento, id, quod eius affectui primario est plane contrari-
tibus du- Ve in baptismo, si adhuc peccatum in nobis viuat, mortuo
alis omni oppresso que spiritu. Quandoquidem per baptismum Christo
bus infide- cōsepeliri uos oportet in mortem peccati. Viuit autem pec-
litas. catum, quandiu per veram pœnitentiam mortificatum non
est, & Christo cōcrucifixa caro peccati. An ignoratis, inquit
Vnicuique ille, quia quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in mor-
te ipsius baptizati sumus? Cōsepulti enim sumus ei per bap-
tismum in mortem. Quisquis ergo legitime in Christo bap-
tus est, ei ipsi quoque vt per baptismum cōsepultus sit opor-
tet. Quod fieri nō potest nisi prius mortuus sit peccato. Ne-
mo enim viuus, nisi in supplicij, sepelitur aliquādo: Mortuo
enim non viuo sepultura debetur. Quod si non cōsepultus es
Christo, nec efficaciter ad salutem in Christo

Obex pro baptizatus es. Nemo ergo rationis cōpos, germane in Chri-
stus baptizatus es, qui non prius peccato es mortuus.

ptismo, si Quod si quis hic dixerit, in ipso baptismo peccata remi-
vniat ad- ti, culpas ablui, proinde etiam baptizatos peccato mortuo
huc in no- cōsepeliri Christo, modo fide recta, baptismum suscipiē-
bis pecca- Is videat, ne & se paralogizet & alios. Neque enim idem est,
tum. mori nos peccato, & remitti nobis à deo peccata. Mortuus

Aliud esse peccato cum ab eo, cui ante seruiuimus, ante dediti sumus,
nos mori ante viximus, studio & voluntate separamur: cum, quod ante
peccato, a- te amauimus nūc prosequimur odio: quod sit per veram pœ-
liud remit nentiam vitæ veteris, & studium vitæ contrariæ. Nec tu-
ti nobis men hæc ipsa auersio à vita veteri, & ad nouam conuersio,
peccata. hæc ipsa inquam, quantumuis digna, actusque pœnitentiæ,
ex se digna est, quæ remissionem peccatorū à deo impetret,
à damnationis reatu nos liberet, deo recōciliet, eius filium
nobis gratiam, & vitæ æternæ hereditatē impetret. Sed hæc
gratis nobis dantur à deo in Christo Iesu, per eius sanguinem

(quo aspergimur in baptismo) per quem operatur in nobis *Nisi ante* passionis & sanguinis eius virtus & mysterium. Tamen ut *mortuus* digne fructuosèque baptismum suscipias, per veram pœnitentiam ante mortuum ut sis peccato necesse est. Hoc enim à te *indigne* regitur. Non equidem ita mortuus, ut amplius tibi morien- *baptismū* dum non sit, non vltra mortificāda caro peccati, quod nobis *suscipit*.

quā diu vivimus, quotidie faciendū est, sed ita mortuus ut iam non viuat, non regnet in te caro peccati, tamen si spiritui adhuc obmurmuret, & indigne ferat ab eodem se cōculcati & opprimi. Hoc inquā à te exigitur, quo digne fructuosèque baptismum suscipias, ut hoc pacto sis mortuus: Nō, ut eo meritis remissionem peccatorum, vnde sola nos gratia dei & benignitas, per saluatorem nostrum Christum, & in eius sanguine, liberat; Sed sine quo non assequemur illam gratiam. Que non obtruditur dormitantibus: nec otiosis, fastidiosisq; ingeritur: sed iis donatur, qui eandem ex animo desiderant: qui esturunt & sitiunt iusticiam. Male certe minus à nobis ad salutem nostrā adferri potest, quem ut nostram agnoscamus misericordiam: ut ab eadem leberari serio desideremus: utq; aver- tamur pro viribus, ab iis, quibus nobis eam accersuimus, Atque ita demum conuertamur ad misericordissimum dominum. Qui tum manum porrigens, & nos subleuans de lacu miserie, amicorumq; atque adeo filiorum loco nos habēs, æne hoc facit gratuito, æquē liberaliter: nullo hoc ipsum debens nostro officio, nullo merito: tamen si quia bonus est, indignū existimat hoc impēdere, aut obtrudere potius be- nevolentijs, qui adhuc viuunt peccato, & sibi cōtrario domino firmiter: ne, non displicere sibi putaretur malitia, & peccatum, qui odio habet impium & impietatem eius.

Ex quibus, & fidem, & veram pœnitentiam in adultis præ- requirit, nihil dubitamus, quo digne vtiliterque baptismum suscipi: ut sine quibus, obex manet præ ipso baptismi effe- ctum. Itaque Petrus & Apostoli Iudæis ad fidem Christi con- uertis, ad hæc ex fide compunctis corde, interrogantibus, quid facto ipsis ad salutem opus foret, ita responderunt. Pœ- nitentiam agite. deinde, baptizetur vnusquisque vestrum in nomine Iesu Christi, in remissionem peccatorum.

Ita quoque & in reliquis sacramentis, ad suum quodque *In confir-* modum est. Si cor tuum immūdo spiritui inhabitandū præ- *mationis* baueris, frustra confirmationis, aut manuum impositionis sa- *sacramen-*

to, quis obex proprius. Spiritus S. dationem nō baptis- mi, sed cō- firmatio- nis, effectū esse prima- rium.

cramentum accipies, cuius primarius effectus, non est peccatorum remissio, sed spiritus sancti datio. Quem non baptis- tis omnibus, etiam baptizatis digne, & in baptismo remis- sionem peccatorum assequutis dari ita simpliciter, atque in ta- charismatum plenitudine, quemadmodum in confirmatione datur, sed tantum, quo ad effectum remissionis peccatorum, & iustificationis in Christo gratiæ. Lucas clarissime affirmat: Cū, inquit, audissent apostoli qui erāt Hierosolymis, qui receperat Samaria verbum dei, miserūt ad eos Petrus & Io- annem. Qui cū venissent, orabant pro ipsis, vt acciperent spiritum sanctum: nōdum enim in quēquam illorum vena- rat, sed baptizati tātum erant in nomine domini Iesu. Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant spiritum san- ctum. Baptizatos vides, nec baptizatos inaniter, qui tamen non in baptismo, sed in manuum impositione, aut cōfir- mationis sacramento, acceperunt, nisi mētiatur ille, spiritus sanctus. Rursus apud eundem. Cū Ephesi Paulus inueniret quosdā discipulos, nōdū plene instructos in via domini, v- eosdē ante plene instructos baptizauit in nomine domini Iesu. Et deinde cū imposuisset illis manus, venit spiritus sanctus super eos. Et hic idē vides quod supra. Proinde, Petrus & apostoli conuersis Iudæis ad fidem, in primis pēnitentia prædicant, deinde baptisma in remissionem peccatorum, & post hæc omnia promittūt accepturos ipsos spiritū sanctum.

Itaque, quo quis huius sacramenti effectum recipiat, ante, vt remissa illi sunt peccata oportet. Quod quandiu factum non est, obex durat, qui excludit sacramenti efficaciam. Quo- modo, inquit ille orthodoxus Hieronymus, de Arriani lo- quens, spiritum sanctum ab ecclesia recipiet, qui necdum re- missionem peccatorum consequutus est.

Sacramen- to ordinis, quis effe- ctus prima- rius. Et vt ille sit etiā in peccato- ribus.

Sacramenti ordinis effectui primario (cū etiam in pec- catoribus maneat) per peccata obex non præstatur, sed vt ille fidem requirit, & personam idoneam: quanquam peccator qui ipsum indigne suscipit. Neque enim hoc sacramentum opere operato iustificat, sed in ordine sacerdotali aut leuitico cōstituit, & elargitur spiritus sancti gratiā: non equivoce iustificantem, sed velut energiam quandam, ad functiones eius quod suscepit officij, in vtilitatem ecclesiastici corporis membrorumque eius efficaciter obeūdas, necessariam. Pro- inde Christus, illis primis sacerdotibus suis, dimittendū ha-

in nobis peccata auctoritatem cōferens, cum prævio insuffla-
tione actū. Accipite, inquit, spiritum sanctum, non equidem cūctarius,
ad iustificationis effectum (ad quē, iam dudum eūdem illum qui adest
ipsum acceperant) sed ad hoc, ut quorum remitterent peccata indigne su-
per remissa foret, & quæ retinerent, retenta. Qemadmo-
dum, ad doni linguarum fortitudinis, cæterorumque charif-
bus ordi-

matum, ipsis, ad euangelicæ doctrinæ in orbem vniuersum nem.
(ad quod destinabatur) propagationem necessarium, pau-
lo post, die pentecostes eūdem spiritum sanctum iterum ac-
cipiunt. Quæ tamen ipsa charismata, etiam in peccatoribus cramento
fuisse & perdurasse, qui in die iudicii à Christo audituri sunt. quis obex
Qui nunquam cognoui vos, discedite à me operarij iniqui-
tatis, idem ipse, Christus nobis certissimus testis est. Quan-
tū, qui digne, & ut oportet, ordinis sacramentum suscipiūt, primum ex-
non solum illam gratiam efficaciter exequendi, quæ ad suum eludat.
munus spectant, accipiunt: sed etiam eam, qua digne & salu-
ter, illud ipsum adimplere valeant, cum augmento præ-
teritis in eisdem gratiæ, & charismatum.

In eundem modum. Cū primarius effectus in sacramen-
to matrimonij sit coniugum indissolubilis copula: Cui sem-
per coniuncta est altera illa coniugalī gratia quæ honorabi-
le coniugium thorūque facit, obex eum effectum exclu-
dit, vtriusque, aut alterius dissensus est. Quo fiant autem su-
per additæ adeo benedictionis participes, ut digne & in timo-
re dei coniungantur oportet.

In vñctionis sacramento, quia primarius effectus est, con-
fortatio animæ, deinde & corporis, non debet, qui suscipit pie re-
moribus peccatis adhuc detineri obnoxius: deinde, ut quærat, ut
ad hoc oportet fiducia accipiendi à deo, quod vñctione illa si-
gnificatur ac promittitur: Quam innuit Iacobus cum ægro-
tū iuberet ad illam ipsam accipiendam inducere presby-
teros ecclesiæ. Quod qui facit, ex fiducia percipiendæ in eo
salutis facit.

Ex hac tenus quæ in singulis suscipiendis sacramentis requi-
runt dispositio, quo efficaciter in nobis operentur quod rum ex di-
significant, & quis per singula obex effectum excludat, pau-
lo post, obiter explicatum est. Non requiri vero in vñctione
cramentorum omnium fidem, qua credamus in illis pecca-
ta remitti, nos affirmamus verissimum. Cū non sint omnia, quo effica-
citer o-

peretur quod peccati, & poenitentiae sacramenta. Reliqua, proprios suos, significat. factus habent, quemadmodum nunc explicatum est.
Non requiri Quod igitur damnant totum populum scholasticorum in singulis, doctorum, hi magni merito non faciunt: sed honori sibi fidem qua cent ab illis damnari, qui ipsi merito sunt damnabiles. Nam credamus sacramenta ex opere operato conferre eam gratiam quam illis nobis significat, non ponenti obicem, nos affirmamus verissimum peccata re alioqui non forent signa efficacia. Obicis tamen amolitionemitti: nemini in iis qui rationis sunt compotes, non fidem tantum orthodoxam, sed & alia pleraque haud levis momenti requirere, in superioribus palam factum est.

Vt verisimile sit Quod si Iudaica, impia, & perniciose haec sit opinio, quod per caeremoniam (ita sacramentum appellant) quis iustificetur sine bono motu cordis: necesse est, ut ecclesiam catholicam, eiusmodi impietatis, & perniciose opinionis ream adducant in gant: quae hoc ipsum credit, confitetur & docet in parvulorum baptismo: nec ipsi diffidentur aduersarij. Quod si dicant: dixerint: de adultis se loqui, non paruulis: bis se ridiculos faciunt. Quando de ipsis in se sacramentis, eorumque efficacia, nisi quid obstat aut impediatur, non verò de differentia affirmant, sciipientium, susceptus hic sermo est. Sacramentum baptismi, quod damnum est, eiusdemque efficacia, seu collatum adulto, seu parvulo. Hunc verò iustificat: non ex opere vilo suscipientis, sed quod nullum est: non ex merito aut opere baptizantis, quod

Canilli re sepem numero peccator est, & vix alicuius precij hominis merito. sed sua ipsius efficacia, quam accipit ex Christi passione, sanguine, quo in baptismo aspergimur. Idem ergo operatur, quantum equidem ex ipso est, etiam in adulto. Quamvis eo, ne sit obex sacramenti efficacia, requiratur fides: requiritur & mortificatio corporis peccati per poenitentiam, si illud iam dudum in eo vixit, & proprijs peccatis sese commulauit. Quibus si careret, vni subiectus peccato originae, obicis amolitione poenitentia opus non haberet, sed sola illa fides, cum sincera conuersione ad deum ad hoc sufficeret. Nec docet quisquam scholasticorum, digne vtiliterque hoc sacramentum à ratione videntibus suscipi, sine fide, & bono motu cordis in deum. Sed illorum sunt haec commenta, quae mendaciter affingunt scholasticis. Docent nihilominus, non ex opere, aut merito conferentis sacramenta, neque etiam ex opere, fide, aut bono cordis motu ea suscipientis, per-

re eorundem efficaciam. Hæc inquam (quod aduersarios male habet) magna autoritate docentur in regno pontificio quod idem, Christi regnum est: nempe, catholica per orbem ecclesia: hæc docta sunt semper, hæc docebuntur perpetuo, quum diu habit ecclesia.

DE ORDINE

ECCLESIASTICO.

vndecima Controversia.

De ordine ecclesiastico quoniam in confessione sua specialem ediderunt articulum aduersarij, nobis quoque specialiter agendum est. De quo paucis quidem verbis illi se expediunt, at non parum sub illis paucis verbis non sancti mysterij obtegitur. Habet articulus eorum in hæc verba.

De ordine Ecclesiastico docent, *explicatur* quod nemo debeat in ecclesia publice docere, aut sacramenta ministrare, nisi rite vocatus. Latens sub his mysterium tunc aduersario intelligis, si cum his contuleris, quæ in articulo præcedentis *rum de or-* dinatione dicunt de sacerdotio: nempe, ipsum non esse, sacra dine eccle- mentum, sed nudum prædicandi verbi, & porrigendorum *siastico* *et* populo sacramentorum ministerium. Nec nos indigere sa- sacerdotio cordio, quod cum quadam consecratione & sanctificatione distinguat sacerdotes nostros à Laica multitudine: quale fuerat illud Leuiticum in testamento veteri: ut quorum erat *Sacerdotiū* officium, offerre deo pro populo: cui apud nos locus nullus illis esse nu- merus post oblatum illud consummatumque in cruce, nullo dum *verbi* apud nos quod offeramus existente sacrificio. Non aliud er *et* sacra- go sacerdotium agnoscunt, quàm doceat Lutheri euangelium *mentorū* nempe docendi verbi & sacramentorum nudum ministerium *mi nisteriū* alicui

alicui man alicui mandatum, à magistratu, aut populo, vel simplici, datū à po- vel cum solenni ritu aliquo, quem ipsi sibi sinxerunt pro populo à ma norando ministerio. Esse proinde sacerdotes, quāvis magistratu. mittenti populo aut magistratu placeat: desinere esse, cum De catho- uocatur ministerij commissio. Quale verò apud nos est, si luo sacer- fuit, sacerdotium, ad celebrandam missam, offerendum ali- dotio quid ris sacrificium, remittenda peccata hominibus, ceteraq; po- sentiant.

agenda, quæ nos dicimus pertinere ad sacerdotale officium, quod subsistere posse credimus, sine prædicadi verbi mandatio, esse ignoratum Christi ecclesiæ: sed inuentū papisticæ ecclesiæ: imò, nihil esse quā merum figmentum ignorantium hominum, nec de sacramēto, nec de re ecclesiastica quicquid intelligentiū. Christo autore, dignitatis autoritatib; impartitatem non esse in ecclesia. Omnes eandem à Christo potestatem habere: omnes in eodē gradu consistere omnes apud Christianos sacerdotes esse: omnes sanctificatos in Christo: tamen si nolint licere omnibus ea potestate uti, sed huiusmodi quibus id à populo aut magistratu committitur: cui ministerium verbi, & sacramentorum demandatur. Quæ rite vocantur intelligunt: atque ea vocatione ministrum ecclesiæ cōstituit.

Quibus argumentis nitantur.

Et hæc illi tanquam legislatores quidam ita proferunt, velut ex tripode. Quibus simpliciter asserentibus, si nō credas, sed demonstrari tibi inauditam nobis hæcenus doctrinam exigas, nihil inuenis, nisi vnum illud Petri tibi ad hæc omnia sufficiat: Vos estis regale sacerdotium. Quo verbo, Christianos omnes indiscriminatim sacerdotes pronunciant intelligunt. Nec aliud esse inter nos sacerdotium, quā quod in baptismo accipimus.

Quo spectet ista aduersariorū doctrina de sacerdotio.

Quæ doctrina nisi vniuersam secum religionem vnā inuoluat, & conetur in vulgi vilipensionem, ac contemptum adducere, ego sanè nihil intelligo. Hoc scio, concomitantem & correspondentem hæc necessario se habere, sacerdotiū, & religionem: & quanti hæc apud quoscunque fuit, tanti fuisse & sacerdotium: nec posse alterum in partem vllam se iungi ab altero, aut in vilipensionem & contemptū venire sine altero. Proinde, quo spectet hæc noua doctrina, quæ prophana, & immune facit, imò prorsus tollit, sacrosanctum sacerdotium nostrum, & omnem ordinem sacrum ex ecclesia, non est admodum emundis naribus, cui non subolet.

Doctrina hæcenus recepta.

Nos aliam doctrinam didicimus in catholica Christi ecclesia. Quæ

sa. Quæ cum diuinarum scripturarum autoritate, orthodo de ordine
 norum ab initio omnium consensu, & totius per orbem ec- sacro, &
 clesie catholicæ communitatur sententia, mihi certior vi sacerdotio
 detur: & quam, Christi fideles se quantur securius, quam nu- quibus ni-
 de impudentique apertioni contrariæ. tatur.

In primis hoc ex Apostolo nobiscum intelligere consen- Evangelici
 tiusque videntur aduersarij, imò plane consentiunt, sacerdo
 tum sanctificatione quadam & consecratione distinctum à sacerdotii
 populo, ibi necessario exigi, vbi sit sacrificium deo offeren- veritas dei
 tum pro populo: Sed quia nullum apud nos volunt esse sa- monstratur
 cramentum eiusmodi, nullam quoque putant esse necessitatem ex veritate
 apud nos sacerdotij sacratoris istiusmodi, & discriminati à sacrificii e-
 populo. Suprà autem à nobis irrefragabiliter demonstratum uangelici.
 est, apud nos esse sacrificium omnium sacrificiorum maximū
 & dignissimū, quod quotidie offeratur deo pro populo: Esse
 proinde etiam apud nos sacerdotium sacratissimū, & omni
 honore ac reuerentia dignissimū: & non prophanū & cō-
 mune omni populo: Quæ vna ratio ad cōuincendos aduer-
 sarios, mihi eousque sufficere videtur, quousque nō recte &
 minus sufficienter demonstratum à nobis, extare apud nos ve-
 ritatem sacrosancti illius sacrificij, demonstrauerint: Quod
 non puto tam facillè facturi sunt.

Deinde ita certius ipsam rei veritatem intelliges, si hoc a. ex vmbra
 pud te constitutum fuerit, quod est certissimū & verissimū: eiusdē &
 vniuersam formam ecclesiæ nostræ, illū eius architectū prius figura in
 quā ipsam cōderet, velut præludio quodā adumbrasse & de lege veteri
 tenuisse in veteri illo populo, eius lege, sacerdotio & taberna-
 culo. Lex, inquit apostolus vmbra habet futurorū bonorū:
 Et rursus. Omnia in figura cōtingebāt illis, itavt ab vmbra ad
 suū corpus, à figura ad correspondētē sibi reueritatē, efficax & figura
 argumentandi locus sit, secundum eiusdem Pauli dialecticam: ad corre-
 spondentē
 quā hoc pacto, quod diuini iuris sit, atque ita cōstitutum à do- sibi verita-
 mine, vt viuant de Evangelio, qui annunciant euangeliū sa- te corporis
 tis demonstratum existimat, quia, qui in veteri illo taberna- vt efficax
 culo operabantur, viuebant ex tabernaculo: & qui deseruie- argument-
 bant altari, participabant ex altari: perinde ac si diceret, fuit tandi locus
 in vmbra & figura, ergo est in corpore & veritate.

Videmus autem in illa vmbra & figura, distinctionē eorū, sit.
 qui diuino specialiter mancipati fuerant ministerio à Laica Distinctio
 multitudi- Nam de Aaron & filiis eius notū est, vt separati graduū
 fuerint

DE ORDINE ECCLESIASTICO

dinis sacrifi- fuerint à vulgo filiorum Israël, & sanctificati oleo vnctionis
in lege ve- sancto, consecratiq[ue] domino. De Leuitis idem testatur scri-
seri. ptura. Ita enim locutus est dominus ad Moysen: Tribum Le-
Leuitæ. ui noli enumerare, neque pones summam eorum cum filiis

Israhel, sed constitues eos, super tabernaculum testimonium. Cum-
cuncta vasa eius, & quicquid ad cæremonias pertinet: ipsi por-
tabunt tabernaculum & omnia utensilia eius. Quisquis ex-
ternus accesserit, morietur. Vides quanto hi ab externis se-
parati sunt, Laicis, segregantur discrimine. Et rursus, descriptio
consecrationis & sanctificationis eorundem. Statues, inquit,
Leuitas, in conspectu Aaron & filiorum eius, & consecrabis
oblatos domino, ac separabis de medio filiorum Israhel, ut sint
mei & postea ingrediantur tabernaculum fœderis, ut ser-
uiant mihi.

Sacerdotiū Ad hæc, videmus bipartitum illic sacerdotalem ordinem,
bipartitū. nempe & Aaronem sacerdotem, & filios eius: sed illum non
solum sacerdotem, sed & pontificem, hoc est, sacerdotem ma-
ximum inter fratres suos: super cuius caput, fufum est sanctæ
vnctionis oleum, & cuius manus in sacerdotio consecrate
sunt: filios autem eius, inferioris gradus sacerdotes, & conse-
crationis ritu ab illo distinctos, & habitu. Nam horum ma-
nus tantum, non etiam capita, oleo sanctæ vnctionis in sacer-
dotio consecrate sunt, & tunicæ erant lineæ, magni quidem
honoris prærogatiuam indicantes, quum regij diademata, &
num candes esset insigne, sed illius vnus, ex auro, hyacinthi,
purpura, gemmisq[ue] præciosissimis refulgens ornatus, om-
nium excellentissimorum artificum exercuit, & stupefecit mu-
nus & ingenia.

Leuitici or- Videmus quoque Leuiticum ordinem, tametsi vno conse-
dinis in va- crationis ritu sanctificaretur domino, ad excubias & munus
ria officio rium eius tabernaculi: varijs tamen officiorum & munus-
rū munia riorum ordinibus distinctum, & in tres classes sub suis cap-
distinctio. tibus ac principibus distributum, & suum cuique locum
excubijs & ministerio assignatum, iuxta sacerdotum impe-
rium. Vt nihil videre sit in illa Sunamite, præter choros ca-
storum.

Quod chri- Quid igitur erit in solida veritate, si tam diligenter consi-
stus talem tutus, tam decorus fuit ordo, in illa eius vmbra & figura
cōstituerit teri? An hanc, velut confusissimam quandam absque vltimo
ecclesiam dine Babylonem fecisse decuit, qui illam inlata nobis illius
cuiusdam

cuiusdam ciuitatis ordinatissime constituit? An forte hic ab-
breuiata fuit manus domini, & infirma omnipotens illa sapie-
lem in ve-
na, quæ alioqui attingit à fine ad finem fortiter, ac suauiter teri populo
disponit omnia, quo minus talem potuerit formare ecclesiā deliniae-
tam, qualem adumbrauerat, & deliniarat in illo veteri po-
rat, & ad
pulo? An indignam existimauit, ille huius architectus & opi-
umbrane-
tam quam suo sanguine sanctificare, sibi que dedicare digna-
rat.

nam est in qua ordinanda ac ornanda tantum laboraret, quā-
tum in synagoga illa veteri? An denique vilius & indignius
erat, quod summa veneratione ac reuerentia tractetur, illud
quod à nostræ legis sacerdotibus offertur, sacrificiū, illa pre-
ciosa corporis & sanguinis domini nostri Iesu Christi
hostia, veteris legis illis hostijs & sacrificijs, taurorum, in quā,
hircorum & vitulorum sanguine & cadaueribus? Ozias rex,
à domino lepra percussus est, quod sacerdotalis ordinis mu-
nus usurpans, præsumpsit offerre incensum super altare thy-
miamatis: & iam cuiusvis erit, etiam ex infima face plebis, e-
tunc, mulierum, & puerorum, offerre illud incensum, quod il-
le in ara crucis pro totius mundi salute adoleuit? Non lice-
bit cuiquam in illa vmbra, vāla sanctuarii nuda tangere, nisi
illis sacerdotibus, à quibus præcipiebantur inuoluta tradi fi-
liis Caath, quo ita diuinis rebus maior apud omnes haberetur
reuerentia. Et nunc vasa quibus in sacrosanctis nostris tre-
mendisque mysterijs vtimur, quibus excipitur & recoditur
sacratissima Eucharistia, communia profanæque erunt: & abs-
que vlla reuerentia quorumlibet contrectanda manibus? Bal-
azar ille rex remulentus, bibens ex sacris vasis templi, illico
causit dei manum vindicem, vita simul multatus & regno: &
tunc calices ac patinæ, quibus corpus & sanguis dei redem-
ptorisque nostri excipiuntur, à profanis ac sceleratis homi-
nibus indignissime tractari, in illius contumeliam, apud ad-
uersarios nullum crimen est.

Quin & hoc pacto, si rem expenderis, certior constabit e-
ius apud te veritas. Expressum clarissime cernimus in vmbra
tabernaculi veteris, quā diligenti ordine formāda erat no-
stra ecclesia. Videmus tabernaculi & altaris ministerio ascri-
ptos omnes, cōsecratos, domino: & segregatos à reliqua mul-
titudine, videmus solis sacerdotibus commissa eiisdē taber-
naculi sacrificia: & sub mortis pœna interdictum ne quis vl-
tatis soli-
tatem suam sortem, suūque gradū quid præsumeret, quod ef-
da subscri-

y set

bente sua set alterius: nec cuiquam impune vnquam cessisse praesentem
 vmbra ac prionem eiusmodi, sed praesenti vltione, tanquam se in
 delinatio rentius habitum contemptumque, vindicasse dominum. In
 ni, in lege telligimus sacrificij nostrae legis rationem hoc requirere, vt
 veteri. illud ipsum, longè maiori apud nos in veneratione habetur
 ac reuerentia, quàm vmbatica illa, in figura veteri. Ad hanc
 communi omnium sensu est notorium, in contemptum al
 ire, & mox vilescere, quae sunt communia & exposita omni
 bus. Ipsam proinde rectissimam rationem necessario requirere
 singulariter ascriptos diuino cultui, & peragendis traditi
 disque illis sacrosanctis tremendisq; mysterijs nostris, singu
 lari quadam dignitatis praerogatiua, reliquo populo esse vene
 rabilis: & ab eodem seiunctos, stare in eminentiori quodam
 gradu & ordine. Videmus postremo, id quod requireret ne
 cessaria ratio, id quod tam diligenter expressum erat in vmbra
 illa veteri, nunquam defuisse nostrae ecclesiae: sed ab ipso po
 stolorum temporibus in eadem fuisse ab initio, & in hunc usque
 diem, toto orbe terrarum, quacunque patet nomē Christi
 num, adhuc conseruari: nempe, Leuitici & sacerdotalis ordi
 nis discriminationē à reliqua multitudine Laica. Quid est
 ergo, quod hic quisquā aut dubitare aut regere poterit? Ab
 ordine illo sacro, esse aut subsistere omnino nō poterit Chri
 sti ecclesia. Quam talem, longe antequam faceret, delineauit
 & expressit omnipotens illa sapientia. Ordinatam praeterea
 videmus eandem, varijs sacrorum ministeriorū gradibus cor
 respondentem ad vmbra illam veterem: & de auctore eius
 ordinis quisquam dubitat?

In lege

vete. tres

gradus di

stincti sa

cri ordinis

Leuiticus.

Sacerdota

lis.

Pontificalis.

In vmbra & figura, tres gradus distinctos sacri illius ordi
 nis, Leuiticum nempe, Sacerdotalem, & Pontificium, fuisse
 dubitatum est. Leuiticum sub sacerdotali, & sacerdotali sub
 Pontificio. Tribum Leui, fac stare, inquit, in conspectu Aaro
 nis sacerdotis, vt ministrent ei. Et rursus: Princeps autē pri
 cipum Leuitarum, Eleazar filius Aaron sacerdotis: Hic est
 gradus ministrantium, quanuis non simplex, sed distributus
 in varia officia & ministeria: subiectus, non tantum Aaron
 hoc est, Pontifici sacerdoti summo, sed etiam inferioris gra
 dus sacerdotibus. Qui cum multi essent, & ipsis vnusque
 erat Pontifex, hoc est, interpretante scriptura, sacerdos ma
 ximus inter fratres suos. Esse hos gradus, & distinctos, fuit
 illius ordinis, ex eo manifestum est, & quod sine consensu

consecratione & sanctificatione ad hos gradus nemo ascri-
 ptus est: & quod suo cuique gradui proprius suus, distinctusque;
 consecrationis ritus extitit. Ritus consecrationis gradus Le-
 uitici describitur Numerorum cap. v 11 1. Sacerdotes, illis e-
 nim amplius consecrati sunt domino. Induti enim vestitu
 illo suo sacro, initiabantur manueorum, & consecrabantur
 sacro chrismate, iuxta ritum qui in Exodo & Leuitico descri-
 ptus legitur. At Aaron, maximus sacerdotum & Pontifex,
 prius, eodem chrismate sacro inungebatur & caput. Quin
 & habitus ille sacerdotalis, ut immensam eorumdem, non so-
 lum laica multitudine aut populo, sed etiam à Leuiticis di-
 sciminationem, dignitatemque indicat, ita & pontificius il-
 leonoratus, eius gradus supra sacerdotalem, magnam excel-
 lentiam dignitatis demonstrat.

Eodem hos gradus, aut qui illis, ut suae umbræ, veritatis so-
 larum, & regione respondent, videmus fuisse semper ab ipsis
 apostolorum temporibus toto orbe terrarum visitatos, celebra-
 tosque in Christiana ecclesia. Videmus diaconatus gradum,
 hoc est, ministrantium, sub sacerdotali, ab ipsis celebratum
 apostolis, (ad quem, quales velit admitti Paulus, Timotheo
 diligenter perscribit, & in eo vniuersæ Christi ecclesiæ)
 Leuitico è regione respondentem: (cuius & nomine, ob offi-
 cii ministeriique correspondentiam, designatur subinde) nec
 hunc simplicem, sed suis adhuc partitum officiorum ministerio-
 rumque varijs gradibus & officijs: Videmus sacerdotalem:
 Videmus his supereminentem superintendentemque, Pontifi-
 cum, Quem, ab hoc, Episcoporum vocabulo nominari, an-
 tiquæ ecclesiæ vsus obtinuit. Quenvis ante, etiam sacerdo-
 tes omnes, quod diaconorum aut ministrantium ordini præ-
 essent, ac superintenderent, vocatos inueniamus Episcopos.
 Sed vocabulorum confusio, rerum discretionem nihil præiudi-
 cat. Videmus ad hæc (ut sensibilibus ministris, sacerdotibus
 & Pontificibus, aut Episcopis, opus habemus, quos possumus
 inter noscere in ijs quæ singulorum sunt officij) visibili quo-
 dam consecrationis & cōsecrationis ritu, hos sacri ordinis gra-
 dus, sed quæque suo & proprio, & qui cuiusque propriam,
 quæ in eo à deo tradebatur, potestatem exprimeret, ab initio
 collatos fuisse in ecclesia. Ita diaconatus ordinem, manuum apo-
 stolicarum impositione, cum oratione solenni & congruente
 mandato ministerio, traditum legimus ab ipsis Apostolis.

Correspon-
 dentia chri-
 stianæ ec-
 clesiæ ad
 veterem, in
 dictis gra-
 dibus.

Diacona-
 tus, hoc est
 ministran-
 tium aut Le-
 uiticus; ab
 ipsis cele-
 bratus Apo-
 stolis.

Sacerdota-
 lis. Pontifi-
 cius, quæ nunc
 episcoporum
 fuisse hos
 gradus ab
 initio colle-
 tos certo cō-
 secrationis
 ritu, expri-
 mēte cuius

que ener. Sacerdotibus verò manus initiatas fuisse in sacerdotio, & co-
giā, & offi. fecratis sacra vnnis oleo, cum cæteris symbolis & vñis,
ciunt. quibus exprimebatur iisdem tradi, in primis, potestare & co-
secrandi & offerendi sacrosancti illius nostri incruentissimi
crificij in ecclesia: item dimittendi peccata hominibus, & co-
eadem retinendi: ad hæc ad eorum officium pertinere, & co-
pro populo, atque eidem benedicere: sacramenta ministrare
& prædicare verbum dei, quādo ad hoc vocarentur mini-
strum: breuiter, velut mediatores quosdam esse inter deū & co-
populum, in ijs quæ ad deum pertinet, vt apostolicis hodie
bis dicam, vniuersa testatur antiquitas. Quemadmodum mi-
pontificalis ordinis, dignitatem, eodem, qui adhuc hodie ro-
to orbe obseruatur à Christi fidelibus, consecrationis ritum,
ipsis mox apostolorum temporibus, & velut ex eorundem
traditione, tradi consueuisse.

Et quisquam de authore dubitat?

Cauilli re Et quamuis ordinationis sacerdotalis, in apostolicis
motio, de non per consecrationem vñctionemque sacri chrismatis, sed
ordinatiōe tantum per impositionem manuum apostolicarum, aut epi-
sacerdotali scopaliū, videamus mentionem fieri. Quemadmodum Ti-
sola ma- tum Paulus admonet, resuscitare gratiam, quam per manuum
nuam im- suarum impositionem susceperat, nulla mentione facta de co-
positiōe a secratione aut chrismate. Et Thimotheum, non temere
postolorum quenquam ordinandum docens ad sacerdotium, sed manuum
temporibus exactoque iudicio: Manus, inquit, cito nemini imposueris.
Hoc nihilominus certum est, in radi illo. Christianitatis in-
itio, nondum videlicet ordinata constitutæque hierarchia & co-
disciplina ecclesiastica, plurima perfunctorie, ex quadam
ritus sancti dispensatione, pro necessitate illius temporis per-
acta fuisse ab Apostolis. Quæ paulo post, eodem doctore au-
thoræque spiritu, qui suis quæque dispensat vniuersa tempo-
ribus, eorundem apostolorum traditione ordinationis, pro-
scriptam certamque formam receperunt, quam videmus in
ipsis Apostolorum temporibus continuæ ecclesiasticæ tradi-
tionis successione, eodem tenore, toto orbe terrarum col-
uatam vsque ad nos.

Ab ipsis a Certè, sacri chrismatis inunctione, & eodem plane, quo
postolorum nunc ritu, etiam ab ipsis Apostolorum temporibus ordina-
temporibus consueuisse sacerdotes & Episcopos, testes sunt, in primis
sacri chrism- Dionysius non vno loco hierarchiæ suæ ecclesiasticæ, pro-
fata

ferim autem capite quarto & quinto par. i. eiusdem. Ille *matris inun-*
 quoque beatissimus Clemens, æquæ apostolorum atque a *ctioe, & eo*
 deo beatissimi Petri discipulus, & in Apostolica cathedra & *de quo nunc*
 in martyrio successor. Qui, q̄ de hierarchiæ ecclesiasticæ ordi *ritu ordina-*
 natione à spiritu sancto constituta à tanto præceptore edo- *ri consue-*
 rit fuerat, ex illa cathedra, pro sui officij debito, alios do- *uisse Sacer-*
 tens & instituens, inter cætera in hæc verba scribit cunctis *dotes &*
 Episcopis, & vniuersis ordinibus ecclesiasticis: de efficacia *Episcopus.*
Inditi chrismatismatis præmittens. Omnis, inquit, Pontifex, sacro *Testes apo-*
 chrismate perunctus, & in ciuitate constitutus, sacris scriptu- *stolorum di-*
 ritur editus, charus & preciosus hominibus oppido esse de- *scipuli.*
 hec Quem quasi Christi locum tenentem, honorare omnes *Dionysius.*
 debet, ei que ad salutem suam obediens existeret, scientes, *Clemens.*
 quod siue honor, siue iniuria quæ ei defertur, in Christum *redundat,*
 & à Christo in deum, &c. Hæc ille Clemens. Sed
 & huius quoque successor Anacletus, atque beati Petri di- *Anacletus*
 scipulus, in Epistola ad vniuersos Episcopos per Italiam, ha-
 bet in hæc verba.

Ordinationes Episcoporum, autoritate apostolica, ab o- *Huc notet*
 mibus qui in eadē prouincia fuerint, episcopis, aut saltem, *ritum ordi-*
 non paucioribus, quàm duobus, aut tribus, reliquis assensum *natiōis epi-*
 præsentibus, celebrandæ sunt. Qui simul conuenientes, *scoporum,*
 diligentem agant, ieiuniumque cum orationibus cele- *ipsis aposto-*
 bent, & cum sanctis euangelij, quæ prædicaturi sunt, im- *lorum tem-*
 ponentes, dominica die, hora tertia, orantes, sacræque *poribus.*
 ritæ, exemplo prophetarum & regum, capita eorum, mo-
 re apostolorum, & Moyfi vngētes, (quia omnis sanctificatio
 cūctas in spiritu sancto, cuius virtus inuisibilis sacro chris-
 matis permixta est) hoc ritu solennem ordinationem cele-
 brant. Audis ritum ordinationis Episcoporum, ab ipsis Apo-
 stolorum temporibus: imò ab ipsis vſitatum apostolis, nisi
 licentia apostolorum discipulus, & veritatis martyr,
 quam suo sanguine asseruit. Consona sunt his, quæ scribit
 Tertullianus, libro de carnis resurrectione. Et quæ ille glo-
 riosus martyr & doctissimus Pontifex Cyprianus, libro de
 vſitione chrismatismatis.

Non hæc, inquit, medendis corporibus est vñctio institu-
 ta. Quia sanctificatis elementis, iam non propria natura præ-
 bet effectum, sed virtus diuina potentius operatur, sed adest
 veritas signo, & virtus sacramento, vt & ipsis rerum efficiē-

tijs, gratiæ dignitas pateat, & interiori homini, quanta ex his
detur authoritas, deiformi conuersatione, & sanctis moribus
innoscescat. Hoc oleo, etiam antiquitus, sacrabantur sacerdo-
tes & reges, & ipsi altarium lapides delibuti, spiritalem in-
ligi volebant mysterijs inesse pinguedinem. Et sicut oleum
fluidis & humilis quibuslibet superfertur, ita excellentia
sacerdotalis, & regiæ dignitatis, secundum formam dei & Chri-
sti sub se omnia continens, & regimen & munimen, tam
uam quam contemplatiuæ vitæ continet, & in hoc humore
stat descendere omnes gratiarum diuisiones, quas spiritus
sanctus, prout vult, singulis largitur & distribuit. Hæc ille Cy-
prianus. Breuiter, huic obseruationi testimonium perhibet,
venerabilis ille chorus, sanctorum patrum omnium. In ista
euentia, & totius orbis consensus & concors obseruatio
subscribit. Umbra & figura veteris illius tabernaculi, quæ
eius sacerdotij, suo corpori, solidæque veritati ascripta &
consonat. Quid igitur hic dubij aut scrupuli cuiquam Chri-
stiano esse poterit, hoc sanè non intelligo. Falsissimum pro-
inde est, sacerdotium, esse nudum docendi verbi dei, & sa-
cramenta ministrandi, à populo aut magistratu mandatum
alicui ministerium.

*Explicit
sacerdoti-
lis ordinis
officia.* Sed omnis sacerdos ab hominibus assumptus, pro homi-
nibus constituitur in his quæ sunt ad deum. Quod tamen de
Pontifice dicat Apostolus, de sacerdotio tamen in vniuersum
ipsum intelligere, idem haud obscure significat: ad Christum
hoc sacerdotium applicans, de quo dictum profert in Psal-
mis. Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech.
Omnis itaque sacerdos constituitur pro hominibus, in his quæ
sunt ad deum, ut sit mediator quidam inter deum & populum;
cuius principale & præcipuum munus est, ut offerat dona, & sacrificia
pro peccatis populi, ut idem subiungit Apostolus. Porro, cum nostri
sacrificij tanta sit excellentia præ veteribus illis; ad hoc præcipue
sancti orthodoxique patres nostri respicientes, sacerdotij nostri dignitatem
præ illo veteri, tantopere efferunt: De qua Gregorius ille No-
zianzenus quodam præclaro carmine. O sacrificia, inquit, mittentes
in cruentum, sacerdotes. O animarum custodes gloriosi. O magni
figmentum dei, vestris in manibus ferentibus quam & Chrysostomus
eodem respectu, angelicæ dignitatis comparare non dubitat.

DE ORDINE ECCLESIA.

Eiusdē esse quāuis vitæ merito, & specialis gratiæ prerogatiua, apud
Benedic- deum magis valeret Moyses, quā Aaron, atque etiam hoc
re populo, ipsum videret in spiritu, quod Aaronem latebat, vlticem
in uoca- mam iam à domino egressam in populum: tamen vt sacerdo-
re nomen talis auctoritatis dignitatem & efficaciam commendaret
domini, su demonstraret posteris, Aaron iussit currere ad populum,
per eum. orare pro eis, quod cū ille fecisset, & misso incerto pro illis
deprecatus esset, plaga subleuit.

Est præterea & hoc, sacerdotalis officii, benedicere popu-
lo, & inuocare nomen domini super eum quod in sacerdo-
tio Melchisedech (quod fuit singularis quædam expressio,
que nostri sacerdotii figura, hoc attestante Apostolo) pro-
bat scripturæ auctoritas. De quo, cum Abraham victor de
opimis spoliis onustus reuerteretur à cede regum illorum
orientalium, ita legitur. At verò Melchisedech rex Salem,
proferens panem, & vinum (erat enim sacerdos dei altissimi)
benedixit Abrahæ, & dixit. Benedictus Abraham deus
excelsus, & benedictus deus excelsus, quo protegente ha-
stes in manibus tuis sunt, & dedit ei Abrahâ decimas exoni-
bus.

Videtis sacerdotalis muneris esse, benedicere populo Mel-
chisedech benedixit Abrahæ. Quare? Quia erat, inquit, sacer-
dos dei altissimi. Proinde & ad Moysen, ita locutus est do-
minus. Loqueris filiis Aaron, & dices ad eos, sic benedicite
filiis Israël, & dicetis eis. Benedicat tibi dominus, & cunctis
te ostendat dominus faciem suam tibi, & misereatur tui. Co-
uertat dominus vultum suum ad te, & det pacem tibi. Invo-
cabuntque nomen meum super filios Israël, & ego benedi-
cam eis. Vides sacerdotalis muneris esse, benedicere popu-
lo: & inuocare nomen domini super eum. Vides in super

Sacerdota deum, neque hac parte deesse sacerdotum suorum functio-
lis benedi- ni, neque inefficax aut vanum destituere sacerdotium suum.
tionis effi- Quin potius, ipse se teste & sponsore fidei, ad sacerdotalis be-
cacia. nedictionē, etiā diuinā benedictionē subsequi. Inuocabuntque
Eiusdē esse inquit, nomen meum super filios Israël, & ego benedicam
Remitte- Pertinere insuper ad nostri sacerdotij auctoritatem, retine-
re pēctā ho- tere peccata hominibus, atque eadem etiam retinere, lupia
munibus at nobis copiosius demonstratum est.

que eadē Non est ergo sacerdotium nostrum, nudum ministerium
retinere. pendens ex nutu aut magistratus aut populi, sed diuinitus
stitutum

liturum sacramentum. Quod semel susceptum, æque ut baptismus, nulla causa, nullo crimine amitti vnquam posse, nec esse diuini esse reiterabile, habet doctrina catholica ecclesie. Vtrunque tus institutum (ut hoc ipsum beatissimi Augustini verbis dicamus) sacrum sacramentum est, & quadam consecratione vtrūq; homini datum, in a se mutuo, cum baptizatur: & illud, cum ordinatur. Ideo, inquit, ribile, & iter non licet in ecclesia catholica vtrunque iterari. Nam si quæ reiterabile do ex hæreticorum parte venientes, etiam præpositi, pro bono instar baptismi, corrigendi sunt, & si visum est, ut eadē officia gererent, quæ gerebant, non sunt rati ordinandi: sed sicut baptismus in eis, ita & ordinatio in eis integra: quia in præcissione fuerat vitium, non in sacramento faciendū est iniuria. De ordinis verò sacramento libungens. Sicut, inquit, non recte habet, qui ab unitate recedit, sed tamen habet: sic etiam non recte dat, qui ab unitate recedit, sed tamen dat. De vtroque autem. Non ergo ideo, inquit, non sunt sacramenta Christi & ecclesie, quia eis illiciti vtuntur, non solum hæretici, sed etiā impij: verum, illi corrigendi sunt & puniendi, illa autem agnoscenda & veneranda sunt. Hec ille Augustinus.

Non est humana, sed plane diuina sacerdotalis auctoritas, Diuinā, non quam & Chrysostomus eodem respectu angelicæ dignitati humanam comparare non dubitat: nec ex humano nutu pendet, quæ esse sacerdotalē auctoritatē, Timotheus & Titus, Pauli ministerio sunt ordinati Episcopi. Proinde, Timotheum iterum iterumque admonuit, ne desit diuinæ gratiæ, quæ est in te, quæ data est tibi per prophetiam, cum impositione manuum sacerdotij. Et iterum: Admoneo, inquit, te, ut resuscites gratiam quæ est in te, per impositionem manuum mearum. Et hi quos per ciuitates ordinat ipse Episcopus. Attendite, inquit, vobis, & vniuerso gregi vestro, in quos spiritus sanctus posuit Episcopos, regere ecclesiā domini Iesu. Vides quos ille dicat spiritum sanctum posuisse Episcopos, ad regendam ecclesiam dei. Itaque Pontificali ministerio ordinati & consecrati in sacerdotes & episcopos, à deo vocati ad honorem eiusmodi, ab eodem dicuntur apostolo. Nec quisquam, inquit, sibi sumit honorem, sed qui vocatur à deo

à deo tanquam Aaron. Quo verbo, neque ordinatis à se, Ti-
to Timotheo, & cæteris, honorem, de quo loquitur, sacer-
dotalem & Pontificium, abrogat: sed quemadmodum illos
quauis humano ministerio, tamen à spiritu sancto confir-
matus Episcopos affirmavit, ita eosdem hic significat vocari
à deo.

Sic intellexisse ortho- Dignum est igitur, (inquit ille gloriosus martyr Ignatius,
doxos oēs, scopovestro, & in nullo ei contradicere. Hic enim nō ab ho-
minibus, sed à deo habet promotionem. Vides illum recte intel-
lexisse ex prædictis verbis Apostoli, Episcopum, quauis or-
dinatum & consecratum humano ministerio, tamen à deo,
non ab homine promotionem habere.

Origenes. Eodem sanè pacto idem intellexit eruditissimus ille Ori-
genes. Quid, inquit, loquar de parētibus & filiis? Si Iesus
filius subicitur Ioseph & Mariæ, ego non subiciar, Episco-
po qui mihi à deo ordinatus est pater? non subiciar presby-
tero, qui mihi à dei dignatione præpositus est? Et ille sanctus
pontifex martyr Cyprianus, etiam diuinitus sibi reuelatum
testatur, quod qui Christo non credit sacerdotem facien-
ti, postea tandem & sero incipiet credere sacerdotem vin-
dicanti, pro fide sibi factæ reuelationis, ad dei tribunal pro-
uocans.

Chrysostomus. Et Chrysostomus nostri sacerdotij dignitatē effere: agi-
tur quidem, inquit, in terris, sed officium eius cælestibus
concluditur gaudiis continetur. Non homo, non angelus, non archangelus,
ex præmissis, non virtus, non alia quauis creatura, sed spiritus sanctus, hoc
munus instituit: atque adhuc manentes in carne ministran-
tes, præstitit fungi angelorum.

re falsitate. Quid igitur? Nihil ne est sacerdotium nostrum, quā-
mādo docendi verbi, & ministrandi sacramenta mādaturum
licui à populo, aut magistratu ministerium, & quod ut con-
suetudinem mitti, ita abrogari possit à populo?

Quā nō? Imò, quā nihil ea in re plebem reliquāmq; multitudinē
deus per- voluerit deus autoritatis habere: in Chore, Dathan, Abi-
miserit po ron, & complices eorum, tam euidenti, quā horrendo, ex-
pulo autho morabilique in posteros exemplo, idem ille eius authoritas
ritatis in dit. Qui cū insurrexissent in Moysen & Aaron, aliique
Sacerdo- liorum Israël, ducenti quinquaginta viri, proceres synago-
gio. ga, & qui tempore concilij, per nomina vocabantur, & pro-
sumere,

conferent, quemadmodum nūc nostri aduersarii, vniuersam multitudinem sanctificatam esse: nec solum Aaronem cum filiis suis, sed etiam ipsos ad munia sacerdotalia admitti debere, dicentes: Sufficiat vobis, quia omnis multitudo sanctorū est. Cur eleuamini super populum domini? respondissetque eis Moyses, dominum facturum iudicium in crastinum, & demonstraturū quos sanctificasset, vt sibi fungeretur sacerdos: non defuit iuxta verbum illius, diuinum iudicium: sed Chore, cum ducentis quinquaginta illis synagogæ proceribus, qui ad sacerdotalis dignitatis munus ausi sunt seingere, regressi à domino vltix flamma assumpsit. Dathan verò & Abiron, dictis Moysi inobedientes, rebelles, seditiosos & schismaticos, i naufragio à seculis supplicio de hiscens de sub pedibus eorum terra, cum omnibus quæ ad eos pertinebant, vivos absorbit, demisitque ad inferos. Vides vt nihil permlerit populo ac multitudini in sacerdotio illius veteris ministerii & vmbatici tabernaculi. Et nostrum hoc Christi sacerdotium (cuius tantum significandi præcurrēdi que causa illud vetus erat, tanto vtique præ illo augustius, quanto potius nos litamus hostiis & sacrificiis) hoc inquā nostrū, nūc ethnicum aut idolorum sacerdotiū, in manu erit & potestate profanæ multitudinis: vt cuiuscunque ille collibitum implere manum de nouissimis populi, ille sit Christi sacerdos: quondam suos sacerdotes excelso constituebat ille Hieroboam? Vt ergo illud vetus, vmbra: hoc, rei veritas? imò vt non potius vice versa, illud plus solidæ dignitatis habebit, & nostrum erit augustius? Confitemur quidem etiā sacerdotalis officij esse, docere populum, & sacramēta ministrare. Sed tamen non proprium, neque ita, vt non possint hæc nisi à sacerdotibus fieri. Imò, & diaconos exercuisse hæc ipsa in primitiua ecclesia, sub Apostolis. Lucas author est. Ita Samaria, euangelizante Philippo, vno ex diaconis illis septem, recepit verbum dei, & baptizata est. Ita etiam eosdem in primitiua ecclesia consueuissē Eucharistiam frangere, & distribuere in populum, testatur antiquitas. Proinde, non sunt hæc propria ordinis sacerdotalis munia & officia: tamen nūc etiam eius sunt, sed nō simpliciter, nec vniuersis sacerdotibus incumbē. sed his tantum quibus populi alicuius cura commissa est, & regendi auctoritas.

*Notet ad
uersariū
exemplum
& metuāt*

A minoribus

Sacerdotalis quoque officij esse, docere populum, & sacramēta ministrare, sed nec proprium, nec simpliciter nec auctorem necessarium.

Nihil aduersariorum sententiam, illa Petri verba faciunt.
Vos

Solutur

vnica ad- uersariorū ratio quā ex his veteri verbis inducunt. Vos estis regale sacerdotium.

Vos estis genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, quibus cōcludūt, Christianos omnes sacerdotes esse. Quod quā malè ex dictis verbis concludatur, potuissent clariū me intelligere, si respexissent retro, ad ea quæ in Exodo describuntur à domino dicta verba, quæ Petrus inde desumpta nobis accommodauit. Ex illis enim, & veterum horum intelligentiam, & suæ sententiæ falsitatem impietatemque, potuissent intelligere & cognoscere. Moysi ita dictum legitur à domino. Hæc dices domui Iacob, & annuntiabis filiis Israël. Vos ipsi uidistis, quæ fecerim Aegyptiis, quomodo portauerim vos super alas aquilarum, & assumpserim mihi. Si ergo audieritis vocem meam, & custodieritis pactum meum, eritis mihi in peculium de cunctis populis, (mea est enim omnis terra) & vos eritis mihi in regnum sacerdotale, & gens sancta. Hæc sunt verba quæ loqueris ad filios Israël. Hæc, nus ille. Hic nota verba, & signa mysteria. Veteri illi populo dictum est à domino. Vos eritis mihi in peculium de cunctis populis. Quod ipsum aliis verbis nobis dicitur. à Petro. Vos estis genus electum. Illis additur: Et eritis mihi in regnum sacerdotale, & gens sancta. Nobis verò, Sacerdotium regale. Hoc itaque (quod ad propositum facit) in primis animaduertendum est, vniuersæ multitudini, seu communitati collectim, verumque dici: Illud veteri illi synagoga: hoc vero, populo Christianæ ecclesiæ: & non vnicuique nostrum. Nemo enim nostrum est gens sancta. Quare, sicut ex illis domini verbis dictis illi veteri populo, non poterat vnusquislibet plebe se regem facere, aut sibi regnum præsumere, sed alius erat rex, alius illi subiectus populus: ita neque ex his nobis dictis à Petro, potest vnusquislibet sibi vindicare sacerdotium: imò alius apud nos est sacerdos, alius laicus populus. Summe tamen nos, hoc est, vniuersa collectim Christi ecclesiæ, genus electum, & gens sancta, habens intra se regale sacerdotium, aut honestata regali sacerdotio.

Peroratio de præsentia controversia.

Et hæc mihi de ordine Ecclesiastico hic sufficere videtur. Ex quibus nihil dubitamus, viros omnes bonos facile intellegenduros, nostrum ne, quod ecclesiæ toto orbe, quacumque patet nomen Christianum adhuc celebrat, an aduersariorum sacerdotium, sit notius ecclesiæ Christi, & in scripturis fundatius. Nec minus, apud aduersarios, nec veram Eucharistiam inueniri, quæ nisi à sacerdotibus, ordinatis secundum ritum ecclesiæ,

ecclēsiā, non potest confici, & non à Laicis, absque vlla eccle pendant
sacra cōsecratione tantum vocatis à populo, ad nudū ver- aduersa-
bi sacramentorumque, ministerium, nec remissionem pecca rii, & con-
porū apud eosdē esse, quòd illa quoque ad sacerdotalem au- siderent,
thoritatem, quæ apud eos non est, pertinet, vt hic taceam, quæ sit
eodē locum non esse, extra illam ecclesiā, quæ illi Cephe ipsorum
inhaberet: quæ Petrum pastorem rectoremq; agnoscit: à qua, ecclesia.
illam dudum diuisi sunt.

DE TRADITIO- NIBVS HVMANIS CON- trouersia duodecima.

VI semel instituit erronea via in-
gredi, quanto procedit magis, tan-
to aberrat longius. Iecerunt ad-
uersarij vniuersæ doctrinæ suæ
fundamentum, illam suam specio-
sam fidem, quæ sola nos saluet, &
iustificet. Inde progredientes, in
quæ errorum portenta processer-
int, ex parte demonstratum satis
cōfidimus. Nunc ad id quod est
propositum. Ex eodem hoc principio abominantur, quic-
quid à sanctis patribus traditum institutumque est ad vitam
puriorem pertinens, atque eo respiciens, vt abrenunciatio
mundo, crucifixa carne, cœlestem vitam in mortali corpore
moderantur homines: vota monastica, constitutas viuendi
leges & regulas, vel præscriptas à superiorib; vel quibus sua
sponte se altringunt, quibus ea cordi sunt: præterea, ciborum
discrimina, & ieiunia, quæ præcipiuntur & obseruantur in
ecclesia. Quæ vniuersa execrantur, vt doctrinas dæmonio-
rum, Christi euangelio, & fidei doctrinæ contrarias, quando
docentur ista valere ad placandum deum, ad promerendam
eius gratiam, & ad satisfaciendum pro peccatis: aut si, seu ex
præcepti, si ex voti sponte emissi obligatione fiant, tanquam

*Sententiæ
aduersa-
riorum, cū
suis ratio-
nibus ex-
plicatio.*

ad salutem necessaria, & quæ sine peccato iam omitti non possunt. Qua de re, ne quid sibi à nobis assigni ipsi querantur aduersarij, ipsa eorundem verba ascripturus sum, tamquam alicubi contracta in compendium, sine eorum dispendio habent decimoquinto confessionis articulo.

Ut euangelio velint aduersari, quicquid sit promerendæ gratiæ, aut satisfaciendæ gratiæ, doctrinæ demoniorum quas fiant.

Admonentur, inquiunt, homines, quod traditiones humane ad placandum deum, ad promerendam gratiā, & satisfaciendum pro peccatis, aduersentur euangelio, & doctrinæ fidei. Quare vota, & traditiones de cibis, & diebus, &c. insistant ad promerendam gratiam, & satisfaciendum pro peccatis, inuiles sunt, & contra euangelium. Addūt in Apologia, aperte iudicare nos, qui audeamus negare ista, & aperte obrui euangelium doctrinis demoniorum, quādo docetur, quod sint cultus viles, ad promerendam remissionem peccatorum. Huc citat Pauli ad Galatas. Euacuati estis à Christo, qui in lege iustitiamini. In quo, suo proposito aptando, longa digressio illi modo rhetoricantur: ad quam hic dissimulamus in illius gratiam. Quamquā, inquiunt, quid longa disputatione opus illi? Nulla traditio a sanctis patribus hoc consilio instituta est, ut promereamur remissionem peccatorum aut iustitiam: sed tantum propter bonum ordinem in ecclesia. Et ut quis velit instituire certa opera ad promerendam remissionem peccatorum, & iustitiam, quomodo sciret illa opera deo placere, cum non habeat testimonium verbi dei? Nonne ubique in prophetis prohibetur instituire peculiare cultus sine suo mandato? Ezechiel. 20. Scipio esse: In præceptis patrum nolite incedere, neque iudicia eorum custodiat, neque in idolis eorum polluamini. Ego dominus deus vester: In præceptis meis ambulate, & iudicia mea custodite, & facite ea, &c. Et hic papatum regnum Antichristi facit: quod in eo docetur tales cultus, non solum viles ad iustificationem, sed & necessarii: id quod paulo minus ab idololatria abesse voluit. Sanctos patres, & si habuerint & ipsi ritus ac traditiones, non tamen sensisse has viles & necessarias ad iustificationem.

Quo argumeto Papatus illis Antichristi regnum sit.

Habere quidem traditiones has, speciem sapientiae, & et hoc humane rationi imponi: sed aduersum illam muniri non oportere verbo dei Paulum ad Colossenses. clare docere. Nemo vos iudicet in cibo, potu, aut festo, aut noui ieiunio, aut sabbato, quæ sunt umbra futurorum, corpus autem Christi. Quibus verbis simul & legem Moysi, & traditiones humanas complecti illum volunt. Vtunque tamen hoc acci-

natur à nobis. Si euangelium, inquit, negat cæremonias Moysi, quæ erant diuinitus institutæ, iustificare: quantò minus iustificanc traditiones humanæ?

Discrimina proinde ciborum, tribus de causis sustulisse se dicunt. Primum, quoniam persuasum hominibus fuit, vtile esse eis abstinentiam ad promerendam gratiam. Secundo, quia humanæ huiusmodi traditiones præferebatur præceptis Dei.

Tertio, quia attulerunt magna pericula cōscientiis, eo quod impossibile esset omnes traditiones seruare: & tamen homines arbitrabantur, has obseruationes, esse cultus necessarios.

Quin & Paulus ad Timotheum aiunt vocare prohibitiones ciborum, doctrinam dæmonionum. Quia pugnat cum Evangelio talia opera instituire, aut facere.

Hæc ferè summa est sententiæ aduersariorum, de humanis traditionibus, & discrimine ciborum, dierum, & cætera, & assertio: Quæ argumentorum rationumque eorum omnium non infideliter complexos nos, ipsi non diffitebuntur.

Decreueram à principio, breuiter & simpliciter pertractare singula, quæ inter nos & aduersarios sunt, controuersiarum capita: quod suadebant, & temporis breuitas, & viarum & apparatus librorum viatorius: sed rerum de quibus agitur, magnitudo & grauitas, à quibus, in vnam aut alteram partem intellectus nostra pendet aut salus aut damnatio, & quæ nisi grauitè oppressa & irreuincibiliter constricta, non cedit impietatis contumacia, me coegerunt, in ipsa, quod dicitur, arena, in ipso rerum tractatu mutare consilium, & alicui præfatus diligentiusque insistere.

Si fidele & Christianum est illius Origenis consilium, vt si fidele est, quo nos admonet, ne ab iis, quæ communi con-
sentu probat & sequitur catholica Christi ecclesia, vlla ca-
uocicarum scripturarum, quæ nobis forte videntur, euidentia,
nos abduci sinamus: sed diligenter meminerimus, quoties hæc
adocuntur aduersus eiusmodi, ea nos tentatione pulsari, de
qua cautos præmonitosque nos fecit Christus, & monstrari
nobis Christum, quamuis cōtra Christum, in desertis, in an-
gulis, in domorum penetralibus: qui, se teste frustra alibi quæ-
ritur, ad quod congregantur illæ aquilæ: proinde, illis cre-
dere nos non debere, nec exire à paterna ecclesiasticaq; tra-
ditiōe ac doctrina, sed hoc certo nobis persuadere, cōtrave-

*Discrimi-
na ciborum
cur sustu-
lerint.*

*Diffa sen-
tentia ex-
cussio.*

*Ex hoc ap-
gumento
quemlibet
facile in-
telligere,
qualis vni-
uersa ad-
uersario-
rum doctri-
na Chri-
stiano ha-
benda sit.*

ram suam, germanamque induci sententiam, quamuis ipsi edem non allequeremur, quicquid ex scripturis aduersus communem & iam olim receptam ecclesiae sententiam inducitur. Quid erit, ubi non solum, nulla scripturarum probabilitate, vi, aut euidencia adactos, imò palam etiam aduersus euidētissimas scripturas, quos viderimus ubique conuellerē, impugnare, lacerare, cōmunem atque olim receptam ecclesiae doctrinam, & sententiam: atque illi contra, suam impietatem, quā da solāque asseuerendi impudentia ex aduerso statueret? An quisquam erit mentis sanæ, modo se Christianum meminerit, qui eiusmodi assertionē, præsertim hominum, puderet dicere, qualium, vel tantillum mouebitur? Quorsum autem hoc procemium pertineat, is intelligit qui priora legerit, & sequentia perlecturus est.

Ecclesiasticarum constitutionū necessitas.

In primis (vt nōnihil proprie dicamus de ecclesiasticis constitutionibus) disciplina ecclesiis opus esse, euidēs atque indubitatum est: non minus quā pane & aqua hominibus. Quā ubi tollas, ibi videas omnia pessum ire licentia, & contemptu pietatis ac religionis omnia in carnem & impietatem recedere. Hanc, constare non posse, si tollas hierarchiam ecclesiasticam, aut hierarchis suam auctoritatem detrahas, tam est certum & euidens, vt ipsi etiam fateantur aduersarij, committunt ipsa rei euidencia. Nec minus, suis legibus & constitutionibus eam necessario contineri, quibus, vel imperantur certa quædam Christi fidelibus, quæ ad finem ecclesiasticæ societatis pertinent, & ad pietatē promouent: vel ordo, decor, & honestas conseruantur in ecclesia: in qua, aut decori, aut mysterij gratia, multa facere congruit. Neque enim, velut in vulgari domo, aut popina aliqua, in domo Dei versandum est: sed vniuersa, religionem præ se ferant & loquantur oportet: in ea quicquam spectari conuenit, quod non pietatem adiuuet. Ad primū genus pertinet, ieiunia quadagesima, & aliorum nōnullorum dierū: & quibusdam per hebdomadas debent interdici esus carniū, item, certorū dierum sabbatum, & solēnis observatio, in diuino cultu, & verbi Dei studio atque audientia: pœnitentiæ & eucharistiæ prescriptio in paschate: & si quæ sunt alia istiusmodi. Quanquam vniuersa ferē, quæ vniuersaliter omnes concernūt, in iam enumeratis cōtineantur, quæ aduersarij quæritāt tam esse multa, ut dinumerare vix queas: tam graua, vt Dei poulo sint impo-

Ecclesiasticarum constitutionū.

illis. Nam quæ ad ecclesiæ ministros propriè pertinet, item,
 leges quæ moderantur Christiana connubia, non ad omnes
 pertinent. Secundi generis, sunt cæremoniæ, quas ab ipso ec-
 clesiæ initio, toto orbe Christiano vsque nunc obseruatas cõ-
 seruamus, in sacro habitu ac vestitu pontificio, sacerdotali, &
 aliarum ministrarum: in ritu certo, qui in diuino officio, & Ec-
 clesiæ sacramento tractandis & tradendis obseruandus
 est in cereis & lampadibus ardentibus, quæ vt honoris signi-
 ficationem habent ex consensu mortalium, ita viuæ illius ef-
 ficacie fidei per charitatem ardentis nos admonent, in a-
 gni sacrali, quæ per verbum & sacerdotalem orationem san-
 ctificata, suam energiam habet aduersus virtutes aduersarias:
 aliter, & baptismum nobis in memoriã reuocat. Ita & Sal,
 cinerum: Cinis, mortalitatis: & pleraque per quadragesimã
 in ecclesijs symbola, pœnitentiæ nos admonent. Istorum, &
 ceterorum vsum vetustissimum fuisse, ab ipsis vsque Aposto-
 licis temporibus, in vniuersa Christi ecclesiã, ex scriptoribus
 eorundem temporum, Dionysio, Clemente, & subsequen-
 tibus, indubitatũ est. Polycrates ille vetustissimus Ephe-
 sorum Episcopus, in ea contentione, num quartadecima mē-
 sis primi, cum Iudæis, quemadmodum ipsi à beatissimo Ioan-
 ne accepisse se contendeabant: an vero, dominica sequente
 pascha celebrari oportet, iuxta morem & edictum
 Romanæ ecclesiæ. Hunc, inquit, decimaquarta paschæ diem
 Iohannes seruauit, Pontifex Christi, auream laminam in fron-
 te sua portans. Quo verbo, vniuersum illum sacrum ornatum
 pontificium quem describit Dionysius, & magno consensu
 toto orbe adhuc obseruat Christi ecclesiã, breuiter innuit.
 Quæ quidem inter cæremonias illas spectentur, quædam, quarũ
 non omnes intelligunt mysteria, nihilominus nihil earũ fru-
 strum agi certo persuasi fideles, etiam latentia illis nec intelle-
 ctu religose venerantur mysteria: vt studio pleraque spiritus
 sanctus consilio, ab initio tecta sunt populo ab Apostolicis
 viris, sanctisque patribus. Cuius cum multa proferre irrefra-
 gabilia possemus testimonia, vnius Origenis, hic ascripsisse
 suffecerit: ex quo, vna intelliges, quem authorem eorundem,
 cognouerit etiam illo seculo, Christi ecclesiã, quas nunc
 contempnunt, contemnunt, lacerant, & velut hominum super-
 stitiosorum inuenta, & demoniorũ doctrinas traducunt homi-
 nes vilesissimi, & abolere conantur ab ecclesiã, maximo scãdalo

DE TRADITIO. HVMANIS,

ecclesiæ, & grauissimo vulnere vnitatis Christi corporis. Is ille itaque homil. quinta in Numeros, habet in hæc verba, Quod humeris Levitarum portantur sancta objecta, significat, quod in ecclesiasticis obseruationibus sunt nonnulla, quæ omnibus quidem facere necesse sit, nec tamen ratio compatet omnibus. Nam quod, verbi gratia, geniculamur ceteros, & quod id versus Orientem facimus, non facile cuiquam puto ratione compertum. Sed & Eucharistiæ seu percipiendæ, seu quo ritu geritur, explicandæ, vel eorum quæ in baptismo geruntur verborum, gestorumque & ordinum, quæ interrogationum & responsionum rationem quis facile explicet? Et tamen hæc omnia, opera atque velata licet, ponimus super humeros nostros, cum ita implemus ea, atque exequimur, vt à magno pontifice atque eius filijs tradita & commendata suscepimus: nisi quis sit Aaron, aut filius Aaron, cui hæc conceditur, nuda & reuelata perspicere. Ita tamen, inquit, talibus conceditur, vt sciant sibi velanda hæc & operienda, vbi cæteris dari ea, & in opus proferri ratio populi erit. Hæc ille Origenes. Ex quibus verbis, hoc in primis intelligis, vt sancti patres ab initio, velut ex consilio sancti spiritus, in his, studio pleraque celauerint, ne intulgerentur populo: quo mysteriis (vt diui Basilij hoc verbis dicam) sua teneret dignitas. Deinde & hoc intelligis, easdem has ceremonias, quas adhuc toto orbe seruat ecclesiæ, esset illa primitiua & vere apostolica ecclesiæ seruasse, velut necessarias, & institutas ab ipso Pontifice magno Christo, & eius filijs, Apostolis: quibus credere, quos sequi duces & antesignanos nostræ religionis & fidei, vnâ cū vniuersa ab initio vsque nunc catholica ecclesiæ, quam nunc abducentes nos ab eadem, Laetherum, Philippum, & nescio quos hominis, qui dubitare potest, an sit rectius, tutius, ac securius, mihi sanè mentis sano non videtur, sed potionatus esse Circeo aliquo poculo.

Itaque non hoc demonstrare hoc loco conabimur, sed tantum meminisse & reuocare ad memoriam, ecclesiæ filios, in prædictis teneri viuere, ab antiquo, imò ab initio obseruare in Ecclesiastica domo ritibus, consuetudinibus, & legibus obedire sibi constitutis à Deo præpositis, & sacris magistratibus in hierarchia Ecclesiastica: Hoc enim, ex his quæ supra controuersia tertia luculenter demonstrauimus, nec minus, ex his quæ decima sexta controuersia de Ecclesiastica po-

teitate dicetur, nulli esse dubium poterit: & ipsi (vt aliud se-
dentes, aliud stantes, quod dicitur) ipsa rei euidencia conui-
cti, quamuis inuiti, quantumuis dicta omnia, sub nomine hu-
manarum traditionum, tam impudenter lacerarunt, vt etiam
in sua illa confessione, atque eius apologia, dæmoniorū do-
ctrinas non erubuerint dicere: sæpe fateri coguntur aduersa-
ri, & solum vertere. Id quod in Butzeri Pastore, est euidentis
cennere; nec minus in Philippi Aristotelicorum Ethicorum
epitome, vbi habet in hæc verba: quæ ideo nō piguit ascribe-
re, vt intelligeres lector, quanta sit veritatis huius vis & eui-
dencia, quæ etiam ab inuitis, atque eius ex professo hostibus,
tam claram sui confessionem extorquere potuit.

Non omnes, inquit, ecclesiasticas constitutiones, humanas
esse superius euicimus. Nam omnino obligabar decretum
Altorum, xv. quanuis de rebus externis constitutū. Et si quis
non obtemperasset pro tempore cōsilio spiritus & ecclesiæ,
sed cum scandalo & contemptu prauaricasset, mortaliter
peccasset, atque excommunicandus fuisset, quia non audisset
ecclesiā & Christum. Non quod facerent ad impetrandam
originalem iustitiam: sed ad ordinem, ecclesiasticāque po-
liciam: & regni Christi promotionem. Nā in violatione, duæ
impeticulantur: disciplina, & tranquillitas seu harmonia sta-
tus pulchri. Porro, vtriusque rei magnitudinem & vim, præ-
cipue nos intelligere decet, qui in studiis doctrinæ & virtutū
resamur. Primum enim, disciplinæ causa, opus est certis or-
dinationibus. Nam rudes, & rudis ætas, assuefacienda est cæ-
rimonis & ritibus, cettis feriis & lectionib⁹, item exercitiis
domesticis & publicis eamq; ob causam, vocat Paulus legē,
pædagogū. Nam hæ cærimonie sunt quædam pædagogia,
necessaria primæ ætati. Et si autem Euangelium quandā sub-
limiorem doctrinam afferat, tamen non vult aboleri discipli-
nam & pædagogiam: sed iubet, vt homines exerceantur, re-
guntur, & doceantur huiusmodi pædagogia. Licentia autem
ita prauaricatio, officit: primum, quia homines profanos fa-
cit profanos: vulgus enim, natura, odit legum vincula, &
licenter imitatur huiusmodi exempla licentiæ. Quod parum
est, nisi consequenter degenerarent ex horum contemptu,
ad contemptum religionis, & hierarchiæ ecclesiasticæ, vt fa-
ctum vidimus. Non possunt enim institui ad timorem dei,
vbi pædagogia, ordo, disciplina, & catechismus non est. Ne-

DE TRADITIO. HVMANIS.

cesse est autem sequi infinitam barbariem, & vastitatem, vi
 iuuentus & vulgus non possunt institui. Quantum vero ser-
 lus est, exemplum præbere huius vastitatis? Iam quantum na-
 li est, in altera scandali parte, quod videlicet, tranquillitas ec-
 clesiæ, & rerum publicarum status turbatur? Denique, ut ordo
 & harmonia publicorum rituum conciliat & confociat ho-
 mines, ita confusio ordinis & discrepantia rituum, distrahit
 animos, & parit ingentes tumultus & æterna bella. Cogi-
 mus igitur in violatione traditionum, plerumque & facile ex-
 emplum manare ad alios. Cogitemus deinde, quantum in exem-
 plo mali sit. Quare ne conscientias oneremus, ne aliis quoque
 noceamus, maiore cura, etiam qualescunque ritus publicos
 obseruamus. Tyrannicum est, magis quid nos delectet, quam
 quid aliis prosit, spectare. Nō enim nascimur nobis ipsi, sed
 vita nostra ad alios etiam pertinet, & præcipue ad ecclesiam
 hoc est, Christi gloriam, ad conseruationem ministerij, & re-
 tinendam pædagogiam populi. Has duas res, quæ sunt mun-
 dæ, ecclesia præcipue tueri cupit. In his symbolam illam, hoc
 est, nostram obedientiam, diligentiam, & studium præsentem,
 propter communem salutem & tranquillitatem. Quod enim
 Paulus traditiones & elementa egea vocat, de phariseis
 institutionibus dicit, non de ecclesiasticis decretis. Ecclesi-
 astici autem magistratus est officium, exercendi & constitu-
 di iudicia dogmatum, prædicandi, arguendi, excommunican-
 di verbo, sine vi corporali. Ecclesiastica potestas in Petro &
 Apostolis constituta est, & cæpta, Civilis, in Noë, cum eui-
 xit deus. Qui fuderit sanguinem humanum, fundetur sanguis
 eius, per hominem subaudi ad hoc ordinatum. Hactenus illi.
 Ad quæ sua ipsius verba, si se, suamque, & Lutheri doctrinam
 diligenter expendens, mente constare potuerit aut frontem
 audeat attollere, parum mihi mentis aut frontis habere vide-
 bitur. Si verum est, quod est verissimum, in ecclesiasticarum
 constitutionum prauaricatione periclitari duas res momenti
 maximi, in Christi ecclesia: disciplinam nempe, & tranqui-
 litatem harmoniamque status publici: si disciplinæ causa o-
 pus est certis legibus & ordinationibus, cæremoniis quoque
 & ritibus, quibus, velut pædagogia quadam cõtineantur ex-
 erceanturque simplicis: imò, si ratio exigit, rei euidencia re-
 quirat, euangelium iubet, ut eiusmodi pædagogia exercean-
 tur, regantur & doceantur homines: si tranquillitas, unitasque

harmonia ecclesiæ, pendet ex ordine, & consensu publicorū
 uorum, qui (quod verissimè hic dicit, & cōfitemur nobiscum
 Philippus) vt cōciliat & consociat homines, ita cōfusio or-
 dinis, & discrepantia rituum distrahit animos, & ingentes tu-
 multus, æternaque bella parit: Si inquam hæc ita habeant, vt
 habent verissimè, etiam vltro cōfidentibus aduersariis: idem
 seculum expédant & cogitent, quàm bene sint de ecclesiâ me-
 ritum. Ante noui huius doctrinam euangelij, religionis, & fidei,
 publicorumque rituum magnus consensus erat in ecclesiâ: &
 Christi fidelibus omnibus, religiose obseruabantur cōstitu-
 tiones ecclesiasticæ: agnoscebaturque ecclesiasticæ hierar-
 chiæ, & hierarchis, sua autoritas: per quam vigeat adhuc
 quæcunque disciplina ecclesiæ, & reuerentia metusque su-
 preme autoritatis in ecclesiastica hierarchia præsidis, magi-
 stratus, tam sacri, quàm profani, continebatur in officio: in
 quos delinquentes, corrigendos atque etiam amouendos ma-
 gistratu & officio, vbi id excessus grauitas, & exempli perni-
 terequirebat, constante ac vigente religionis vnitate, eius
 valebat autoritas. At postquā nouæ huius fidei, noui euan-
 gelij doctrina in orbē inuecta est, doceri cœpit, quicquid in
 scripturis non habetur, hoc planè additamentum esse
 humanæ. Ex quo statim principio, primū omnes leges & con-
 stitutiones pontificiæ atque ecclesiasticæ sunt sublata: & me-
 dia, vbi ea doctrina recepta est, vt mera figmenta & menda-
 cia: Sacerdotium (quale solum, eatenus nouerat ecclesiâ) epi-
 scopali ministerio, ritu à maioribus accepto, tradiro, & toto
 orbe obseruato ab initio (vt superiori cōtrouersia demōstra-
 uimus) pronunciatum est idolum, & ignorantium hominum
 figmentum esse: & missas, in quibus deo offerretur illa sacro-
 sanda oblatio corporis & sanguinis Christi in Eucharistia,
 quemadmodū maximo consensu, quāta quanta est, ab initio,
 vniuersa Christi ecclesiâ (quod controuersia V. demō-
 strauimus) docuerunt esse summam impietatem, & idolola-
 triam. Publicus ritus, & forma celebrandæ missæ, item & eius
 ratio, quod sacrificij mentionem & diuorum inuocationē
 continebat, eatenus in vniuersa hac Occidentis & Latina ec-
 clesiâ, à tot seculis vnanimi obseruati cōsensu, planè oblite-
 ri sunt: & pro eis recepta parum sana Lutheri somnia. Idola
 præter pronuntiati, qui maiorum & vniuersæ Christianæ
 ecclesiæ ritum, diuos colerēt cum Christo regnātes: eorū cum

veneratione haberent reliquias: eosdem honorarent statuis,
 imaginib⁹, & picturis, quo & eorū gloriosa certamina, idio-
 tarum subiiceretur oculis: imò, qui Christum ipsum adora-
 rer, quamuis verè præsentem nobis in eucharistia. Exhiberi
 proscriptum, & anathematizatum, quicquid eatenus sine scrip-
 to, velut ex apostolica traditione, omnibus sæculis toto or-
 be seruauit ecclesia: nèpe, ritus vniuersus benedictionū, & co-
 secrationum ecclesiasticarum, in chrismate, in oleo secro, in
 sacro fonte, in aqua lustrali, in cereis, in locis, templis, altari-
 bus, vestibus, vasis diuino cultui mancipatis, breuiter, quic-
 quid est sacrorū rituū, quicquid cæremoniā in tractandis
 tradendisq̃ sacramentis ecclesiasticis. Vniuersam diuini cul-
 tus qui in templis peragitur, & eatenus toto orbe summa cū
 religione, pietate & deuotione Christi fidelium peracta est,
 illam exteriorem faciem, impietatem esse. Antichristi larua
 ac faciem, præsertim, si existimetur ad pietatem condere,
 hominibus persuasum & inculcatum est. Abolita festiuitates
 publicæ, quibus, vel redēptionis nostrę mysteria, vel sancto-
 rum patrū nostrorū gloriosos de hoc mūdo triūphos, recur-
 rente per annum celebritate recolimus. Abolita ieiunia, &
 alia, tum quadragesimæ, quæ toto orbe, ab ipsis vsque Apo-
 stolorū tēporibus tota obseruauit ecclesia. Et cum aliis ple-
 risque diebus piscibus vesci quā carnibus malint, quibus die-
 bus illis interdixit ecclesia, vescuntur iisdem quasi in cōtem-
 ptum ecclesiæ: Cū multis sæculis in pace egisset Occiden-
 tis hæc & Latina ecclesia, & eundē ritum seruaret sub panis
 tantum specie cōmunicandi populum, ante annos ducentos
 impugnari hoc cōceptū est per seditiosos quosdā, & nouitatis
 captores ac studiosos in Boëmia, Ioannē de Husl. & Hiero-
 nymū Pragen. & velut CHRISTI euāgēlio contrarius di-
 nari publicus ritus vsitatus eatenus, & doceri communioni
 vtriusque speciei necessitas: quanta illius regni ante floren-
 tissimi clade, confusione, deformatione, deuastatione, quos
 millium hominum cæde, res ipsa adhuc hodie loquitur. Sed
 cū malum hoc iam dudum intra limites vnius illius regni,
 velut cōsopitum, quiesceret, nec vnquam extra se promou-
 set: per hos, in vniuersam Germaniam introduci cœpit. Cū
 tota ab initio ad nos vsque Christi ecclesia, ab ipsis nimirū
 Apostolis hoc receperit, ne sacerdotes, & altaris ministri seu
 diaconi nuberēt, tametsi ante mariti vnius tamē vxoris, qui

virginē accepissent, (quem morem semper retinuit Græco-
rum ecclesia) admitterentur ad sacerdotium, nec vlla sit, aut
viri quā fuerit natio Christianæ professionis, vbi sit admissum
velut legitimum, sacerdotum coniugium: imò, apostolicis ca-
nonibus, synodorum, tam in Oriēti, quàm Occidentali, A-
fricana quoq; ecclesijs celebratarum, ecclesiasticisque decre-
tis, clariſſimè id fuerit interdū semper & inhiberetur.
eodem admodum xv. controuersia faciemus euidentissimum.
Sacerdotes, volunt nubere: non semel tantum, sed decies, si
res tulerit: etiam cum quibuscumque: cum vidua: cū vili ſcor-
poris sacerdotes tantum, sed etiam monachos & monachas
quosmetipsos voto deo præſtito ſpōte caſtrarūt propter re-
gum dei. Quibus iuxta certissimam diuinæ ſcripturæ, & or-
dinis patrum omnium ſententiam, nō ſolū nubere
ſed & velle nubere damnabile eſt: quod ex x i i i i. & xv. cō-
trouerſijs euidentissimum erit. In his omnibus, ante doctrinā
noſtri huius Euangelij, nulla controuersia extitit, ſed fidei, ob-
ſeruationis, & ritū vnitās. Hoc credebamus & tenebamus
omnes, quod multis retro ſeculis velut per manus traditū à
patribus in filios & ad nos tranſmiſſum accepimus, & didici-
mus in catholica ecclesia: idem tenebant, credebant, & obſer-
uabant nobiſcum: qui his magiſtris & authoribus, in dictis o-
mnibus nunc à nobis diſſentiunt. Qui, quod eatenus mēbra
noſtræ ſocietatis eccleſiaſticæ familiæ & Chriſti corporis nō
ſolum fuerint, ire non poſſunt inſicias: eadem fide, iſdem ri-
tibus publicis nobiſcum conuerſantes in domo eccleſiaſtica
ſacerdotis & paſtoris eius nobis conſtituti à Chriſto obe-
diēti. Quod igitur per ſe ſuaq; authoritate ſeceſſerūt à reli-
quo corpore: quod eatenus vna & cōmunia partiri, imò, de-
ſerere conati ſunt: quod omnia vſitata, recepta vetera, anti-
quare: noua introducere: idq; ſua, priuatorū nēpe & obſcuro
hominum authoritate, & quibus nō præſſe, ſed ſubſiſſe
reſtoribus eccleſiæ non illos regere, ſed regi ab eiſdē à Chri-
ſti mandatum eſt: quis non intelligit factum peſſimè, iniū-
ſtiſſimè, ſeditioſiſſimè? Si vnus alicuius magnæ & inſignis
ciuitatis pars nonnulla priuatorum & obſcutorum homi-
num, & quæ reliquæ comparata vix vllum numerum conſti-
tueret, imò indigna eſſet quæ compararetur cum reliqua, ini-
ta inter ſe coniurationibus publica ſibi appropriare cona-
tur, communia partiri, aliena inuadere & ſuo diſpenſare

z iij

*Qui autho-
res diuiſio-
nis quæ
nunc eſt in
eccleſia.*

*Nota ſimi-
le.*

arbitrio, receptas leges antiquare, nouas introducere, nouare, cōfundere, sursum deorsumq; miscere omnia, nūquid dubitarent magistratus, hos, vt perniciem publicam coercere, opprimere, & in ijs exemplum edere seditiosis cæteris? & si illi vel negligenter, vel etiam proderent salutem publicam, an ignorarent ciues boni cæteri, in istiusmodi casu quid fieret officij? Quid igitur, vbi in domo Dei viuētis istiusmodi facta esse & adhuc fieri conspiciamus? Si ad hæc committentur qui in ea magistratum gerunt, imò si quidam eorum priuati cuiusdam suæ rei, sui affectus, aut sui odij in quenquam causa, quia alteri, cui id malum præsentius iudicant, & plus in modaturum existimant, gliscere magis hanc perniciem publicam cupiant quàm opprimi, & clàm oleum camino impicerent, nunquid suo officio satisfacerent? nunquid indigni forent qui magistratu amouerentur? imò, qui exterminarentur vnà cum eiusmodi peste & pernitie publica? Si in ecclesiasticarum constitutionum præuaricatione periclitatur domus maximi momenti in ecclesia, nempe, disciplina, & tranquillitas harmoniâque status publici, quod aperte agnoscitur, & ingenue confitetur Philippus, necesse est ex earundem contemptu, imò abolitione, planè tolli abolerique disciplinam, tranquillitatem, harmoniâque status publici ab ecclesia. Quod cum illi sua illa, doctrina palam & ex professo facere conati sint, nec adhuc cessent facere: suo ipsorum constentur iudicio & sententia. Si disciplinæ causa, opus est certis legibus & ordinationibus, cæremonijs quoque & ritibus quibus velut pædagogia quadam contineantur exercenturque simplices: imò, si ratio requirit, ipsa rei euidētia exigat, euangelium iubet, vt eiusmodi pædagogia exercentur, regantur, doceanturque Christi fideles, quem disciplinam cum reliquerunt in ecclesia, qui docuerunt ecclesiasticas leges & ordinationes, absque discrimine, esse mera figmenta & mendacia: esse traditiones hominū quibus nemo obligatus coram deo possit, quas Apostolus doctrinas dæmoniorum appellauerit? Qui cæremonias vniuersas & ritus sacros deriderunt, exploserunt, & exhibilarunt ab ecclesia: & nouos introdixerunt, quisque pro suo arbitrio? Si verum est Philippe quod dicis, vt est verissimum, ex contemptu dictorum, cōsequi in populo contemptu religionis & hierarchiæ ecclesiasticæ: quod ipsam attestari affirmas, quam omnes cernimus, rei euidētia

non possunt institui ad timorem dei homines, ubi pædagogus, ordo, disciplina non est: sed his sublati, necesse sit sequi
 in vitam vastitatem & barbariem: si recte admones, ut quis-
 que consideret, quàm immensum scelus sit, istiusmodi vasti-
 tatem exempla præbere & authorem se facere: quantum deni-
 que mali sit in altera scandali parte, quo tranquillitas, & sta-
 tus publicus turbatur ecclesiæ, quæ in ordine publico, & ma-
 gistratibus sacris, sub vno præside superintendente omnibus
 hæc ædus tot seculis duravit, consistere, per se est evidens
 ædificiorum: si inquam ad hæc abs te verissime dicta, ipse te,
 tuorumque, quam adhuc asseris doctrinam serio excuf-
 tum & expenderis, miror & stupeo, quod te ipsum, tuamque
 conscientiam ferre possis, quod non recurris ad laqueum. Si
 quod dicis, & verissime dicis, ordine, & harmonia publi-
 corum rituum conciliari consociarique homines: si contra,
 confusione ordinis, & discrepantia rituum distrabi animos,
 hæc ingentes tumultus, æternæque bella generari: & proinde ne
 pareremus tantis malis causam, ut summa cura obseruemus
 ritum qualescunque ritus publicos, recte consulis, utinam ip-
 sibi, Luthero, tuisque consulisses rectius, & adhuc consule-
 re, utinam præstitissetis quæ consulis, nempe symbolam ec-
 clesiæ obedientiam vestram, diligentiam, studium pro cõser-
 uando eius ordine, disciplina, tranquillitate salutæque publi-
 cæ, & nõ cõtra potius vestra doctrina confusis ordinibus, in-
 troductæque in ecclesiã nouitate rituum ac discrepantia, pu-
 blicæ, tumultibus, bellis (quod res ipsa demonstrat & loquitur)
 causam inexhaustã præstitissetis, quæ, nisi omnipotens deus
 prouiderit sua benignitate & gratia, peiorem, imò funestissi-
 mam adhuc minantur exitum. Si dei verbo, & diuinis scri-
 pturis dixeris coactos te tuosque, docuisse & egisse quæ cõme-
 morauimus, quid, si forte scriptura: non recte intellexeritis?
 Quid, si maiores nostri, viri orthodoxi, salutis sue nõ minus
 quam vos studiosi (quos duces & antesignanos nostræ fidei
 & sententiæ sequimur) rectius scripturas, quã vos, intellexe-
 rint? Quid, si etiam ipsi nos, eisdem quas vos scripturas legen-
 tes, & aliter quàm vos, tamen recte, intelligimus? Meminisse
 debuistis, scripturas esse publicas ecclesiæ, non priuatas ve-
 stras. De quibus, si quæ forte orta inter ecclesiæ filios fuisset
 querelæ & contentio, si qua ambiguitas, non ad vestram ea,
 sed ecclesiæ, magistratuumque ecclesiasticorum referenda fuis-
 set defi-

DE TRADIT. HVMANIS

set definitionem & iudicium. Intolerandæ hoc est arrogantiæ leges & scripturas publicas, ad priuatam vestram intelligentiam & interpretationem cogere, & vestro præiudicio præscribere alijs vt intelligi debeant: ad publicam, non vestram auctoritatem hoc pertinere indubitatum est. Et quod ille vult tatis, tranquillitatis, salutis publicæ christianæ societatis studium habere credendus est, qui in ea de capitalibus plebæ dogmatibus dissentiens à reliquis, & ea quæ multis seculis non præcessit vniuersa ecclesia, nec tamen sententiam suam vult sincere (submittere sententiæ & iudicio sacerdotum in eadē magistratum, quos ad formam expressam in synagoga veteri Christus instituit, & quibus singulariter commisit (quod nec ipsi diffitemini) discernere, iudicare, & cōstituere de dogmatibus? Et quæ obsecro scriptura vos cogit ferijs sextis & septimis non abstinere ab esu carniū cum reliqua non solū quæ nunc est, sed quæ multis retro fuit seculis toto orbe Christi ecclesiæ? quæ non ieiunare quadragesimam: & cætera cōstitututa ieiunia? nunquid est vlla scriptura, quæ interdicit certis diebus ieiunare, & etiam obedientiæ, vnitatis ecclesiæ conseruandæ, macerandæque carnis studio abstinere à carnibus? nunquid vlla scriptura vetat te humiliter confiteri peccata tua, quæ tibi post non negligentem discussionem occurrunt, sacerdoti, Christi legato & vicario, & cui ille potestatem ea condonandi tibi impartitus est, vt eius tibi salubriter poenitentia remittantur absolutione ac ministerio? Dicis graue esse confessionis onus. Quid, si eius utilitas grauitatem compendat? Quid, si sit, non solū vtile, sed etiam necessarium? Quanquid ei qui verè deum timet, & peccatorum suorum ex corde, vt oportet, poenitet, non est admodum grauis hæc sarcina? Suprà demonstraui, non ecclesiastica tantum, sed & Christi constitutione necessariam confessionem istiusmodi Christi fidelibus. Esto tamen, vt ecclesiastica tantum constitutione introducta sit: itane igitur licebit quibusuis, ecclesiasticas constitutiones contemnere, & abrogare pro suo arbitrio? ita ne nihil nobis faciendum est, tametsi graue nobis videatur (quæ tamen ipsa grauitas hæc in re ex nobis tantum nostraque voluntate est) pro conseruanda auctoritate & efficacia hierarchiæ ecclesiasticæ? pro vigore disciplinæ publicæ? pro tranquillitate communi que salute ecclesiæ? pro pax gogia populi? Cui, quantam peccandi licentiam aperuerunt ex fulta

reblata confessione istiusmodi: si non intelligunt, neque
falsis, suæque ea in re doctrinæ poenitent, non est magna
cura populi. Sed ista, de ecclesiasticis constitutionibus,
satis superque præsertim cum sub aliena nomē clatura, at
que nullo, nempe, humanarum traditionum, & ex alio capi-
tulo principio, hic eas impugnent.

Principium primum in hac causa hoc illis est.

Remissionem peccatorum, & iustificationis gratiam sola *Aduersa*
illis illa sua fide contingere. Opera verò, quæ à deo præce- *riorū pri-*
riant, ideo facienda, quia ab illo præcepta sunt: non ut il- *mū princi-*
lis quæquam mereamur, quæ & sola opera bona agnoscunt. *pū: in hac*
Præter quæ si quæ aut ex nostra ipsorum electione, nostroq; *controuer-*
torio, aut ex superiorum, sanctorumve patrum præscripto *sia.*

ut consilio assumpserimus, tamen ad aliquid esse vtilia pos-
sunt apud deum tamen nullius momenti haberi. Quæ, si in-

ter ea intentione fideque fiant, ut illis deum placeamus, e-

gratiam promereamur, pro peccatis satisfaciamus: iam nō *Quibus en-*
tantum, sed perniciofa atque impia esse, & Christi ornēt, quæ *comus ex-*

angelio contraria, ex doctrinis dæmoniorum profecta. Ita cunq; diui-
ni de eiusdem modestissime loquuntur, etiam in hac sua, nā iræ pla-

uisti, confessione publica: tamen in priuatis ipsorum e anda, &
ad populum concionibus, hæc ipsa flagellent ver- *miseri cor-*

multo atrocioribus, atque immodestioribus: ut quod sint diæ eius

negatio misericordiæ dei, & sanguinis domini nostri Iesu promerē-

Clamit: quod in Euangelium gloriæ dei blasphema: quod de, aut pro

nostris baptismi ignorantia: imò idololatria. Esse enim peccatis no-

deos alienos facere, & perpetuo sine deo esse. His at- *stis satis-*

que eiusmodi encomijs atque epithetis, exornant ieiunia, faciendi

uicia, vigilias, cæterasque carnis afflictiones, quibus diuine gratia faci-

placandæ, eius gratiæ impetrandæ, punitionis de pec- *mus.*

in suis sumendæ causa, vltro se subdūt homines. Sed hic de

aliquanto loquuntur modestius, & euangelio Chri-

stianis, eius fidem obscurare, dæmoniorumque doctri-

ne dixisse contenti sunt.

Ex istiusmodi principio, illa eis consequuntur, quæ supra *Demōstr-*

uisti, de traditionibus, quas dicunt, aut præceptis huma- *tur princi-*

de ciborum discrimine, de votis, institutisque monasticis. pii illius e-

in quibus omnibus cum ita euidenter pugnet (quod mox in- *uidens pu-*

angelis) cum diuinis scripturis, cum Christo, cum apostolis, *gnācia, cū*

in omnibus notoria catholica ab initio ecclesiæ sanctorūq; diuinis scri-

omnium

pturis & omnium sententia, ut nihil possit euidentius, quam sit hoc doctrina magistros ducēsque tutum sequi, planè cæcus sit oportet, si catholicæ cui obscurum est.

ecclesiæ. Quale sit primum illud eorum principium, ex quo vnuer- De fide il- sa hæc præclara dogmata deducuntur, nempe, Remissio- la sua de- peccatorum & iustificationis gratiam sola nobis sua illa fide monstratū contingere, quam ignorant scripturæ, Christus, apostoli, & superius. vnuerſa ad nos vsque ecclesia, suprà euidens fecimus.

Opera à Opera à deo præcepta, non ideo facienda, ut ipsum habea deo præce- mus placatum ac propitium, ut nostri misertus nobis peccata pra, nō id- remittat, nobisque sua dignetur gratia & amicitia, eque cui- eo faciendā denter falsum demonstrauius: diuinis scripturis, Christo, ut ipsum sanctorumque omnium exemplo, catholicæ per orbem fidei habeamus contrarium: imò, eo respectu à nobis faciendā, deum, diu- placatum nūmque spiritum vbiq; docuisse in scripturis. Eo respectu se & propi- cisse omnes sanctos, qui nobis velut duces quidā sunt propo- tium euidē firi & à deo dati, diuina testari eloquia. In quibus, cum vram ter falsum beatam, æternamque gloriam, velut præmia quædam propo- Euidenter nat mandatorum suorum obseruatoribus, qui conueniunt, ut quoq; fil- blasphemix in misericordiam dei & Christi sanguinem reus sum demō sit, qui propositæ mercedis respectu, ad implenda dei manda- stratur, ta pigritiam suam excitat? An quisquam brauij & coronæ, vi nullum o- tiori à se propositæ, respectum haberi à certatibus non vult: pus esse bo & non contra potius?

num, quod Quod nullum opus bonum, aut deo gratum sit, nisi quod à deo præ ab eodem præceptum est, æquè euidenter falsum est: diuinis ceptū non scripturis, Christo atque eius Euangelio contrarium: & dū sit, natum, totius ab initio, non solum Christianæ, sed etiam re- Præteryni teris illius ecclesiæ sententia.

uerſa scri- Nunquid enim specialia præ ceteris hominibus, à deo præ- pturā sal- cepta acceperant illi, quorum, etiam veteris illius populi, co- sitatis eius meminit, & magnificam illam victricem, triumphantemque testes. fidem effert Apostolus? qui circueiunt in melioris, in pæ-

Rechabi- bus caprinis, in solitu diuinis errantes, in montibus ac specie- ta. cis, & in cauernis terræ, quibus dignus non erat mundus.

Elias. Nunquid Rechabitar, qui speciale vitæ institutum seculum

Eliſeus. tur seuerius & expeditius, quo suæ peregrinationis ad mon- vnuerſiq; bantur, præ ceteris sui populi, specialia quoque mandata dei prophetæ acceperant? Nunquid Elias, nunquid Eliſeus, ceterique pro- domini. phetarum domini, ad vitam cœlibem, & illam seueramque

vis, & vigiliis, laboribus, vestitu, cubitu, cæteroque victu & habitatu duram atque asperam, astringebantur præ cæteris? Nunquid, vt Nazaræi qui essent, specialis præcepti, & non potius spontaneæ deditiois votique fuerat? Nulla sane spe cuius legem, aut diuino mandato, hi obligabantur præ cæteris, vt ætius hoc aut illud vitæ sectarentur institutum, quam ceteri. Et quanuis de quibusdam eorum mox conceptis, aut etiam priusquam conciperentur, diuinitus hoc prænunciatum sit, quod fururi essent sectatores instituti eiusmodi: prædictionis tamen, quam obligationis, magis hoc fuisse intelligendum est: nisi forte, quatenus respiciebat parentes eorum de quibus fiebat prædictio eiusmodi, vt ad hoc vitæ institutum educarent filios. Ita quæ in Numer. leges quidem Nazaræorum speciales præscriptas inuenimus, sed hoc additur, quod illis nemo obligaretur, nisi qui spontaneo se illis voto astringerant. Vir, inquit, & mulier cum fecerint votum vt sanctificentur, & se voluerint deo consecrare, à vino & omni quod inebriare potest, abstinere, & c. vvas siccas retere, & non comedent cunctis diebus quibus ex voto domino consecrantur, & non ultra. Et in vniuersum de voto vt dicamus, nunquid ea præceptum habent, & voluntaria non sunt? imò de substantia voti hoc est, vt spontanea sit obligatio, qua quis deo astringit se.

Nazaræi.

Cum Samuel congregasset vniuersum Israël in Masphat, vt deprecarentur dominum: Hauferunt, inquit scriptura, aquam, & effuderunt in conspectu domini & ieiunauerunt illi, atque dixerunt: Tibi peccauimus domine. Nunquid autem villo dei præcepto, aut effundendæ coram deo aquæ illam ceremoniam, aut illius dei ieiunium, illis specialiter mandatum inuenimus?

Samuel.

Cum Dauidi, post peccatum illud quod in Vriam Hebræum commiserat, atque eius iam impetratam veniam remissionemque à deo, constituta nihilominus maneret poenitentia in punitionem eiusdem, quæ & hoc habebat, vt moreretur sibi filius, septem quidem dierum ieiunio, ac fleu in terraque decubitu, in cinere & cilicio se afflixit: sperans, vt hoc faciens, vitam impetraret filio: sed nullum ieiunium, & in terram decubitus eiusmodi speciale mandatum inuenio.

Dauid.

Ezechias rex Iuda, cum obsessus ab Assyriis intellexisset

Ezechias.

verba

verba blasphema, quæ regis Assyriorum nomine, Rapi-
ces, adueniente vniuerso populo effuderat, scidit vestimenta
sua, & opertus est sacco ipse, & ministri eius. Ad ritum
eiusmodi, scindendarum vestium ad audita verba blasphem-
iæ, & se sacco operiendi ad impetrandam diuinam mis-
ericordiam, nullum puto mandatum singulare ostendit à do-
mino.

Esdra's.

Sic quoque Esdras ille, cum à rege Persarum Artaxerxe re-
ceptis mandatis & muneribus, captiuitatis reliquias rediret
Hierusalem, cum ipsis proficiscendum esset longo itinere,
stoque itinere, erubissetque à rege auxiliares copias petere,
eo quod eidem timorem dei persuadens, affirmasset manus
eius esse super omnes, qui simplici bonoque corde illum qua-
rerent, & ob hoc recurreret ad diuinum auxilium, idem ipse
testis est, ut sibi, suisque indixerit ieiunium: ut assurgerent,
inquit, coram domino deo nostro, & peteremus ab eo viam
rectam nobis, & filiis nostris, vniuersæque substantiæ no-
stræ.

Sarra illa

Rachuelis

filia.

Hierosoly-

mita.

Sarra, illa sancta Rachuelis filia, ad ancillæ suæ, de septem
eius sponsis à dæmonio interfectis, improprium, afflictis se
triduano ieiunio, & cum lachrymis deprecabatur dominum:
ut ab hoc liberaretur improprio. Ita quoque, Cum Nabu-
chodonosor per Holofernem militiæ suæ principem, Hiero-
solymæ rursus minitaretur seruitutem & exterminium, cla-
mauit, inquit, populis ad dominum instantia magna, & ha-
milauerunt animas suas in ieiunijs, ipsi & mulieres eorumque
induerunt se sacerdotes cilicijs, & caput aspergebant cinere.

Judith.

Et istorum ieiuniorum, ciliciorum, & cineris conferti super
caput, quisquam diuinum vllum mandatum proferet? Nun-
quid & Judith, illa sancta & gloriosa in generationibus suis

Esther.

foemina, ut à morte viri vestiretur ad nudam carnem cilicio,
& præter sabbata reliquasque festiuitates domini, ieiunaret
diebus singulis, vltimo dei mandato astricta extitit? Esther, pro-

Daniel.

auertenda sui populi internicie quæ illi ab Aman parata fue-
rat, se oblatura vitæ discrimini, ante, ieiunijs, tam suis, quam

Machabæi.

populi sui, se commendauit deo. Atque Daniel, oraturus de-
super desolatione Hierusalem & populi sui, orationi adun-
xit, quo efficacior foret, saccum & cinerem. Sic quoque Ma-
chabæi congregati in Masphat, imploraturi diuinum auxilium
aduersus nationes imminentes exitio populi, ieiunantes, se in-

merunt ciliciis, & cinerem imposuerunt capiti suo, aliq; hu-
miliati sub deo cordis signa ediderunt, & quæ horum omniū
mandata nobis diuina proferent? Ioanni illi Baptiste vitam
heremiticam viuenti, Nazaræorumq; institutum sectati ab
infantia, melora, vestitus locusta, mel syluestre, & aqua, cibis
potusq; fuerant: & victu rigidissimo eiusmodi indefesse se
tingebat, sed eius faciendi præ cæteris, nullum ei datum præ-
ceptum inuenio. Prædicta equidem hæc fuisse de illo prius-
quam conciperetur, inuenio: at præcepta fuisse, & nõ potius
truncæ electionis, nunquam puto demonstrabunt aduersa.
Quemadmodū & Annam illam Phanuelis filiam, nullius
præcepti necessitate, sed proprii arbitrij electione, tot annis à
templo non discedentem, in eodem ieiuniis & obsecrationi-
bus continenter seruasse domino, nemini esse potest dubiū.
Atque & eos, qui apostolicæ vitæ instituto Hierosolymis se
adiunxerant à principio, proprietati suorum renunciâtes, at-
que eorundem diuenditorum precia, ad pedes apostolorum stituti se-
descentes, cum eisdem viuebât communiter, nulla præcepti
necessitate, sed spontanea volūtate illud ipsum fecisse, indu-
bitum est. Aequè quos monastici instituti, atque Anachori-
tæ vitæ patres, vasti cultores eremi, seruens illa primitiua
produxit ecclesia, & adhuc gloriosa memoria celebrat, eius
in rigida vitæ instituti nullum præ nobis dei mandatū spe-
ciale acceperant.

Quid igitur? vniuersa hæc, nec bona opera fuisse, nec deo
grata audebunt dicere: contra dei ipsius testimonium, cōtra
diuinarum auctoritatem scripturarum, contra veteris & no-
uæ ecclesiæ deo fidelium ab initio omnium indubitata sen-
tentiam? Quorsum ergo, cum ad ea nullo præcepto astringe-
rentur, ista sibi elegerunt homines? Nunquid ad hæc eos im-
pulsit, aut mundi, aut carnis spiritus? Certè, quo consilio hæc
elegerint, & his se subdiderint sancti ab initio omnes, obscu-
rum non est: nempe, quoniam credebant & sperabant his pla-
cere deo, his mediis diuinam misericordiā impetrare. Quod
vane vana non fuerit hæc ipsa eorum fides & persuasio, di-
uina scriptura cōprobat: quæ eos ipso testatur diuinā pro-
meruisse clemētiā & gratiā in omnibus exemplis quæ me-
morauimus: in Samuele, dauid, Ezechia, Esdra, Sara, Iudith,
Esther, Machabæis, cæterisq; innumeris, quos persequi infi-
nitum foret.

*Ioannes
Baptista.*

*Anna Pha-
nuelis filia.*

*Apostoli
ca vitæ in-
stituti se-
cutores.*

*Monasti-
ci instituti
& Anacho-
ritæ vi-
tæ patres.*

temptationis & salutis: item, de Confessione, Pœnitentia, Eu-
charistia suscipienda in paschate: utque diebus festis adhi-
mus missæ sacrificio: de interdicto carnis esu certis dieb⁹ per
hebdomadas: ieiuniis quoque constitutis ac solennibus: &
precum modo formæque præscripta ministris ecclesiæ: Vni-
uersa denique quæ circa victum, vestitum, cubitumque durū
& asperum, cæterasque carnis afflictiones, vltro neam abdicā-
tionem suorum, complectitur institutū vitæ monasticæ. Quæ
universa, tam diuinæ scripturæ autoritas, quàm consensus
sanctorum ab initio omnium eo valere testatur: vt demon-
stramus, & adhuc post reddemus illustrius. Vota quoque
quæ & viuendi certa instituta, ab hominibus suscepta ea gra-
tia, vt deum magis propitium habeant, & eius gratiam abun-
dantior sibi concilient, & pro peccatis suis satisfaciunt,
tamus vestro aduersari euangelio, vestræ fidei: At Christi
euangelio cōuenire, probarique fide catholicæ eius ecclesiæ,
et planè euidentissimum.

Scripturam autem vocare traditiones eiusmodi, doctrinas
dæmoniorum, quando docentur esse cultus vtilis ad prome-
randam remissionem peccatorum, & gratiam, &c. est in di-
uinæ scripturas impudens & iniuriola calumnia. Nusquam
docet scripturæ, quæ ab ecclesia, Episcopis, & sanctis patri-
bus tradita sunt, quo commodius & certius, ecclesiasticæ so-
licitatis finem, hoc est, salutem vitæque beatam assequatur
ecclesiæ filij, esse doctrinas dæmoniorum, imò, planè contra
docent, illis ipsis nobis obediendum necessario: imò, deum
in cælis ratum habere, quicquid ab illis sic constitutum liga-
tumque fuerit. Se contemni Christus affirmat in sacrosanctis,
quos nobis in regno ouilque suo constituit, magistratibus:
His gratum deo fieri certum est, si ea humiliter obediēterque
sequimur. Vt quæ per se deo grata acceptæque sunt, gratio-
re reddantur, ex humili, quam eius magistratibus in iisdē de-
pendimus, obedientia.

Pauli ad Galat. verba. Euacuati estis à Christo, qui lege iu-
stificamini, sententiæ suæ non recte accommodant. Expunge-
bat ille falsam & pharisaicam suis Galatis instillatam opi-
nionem, quod ex lege Mosâica nobis esset quærēda iustifica-
tio: quæ à solo deo, gratis, per Christum est: non tamen sine
nostris operibus, quamuis non debita nostris operibus. Pro-
pode, & i demipse Paulus vbique docet & inculcat, vt cū ti-

A more

more, ac tremore nostram ipsi salutem operemur. Nulla traditionem hoc cōsilio institutam à sanctis patribus, ut promereamur remissionem peccatorū & diuinam gratiam, eundem ter falsum est: imò contra, omnem illorum traditionem, illo præcipue & finaliter respicere, nempe, ad finem ecclesiasticæ societatis, indubitatum est.

Quam verò hoc est ineptum, quod interrogat, aut quis vellet quæ constituere ad promerendam peccatorum remissionem diuinamque gratiam, qui scire posset an deo placere eiusmodi? Quasi verò ex scripturis, ex Christi & Apostolorum doctrina, vita, exemplo, omnium ab initio fidelium communi fide & persuasione publica, indubitatum nō sit, ut ieiuniis, fletu, lachrymis, humiliatione nostri, afflictionēque carnis, orationibus piis, feruētibus & assiduis, atq; omnibusque eodem pertinent, eius sit prouocanda, impetrandaq; misericordia? Si aduersariis hæc nota non sunt, prodigiola sententia est ipsorum excaecatio, ut clarissimam veritatis lucem nō videant: & quod ab initio: publica & velut naturali quadā persuasionē innotuit omnibus, illis obscurum sit.

Quale sit, quod perpetuo in ore habent. Sed, inquit. Nōne vbiq; prohibet deus in prophetis, instituere peculiares cultus, sine mandato dei?

Vbiq; prohibet deo, in prophetis peculiares cultus instituisse, sine eius mandato. Quæ hæc verborum potentia, quæ inuolucra sunt? Quid non aperte loquimini? Prohibet ne scriptura, mandari à peccatis, à superioribus, quæ esse deo grata & accepta indubitatum est? Hoc enim si esset, ad propositum faceret, & nostræ aduersaretur sententiæ. Nunquid Rex Ninouita, quiui profanus, peccauit, ad Ionæ prædicationem & hominum iumentis indicens ieiunium, & ne aut cibum, aut potum creperent: quo tristi illa rerum omnium facie, iumentorum etiam vociferationibus & clamoribus ex inedia, homines magis admonerentur pœnitentiæ? Si regi profano, eiusmodi respectu ieiunium indicenti, obedire tenebatur subditi: nūquid Christi fideles obseruare non tenentur ieiunia, & quæ similia, salutis causâ, præcipiuntur ab Episcopis, ecclesiarum prepositis, & sacrosanctis magistratibus, qui ecclesiasticæ hierarchiæ præfident? qui sedent super cathedram Apostolicam? Non debent oues Christi in his obedire suo pastori & rectori, quem ipse illis Christus constituit? cuius præceptis, etiā coram deo in cœlis affirmavit adesse ligandi efficaciam.

Quos ergo hic peculiares cultus inducitis, vbiq; prohibet, os in prophetis sine dei mandato institui? An forte idola

trinitatis? Lo sanè pertinet Ezechielis, quã ad hoc ipsum *Ezechielis*
inducunt, sententia. Cui capit. (quod citant) x. præceptum *citata ab il-*
legimus à deo, vr senioribus Israël, abominations patrum *lis sententiis*
suorum à die qua ipsos eduxerat è terra Aegypti, ostenderet: *q̃ ad p̃posi-*
tioraret; quod eorundè imitatores existeret. Dices, in- *to aliena*
quit, ad eos. Hæc dicit dominus deus. In die qua elegi Israël *fit.*

& leuauī manū meā, & c. vt educerem eos de terra Aegypti,
 in terram quam prouideram eis, & c. dixi ad eos. Vnusquisq;
 offensiones oculorum suorum abiciat, & in idolis Aegypti no-
 line pollui, ego dominus deus vester. Et irritauerūt me, & no-
 lerunt obedire. Vnusquisque abominaciones oculorum suo-
 rum non proiecit, & idola Aegypti non reliquerunt. Subiū-
 gens deinde, quemadmodum iidem partes, irritauerunt eum
 in deserto, & propter hoc iurasset neminē eorum introduce-
 re in terram quam ipsis promiserat, dixi, inquit, ad filios eo-
 rum in solitudine. In p̄ceptis patrum vestrorum nolite in-
 tredere, nec iudiciā eorum, custodiātis, nec in idolis eorum
 polluamini. Ego dominus deus vester, & c. Et exacerbauerūt
 me etiam filij: & in p̄ceptis meis non ambulauerunt, & c.
 tera. Propter quod iterum leuauī manum meam in eos in so-
 litudine, vt disperderem illos, & c. eò quod iudiciā mea non
 facissent, & p̄cepta mea reproballent, & cetera, & post ido-
 la patrū suorum fuissent oculi eorū, & cetera. Quamobrem;
 loquere ad domum Israhē, fili hominis, & dices ad eos. Hæc
 dicit dominus deus: Adhuc & in hoc blasphemauerunt me
 patres vestri, cū spreuissent me cōtēntēs, & induxissent
 eos in terrā super quam leuauī manum meam vt darem eis.
 Viderunt omnem collem excelsū, & omne lignum nemo-
 rosū, & immolauerūt ibi victimas suas & dederunt ibi irri-
 tationem oblationis suæ, & c. Propterea hæc dicit dominus.
 Certe in via patrū vestrorum vos polluimini, & post offen-
 sacula eorum vos fornicamini, & in oblatione domorum ve-
 strorum, cū traducitis filios vestros per ignem, vos polluimi-
 ni in omnibus idolis vestris vsque hodie. Hactenus ille.

Audis Lector Christiane, quas scripturas, & quorum in-
ducant aduersarii. Admonuit illos deus, ne paterna flagi-
cia, paternam idololatriam imitentur. Ergo Episcopis no-
nibus, quibus ab eodem dictum est Christo. Quæcunque li-
gaueritis super terram, ligata erunt & in cælis: si nostræ salu-
ferarū.

et colligat talis gratia, quæ maturissimo & sapientissimo consilio sacerdoti Papatum tali expedire videntur, præcipiant, nobis obedire deus præesse regnū hibeat? Hoccine est accommodare scripturas quo pertinent Antichristi & non potius apertas impudentesque calumnias veritatis scripturis componere, ad imponendum simplicibus? Ita ne Verba apostoli: Ne tichristi; quod in eo docetur, non solum vtile, sed etiam necessarium esse Christi fidelibus, ut obseruent præcepta ecclesie dicet in cibo? ut obediant suis rectoribus & pastoribus, quibus à Christo &c. q̄sto subiecti sunt?

nihil pertineant quo stro more inducitis verba Apostoli ad Colossenses? Ille celsæ docens in Christo, cæremonias legis Mosaicæ. Nemo, inquit, vos iudicet in cibo, aut potu, aut parte diei festi, aut neomeniæ, aut sabbatorum: quæ sunt, vmbra futurorum, corpus autem Christi.

Sed simul, inquit, & legem Moyfi, & humanas traditiones complectitur Apostolus.

Quid hic audio? Nunquid vel lippienti obscurum est de veteris legis cæremoniis loqui Apostolum? Quæ, inquit, sunt vmbra futurorū quorum solida veritas in Christo nobis exhibita est: quorum corpus Christus est: Euanuerint proinde necesse est, postquā solida nudaq; eorum veritas coruscavit de crucis patibulo: postquā corpus eorundē nobis est exhibitum. Et nūquid sanctorum patrum, & ouilis Christi rectorū mandata, traditionesque, etiam vmbre futurorum sunt? Hoc est scripturarum vti testimonio: an abuti potius?

Vt frustra cōcludant hūanis traditionibus non iustificari nos, ut quod affirmatur etiam à catholicis. Sed si Euangelium, inquit, negant cæremonias Moyfi (quæ erant diuinitus institutæ) iustificare: quanto minus iustificat traditiones humanæ? Primum hic operam perditis concludentes humanas traditiones minime iustificare nos: quando & nos, ab vno deo, per Iesum Christum dominum nostrum, & non ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos: etiam qualibuscūque iustificari nos suprā demonstrauimus: tametsi non sine nostris operibus, quibus dei gratia nos misericordia, & gratia, sollicitanda procurandaque est. Quo, ut valebant etiam veteris legis cæremonia, atque earum humilis fidelisque obseruantia, quamdiu vixit eius legis obligatio: ita quoque valer humilis impletio atque obseruantia legum quæ in domo Ecclesiastica ab eius rectoribus nobis præbentur.

constituæque sunt.

Deinde, Longissima est diuersitas eorū quæ coniūgitis, cæ *Quam ta-*
remontarū legis Mosaiçæ, & traditionū præceptorum eccle *mē idē in-*
sæ, atq; eorum quibus commisit Christus sui ouilis curam & *efficaciter*
regimen. Illis vt eiusmodi, nunc vt, nō solū foret inutile, sed *faciunt.*
& damnable: siquidem nondum impletam earundem verita-
tem, ad quam prænunciandam, præfigurandamque instituta
fuerant, re ipsa significaremus: & negaremus Christum ve-
nisse in carnem, vt pulchrè habet Diuus Augustinus contra
Faustum. His verò, humiliter obsequi nobis est ad salutem
necessarium: tã inquam, quàm Christi mandatis obsequi: qui
hoc nobis præcepit, vt obediamus constitutis à se magistrati
bonasfirmas in cœlis hoc ratum haberi, quicquid illi ipsi hîc
nobis præfigunt & statuūt: nos enim efficaciter obligari, præ-
ceptionum earundem vinculis. Quæ nisi illis constaret autho-
ritas, quo pacto possent, quod eisdem Christus præcepit, eius
gregem & regere & pascere? Quis ordo? quæ vnitas? quis cō-
sensus foret in domo ecclesiastica? Sed hæc, & suprà & alibi *Quam sit*
copiosius euidentiusque demonstrauiamus. *pestilēs ad*
uersariorū
Quæ proinde sit falsa, quàm pestilens aduersariorum sen-
tentia, qua leges Ecclesiasticas quibus certis per septimanas
diebus carniū esus nobis interdictus est, & præterea consti-
tuta præscriptaq; certa ieiunia, dæmoniorum doctrinam faci-
unt, nulli sanæ mentis dubium esse existimo. Quãdoquidem *doctrina,*
hoc Christus, hoc propheta, hoc Apostoli, hoc sancti omnes, *qua leges*
& verbo & exemplo docuerunt quod ieiunia, & similes car- *ieiuniorū*
nis afflictioēs deo placeant: & quod sint efficacissima media, *eccle-*
quibus diuinam placemus iram, & impetremus veniã & mi- *stificas,*
sericordiam. Clamat Deus per prophetam: Cōuertimini ad *doctrinas*
me, in toto corde vestro, in ieiunio, fletu & plāctu, docet ille *dæmonio*
sanctus & Deo plenus Tobias filium suum: Bona est oratio, *rū faciunt.*
cum ieiunio & elemosyna. Hoc ipsum habuit ab initio, om- *ieiunia &*
nium sanctorū publica indubitatq; persuasio, proinde, quo *similes car-*
bis diuina illis imploranda erat misericordia, ad hæc media *nis afflictio*
semper confugerūt: ieiuniū inquam, cilicium, sui profundissi- *nes esse me-*
mam humiliationem, in sacco, in puluere, & cineribus, & ora- *dia effica-*
tionem feruentem cum fletu & lachrymis: quæ & ipsa, effica- *cissima ad*
cia semper experti sunt: quemadmodum iam multis exem- *placādam*
plis demonstrauiamus, & vniuersa scriptura plena est. Iohan- *dei irā &*
nes ille Christi præcursor, Deo placere, & acceptum esse, vt *impetran-*
dā veniã
ac miseri-
cordiam.

A iij

DE TRADITIO. HVMANIS.

carnem nostram maceremus ieiuniis, vniuersoque victu, refectibus, cubitu, duris atque asperis, vniuersa sua vita testatus est. Christus, etiam suo ieiunio quadragenario consecrauit ieiunium, & suo nobis exemplo commendauit, promittens panem pro eo redditurum nobis mercedē. Ieiunauit apostoli, potiusquam ab ipsis sublati est Christus: nec vllum opus arduum, in quo specialiter diuinam requirebant gratiam, aggrediebatur absque ieiunio. Paulus nos adhortatur, vt in omnibus nos exhibeamus sicut Dei ministros, in multa patientia, in laboribus, vigiliis, & ieiuniis. Catholica ecclesiā de eisdem communem fidem, publicē receptam & re ipsa comprobaram sententiam, iuuat sanctissimi doctissimiq; Christi martyris & Pontificis Cypriani verbis ascribere. Ieiunium, inquit, vitiorum sentina siccatur: carnis perulantiam marcescit, cupiscentia languet, fugitiua abeunt voluptates. Vtilitas maiorum temporibus Christianis clarius patuit: & à multis frequentata, in plurimos se effudit. Quot virtutum viros videmus, sine ieiunio non legimus ascendisse: nec aliquid magni moliti sunt, nisi prius abstinencia præcessisset: quoties à Deo obtinere aliquid conati sunt, ieiuniis incubuere, & lacrymis: & pernoctantes in orationibus, ciliciis carni adherentibus supplices beneficia postularunt. Nec defuit prouentus, vbi ad pedes dei, sacrificium cordis contriti offerens, se prostravit humilitas: sed præsto fuit, se inuocantibus, deus: & porrexit manum naufragis, & subuenit afflictis. Hæc est ecclesiæ catholicæ de ieiunio sententia, verbis illius verè catholici Episcopi expressa: & aduersarios nostros non pudet, sanctorum patrum, Episcoporum, & catholicæ ecclesiæ rectorum constitutiones, legesque Ecclesiasticas, quibus certis diebus esus nobiscarnium, lacticiniorumque interdicitur, & stata præscribuntur ieiunia, doctrinam dæmoniorum dicere? Mihi sanè hoc illis vsu venire videtur, quod iis, quibus oculorum pupilla extraneo aliquo colore, aut lingua, sapore infecta est. Vt enim hi, colorem, saporemve, quem secum in lingua & oculo circumferunt, in re existimant, quam contrahunt, aut masticant: ita illis, omnia quæ contuentur catholicæ ecclesiæ dogmata, dæmoniaca apparent: sed vitium in ipsis, non in re est.

Catholica ecclesiæ doctrina de ieiuniis, verbis beatissimi Cypriani expressa.

Simile.

Apertio cōgrua.

Aduersa

Non defuerunt etiam ab initio, illi antiquo iuratōq; hostium nostro sui satellites, sui Apostoli, per quos venenū suū in-

illaret vltro ad hæc pronis hominibus: persuaderetque in- *strina quos*
 dulgere genio, molliter viuere, ieiunia, carnis afflictiones, vi *ab imitator*
 bus vestitusque austeritatem, nullius apud deum momenti *que nunc*
 haberi. Quorum fere primus, Cherinthus nominatur, Epicu- *assertores*
 reus Theologus, qui in carnalibus voluptatibus, imaginaba- *habuerit.*
 tur vitæ futuræ felicitatem consistere. Huic Iouinianus suc- *cherin-*
 cessit: qui inter cætera blasphemiarum portenta, inter absti- *thum Ioui*
 nentiam ciborum, & eorundem cū gratia actione perceptio- *nianum.*
 nem, apud deum nullam volebat esse distantiam. Nactus est
 hic se dignum discipulum Vigilantium, hominē, tam arrogā *vigilan-*
 tum, quā indoctum. Aduersus hos diuus Hieronymus sua il- *tium.*
 lenthodoxa & magnifica tuba intonat. Ex istorum cineri-
 bus iam olim extinctis, confopitisque multis seculis, Vvicle- *vuclefum*
 sus & Hufita, illi strenui sathanæ milites, rediuiua conati sunt *Hufitam*
 excitare incendia: sub ecclesiasticæ libertatis titulo, damnan-
 tas imposita nobis ieiunia ab ecclesia. Quorum duplex spiri- *Lutherum*
 tus in Luthero reuixit, qui hoc velut melle conditum nouū *cum suis.*
 suū Euangelium (Mahumeris ea in re imitatus inge-
 num & vasicem) attemperauit gustui carnalis populis, &
 populare fecit, Germanisque suis quibus crapula quā ieiū-
 nium magis placet, se facile insinuauit. Cuius ea in re autori-
 tatem, doctrināque sectantes aduersarij, hæc ipsa, nunc dæ-
 moniorum doctrinas faciunt, vt intelligas per quos sanctos
 peres, & quæ, sit huius sanctæ doctrinæ successio. Itaque vt *epilogus*
 noscatur ad institutum. Quod publica persuasio fuerit, & *predicatio-*
 i doctis pariter, & indoctis recepta in vniuersa ab initio ec- *rum.*
 clesiæ, probata sanctorum exemplo omnium, diuinis confir-
 mata scripturis, tradita & à Christo & ab Apostolis. Vtilissi-
 mum nobis esse, auertendæ diuinæ iræ, atque eius gratiæ pro-
 curandæ respectu, carnem nostram affligere vigiliis, ieiuniis,
 cibis, & rerum omnium voluptuariarū abstinentia: esu car-
 num, & potu vini nobis interdicare: pisciculis, leguminibus,
 crustulis, aquæ potu contentos viuere: habita tamen in om-
 nibus tali ratione corporis, ne seruendo spiritui ineptū red-
 datur, iam euident fecimus.

conclusio

Quod insuper ecclesiæ, habita tamen infirmitatis omnium *de interdi-*
 catione, sapientissimo cōsilio, non fortiora, sed faciliora quæ- *cto esucar-*
 tum horum in vniuersum præcepit, quibus, negligentiorib⁹ *nium, ex-*
 clatis suæ, aliquod frenum iniiceret, ne permitterentur car- *in lecto ie-*
 nis voluptatibus se prorsus immergere, sed vrgentis præcepti *iunio cer-*

tis diebus necessitate aliquando cogerentur abstinere à placitis: dñi. ab ecclesia gentioribus autem, & magis satagentibus, occasionem prærefellunt. Itaret, plus præstandi, & à seipsis exigendi, quam ipsa exigetur adueret: hoc est, binis per septimanas diebus esu nobis carniū infariorum terdixit: & præterea quadragenarium, & aliorum nonnullorum dierum ieiunium indixit, nō dubitamus ipsam hoc fecisse, vtilissime: nec vlli Christiano licere, hæc præcepta conculcurnie. nere, nec etiam absque necessitate transgredi.

Non obsu Quibus quod doctrinam de gratia & iustitia, quæ est præcipua pars Euangelij obscurari affirmant, si de sua doctrinâ, lustrari, suo Euangelio loquatur libenter admittimus. Vt qui suas cu per istiusmodi præceptis, ni liberas habenas (tame si mortificationem nonnunquam nonnullam illius afflictionis, asperitatis & abstinentie vtilitatem affirmant: nullam pro peccatis nostris punitionem aut iustitiæ gratia exctiōnem exigunt: vt quibus vna fides abunde præstet omnia. iustitia, Sed si de Christi Euangelio, & doctrina catholice ecclesie aut diuina loquantur, contraplane res habet per omnia. Neque obscuratur, sed illustratur, doctrina de gratia & iustitia, per præcepta eiusmodi: & excitantur, prouocantur adiuuanturque Christi fideles ad eam ipsam assequendam iustificationis gratiam.

Eadem veritate subnititur, quod addunt diuina præcepta obscurari præceptis istiusmodi: imò, ad hoc maxime ferunt hæc præcepta ecclesie, vt nos admoneant & impellant salu

Quam di- tis nostræ sollicitam curam agere: poenitere de commissis peccatis: eorum remissionem querere: nos præparare ad dignam communionem corporis & sanguinis domini, quod nostris bis, de? vt multi alioqui negligerent.

obsequa- Sed traditiones, inquiunt, & præcepta istiusmodi lōge præmur præferebantur præceptis dei.

ceptis, ec- Ista est aduersariorum hyperbole. Quanquam si dicerem ecclesiasticæ contemptores præceptorum Ecclesiasticæ hierarchiæ & cathedræ apostolicæ præsidium, grauius peccare, quam qui tentatione, aut carnis infirmitate victi, pleraque dei præcepta transgrediuntur, haberem diuinarum scripturarum clarissima testimonia, quibus meam confirmarem sententiam. Nam quam inobedientia, erga contumacia, quomodo clarissimis verbis expressit diuinus spiritus: & iubet magistra. contemptum præcepti aut imperij sacerdotis præsidis cathedræ, expiari mortis supplicio. Vt auferas, inquit, malum de

Israel. Quod tamen non quibuscumque diuinorum præcepto. à Christo
transgressionibus, sed certis, iisque grauissimis, constituto constituto
legitur. Nec immerito grauis admodum censenda est, in ecclesia
in sacrosanctos à Christo constitutos nos magistratus in suo peccatum
hoc ouili, suo regno, hoc est, ecclesiae, rebellio, contemptus, grauissi-
de superba, animosa, contumaxque inobedientia: & in Chri-
mum.
Hic et ipsum redundare iniuriam: præsertim, cum inde solua- collatio,
tur omnis ordo, omnis vnitas in ecclesia: vnde eius salutem contemptus
pendere indubitatum est. Quam deus semper magis horré-
do exemplo, præsentiorque vindicta, quam suarum legum tis mosai-
cum grauissimas transgressionibus vltus inuenitur. Dathan ce in da-
& Abiron Mosæ autoritatis contemptores, inaudito o- than ex-
mibus seculi supplicio, dehiscens de sub pedibus terra vi- Abirō, ad
nos absorbit, demisitque ad inferos. at Dauidi adultero & adulteriū,
homicidæ, idem deus, apud quem personarum acceptio nul- ex crude-
la est, tam immane, tam multiplex, & tam fraternæ charitati le homici-
dum scelus, quam remisit facile? dium da

Quod traditiones patrum sanctorum & præcepta eccle uid.
sæculæ, magna cōscientiis pericula attulerūt, lōgissimè abest ecclesiæ
a veritate contra planè, magnam, piis, & obsequiis vtili præcepta
nem attulerunt. Neque sunt tam multa, neque tam graua, nullum cō-
reorum sit, aut impossibilis, aut etiā admodum difficilis ob- sciētis per-
seruatio. Et re & arbitrantur homines, quod illis obedire te- riculū, sed
neantur, nisi causa sub sit grauis aut necessaria: ita vt charitas piis vilita-
tatem suadeat. Quod tamen, nobis imponat philautia: cum tatem ma-
iudicio sacerdotis nostri debet fieri. gnā affer

Quod dicūt arbitrari homines has observationes esse ne re.

cellarios cultus, nouus hic loquendi modus est, & quem vix Alterius
intelligimus. Nam cultus vocabulum, hac in re nobis in au- calumnie
dicum est: sed nos cultū intelligimus latriā, hoc est, actū qui depulsio.
specialiter & propriè ad dei honorem pertinet: nec quisquā Quam in
catholicorum, aliter cultum audit aut intelligit. Sed aduersa epte vtan-
tus omnia noua sunt, nec quicquam consuetum placet. tur cultus

Sed Paulum affirmant ad Timotheum prohibitionem ci vocabulo.
horum doctrinam dæmoniorum dicere. Quia, inquiunt, pu Quæ sint
grat, cum Euangelio, talia opera aut instituere, aut facere, vt in paulum
per ea mereamur gratiam, quasi non possit existere, Christia iniurii, dū
nismus sine tali cultu. illum, affir

Nisi me cohiberet instituti ratio, & hoc loco, & sæpe aliās mant hæc
audirent, quod merentur aduersarij, & verum audiendo, ma præcepta
lam ecclesiæ

doctrinas demoniorum dicere. Ita ne Paulus dæmoniacæ doctrinæ hic magistram facit, quæ alibi veritatis columnam, & firmamentum prædicavit ecclesiæ, quod certorum dierum ieiunium, cum nonnullorum ciborum abstinencia nobis indixerit?

Paulus diuino spiritu afflatus, præuidisse se affirmat, quod in nouissimis diebus, discessuri quidam essent à fide, attendentes spiritui erroris, & doctrinis dæmoniorum in hypocritis loquentium mendacium, & cauteriatam habentium suam conscientiam, prohibentiū nubere, & abstinere à cibis, quos Deus creauit, ad percipiendum cum gratiarum actione Christi fidelibus. Nec ipsum fefellit prædictio. Surrexerunt enim in

Quorum doctrinas, velut spiritus prouideri, notauerit Paulus. primis Marcion, deinde Tatianus, à quo Encratitæ originem sumplerunt. Et post hos Manichæus, & Priscillianitæ, qui re malum damnarunt coniugium. De Marcione & Manichæo

Marcionis. Diuus Hieronymus libro primo, contra Iouinianum propè initiū, ita loquitur. Neque verò nos Marcionis aut Manichæi dogma sectantes, nuptiis detrahimus. De Tatiano, & Priscil-

Tatiani. lianitis Diuus Augustinus libro de hæresibus, testis est: qui nuptiarum fœdera disiungebant, etiam inuitis alterutris. Sic quoque inuēti sunt, qui corpus aut carnem, suapte naturæ

Manichæi. malam dicerent, & factam à malo principio: quod vnum ex Manichæi blasphemis dogmatibus extitit. Quæ Patritius quidem secutus est, qui Patritianorum hæresi nomen dedidit.

Patritiano rum. Quemadmodum Seuerus alter quidam, à quo Seueriani dixerunt originem, docuit non licere vlllo pacto vinū bibere, eo quod fabulosa quadā vanitate (vt diui Augustini verbis

Seueriano rum. vtatur) de Sathana & terra germinasse vinum affirmabat. Quæ eundem errorem diuus Hieronymus in commentariis super

Amos prophetam tractans illum locum prophetæ, Propinabaris Nazaræis vinū, Tatiano Encratitarum patri attribuit. Hos spiritu præuidens Apostolus designat, à fide discedentes, & spiritibus erroris, & dæmoniorum doctrinæ attendentes, prohibentes nubere, & in creaturis suis blasphemantes creatorem. Aduersus quos idem affirmat Apostolus, om-

Hieronymus, vt di- nem creaturam dei, bonam esse: nec quicquam reiiciendum

Etum pauli locum intelligat. quod cum gratiarū actione percipitur. Proinde Diuus Hieronymus, aduersus Iouinianum, hunc ipsum Pauli locum tractans. Reprobat, inquit, Apostolus, eos qui prohibebant nubere, & iubebant à certis cibis abstinere: sed Marcionē designat,

perdere, & ceteros hæreticos, qui abstinentiam eorundem indu-
unt perpetuam, ad destruenda, condemnanda, abominan-
dae opera creatoris. Nos autem omnem creaturam Dei
laudamus, maciem saginæ, abstinentiam luxuriæ, ieiuniaque
preferimus saturitati: & à diebus Ioannis Baptistæ ieiunato-
ris & virginis, regnum cælorum vim patitur. Hactenus ille.
Hæc mihi de præsentī controuersia æquis iudicibus suffi-
cere posse videntur. *Inperoratio.*

DE CVLTV ET INVOCATIONE SAN- CTORVM Decima tertia Controuersia.

DE cultu & inuocatione sanctorum
docent aduersarij, quod eorum no-
bis possit proponi memoria, ut imitiorum ex-
temur fidem, & bona opera, quisque placatur do-
secundum vocationem suam: sed scriptura
scripturam nos non docere, inuocant sententia.
re eosdem, seu petere ab illis auxi-
lia: Cum vnus Christus nobis sit à
Deo propositus mediator, propi-
tiator, atque intercessor, Eum inuo-
candum esse, qui se promisit, exauditur præces nostras. Vete-
re scriptores, tametsi non rados sanctos doceant, inuocandos
non docere. Et quoniam constat euidenti diuinæ scripturæ apud
Zachariæ testimonio, angelos orare pro nobis viuētibus, nec
ipsum possint inficiari aduersarij, hoc ipsum tamen, mali-
giæ ac restrictæ, atque ita cōcedunt sanctis, ut sicut viui orant
pro nobis. Quæquā nullū de mortuis orantibus pro viuīs testimo-
nium extare velint in scripturis, præter vnū sōnū, quod vocāt linc in-
ex libro

uocari s^{an} ex libro Machabæorum. Sed vt maximè pro nobis orent s^{an}
 ctos. Et non consequi inde, eos inuocados. Nam cum de hoc scri
 ptura hic ptura nihil doceat, non posse conscientiam certi aliquid de il
 la inuocatione habere, quod illam Deus approbet: nec item,
 affugant quod sancti, preces nostras intelligat. Nō debere proinde co
 doctrina gi homines ad rem incertam, cū oratio ex certa fide fieri de
 catholice beat. Et hic nobis affingūt, quod honorē vni Christo debui
 transferamus ad eius sanctos, atque eosdē, & mediatores &
 ppitiatores faciamus: obscurare proinde nos Christi officiū
 & fiduciam Christi misericordiæ debitā, nos trāsferre in san
 ctos: cum sibi Christum, nobis doctoribus, duriorē fingant
 homines, quā quem audeāt sine intercessore accedere. San
 ctos verò, nobis magis propitios: & hoc pacto plus fiducię in
 misericordia sanctorum, quā Christi ponitur: & hic late et
 patitur apologia, in abusus plerisque & superstitionibus,
 quæ in cultu inuocationēq; sanctorū inter idiotas & simplices
 irreperunt. Etiam nostrorum plerōsq; quibus est mensi
 In schola- nior, fateri dicentes, multas falsas persuasiones habere in do
 sticos & strina Scholasticorum, & Canonistarum: multos præterea
 canonistas busus, in tanta inscitia & negligētia pastorum irreperisse in ec
 clesiam. Nec primum fuisse Lutherū, qui quereretur de abu
 sibus publicis, & inter cætera, de cōfusione, quæ apud nos est
 Scilicet, ma doctrinæ poenitiæ, quā vel maximè, vt dicūt, oportebat
 gnalux in- perspicuam & explicatam extare in ecclesia. Nullam aliā cau
 uectā do- sam fuisse multis bonis viris, qui initio amare Lutherū corpe
 strina po- runt, quā quod videbāt eum explicare animos hominū ex po
 nitentia p- lis labyrinthis confusissimarū & infinitarum quæstionum &
 Lutherum disputationum, quæ sunt apud Canonistas & Theologos. Et
 Ita meden in hunc modum hic rhetoricari pergunt.
 dum sub- Nos verò vt abusibus & erroribus nullis patrocinari vo
 introductis luimus, sed tolli eos, purgari, eliminarique cupimus, per
 vbiunque los ad quorum hoc spectat officium: ita ad extirpandum
 errorib; vt zania, non putamus euellendum & triticum. Si abroganda
 salua ma- sunt vniuersa, quibus abutitur hominum intemperantia, &
 neat ortho- malitia, nulla est res tam necessaria, quā non abrogatam o
 doxa veri- porteat. Nam & pane & vino, cæterisque quæ pro humana
 tas. necessitate & salute Deus dedit hominibus, magna pars ho
 minum, ne dicam multo maxima, abutitur in suam perni
 tiam. Quid igitur? Hoc nobis curandum est, ne ex igno
 tia aut errore peccent homines: Quod fiet, si in omnibus do
 ceantur.

NCT.
is orentia
de hoc
aliquid de
et nec
proinde
de fieri de
fio debet
diatores &
risti officii
ferre in
em fingant
cedere
fiducie in
hic late ex
tutionibus,
& simplici
est mensu-
erere in do-
pretere
phile in ec-
cur de abu-
oud nos est
oportet
am alia cu-
heri cepe
minu ex il-
lionum &
ologos. Et

Sanctos cum Christo regnantes, ante multa secula, ab De inuoca-
mura toto orbe Christi ecclesia, non solum honoratos, sed tione san-
tiam inuocatos inuenimus: De quo, an fieri aut debeat, aut tiorum an-
te, nunc dubitare (vt Augustini verbis dicam) extrema tiquissimus
consensus
Iure certo habere, vt diximus, is certo intelligit, qui, quid catholica
sanctos inuocare, intelligit, & oculos transfert in vniuer- ecclesie o-
san multis retro seculis toto orbe diffusam Christi ecclesia. stenditur,
quidem inuocare sanctos, aliud nihil est, quam opem inter Inuocare
uisionemque eorum, pro nobis apud Deum implorare, & expo sanctos qd
fere quod ante multa secula, ante annos duodecim ac trede sit.
et ceteros, toto orbe terrarum Christi ecclesia fecisse, demo Litaniarum
solennis illa & vetustissima Litaniarum institutio: quae post institutio
uocatione sacratissima triadis, diuorum cum Christo regna lemni
tum inuocationem ordine digesta continet: tametsi succedat. vetustissi-
bus sibi seculis, paulatim in easdem plura diuorum nomina re- ma.
ta sunt: & fuisse eam publicam Christi fidelium omnium in Quo respi-
atam fidem, vt in periculis constituti, & ad diuinum con- cientes fide-
gentes auxilium, sanctorum fida apud Deum implorarint sus- les, in neces-
saria (nimirum suae indignitatis, inefficacie & frigidi tatis sua- sitatibus di-
um orationum consilij, & magis impetrare sperantes quod pe uorum im-
not oratione aliena, quam propria) ipsa rei euidetia, & vete plorant suf-
monumenta scriptorum comprobant. Quae & ipsa, suae im fragia.
perfectio consilia humilitas, non vero diuinae misericordiae Deo grata
fidentia, in primis Deo grata est: qui sanctorum suorum ora istiusmodi
nobis multa nobis confert, quae non impetraremus oratione inuocatio-
propria. Theodosius ille vere Christianus Imperator, aduersus Testis pu-
li Eugenium cum necessaria pro republica, & etiam religione blica & co
Christiana arma pararet, non tam, inquit ille, armorum telorum- munis fidei
que, quam ieiuniorum orationumque praesidijs praeparatur ad Theodo-
belum nec tam excubiarum vigilijs, quam obsecrationum per- sius cum
mediatione munitus, circuibat omnia orationum loca cum Christiano
sacerdotibus & populo, Ante martyrum Theca iacebat clero &
prostratus cilicio, & fida sibi auxilia sanctorum intercessionem populo.
poscebat. Vides publicam catholicam ecclesiam fide in Impera Testis irre-
tore sapientissimo & Christianissimo, Sacerdotibus, & po- fragabilis
pulo, eiusdem fi-

dei. Augu- pulo, vt in periculo constituti sanctorum intercessione diu-
stinus. num auxilium quærerent: & sanctorum orationes, opem, &
 suffragia apud Deum implorarent & poscerent. Nunc, in-
 quit, ille Augustinus, ad memoriam piscatoris, fleuntur ge-
 nua Imperatoris: ibi radiant gemmæ diadematis, ubi fulgent

Nota pon- beneficia piscatoris. Curuant genua ad memoriam piscato-
das testi- ris, qui eius auxilia, & apud deum patrocinia inuocant. Ex-
monii. pressisse autem illum, morem tum publicum, & communem
 fidem catholicæ ecclesiæ, ex eo indubitatum est, quod hodie
 xerit orthodoxus Episcopus in sermone de beato Petro &
 Paulo, ad fidelem sibi commissam ecclesiam: nihil eis nocum
 aut inauditum hac in re docens, sed publicum morem ad me-
 moriam reuocans, vt inde & ipsi non negligerent eorundem
 implorare beneficia. Idem est videre, in plerisque alijs enu-

Eiusdē Au- dem, de sanctis, sermonibus. Extant præterea apud eundem
gustini fa- miliares, quas fundere solebat, preces ad Diuam Virginem,
miliares p- quæ adhuc hodie frequentantur in ecclesia. Vt est illa. O bea-
ces ad di- ta Maria, quis tibi dignè valeat iura gratiarum, & laudem
uā Virginē præconia rependere? &c. Admitte nostras preces intra sacra-
quas eg in- rium exauditionis, & reporta nobis antidotum reconcilia-
culcabat fi- nis. Sit per te excusabile, quod per te ingerimus: fiat impetu-
deli populo bile, quod fida mente poscimus, &c. Sancta Maria succurre
 miseris, iuuua pusillanimes, refoue flebiles, ora pro populo, in-
 terueni pro clero, intercede pro deuoto fœmineo sexu. Den-
 tiant omnes tuum iuuamen, quicunque celebrant tuam co-

memorationem, &c. Has inquam, & alias huius formæ pre-
 ces, non ipse priuatim tantum penes se orabat, imò publice in
 Ecclesiasticis concionibus inculcabat fideli populo: ne dubi-
 tare possis, quin ita tunc se habuerit fides publica catholice
 Christi per orbem ecclesiæ. Quod certissimo intelliges, si ser-
 mones eius, qui sine controuerfia suo recognoscuntur autho-
 ri perlegeris: quos plerofque habuit in solemnibus ferijs Di-
 uæ Virginis sacris, ad fidelem populum. In quibus eiusmodi
 orationes sæpe recurrunt, & passim inculcatur fideli populo
 & sæpe exhortatur Christi fideles omnes, eiusmodi interces-
 sionibus, toto se mentis affectu committere, eius patrocinia
 implorare, vt dum, inquit, nos supplici eam obsequio frequen-
 tamus in terris, ipsa nos sedula prece commendare dignetur
 in cœlis. In vniuersum autē de regnantibus cum Christo san-
 ctis omnibus, audi quid Christi fideles doceat, in sermone de
 beato

beato Laurentio. Granum, inquit, dixerim dominum, cum
 edatur, cum increpatur, cum contemnitur: arborem autem, *et* rina de
 cum cacos illuminat, mortuos resuscitat, peccata condonat. *regnantibus*
 Ramos autem huius arboris, si requiras, inuenies, ramus est *cum* Chri-
 Petrus, ramus est Paulus, ramus est Laurentius, cuius hodie *sto sanctis*
 parolitia celebramus, rami sunt omnes Apostoli, vel martyres *omnibus*.
 laboratoris. Ad quos, si quis se fortiter tenere voluerit, flucti-
 bus seculi minime mergitur: quin potius, sub vmbra illorum
 latrans gehennæ non patietur ardorem: securusque de dia-
 bolica potestatis procella erit. Vides quantopere fidendum
 factorum apud deum pro nobis intercessionibus, etiã illo *Eiusdē pu-*
 sculo: & florente religione: & synceritate fidei, habuerit pu- *blicæ fidei*
 blica doctrina catholice ecclesiæ. Cuius etiam luculentissi- *testes.*
 testimonia apud Chrysostomum, Hieronymum, Cypria *Chrysosto-*
 rum, Origenem, & Tertullianum inuenies. Quam fidē suo- *Hierony.*
 rum fidelium, ipse etiam deus innumeris confirmauit miracu- *Cyprianus*
 loquorum plurima certissimæ fidei, & in aliquibus oculus *Origenes.*
 testis, refert Diuus Augustinus capite octauo libro vicesimo *Tertullia.*
 secundo, de ciuitate dei. *Hæc fide-*

Quid igitur? Aduersus hanc tam vniuersalem, tam anti- *liū suorum*
 quam, tam constantem, tam certam catholicæ toto orbe ec- *fidei deū cō-*
 clisæ fidem, quenquam Christianum vel tantillum moue- *firmaße in*
 bant Lutheri & aduersariorum ratiuncula & argutia? Scili- *numcris mi-*
 cet, scriptura non docet nos inuocare sanctos, nec eorum im- *raculis cer-*
 plorare auxilia. Quid si non doceat scriptura, sed sine scri- *tissimæ fi-*
 ptura, aut tradentibus Apostolis, aut spiritu sancto illumina- *dei.*
 ta, aut euidenti ratione edocta, hoc acceperit, hoc tenuerit, *Hancrupē*
 crediderit, docuerit Catholica Christi ecclesiæ? Quid si ipse *nō impingē*
 deus, infinitis ab initio, vt fecit, miraculis hanc ecclesiæ & fi- *aduersario*
 delium suorum fidem comprobauerit? Ego certè maiori ra- *rum ratiū-*
 tione auctoritatem tibi negaui scripturarum omnium, *culis.*
 quam tu mihi catholicæ ecclesiæ fidem & auctoritatem re-
 vocaris in dubium: quando, nisi ex vna hac, nulla mihi con-
 stat scripturarum auctoritas. Quid ergo, cum nulla scriptura
 hanc aduersetur communi fidei ecclesiæ? Quid cum ex hoc
 ipsius scripturæ testimonio euidenter constet, multa extra
 scripturas. Apostolico ministerio, & doctore spiritu sancto
 ecclesijs tradita?

Quæ falso

Sed Christo hac in re volunt iniuriam fieri, & vni illi de- *imaginen-*
 bitum honorem transferri ad sanctos, quando illos inuoca- *tur scōrū*
 mus.

inuotatiōe mus. Hunc siquidem vnum nobis intercessorem, mediatorē
Christo in rem, propitiatorēque propositum. Eum proinde nobis ini-
uriā sic uocandum esse, qui promisit se exaudiri: utrum preces nostras
ri.

Quid hic audio? Ergo sui ipsi? toties oblitus Paulus, i. Chri-
stum fuit iniurius, cum etiam à mortalibus hominibus, qui e-
tiam pro suis ipsorum peccatis adhuc opus habebant orare,
rum etiam & per singulos dies dicere. Dimitte nobis debita nostra, im-
peccatorū plorabat orationū apud deum auxilia? Cū Romanos oraret:
hominum Obsecro vos fratres per Iesum Christum dominum nostrū,
vbique in & per charitatem spiritus sancti vt adiuuetis me in orationi-
plorasse o- bus vestris pro me ad dominum, vt liberer ab infidelibus qui
xilia. sunt in Iudæa? Cū idem ab Ephesis peteret. Per omnem,

inquit, orationem orantes omni tempore in spiritu, & cetera
& pro me, vt detur mihi sermo in apertione oris mei, cum
fiducia notum facere mysterium euangelij, pro quo legatio-
ne fungor in cathena, ita in ipso audiā prout oportet me
loqui? Christo iniurius denique, & eidem debitum honorē
ad peccatores homines transferēs, cum Colossenses rogaret,
orare etiam pro se, vt, inquit, deus aperiat nobis ostiū sermo-
nis ad loquendum mysterium Christi? Cū idem etiā Thes-
salonicenses rogaret vtrāque epistola? Cū idem quoque He-
braeos? Cū Philamoni scribens, vt sibi breui affuturo, & ex
captiuitate liberando præpararet hospitium? Nam spero,
inquit, per orationes vestras donari me vobis. An ita vobis
videtur de illo Apostolo, vt suæ ipsius doctrinæ, quam nati-
quam non inculcat, nusquam ferē, meminerit? Vt nesciam

Christum nobis propitiatorē, mediatorēque propositū
Imo ad glo ipsū nos fidū intercessorē & aduocatū apud patrem
riā Christi habere? Quid ergo cum illius iniuria mortales & peccato-
pertinere, res homines, intercessores atque oratores querit alios? Sed
quando ex nobis tutius videtur, tanti Apostoli exemplū & doctrinā
nostræ in- quā Lutheri furiosū cerebrum sequi: & hoc certo tene-
dignitatis re, non pertinere ad Christi iniuriā, sed potius honorem &
conscientiā gloriā: cum ad nostram indignitatem, nostræ orationis
alios ad il- gitudinem respicientes, & inefficiam, etiam alios ad illam
lū interces- intercessores submittimus: non ex diffidentia de Christi et
fores sub- ga nos misericordia, sed ex humilitate, suæ imperfectiōis
mittimus. indignitatisque sibi conscia, An forte, mortalium & peccato-
Cavilli ex- rum hominum intercessionem & orationes apud deum sine
clusio. Christi iniuria implorare nos posse, eorum vero qui iam cū
Christo

Christo regnant, atque eidem intima charitate coniuncti
sunt, non posse dicturi sunt? Qui obsecro, hoc magis quam
ad Christi iniuriam pertinet? aut si pertineret vtrum-
que, aut alterum, qui non magis illud, quam hoc pertine-
ret ad Christi iniuriam? cui eo grauiorem iniuriam fieri,
quo vnusquisque debitus honor, ad indigniores transfertur, du-
bium non est.

Quid igitur? An non fieri quidem hic Christo favebuntur
oraciones: attamen sine fructu, atque inutiliter à nobis fieri,
cum illos nobis inuocamus apud deum intercessores & au-
diarios? Quid ita? An qui hic in mortali corpore sub pro-
prie adhuc laborant peccatis, & pro se ipsis debent esse sol-
liciti orationibus suis nos adiuuare possunt. & post effusum
pro Christo sanguinem, post coronas & triumphos. Deo
coniuinctissimi in charitate & gloria, apud deum nihil
poterunt? Et vt Beati Hieronymi aduersus Vigilantium, ea-
dem ipsa, quæ nunc hi, blasphemantem, verbis dicam. Vnus
homo Moyfes sexcentis millibus armatis impetrat à deo ve-
niam, Et Stephanus imitator domini sui & primus martyr
pro Christo, pro suis persecutoribus veniam deprecatur.
Postquam cum Christo esse cœperunt, minus valebunt?
Paulus Apostolus ducentas septuaginta sex sibi dixit in na-
ui condonatas animas, & postquam resolutus, esse cœpit
cum Christo, nunc ora clausurus est, & pro ijs qui in to-
to orbe ad suum crediderunt euangelium, mutire non po-
terit? meliorque erit Vigilantius, canis viuus, quam Leo mor-
tuis.

Quid denique? An possunt quidem, & multo magis quam
hic nobiscum in mortali carne viuentes possunt, sed opitu-
lari nolunt? Et quæ ea foret erga fratres in hac valle lachry-
marum & miseræ adhuc laborantes, charitas? An forte pre-
ces nostras non exaudiunt? Exaudire certe, ipse deus testis
est: quem in periculis & necessitatibus, implorantibus co-
ram orationes & apud se suffragia perpetuo subuenisse, &
quotidie subuenire ipsa certitudine certius est, ipsa eiden-
ter euidentius.

Pius & benignus est dominus, & cupit nobis benefacere:
nam orari vult, non sua, sed nostra causa & vtilitate. Et
quoniam orationes nostræ saepe sunt indignæ ac frigida, gra-
tiam sibi est, vt quomodocunque cogatur, vtque nostræ indi-

*Non inuti-
liter inuo-
cari illorū
à nobis a-
pud deum
suffragia
plus vale-
re eorum
pro nobis
orationes,
quā hic de-
gentes in
mortalico-
pore.*

*Nō minus
eosdē velle
opitulari
nobis.*

*Audire
eosdē, &
intelligere
preces no-
stras.*

*Aliena ora-
tione mul-
tos
impetrasse,
qui nō ob-
nuissent pro
pria.*

B

gui

DE CVLTV ET INVOC. SANCT.

gnitatis; conscij sollicitemus alios, qui digniore & gratiore oratione intercedant pro nobis, quo propter illorum orationem faciat, quod nostra, ut impetraret, indigna est.

Lucas testis est. Mortua Thabita, discipulos mortem eius grauitur ferentes, ut cuius ministerium sanctis adhuc eximabant necessarium, non tamen immediate ad deum, aut ad mediatorem nostrum Iesum Christum sed ad Petrum confugisse: Quem venire rogabant, & deum orare, ut illam resuscitaret: non tantum praesumentes de propria orationis efficacia, & impetrant oratione aliena, quod non impetrassent oratione propria. Hoc ipso, aduersariorum arrogantia, & superbiam nimis de se praesumptionem confundens facit ille spiritus, & catholicum hac de re sensum explicans Christi bdelium ab initio.

Tamet si solus Christus, noster apud deum pater mediator est
atque idem fuit ab ipso mundi initio sanctis omnibus, quem hominibus admodum supra, ubi de nostri iustificatione egimus, pluribus explicauimus. Attamen, quod ob sanctorum hominum, etiam hac vita defunctorum merita, multa deus beneficia contulerit alijs, vniuersa scriptura testis est. Ita legimus ad Isaac locutum dominum. Ne descenderis, inquit, in Aegyptum, sed quiesce in terra quam ego dixerim tibi, & peregrinare in ea. Tibi enim, & semini tuo dabo vniuersas regiones has, complens iuramentum, quod sponendi Abraham patri tuo, & c. Eo quod obedierit voci meae, & custodierit praeccepta & mandata mea, & caeremonias legesque seruauerit. Si propter Abraham iam mortuum, benefecit Isaac, & tot benedictionibus repleuit, qui tamen a regno illo coelesti ad portas inferi adhuc extorris agebat: propter superbenedictam & gloriosissimam matrem vnigeniti sui, coelestis iam aula reginae propter sanctos Apostolos & martyres suos, qui pro ipso sanguinem suum effuderunt, aliosque sibi nunc amicissimos & regum memoriae testes, nihil faciet?

Sanctorum sibi supplicari
Quin & hoc vide, quod non solum ob merita sanctorum etiam vita defunctorum, & nondum sibi coniunctorum in gloria, multa ipsum beneficia contulisse alijs, vniuersa attestetur scriptura: imo, quod etiam per merita & memoriam eorum sibi supplicari gratissimum habuerit: Quod tantum multo maius est, & longe plus ipsis honoris attribuit, quam si eorum tantum imploremus opem, & apud ipsum intercedamus.

sones ac suffragia. Quando hoc, etiam à mortalibus & peccato plus ho-
rato obnoxijis hominibus, nos rectè & vtiliter facere, Pau- noris atri-
lus (quod iam demonstrauimus) suo nos exemplo perpetuo luere san-
instruit. ctis quam

Itaque Iacob, aduersus timorem Esau fratris sui ad diui- eorum im-
um auxilium confugiens, per memoriam patrum suorum plorare suf-
Abraham, & Isaac, illud ipsum implorauit & obtinuit. Ita fragia:

quoque Moyses, orans pro præuaricatore illo populo, cum
interituri destinaretur à deo, ob crimen illud adorati au-
ri vituli: Recordare, inquit, domine Abraham, Isaac, & Ia-
cob, seruum tuorum. Vides, vt etiam hic ob memoriam
eorum quos amicos deo sciebat, quanuis nondum essent illi
coniuncti in gloria, orauerit atque etiam impetrauerit ve-
niam tot centenis millibus: aduersus quos alioqui, pro gra-
uissimo idololatriæ peccato decreta fuerat ira & furoris do-
mini sententia. In eundem modum, tres illi Hæbraici uerè
in ardentem fornacem missi ab impio rege Babyloniæ, diui-
um implorarunt misericordiam. Ne auferas, inquiunt, à no-
stris misericordiam tuam, domine deus noster: propter Abra-
ham dilectum tuum, & Isaac seruum meum, & Iacob sanctum
meum. Itaque & Ezechia regi Iuda, rebus humanitus despe-
ratis ad diuinum confugienti auxilium, hoc per prophetam
responsum est à domino. Protegam, inquit, urbem hanc, &
saluabo eam, propter me, & propter Dauid seruum meum. Et
nos Diuorum precibus & meritis, in his quæ accepimus, à
deo, nihil ne feremus acceptum?

Sed hic forte nos interrogabit quispiam, cur nusquam in-
ueniamus in scriptura veteri, sanctorum iam vita defuncto-
rum à quoquam implorata suffragia: tamen si per eorundem
memoriam deo supplicatum fuerit?

Cui respondebimus. In primis, eam causam non esse, quæ ima-
ginatur aduersarij: quasi id pertineret ad mediatoris iniu-
riam. Longe enim plus honoris deferri sanctis indubitatum
est, quod per eorum memoriam & merita supplicamus deo,
quam quod ipsis supplicamus, vt nos suis apud deum orationi-
bus adiuuent: & si in horum alterutro mediatori Christo in-
iuria fieret, in illo, non in isto fieret. Cui (vt supra demonstra-
uimus) etiam mortalium & peccatorum hominum, apud deum
vtiliter inuocare atque implorare suffragia, diuinis instrui-
mur scripturis, & exemplis apostolicis.

Cur nō in-
ueniatur in nostrā pretium, & apertam regni cœlestis ianuam, per san-
scripturā cōtorum vitā functorum memoriā & merita deo supplica-
ueri, san tum fuerit, eorum tamen suffragia implorata non fuerint.
Etorū vitā de verō vtrūque factum sit, & fiat in Christi ecclesia. Siqui
functorū a dem antea, frustra fuissent implorata eorum suffragia: vipo-
quo quam te, nondum coniunctorum cum deo in gloria, sed ad recon-
implorata ciliationem vsque, & regni apertionem per sanguinem re-
suffragia, dēptoris Christi, loco quodam ordinato à deo adhuc expe-
tamentis per Etantium. & propterea non percipientium orationes & vo-
memoriā ta viuētiū, vt quæ, non propriæ rationis ad nos vsque per
eorundem tingentis efficacia, sed in verbi diuini speculo (quod intue-
Deo suppli ri ipsis nondum datum erat) beati intuentur & audiunt. At
catum sue- post persolutum redemptionis nostræ pretium, sancti iam
rit. regnantes cum Christo in cœlesti gloria, etiam nostras pro-
ces votāque exaudiunt: vt quæ vniuersa, in uerbo, clarissime

Longe ma intuentur, velut quodam speculo. Proinde non minori, sed
iori fructu longe maiori fructu, eorundem nunc imploramus apud deū
implorare auxilia & suffragia, quā si nobiscum adhuc viuerent. Tan-
nos sancto to inquam vberiore, quanto ardentiori charitate deo iam
rum apud coniuncti in gloria, apud eundem plus valent: nec minori ter-
deum suf- ga nos affectu, amore & beneuolentia nobis prodesse cupi-
fragia, quā ant: conscij & velut compatiētes nostræ infirmitatis ac mi-
si nobiscum seriat, vnde erepti sunt. Rectē proinde Augustinus capite tri-
adhuc vine celsimonono libro de cognitione veræ vitæ. Animæ, inquit,
rent. sanctorum, non clamorem vocis, sed cordis exaudiunt & se-
fideliter inuocantibus subueniunt.

Quare non cessat catholica ipsa sancta mater ecclesia,
non cessauit ab initio, nec cessabit quandiu durabit in hac
militia, pia quotidie deuotione implorare Diuorum iam cū
Christo regnantium, nostrāque vora exaudientium, suffra-
gia: id quod ante Christum in ueteri non fiebat ecclesia.
Quemadmodum nec solennibus, vt nunc, gaudijs, celebra-
bant iustorum obitus, quod indignum arbitrantur, quan-
tumlibet laudabili mortī, quæ Christi mortem procederet,
diem festum impendere: cū ante illam salutiferam pul-
sionem, non festiua gaudia, sed claustra tenebrosa morien-
tes quosque exciperent.

Ex his mihi de sanctorum inuocatione nostræ, & catho-
licæ

licæ sententiæ veritas, satis demonstrata videtur, quam & ipsam nobiscum tenere & amplecti debent aduersarij, si nobiscum voluerint in domo dei vnanimis conuersari, & viuere. Quod si qui, præter hanc pastorum negligentia & ignorantia, errores, superstitiones, abususque circa eandem irreperunt: ut irreperisse plerisque non ignoramus & dolemus: eorundem extirpationi insistendum est; retinenda tamen catholica fidei veritas. Sed alienus, errores, abususque corrigendi, hic modus est, ad quem cum suo Luthero confugiunt aduersarij: suis impijs adinventionibus corrumpentes vniuersam doctrinam nostræ religionis & fidei. Nec satis admirari possum, quod Lutherum nominare audeant, nedum magis efferre præconijs, & dignum ducere quem magistrum agnoscant, & doctorem sequantur, qui tantum luminis inuenit in ecclesiam. Quem certe tenebrarum pene palpabulum inuexisse quàm plurimum, ipsa luce fecimus illustrius. Sed ut hic hominem suis coloribus depingamus, non fert huius instituti ratio.

Quod agrè concedunt sanctos orare pro ecclesia vniuersa in genere, quemadmodum hic viui fecerant, ut rectè quædam similitudo, etiam orare pro nobis particulariter cōfiteatur ne cesse est, quemadmodum etiam viuos fecisse & facere, particulariter indubiatum est. Orant orati, pro orantibus, & eorum auxilia implorantibus, & pro quibus specialem aliquam orandi causam habent, particulariter: pro vniuersa autem ecclesia, generaliter. Cæteris autem ratiunculis eorum omnibus: abusus cōstare mihi videtur: & quàm falso dicant veteres scriptores, inuocandos sanctos non docere. Ut hic connueat ad porundem temeritatem, & impudentiam qua libros Machabæorum vocant somnia. Quibus, tametsi non sint in Hebræorum canone, indubiam nihilominus auctoritatem tribuit ecclesiæ Christi auctoritas, unde scripturarum omnium fidem & auctoritatem nobis pendere, & suprà & alibi copiosius demonstraui. De quibus D. Augustinus cap. xxxvii. lib. xvi. de ciuitate dei, hoc quod nunc diximus, constanter affirmat. Machabæorum libros, inquit, non Iudæi, sed ecclesiæ Christi pro canonicis habet. Nec temere, aut de suo capite, sanctissimus episcopus, & singularis ecclesiæ doctor, hoc de illis confixit testimonium, sed catholica ecclesiæ consensus & consensus expressit. Nihil ipse præsumit defini-

Nontantū id genere, sed etiā particulariter pro nobis orare scētōs Ex premis sis cōstare quā uere dicāt aduersarii veteres scriptores inuocādos scētōs nō docere. Quæ temeritate Machabæorū libros dicāt sōnia.

DE VOTIS MONASTICIS.

nire de scripturis canonicis, vt nunc miselli homunciones quidam, execranda impudētia, diuinarum scripturarum omnium, atque adeo sacri spiritus le Aristarcos & censores constituant, easque pro suo ingenio ac spiritu in classes distribuant ac distribuunt: quasdam, etiam refecantes ad viuum alias, eorum authorum pernegantes, sub quorum nomine lectas constat ante annos quaterdecies centenos à catholica ecclesia, homines, vt in aliis plerisque corrupti mente, & reprobi circa fidem, ita hac in re intolerandæ temeritatis, presumptionis & superbiæ exagitati spiritu. Non sic, inquam, ille. Sed catholica, inquit, Christi ecclesia pro canonicis habet. De cuius hac de re sententia, etiam definitio tertij Carthaginensis concilij, cui idem beatissimus Augustinus interfuit, nos certos reddidit, cuius decreto. x l. v l. i. vterque Machabæorum liber connumeratur inter scripturas diuinas & canonicas. Sed his obiter, aduersariorum de diuinis scripturis, perstricta sit censura temeritas.

DE VOTIS MONASTICIS. CONTRA- *uersia decima- quarta.*

QVò clarius intelligas, qualis sit aduersariorum de his sententia, hoc primum fac cogites lector, quantum merito fidei illi habendum sit, qui suæ ipsius patrocinatur pietudini, suæ perfidiæ, libidini, ac impudiciæ. In Nicæno concilio, cum tractaretur de indicenda sacerdotibus & altaris ministris perpetua continentia, etiam ijs qui mariti admissi ad ministerium fuerant, & in eam ferè sententiam inclinarent patrum sententiæ vnus Paphnutij illi con-

tradi

radicentis, magni merito momenti, magnæq; authoritatis
est habita sententia, propterea, quod cū ipse egisset, atq; age-
ret vitam cœlibem, videri nō poterat suo ea in re patrocina-
ri affectui: sed vnam veritatem, & publicam vtilitatem respi-
cere nemini erat dubiū. De Luthero hoc palam est & noto-
rium: vt male pœnitens emissi ante annos multos vori, quo-
deo se obstrinxerat seruire in instituto vitæ monasticæ secū-
dam beatissimi patris Augustini præscriptum & regulam,
velut canis sit reuersus ad vomitum, & sanctimoniali (quam
miseram miser secum pertraxit in perditionem & interitum)
incesta copulatus libidine, quo & illius, & suæ blandiretur
cruentatæ consciētiae, & diu noctuq; obstrepentis sibi recla-
mantisq; obiurgationem intolerabilem quomodocunq; cō-
pesceret, & aduersus eandē sese obduraret, aut certe, suæ
nares obturaret, atque vlceri hærenti in intimis cordis pe-
teralibus, sane quā dolorifico, vel sensum doloris, vel ano-
dynis quibusdam aut torporiferis pharmacis, vel adimeret,
vel mitigaret, & crustam qualitercunque induceret: cœpit,
excusationes in peccatis querere: cœpit docere vota monasti-
ci, continentiae perpetuæ, paupertatis voluntariæ, atq; obe-
dientiae, esse stulta, libertati christianæ cōtraria, impossibilia
atque adeo impia, Irrita proinde, & nullius apud deum mo-
menti & efficacis, nec obligare quenquā, aut libertatem cui
quam, quæ ante vota emissā fuerat, posse adimere. Hoc vnū
omnibus viribus agens, vt quā plurimos vnā secū in perdi-
tione pertraheret, quasi cum multis leuior futura sit illi dam-
natio. Accurrerunt ad hunc, velut proposito pileo seruos ad
libertatem euocantem, quotquot idem vitæ institutum pro-
fessi & pertæsi, carni & sathane, quā Christo, auscultare malue-
runt: & contēpta quā deo præstiterunt fide cōtraria fide se ob-
strinxerunt incastis (quibus se copularunt) & sathane. Et hi
primi & præcipui noui huius euangelij assertores & euange-
lizæ facti sunt, quo dignū haberet patella cooperculū. Qui
bus, quanta merito fides, hac præsertim in controuersia, adhi-
beri debeat, existimo vel cæco esse perspicuū. Si, vt ille Paph-
riorū sen-
tentiæ esse
apud quos est gubernādē ecclesię authoritas, vel nō admitte
re vota continentię perpetuę & mōastica, vel permittere sa-
rita, sed e-
cordotibus & altaris ministris coniugia, credi possent publi-
tiā impia.

DE VOTIS MONASTICIS.

ex utilitatis respectum habere. Nūc, quid merito de ipsis credere omnes debeant cui obscurū est? Ne tamen rationes suas irrefragabiles scripturas, diuinorumq; eloquiorū oracula, sine fine iactitent, & iis velut fumis perstringere & fascinare pergant infirmiorum oculos, & sibi ipsis frustra blandiri, etiam hic subiiciemus, quicquid afferunt, & afferre possunt in excusationem aut defensionem suae impietatis & perfidiae, & orthodoxam catholicamq; veritatem, quanta fieri poterit, euentia & breuitate asstruere conabimur.

Ratio prima.

Itaq; q̄ monastica vota, & in primis, cōtinētia p̄petua, aduerterentur dei ordinationi & mandato, hoc pacto conantur asstruere.

Esse siquidem volunt mandatum dei, ut propter fornicationem vnusquisque suam vxorem habeat, nec solum mādātum, sed etiam creationem atq; ordinationē dei hos cogere ad coniugium, qui sine singulari dei opere non sunt excepti, nec posse voti obligationem hoc mandatum dei soluere, iterum proinde affirmant votum castitatis perpetuae, veluti

Secunda.

li dei mandato aduersarium. Deinde, Cū natura voti hoc habeat, quod esse debeatre possibilibus, item, & voluntarium, sponte & cōsulto susceptum, propter priorem partem, omnes: propter sequentem, partem multo maximam monachorum & vouentium, à votorū obligatione esse liberos pronunciant: quod enim castitas, veluti homini impossibilis, res votiuā non sit, per se notū existimāt.

Tertia, & praecipua.
concludens
quod sunt
cultus im-
pu.

Addunt rationem tertiam, quae vniuersum monasticē vitae institutum complectitur. Omnis, inquit, cultus dei, ab hominibus sine mandato dei institutus, & electus ad promerendam remissionem peccatorum, impius est, & blasphemus in Christum: eodem dicente, frustra colunt me mandatis hominum, & docente Paulo. Non observationibus & cultibus excogitatis ab hominibus, sed per vnā fidem, qua credimus deum placatum & propitium propter Christū, nobis gratiam iustificationis contingere: quo & alia plerūque, de iustificatione quae ex fide est, congerunt, quae suprà satis excusimus. Singulariter autem illum Pauli locum in Apologia virgine. Euacuati estis à Christo, qui in legē iustificamini. Sed cum expectent vota monastica, eoque sine emittantur, quia existimant vouētes ea placere deo, & per eadē eius impetrare gratiam, illi quae se commendatiores reddere: sequitur eadem, im-

pos esse cultus, irrita, & nullius efficacia.

Cætera, quæ in confessione verbosè congerunt, ad rei sum-
mam nihil faciunt. Nam falsas quorundam de hoc vitæ insti-
tuto persuasiones, vel perstringunt, vel fingunt, & debacchã-
ntur in nonnullorum monachorum vitia, quasi ipsi ab omni
peccato mundi sint. Vt cunque tamen, ea sic expungere & eli-
minare oportuit, vt nihilominus nobis salua maneat doctri-
na sana & catholica.

In Apologia, quam nuper multo auctiorem, nõ paulo etiã
potiorem ediderunt, ea, quæ primo erat edita, nouissimã illi
rationi vehementer & verbosissime insistentes, ad tedium
eque eadem iterant atq; reiterant: Quorum summa in hoc
est, quod sola fide nobis contingat peccatorum remissio, &
iustificatio gratia. Opera bona, eo non valere. Sed nec bo-
na esse vlla, nisi quæ à deo præcepta sunt. Atque ea ipsa ideo
necum facienda, quia à Deo præcepta sunt. Si quæ præterea
sunt, nec bona ea, nec vtilia esse. Proinde, de facultatum &
fortunarum suarum desertione distinguẽtes. Quædã, inqui-

unt, sit sine mandato Dei, & hanc non probat Christus. Nã *Vt nihil*
opera nostra à nobis electa, sunt inutiles cultus. At vrgẽte vi *velint pro*
persecutionis tyrannicæ, vel abnegare Christũ, vel fortunas *bari a deo*
sua deferere: tunc vt præceptam à Deo, dicunt esse bonã & *quod ab eo*
vtilẽ. Quod si insuper eo respectu quedam fiant, quæ præce- *de præce-*
pta nõ sunt, sed sunt electa à nobis, vt diuinã illis offẽsam pla- *piũ nõ est.*
nemus, atque impetremus misericordiam & gratiam: iã per- *Quicquid*
nitiosa atque impia esse, ex doctrinis demoniorum profecta *a nobis as-*
& in Christum blasphema. Quo respectu, cum & vota illa sic *sũptũ cau-*
et vniuersi illius monastici instituti obseruantiam sit in cõsa impetrã-
do, indubitatum, & notorium: hinc sequitur illa eorundem *de diuinæ*
de eisdem censura quam audisti, & sentẽtia. De qua vna, pẽ. *miseri cor-*
det vniuersa inter illos & nos controuersia: & nõ de quẽstio *die & gra-*
tias nouem aut decem, quas in Apologia introducũt huic *tia, id esse*
instituto impertinentibus, de quibus, per nos licet vt dispu- *impium.*
nere quibus cum voluerint: Nobis, hic de dubiis cõtrouersis,
vt impertinentibus disputare animus nõ est, sed tantũ tue-
ri & asserere catholicæ ecclesiæ de votis monasticis, & eo vi *catholica*
instituto, certã indubitatãque sententiã. Quæ, vt pau *sententia*
ca dicam, hoc habet, eadem esse licita, sancta, Deo accepta, *de votis*
meritoria vitæ æternæ, & etiam valentia ad impetrandã Dei *monastici*
gratiam, & corã Deo obligatoria: nec posse sine mortali pec-

DE VOTIS MONASTICIS.

cato, & certissima damnatioe deferri. Proinde esse falsissima, quæcunque contra dicuntur ab aduersariis.

Aduersa Sed quo clarius hæc intelligantur ab omnibus, hoc in pri-
riorū sentē mis ad mentem reuocandum est, quod iam ante in cōtrouer-
tia, ex qua sia de traditionibus humanis euidenter demonstrauimus: ut
li principio uersa attestante scriptura euidentissime falsum esse, quod hic
pēdeat. aduersarij primi principij loco assumunt in præfenti contro-
 uersia. Non solum inutiliter, sed etiam impie fieri, & ad Chri-
 sti contumeliam pertinere, quādo nostra sponte eligimus &
 facimus quædam, ad quæ lege diuina alioqui nō tenemur, ea
 opinione & confidentia, quia existimamus illa placere deo,
 illis prouocare eius erga nos misericordiam, gratiam & be-
 neuolentiā promereri. Ex quo velut, principio, cū vniuersa
 aduersariorum hac de re sentētia pendeat, eadē certitudine
 atque euidētia patet, qualis ea sit. Cū nō possit esse verior
 aut certior conclusio demonstratiōis, suo, ex quo pēdet, prin-
 cipio. Nec opus foret eandem hīc traducere aliter.

Demōstra Quo tamen certius intelligatur, ea esse, quam nos explica-
tur ea esse uimus, catholicæ ecclesiæ de votis mōasticis verissima & cer-
quæ expli tissima sententia, inde nobis auspicandum est. Non posse di-
cata est, ca nari hæc vota ab aduersariis, simpliciter, quia vota sunt cūm
tholica ec sub omni lege vsus votorum receptū fuisse cōstet, & certo
clesiæ, ve- persuasum hominibus, quod Deo accepta fuerint. Qui & ip-
risuma & se, se eadē requirere & exigere testatus est, dicens. Cū votū
certissima voueris domino Deo tuo, nō tardabis reddere, quia regnat
sententia. illud dominus Deus tuus. Et si moratus fueris, reputabitur ti-
Votū lici- bi in peccatū. Si nolueris polliceri, absq; peccato eris. Quod
tū, & acce autem semel egressus est de labijs tuis, obseruabis & facies,
ptum deo, sicut promisisti domino Deo tuo, & propriā volūtate, & ore
quā dū præ tuo loquutus es. Ex quibus verbis, etiā illud ipsum euidenter
ceptum nō dānatur aduersariorū axioma & principium. Nam cū vota,
sir. præceptum Dei non habeant (sunt enim spontaneæ obliga-
 tiones, quibus seipso astringūt homines, & possent nō voue-
 re) tamen ea Deo accepta esse & placere, nūc inducitur testi-
 monio.

Res voti- Receptæ eiusmodi de votis, etiā ante legem, fidei, testimo-
uæ quæ. nium habemus in Iacob patriarcha. Sicut sub lege Nazarepo-
 rum, & alia, pro cuiusque arbitrio.

Res voti, hoc est, quæ recte vouebantur Deo certa lege
 præscriptæ nō fuerūt apud veteres, nec apud nos sunt, sed in
 vniuersum

universum, quicquid quisque Deo placere, & ad honoré ei⁹
 merere existimavit, seu ad oblationes, sacrificia, divinū cultū,
 & Dei servitiū quomodocūque pertinet, seu etiā ad vouen-
 tiā sanctificationem, seu ad proximorū utilitatem conferens
 & subferuens, id licite voueri poterat, & votum erat coram
 Deo obligatorium, ut tres hos velut scopos vouentium, & *votorū ob-*
 iuramentū possis constituere, nempe Dei cultum & hono- *ligationi*
 rem, nostri sanctificationem, & proximorum charitatem. *(quæ ex*
 Votorum autē obligationi, ut quæ, ex naturâ, non ex Mo- *natura, nō*
 rali lege dependet, nihil à Christo detractum est, sed ut om- *ex lege mo-*
 nia & eorundē vsum magis perfecit: cōsummatoria, abso- *saica depē-*
 lutoria, perfectioraque proponēs hominib⁹, præ illis veteri- *det.) nihil*
 bus & hostiis, caremoniis, quib⁹ Deus à nobis nūc coli vult. *detractum*
 Recte ergo etiam nūc voueri potest, quicquid illi rectē of- *à Christo.*
 ferre possumus, atque eius gratificandi studio facere, quāvis *Quæ er-*
 etiā absque eius offensâ id ipsum potuissimus omittere: ita ut *go, etiam*
 nostro in arbitrio positū fuerit facere, & non facere. Si enim *nunc rectē*
 volueris, inquit, polliceri, absque peccato eris. Quod semel e- *vouere pos-*
 pressum est de labiis tuis, observabis & facies, sicut promissi- *simus.*
 si domino Deo tuo, & propria volūtate & ore loquutus es.
 Et quia nemo sanæ mentis offert Deo, eius gratificandi stu-
 diū, quod illi non placere, aut displicere certū est: nemo re-
 ste vouet, quod per se illicitum est: Sed nec licita quidem re-
 ste vouemus omnia. Sunt enim licita quædam, de quibus di-
 cit Apostolus, quod nō expediāt, & quæ præstat omittere quā-
 facere. Licent etiam imperfectiora quædam, quæ & si pro tē-
 pore & persona expediāt, meliori tamen, & Deo gratiori, ac-
 ceptiorique, impedimēto sunt: Quæ Deo vouere, nec ad no-
 stram utilitatem, nec ad illius honorem pertinerēt, sed cōtra
 ad eius inhonorationem potius. Effet enim hoc, eius gratiā,
 & meliora sibi que gratiora, perfectioraque nos vocātis, pro-
 vocantisque, si forte nos ea dignaretur, obdere pessulū: & se,
 obligatione obfirmare, ne vocanti pulsantique sit audiēs. Li-
 cito soluto, & ei qui sui iuris est, vxorem ducere, & liberis ope-
 ram dare: sed Deo hoc ipsum vouere non licet, ne aduersus
 ipsum se obfirmare velle videatur, si forte dignaretur illi in-
 spicere, atque elargiri perpetuæ continentię gratiam. *Recte*
 Recte proinde à scholasticis definitur votum, quod sit me- *scholastico*
 moris boni Deo facta promissio. Et bonū sit quod voueatur *rum de-*
 oportet: & ut melius sit ipsum fieri quā non fieri. Absesse ita- *finis.*
 que

finis. que necesse est etiam alterius cuiusque iniuriā: nec alteri de
votū, me- bito praeiudicare officio. Vnde illa Num. 30. de voto mulie-
loris boni ris, sub viri, & puellae sub patris potestate constituta diffinitio.
deo facta Et quia est promissio, hoc est, spontanea & voluntaria obliga-
promissio. tio, sit quoque de re possibili necesse est, cum ad impossibile
expensio se obligare possit nemo, nec obligari à quoquam. Age nec
professio- ad hanc rationem expendamus professionē monasticā: quo-
nis mona- euidētius pateat, licita ne sit, an illicita: Deo accepta, & co-
stica, ad rā eo obligatoria: an verò apud eū nullius momēti, & irrita.
nunc cōsti- In primis hoc ad memoriā reuocandum est, cuius paulo
tuta prin- ante meminimus, falsissimā esse, & vniuersae diuinæ scriptu-
apia. rae, Christo, prophetis, apostolis, vniuersae denique ab ipso
mundi initio deo fidelium ecclesiae consentienti & certifi-
cā fidei pugnantem aduersariorum sententiā, quam & hī,
& saepe alibi, velut primi & certissimi cuiusdam sui Euan-
gelij principij loco proferunt, & inculcāt: Nullum opus bonum
esse, & acceptum deo quod ab ipso praeceptum non est. Cete-
ra omnia nullius apud ipsum fieri. Et si qua sine dei prae-
cepto, quae ipsi elegerimus à nobis fiant, quia illi placere existi-
mamus, quia eius offensam illis placare quaerimus, eius impe-
trare misericordiam & gratiam, esse impia: & in Christi bla-
sphemia: ex doctrinis daemoniorum profecta. Imò damonia-
cam hanc esse, & in deum atque omnes eius sanctos blasphe-
miam assertionem: nec quicquam esse, quod magis euidenter
impudentēque vniuersae, quanta est, diuinæ scripturae aduer-
setur, suprà fecimus euidentissimum.

monastica Constat proinde, nō propterea damnablem esse monasti-
professio- cā professionē, quoniam, cum dei praeceptū nō habeat, assu-
nem nec tur à profitētibus: quia deo accepta creditur, & valere ad sa-
quia vltro tis faciendum pro peccatis nostris, & diuinā impetrandā gra-
non prae tiam. Cum in vniuersum, etiam omnia quae assumuntur voti,
pta assumi demerendi dei gratia assumantur: atque ea intentione acce-
tur, nec spectu, quod deo ea placere existimamus, & per ea impetretur
quia deo eius gratia & misericordia: tamen si praeceptū nullū habeant
accepta d Imò, haec est votorum apud deum singularis gratia, quod
vonētibus cum nobis liceret illi nō offerre quod offerimus, nobis ta-
creditur, mē detrahimus quod illi offeramus gratiores obsequio. Non
malā esse. quod necessitatis est, & de quo quis merito dicit sibi. Vnde
votorū in hi, ni fecero, eiusmodi nō habet gratiam: Et si euangelizauerim
hac singu- inquit ille, nō est mihi gloria: necessitas enim mihi incitabit
eum.

mihi est, si non euangelizauero. Sed in hoc credebat si
gratiam haberi apud deum, & singularem mercedem repositam
apud deum, quod cum ei liceret sumptum accipere ab his quibus euangelizabat,
gratis tamen, & sine sumptu euangelium doceret. Vltro assumuntur.
Restat ergo, ut si illicita sit monastica professio, & qualem
eum faciunt aduersarij: ex re ipsa quæ in ea vouetur, talis sit:
ipsa, inquam, voti materia: quia in ea vouetur deo, quod deo
non voueri offerrique non possit, secundum rationem pau-
li mente explicatam: Cum nec ex voti natura in vniuersum,
neque ex vouentium intentione tali, quæ vota illicita & dila-
tabilia faciat, talis sit.

Eorum autem, qui deo vouent aliquid, alij suum aliquid, alij
seipsos deuouent, quemadmodum ille Origenes hom. xxv. obre-
que Leuiticum pulchre explicat, habens in hæc verba. Alij, in-
quit, viros, aut arietes, aut domos, aut alia eiusmodi ratione
immo, esse o-
mnium voto-
rum perse-
ctissimum
semetipsum deuouet deo. Hoc est enim votum, quod super
omne votum est. Nam filium offerre, aut filiam, aut pecus, aut
predium, hoc situm extra nos est. Semetipsum verò offerre
deo, & non alieno sed proprio labore deo placere, hoc est
perfectius & præminentius votis omnibus: quod qui facit,
imitator Christi est. Et post aliquanta: Qui in castitate viuunt,
corpus suum vouit deo, secundum eum qui dixit: Virgo au-
tem cogitat, quomodo sancta sit corpore & spiritu. Nam &
hoc ipsum, quod dixit, sancta, ad hoc respicit. Sancti enim di-
cuntur, qui se vouerunt. Nam & aries, verbi causa, si vouetur
deo, sanctus appellatur, quem tonderi ad communes usus non
licet: sed & vitulus, si deuotus fuerit deo, sanctus nihilomi-
nus appellatur, nec licet eum iungi in opus commune. Ex hoc
colligimus, quid sit, hominem seipsum vouere deo. Si te vo-
ueris deo, imitandus tibi est vitulus, quem non licet huma-
nis operibus deservire: nihil facere, quod ad homines, & præ-
sentem vitam pertineat: sed quicquid ad animam pertinet,
& diuini cultus obseruantiam, hoc & agendum & cogitan-
dum tibi est. Hæc ille Origenes.

Itaque cum omni voto quid offertur, dedicatur, sanctifica-
turque Deo atque eius cultui, votorum materia est, quicquid
tale est, quod eius cultui seruire, applicari, dedicarique pos-
sit. Et cum nihil offerre, deuouere, accipereque Deo, atque eius
cultui, quæ nos ipsos possumus gratius, (nihil enim tam à nos
bi-

DE VOTIS MONASTICIS.

bis Deus, quàm nos ipsos ex petit,) palà est, votum illud quo hoc facimus, omnes prorsus votù excedere. Se ipsum Deo offert, dedicat ac deuouet, qui non solum seruituti mundi, carnis, diaboli, contrariorum illi dominorum, se subtrahit: (ad quod omnis Christianus tenetur) sed qui planè ab illis, quantum licet, & quàm longissimè, recedit: carnem cruciungit, pediat, mortificat: & non solum illi non indulget illicita, sed etiam interdicat licitis: vt quàm minimum possit, sed absolutè sit regnum spiritus. Mundo & omnibus quæ ad eū pertinet, prorsus renūciat, & semetipsum etià sibi abdicat, quo totum in se, Dei sit Quod quò perfectius qui faciūt, & voto faciūt, seque aduersus humanæ voluntatis incōstantiam, mobilitatem, negligentiam, torporémque velut vinculo quodā alligant, quo perpetuo admoneantur stare in procinctu, in acie aduersus contrarias inimicāsque phalanges, tanto certū est eorum studium & votum esse eminentius, Deoque grates.

Tres autem præcipuè partes in se cōplectitur professio monastica, Continentiam perpetuam, Paupertatem voluntariam, & obedientiam quæ seniori exhibetur secundum regulam, propter deum.

expensio eiusdem secundū singulas partes quas includit. Qui se castrat, & eunuchum facit propter regnū dei, & ca-
De voto continentiae perpetuae. ste viuere se voto obligat, hic, inquit, ille Origenes, corpus suum deo deuouet, secundum eum qui dixit: Virgo autem con-
gitat, quomodo sancta sit, corpore & spiritu. Grata proinde est deo istiusmodi ex nobis victima, istiusmodi oblatio & votum: & vberem pro eo mercedem nobis per prophetam re-
promittit. Nō dicat, inquit, eunuchus, ecce ego lignū aridū, quia hæc dicit dominus eunuchis, qui custodierunt sabbata mea, & elegerunt quæ ego volui, & tenuerunt fœdus meum: dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomē me-
lius à filiis & filiabus: nomen sempiternum dabo eis quod nō peribit. Hi sunt illi eunuchi, de quibus apud Matthæū Chri-
stus, speciali diuinæ gratiæ munere: Neque enim omnes in-
quit, capiunt verbum istud, sed quibus datum est. Sunt enim eunuchi, qui de vtero matris sic nati sunt: & sūt eunuchi, qui facti sunt ab hominibus: & sunt eunuchi, qui semetipsos ca-
strarunt propter regnum cœlorū. Qui potest capere, capiat.

Itaque ad postremam hanc eunachizationem (vt ita loquamur) velut perfectiorem, quàm quæ vulgo hominum, præcepto imponitur, exhortatur eos qui ad perfectiora cōtendūt.

Eunuchi,

Eunuchi, inquit ille Origenes, nunc abstinentes se à venere is
 sunt appellandi. Eorum autem qui se continent, differentia
 tres sunt. Et quidam quidem frigidiores sunt præ cæteris vi
 ribus, de quibus rectè dicitur. Sunt autem eunuchi, qui de vte
 matris suæ nascuntur sic. Quidam autem continentes sunt
 propter verba hominum, quorum concupiscentiam virilem
 præcidit, non verbum diuinum, sed verbum hominū: ut pote
 qui philosophati sunt apud antiquos in gentibus, aut apud
 eos qui prohibet nubere apud hæreses. Isti sunt eunuchi qui
 ab hominibus fiunt. Qui autem suscipit verbum viuū & ef
 ferat, & acutius super omnem gladium bis acutum, & gladiū
 suū, sicut ait apostolus, & præsciderit concupiscentiam
 suam, corpus suum non tangens & hoc fecerit, non incita
 tur propter timorem hominum, neque propter laudem hu
 manam, sed ob solam spem regni cælestis, isti sunt qui castra
 verunt, & eunuchos fecerunt seipsos propter regnum dei.
 Magna proinde res est, propter regnum dei se castrare, & eu
 nuchum facere. Quod non capiunt omnes, sed quibus datū
 est. Datum est autem omnibus, qui eiusmodi gratiam sibi pe
 tuerint à deo. Hæc ille Origenes.

In cuius, atque adeo, in ipsius Christi quæ tractat verbis, Quæ eni
 hoc obseruabis iterum, non esse blasphemiam in Christū, eu
 nuchum se facere propter regnum celorum: tametsi præce
 ptum dei non habeat. Ut nusquam non perstringatur euidē
 tum atque impudentissima falsitas axiomatis illius, quod
 nusquam non, ex suo Euangelio secundum Lutherum, velut
 primū, certum, euidensque principium nobis producant
 aduersarij, idque tam confidenter, ne dicam, impudenter, ut
 in Apologia sua, Christum aduersus nos velut in suum Euan
 gelium contumeliosos iuuocent, quod illi audeamus cōtra
 dicere. O Christe, inquit, quandiu feres has contumelias,
 quibus Euangelium tuum afficiunt hostes nostri? Quod iu
 stissima ratione aduersus illos ad Christum clamat catholica
 eius ecclesia, cuius clamorem indubie aliquando exaudiet.

Ioannes, ille domini præcursor, seipsum eunuchū fecerat
 propter regnum dei, nec tamen eius faciendi vllū præceptū
 illi factum ex scripturis proferent. Ergo impius ille fuit, &
 blasphemus in Christi misericordiam & gratiam? Ipse, Chri
 sto teste, regno celorum vim intulit, & quasi vi illata rapere
 aggressus est. Ergo ignorauit mediatoris propitiatorisq; gra
 tiam?

Quos eu
 nuchos
 probet
 Christus.

Quibus de
 tur, eunu
 chum esse.

Quæ eni
 denter,
 christi ver
 bis perstri
 gatur do
 ctrina ad
 uer sario
 rum falsi
 tas.

ut quo
 que, Ioan
 nis Bapti
 stæ exem
 plo.

DE VOTIS MONASTICIS.

Quamenu
denter pu
gnent cum
Christo, et
eius Evan
gelio.

tiam? Ergo suis illis tam strenuis laboribus, tam rigido in se
vita instituto, ipsum debere credidit? sua opera, propriatorem
fecit, & Christum ignoravit? Quid his hominibus aut dices aut
facies? Christus ipse singulariter commendat eos, vel ma
gnificentius aliquid & sublimius agentes, quam quod capi
posset à vulgo hominum, qui seipsos castraverunt: non, qui
castratur ab aliquo alio: idque propter regnum celorum af
sequendum faciunt. Et hi contra affirmant: quicquid eiusmo
di, ipsi nos, propria electione assumimus, propter regnum dei
assequendum, & divinam promerendam erga nos gratiam ac
benevolentiam, esse impium, & ad Christi pertinere contum
eliam: affirmant eos qui seipsos eunuchos faciunt, propter
regnum dei, esse impios & blasphemos in Christum. O Chri
ste diu feres hanc tam execrandam in sanctam doctrinam tuam,
in te, in sanctos tuos omnes, contumeliam? Et interim Chri
stiani homines, scilicet, pro singulari sua & Christiana mode
stia, nebulones appellant eos, qui authores fuerunt contum
elie impiissimi horum dogmatis, re ipsa demonstrantes cu
ius sint discipuli: eius nimirum, ex cuius spiritu istiusmodi pro
cedunt in fratres Christianos convitia. Quorum vi ego
eos hic commonefacerem, me coegerunt impudentissima
illa sua ad Christum (cuius Evangelium hostiliter impugnat)
adversum nos exclamatione. Sed ut ad institutum recur
rat oratio.

ex christi Certum est, ipso doctore Christo, esse Deo gratissimum, non
verbis cui solum servare castitatem perpetuam, idque propter regnum
denter con celorum facere, tametsi divinum præceptum non habeat, imo
stare, con sibi eius faciendi necessitatem quandam imponere, & seipsum
tinentia eunuchum facere. Eunuchi sunt, non omnes qui continent
perpetua sed qui necessario continent. Quos verò Christus laudat, si
votum pro sunt, qui seipsos tales fecerunt, sibiipsis eam continendi ne
pter regnum cessitatem spontanea obligatione, & voto imposuerunt.
celorum, ut Origenis supra citatis verbis dicam, qui ut in castitate vi
Deo esse uerent, corpus suum vouerunt Deo.

gratissi Certum est ex apostolica definitione, damnationem illam
mum. habere, qui sponsonem servandæ castitatis perpetuæ, aut
damnatio dem datam Deo, violat & irritam faciunt: qui infideles sunt
ne illos ha & mentiuntur, non solum hominibus, sed Deo. Si quem
bere, qui fallere, scelus est: Imperatorem aut Regem fallere, instar læsæ
servandæ maiestatis est: Deum igitur fallere, quanti erit? Si peccaverit,
inquam,

inquit, homo in hominem, orabunt pro ipso ad dominum: si autem in deum peccauerit, quis orabit pro eo? Proinde virgines Deo dicatas, si fornicatæ fuerint, non mariti, sed Christi adulteras, ille Cyprianus pronunciat, & ille beatiss. Leo. Ambigi, inquit, non potest, crimen magnum admitti, ubi & propositum deseritur, & consecratio violatur. Nam si humana facta non possunt impune calcari, quid de eis manebit, qui corruperunt fœdera diuini sacramenti?

Ridiculum est autem quod dicunt aduersarij, perpetuam continentiam rem votiuam non esse, quod nostra non sit, aut nostri arbitrij, nostrarumque virium, sed diuini doni & muneris. Quasi non & vniuersum hoc, etiam quod sumus, etiam quod possumus, diuinæ sit gratiæ, diuini doni & muneris. Non sumus, inquit ille, sufficientes cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis, sed omnis sufficientia nostra ex Deo est. Et alter: Omne datum optimum, & omne donum perfectum, desum est, descendens à patre luminis. Sed ille liberalis ac pius pater est, non personarum acceptor, sed diues & munificus in omnes qui inuocant illum. Ipse nemini deest, qui non deest sibi. Dat suam illam gratiam affluenter omnibus, qui eandem spero corde ab ipso petunt. Ipse est sufficientia eorum qui in ipso sperant & confidunt. Qui sperant in domino (inquit Petrus) mutabunt fortitudinem: assument pennas ut aquilæ: current & non laborabunt: ambulabunt & non deficient. Ipse est qui in nobis operatur ut velle, ira & perficere pro bona voluntate. Ipse est, qui dat spiritum bonum petentibus se. Cuius sponsores certum habemus Christum, cui si confideres, fideliter instantique eundem petiuerimus, nos non deerit: nisi ipsa metiatur æterna veritas. Si in natura esset virginitas: non haberet meritum: sed quia in natura non est, sed præ naturam, recte de ea affirmat Ambrosius, quod vita sit non humana, sed angelica, in carne præter carnem vivere. Quod ut possis, scire debes cum illo sapiente, cuius donum sit, & illum adire humiliter, confidenter, & fideliter, nec tibi deerit. Orthodoxè sanè, breuiter & luculenter (ut fere vniuersa) dictum Matthæi locum ille Theophylactus explicans. Postquam, inquit, dixerunt Apostoli, melius esse non venire ad nuptias, dicit dominus, magnam esse virginis possessionem: non ab omnibus recte seruari, sed ab his, duntaxat, quorum cooperator est Deus, & quibus datum est. Illis autem datum est,

DE VOTIS MONASTICIS,

qui petunt. Petite, inquit, & accipietis. Et post aliqua interposita. Volens autem nos sponte operari virtutē, inquit, qui potest capere capiat. Non enim cogit virginem esse, neque nuptias destruit, sed virginitatem præfert. Hactenus ille. Chrysostomo verò eadem verba Christi explicanti, videtur, ideo Christum induxisse, aut præmisisse duo illa priora eunuchorum genera, ut nobis persuaderet possibilitatem etiā tertii, atque ad ipsum induceret. Posse autem, inquit, perpetuā non seruare continentiam, docet Christus dicens. Sunt eunuchi, qui ex ventre matris ita nati sunt: & sunt, qui ex hominibus facti sunt. Et sunt, qui seipso castrauerunt propter regnū celorum. His omnibus, ad optatam eligendamque inducit virginitatem. Possibile nanque id esse hominibus, hoc fere modo confirmat. Cogita tecum, si aut natura eunuchus es, aut iniuria hominum sic effectus: quid faceres cum & illiusmodi voluptate careres, & nullam eius carentiæ mercedem consequeris? Gratiarum igitur Deo agas, quia magna præmia, rutilantesque coronas habebis, si ita tua voluntate viues, quædam modum illi necessario, sine aliquo eius præmio: quod multo, quàm illi, tu facilius & iucundius poteris, tum, quia spe retributionis roboraris: tum, quia conscientia virtutis gaudet. Et ad hæc non ita ingentibus cupiditatis fluctibus iactaris. Hæc ille Chrysostomus. Qui etiā hom. xvi. in epist. ad Hebræos habet in hæc verba. Nō oportet inquit, dicere, nō possum continere, &c. Multi non possunt: sed quia nō volūt. Si enim voluerint, omnes poterint. Propterea & Paulus ait: Volentes esse sicut me ipsum. Quia sciuerat, quod omnes poterant esse sicut ipse. Non enim si impossibile esset, hoc diceret: ut autem tales simus, & voluntate, & conatu opus esse consequenter demonstrat. Ita quoque Origenem suprà dicentē audiisti, Magna, inquit, res est, propter regnū dei se castrare, & eunuchum facere, quod non capiunt omnes, sed quibus datum est. Datum est autem omnibus, qui eiusmodi gratiam sibi à Deo petunt.

Est proinde Dei dono (quod nemini negat, qui ipsum pie ac fideliter petit) nobis possibilis cōtinentia: & benignus deus minus etiā sua dona sibi voueri offerriq; grate accipit. Quid ego (inquit ille fidelis Dauid de votis loquēs, quæ Deo, in pensam ædificandi à Salomone filio suo eius tēpli obrulerat) Quid inquam ego, & quid populus meus, ut possimus hæc

continen-
tie possibi-
litas omni-
bus qui ad
dei auxi-
lium con-
fugiunt.

ut etiam
dei dona
grate offe-
ramus ac
voneamus
Deo.

bi vniuersa promittere? Tua sunt omnia: quæ de manu accepimus, tibi dedimus. Peregrini enim sumus coram te, & adue-
ne sicut omnes patres nostri. Dies nostri, sicut umbra super
terrâ & non est mora. Domine Deus noster, omnis hæc co-
pula quæ parauimus ut edificaretur domus nomini sancto tuo,
in manu tua est: & tua sunt omnia. Scio Deus meus, quod pro-
bes corda, & simplicitatem diligas. Vnde & ego in simplici-
tate cordis mei, lætus obtuli vniuersa hæc. Et populum tuum,
qui repertus est hic vidi cum ingenti gaudio tibi offerre do-
naria. Domine Deus Abraham, Isaac, & Israël, patrū nostro-
rum, custodi in æternum hanc voluntatem cordis eorum: &
semper in venerationem cui, mens ista permaneat. Agnoscit,
ut vides, ille, Dei dona esse, quæ & ipse, & populus suus Deo
obvulerant: nec minus Deo grata fuisse eadem, propter sim-
plicitatem cordis, hilaritatemque offerentium, & veneratio-
nem diuini nominis non dubitat. Quæ tamen & ipsa, esse do-
na spiritus sancti & inesse nobis à Deo, æquè certū est. Quid
igitur prohibet, perpetuam continentiam rem votiuam esse,
si sit donum diuini spiritus?

Certe vniuersa ita habuit, accepit, & intellexit ab initio
Christi ecclesia: & qui eandem Deo vouerunt, non nisi dam-
nabiliter posse respicere retro & reuerti ad nuptias, omnium
orthodoxorum, sanctorumque patrum est cōcors sententia. *scilicet præ-*
Quam, ut ex doctrina & traditione Apostolorum ipse testi-
ficetur & asseruit Dionysius, paulo post audies. Ignatius di-
nitus, seu collega, seu discipulus, epistola octaua, qua sin-
gula penè membra ecclesiæ, suorum officiorum admonet, sic
etiam Deo sacras virgines compellat. Virgines, inquit, agno-
scant, cui se consecrauerunt. Certum est proinde etiam tunc
fuisse quàm plurimas, quæ virginitatem suam consecrauerāt
Deo, quas sui voti, suæque fidei admonet. Origenis paulo an-
te prædicti testimonium. Audisti quoque & Cypriani, qui lap-
sus à voto, non mariti, sed Christi adulteras pronunciat. diuini
Hieronymus, eandem sententiam, ex verbis Apostoli confir-
mat & aluit. Et si, inquit, nupserit, virgo, non peccauit. Non
illa virgo, quæ semet dei cultui dedicauit. Harū enim si quæ
nupserit, habebit damnationem: quia primam fidem irritam
fecit. Si quis autē de viduis hoc dictum obiecerit, quāto ma-
ius de virginibus præualebit? cū etiā his non licet, quibus
aliquid licuit? Virgines enim quæ post consecrationem nu-

catholica

ab initio

ecclesiæ cō-

sensus præ-

dictis sen-

tentia.

et quod o-

bligari vo-

to continē-

tia, nō pos-

sunt nisi dā-

nabiliter

aspicere

ad nuptias

testes eius

Dionysius.

Ignatius.

Origenes.

Hierony.

DE VOTIS MONASTICIS,

Augustinus. pferint, non tam adulteræ, quàm incastæ sunt. Hæc ille. Augustinus, nec ob lucrandum salutem proximi, licere docet uxorem ducere ei, qui continentiam deo vouerit. Nullo enim modo debet, inquit, ista compensatione peccare, ut ideo credat uxorem sibi esse ducendam, quia promisit quæ nuptias eius appetit, se futuram esse Christianam. Quod enim cuique antequam vouisset licebat: cum id se nunquam facturum vouerit, non licebit: si tamen id vouerit. quod vouendum fuit, scilicet perpetua virginitas. Et post pauca interposita. Hæc ergo, & si quæ alia sunt, quæ rectissimè vouetur, cum homines vouerint, nulla conditione rumpenda sunt, quæ sine illa conditione vouerunt. Quia & hoc dominum præcepisse intelligendum est. Vouete & reddite domino Deo vestro. Vnde Apostolus de quibusdam qui continentiam vouent, & postea nubere volunt, quod eis antequam vouissent utique licebat. Habentes, inquit, damnationem, quoniam primam fidem irritam fecerunt. Nihil igitur expedit, quod illicitum est, & nihil quod prohibet dominus, licitum est. Hactenus ille.

Basilii. Magnus ille Basilii, etiam horribili exemplo atque exitu Ananiæ & uxoris eius nos admonet, diligenter perseverare in his quæ Deo obtulimus ac vouimus. Nam cuique ab initio, inquit, quod vitæ genus cupiat, modo concessum, hoc imitare ac optare licet, siue in matrimonio, siue cœlibem vitam agere. Quando verò, se Deo authorauit semel per vitæ continentiam, ac perpetuam castitatem, hoc detrectare non licet, nec aliter quàm aliquod munus aut hostiam Deo sacrâ, sese deo custodire: ne sacrilegij nos dominus accuset, si dicatû ei corpus, rursus rebus profanis, & communis vitæ ministerio fordidauerimus.

Ambrosius. Diuo Ambrosio etiâ iusta causa sacerdoti videtur, ob quam se martyrio exponat, ut contradicat ne virgo Deo sacrata nunc datur nuptui.

Gregorius. Beatus Gregorius, anathematis mucrone cõfodit eos, qui sibi copulant eiusmodi. Aduersus quos, etiam legum Imperialium vigeat seueritas. Siquidem Iouinianus verò Christianus religiosissimusque Imperator legem tulit, per quam capitali sententiæ subiacerent, qui sacram virginem nuptiali thoro violare auderent.

Iouiniani lex. At aduersarij nostri, magnum Deo obsequium se præstare videri volunt, si sanctimoniam abstractam è sancto vitæ instituto

instituto prostituant, aut incesta copula coniungant sacerdoti aut monacho. Quorum dux ille princeps quę Lutherus Evangelicę sanctimonię puritatisque assertor, non dubitat publice affirmare, æquę non esse arbitrij sui, se abstinere ab abusu & coniunctione scēminę, quām non est arbitrij sui, mas sit, an scēmina. Et forte vera de se prædicat, ut quise totum iam dudum mancipavit sathanę: atque illi organum atque instrumentum per omnia obsequentissimum exhibet. Aduersus quem, etiam Ethnicarum muliercularum & virginum multę myriades consurgunt in iudicio. Quem, qui aduersus euidentem diuinarum scripturarum auctoritatem, & totius ab initio catholicę ecclesię, orthodoxorum, sanctorum, doctissimorumque patrum nostrorum sententiam, hac in re sequi audent, quanti salutem suam faciant, nulli sanę mentis obscurum est.

Philo ille, in ipso nascentis Christianę ecclesię exordio, institutum ac formam vitę eorum describens, qui renuntiati quę huius mundi sunt omnibus, se ipsos Deo proprię deuouerunt: Cum viris, inquit, quos diximus, sunt & scēminę, in quibus plures iam grandęuę sunt virgines, integritatem casti corporis, non necessitate aliqua, sed deuotione seruantes, sapientię studio semet gestunt, non solū animo, sed & corpore consecrare. Et hoc vitę institutū, eo tēpore fuisse diffusum in vniuersas pene orbis regiones prædicat. Quod ut vides, habebat, ut eius cultores, integritatem casti corporis, non coacti per necessitatem, sed sua sponte Deo deuouerent, & voto consecrarent.

Et hæcenus de prima parte monasticę, hoc est, continentię perpetuę, quam sanctam, salutarem, Deo singulariter placitam, & rem voti uam esse, nec nobis impossibilem, cū Dei adiutorio parato omnibus, qui ipsum fideliter implorāt. Quā quisque uouerit, non possit nisi damnabiliter reuerti ad nuptias, quibus sibi ipsi spontaneo voto interdixit: satis nifallor speretque à nobis demonstratum est.

Nullius proinde momenti est ratio aduersariorum aduersus votum castitatis, in qua ponunt, uelut per se notū, eadem continentię esse impossibilem homini, & propterea rem voti uā non esse. Cui cum addunt votum, obligatorium, voluntarium esse oportere, hoc est, sponte & consulto susceptum: nō imus in hoc, quod ad ipsum caput, & rei substantiam attinet. Pro-

DE VOTIS MONASTICIS,

inde, si qui inuiti cogerentur se subdere instituto monastico
atque ipsum etiam vocetenus profiteri, non teneri eo in con-
fesso est. Sed qui sua illi sponte se subdidit, quamuis rei pon-
dus, cum voueret, intime, quemadmodum post longo experi-
mento doctus, non intellexerit, nec omnia quae forte hoc ge-
nus vitae secum trahit incommoda: non licet illi, quod vult
abiicere. Non intellexerant illi viduae, de quibus Paulus, qui
do continentiae perpetuae se manciparent, in tantum se catul-
luras: attamen cum vouerent, intelligebant rei caput quam
vouebant: & ob id fracti voti condemnantur ab eodem Apo-
stolo. Non est ut speret quisquam, citra tentationem consum-
mare opus bonum, praesertim arduum. Quod si tentatis, mor-
liceret iugum proicere, quod tandem meritum? Tatio fir-
mitatem nostram examinat: concedentem vero illi, condem-
nat: non probat, non liberat. Regnum coelorum vim patitur,
& violenti rapiunt illud. Nec quisquam coronatur, nisi qui
legitime certauerit. Proinde, hac causa, maximam monacho-
rum monacharumque partem a voti obligatione pronuncia-
re liberos, quasi non voluntarie, hoc est, non satis consulto vo-
uerint, est impudens calumnia: & cui palam contradicit Apo-
stolus. Et certe, qui pium votum, ob nonnulla quae post vo-
tum experiuntur incommoda, deserunt: & abiicientes iugum
cui vltro se subdiderunt, contrario illi iugo coniugii, quibus
falsi & incausti, sese astringunt, non effugiunt incommoda, sed
versuram faciunt: idque grauiori scenore: dum illas domesti-
cas & assiduas, perpetuasque curas uxoris & liberorum susci-
piunt, pro satjanda prurientis carnis libidine, quae paulo post
aetate, etiam per se, deseruere inciperet. Qua ingrauescente,
cum illa abiit, manet perpetua, cui se submiserunt, ista serui-
rus. Incipit displicere thorus incaustus: praesertim, cum quan-
tumvis sibi persuadere quærant se coniunctos legitime: fieri
non potest, quin reclamante constanter scriptura, ecclesia, &
orthodoxis patribus omnibus, ut sanctissimis, ita & doctis,
contra stet ratio, & secrete ogganniat auri. Itaque pro vna
eaque breui, & per se tempore desitura molestia, tripla susci-
piunt, eamque perpetuam. Prius, carnem tantum querulantem
subinde sentiebant: nunc simul, & carnem, & conscientiam: id-
que sine fine & perpetuo. Carnis molestiam ab uxore, liberis
& victu habebunt eiusmodi, dicit Apostolus, etiam de his qui
legitimo matrimonio in Christo coniuncti sunt. Ad hæc, mi-
seri

fra illos torquet consciētia: eo grauius, quo factum interius in se exierint. Videas proinde inter illos, qui coniugium illud suum, quā cōlibatū, multo ferant grauius. Quin & coniugij illius, non magna apud eos esse potes estimatio: de quo an coniugium sit, nemo tā certo sibi persuadere potest, quin dubitet etiam quicquid dicat aliter. Hinc subit, fornicationē esse, post votum cōcumbere. In vno an pluribus, quid refert? Vt facile cōiurant, qui iurant in ligno aut lapide: quod certā diuinitatis opinionē, tametsi cū vulgo currant, fere non habent: & quomodo magni facerent fidem datam homini, qui iurium fecerunt à Deo peierandi? Sed in hac obiter.

Aequē nullius momenti est altera ratio, qua assumitur: *Vo Acquisal*
tum castitatis, aduersari diuino praecepto, huic nempe, quod *sum, eius*
dictum est per Apostolum. Vt propter fornicationem vnus *voti diui-*
quisque suam vxorem habeat, Cum certum sit, eodem ipso *nopræcepto*
teste Apostolo, illud ipsum, dictum ab eodem secundum in- *aduersari.*
dulgentiam, non secundum imperium. Alioqui, optabat nos *Nulli esse*
omnes esse continentes, sicut se. Nam si praecepisset Apo- *præceptum*
stolus propter fornicationem vitandam nubere, quid est quod *vitanda*
addit consilium de virginibus innuptis, & viduis, ne cōtra *fornicatio-*
hanc, sed vitam cōlibem agant? Consultit, inquam, tanquam *nis causa*
melius aliquod, quā si nuberent. Qui matrimonio, inquit, *nubere.*
virginem suam iungit, bene facit: qui non iungit, melius facit
Audis bonum, audis & melius. Quid igitur? An virgines & vi-
duae innuptae non tenentur fornicationem vitare? Tenentur
sane. An forte nō sunt ex carne & sanguine, quae stimulū car-
nis nunquam sentiunt? De talibus ipse non loquitur, qui opta-
bat eas manere sicut se: quamuis etiam ipse supra modum ve-
raretur carnis stimulo. Non est ergo alicui praeceptum, vitā
de fornicationis causa nubere: cum aliter possit cum diuine
gratiae adiutorio fornicationem vitare. Sed quia hoc arduū
est, & excedit communem fragilitatem hominum ideo, per-
missa est cuique nubendi licentia: qua qui spontaneo voto se
privarunt, illis non solum nubere, sed etiam velle nubere, dā-
bile est, vt Diui Augustini verbis dicam, stat enim aeternū
illud fundamentum. Habentes damnationem, qui primam
fidem irritam fecerunt. Nam quod fidem, hic votum aut spō-
sionem intelligat Apostolus, ex verborum circumstantia tam
est evidens, vt de eo, nemo vnquam dubitauerit: tametsi ad-
uersarii frustra quærant cauillationes & calumnias, qui-

DE VOTIS MONASTICIS,

bus clarissimam hanc Apostolicam sententiam adulterent, loquitur enim de his viduis Apostolus, quæ eo tempore ad sanctorum ministerium & hospitalitatem ex communibus ecclesiæ eleemosynis exercendam quo & ipse ex eisdem viverent, eligebantur, vltro professæ pudicitiam. Quando eiusmodi hoc erat officium, quod eis non congruebat cum coniugio, quod mariti & liberorum curam requirit: nec liberum sinit ministrare hospitibus, & in hoc esse totas. Ad quod cum nonnunquam admitterentur iuniores, quæ cum luxuriari cœpissent, & pasci volapè ex Christi eleemosynis, quod ille luxuriari in Christo dicit, carnis pruritum nõ ferentes, rursus nubere volebāt: habentes, inquit, damnationem ex eo quod hoc ipsum vel volverunt. Quare? quia primam fidem, & continentia sponsonem, irritam fecerunt. Itaque huic malo occurre in futurum & prospicere cupiens Apostolus. Timotheo præcipit, ut non nisi bene probatas ante, easque senes, & minimum sexagenarias, ad hoc deligeret officij: Ne dubitare possis, non de illa catholica, sed de sponsonis fide loqui Apostolum.

*Remedia
aduersus
fornicationē,
ad quæ
confugere
tenentur o
bligati con
tinentia.*

Ad fornicationem proinde vitandā, & aduersus stimulos carnis, habent hi alia media & remedia, ad quæ tenentur confugere: ieiunia, cilicia, vigilias, cæterasque corporis afflictiones, quibus domatur carnis petulantia: & super omnia, orationem fidelem, instantem, & assiduam, qua diuinum implorent auxilium: quod nulli deerit, quisquis hoc præcepto ipsum quæsierit, atque implorauerit, & stupendum sine est, quod istiusmodi tam ridiculis & futilibus argumentis, audent oppugnare tam claram lucem veritatis orthodoxæ & catholicæ.

*De altera
monastica
pte, nempe
suorum
abdicatioe.* Altera monasticæ pars, est, suorum omnium abdicatio, & paupertas ex voto spontanea quæ rerum huius mundi omnium contemptum, pro fine respicit: ut toto animo ferantur ad cœlestia. Quam Christus sectantibus perfectionē proponit & suadet. Nam iuueni illi percontanti, quo facto sibi ostendit & Christus foret, ut adipisceretur salutem, cum respondisset, ut seruaret mandata: affirmanti ad hæc, ea seruasse se ab adolescentia, nunc autem perfectiora quædam quærenti, demum responsum dedit. Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes & da pauperibus, & veni, sequere me. Quod faciēti, re promittit non solum (quod cæteris mandatorum dei obseruatoribus) regni

agni celestis participium: sed aliquid magnificentius præ
 ceteris: nempe, etiam thesaurum in cælo. Quemadmodum
 & Petro, pro se & Apostolis subiicienti. Ecce nos reliquimus
 omnia, & sequuti sumus te, quid ergo erit nobis? Respondit
 Iesus: Amen dico vobis, quod vos, qui sequuti estis me, in re
 generatione, cum sederit filius hominis in sede maiestatis
 sue, sedebitis & vos super thronos duodecim, iudicantes duo
 decim tribus Israel. Vides etiam hic, non tantum repromit-
 u regnum cælorum: sed singularem aliquam prærogatiuam
 in regno cælorum: in quo: cæteris sublimiorem gradum, &
 mansionem digniorē obtenturos affirmat. Neque enim vna
 eademque in eodem erit omnibus conditio, vna māsio. Sed
 in regno, inquit, patris mei, mansiones multæ sunt. Adhuc
 autem adiungit prædictis. Et omnis qui reliquerit domum,
 & fratres, aut sorores, aut patrem aut matrem, aut uxorem,
 aut filios, aut agros, propter nomen meum, centuplum ac-
 cipiet: & vitam æternam possidebit. Hoc est ergo electum il-
 lud diuini verbi semen, quod ubi in terram bonam cecide-
 rit, & imbre diuinæ gratiæ commadefactum radices firmas
 egerit, fructum centesimum facit. Neque enim vniuersa di-
 uini verbi semina, etiam si in bonam terram ceciderint, etiā si
 superfluo cælitus imbre, & solis illius radiis concocta radi-
 ces egerint, sunt eiusmodi, vt fructum ceteresimum faciāt. Sed
 aliud, inquit, centesimum, aliud sexagesimum, aliud trigesi-
 mum. Hoc verò primi generis esse, quod fructum centesimū
 facit hoc, inquam, relinquere uxorem & filios, non quos ha-
 bere, sed quos posset habere, & semetipsum castrare deuotiōe
 perpetuæ castitatis: in super, & patrem & matrem, & sorores
 & fratres, & vniuersa sua relinquere, vniūque dei seruituti se
 perpetuo dicare ac tradere: Christus affirmat. Quæ ne quis
 ad Apostolos tātum dicta pertinere crederet: Omnibus (vt
 Hilarij illius verbis dicam) qui vniuersa reliquerunt propter
 nomen eius, & seculi contemptu ipsum sequuntur, centesimi
 fructus copiam pollicetur.

Falsissima proinde est, quam aduersarij hic comminiscun-
 tur, distinctio: qua de ea tantum suorum omnium desertione
 loqui Christum volunt, quæ necessario sit, vi persecutiōis ty
 sententia. renūciat: eam verò quæ vltro à nobis, & absque necessitate
 qua, nō de
 cuiusmodi assumitur deuotione spontanea, nō probari à Chris
 spontanea
 quo: quod opera nostra, à nobis electa, sint cultus inutiles, deuotione
 Nam

assumpta, sed necessaria ne suorum omnium, Christum loqui intelligunt. Ex ipsa ratione semini, centesimi. Nam certum est, semen illud fructus centesimi, commendari quidem nobis, & proponi ut perfectius non tamen, videri ipsum suscipiamus, centesimumque omnes fructum producamus, à nobis exigi. Quando & cum sexagesimo, & trigésimo etiam fructu, pius dominus nos benigne excipit. Petitiore enim illa, non sunt omnium, nec exiguntur ab omnibus. Nec ullam illic persecutionis, aut violentiæ tyranniæ mentionem fecit Christus: sed iuueni se interroganti dixit, ut si vellet, non saluus, sed perfectus esse, iret & sua diuitia distribueret in pauperes: atque ita expeditus nudusque nudum sequeretur Christum. Huius faciendi non datur copia, urgente persecutione & vi tyrannica. Non licet tunc vendere sua pro suo arbitrio, & distribuere in pauperes: ut quæ fiscus, velut damnatorum bona sibi vendicat. Certum est præterea, Apostolos nullavi, aut necessitate eiusmodi, sed spontanea electione reliquisse sua omnia. Acquæ certum est, eos qui Hierosolymis se adiunxerant illi instituto vitæ Apostolicæ, ut diuenditis suis omnibus, eorum prætia ad pedes Apostolorum ponerent: & nihil sui sibi reseruantes, vitæ cõmuni cû cæteris se adiungerent, atque astringerent, nulla tyrannicæ persecutionis necessitate, sed spontaneæ deuotionis arbitrio, hoc ipsum fecisse eosdẽ. Acquæ & hoc certum est, quod postquã hoc ipsum, vltro semel elegerant, & se suis (quo deo gratiores vicinioresque fierent) semel abdicauerant, non potuisse ipsos nisi damnabiliter, reuerti ad propria, & sponte suscepti iam instituti pœnitere.

Ex ipso Christiverbis. Ex apostolorum fastidio. Eorum quoque qui instituto vitæ cõmuni & apostolicæ se adiunxerant. Vtrunque horum demonstrant, & Petri ad Ananiam: que eius uxorem Saphiram verba, & terribilis eorumdem exitus, Cur, inquit, tentauit Sathanas cor tuum, mentiri tibi spiritui sancto. & fraudare de pretio agri? Nonne mauens tibi manebat, & venundatum in tua erat potestate? Quare potuisti in corde tuo hanc rem? Non es mentitus hominibus, sed deo.

Utque ad spõte abdicationem semel reuerti, nisi damnabiliter non poterant. Ex verbis petri ad Ananiam perurgentem aduersarij. Quid obsecro hic dicturi sunt aduersarij? An non deseruisse sua, qui tunc Hierosolymæ vitam sectabantur Apostolicam? Deseruisse certe Lucas testis est, qui affirmat neminem eorum sibi quicquam seruasse proprium, sed omnia illis fuisse communia. Quotquot enim, inquit, possesores erant agrorum, vendentes afferebant prætia eorum quæ vendebant, & ponebant ante pedes Apostolorum. Diuidebatur

in singulis (quemadmodum in eiusmodi vita cōmuni fit) prout cuique opus erat. Quid igitur? Nunquid vrgentis persequutionis necessitate ex praecepto, ne videlicet negarent Christum, hoc ipsum fecerant? Nec dum vllam cōpisse persequutionem, ex Lucæ historia, æque certum est. Quæ si videretur, locus non fuisset formæ vitæ cōmunis eiusmodi. Sed quod spontaneæ eorum electionis deuotionisque hoc ipsum fuerat, etiam Petri verba clarissimè demonstrant. Non inquit, manens tibi manebat: & venundatum in tua erat necessitate? Vides liberi eorum fuisse arbitrij, vt illi se vitæ cōmunis instituto adiungerent, & renunciarēt proprijs. Quid igitur? Nunquid istiusmodi renunciationem non probauit Christus? Certè, probasse, & postquam spontaneæ electionis voto facta esset, eam iam vt necessariam exegisse dei spiritum, idem Apostolorum coryphæus affirmat, dicens, illos mentitos spiritui sancto: non hominibus, in quorum communis vitæ institutum, ac societatem se tradiderunt, sed deo qui obliui sui voti retro respicerent. Et quòd, non humano, sed diuino hoc ipsum sensu affirmauerit, sequuta testatur in prauaricatores eosdem diuina ultio. Cur, inquit, tentauit Satanas cor tuum, mentiri te spiritui sancto? Non es mentitus hominibus, sed deo. Ille est, qui à nobis voti fidem exigit. Quam datam homini, si non licet fallere, deo mentiri li-

Sed quanto sit grauius, deo, quàm homini non prestare quod promiseris, vt diuinam illam ultionem taceam, etiam ista illa testatur Apostolica comparatio. Non es, inquit, mentitus hominibus, sed deo. Hominibus mentiri, non leue peccatum est, deo autem mentiri est grauissimum. Etiam in eo mentiri, quo tuis omnibus, voto spontaneo te abdicasti, inuoluntario renunciaisti, & post nudum Christum, etiam voluntarie pauperatis crucem ferre, temetipsum astringisti.

Ista proinde est, apostolico, Christi, & spiritus sancti testimonio, & deo gratissima, & cui ceteris fructus copiam mercedemque repromisit Christus, bonorum omnium huius mundi spontanea deuotione propter ipsum facta renunciatio. Quod ipsum etiam si aliunde non pateret, quàm ex communi totius ab initio Christianæ (quem paulò post demonstramus) sensu & consensu ecclesie, stupendæ profecto ceteris, & excacatæ nimis arrogantie foret, suum quem con-

*Quanto ist
grauius
deo, q̃ ho-
mini, no n
prestare
quod pro-
miseris.*

*concludi-
tur ex apo-
stolico, chr-
sti & spūs
testimonio
deo grat-
issima, suorum
spontanea
tra*

Abdicatio. tra sensum, etiam ex quacunque, quæ sibi videretur, scripta. Cui cū sub rarum aut rationum euidentiā ē regione statuere. Cū illi, scribat cō- columnam esse, firmamentumque veritatis, dubitare possit sensu totius nemo, qui credit Apostolo: Cuius, & nos, illam ipsam communem sententiam, rectæ germanæque diuinarum scripturarum intelligentiæ certam esse regulam, & suprà, & alibi, catholicæ ecclesiæ, pio fuis demonstrauimus. Vt sicut illi credimus, quæ scriptæ facile itel- ræ sint diuinæ & authoritatis canonicæ: ita illi credamus, si ligi, qualis esse veram germanamque earundum intelligentiam, quam habēda sit eadem tanto consensu, & constantia sequitur, & ab initio se aduersario quita est.

orū contra Quis ergo aduersarios feret, quos nihil pudet, clarissimis diuinis scripturis, Christo, Euangelio, Apostolis, sanctis omnibus, & catholicæ ecclesiæ, quam diximus, communi ab initio euidenti sententiā, euidenter in idem consentientibus, nudatissime repugnare: & infani capitis sui, ridicula, delira, nudaque insomnia, nec tecta quidem vllis diuinorum eloquiorū inuolucris & vmbraculis ex aduerso statuere?

Nota ob- Desertio, inquit, facultatum, nec præceptum habet, nec *secro.* consilium in scripturis. Probat: quia Euangelica paupertas, non est desertio rerum: sed non esse auarum, non confidere in opibus. Huius insuper si demonstrationem quæras, nihil inuenis, quam *κτὴς ἰσχυρῆς*.

Quaratio- Sed aliter Christus, qui illam ipsam, vt demonstrauimus, ne *ne, dictam* lut semen centesimi fructus, commendauit ac proposuit his *impugnēt* qui ad perfectionem tenderent. Aliter Apostoli, qui ingenti *sententiā.* numero fideles, sua doctrina ac exemplo, & Hierosolyma &

Forma vi- alibi, ad desertionem eiusmodi induxerūt. Quorum ille Phi- *ta Tera-* lo, illo ipso tempore viuēdi formam & institutum describit, *peutarum,* libello, de vita contemplatiua supplicum: quod videlicet co- *apostolicis* lestium cōtemplatiōi essent dediti, & assiduis oratiōibus in- *reporibus,* susterēt: vt libri titulum interpretatur diuus Hieronymus. Li- *Philone au-* bet autem ex illo nonnulla, ad catholicæ veritatis confirma- *thore.* tionem ascribere.

Abdicatio Therapeutę, inquit, hoc est, cultores aut cultrices (ita appella- *proprietatis* labantur à diuino cultu cui se deuouerant ac mancipauerūt) *suorum* primum renunciant cunctis facultatibus suis: & qui se ad huius- *omnium.* iusmodi philosophiam dedunt, bonis suis ad aliorum vtilitatem, in quorum re est, cedunt. Omnes vitę sollicitudines pro-

Vita mo- cū abiicientes, extra vrbes in agellis vitam ducūt: dissimulantes pe-

ne confortia deuitant: rati hoc ipsum, arduū illud virtutis *nastica se*
 scandētibz, impedimento esse. Et in multis orbis regio *gregata a*
 ubi id genus hominum reperitur. Oportebat nanq; huius *populo.*
 perfecti boni, omnem Græciam, omnemque Barbariem par *Quanta*
 cipies fieri. In Aegypto tamen maior horum est copia, per *frequentia*
 singula quæque territoria: præcipue autē circa Alexandriā. *sectatorū*
 Nam optimus quisque ex omnibus locis, velut ad vberis pa *instituti*
 tre glebam festinus accurit colonus. Est autem in singulis *istiusmodi*
 locis, consecrata oratiōi domus, quā *zēmytōn* appellāt, quod *per orbem*
 est honestorum concionem dicere possumus. In qua secedē *uniuersū*
 requirit, honeste & castę vitę mysteria celebrāt: nihil illuc *Orationis*
 proliis, quod ad cibum potumq; pertinet, inferentes, vel ad *locus com-*
 munes humani corporis ministeria: sed legis tantum libros, *munis.*
 volumina prophetarum, hymnosq; in deum, ceteraq; his *Diuinariū*
 omnia. In quorum disciplinis atque exercitiis instituti, ad *scriptura-*
 perfectam beatamq; vitam, studiis iugibus coalescūt. Et post *rum, qui-*
 pleraque. Ab ortu autem diei, vsque ad vesperam, omne eius *bus libris*
 studium, studiorum exercitiis ducitur, quibus ad diuinā phi *viebantur*
 losophiam per sacras literas imbuuntur: patrum leges in alle
 goriam intelligentiam deducentes. Quoniam quidem for
 mas & imagines esse, ea quæ in legis litera scripta sunt, opi
 nitur latentis intrinsecus profundi cuiusdam, diuiniq; my
 sterij. Habent autem: etiam disputationes quasdam, & inter
 pretatiōes veterum virorum: qui & authores ipsius instituti
 ut *sectæ* extiterunt (Euangelicos & Apostolicos libros eū
 intelligere est per se euident, & Eusebius Cæsariensis, diligēter
 commemorat) quos eis allegoricæ ac figuralis intelligētiæ normā,
 quam plurimis scriptorum suorum constat tradidisse monu
 mentis. Quorum illi, velut itineris sui ducum, & authorum,
 instituta pariter sequuntur, & morem, & post pauca, itaq; nō
 solum subtiliter intelligūt hymnos veterum, sed & ipsi faciūt
 novos in deū, omnibus eos & metris & sonis honesta satis &
 suauit copagi modulantes, & c. Continentiam vero, velut fun *continentia*
 damentum quoddam, primò in animo collocāt, & ita demū
 reliquas super hanc pergunt ædificare virtutes. Cibum po *Ieiunium*
 numque nullus eorum capit ante solis occasum, videlicet tē *quotidia-*
 per lucis cum philosophiæ studiis, curam verò corporis cum *num.*
 nocte sociantes. Nonnulli autem, etiam post triduum in cō
 munione cibi veniunt, quos scilicet edacior studiorum sa
 mes perurget. Iam verò hi qui in eruditionibus sapientiæ,
 &

*castitatis
notum.*

*In leresi-
piralis in-
telligētia.*

*Vigiliarū
psalmodie
orationis
modus
quis?*

*Quis vi-
dit?
Vt habue-
rint omnes
intra se gra-
dus eccle-
siastici or-
dinis.
Philoi ille
quis?*

& in profundiori intelligentia sacrorum voluminum cōuer-
santur, tanquam copiosis dapibus inhiantes expleri nequeant;
& contuendo, acrius inflammantur, ita vt nec quarto ii nec
quinto, sed sexto demum die, non tam desideratum, quin
cessarium corpori cibum indulgeant, & cætera. Cum *vis*
aut, quos dicimus, sunt & fœminæ: in quibus plures iam gi-
dææ sunt virgines, integritatē casti corporis, nō necessa-
te aliqua, sed deuotione seruantes diuinę sapientię studiose.
met gestiunt: nō solum animo, sed & corpore cōsecrare. In-
dignam ducentes libidini mancipare vas, ad capiendam si-
pientiam dedicatū: & edere mortalem partem, eas, a quibus
diuini verbi cōcubitus sacrosanctus atque immortalis expe-
titur: ex quo posteritas relinquatur, nequaquam corrupte
mortalitatis obnoxia. Et post aliquanta. Tractatus autem sa-
crorum voluminum huiusmodi habent, vt magis sententijs
allegoricis vtantur. Quandoquidem, omnis lex, istis videtur
animali esse similis: quod corpus quidem habeat, ipsam line-
ram, & ea quæ secundum literam designatur: animam vero,
occultam in litera, spiritualem & inuisibilem sensum. Quem
illi ab authoribus suis edocti, sublimius & nobilius, velut in-
spicientes per speculum, contemplantur: ex ipsis etiam nomi-
nibus, admirandas quasdam species intelligentiæ proferen-
tes. Addit de eisdem. Vt seorsim quidem viri, seorsim etiam
psalmodiæ fœminæ, in iisdem locis congregentur. Et vt vigilas per-
gant, psalmodiæ & orationi vacantes (quemadmodū, inquit
Eusebius, apud nos fieri moris est: & maxime diebus illis, cū
passionis dominicæ solennitas celebratur: cum ieiunijs per-
noctare, & lectionibus sanctis auditū præbere cōsueuimus)
vtque vnus ex omnibus consurgens in medio, psalmū hōne-
stis modulis cōcīnat, & vt præcinenti ei vnum versiculum,
omnis multitudo respondeat. De victu verò affirmat, nemi-
nem eorum vinū nec gustu quidem cōtingere, sed nec qui-
libet carnem: tantum autem, aquam esse eis potum, & pane-
cum sale vel hyssopo, cibum. Describit præterea quemadmo-
dum & sacerdotes & diaconi aut ministri, sua inter illos ofi-
cia exhibeant: vtq; his omnibus, episcopalis apicis sedes su-
peremineat. Hæc ille Philo Hebræorum doctissimus, illis
ipsis tēporibus Apostolorū. (Siquidem sub Claudio Romā
venisse, & Petri prædicantis colloquiis adhæsisse, memorat
proditum est) Iudæus quidem, & qui Christo (quod equi-
dem

dem constet) nomen non dederat: tamen Apostolicorū vi-
 corum, & instituti sanctissimæ vitæ eorum admirator, in lau-
 dem eorūdem, quasi in suam gentem redūdante hac gloria, illius, per
 eloquentiæ suæ monumentis illud ipsum cōmendauit postea Aegyptū.
 nec si quidem ille Eusebius author est, Marcum à beatissimo plātor.
 Petro missum in Aegyptū, apud Alexandriam primū Chri-
 sto constituisse ecclesiam. Et quod Apostoli apud Hieroso-
 lyam, etiam ipsum per Aegyptum, & apud Alexandriam,
 plantasse illius vitæ communis, Dei cultui ac seruitiis pror-
 tus debitorum ac deuorum, sanctam plantationem. Quē-
 admodum & ceteros per orbem Apostolos fecisse, nihil du-
 bendum est. A quibus, successione continua, sed non pa-
 Et ceteri
 tis sanctitatis, venit ad nos. Quæ, quod nunc degenerat, vt per orbem
 inuenerit religio, non instituti (quod sanctissimum esse, & ab apostoli.
 positis apostolis, authore Christo, & doctore spiritu sancto eccē
 pisse & traxisse originem, nihil dubitandum est) sed hominū
 culpa est. Quæ facit, vt in omni vitæ instituto, in ipsa deni-
 que Christiana religione, in ipso Christianismo, inueniantur
 & errores, & abusus grauissimi. Reformandum proinde, quā
 tu eius licebat aut fieri poterat, per eos, quorum hoc incū-
 bræ officio, ad normam illam pristinam fuerat. At abrogandū
 per aduersarios non fuerat: nec persuadendum hominibus,
 ipsam esse inutile, perniciosum, Christi Euangelio contrariū
 & proinde non teneri eo, qui illi sese mancipassent, ac deuo-
 tū Deo, sed libere posse abiici.
 Quanti sit
 dictū Phi-
 lonis testi-
 moniū, de
 forma vi-
 tæ Tera-
 pentarū, &
 postolicis
 illis tēpori-
 bus.
 Vt illud vi-
 tæ institu-
 tum in se cō-
 pleteba-
 tur, vniuer-
 sū p̄fessio-
 nem mona-
 sticæ,
 quirit
 Curus cum formam vniuersam, vt ab ipsis Apostolis cœpit,
 como luculentius, maiori fide, autoritatēque, ipso Philone,
 libro memorato expressit, qui ante annos duodecies, tredec-
 ies, & eo amplius cētenos, à sanctis patribus, vt ex D. Hie-
 rentymo, & illo Cæsariensi Eusebio facile videre est, indubi-
 tate testimonium habuit) nō piguit eam ipsam, eius ver-
 bus hic adscribere aliquāto p̄lixius: quo aduersarios nostros
 impie circaritis, & cæcæ impietatis atque impudetiæ suæ a-
 impando pudere incipiat. Vides enim etiam illo ipso tēpo-
 re, illorum Deo mācipatorum institutum habuisse: In primis,
 renunciationem abdicationēq; suorum omnium: Deinde
 & continentiam perpetuam, ex vltronea deuotiōe facta, qua
 illi se ipsos, sp̄ore sua cōsecrauerunt. Quod autem videm illi, s̄ā p̄fessio-
 nem etiam obedientiæ illorum qui in congregatione & vita com-
 muni eiusmodi ipsi præerant, sese subiecerant; necessario re-

quirit vitæ illius cōmunis ratio, quæ sine ordine & varij: ministeriorum gradibus atque officiis, & in his præcipiendi auctoritate, in his obediendi necessitate, nec ad momentū subsistere posse, per se est evidens & notorium.

Ex eodē se- culo, eiusdem instituti testis alter. Sed ne dicti Philonis testimonium, quancūque, imō ximi sit ponderis, & à sanctissimis illis patribus nostris, & rebus irrefragabilibus, certum veritatis testimoniū acceperit, velut singulare ex illo sæculo primo nascentis ecclesiæ, repudiari ab aduersariis possit, & in dubium eius reuocari auctoritas, adiungemus eidem, eiusdem temporis, ex nostris testibus alterum, illum Dionysium, beatiss. Pauli discipulum: qui etiam formam ritumque consecrationis professionisq; monasticæ, qualis, ab apostolis institutus, tūc obseruabatur per ecclesiā, describit cap. 6. hierarchiæ ecclesiasticæ.

[Dionysius] Porro, inquit, purgandorū omnium excelsior & sublimior est ordo, Monachorū sacra dispositio, aut sancta distinctio. Expiatione omni, tota virtute, atque exactissima suorū opere rationum castitate mūdata, & c. Inde diuini duces nostri, apellacionibus eos sacris dignati sunt: partim Therapeutas, id est, cultores, à sincero Dei famulatu & cultu: partim monachos, ab indiuidua & singulari vita vni Deo intenta, appellati, & monachi.

tes: tanquam quæ sanctis complicationibus, aut conuolutionibus inseparabilium (ita vocat spiritualia, perpetuæque bona, quæ veræ sunt hominis diuitiæ, nec inuitis aufert possunt) illos ipsos in diuinam & Deo gratam vnitatem promoueat. Quapropter, & perficientem eis donauit gratiam, diuina sanctio: & quadam eos consecratiua inuocatione dignata est, & c.

Ritus & forma consecratiōis, profectum monasticum institutus ab ipsis apostolis. Deinde eam ipsam consecratiuæ illius inuocationis, simul & monasticæ professionis, qualis tunc erat, formam ritusque describens.

Stat quidem, inquit, sacerdos ante sacrum altare, monachum, cam imprecatione psallens. Ille autem post sacerdotem altare, non vtrunque ponens genu, nō alterum, non habens impossibilia sacra eloquia capiti: verum sacerdoti tantum altans, missicam super illum inuocationem prosequēti. Qua finita, sacerdos ad eum accedens, interrogat primū, an renunciet diuinitatibus (hoc est, perituris, & quæ in aliā nos vitam non committantur) omnibus: non solum conuersatione, sed etiam phantasiis eorundem, (hoc est, non solum ab illis re ipsa sequi

varijs mi
piendi au
mentu sub
e, imō ma
ris, & reli
accepit,
fiaz, repu
cari aucto
ostis tēte
m: qui etiā
nona lica,
e ecclesiā,
sublimior
distincho.
uorū ope
mostrī, ap
peuras, id
am mona
ta, appelli
nuolatio.
uāque ho
ferri pos
tem pro
e gratia,
tione di
onis, simul
m ritusque
e, monasti
rem altar
ens impo
ans, myli
anira, sacer
niet dū
non co
sed etiam
e ipsa spu
riti

ni consentiens, sed etiam, amore, & affectu, nec retro ad illa
quibus renunciauit, respicere.) Deinde perfectissimam ei vi
tam exponit. Illud aperte contestans, oportere illam, medio,
longē antecedere. Vbi verò ille hæc omnia intenta promise
re, consignans eum signo crucis sacerdos tondet, trinas diui
ne beatitudinis personas inclamans, exutumque veste omni
um induit. Et cū sanctis alijs qui ipsum astant, viris, ipsum
adorans, diuinorum mysteriorum participem facit. Quorū
hierorum rituum idem ipse Dionysius mysteria significatio
neque deinceps explicat.

Hæc audiant & perpendant omnis religionis & vitæ san
ctioris hostes, qualis ab ipso Christianæ ecclesiæ initio, mo
nasticæ consecrationis, professionisque forma, ab ipsis diui
ne ductibus nostris, Christi apostolis instituta fuerit in qua vi
deris, & o se obstrinxisse Monachos ad renūciationem di
uinitatum omnium & ad vitæ perfectioris sectandum insti
tutum. Vbi, inquit, hæc omnia intente promiserit. Porro, re
nunciatio illa diuinitatum nomine, omnia huius mundi ca
lida, periturāq; & à quibus in morte necessario separamur
quidamur, complectitur: quibus vniuersis renuntiabant,
hoc est, patri, matri, fratribus, & sororibus, vxori denique, &
liberis non quos habebāt, sed quos potuissent habere: videli
cet, semetipsos castrantes & eunuchos facientes propter re
gnum celorū. Videtis etiā tunc à sanctis Apostolis appellatos
monachos, hoc est cultores, atque etiam monachos. Nec mi
nus, capitis rasura, & vestimentorum habitu discriminatos à
Christianis reliquis. Supra quorum (quam omnes in baptis
mo fecimus) professionem, quantum eorum superaddiderit
possessioni, his duobus irrefragabilibus testibus ex illo ipso a
postolorum seculo. Philone inquit, & Dionysio, iam euident
factum est. Ab ipsis itaque, vt audisti, apostolis, monasticæ vi
tæ institutum continua successionis serie ad nos vsq; pertra
xit, etiam D. Hieronymi, Ambrosij, Basilij, Nazianzen, Augu
stini, Chrysostomi, Martini temporibus, toto orbe fuisse ce
lebre & eisdē votis, quibus nūc, & à principio, etiā tūc fuisse
strictos monachos, nempe, perfectæ renunciationis mundi,
diuinitatum (vt Dionysius loquitur) omnium quæ & volū
tariam paupertatem, & continentiam perpetuā complectitur,
eorū scripta demonstrant, imō, quod illi ipsi ferē omnes, eius
de instituti sectatores fuerint. Quorū Hieronymus, quod

Hæc notet

aduersa -

rii.

Vt etiam

tūc voto re

nūciauerit,

diuinitati-

bus omni-

bus, & vi

tæ perfe-

ctionis in-

stitutū ser

uare pro-

misert.

Renuncia

tio diuini-

bitū, quid

importet.

Vt etiam

tūc appel

lati mona

chi, & te

rapeuta.

Vt capitis

etiā rasu

ra & vesti

mentorum

habitu di

scriminati

à christia

nis ceteris.

D

Eiusdē in ipse eius vitæ institutum, quam formam & regulam, in vasta
stuti se- illa Orientis solitudine, arctioris illius Christi militiæ tyrofa
Etatores nō stus, cum iisdem sanctissimis monachis quadriennium cōuer
authores, satus, didicerat: deinde apud Bethleēm, eidem se voto altrim
Hierony- gens, etiam alios docuit: & sanctam vtriusq; sexus societate
mus i beth Christo congregauit. Idem fecerunt Martinus in Gallis, Ba
lee. Marti- filius in Oriēte & Septētrione, Augustinus in Africa: ab vno
mus per que horum, conscripta etiam suis, certa viuēdi regula: quam
Gallis, Ba sequuti, commodius ac facilius finem monasticę, quę est mē
sili per o- tis puritas, ac sanctimonia, in ea quam profitebantur, mundi
riētē & se & diuisibilibus omnium renūciatione, in offensioque pedes
ptētrionē. tingerent: habita perpensaque & locorū ratiōe & temporū.
Augustin Quorum. Illius regulam, vniuersi pene per Orientem, sequū
per Africa tur monachi. Huius verō, pars magna per Occidentem mo
Benedict nachorum.

Bernardus Tametsi tēporis successu collabescēte pōst disciplinam
Franciscus. nasticę. Benedictus in Italia, & aliquot pōst sēculis Berna
Dominicus dus in Gallis, eandem resuscitare conati sint: Idem fecerunt
Bruno. post hos etiam Franciscus, & Dominicus: fecit & ille Bruno
Scripta ab Carthusianorum pater, & alij nonnulli. Quorum regulas ac
illis certę viuēdi formulas, vt vtile, sanctas, conducentesq; ad finem
viuēdi for professionis monasticę, approbavit sedes apostolica, quę est
mula, quę diuersę videantur, vt etiam diuersa diuersis magis cōgruē,
diuersę ta ordinante hoc ita diuino spiritu, quo quisque inueniret ali
men cōsen quam sanctioris illius vitæ formam, quę suo congrueret inge
tientes in nio: in eo tamen, quod substantiale est professionis mona
substantia cę, omnes conueniunt. Qui nihilominus, ipsi, seu Basilii, seu
pfessionis Augustinus, Benedictus, & ceteri professores sunt, nō autho
monasticę. res monasticę: quę alium quā Christum autorem non
monasticę agnoscit, & eius spiritum: in quem, non in Basilium, Augusti
vnū chri- num, aut Benedictum peccant, qui suę professionis aut prepa
stū autho- rificatores, aut desertores sunt. Illius se cultui deuouerunt, po
rē agnosce homines. Christus atque eius spiritus is est qui consulit, qui
re, atq; ei hortatur, qui inuitat, & velut agonothetes quidā, præpositū
spiritū, in præmiis, generosos spiritus ad perfectum mundi contem
quę peccat ptum, & omnium transitoriorū renūciationē excitat: quā
g suę pfes vnū ipsum meditemur, vnū sequamur, per quę eius ingre
fiōis deser di contendamus vestigia. Ipse sponsus est: Basilii, Augu
tor est. stinus, Benedictus, amici sponsi sunt: Illi, non sibi, suos con
gregant, & perfectius præ vulgo Christianorum coniungunt
faragunt.

fatagunt. Quid igitur? Hi ne omnes, qui propter regnum cœ-
lorum se castrauerunt ab initio, Moloch coluerunt: vt impu-
dentissime blasphemāt aduersarij? Quam sit ergo falsa, & quā
impudens aduersariorum assertio, qua nuper natā professio-
nem monasticā affirmant: nec fuisse D. Augustini, aut Hiero-
nymit temporibus, sed esse meram traditionem humanam,
imō pharisaicam, verum Iudaismum, & frigidas cæremonias,
ex his opinor quilibet ipsa luce clarius, ipsa certitudine cer-
tus intelligit.

Sed inuenit vbique impietas, quæ vbique querit, scandala,
inuenit inquam vbique aliquid, quo suam impietatem cōfir-
met. Habebat primitiua illa ecclesia, in totum orbem disper-
sa, super vastas eremorum solitudines, gregatim habitantia mo-
nachorum agmina: non, vt nūc conclusa communibus muris
& septis, sed diuisim habitantia: ita tamen, vt eiusdem sodali-
tatis esset societas & communio, sub vno aliquo patre aut ab-
bate, & præfectis ac magistris, qui in spiritali illo exercitio
vironibus præerant: qui & statis ad diuinarum lectionum &
sacramentorum frequentationem, & diuinorum mysteriorum
participationem, conueniebant temporibus, in suis illis, spiri-
tuali exercitio & oratiōi dicatis domibus, & permittebatur
vnique, etiam sine obligatione & voto, se illis adiungere, &
manere institutionis causa quamdiu liberet, atq; etiam rece-
dere. Qui autem eiusmodi iam se instituto obligauerant: nō
se obligant, eodem illo in loco, eodemq; sodalizio cōsiste-
re perpetuo: sed licitum illis erat, cum patris petita licetia, se
conferre ad aliud aliquod eiusdem professionis atq; institu-
ti sodalitium, si quod exstimarēt suo instituto magis cōgrue-
re. Id quod sæpe fecisse illos legimus. Ex quo imaginatur isti,
liberam tunc, hoc est, absq; votis, fuisse monasticen: & inter
monasteria & pædagogia ab initio interfuisse nihil, quod pla-
ne est à veritate, vt demonstrauimus, alienissimum. Post, etiā
sæpe certis includi eos cœptum est: & vt distincte præscri-
ptæque apud diuersos receptæ erant viuendi formulæ, quauis
ad vnum finem monasticæ tendentes, etiam & hoc receptū
est, vt certo, cui placeret, quisque, sodalizio se etiam alstringe-
ret. & ad præscriptam quæ apud eos erat, viuendi formulam.
Hæc vna, mutata reperitur ab illa priori, libertas monasticæ:
tamen, tunc, quàm nūc, infinito pene erat vita rigidior,
& qualem horum temporum mores non reciperent.

*Ex pmissis
patere, quā
sit impudens
assertio, q̃
Monasti-
cen quasi
nup natā
profert.
Quid ima-
ponat ad-
uersarius.*

*Quæ, ab il-
la prima-
ua mutata
reperiatur
libertas
monasticæ.*

D ij Sed

DE VOTIS MONASTICIS.

Sed detrahit, inquit, euangelicæ libertati professio monastica: vt quæ votis in baptismo emissis à nobis, alia insuper superaddere nititur.

Quam videlicet calumnietur aduersarii monasticen detrahere libertati euangelicæ.

Mira profecto stupendaque est istorum hominum cecitas. Quasi vota, non sint obligationes spontaneæ, ad ea, ad quæ cõmuni lege non obligantur omnes homines, & quæ aliqui, si ne Dei offensa potuissent omittere. Non obligabatur ceteri Iudæi, ad ea, ad quæ Nazaræi, qui speciali se voto ac deuotione consecrauerant domino, Nec Christianorũ vulgus, ex Christi lege obligatur, suis omnibus diuēditis, & in pauperes distributis, sine proprio & in paupertate viuere. Attamen Ananias cum Saphira, postquã se illi instituto (quod hoc requirebat) vitæ apostolicæ vltro dediderat ac deuouerat, damnationis sententiam reportauerunt, quod partem suorum sibi reseruare conati sunt. Dicitur proinde in Deuteronomio. Si nolueris polliceri, absq; peccato eris: quod autẽ semel egressum est de labiis tuis, obseruabis & facies, sicut promissum ram Deo tuo, & propria voluntate & ore loquutus es. Et ad Ananiam Petrus. Nonne manens tibi manebat, & venditum in tua erat potestate? hoc est, in tuo erat arbitrio renunciare tuis, atque ea in commune conferre, aut non renunciare.

Quod autem hoc ipsum affirmant aduersari libertati euangelicæ, sui perpetuò sunt similes: & demonstrant se nõ admodum intelligere, quid aut de quo loquatur.

Est libertas euangelica, eadẽ quæ libertas spiritus, libertati carnis opposita aut contraria, & hæc sibi inuicẽ aduersatur in nobis: caro inquã, & spiritus, hoc ipsum affirmat Apostolo: quia caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem: & in diuersum ab his attrahitur in medio posita anima, vt supra non semel explicauimus. Carnis affectus sunt, quibus infra nos deiicimur, cùm illis permittimus habenas & gubernacula: & ad omne vitium sollicitamur & attrahimur. Spiritus verò, velut cœlo ducẽs originẽ, inde non abstrahit: illo autem reuocat. Horum, quãtum vnum depingitur infirmaturq; tantum roborari alterum certum est, vt robusta dominanteque carne, & desyderiis concupiscentiisq; eius vniuersum imperium obtinẽtibus in regno hominis, seuitute oppressum in angustum coartari, peccatorumq; velut vinculis cathenatũ iacere spiritum: ita vt vix perferatur natus eius inualidus, contra verò dominante hoc, & obtinẽt imperium.

imperium: antagonistam eius, illam carnem peccati, conteri, debiliari, opprimi, atque adeo mortificari. Quod quo id facit diligentius, vehementius & instantius, tanto euadit potē-
tior, & absolutius imperium assequitur. Quod charitatis re-
gum est, & mentis puritas.

Nunc vide, vtrius horū libertati, & vtrius seruituti, oppres-
sioni, mortificationiq; monasticę seruiat. Mihi sano videtur
ut credo id esse perspicuum. Carnis libertati, regno, ac desy-
derijs, mundi huius voluptates ancillantur: eam fouent, nu-
trunt, effera indomitāque reddunt. Per monasticen ve-
ritatem, quibus omnibus, quę huius mundi sunt, prorsus renunciat:
et, etiam permixtis voluptatibus interdicit, & seipsum castrat
propter regnum cęlorū: tota, in mortificanda carne est, quo
regat liber spiritus. Eō nanque tendunt vniuersę, etiam cor-
porales exercitationes vitę monasticę, in ieiunijs, vigilijs, sta-
tutis, orandi que temporibus, victus vestitusque aspe-
ritas, lectione, doctrina, manuum labore, & honesta quauis
occupatione alia. Eodem quoque spectat vita cōmunis, a se-
culis discretis, & loco, & habitu: vt vbiq; excludatur car-
nis libertas, viteturque peccati occasio. Sed aduersarij no-
nihil scilicet, spirituales homines, euangelij libertatem imagi-
nantur consistere, in quiduis faciēdi aut non faciēdi licen-
tia: hoc est, nulla lege aut obligatione astringi ad hoc aut il-
lud, sed ex lege viuere. Quę libertas, quia carnis libertati sub-
iungitur & amica est, necesse est vt aduersetur libertati spiritus,
quę vere est libertas euangelica. Proinde, vt illa restringere
tur diuini spiritus cōsilio per sanctos Apostolos, apostolicos
que viros introductū est institutū illud vitę monasticę, aut
erapeutarum: quemadmodum paulō ante demonstrauimus.

Sed votum, inquiunt, baptismi: libertatis est, per quod, cū
Christo, omnī & creaturarū, & temporum, & locorū effici-
mur dñi. Cui aduersari volūt, vt quis se seruituti astringat.
Si baptismi voto, libertati Christianę asserimur: liberū er-
go per id nobis erit etiam vouere, & cui placet instituto vitę
adherere, quod salutē nobis exillimamus conducere. Quod
non fecimus, ex eodem iam baptismi voto, quod Deo atque
eius mandatis nos subiicit & astringit, cogimur suo quisque
voto satisfacere. Seruitutis fons, est coactio: libertatis verō,
propensio voluntaria. Vouēt filij, quia filij, & quo persēt filij, &
perī famulentur expeditius ac gratius: non vt per votū fiat

*cauili re-
torso.*

DE VOTIS MONASTICIS.

filijs. Vnde christianæ libertatis, non seruitutis votum esse co-
gnoscitur.

Alterius ca-
uili remo-
tio. Sed adhuc inquirunt, nullum vitæ genus nobis præscriptum
à Christo: sed solam charitatem, pro suo, & nouo præcepto,
exegisse à nobis. Charitatem autem liberam esse oportere, ut
seruiat cuicumque velit Deus: Hoc fieri non posse, ubi certo
loco & vitæ instituto te addixeris. Non licet igitur certo se-

charitati, loco & statui addicere: quod hoc sit, charitatem, quæ libera
ut non ad esse debeat, alligare.

uerferentur
sed subfer
uiant vota
monastica
Dei chari-
tas quæ à
nobis exi-
gat. Sed male distinguunt hi charitatis officia: quæ primo Dei,
secundo autem loco proximum respicit. Dei charitas à nobis
exigit, ut omni studio in hoc simus, quo mortificato in nobis
veteri Adam, ad eius nos componamus imaginem: ab eius mu-
tu ac vultu prorsus pendeamus: ut vitæ sanctimonia, purita-
te, atque omni obedientie studio nos demonstremus eius le-
gitimos esse & germanos filios. Huius esse nobis debet cura
prima ac præcipua: ut in quo animæ nostræ vita & salus con-
stat præcipue. Prior mihi mea salus esse debet quàm proximi.

Quid enim prodest homini si vniuersum mundum lucretur,
animæ verò suæ detrimentum patiatur? In hoc charitatis offi-
cio qui totus est, nec specialiter astrictus aut vocatus ad cer-
tum vllum officium quo proximis seruiat, suam ipsius salu-
tem agens cum omni modestia, & proximis quibus cum de-
git (pauci illi sint, an multi nihil refert) facies quod exigit fra-
ternæ charitatis officium, non est censendus deesse charita-
tis officio. Cuiusmodi vitæ institutū se stabantur & illi, quos
ad Hebræos Apostolus ut digniores effert quàm quos mundus
caperet: errantes in montibus, in speluncis & desertis agentes.
Sic & piissimos quosque mundum perterritos aut fugientes se-
cessisse, quo Christianæ professioni responsum facerent, ino-
bitatum est. Quorum institutum & exemplum æmulantur
statores monasticæ: nec per hoc minus, sed perfectius statu-
ciunt charitatis officio, quàm si nondum erga Deum tales qui
les exigit eius charitas, neglecta salute propria, se totos impo-
derent officiis in proximos.

Alterius
adhuc ca-
uili exor-
sio. Quod institutum, cum infamare pergunt aduersarij ex vi-
haud admodum monastica monachorum quam plurimorum
eadem sane ratione ipsi derogare Christianissimo possent argu-
eriam Evangelio: quod maxima Christianorum pars, parum
uat Christianè & euangelice. Sed non sunt hæc instituta pro-
fessionis, aut doctrinæ: sed hominum vitia, aliter viuendum quæ

professi sunt. Quemadmodū, & si quæ superstitiones in san-
ctissimum vitæ institutum irrepserint, aut vouentiū animos
occupauerint, In quibus pugnandum est aduersus vitia, at nō
interimenda rei substantia.

Et his mihi præsens controuersia satis explicata videtur: vt
nulli vereamur cuiusuis æqui bonique subire iudiciū: sed
nec ipsam aduersariorum conscientiam, ad quam prouocare
videremus, si modo his sincere diligentēque perpensis v-
niūque, eandem adhibere vellent, & liberum eidem iudiciū
permittere. Quod quo minus possint, quā multa obstant &
impediant, quiuvis ille facile intelligit.

DE COELIBATV

AVT CONIVGIO SACER-

dotum, & voto obligatorum.

Decimaquinta Contro-

uersia.

Vandoquidē & Pauli testimonio, sacerdotū
& ipsa rei hoc attestante euiden- vilipensio-
tia constat, hinc, diuinam legem, nē & con-
religionēque & Dei cultum, in- temptum,
de, eius sacerdotium, se correspō- magnam
dēt necessario habere, ita, vt aut fuisse cau-
translato, aut abrogato, aut contē sam malo-
pto vilipensioque vno, necesse sit rum quæ
similiter se habere & alterum: at- nunc sunt
que apud oēs orbis terrarū natio in ecclesia.

ne, apud quas viguit quæcūque, seu vera, seu falsa religio, tā
fuisse sacerdotij dignitatem, tātū apud populū sacerdotū
austimationē & reuerentiam, quanta ipsius religionis fuit di-
gnitas, æstimatio & reuerentia. Mihi sanē videtur, præcipuā
causam malorum omnium, quæ nouissimis his sæculis inun-
dasse in ecclesiam Dei cernimus, religionis neglectæ, vilipen-
sæ, contemptæ, & eousque indignitatis perductæ, vt vilissi-

D iij

*causa vili-
tatis &
contētus
sacerdotii.*

mi quique & indignissimi, stupenda audacia temeritatēque in eandem insiliant, antiquent, nouent, statuunt, quisque pro suo affectu & libidine, quisque pro suo stulto ac furioso cerebro. Horum inquam malorum omnium præcipuam causam, sacerdotij, quæ aliquot iam sæculis fuit, vilipensionē cōtemptūque mihi fuisse videtur. Porro sacerdotij vilitas, cōtemptus & irreuerentia apud populum, primum, ex multitudine nimia deinde, ex indignitate: postremo, ex vitâ palam scelerata scandalosâque multorum huius sacratissimi ordinis mihi pendere videtur. Multitudo hæc nimia, necessaria etiam contemptum vilipensionēque ingerit: sicut cōtra raritas, pretium, æstimationem, admirationēque rebus facit. Contemptum vilipensionēque auxit: sine discretionē, sine iudicio, tam multorum ad tam sublimem gradum admissorum personalis indignitas siue ætatem, siue prudentiam, eruditionē, ceterâque spectes, quæ ad tuendam apud populum dignitatem, authoritatem, æstimationēque pertinent. Auxit denique stipendiorum in tam multos distributorum tenuitas: aliorum autem, velut acquirendi victus causa, sine stipendiis promotorum, necessariorum quoque indigentia, quam obrem, mendicare alios videmus: alios verò, indignam sacerdotibus seruitutem, officia, ac ministeria se addicere laicis. His colophonem addidit, vt diximus, vitâ publicè scandalosa plurimorum, ac palam incontinens: & huic indignitati ac malo, fastigium ac supremam, vt sic dicam, manam imposuit. Quæ res, vt optimorum quorumque & verè Christianorum animos diu grauiter cruciauit: & iam dudum optarunt boni omnes, huic velut capitali morbo serio adhiberi efficax remedium, ab his ad quorum hoc officium pertinet, quod in eo mihi cōsistere videtur, si raritate, ætate, eruditione quoque & vitâ singulari, atque rerû externarû decenti splendore & affluetia pro tanti ordinis decetia, sacerdotēs recuperaret & tueretur deinceps sacerdotij dignitatē, authoritatē, æstimationē, & reuerentiā apud populū, vnde præcipue, nisi ego fallor, pēdet nostræ religionis dignitas, vigor, & efficacia, reuocata veteri & publica disciplina ecclesiæ, per quā hi deinceps cōtinerentur in officio. Ita, male congruū est, quod huic morbo sanè quàm grauissimo, & vnde totius corporis vniuersa dyscrasia pendet, aduersarij adhibere molitur antidotum: quod sacerdotio, non solum suam dignitatē

*In quo cō-
sistat huic
malo reme-
dium.*

non restituar, sed plane profanum, commune, & vile faciat, sacerdoti
 Quod, si nõ tendat ad vniuersæ nostræ religionis neglectũ, coniugium
 contemptum, & interitum: ego sanè nihil intelligo. Nam eo quo spe-
 confilio, primũ mihi negasse videntur, rem sacram, & diui-
 nitus institutum, nostrum sacerdotium: sed solum, vocatione
 populi, aut magistratus sacri aut profani, docendi euangelij,
 administrandique sacramenta, alicui demandatum nudũ mi-
 nisterium: quod ad potestatem diuinitus institutã pertinet,
 nullam in ea inter Christianos esse differentiam, sed omnes
 eandem potestatem in baptismo accipere: humanæ inuẽtio-
 nis atque institutionis esse, discretionem hæc ordinis sacri &
 sacerdotij, quale hætenus in ecclesia celebratum est, à laico
 populo. Huic iacto fundamento profanandi cõmunisq; fa-
 ciendi nostri sacerdotij, hoc nunc addi volunt velut struẽdũ
 re consummationem, vt planè nulla sit differentia, nullum di-
 scrimen sacerdotum à laicis: sed vt mariti sint vxores ducant,
 educant liberos. Ad hæc, ne non sint omnia apud nos cõmu-
 nia, neue vllum vitæ sacratiõis extet vestigium, vt etiã mo-
 nachæ & monachæ nubãt: nihil obstãt voto quo Deo se de-
 uouerunt. Quod nolunt alicuius fieri, velut Dei mado cõ-
 muni nec solum frustra se fatigare, imò & impiè agere illos
 estimant, qui perpetuæ continentię institutum sectãtur eo
 sine & cõsilio, vt in vitæ instituto eiusmodi Deo gratiores,
 acceptiores, coniunctioresque fiant: & hoc ipsum valere ad
 conciliandam sibi Dei gratiam existimant.

Sed quanti meritò faciendã sit istorum hominũ hac de re
 sententia qua suæ ipsorum patrocinantur turpitudini, incõ-
 tinentia, & perfidia, etiã superiori controuersia admonui-
 mus: & quiuis ille, cui vel mica rationis & mētis sanæ super-
 est, nec planè potionatus circeo aliquo poculo, mirum est si
 non intelligat. Si cõlibem vitam ducentes isti absque labe &
 querimonia, docerent istiusmodi, vt ille quodã Paphnutius
 in Nicæno concilio maritorum sacerdotum coniugalem v-
 tum, cõlebis ipse, defendebat: alicuius forte momenti videri
 posset eorum sententia: & existimari, quòd publicæ vtilitatis
 respectum haberent. Nũc, cum palàm sit, ventris sui ipsos, &
 quæ infra illum sunt, causam agere, & sua ipsorum pudenda
 contegere: vt etiã audiãtur proferẽtes istiusmodi, indignũ
 prorsus mihi videtur. Ne tamen sibi blandiantur amplius, vi-
 sum est hanc etiã excutere controuersiam, & demonstrare,
 quàm

Quanti me-
 rito facien-
 da sit ad-
 uersariõ-
 rum de coniu-
 gio sacer-
 dotum &
 monacho-
 rum senten-
 tia.

voto conti-
nentia a-
strictos
Deo, non
posse nisi
damnabili-
ter nubere

quàm longè à clarissima veritate dissentiant. In primis, quòd ad monachos & monachas, quique se vo-
to perpetuæ continentiæ Deo consecrarunt, attinet, in præce-
denti cōtrouersia euidenter demonstratū est, vt nisi damnabili-
ter, non possint reuerti ad nuptias quibus sibi vltro interdix-
erūt: Nec votum eiusmodi, vlli diuino præcepto aduersari:
Nec Paulum præcipere, sed indulgere his qui contraria lege
nulla astricti sunt, vt vitandæ fornicationis causâ vxorem ac-
cipiant: quemadmodum illic euidens fecimus. Nam qui sibi
eo ipso interdixerunt, ne priorem fidem Deo datam irritâ
faciant, & ex eo damnationem incurrant, ad alia vitandæ for-
nicationis remedia tenentur confugere: ad quæ, etiam mari-
tos & vxores habentes, in multis casibus recurrere oportet.

Vt tenean-
tur illi ad
alia confu-
gere vitan-
dæ forni-
cationis re-
media.

Quibus sit
melius nu-
bere, quàm
vri.

Quid enim viro iuueni & natura salaci, cui vxor, graui, pro-
lixa, eaque tali ægritudine tenetur, vt cum ea habere nō pos-
sit carnis commercium, dicturi sunt aduersarij? quod datū
vitandæ fornicationis cōsiliū? An quod ille euangelicæ pu-
ritatis Apostolus Lutherus? Si vxor aut nolit, aut non possit,
ancilla venito. An huic licere dicent ob fornicationem vitan-
dam secundam vxorem accipere, commercio carnis idoneâ,
vt si quando, sicut fit, parum apta est vna, aptâ habeat, qua vi-
tatur, alteram? Dicerent fortassis licere, quos nihil pudet dice-
re quicquid suadent venter & inguina: nec dicerent à princi-
piis suis, suoque euāgelio abhorrentia. Nō tamen puto, quòd
auderent hoc dicere, velut ex cōmuni sententia. Nimis enim
impudenter dissentit ab orthodoxa veritate, & communis
tholicæ ecclesiæ indubitata & certissima sententia. Si autem
huic non licet ob fornicationem vitandâ, fornicatione, imò
adulterium committere: quæ eidem aduersus fornicationem
necessario quærenda forent remedia alia, ad ea etiam ipsi, qui
Deo se consecrarunt ac deuouerunt confugiant. Nam iis nō
solum nubere, sed & velle nubere damnabile est, vt præcedē-
ti cōtrouersia demonstratum est. His verò, qui neque matri-
monio, neque cœlibatui sese obligarunt, & tamen non conui-
nent, consulit vt nubant Apostolus. Melius est enim iis nube-
re, inquit, quàm vri, hoc est, incōtinētē esse. Hoc enim pec-
catum est: illud licitum. Quod si castitatē vouit Deo, iā neci-
trum melius, sed vtrūque illi malum & vitandum est, & vri,
& nubere: Illud enim semper malum est: hoc verò malū, quia
contra priorem fidem quam Deo dedimus. In cōiugali vi-
cub.

relo, inquit Augustinus, si pudicitia seruatur, damnatio non *Ad Iuliam.*
immetur. Sed in viduali continentia, & virginali excellentia, *de sancta*
virtus muneris amplioris expetitur: qua expetita & electa, *viduitate.*
& voto Deo oblata, iam nō solū capefcere nuptias, sed etiā
si non nubatur, nubere velle, damnabile est. Nam vt hoc de-
monstraret Apostolus, non ait. Cū in deliciis egerint in Chri-
sto, nubunt: sed nubere volūt: habentes, inquit, damnationē,
quia primam fidem irritam fecerunt, etsi non nubendo, tamē
volendo. Non, quia ipsæ nuptiæ, velut malum, dānandæ iudi-
cantur: sed damnatur propositi fraus: damnatur fracta fides
voti: damnatur, non susceptio à bono inferiore, sed ruina ex
bono superiore: postremo damnantur tales, non quia coniu-
galem fidem posterius inuenerunt: sed quia continentia pri-
mam fidem irritam fecerunt. Hæc Augustinus.

Non est proinde his melius nubere, quàm vri, sed vtrūque *Vri, quid.*
malum, & vtrunque vitandum. Non est vri, tentari, vt aduer-
sari falsissimo intelligunt & persuadent miseris: sed tētatio-
ni succumbere. An carnis stimulo supra modum non tentaba-
tur Apostolus? Quid igitur? Nunquid carnis commercio, li-
cet coniugatus, vt est multorum sententia, sed ob apostolat?
officiū, quāvis sine voto, vitam agens cœlibem, quod de se
testatur, quæsiuit carnalis huius tentationis remediū? nūquid
in vxoris amplexus mox ruebat, carnis stimulū sentiens? Imo,
alia remedia huic morbo quæsiuit efficacia: ad ieiunia, carnis
afflictiones, orationem instantem, ad diuinā gratiam implo-
randam conuersus est: & ventrem renesque substringēs, Dei
gratiæ cooperatus est: in ieiuniis multis, multus in fame, in
oratione feruens & assiduus. Propter quod, inquit, ter domi-
num rogavi vt auferret à me: & rursus, Castigo corpus meū,
& in seruitutem redigo, ne forte cū aliis prædicauero, ipse
reprobus efficiar. Ad hæc ergo aduersus lasciuia carnis re-
media, quisquis voto continentiaē astrictus fideliter confu-
gerit, certo sentiet sibi non deesse diuinam gratiam: quæ vel
stimulum illum mitigabit, vel aucta gratia qua illi possit resi-
stere, ad maiorem coronam reliquet: vt audiuit Paulus, Suffi-
cit tibi gratia mea. Certe, providebit in omnibus Deus, ne tē-
temur super id quod possumus: ne vramur: fidelis enim est,
inquit ille, nec permittet vos tentari super id quod potestis:
sed faciet cum tentatione prouentum.

Vri, inquit Ambrosius tractās hūc locum Apostoli, est de
fideriis

esse in po- sideriis agi, ac vinci Ne vincamur autem, in nostra potesta-
estate no- te est per Dei gratiā. Quod rectè intelligēs Augustinus, super
stra, non illo verbo Apostoli, vnusquisque proprium donum habet à
vri, etiam Deo, vnus quidem sic, alius verò sic: Vnusquisque inquit, iux-
in vitæ ca- xta votum suum, donum Dei habet: vt si velit, ipsius Dei ma-
libi. tu possibilitatem consequatur. Est igitur in potestate nostra
 per gratiam dei, non vri.

expensio Nec aliud nobis significauit Christus: cū dicit, non om-
verborum nes capere verbum hoc, sed quibus datum est. Admonet nos
Christi. nō vt intelligamus cuius id donum sit, cœlibem viuere, quod &
omnibus sapiens, nos admonuit: quo ad illum confugiamus: qui nō a-
datum est uersatur pie & fideliter se rogantes quæ pia & sancta sunt:
nosse ver- sed dat omnibus affluenter & non impropert. Neque negat
bum hoc oēs posse capere: sed negat capere nisi eos quibus datum est.
etc. Sed vt sciamus ex nobis deesse, si nō acceperim⁹. Omnis, in-
 quit, qui petit, accipit. Cui ergo vt capiat datū non est, ideo
 datū nō est, quia nō petit. Itaque quo tandē cōcludit vnuer-
 sum illū sermonē, qui potest capere capiat: eiusmodi est, quæ-
 le est illud Apostoli, volo autem omnes vos esse sicut me ip-
 sum. Omnes hortatur ad vitam cœlibem velut perfectiōrē,
 sed nulli eam imponit: verum in cuiusque arbitrio relinquit.
 Qui potest ergo capere (potest autem omnis qui seriō vult,
 & vt oportet petit sibi dari à deo vt possit) capiat inquit, ve-
 lut melius & perfectius. Consulenti enim hoc est, quem imi-
 tatus eius Apostolus, De virginibus, inquit, præceptū domi-
 ni non habeo: consilium autem do (illud ipsum nempe quod
 dedit dominus) fidele, vt qui ex eius misericordia & dono
 sum consequutus id, ad quod alios prouoco: & quod omnes
 sequi cuperem, & amplecti, quemadmodū id ipse amplexus
 sum, hoc enim est quod præmiserat, volo aut opto omnes es-
 se sicut me ipsum. Consilium ergo do, inquit, tanquam miseri-
 cordiam consequutus à domino. Misericordia, & gratia idē
 & hic, & alibi sæpe, sunt Apostolo: & significat donum, gra-
 tuito, & ex domini bonitate & misericordia, non debito im-
 pēsum. Consulo itaque quo sim fidelis domino meo seruus,
 & vobis nihilominus fideliter, vt ad eandem quam ego asse-
 quutus sum continentia gratiam aspiretis: velut ad meliorem,
 perfectiorem, & nostræ salutis hic peragendo negotio magis
 vtilem. Id quod multis deinceps declarat atque explicat, vi-
 tam cœlibem, ad coniugatam conferens. Vtrunque tamen
 vult

ritz institutum approbans, & tandem concludens sermonē. Qui matrimonio, inquit, iungit virginem suam: bene facit, & qui nō iungit, melius facit. Est igitur in potestate nostra, per dei gratiam, quæ nulli deest eam imploranti fideliter & vt oportet, non vri, etiam in vita cœlibi, etiam si à carne tenemur.

Sed esto, non faciunt obligati voto omnes, quod possunt & debent vt habeant continentia gratiam: & proinde, non solum tentantur, sed etiam vruntur eorum plerique. Quid igitur? An nubere his minus malum erit? Nam melius hoc dicere non potes, quod Apostolus damnationi impuat, si primā fidem irritam faciunt. His, inquam, an saltem minus malū minusque damnabile erit nubere quā vri? Tu vide, quis peior seruius est? An qui grauatus seruitio, & fortassis negligentius aut incautius agens cadit sub onere: an qui iugum in totum prouincit? Quis peior discipulus? An qui ex præscripto ediscit, non quidem vniuersum (quod forte potuisset, nisi crapula & somno indulsisset securus) tamen partem: an qui scholam prorsus deserit? Tentationi proinde, quibus diximus reme- di resistendum est: In quibus, si quando remissiores, ex infirmitate carnis ceciderimus: tolerabilius hoc peccatum est, quā si iugum in totum excutiamus, imò voto aduersum votum deo præstitum nos astringamus, tentationem non solum non sustineamus, nō expectemus, sed præoccupemus etiam. Non quod hic probemus fornicationem: sed casum ex infirmitate, ad deliberatum, imò perpetuum, abiecto omni pudore, incæstum, comparamus.

Virgines deo dicatas, non mariti, sed Christi adulteras, si contra fidem deo datā viro se copulauerint, ille Cyprianus pronunciat, & addit, quod non possint in ecclesiam recipi, nisi à viris separata, homologesi facta, poenitentia saluati se subdiderint. Meminerint proinde professionis suæ, votum professi: & cogitent: cum pudicitia, se vouisse, quæ ad pudiciam pertinent: & quibus eadem necessario tuenda est, minerint coronæ propositæ certantibus & vincentibus. Vbi pugna non est, quæ victoria? Et quæ corona, vbi nulla victoria? Viriliter, quod in se est, certantibus, non deerit de cœlo adiutorium. Ante omnia autem, votifragos, Epicuri hos greges, velut contagiosam & pestilentissimam pestem deuict incantationibus illorum, aures obturent, qui leuiorem se dationē

Obligati voto continentia, an nubere minus malum sit quā vri.

Nota simili.

Epi. xi. li. i.

Pia exhortatio, ad eos qui voto obligati sunt.

DE COELIB. AVT CONIVG. SACERD.

nationem habituros existimant, si quàm plurimos secum trahant in perditionem & interitum, in Imperatorem nostrum Christum, intendant oculos: & secum perpetuo cogitent, non sibi illi salus quanti constiterit. Crucis eius lignum, immittant in aquas amaras tentationum variarum quibus concutuntur subinde: & dulcorabit earundem amaritudinem. In sanctos illos, eiusdem instituti sanctissimi duces & cultores respiciat, qui, & ipsi fuerunt homines, ex carne & sanguine, ut nos: & intelligant sibi impossibile non fore cum dei gratia parata omnibus eam fideliter implorantibus, quod ab ipsis factum & perfectum cernimus. Quos, quàm istos, ventris & inguinis mancipia, sequentur securius.

*Non tēta-
re deū, qui
quāvis ten-
tatur à car-
ne, nuptiis
abstinet &
cōtinentiæ
vota se ca-
strat.*

*Carnis sti-
mulus &
cōcupiscen-
tiæ eius il-
lecebras, nō
esse vere
peccata.*

Non tentat deum, qui manum suam mittit ad fortia: qui, quanvis à carne tentatus, nuptiis abstinet: ut molles hi, delicatique milites prædicant, sed spiritus sancti consilio obsequitur. In illo, non in se, intelligens suam esse fortitudinem: de seipso humiliter sentiens, sed in deum sperans: & quod nobis deest, dei gratia, eandem fideliter implorantibus, quotidie supplendum nihil dubitans. Is peius, què tētat deum, qui suo consilio, consilium spiritus lacerat: imò spiritui sancto in os maledicit.

Sed ignavissimi hi milites, pugnare, tentari, & à carne stimulari, titillariq; nonnūquam concupiscentiæ eius illecebris peccatū esse volunt: proinde ne quādo patiatur carnis stimulum, anteuertunt, & se libidine exaturant. Mirū autè quod & esurire, & sitire, peccatū non faciant. Non sunt hæc peccata, sed corporis corruptibilis huius, cōditiōes, quas exercitij causa & meriti augendi gratia, nobis addidit creatrix omnium, omnipotens illa bonitas & sapientia. Non peccat, sed meretur, qui famem & sitim saturitate non anteuertit, sed expectat, & nonnunquam sustinet: Non, qui carnis stimulum, libidine exaturatus & marcidus, excludit: sed qui ab omni libidine fugiens, stimulantis nos carnis motibus fortiter resistit, & paruulos illos allidit ad petram. Nihil sane pestilentius fingi poterat, quàm ex concupiscentiæ sensu, concupiscentiæ peccatum fingere: & piis, ab ipso naturæ authore ad exercitium & certamen inditas inclinationes carnis ad sibi amica & placentia, peccatum mortale dicere: & docere eos qui se castrarunt voto propter regnum dei, se ignaviter prorsus tradere carni & Sathanæ: ne, eius impugnationes sciant.

hinc. Hæc aduersariorum est theologia, sed Epicurea, Aso-
tica, & Iouiniana.

Antichristus, inquiunt, erat in concupiscentia sceminarum *Ridicula*
ut habet Daniel: Nos igitur, ne concupiscamus, anteuerti- *aduersari-*
mus, ac Antichristi membris communicemus. Concupisci- *orum colle-*
mus enim, quibus caremus bonis. Pulchre sane. Nam Ioui- *thio.*
niano, aut Epicuro digna est hæc collectio. An non magis pec-
cant, qui non concupiscunt tantum illicita, sed qui etiam im-
pudenter patrant, abiecta omni verecundia? Et quanuis deo *Procreatio*
autore sit inditus homini, procreationis, & cōiunctionis se- *nis appeti-*
tus ad sexum, naturalis appetitus quidam: hic tamen, neque *tū inditum*
neque lex est naturæ, ut stulte & ridicule imaginantur ad *homini, nō*
uersarij: sed debent hi appetitus moderari rationis habentis *esse ius na-*
ac moderamine. Ratio autem suis legibus astringitur: & dei, *turale.*
& superiorum suorum, atque eis, quas ipsi sibi præscribit, aut
præscribere potest. Quod faciens, in nullo, legi naturæ præiu-
dicat. Indidit deus & natura, pro humani generis cōseruatio-
ne & propagatione has appetitiones homini: at non est ne-
cesse his appetitionibus indulgeri à singulis: nec per vnum-
quemlibet hominem hoc officium: præstari cōseruationi
propagationique humani generis: sed in cuiusque hoc liber-
tate est positum. Nam non præstante vno, satis præstabunt
alii, & quia nemo, hoc velut iure naturæ nunc obligatur sin-
gulariter ad istud officium: imò, gratus deo est, ut quis sibi
incontinentia & castitate seruiat, & se castret propter regnū
dei: non solum nihil peccat contra legem naturæ, hoc ipsum
facias, & naturali suæ appetitioni ea in re non indulgens,
sed frenum iniiciens, & præscindens eas sibi cupiditates ingo-
nitas propter regnum dei, ut etiam, ipso Christo teste, gra-
tum deo acceptumque ex se sacrificium offerat. Fames & si-
tis dormiendi que post vigilias & labores appetentia, sunt
naturales appetitus, quos indidit nobis deus, etiā pro nostri
ipsorum cōseruatione, ad quam, quisque simpliciter obliga-
tus est, nisi quid urgeat grauius ac præponderet. Potest tamē
quis se fame & siti macerare: potest etiam irrumpentem som-
num excutere: non solum, ut carnem suā domet, rationi sub-
iiciat, & mortificet: sed etiam, ut ita, commissā à se peccata in
se vindicet, & diuinum de eisdem in se iudicium præueniat.
Potest etiam hæc facere, sanctorum omnium sequutus exem-
pla, quæ nobis vbique diuina commendat & proponit scri-
ptura,

DE COELIB. AVT CONIVG. SACERD.

ptura, vt dei gratiam & misericordiam, & suorum peccatorum veniam impetret: quemadmodum supra, controuersijs. ix. & x. i. demonstrauius. Nec est opus quo hæc faciat, auferri sibi & mutari naturam, vt his appetitionibus naturalibus careat: sed opus est vim inferre naturæ, & eam ipsam vincere. Quod potest quilibet, non iners, ne ignauus miles Christi, cum parato omnibus diuino adiutorio, & quod facientes, affirmat Christus rapere regnum cælorum.

Non est ergo quòd magnopere nos vrgeant cum disio Iurisperiti: Maris & scemina coniunctionem esse iuris naturæ, quod nulla possit humana lex immutare, nullum proprium votum, nulla obligatio tollere: nisi eadem autoritate nobis reducant communem rerum possessionem, communem libertatem omnium: quam æquæ iuris naturæ ille facit: quam tamen lex humana, hominumque consensus sultulit. Quod cum prius fecerint, tunc dictum illud Iurisperiti de maris & scemina coniunctione proferant, & solutionem audient: non à nobis, sed ab omnibus ab initio orthodoxis sanctisque patribus, atque adeo catholica per orbem Christi ecclesia; cuius est maior quam illius Iurisperiti autoritas.

Conclusio de matrimonio eorum, qui voto continentie astricti sunt

Et hæc de Monachis & Sanctimonialibus, & in vniuersum de his qui speciali voto se obligarunt deo ad castitatem perpetuam, quod non possint, nisi damnabiliter, contrahere matrimonium.

An verò de facto, quanuis damnabiliter contractum, irritum sit, & rescindi debeat, alia quæstio est: quam post explicabimus.

De cœlibatu sacerdotum & altaris ministrorum.

De sacerdotum verò cœlibatu, & altaris ministrorum, quos diacones & subdiacones dicimus: ita res habet. Quemadmodum ab ipso humani generis initio inter fratres & maiores necessario contrahebantur coniugia, qua non erat inter quos contraherentur alij: Quæ nihilominus consuetudo permansit etiam multiplicato iam humano genere, vsque dum diuina lege populo Israel interdiceretur per Moysen, quo charitatis & necessitudinum vincula plures conduceret: Ita à principio Christianæ ecclesiæ, necessario electi sunt mariti diacones, sacerdotes, & Episcopi. Non enim erant qui eligerentur alij.

Quod

Quod tamen vitæ puritatem à muliebri carnalique commercio, ac cœlibaturn in sacerdotibus suis & altaris ministris requireret Christus & sacer spiritus, etiam in illo ipso initio cum adhuc necessario eligerentur mariti, satis expresserunt Apostoli, decernentes & constituentes, nunquā licere eis dē nubere: siue qui cœlibes assumpti essent ad hoc ministerium, siue decessisset vxor iam suscepto ministerio, sed cogebatur deinceps vitam cœlibem agere. Proinde, xxvii. Apostoli *Ex apostolorum canonum, in hæc verba constitutum legitur. Innuptis licet constitutum, qui ad clerum, prouecti sunt, præcipimus, vt si voluerint, uxores accipiant: sed Lectores cantoresque tantummodo. Vides superioribus gradibus ecclesiastici ordinis, hoc est sacerdotibus, presbyteris, & altaris ministris, non permissum fuisse c. nubere, tametsi Apostolis contrahere matrimonia.*

Quod verò maritis sacerdotibus, post mortem vxorum mariti assuetum non licebat secundo nubere, sed cogebantur deinceps agere vitam cœlibem, euidenter constat ex Apostolo, ad digamos interdicere, & sacerdotio, & altaris ministerio: tum quia digamos interdicere, & sacerdotio, & altaris ministerio: tum nec nisi vnus vxoris viros eosdem esse permittit: quem admodum prima ad Timotheum, item ad Titum epistolę eius ab apostolo demonstrant.

Impudens verò est calumnia, quam verbis Apostoli, priusquam Lutherus, deinde Philippus, & vniuersi post hos, noui & diabolus euangelij professores hoc loco inferunt: dicentes, Apostolo hunc dici digamum, non qui successiue plures uxores habuit, sed qui plures simul habet. Itaque suis sacerdotibus qui permittunt, etiam decies nubere, si ita res tulerit: & mirò sanè impudens est, quò perrumpat, re fractis semel omnibus modestiæ repa-

litis, istorū hominū impudentia. Hoc ab initio intellexerunt omnes, id quod hac in re ab Apostolo specialiter interdictū est sacerdotibus & diaconibus, permissum ac licitū fuisse laicis nempe, bigamiam, aut polygamiam, At nulli vnquā Christiano ab initio licuit plures simul uxores habere: quod post facillime demonstrabimus. Imò, nec Romanis quidem legibus, quibus vivebant tum illi quibus per Timotheum & Titum præscribit leges sacerdotij & diaconij, quauis Ethnici, vnquam licita, vitata, aut recepta fuerat eiusmodi quam hi commiscuntur, & oblique ac subdole intrudere inter Christianos conantur, digamia, aut polygamia, & antiqua illa polygamia patriarcharum (quæ pro tempore, multiplicandi

dei populi causa permiffa fuerat) exempla : etiam apud Iu-
 daeos iam tum defueiffe diu, indubitatum eft. Quorum nul-
 lum intra ducentos, trecentos, & eo amplius ante Chrif-
 tum annos, nec ex hiftoria facra, nec ex vilo fcriptorum, cuius fit
 aliqua authoritas, proferant: adeo, vt ne sterili quidem Za-
 charias, fuperduxerit alteram. Nec vllum polygamie infti-
 tuti, temporibus Chrifli adhuc perdurantis apud Iudaeos, in
 vniuerfis fcriptis Euangelicis aut Apoftolicis inuenitur argu-
 mentum aut iudicium. Nec ea aftruitur, vt videri vult Philip-
 pus, ex illo praecepto Deuteronomij, quo iubetur frater fu-
 perftes, accipere relictam defuncti fratris fine liberis, atq; illi fe-
 men fufcitare. Notum eft enim in fcripturis, extenfe & large
 capi fratris vocabulum, pro fanguine propinquis, etiam Ger-
 mani non fint, & eisdem parentibus editi. Quomodo toties
 ab Euangeliftis memorantur fratres & fiores Iefu, frater au-
 tem, Moyfi, eo loco, intelligitur cognatione propinquisque
 admodum testatur fcriptura in Ruth hiftoria. Neque enim
 Booz, Germanus frater erat Chelionis, mariti Ruth, fed pro-
 pinquus Elimelech patris eius: nec illi fanguine proximus,
 fed alter eo prior. Qui quod iam vxorem haberet & liberos,
 celfit iuri propinquitatis Booz innupto, deinceps atque à fe,
 proximo. Neque enim, inquit ille, pofteritatem familie meae
 delere debeo. Tu verò, meo vtere priuilegio, quo me libe-
 ter carere profiteor. Et quanquam adhuc illo tempore rece-
 pta efferet polygamie licentia, monogamia tamen iam fere co-
 li coeperat ab omnibus, vt honeftior: nifi à regibus, qui fuccel-
 fioni & perpetuationi regni in familia fua fingulariter ftude-
 bant. Nam poft Helcana Samuelis patrem, nullum, quod me-
 mini, exemplum polygamie priuatorum in vniuerfa fcriptu-
 ra eft. Proinde, etiam vt honefta & licita, recepta fuit à iudi-
 cibus & feniorebus, proximi illius Chelionis recusantis eius
 relictam illiberem, excufatio. Alioqui conftituta erat à legi-
 bus aduerfus recusantem, poena perpetuae infamiae. Vtque in fa-
 ciem illi confpiceretur coram feniorebus & populo. Si, inquit,
 noluerit accipere vxorem fratris, quae ei lege debetur: per-
 get mulier ad portam ciuitatis, & interpellabit maiores ni-
 tu dicetque: Non vult frater viri mei fufcitare semen fra-
 tris fui in Ifrael, nec me in coniugem fumere: statimque ac-
 cerftri eum facient, & interrogabunt. Si refponderit. No-
 lo eam vxorem accipere, accedet mulier ad eum coram fe-
 niorebus,

Quod in le-
 ge Moſai-
 ca nō tene-
 batur fra-
 ter nuptus
 accipere
 relictā fra-
 tris illeberem

tionibus, & c. spuēt que in faciem eius, & dicet. Sic fiet homi-
ni qui non ædificat domum fratris sui. Quem locum Iose-
phus Iudæus, antiquitatum libro quarto hoc pacto, non pau-
lo clarius explicat.

Quæ fuerit sine filijs à marito derelicta, frater illius eam
accipiat: & natum filium mortui nomine vocans, hæreditatis
succesorem nutriat. Hoc enim & publicis vtilitatibus prode-
re, domibus minimè destitutis: & cognatis possunt substantiæ
conseruari: & mulieribus releuatio calamitatis afferri, quan-
do priorum maritorum proximis coniungentur. Si verò no-
uerit eam ducere frater, veniens mulier apud seniores, testi-
monium huius rei perhibeat: quia volentem eam domi ma-
nere, & filium ex eo habere, non suscipit: iniuriam faciens de-
functi fratris memoriæ. Requentibus verò senioribus, pro
qua causa nuptijs eius abstineat, siue maximam causam, siue
paruam dixerit, ad hoc veniendum est, vt soluens vxor fia-
tis caligulas illius viri, & expuens in faciem eius, dicat. Hoc
dignum esse pati ab ea, iniuriam defuncti memoriæ facien-
tem. Et ille quidem à senioribus abscedat, hoc opprobrium
habens omni tempore vitæ suæ. Vides qua pœna ex lege &
gens more afficiebatur, qui recusabat accipere relictā fratris
liberem, vtq; illum perpetua consequeretur infamia. At pœ-
na huic, aduersus proximum Chelionis, recusantem relictam
eius liberem Ruth iure propinquitatis accipere, eò, quod
iamdudum haberet vxorem & liberos, nullus locus fuit: quā-
tus etiam tunc apud nonnullos vñtaretur polygamia: imò re-
cepta est à senioribus & iudicib⁹ excusatio velut legitima: &
admissa iuris, propinquitatis eiusmodi in Booz cessio, quæ per
calciamenti traditionem confirmata est. Hic enim mos anti-
quitus erat in Israel inter propinquos, vt eadem subiūgit hi-
storia: vt si quando alter alteri suo iuri cedebat, vt esset firma
concessio: soluebat homo calciamentum suum, & dabat pro-
pinquo suo. Hoc erat testimonium cessionis in Israel. Dixit
ergo, inquit, propinquo suo Booz. Tolle calciamentum, quod
statim soluit de pede suo. Hactenus ibi. At pœnæ cōtumeliæ
& infamiæ irrogatæ eidem, ob reculationem & cessionē hu-
iusmodi, nulla prorsus fit mentio. Nec vllum in scripturis ex-
emplum extat, quod iam coniugatus, relictam fratris illi-
berem acceperit, aut priori superduxerit. Vtcunque verò *Paulo digamum fuisse, qui duas vxores*
hæc habebant, certe *Paulo, digamum fuisse, qui duas vxores*

E ij res,

duas vxores, non simul, sed successiue habuisset aut haberet, vniuersa res successiue ab initio intellexerit ecclesia, & orthodoxi tractatores omnes ue habuit in vniuersum. Quem repellit a sacerdotio in Christiana ecclesia, quis miretur quando & Ethnici, eiusmodi bis nuptos, a sacerdotio repellerent. Author est Seruius tractans illud Didonis Virgilianæ, quæ etiam crimini & culpæ sibi deputat, quod secundo Aenæ nupfisset. Huic vni forsan potius succedere culpæ. Vbi & bis nuptum fuisse quenuis successiue, ad Didonis exemplum, bigamiam intelligit. Idem ferè habet Hieronymus, in Epist. ad Gerontiam & Ezichiam. Quod si etiam gentes, inhonestum iudicabant, bis maritos, sacerdotes esse: apud Christianos merito hoc erit multo inhonestius cum secunda matrimonia parum synceræ & constantis fidei & amoris erga priorem coniugem testes habeantur: & præterea, incontinētis animi speciem præ se ferat. Imò & coram deo, in lege veteri, quiddam inhonesti habebat, etiam istiusmodi successiua, quanuis concessa digamia: adeo, vt Ezechielis. xl. ii. cum sacerdoti permiserit deus ad parētes & fratres ac sorores mortuos ingredi, excepit sororem secundo nupti, aut quæ alterum virum habuisset: pollutioni & contaminationi illi ducens si ingrederetur ad eandem. Et in Neocæsariensi concilio constitutum extitit, ne presbyteri digamorum nuptiis interessent.

Vt etiam coram deo nonnihil inhonesti habeat, quanuis concessa digamia.

Quod si vnus vxoris viri, sunt Paulo, quando de sacerdotibus & altaris ministris diaconibus loquitur, qui simul, non nisi vnam vxorem habet aut habuerūt, eadem ratione, vnus viri vxores erunt eidem, quando de viduis loquitur, quales velit eligi ac suscipi ad hospitalitatis publicum ministerium. quæ simul non nisi vnum virum habuerunt, etiam si decem habuissent successiue. At cum nunquam fando auditum sit, vt quæ mulier simul duorum virorum vxor esset: frustra & ridicule cauisset Apostolus ne eligeretur eiusmodi, qualis ab initio non fuit, nec vnquam futura est. Quare, vt hic, vnus viri vxor Apostolo est, quæ bis nupta non est: ita illic, vnus vxoris vir, qui semel tantum nuptus est. Stat igitur certissima Apostolica sententia, nec presbyteros, nec diaconos, etiam successiue, posse plures nubere, & non solum plures simul vxores prohiberi habere. Cui cum subscribat communis & consona in vniuersam ab initio ecclesiam recepta observatio: nulli dubiam esse finit eandem Apostolicam sententiam & falsam

& falsitatem impudentis, quam aduersarij inferre illi conantur, calumnia. Hoc enim vniuersali consensu, & consensu obseruatione ab vniuersa Christi ecclesia ab initio receptum videmus, ne sacerdotibus & altaris ministris liceret nubere tamen ante contracto vti sinerentur matrimonio. Neque vlla natio fuit, neque adhuc est omnium, quæcunque possent nomen Christianum, seu Indos, seu Armenos, seu Græcos, seu Moscouitas spectes, & percuncteris, vt Latine ecclesiam taceam, vbi fiat, aut vnquam factum sit aliter. Cuius tam consona ab initio toto orbe obseruationis, nec imaginari est aliud fuisse initium, quàm, vt dixi, consonam traditionem Apostolicam. Quæ quod Christum & spiritum sanctum, autorem doctoremque habuerit æquè dubie nemo poterit.

Et quanuis in plerisque concilijs, non solum in Occidentibus, & Africana, sed etiam Orientali ecclesia celebratis, id est decreta, seu etiam sub graui censura & poena constitutum legatur, per subscriptionem Episcopis, Presbyteris, & altaris ministris Diaconibus, aut pssisse decreta Diaconibus, liceret nubere: Vt in illo Neocæsariensi, cuius apostolice illa Orientis lumina & ecclesie columina Magnus basiliensis, & Gregorius Nazianzenus interfuerunt. In Elibertino quo dictis nuptiis sacerdotibus & diaconibus.

Magis tamen exactum in illis, quàm constitutum decreta, & hoc fuisse intelligendum est. Quandoquidè ex apostolica, vt ostendimus, traditione in vniuersam hoc ecclesiam ab initio receptum extitit.

In qua, tamen si quieuerit Græcica & Orientalis ecclesia. Romanam tamè & Occidentis ecclesia, in qua purior ab initio Occidentis vigeat Christi religio, hoc sane animaduertens, prædictæ Africane ordinationem Apostolicam plus in recessu quàm in sua canonice ecclesie puritate habere, & illo decreto, quanuis in illo principio, & si, nec manea fidelium raritate, satis innuisse sacrum spiritum, quid ex ritos ab initio pereret in ministris sacri altaris, & sacerdotibus, nempe contentio admissa in omnibus perpetuam, data electionis copia: velut se ad sacerdotem etiam puritatem à suis sacerdotibus & altaris ministris, sub voce exegit, atque edixit, vt nec mariti eligerentur ad prædictam continetiam, nisi sub obligatione continentie.

*Vrbani de
cretum.*

Quod ipsum, mox factum fuisse ab initio, testatur beati Vrbani decretum, quod citatur. xxxij. distinct. in hæc verba, Eos qui post diaconatum vxoribus vacare voluerint, ab omni sacro ordine remouemus, & ad Dominicum Gangren. Episcopum. Erubescant impij, & aperte intelligant, iudicio sancti spiritus eos qui in tribus sacris gradibus, scilicet, presbyteratu, diaconatu, & subdiaconatu positi, si mulierculas non abiecerint & caste vixerint, ab eorundem graduum dignitate excludendos. Quorum decretorum verba si perpendas hoc clarè intelligis, nec Vrbani quidem ipsum, eorundem auctorem, sed exactorem fuisse. Non sunt enim hæc verba, primo interdicentis presbyteris & altaris ministris coniungi vxoribus, quas ante susceptum ministerium habuerunt: sed antiquum & omnibus illis iamdudum notorium decretum, sub pœna dispositionis ab ordine & officio, cuncti esse exigentis.

Lucii.

Idem est videre & facile obseruare in decreto B. Lucij qui beato Cornelio successit, & sub Gallo & Volusiano, glorioso martyrio consummatus est, quod citatur. xxxij. distinct. hæc verba, Ministri altaris, presbyteri, seu diaconi, ad dominica tales eligantur officia, qui continentiam seruent. Si vero post ordinationem suam ministros contigerit proprie vxoris inuadere cubile, sacrarij non intrent limina: neque sacrificij portitores fiant: neque altare contingant neque ab offerentibus holocausti oblationem & hostiam suscipiant: neque ad dominici corporis portionem accedat. Idem decretum est

Arelaten.

cōcilium.

Concilium

Romanum

Iouinianus

hostis cōti-

nentie vt

multos tra-

xerit à san-

cto vite

instituto.

in Arelaten. concilio, & addita est excommunicationis pœna in eos, qui post ordinationem, etiam à propriis coniugibus non abstinerent. Idem quoque decretum est in cōcilio Romano, quod sub tempus Nicæni concilij celebratum est, & iam distincte hoc obseruabatur ab omnibus per vniuersam Latini- nam & Occidentalem ecclesiam: vsque dū Iouinianus ex professo hostis continentia, pestilentissima, quam nouum hoc Euāgelij reducere conatur, doctrina sua infecisset plurimos, docens inter vitam cœlibem & coniugalem, saturitatē & in- inuium, carnis afflictiones, vitæque asperitatem, & cōcessit delitias, apud deum nullam esse differentiam. Qua sua doctrina, plurimos sacerdotum & altaris ministrorum ex vita cœlibi pellexit, & exemplo sacerdotum legis veteris persuasit vxores ducere: & qui vxores suas emissio continentie vo-

to dimississent, ad easdem reuerti. Aduersus quem insurgens beatus Siricius, Apostolicæ cathedræ, & Ecclesiasticæ hierar Siricius ad
cipæ præses, eundem, cum complicibus suis, anathemate no- uersus 10-
truit: & doctrinam eius examinatam & discussam in sacerdo uinatum
tali, quod ad hoc ipsum indixit, concilio, damnavit ut hære insurgit.
tiam, & doctrinæ Christianæ contrariam. Quemadmodum
nitatur eius ad Mediolanen. ecclesiam (cui tunc beatus Am
brosius præsidebat Episcopus) epistola, damnationis illius
sententiam continens: ut autem seductos ab illo sacerdotum
& altaris ministrorum plurimos, Iovinianicæ illius licentiæ
sectatores, qui velut canes ad vomitum, ad carnis commer-
ciis, quibus continentiae voto sibiipsis interdixerant, ad anti-
quam ab Apostolica traditione descendente cōtinentiæ re-
gelam obseruationemque reuocarer, non paruum illi fuit ne-
gocium. Cuius, ut multa extant documēta & testimonia, ita,
Ecclesiasticū decretū quod aduersus eosdem edixit & pro-
posuit clarissime loquitur. Quod est in hæc verba.

Plurimos, inquit, sacerdotes Christi, post longa consecra-
tionis suæ tempora, tam de coniugibus propriis, quàm etiam Siricii de-
de turpi coitu, sobolem procreasse didicimus: & crimen suū cretū ad-
hac excusatione defendere, quia in veteri testamento, sacer- uersus la-
dosibus generandi facultas attributa legitur. Dicat igitur, pos.
quisquis ille est assertor libidinum Iovinianus, præceptorq;
riorum, si existimat quod in lege Moyfi passim sacris ordi-
nibus laxata fuerint à deo frena libidinis: cur eos quibus cō-
mittentur sancta, præmoneat dicens: Sancti estote, quoniā
ego sanctus sum? Cur isti procul à domibus & vxoribus suis
tempora vicis suæ in tēplo habitare iussi sunt? Quibus tamē,
expleto de seruitutionis suæ tempore, vxorum usus, successiōis
causa relaxatus fuerat, quia nō ex alia, nisi ex tribu Leui quis
quam ad dei ministerium fuerat permittus accedere. Quare
& dñs, ecclesiæ suæ sponsus, eam castitatis splendore voluit
præluere. Quarum sanctionum sacerdotes omnes insolubili
lege constringimur, ut à die ordinatiōis nostræ, sobrietati &
pudicitiae corda nostra mācipemus & corpora: ut per omnia
in sacrificiis quæ quotidie offerimus, deo nostro placeamus.
Sed quia quidam ignoranter lapsos se desunt, his hac condi-
tione misericordiam dicimus non negandam: ut sine yll'o ho-
noris augmento, in hoc in quo deprehēsi sunt, quandiu vixe-
runt, officio perseverent: si tamen continētes post hac se exhi-
bere

E iiii bere

DE COELIBATV AVT CONIV. SAC.

bere studuerint. Hi verò qui illiciti privilegij excusatione nituntur, sibi que hoc aiunt veteri lege concessum, nouerint se ab omni Ecclesiastico honore, quo indigne vsi sunt, Apostolicę sedis autoritate deiectos, nec vnquā posse veneranda intrare mysteria, quibus se ipsi, dū obscenis cupiditatibus inhiant, priuauerunt. Et quia exempla presentia nos premonent cauere in futurum. Si quisquam Episcopus, presbyter aut diaconus (quod non optamus) deinceps talis fuerit inuentus, nunc sibi omnē indulgentiæ aditū intelligat obseratum. Nā ferro necesse vt abscindantur vulnera, quę fomentorum nō sentiant medicinam. Hactenus ille.

Agaten. Huius autoritatem secutum est Agaten. concilium. in quo cap. 9. in hæc verba decretum legitur.

Sirici auctoritatē sequuntur Placuit, vt si presbyteri, vel diaconi coniugati, ad thorum vxorum suarum redire, voluerint. Siricij Episcopi seruetur autoritas. Quæ si ad aliquos probabitur nō venisse, eis igitur rationis venia remittitur: ita vt de cetero penitus incipiant abstinere, atq; ita gradus suos in quibus inuenti sunt sic retineant, vt ad potiora eis non liceat ascendere, quibus in beneficio esse debet, quod locum ipsum quem habent, nō amittant. Si qui autem sciuisse formā viuendi à sancto Siricio missam deteguntur, neque statim cupiditates libidinis abiecerint, illi omnibus modis sunt submouendi, eò quod post agnitionem cognitam, præponendam arbitrati sunt voluptatem.

Innocenti⁹, reliquis morbi Iouinianici expugnat. Eiusdem huius morbi Iouinianici reliquę, etiam beatum Innocentium illius Siricij successorem exercuerant, quęadmodum testantur scriptorū eius plurima. Qui & in epistola ad Exuperium Toletanum episcopum, exemplo veteris legis sacerdotum, quo continentię hostes pro se maxime vtebatur, continentię necessitatem maxima ratione impositam nostris sacerdotibus demonstrat.

Nam cum & veteribus illis, durate ministerij sui tempore, necesse fuerit se continere etiam ab vxoribus propriis, tamen ad sacerdotij successionem necessario vteretur coniugio: nec satis mūdos dignosq; habuit etiam illa lex carnalior, ad obsequia diuini cultus & sacri altaris quauis umbratica ministeria, qui non abstinuissent etiam vxoribus propriis: quanto magis decet nostros sacerdotes & leuitas pudicitia ex ordinationis suę die seruare, quibus, & sacerdotium, & ministerium, sine successione est: nec præterit dies, qua vel à sacrificiis

cuius diuinis, non illis vmbaticis taurorum, hircorum, aut virorum, sed his sacrosanctis tremendisque corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi transcendendis mysteriis, vel baptismatis conferendi vacent officio. Nā si Paulus matrimonio deuinctis suadet, vt communi cōsensu ad tempus ab officiis se coniugalibus contineant, quo oratiōi sint magis idonei, quid sacerdotes facient, quibus & sacrificandi, & orandi iam pro se, quā pro populo incumbit iuge officiū? Hæc atque eiusmodi ille ad Exuperium.

Tempore beatiss. illius Leonis, prædictorum vigilātia ac diligentia iam fere extirpatæ erant huius mali reliquie, quod Iouinianus pestilentissima sua doctrina in ecclesiam inue-
Leo veterē tuetur re-
gulam.
nerat, & suo vigori restituta lex continentie in ministris ecclesie. Cuius tamen ille, ecclesiarum præfules, ne quid rursus aduersus eandem vsquam nouari aut committi sinerent, diligenter admonet. Qua de re ad Rusticum Narbon. Episcopū rescripsit in hæc verba.

Lex continentie, eadem est altaris ministris, quæ episcopis & presbyteris. Qui, cum essent laici, siue etiam lectores, licite & vxores ducere, & filios procreare potuerunt: sed cum ad prædictos gradus peruenerunt, cœpit eis nō licere quod liceat. Et ad Anastasium Thessalonicen. Episcopum, suū per Orientem legatum ac Vicarium. Sacerdotum, inquit, est tam excellens electio, vt hæc quæ in aliis ecclesie membris non vocantur in culpam, in illis tamen habeantur illicita. Nam cum extra clericorum ordinem cōstitutis, nuptiarum societati, & procreationi liberorum studere sit liberū, ad exhibendam tamen perfectæ continentie puritatem, nec subdiaconibus carnale cōnubium conceditur, vt qui habet, sint tanquā non habentes: & qui nō habent, singulares permaneāt. Quod si in hoc ordine, qui est quartus à capite, dignū est custodiri: quanto magis in primò, aut secundo, aut tertio seruandum est, ne aut Leuitico ministerio, aut presbyterali honore: aut Episcopali excellentia quisquam idoneus æstimetur, qui se à voluptate vxoria necdum refrenasse deregatur? Hæc ille sanctus & doctissimus Leo.

Pro restituenda etiam illa quæ per Iouinianum labefacta fuerat continentie antiqua regula in multis quoque prouincialibus conciliis diligenter laboratum inuenitur. Quod eodem, quæ adhuc leguntur, decreta attestantur. Vt in Mel-
Concilia Melden.
densi,

Mediolan. densi, Mediolanēsi, Toletano primo, & quinto cōcilio. Quorum decreta leguntur. xxxi i. & lxxx i. dist.

Toletanū. Quod autem, nō solum in Romana & Occidentali, sed etiam vniuersā Africana ecclesia, eadem continentie lex in ecclesiā ministris ab ipso pene initio obseruata fuerit: vt non solum, nubere illis non liceret, sed nec vti matrimonio cōtra etiam in cōto ante assumptum ministeriū: primum, secundum, & sextū

Africana Carthaginen. concilia euidenter demonstrant.

ecclesia ob Concilij Carthaginen. primū hoc inter cetera decretum seruata ab legitur.

mito. con. Placuit Episcopos, presbyteros, diaconos & subdiaconos, secundum priora instituta, etiam abstinere ab vxoribus propriis: quod nisi fecerint ab Ecclesiastico remoueātur officio.

Carthag. 2. Citatur à Gratiano xxxi i. dist.

In secundo Carthaginen. concilio in hæc verba decretum legitur.

Cū in præterito concilio de continentie & castitatis moderamine tractaretur, isti tres gradus, cōscriptiōs quadā castitati per cōsecrationē annexi sunt. Episcopi inquit, presbyteri, & diaconi. Itaq; placuit, vt cōdecet sacrosanctos Antistes, ac dei sacerdotes, & Leuitas, vel q̄ sacramētis diuinis inserviunt, continētes esse in omnibus: quo possint simpliciter quod à domino postulāt impetrare, vt quod Apostoli docuerunt, & ipsa seruauit antiquitas, nos quoq; custodiamus. Ab

Nota huius legis antiquitatē, vtq; descripta ex doctrina apostolica. vniuersis episcopis dictum est sēpius. Placet, vt episcopi, presbyteri, & diaconi, & qui sacramenta cōtractant, pudiciūq; custodes, etiam ab vxoribus abstineāt. Hactenus verba decreti. Et citatur à Gratiano, partim xxxi i. dist. ca. Episcopos, partim lxxx i. i. ca. Cū in præterito. Notabis autē in vtroque horum decretorū. In primo, quod dicitur (secundū priora statuta.) In secundo verò, (vt quod Apostoli docuerūt, & ipsa seruauit antiquitas, nos quoq; custodiamus.) Ex quibus intelligis, nihil tunc ea in re decretum fuisse noui, sed tantū exacta antiqua traditio atque obseruantia: quam, ab Apostolorum doctrina affirmant traxisse originem.

Conc. Carthaginē. 6. In sexto Carthaginen. concilio, ita decretum legitur: Cū de quorūdam clericorum, quamuis erga vxores proprias incontinentia referatur, placuit, episcopos, presbyteros, & diaconos, secundum priora statuta, etiā ab vxoribus continere, quod nisi fecerint, ab ecclesiastico remoueātur officio. Certe

ros autem clericos ad hoc nō cogi, sed vniuscuiusq; ecclesie consuetudinem obseruari debere. Haec tenus decreti verba. Eadem haec continentiae lex, à sanctis, doctissimisq; patribus nostris semper probata est, velut ex institutione diuina & Apostolica.

Origenes dictum Pauli locum tractans, quo docet cōiuges abstinere subinde à carnis cōmercio, vt vacet oratiōi. Certū est, inquit, impediri sacrificium iuge aut indefinē, iis, qui necessitatibus coniugalibus inferuiūt, vnde mihi videtur, quod diuis solius est offerre sacrificium indefinens, qui indefinēti & perpetuē se castitati deuouerit. Ita quoq; diuus Ambrosius. Si plebeis, inquit, hominibus, oratiōibus causa ad tēpus abstinere praecepit Apostolus, vt vacent oratiōi, quāto magis Levitis & sacerdotibus, quos diu noctuq; p. plebe sibi cōmissa orare oportet? Ita & orthodoxus ille Hieronymus aduersus Iovinianū in hoc totus est; aduersus quē lib. 1. ex dictis verbis Apostoli ratiocinatur in hunc modum. Sed & hoc, inquit, inferendū est, si laicus & quicumq; fidelis digne orare nō potest, nisi abstineat officio cōiugali: sacerdoti, cui semper p. officio offerenda sunt sacrificia, semper orandū est: ergo semper carēdum matrimonio. Nam & in veteri lege, qui pro populo hostias offerebant, non solum in domibus suis nō erāt: sed purificabantur ad tempus ab vxoribus: & vinum & sicerā nō bibebant quā libidinem solent prouocare. Obiicienti autē de Petro & aliis plerisq; Apostolorū, qui vxores, habuisse leguntur: respondet eosdē habuisse quidē vxores, sed quas acceperāt eo tēpore, quo euāgelium nesciebāt: qui assumpti postea in Apostolatū, reliquerūt cōiugale officium. Hāc ille. Breuiter vniuersa his antiquitas cōsonat, & testimoniū perhibet nunquam licuisse, episcopis, presbyteris, & altaris ministris diaconibus nubere: idq; vt demonstrauius, ex institutione Apostolica, & quod in Latina, Occidentali, & Africana ecclesia, nec mariti quidem vnquam assumpti fuerint ad praefatos gradus sacri ordinis, nisi sub sponsione perpetuē continētia, etiam ab vxoribus propriis. Quā ideo retulimus aliquantū prolixius, quo quisque clare intelligeret ortum, progressum, confirmationemque legis de cōlibatu sacerdotum & altaris ministrorum: confundereturq; aduersariorum, praesertim autem Philippi, nimis impudens & prorsus intoleranda arrogantia, & prodigiosa caecaque impudentia. Quem, libel

*Eadem cō
tinētia lex
vt ortho
dori patrū
semper tu
lerit calcu
lum.
origenes.
ambrosius
Hierony.*

*Philippi
& aduer
lo*

fariorum, lo nuperrime, sub tempus Vuormation. conuentus edito (in
quàm sit quo inter cætera, sacerdotum cōiugium asserit) nihil pudet
impudens his quos audisti sanctissimis doctissimisque patribus, Pon-
de dicta le ficibus, & qui sanguine suo nobis contestatum reliquerūt ni-
ge calūnia. hil se quàm vnam Christi gloriam, religionis nostræ dignita-
tem, & vtilitatem quæsisse aut quærere, & tantæ, tamque cō-
sentienti antiquitati, contumeliosissime obfistere; non pudet
dicere execrandos hypocritas, Pontifices Romanos, Cardi-
nales, Episcopos, Monachos, ob suam stabiliendam tyranni-
dem introduxisse has leges tyrannicas, impias, Christi euan-
gelio, Apostolicis literis, & synodalibus decretis contrarias.
Qua sua execranda blasphemia, ipsos recta percellit Aposto-
los, & diuinum spiritum, quem doctrinæ suæ, qua imbuerunt
& instituerunt Christi ecclesiam, doctorem habuisse, certum
prorsus atque indubitatum est. Nam Apostolos fuisse illius
legis cœlibatus authores, maxime, qua interdictum est sacer-
dotibus & altaris ministris nubere, suprâ clarissime demon-
strauimus. Non pudet arrogantissimum homuncionem, Siri-
cium, sanctum Pontificem, & qui ante annos mille ducentos
no. lector magna cum laude præfedit Christi ouili, impium dicere, ar-
Philippi rogantem, stolidum, & digniorem qui remos in naui agita-
modestia ret, quàm ad gubernaculum in ecclesia Christi sederet. Do-
et cæsuræ quod, in suo illo iuuenturis flore, seruens adhuc à recenter su-
de viris do so Christi & eius martyri sanguine, doctissimo illo seculo,
etiss. et sã quod Hilarios, Ambrosios, Hieronymos, Augustinos nobis
etiss. protulit, illa Christi ecclesia, aliud, & à Philippo diuersissi-
mum habuit iudicium. Quod intelligere licet, ex beatissimi
Ambrosij, Basiani, & cæterorum episcoporum epistola, qua
respondent, eius ad Mediolanen. ecclesiam, ex damnato à se
Iouiniano & cōplicibus, epistolæ. Recognouimus, inquit,
ex literis sanctitatis tuæ, boni pastoris excubias: qui fideliter
commissam tibi ianuam serues, & pia sollicitudine Christi o-
uile custodias: dignum quæ, quem oues Christi audiant & se-
quantur, & ideo, quia nostis ouiculas Christi, lupos facile de-
prehedis: & occurras quasi prouidus pastor, ne isti, morsibus
perfidie suæ, feralisque vlulatu, dominicum ouile dispergant.
Deinde multa diuinarum scripturarum testimonia inducen-
tes, aduersus Iouiniani recte damnatam ab eodem beato Si-
ricio impietatem, qua coniugio apud Deum nō præferretur
virginitatis meritum, sed prouiscue confundens omni di-

uentorum gradus meritorum abrogare, & paupertatem quā
dam (vt illorum verbis vtat) celestium remunerationū in-
ducere conatus est. (Quam eandem, tot seculis damnatam,
ob inferis reuocare molitur hi discipuli illi⁹, aduersus quos
agimus. (Sed quid, inquiunt, plura apud magistrum atque do-
ctorem? cum iam dignum præmiū retulerint illi perfidiæ suę,
& cætera. Itaque Iouinianum, Auxentium, Germinatorem,
Felicem, Protinum, Genialem, Martianum, Ianuarium, & in-
geniosum, quos sanctitas tua damnauit, scias apud nos quoq;
secundum iudicium tuum esse damnatos. Hæc ille diuus Am-
brosius, & vnā cū illo decem episcopi, & omnes ordines ec-
clesiastici illius tractus, qui dictę epistolę subscripserūt. Quo-
rum audis, atque in illis, commune totius ecclesię catholicę,
de suo illo pastore iudicium: velut digno, quem audirent &
sequerentur oues Christi vniuersę: vt pia sollicitudine Chri-
sti ouile custodientem, ab hæreticorum pestiferis moribus.
Quem & magistrum & doctorem suum recognouerunt, cu-
ius & iudiciū sequuti sunt. Et hic, Philippo iudice, ipius pro-
nunciatur, arrogans & stolidus, digniorque qui remos in na-
ui ageretur, quam ad gubernaculum in ecclesia Christi sede-
re. Huius ne ergo homuncionis nugacissimi, planè excæcati
placuitia, & asseclarum suorum, stupidissimorum atque im-
pulsimorum hominum assentationibus mente alienati, quis-
quam ferat arrogantiam: immodestiam, petulantiam? Sed ze-
larum pro suo præceptore Iouiniano discipul⁹ & indigne fere
damnatum illum à sancto Siricio, cuius causa: nec diuo illi do-
cuisse quoque ecclesię doctori Hieronymo est multò æquior:
Cui & ipsi, petulantissimè insultare non erubescit: nec eum
pudet dicere, nequaquā digna Christiano doctore oratio-
ne egisse illum aduersus Iouinianum. Non denique pudet,
si Innocentium, etiam horrendi criminis, falsatarum nempe
diuinarum scripturarum, reum peragere. Quid sibi non arro-
gat morticinę carnis pellicula?
Sed manet, inquit, adhuc hodie mos ille in Græcanica ec-
clesia, vt sacerdotes nubant: & non solū mariti elegantur ad
sacerdotium, nec vt nubant semel tantum, sed quoties volue-
rint, etiā decies si ita tulerit res. Ad hæc Zozomeno auctore,
et Paphnutij consilio non recepisse Nicænum conciliū le-
gem cœlibatus in ministris ecclesię, quam quidam illis conā
inducere. Ita ne Philippe nullius te pudet impuden-
tia?

*Impudens
mendaciū,*

de nuptiis tunc? Itane adhuc hodie perdurat mos ille in Græca ecclesia, sacerdoti ut sacerdotes nubant quoties voluerint: etiā decies, si ita res Græca ecclesia.

quid huic homini in mentem venerit, quod in hoc tanto doctorum hominum conuentu, ausus sit proferre istiusmodi & principibus, regibus, Imperatori, atque ipsi adeo orbi obtrudere. Puto quod sibi persuaferit nos omnes esse stultos: sibi verò vni licere, quidlibet dicere & edicere. Nisi enim hoc sibi persuaferit, non intelligo quid de hac eius audacia sentire aut cogitare debeam cū ipsa rei euidētia impudentissimi illi

mos Græcæ ecclesiæ bus mos Græcæ, quem adhuc hodie obseruat, ecclesiæ, notus circa sacerdotum semel tantum, eique virginis nupserūt: at sacerdotes iam, & Græcæ coniuugia.

altaris ministros diacones, non nubere. Quod si cuius, quam ante accepit, vxor, obierit, illum, reliquum vitæ tempus in sacerdotio cœlibem viuere oportere: Aequè & relictam sacerdotis, post mortem viri non posse alteri nubere: sed cogi cū Deo dicatis & religiosis mulieribus in monasterio viuere. Episcopos apud eos nullos eligi, nisi ex monasteriis religiosos castitatem professos. Quod si qui inueniantur apud illos mariti fuisse Episcopi, iis aut vxorem iamdudum obisse, vel cōmuni voto cœlibatum eos coluisse, nihil dubitandū est. Certe quem diximus morem, in hodiernum vsque diem perdurare apud Græcos, Moscouitas, cæterosque vniuersos qui à Græca adhuc pendent ecclesia, atque eius ritum insinuatque, obseruant, sciunt & testabūtur, quibus curæ fuit, mores quibus adhuc hodie illi viuunt, cognoscere: & Philippum con-

Ex decreto Ancyranæ synodi. demnabunt impudentissimi mendacij. Quod tamen, ut quo colore altrueret, affert decretum Ancyranæ synodi: imò ut ranae synodi medacio suo quoquo pacto videretur patrocinari & cōgruere, illud ipsum corripit & falsificat: dicēs in eo cōstitutū, diacones cœlibes, si postea euecti ad gradum superiorē, ducant vxores, concedendū eis hoc esse, nisi votum fecerint se non ducturos vxores. His addit, quod tunc liberum eis fuerit vouere, aut non vouere. Ex quo constare vult secundum huius concilij decretum, licere sacerdotibus nubere. Vult etiam satis se demonstratum, legem de cœlibatu sacerdotum & ministrorum altaris aduersari decretis synodalibus.

Sed hoc vellem mihi responderet Philippus, etiam si non corruptus

corrupisset & falsificasset decretum dictæ synodi, sed re-
 uocata decreuisset, quemadmodum illi falso imponit, qua ratio-
 ne vnus illius auctoritatem, tot synodorum, quot supra cita-
 uimus, auctoritati certissimæ auctoritatis, præferendam du-
 ceret: & ex vnus istius sententia, *illarum omnium consonam*
dicere sententiã? Sed bene habet, vt etiam suo ipsius testi-
 monio deprehensa conuictaque palam teneatur impietas.
 Nô hoc decreuit, quod is illi impudētissimè & mēdaciissime *plagū eni*
astigit, Ancyrana synodus: sed de altaris ministris sub sacer *denter con-*
donibus ita decreuit, vt si qui eorū adhuc cœlibes & nuptia *inuitur.*
rim expertes, ab Episcopis ad eū gradum vocati & ordinati,
 de hoc expresse protestati fuerunt suæ ordinationis tēpore,
 quod cōtinere nō possent, sed vellent nubere, nec vlla ratio-
 ne eā à se libertatē abdicare intēderent: si iisdem postea veni-
 rit ad nuptias, quod id, sine sui gradus & ministerij periculo
 aut iactura facerēt, eò, quod sub ea velut licētia, ab Episcopo
 ordinati fuerant. id quod aliis, sine gradus sui periculo nō li-
 cebat. Citatur hoc decretum xxvij. di. ca. Diaconi. Cui, duo il-
 le intrusit mendacia. Primū, quod loqueretur de diaconib⁹,
 qui cœlibes, sed sine expresso voto continentiæ, ad eū gradū
 crecti fuerant: Cū de illis nō loquatur, sed de his qui expref-
 se protestati sunt suæ ordinationis tempore, quod cōtinētiæ
 obligari noluerunt, nec abdicare libertatem contrahēdi ma-
 trimoniij, velut intelligentes quidem tacite includi in susce-
 ptione gradus istiusmodi, professionem continentiæ: tamen
 expresse protestantes, nolle se ad eādem astringi: nec eiusmo-
 di ministerium sub ea obligatione suscipere, sed si ecclesia o-
 pus haberet atque vti vellent eorum ministerio, id permissa si-
 bi pristina illa nubendi licentia faceret. Nam sine expressa i. *Susceptio*
huiusmodi protestatione contraria, quisquis cœlebs suscepit- *nē sacerdo-*
te diaconatus ministeriū, eo ipso tacite intelligebatur, etiā *tū aut dia-*
secundum verba eiusdem Ancyranæ canonis, professus cōti- *conatus, ta-*
mentiam. Ita enim habent eius verba. Quicumque sane tacite *citē inclu-*
unt, & susceperint manus impositionem, continentiam pro- *dere pro-*
fessi, si postea ad nuptias cōuenerint, à ministerio cessare de- *fessionem*
beant. Notabis autem, & diligenter conferes quod dicitur: *continen-*
stauerint, & susceperint manus impositionem, cōtinētiā *tia.*
professi. Quæ verba, susceptionem gradus diaconij, cum ta-
 citurnitate, aut sine expressa protestatiōe quod obligari nol-
 lere ad continentiam, tacitam habere professionem cōtinen-
 tiæ

DE COELIBATV AVT CONIVG. SAC.

tia clarissime significant. Nam si, vt obligarentur velut professi, continentia, eam ipsam illis expresse vouendum fuisset & esset, non dixisset: Si tacuerint, & sic susceperint. Quomodo enim qui tacet, expresse vouet? Alterum mendaciū, quod eidem Ancyranō decreto Philippus intrusit, imō, quo ipsum impudenter falsificauit, est, quod dicit ipsum loqui de diaconibus, in coelibatu, sed sine expresso ei⁹ voto promotis, quod si iidem postea ad superiorem gradum euecti vxores ducant, ipsis concedendum hoc esse, sine gradus aut officij sui iactura aut periculo. Nā Ancyranum illud decretum, nihil loquitur de diaconibus, quomodo dictum est, promotis, & postea euectis ad gradum superiorem, nempe, sacerdotium: nec dicit, quod ad illum iam euectis, in eo licuerit nubere: imō, Philippi sunt hæc additamenta & mendacia, sed solum de his qui ad diaconatus gradum cum ea qua dictum est protestatione promoti sunt, dicit, quod si in eo ipso, non verò in sacerdotio, de quo non loquitur, postea contraherent nuptias, nō propterea priuandi essent suo officio ac ministerio, quum illud quod tacite inerat susceptioni gradus, contraria protestatio excluderet. Et istiusmodi argumētis, audet ille reclamare vniuersæ retro ecclesiæ ab initio: audet blasphemare doctrinā spiritus sancti & apostolicam: audet tot apostolorum suscessoribus, viris sanctissimis & doctissimis, malediceret cōciliorū autoritatē nihili facere: imō, nō pudet illū decreta cōciliorum corrumpere, & proferre mendacia aperta notoria atque impudentia, velut certam veritatem: & petulantissime insultare his quos deprehendit affirmare cōtrarium: velut non ita super introductū à Romanis Pontificibus, Cardinalibus, Episcopis, Monachis, ad suam stabiliendam tyrannidem, id quod ex apostolica traditione ab initio recepit vniuersa Christi ecclesiā, & vsque ad nos conseruatum est.

Penē præterieram argumentum eius alterum, quo mire sibi placet, & decretorum glossatorem, & iuris pontificij professores, odiosissimè flagellat, & penē stipites facit. Siquidē, vt tractet in rescripto b. Stephani papa (quod citatur. xxxi. dist. c. Ali-
decreta, ter) verbulū captat, vnde astruere sibi pulchrè videtur impu-
Glossatorē dētissimū suum & notoriū mendacium, quod in ecclesiā O-
eg⁹ iuris rientali & Græcanica semper licuerit & vsitatū fuerit nube-
pontificiū re, etiam quotiescunque voluerint: modo simul non nisi vniū
professores vxorem haberent. Verba rescripti sic habent. Aliter se habet
Orientā.

Orientalium traditio ecclesiarum, aliter huius sanctæ Romæ ecclesiæ. Nam eorum sacerdotes, diaconi, & subdiaconi, matrimonio copulantur. Vbi, ex hoc verbo, copulantur, ille argumentum facit, & fortiter concludit, quod eorū sacerdotes nubāt, & matrimonia cōtrahant. & hic crassissime ille errat glossator, quod ex verbo illo non intellexerit hanc ipsam eius sententiam. Quasi verò, matrimonij vinculo nō copulatur vir & vxor, quandiu viuūt vterque & cōstat inter ipsos matrimonium? Hic prodigiosi & intolerabilis erroris accusat Iuris pontificij professores, magno consensu affirmantes, posse eligi maritos sacerdotes: sed vt ordinati cœlibes, iā sacerdotes nubant, concedi nō posse. Cuius erroris causam, ipis vult esse historiārū ignorantia. Sed quas tu Philippe hic nobis profers historias? Affirmo ego nec verbū quidem vllum inueniri vllius scriptorum ecclesiasticorū omniū, quod contradicat explicatæ iam à nobis sententiæ. Quod, si proferre potueris, à te patiar conuitium, sub quo te ipsum tradis orbi, impudentissimi hominis.

Hoc quidem inuenies, vt sancta ac salutaria omnia, ita & hanc continentia legem, illius omnis puritatis, omnis boni, hostis studio, per eius satellites arietatā subinde, nonnūquam & inclinatam, ac labefactatam fuisse: primum, penē vniuersā iter per pestilentissimum illum Iouinianum, sub b. Siricio & Innocentio deinde: particulariter, per luxum & petulantiam Cleri germanici, sub Gregorio v II. & nōnullis eius prædecessoribus: attamen aduersus illos omnes semper viguisse atque obtinuisse authoritatem sedis apostolicæ, & suum vigorem vindicasse, asseruisse, & conseruasse regulæ & legi veteri, etiam quicquid cōtra illi insanierint. In quam, quod nouissimis his annis aliquot licenter nimis commiserunt sacerdotes & altaris ministri plerique, præcipuè autem per Germaniā, & nunc vniuersā, aduersarij nostri impudētē reiciūt, est quod doleamus: quodque dolent boni nobiscū omnes, adeo nunc iacere publicam disciplinam ecclesiæ: sacratissimas leges conculcari: ecclesiasticæ hierarchiæ authoritatem cōtemni ac negligi est, cui omnes, efficax & salutare remedium adhiberi cupiunt: sed vt licite, aut illi fecerint, aut hi faciant, non facit multitudo peccantium. Væ illis, atque iterum væ, qui vita sua palam scelerata atque incontinenti scandalizant Christi ecclesiam, væ & istis, sed grauius, & ter væ, qui

docent malum bonum, & bonum malum: lucem tenebras, & tenebras lucem statuunt, qui continentia legem planè proiciunt, conculcant, & contemnendam docent omnibus, nō satis habent perire ipsi, sed magno studio vniuersos, secum attrahere conantur in interitum, qui incontinentia suā, addit perniciosissimam hæresim, & Iovinianum nobis reuocant ab inferis, vā etiam pastoribus nostris, atque iterum vā, quorū culpa, oscitantia, & negligentia hæc mala inundarūt in Christi ecclesiam. Sed horum omnium peccata; nūquam facient, quin damnationem accepturi sint, qui primam fidem aut spōsionem continentia quam Deo fecerunt, irritam faciunt: nisi saluari pœnitentia culpam diluant, nunquam facient, licet re sacerdotibus & altaris ministris nubere: nūquā faciēs, quia sancta sit lex continentia præscripta iisdemquā ex apostolica doctrina, traditione & cōstitutione peruenisse ad nos clā-

Ut nemini rissimè demonstrauius.

aduersus Aduersus quam non video quid cuiquam esse possit iustæ *dictæ legē* querimonie: vt quæ nulli imponit quicquā intolerabile, nec *celibatus* minem obligat nisi vltro neque & dedititium. Nō tibi placet *quicquā sit* cœlebs sacerdotium? duc vxorem. Nemo te cogit sacerdotē *iustæ querimonie.* fieri, nemo inuitum te, obligare continentia perpetuæ. Absti- ne ergo sacerdotio, quod nosti eiusmodi conditionē annexam habere. Cui si te vltro subdis & ingeris, quid habes, quod cū, quā tecum expostules? Sed volo, inquis, sacerdos esse, & vxorem ducere. Electionis hoc est ecclesie, an te sacerdotem velit: non tui arbitrij. Non vult autem, nisi velis vitam cœlibem agere, & in cæteris etiā sacerdotio dignus sis. Quid hic habes, quod cū quoquam expostules? Si non placet cōditio, aliud tibi placens vitæ institutum elige. Nemo inuitum te cogit quod non placet, sequi. Vt sacerdotes nubere, nusquā ab initio apud illos Christi nomen professos licuit. Occidit talis, Latina, & Africana ecclesia, maritos sacerdotes, nisi cū vxoribus continentiam profitentes, noluit. De quo, nemo potest conqueri: cū ecclesia suo ea in re iure vtatur: vt non admittat ad sacerdotium nisi quos voluerit, & eo dignos estimauerit: nec quisquā sibi velut iure deberi illud ipsum potest prætere. *aduersus* Aduersus verò hanc scabiem, quæ nūc occupauit & deformauit ecclesie faciem, alio remedio, quàm vxores concedentia scabiē do, opus erat, alio cauterio quā scabendo & pruriginē magis excitando,

excitando, persananda erat hæc scabies. restituenda publica *quæ faciē*
disciplina ecclesiæ, restituenda sua forma, suus vigor hierar- *de forma*
chię ecclesiasticę, quæ super illam vigilet, eandē exigat, hos *ut eccle-*
incontinentes & scabiosos cogat ad alia suæ incontinentiæ *si a, alio o-*
pharmaca manū extendere: qualia suprà indicauimus, & no- *pus esse re*
bis inculcat ille Origenes hom. 1 x. in Leuiticum: Non au- *medio quā*
ditis, inquit, ex diuinis scripturis quia certamen est inter ho- *coniugio.*
mines carni aduersus spiritum, & spiritui aduersus carnem?
Nescitis, quia si carnē solam nutriatis, & ipsam frequēti mol-
licie, & iugi deliciarum fluxu foueatis, insoleseat necessario
aduersus spiritum, & fortior illo efficiatur? Quod si fiat, sine
dubio eum in suam ditionem redactum suis coget legibus &
vitiis obedire. Si verò ad ecclesiam frequenter veniens, aurē
litteris diuinis admoueat, explanationēque mandatorū cce-
lestium capias: sicut cibus & deliciis caro, ita spiritus verbis di-
uinis conualefcet, ac sensibus & cupiditatibus robustior esse
ctus, carnem sibi parere coget, ac suis legibus obsequi. Nutri-
menta igitur spiritus, sunt diuina lectio, oratiōes assidue, ser-
mo doctrinæ. His alitur cibus, his conualefcit, his victor effi-
citur. Quod, quia non facitis, nolite conqueri de infirmitate
carnis: nolite dicere, quia volumus, sed nō possumus. volu-
mus continenter viuere, sed carnis infirmitate decipimur, &
impugnamur stimulis eius, tu das stimulos carni tuæ: tu eā ad-
uersus spiritum tuum armas, & potentem facis, cū eam car-
nibus satias, vino nimio inundas, omni mollicie palpas & ad-
illecebras nutris. Ad hæc inquā, & eiusmodi remedia, vtinā,
quibus dictum est, modis, cogerentur manū adhibere sacer-
dotes, & ceteri diuino dedicati ascriptique ministerio, qui
ob carnis infirmitatem & lasciuiam dicunt se non posse con-
tinenter viuere: & in futurum prouideretur vt essent pauci
sacerdotes, & qui ætate, eruditione, & moribus, singularique
& discreta vita à populo, tueri possent dignitatē sacerdotij
apud populum, simulque (quod fieri posset) publice provide-
retur, vt hi pauci, multis, atque adeò omnibus sufficerent, &
melius se haberet, nisi ego fallor Christiana religio.

De Paphnutio & Nicæno cōcilio ex Zozomeno quæ ad. *cōuicitur*
ducunt illi, apertè confirmant, non infirmant nostram senten- *ex verbis*
tiam. Tractabatur nanque in illo concilio, vt morem Roma *Zozomeni*
næ, Occidentalis, & Africanæ ecclesiæ de absoluta sacerdotū *nec tempo*
& altaris ministrorum cōtinētia, etiam ab vxoribus propriis *re Nicæ-*

ni concilii sacerdotibus permissas nuptias an, ut dānabili, ita et irri- ta ac dissol- uenda sint sacerdotū monacho- rumque coniugia. Argumentū aduer- sariorum ex verbis Augustini.

quas & ante susceptum gradum & cōsecrationē habuissent vniuersaliter introducerent, & iā fere in eā partem inclina- uerant patrum sententiā, sed contradixisse confessorem Pa- phnutium, ea præcipue ratione, ne ipsis, aut eorum vxoribus, occasio ea fornicationis existeret. Diserte autē explicat Zo- zomenus, quæstionem tātum fuisse de coniugibus quas ante consecrationem duxerant: eo ipso locutionis genere clarissi- me significans, nec tunc vllos fuisse, qui iam sacerdotes, vxo- res duxissent, aduersus apostolorum decretum.

Et hæc quidem mihi sufficere posse videntur de propo- sita controuersia.

Tamen quoniam videri volunt aduersarij, dissolui nō de- bere monachorum suorum & sacerdotum cōiugia, etiam ut darentur contracta illicite & damnabiliter, quorsum citant D. Augustini, ex lib. eius, de bono coniugali & sancta vidui- tate, ad Iulianam, sententiā, qua improbat eorum opinionē, qui existimabant lapsarum à sancto proposito sceminarum, si nupserint, non esse coniugia, sed adulteria: affirmans nō par- uum inde malum consequi, ut à maritis separantur vxores, quasi adulteræ sint non vxores. Nam cū volunt, inquit, eas separatas reddere continentes, faciunt maritos earum adul- teros veros, cū suis vxoribus viuis alteras ducūt: Etiā de hoc ipso nonihil nobis dicendum est: & explicanda certa ortho- doxaque veritas. Quod tamen priusquam faciam: libuit etiā hūc admonere aduersarios, quando nunc dictā Augustini pro- se inducunt sententiā, utique se non posse eiusdem refuta- re sententiā, quā eodem loco prædictis verbis cōtinuo cō- iungit & subiicit in hæc verba.

Quam in- feliciter in- ducant Augusti- nū pro se.

Sed planē non dubitauerim, inquit, dicere, lapsus & ruinas à castitate sanctiori quæ vouetur Deo, adulteriis esse peiores. Si enim (quod nullomodo dubitandum est) ad Christi offen- sionem pertinet, cū membrum eius fidem non seruat marito, quantò grauius offenditur ipse Deus, cū illi ipsi non serua- tur fides, in eo quod exigit oblatum, quod non exegerat of- ferendum? Cū enim quisque non reddit, quod non imperio compulsus, sed consilio commonitus vouit, tātò magis frau- dati voti auget iniquitatem, quantò minus habuit vouēdi ne- cessitatem. Hactenus ille. Cuius si vera sit sententiā, quam su- periore controuersia demonstrauimus verissimam, & cui, eā pro se proferentes, ita se fecerunt obnoxios, ut refutare eādē

NON

non possint: falsissima ergo sit oportet eorum doctrina, qua docent monachos & sacerdotes qui castitatem Deo vouerunt, licite contrahere matrimonia. Quanquā hoc nobis argumento aduersus ipsos nihil opus fuerat: vt qui in præcedenti controuersia falsissimam atque impiissimā esse hac de re eorundem doctrinam luce clarius demonstrauius. Nunc ad id quod est propositum.

Placet nobis citata ab aduersariis Augustini sētētia quod quamuis voto castitatis Deo obstricti, grauissimè peccent si nubant: non esse tamen irritum hoc ipsum matrimoniū, nec separandum, quando simplici tantum voto, quod quisq; penes se emit, Deo obligatus est. Nulla enim lex obstitit matrimonio eiusmodi, quo minùs sint valida, sed nec potest, aut potuit, quando alterius cōtrahentium votum simplex eiusmodi, alteri probabiliter potest esse incognitū, & plena deceptionibus innocentum forent coniugia, si ob alterius votū simplex, quod post contractū consummatūque ante se uoluisse proferret, separari à se deberent, & matrimonium dirimitur. Secus est in professione castitatis, quæ solenniter cū consecratione aliqua suscipitur: cuius nemo prætere potest nisi crassam ignorātiā. Nam post eiusmodi professionē contracta coniugia, coniugia non sunt sed incestuæ copulæ vt verissimè aduersus Iouinianū dixit ille orthodoxus Hieronymus, Virgines, inquit, quæ post consecrationē nupserint, non tam adulteræ sunt, quàm incestuæ.

Et quamuis fortassis ex ipsa professionis solennis & consecrationis natura non inducatur hæc, inter ipsam, & votum simplex, diuersitas: ex ipso tamē ecclesiastico interdicto hanc inter ea diuersitatem consistere certum est: quod resisti, cōtractis ab his qui cum consecratione quadam & ritu solēni, professionem castitatis susceperunt: atque irrita reddit, nec finit esse valida, non verò resistit contractis ab his, qui simplici tantum voto obstricti sunt.

Quod autem interdictum ecclesiæ istiusmodi, non cœpe rit ab heri aut nudius tertius, sed fuerit in ipsa etiam primitiua ecclesiā, B. Callisti ea de re decretū clarissimè demonstrat, quod habet in hæc verba.

Presbyteris, diaconibus subdiaconibus, & monachis, concubinas habere, seu matrimonium contrahere penitus interdicimus. Cōtracta quoque matrimonia ab huiusmodi perso-

Responso ad quæstionē. Simpliciter, dā nabiliter quidem nubere, non tamen irritate.

Secus de consecratione, post quod contracta coniugia, non esse coniugia sed incestuæ.

Secus de consecratione, post quod contracta coniugia, non esse coniugia sed incestuæ.

Calistus. Ab ipso ecclesiæ initio irrita.

et fuisse cōtracta.

cerdotibus nis, disjungi, & personas ipsas ad poenitentiam debere redi-
diaconis, gi, iuxta sacrorum canonum definitionem iudicamus. Hactenus
et subdia- decreti verba, quod citatur x x v i i. dist. Inuit autem hic
cons, mo- Calistus Pontificatum Romanæ ecclesiæ (vt Eusebius au-
nachis. thor est) anno à nato saluatore c c x x i i. martyrio corona-
tus sub Alexandro Mammeæ, non supra x x. annos post ipsa
Apostolorum tempora, & Ioannis euangelistæ exitum. No-

Irritantis tabis verò, in verbis eius decreti, quod Calistus ipse, non au-
illius decre- thor, sed exactor eiusdem fuerit. Iuxta, inquit, sacrorum de-
ti Calistus finitionem, non quos ipse fecit, sed quos inuenit: secundum
nō author quos ipse irrita ac dirimenda pronunciat matrimonia, quæ à
sed exa- memoratis personis, cum consecratione quadam, aut solenni
etor. professione astrictis instituto vitæ cœlibis, contracta sunt.

Et hoc interdictum, ab ipso, vt vides, ecclesiæ initio in hanc
vsque horam perpetuò permansit in ecclesiâ. Quod ipsum
testantur canones sub titu. Qui clerici, ant. vo. ma. con. poss.
Et qui inducuntur aliis locis quàm plurimis.

Ecclesiæ Quod si quis hic nobis in dubium reuocet, an ecclesiâ
certa au- interdictis suis irrita facere potuerit aut possit matrimonia,
thoritas su quæ sublati iisdem essent rata ac licita: Is ille, vniuersam ab
per irrita initio ecclesiâ intolerabilis impietatis ream faciet; quæ suis
dis quibus interdictis, inter attinentes sibi certis cognationis & affini-
dam consu- tatis gradibus personas, contracta matrimonia irrita semper
gus, quæ fecit: quæ sublati interdictis iisdem essent rata ac illicita.

Nam, cum lege naturæ nullæ sint personæ cognationis aut
affinitatis ratione prohibita in matrimonio, quàm pater &
filia, mater & filius, sed secundum eandem, licita erant inter
fratres & sorores contracta connubia: quæ etiam cum diui-
na benedictione celebrata leguntur à sanctis patriarchis &
patribus vsque ad legem datam per Moysen, qua libertas il-
la naturalis legis hac in re restrictior facta est: Nec quicquam
ad nos pertineat, quicquid lege illa Mosaicâ, naturali legi in-
uenitur superadditum: cum eadem quatenus illius fuerat, no-
bis per C H R I S T V M sublata sit: Adhuc, cum nullum ver-
bum inueniatur de hoc, aut renouatum, aut constitutum à
C H R I S T O, aut Apostoli, Si tollas interdicta ecclesiæ, non
inuenies vlla lege nobis interdici consanguineorum, imò
nec inter fratres & sorores coniugia. Quam licentiam, neces-
se est vt reducat in ecclesiâ, quisquis hac in re infirmare vo-
luerit auctoritatem interdictorum ecclesiæ: sed absit ei iusmo-
di,

di, ab omni Christiano temeritas, & in matrem suam, catholi-
cam Christi ecclesiam, tam iniuriola contumelia, ut ipsam,
vera matrimonia dissoluisse dicat, & coegisse adukerare ho-
mines. Cum enim contractu quodam celebretur matrimo-
nium, is ille, non solum ecclesiasticis, sed etiam civilibus ac
politicis interdictis subiaceret: atque adeo subiaceret, ut etiam ci-
vilibus legibus, & publica consuetudine, inter ethnicos quo-
que irritari interdicique possint quædam matrimonia, & sic
non solum illicita, sed etiam invalida: quæ sublati eiusmo-
di legibus & consuetudine, secundum limites iuris naturæ so-
rent licita & valida. Proinde, non quovis consensu sed legi-
timo, & inter personas legitimas, contrahitur nuptiarum fœ-
dera & coniugalis societas.

Ex his, de inducta ad præsentem controverfiam quæstio-
ne, quæ sit certa orthodoxa quæ veritas, satis mihi demon-
stratum videtur.

An verò ecclesiasticæ hierarchiæ præfidis, Rom. Pon. antho-
ritate dispensari possit cum aduersariorum sacerdotibus ac
Monachis, ut in contractis per ipsos coniugii licite perma-
nere possint: certa est ex dictis responsio, quod non possit. *con-
tracta ab illis coniugia nulla sint, sed incestu copula.* *sacerdotes
Nec potest ille, quod infectum fuit & irritum, facere ut eius
modi non fuerit. Sed alia est quæstio, an possit ipsis concedere
re, cum eisdem mulieribus quibus illicite nunc copulantur, aut
cum aliis, de nouo nubendi licentiam. De qua potestate
ad præsens non disputo. Vnum hoc addo, mihi videri, quic-
quid absolute possit aut non possit, quod non expediat, nec
facere debeat: ob multas rationes quæ mihi prægnantissimæ
videntur.*

De pote

F iij

DE POTESTA. TE ECCLESIASTICA *Controuersia deci- masexta.*

T nullis suis artibus, nullis tech-
nis, magis se proficere callidus il-
le & antiquus serpens hostisque
humani generis intelligit, quam
si, ut primis illis nostris parenti-
bus, deo, ita & nobis, sacris ab eo
dem constitutis ordinatisque ma-
gistratibus, non obedire persua-
serit: (inde enim & dei, & cultus
eius, vniuersæque religionis ne-
glectum videt consequi) ita nulli rei, excitatis ad hoc suis
Apostolis, studet diligentius aut accuratius: præsertim, cum
hoc sibi videat fere cessisse feliciter: ob insitæ omnibus appe-
titionis cuiusdam, nisi ratione moderetur, inordinatæ, liber-
tatis inquam, cognatæque superbix igniculum. Quem ta-
men, alio respiciens, natura nobis indidit, Sic secularibus fa-
cile persuadetur, non subijci, non teneri sacerdotali autori-
tati & legibus. Ita cuique, ea quibus frena laxantur licen-
tiæ, quibus illecebris, doctrinam suam studiosè atque artifi-
ciosè condiunt aduersarij. Aures arrigunt, tametsi pij alio-
qui principes, cum sua sibi iura detracta à sacerdotibus au-
diunt: & facile creduntur, quæ per se arident: facile incitan-
tur ad quocunque sibi vendicanda modo, quæ persuaden-
tur sibi deberi iure optimo, atque ethnicam fere domina-
tionem, interdictam à Christo, instillatam ab his consultori-
bus, concipientes meditantésque animo, interim obliuiscun-
tur quòd Christianæ ecclesiæ membra sint: quòd Christi re-
gno seruiant. Sic (quorsum agit ille omnia) superne quoque
illius felicitatis regno, qui huius Christi regni finis est, exclu-
sos, secum pertrahit in interitum, Cui cum strennuam ope-
ram, hæc

nam, hac in re nauent aduersarij, & in suæ confessionis illius conclusionem fortiter persuadeant, nullos ecclesiasticis ordinibus & sacris eorundem magistratibus, ullam obedientiam deberent: amen cum vel studio dissimulantius, vel imperitia confusius, indistinctius, atque inarticulatus hoc ipsum fecissent & faciant: ille eorum antesignanus & vexillifer Philippus, quo suam suorumque illam hac parte negligentiam suppleret, in medio illius ipsius conuentus tempore, libellum illum (cuius & supra mentionem fecimus) edidit: explicet in quo, præcipua aliquot controuersiarum quæ inter illos & nos sunt capita, aliquanto (vt sibi videtur) accuratius atque eruditius, quàm eadem in confessione sua, atque eius apologia explicauerat. Ipsum enim vtriusque fuisse archiepiscopum præcipuum, quanuis communi nomine, palam atque indubitatum est, adeo, vt in apologia nouissime Vuittembergæ impressa, suum proprie nomen etiam profiteri non dubitauerit: inter cætera autem, etiam præsentem suo more tractat controuersiam. In quâ vnum hoc agit, vt omnibus Christianis persuadeat. Romanum pontificem, cum his qui eius auctoritatem sequuntur velut Antichristi regnum, deserere atque execrari, Reges autem & Principes singularem aduersus eundem instigare atque incitare conatur. Nec multo clementior est (quod mox intelliges) in vniuersos Episcopos.

Itaque quod clarius, etiam hæc ipsa à nobis explicetur controuersia: ita vt omnes, quemadmodum in superioribus omnibus, ita & in hac, vnde præcipue pendet pax & concordia, vritas, atque adeo salus ecclesiæ, quæ sit ipsissima veritas clarissime intelligant: vtque etiam hæc secure possit quorumuis æquorum iudicium subire iudicium: antè nobis proponenda est illa ipsa aduersariorum sententia. Deinde demonstranda illi contraria orthodoxa veritas. In primis affirmant Romano Pontifici, nihil auctoritatis, nec super cæteros totius orbis Episcopos, nec super magistratus ciuiles aut potestatem secularem, penes quam est ius gladij, diuino iure competere: sed omnes Episcopos in auctoritate pares esse.

Secundo, nec Episcopis ullam auctoritatē iure diuino concedant super presbyteros aut sacerdotes reliquos: imò nullā potestatem iure diuino distinctionē esse inter presbyteros & Episcopos, sed humana auctoritate distinctionem hanc introductā: per

*Aduersa
riorū sen-
tentia de
Auctorita-
te Ro. pon-
tis & parita-
te Episco-
porū oīum
De auctho-
ritate Epi-
per*

scopali, & per quā, vni commissum fuerit, vt ordinaret ministros in di-
corundem ueris ecclesijs, atque iisdem super intenderet.

paritate cū Tertio, nec sacerdotibus vllam specialem præ cæteris Chri-
presbyteris stianis datam auctoritatem diuinis: sed sacerdotij auctori-

De aucto- tatem vniuersam, esse penes ecclesiā, atque in ecclesia. Quæ
ritate pres- potest quos velit, ministros verbi & sacramentorum eligere,

hyterali, atque ordinare, quibus ea vti liceat, quandiu mandanti mini-
ut nulla sit sterium illud ecclesiæ, placuerit.

sed nudum Iurisdictionis verò auctoritatē ex Christi ordinatione nul-
verbi cōse- lam agnoscunt in sacerdotibus, vt eiusmodi: præter illam cō-

cramentorū munem omnibus, excommunicandi reos manifestorum crimi-
mandatum num: idque velut nomine & ex commissione ecclesiæ: quam

ministerium tyrannicē ad se solos trāstulisse Episcopos criminatur. Qui-
Iurisdictionis bus cur non obediunt, cū iustas causas se habere dicant, hinc

nis aucto- reddidisse se affirmant ecclesiarum ministris & pastoribus.

ritatem sa- Confessio tamen, ad hæc tribuit episcopis auctoritatem (cū
cerdotalem ius Philippus illo suo libello obliuiscitur) cognoscendi de do-

quæ agno- ctrina, & doctrinam ab euangelio dissentientem reijciendi: in

scant. his duobus, nempe, excommunicandi, & cognoscendi hæc au-
thoritate, confitentur ecclesijs illis præstare debere obedi-

tiam, iuxta illud. Qui vos audit, me audit. Verum inquit,
 cū aliquid contra euangelium docent, tūc ecclesijs habere

mandatum dei, quod obedientiam prohibet.

Si quam aliqui potestatem, seu gladij seu iurisdictionis in
 cognoscendis certis causis, vt matrimonij, decimarum, &c.

Episcopi habeant: eam habere illos, iure humano, vel donatū
 à Regibus aut Imperatoribus.

In vniuersum autē, nulli vllam auctoritatem aliquid præ-
 cipiendi, ordinandi, aut constituendi, recognoscunt in vni-

uersa ecclesia, cui quisquam Christianus obedire tenetur,
 ita vt peccaret contra faciens.

Hæc est breuiter vniuersa aduersariorum de potestate ec-
 clesiastica sententia: tam ex confessione, atque apologia eius

quàm ex dicto Philippi libello, & cæterorum scriptis: satis,
 vt puro, fideliter & luculenter explicata. Quam ne queratur

nudam atque inermem à nobis productam, absq; rationibus
 quibus eandem astruunt, neque has ascribere grauabimur.

Rationes Quod itaq; Romano Pontifici, iure diuino nulla sit super
eorundem alios Episcopos & Rectores superior auctoritas, inde illi Phi-
contra au- lippo satis demonstratum videtur: quod Christus apud Lucā

prohibet

prohibuerit dominationem inter Apostolos. Dominationē *thoritatē*
 eorū, idem quod superioritatem intelligit: ut quam Christus *Romani*
 voluerit tantum esse penes Reges & seculares principes. Itē: Pontificis.
 Quod post, sine discrimine, & pares miserit Apostolos, dicēs *Supra Epē*
 sicut misit me pater, ego mitto vos. Quod confirmat ex eo, *scopus cate*
 quod Paulus nec ordinatus, nec confirmatus fuerit à Petro, *ros.*

Ita quod idem ex æquans ministros, doceat ecclesiam esse su-
 per eosdem: ita scribēs Corinth. Omnia vestra sunt, siue Pau-
 lus, siue Apollo, siue Cephas, id est, inquit, Nec ceteri mini-
 stri, nec Petrus, sibi sumant dominationem, aut superioritatē
 super ecclesiam: non onerent ecclesiam traditionibus: non va-
 leat auctoritas plusquam verbum. nō opponatur auctoritas
 Cephe, contra auctoritatem aliorum Apostolorū. Sicut ar-
 gumentabantur eo tēpore. Cephas hoc obseruat, qui est supe-
 ior Apostolus: ergo & Paulus, & ceteri, hoc debēt obseruare.
 Ita hic, nobis dicta verba Pauli sua illa auctoritate explicat.

Hic addit, Papam eligi ab ecclesia: & aliquando morem
 fuisse, ut Romani Pontifices confirmarentur ab Imperatori-
 bus. Non ergo præesse illum vniuersæ ecclesiæ. Imō post lon-
 gum inter Romanum & Constantinopolitanum Episcopos,
 de primatu, concertationem hunc tandem per Phocā Impe-
 ratorem, Romano, attributum fuisse. Addit & alia nonnulla
 ex historijs, sed partim tam frigida & aliena à quæstione pro-
 posita, partim tam impudenter falsa, ut in eius gratiā, & quo
 breuitati necessariae consulerem, prætereunda hīc mihi vide-
 rentur: præsertim cum eadem omnia, & quicquid ab illis om-
 nibus comminisci potest, quatuor libris posterioribus de hie-
 rechia ecclesiastica luculētissime confutauerimus. In gratiā
 autem suam hoc à me factum intelliget, si his nostris audebit
 contra mutire aut hiscere. Et certe demonstrat in his, se studio
 & pertinaciter errare: & veritati, quam in lectis nostris clarif-
 sime demonstratam cernebat, & suum errorem intelligeret,
 aures claudere.

Quod item Romano Pontifici supra Magistratus ciuiles, *Supra ma-*
 & potestatem secularem, nulla cōperat iure diuino auctori- *gistratus ci*
 tas, inde satis constare vult, quod Christus spirituale tantū *uiles, & po*
 potestatem dederit Apostolis, nempe, docendi Euāgelij: annū *testatem se*
 ciendi remissionem peccatorum: administrandi sacramenta: *cularem.*
 excommunicandi impios: non verò potestatem gladij, aut ius
 constituendi, occupandi, aut cōferendi regna mūdi. Ad quæ
 ut ipse

DE POTESTATE ECCLESIAST.

ut ipse non venerat, ita nec miserit Apostolos: sed. Sicut, inquit, misit me pater, & ego mitto vos. Proinde, Papam non solum dominationem, contra mandatum Christi inuasisse, sed etiam tyrannice prætulisse se Regibus omnibus.

Etiam ut constaret Addit his, etiam ut illi constaret iure diuino hæc autoritas: non debere tamē nos eidem obedientiā, propterea, quod defendat impios cultus, idololatriam, & doctrinam pugnantem cū Euangelio, & quia ijs notis, quas de Antichristo scribit Apostolus, se facit notabilem. Primi generis argumentum profert. Quod manifestam idololatriam affirmat in prophætatione missarum: quas Papa cum suis defendit, Quod ab eodem cum suis, deprauata sit doctrina de penitentia. Docet siquidem ab eisdem, remitti nobis peccata, propter dignitatem nostrorum operum. Iubere, ut dubitemus an nobis contingat peccatorum remissio. Nusquam docere, quod gratis propter Christum remittantur peccata. Et quod hac fide, cōsequamur remissionem peccatorum. Affinxisse satisfactiones, per quas tollatur beneficiū Christi. Fauere horrendæ idololatriæ, quæ inuocatione sanctorum cōmittitur, Tueri traditionem de cœlibatu, ex qua tot sunt orta flagitia. Doctrinam quoque de votis, quæ tantas tenebras offuderit Euāgelio, ut quæ doceat, vota esse iustitiā coram deo, & mereri remissionem peccatorum.

Alterius generis, nempe, quod notis illis quas de Antichristo describit Apostolus, se notabilem faciat, hæc argumenta producit. Quod diuinam sibi auctoritatem arroget. Hoc autem vult ad totius ecclesiæ iniuriam pertinere. Quod etiam supra concilia, suam auctoritatem esse contendit, & eorum decreta rescindere posse, & resciderit subinde, pios omnes exhortans, ut hos tantos errores, cum regno Papæ abiciant, suamque doctrinam contrariam: scilicet, veram & euāgelicam, amplectentur. Singulariter autem Reges & Principes, ut ecclesiæ, ius suum & facultatem, etiam de Papa, & erroribus ei⁹ ex verbo dei libere iudicādi, asserāt. quo exerceri possint synodorum iudicia, in quibus non regnet Pōtificis auctoritas: sed sint libera, etiam aduersus illum, Christianorum suffragia.

Hæ sunt rationes, ob quas non agnoscūt, nec sequūtur, sed potius impugnant auctoritatem Romani Pontificis. Quæ tametsi in vniuersis eorum scriptis recurrāt, etiam vbi nec res nec locus postulat: dissimularunt tamen in sua confessione,

Apologia eius, (consilio, an casu, alius forte dubitaue-
rim, tametsi diuinare illud ipsum mihi videar) vniuersam suā
de re sententiam: sed simpliciter tantum, & in communi
loquuntur de Episcopis. eo ipso nihilominus satis innuentes
lectori nullā se distinctionē inter illos agnoscere. Ita-
que quod illic minus explicatū videbatur, pprio libello, in me-
dio, vt dixi. Vvormatiē. colloquij conuentu edito, Philippi
diligentia suppleuit: & communem omnium hac de re sentē-
tiam, communibus quoque, quas audisti, rationibus asseruit.

Episcoporum, & presbyterorum, nullum ex Christi institu-
tione esse discrimē, sed humana autoritate id introductum
esse, qualecunque est, vt vnus ordinādi ministros in diuersis
ecclesiis, atque eisdem superintēdēdi, auctoritatem haberet
ceteris: ex Diui Hieronymi affirmat sententia, quā ille,
& in epistola ad Titum scribens, & in epistola sua ad Eua-
ngelium, explicat. Cū autem Episcopos ordinarios, nunc ho-
mīes ecclesię faciāt, eō quod recusent ordinare, quos ipsi ex-
petunt aduersarij: ecclesiā retinere ius suum, v ocandi, eli-
gendi, & ordinandi ministros affirmāt: quod nulla illi possit
exerere humana auctoritas. Quod ipsum, ait ille, testari Apo-
stolum ad Ephesios, cū ait: Ascēdit dedit dona hominibus:
& addit, dari tales ad ministerium, ad ædificationē corporis
Christi. Inde concludens, ibi necessario esse ius eligēdi & or-
dinandi ministros vbi est vera ecclesia.

Eodem pertinere affirmat Christi sententias, quas testari
dicit, clauēs, ecclesię datas esse, vt illam. Vbicūque erūt duo
vel tres congregati in nomine meo, &c. Eodem inducit illā
Petri sententiam. Vos estis regale sacerdotium. Quæ ver-
ba, inquit, ad veram ecclesiā pertinent. Quæ cū sola ha-
beat sacerdotium, certe habet ius eligendi & ordinandi mi-
nistros.

Huic ipsorum sententię, subscribere volunt cōmunē olim
cōsuetudinem ecclesię, quam ex epistola beati Cypriani ad
Cornelium comprobant: secundum quam populus eligebat
pastores & episcopos: quos electos, Episcopus, seu eius, seu
vicinę ecclesię, cōfirmabat impositione manuum: velut cō-
probans ordinationem populi, nec aliud tūc fuisse ordina-
tionem, nec vllam confirmationem petitam à Romano Pon-
tificē. Postea, inquit ille, accesserunt nouę cæremonię, quas

*Vt Episco-
porum &
presbyte-
rorū pari-
tatē pro-
bent.
Vt, Esse pe-
nes fidelē
populū, ius
vocādi at
que ordi-
nandi sibi
pastores,
Episcopos
& presby-
teros.*

DE POTESTATE ECCLESIASTICA.

multas describit Dionysius: sed esse illum authorem nouum & fictitium quisquis tandem sit, affirmat: sicut & Clementis scripta, suppositiua. De cæteris, ab ordinatione, Episcopi officii, vt confirmatione, & eiusmodi, dignum disputatione nõ existimat.

Illius verò sententiæ suæ, de iurisdictionis autoritate cõpetete Episcopis & sacerdotibus, nulla argumenta proferunt: sed sua tantum autoritate pronunciant.

Quòd autem in ecclesia nulli ius competat aliquid statuendi, ordinandi, præcipiendi, leges condendi seu de cæremoniis obseruandis in ecclesia, ieiuniis, feriis, aut aliis quibuscunque, etiam quæ gradus ministrorum atque ordinum Ecclesiasticorum, eorum exercitium, aut sacramentorum ministracionem concernerent, si subiicerem quo pacto demonstrent, scopas dissolutas videres: & mihi ipsi nimium negocij facerem. Cũ singula verba singularem reprehensionem mereantur: nec sit vlla sententia, quæ cum alia cohæreat: nec vlla vllius rationis formæ. Quod ipse tu Lector verbo admonitus facile deprehendes, legens hac eius parte, confessionis ipsorum articulum. Post tamen, in responsione (ne sibi fortè blandiantur) conabor demonstrationis vniuersæ eorundem, si quæ sit, membra exprimere & componere: vt videre possimus quod monstrum resulet ex omnibus.

Marsilius Hæc est aduersariorum de potestate Ecclesiastica sententiæ: *Patauinus* In qua Marsilium quendam Patavinum authorem sequitur, *author sententiæ aduersariorum* qui ante annos ducentos, ad Ludouicum Bauarum, temporibus Ioannis xx 11. (à quo ille excommunicationis vinculo innodatus fuerat, ex contumace hæreticum facere satagens) Imperatoriæ & secularis potestatis aduersus Põtificiũ & Ecclesiasticam, velut Apologiam quandam scripsit: cui, Defensoris pacis, titulum fecit, quam tamẽ, omni studio eluminate conatus est ab ecclesia. Cuius sententiã, cum rationibus eius omnibus, quibus eandem non sine magno ingenio atq; artificio (in quo nostros iam aduersarios longe post se reliquit)

Explicatio sententiæ catholice de potestate ecclesiastica. accuratissimè ac diligentissimè asserere conatus est, quoniã si s. hierarchiæ nostræ ecclesiasticæ diligenter excusimus, & orthodoxam contra veritatẽ clarissimè demonstrauimus: minus hic erit nobis negocij cum aduersariis in hac controuersia: sed capita tantum quædam argumentorum quæ illic copiosius à nobis explicata sunt (ex quibus tamen sufficienter & clarè

lære possit intelligi etiam per se euidēs veritas) hīc perstrin-
gisse contenti erimus, pro pleniori vniuersi huius argumēti
cognitione illuc remissuri lectorem.

In primis, hoc velim Christiane Lector perpetuo cogites,
nobis esse disputationem de catholica Christi ecclesia, atq;
eius membris vniuersis ac partibus, vt initium cōcepit à Chri-
stiana vniuersum orbem diffusa, & plantata apostolorū eius
ministerio. Quæ, ab initio quidem erat pusilla & modica: at
nūc lapis ille abscissus de monte sine manibus, in mōtem ma-
gnū & vehementer excreuit: adhuc impleturus vniuersam
terram, quando omnes in ouile Christi introducti erunt. Cu-
ras nūc ouilis & ecclesiæ, diuina gratia & misericordia etiam
Principes, Reges, Imperatores, Regna quoque & Imperia,
membra sunt.

Deinde & hoc memineris, ex his quæ superius in contro-
uersia de ecclesia, atque alibi à nobis demonstrata sunt, vnam
necessario esse catholicam ecclesiam, quæadmodum in sym-
bolo fidei Nicenæ confessionis per eandem catholicam om-
nes profitemur ecclesiam. Quæ sit iuxta Apostoli aptissimā
comparationem, velut immēsi animantis vñ corpus quod-
dam, & cuius membra sunt, Christi fideles vniuersi, secundū
diuersas functiones & officia. Nam corpus, inquit, non est
vñ membrū, sed multa. Si enim essent omnia vñ mem-
brum, vbi corpus? Nunc autem, multa quidem membra, vñ
autem corpus. Non potest autem dicere oculus manui, ope-
ra tua non indigeo: aut iterum caput pedibus, non estis mihi
necessarij: sed multo magis quæ videntur infirmiora mēbra
corporis, necessaria sunt.

In vno autē corpore, vt est prorsus necessaria membrorū *Vnitatem*
omnium communio quædam, per quam subordinata sibi, cō *corporis*
spirent in vñ, & sibi mutuo subseruiant, & totius vtilita- *requirere,*
rem & salutem consentiant: (quod vt suprà dictis verbis cō vt *membra*
firmat Apostolus) ita hoc solū est vinculum, quo multa col- *subordina-*
ligantur in vñitātē vñius corporis. Quæ, in ecclesia, vt fidei *ta sibi, con-*
vñitatem, velut fundamentū quoddam, societatem illam cō *spirent in*
vñitatem, exigit in membris singulis ita præcipue contineri eā- *vñitatem, & si-*
dem ordinis illo vinculo, suprà & alibi demonstraui- *bi mutuo*
Quin & hoc tecum cogites, etiam suprà atque alibi demō *subseruiāt*
stratum à nobis, & æquē monstrante natura, & ratione recta *Multoties*
etiam philosophis per se euidens, multorum communionem *communio*
conspirantē

*Ecclesia?**Ecclesia
velut im-
mensi ani-
mantis vñ
corpus.*

nē conspi-
rantem in
vnum esse
rio: sine quo,
vt nullum
membrorum,
vtpote, ratio-
nabilitū, &
non posse
quorum singulū
proprij sui est
iudicij & arbitrij,
diu faceret
nisi regan-
tur alicui⁹
duce ferretur
in ea, quę sibi,
vel toti, viderē-
tur commoda,
fer-
igemonici
rentur neces-
sario in cōtraria:
& dissolueretur
necessaria vni-
tas corporis,
membrorumque
conspirans illa
in totius vtilita-
tis im-
perio.

tem & salutem
communio. Velut,
si cuique membro
humani
corporis, propriam
rationem voluntatē-
que, non dependē-
tem ab altero,
nec subiectam
alteri, sed secundū
quā, quodq;
per se moueri
posset, cogitationē
dederis: aut plura,
diuersaq;
nec sibi mutuo
subordinata motiua
principia in eodem
animante finxeris.
Quorum vno, hac,
alio mouente in
cōtrariū,
velut momento
dissolueretur
totius vnitas.
Ex quo euidenter

Esse ergo
quiuis intelligit,
etiā in catholica
Christi ecclesia
necessario
esse *ἡγεμονικόν*,
aut principās
aliquod, cuius
imperio regatur
in ecclesia
moderenturque
vniuersa membra
Ecclesiastici corporis:
ne
igemonico
quodque motū
proprio suo iudicio
& arbitrio, sese
mutuo
aliquod. im-
pediant: totius
salutem negligant:
totius vnitatem
dissol-
Ecclesiam uant.
Insuper & hoc
tibi adfit in
memoria, catholica,
de qua
esse regnū
loquimur ecclesiam,
esse illud regnum
Christi de quo loquitur
Apostolus, dicēs.
Deinde finis,
cū tradiderit
regnū deo
quā idem & patri:
cū euacuerit
omnem principatum,
potestatem, &
toties re-
virtutem. Oportet
autem illum
regnare, donec
ponat om-
nes inimicos
sub pedibus
eius: nouissime
autem inimica
deorum ap-
struetur mors.
Nam quod
Apostolus hīc
loquatur de hoc
regno Christi
super terram,
non verò de
illo cōlesti,
ex verbis
eius est euidentis-
simum. De hoc
enim loquitur,
quod præce-
dit cōsumma-
tionem aut
finem, & mortis
destructionē.
Illud
verò cōleste,
subsequitur
hęc omnia.
Et quamuis
nōdum vi-
deamus subiecta
illi omnia, vt
idem dicit
Apostolus: hoc
tamen haud
dubie expectamus
fore, secundum
eiusdem senti-
entiam, cū
plenitudo
gentium in
hoc ouile
Christi intro-
ducta fuerit,
& vniuersus
etiam Israhēl,
illuminatus
lumine fidei:
qui adhuc
sub cæcitate
laborat. Proinde,
eandem ecclesiam
catholicam,
Christus toties
regnum cōlorū
appellat, quod
nunc, nuptiis
regalibus,
quibus tamen
quidam sine
veste nup-
tiali interfunt,
paulò post
eiiciendi in
tenebras
exteriores:
nunc decem
virginibus,
inter quas
quinque fatuę:
nunc sige-

ne missæ in mare, omnis generis pisces, malos cū bonis vnā comprehendēti, comparat. Non sanctorum tantum congregatio in spiritu: sed Christi fidelium omnium, qui se tamen in ouili eius continent, tametsi peccatores sint. Alioqui male ipsum comparasset idē ille eius author & saluator, virginibus decem, quarum quinque erant fatuæ. Si dixisset: Inter quas permittim habitare aliæ quinque fatuæ, haberent aliquid de quo gloriari possent aduersarij. Sed dixit aliter. Illam ipsam nempe vniuersitatem, hoc Christi regnum constituentē, inregari ex prudentibus & fatuis: quemadmodum controuersia tertia, de ecclesia, pluribus demonstrauius, quod propterea regnum cœlorū dicitur, quia ad illud ordinatur: & quia nisi ex hoc, ad illud nemini ingressus patet. Hæc itaque catholica ecclesia, illud Christi regnum est, quod sibi conquisiuit suo precioso sanguine. In quo regnabit super terram, donec euacuauerit, sibi que subiecerit omnem principatum, potestatem, & virtutem: non quidem vi, aut potentia: imò sponte & viro se deditibus omnibus, & iugo ipsius regnōq; se subiicientibus. Non enim nisi spontaneos, in regnum suum accipit Christus.

Hoc autem regnum, vt est, (quemadmodum prædiximus) *Ecclesia, vniuersitatis Christi fidelium societas: ita memineris regnū, regnū, nō non Babylonem esse: non confusam multitudinem, sed quæ Babylon, & propheta sub nomine Hierusalem describitur. Quæ con- & cōdita est, inquit, velut ciuitas quædam nobilissima: cuius ciues velut ciui- in vnum coeunt: in quam ascendunt tribus tribus domini, ad tas quædā confitendum laudem nomini domini: in qua, etiam consistit nobilissimū iudicij solium.*

Quamquam autē, in hoc regno suo, dominari debeat vnus *Christus* Christus Legifer, Rex, Imperatorque noster: Ipse tamen ab *sui regni* deus in regionem longinquam, quo eius conseruaretur neces *vnius do* saria illa communicatio membrorū omnium, illa connexio, *minus vt* vnitas, & conspiratio ad totius salutem & vtilitatem, ob quā *Petrum re* membrorum quodq; suum proprium commodum, propriū *ctore eius* salutem debet negligere: Petrum vice sua illi præfecit: illi tra *hic consti-* didit clauēs eiusdem, hoc est, illud ipsum regendi & guber. *tuerit.* mandī auctoritatem illum eius pastorem & rectorem pronū ciuit. Quemadmodum suprà controuersia de ecclesia, & ali *bā copiosius à nobis demonstratum est.*

Quamquam absque vllā demonstratione, hoc ipsum, ipsa

G

DE POTESTATE ECCLESIA.

loquatur rei euidetia, cum nec fingere quisquam possit aliud esse aut fuisse, quam Petrum, & qui eius locum obtinet, rectorem pastoremque Christi ouilis, aut ἡγεμονικόν seu principem, in corpore societatis Ecclesiasticæ: Sine quo, ut nec ad momentum potuisset subsistere & conseruari illa eius unitas: ita, ab initio, illum, nec alium, pro tali se gessisse, & pro eodem re cognitum fuisse ab vniuersa toto orbe Christi ecclesia, posterioribus libris quatuor hierarchiæ ecclesiasticæ euidenti-
mum fecimus.

Quod etiam ex eo quiuis potest intelligere: Quod neces-
sariam hanc principantis aut rectoris in hoc Christi regno
authoritatem, nisi ex Christi commissione, nemo sibi arroga-
re potest. Neque enim humana hæc est, sed diuina authorita-
te congregata societas: non hominum, humani cōiunctus con-
sa congregatum, sed Christi regnum, cœlestis regni assequen-
di gratia hic præparatum hominibus. Nam nisi ex hoc, ad il-
lud nulli paret aditus. At nulli singulariter Apostolorum om-
nium, quam vni Petro, Christus quicquam dixisse legitur, ex
quo sibi quisquam præ alio (quod tamen necessario require-
bat ἡγεμονικόν aut principantis in vno corpore unitas) po-
tuisset hoc authoritatem sibi præsumere. Vni verò illi promi-
sisse, in Apostolorum omnium præsentia, daturum se eius illius
regni sui clauis: hoc est, gubernandi authoritatem, qua in eo-
dem quicquid statueret, ligaret, figeret & refingeret, aut solue-
ret, hoc ipsum se ratum habiturum in cœlis: Vni illi singula-
riter commississe præ cæteris, quamuis præsentibus cæteris, ut
fratres confirmaret, aut dubios, aut errantes in fide: Et quo
hoc posset certius, rogasse patrem pro eodem, ne fides eius de-
ficeret. Vni singulariter, in cæterorum Apostolorum & disci-
pulorum, præsentia, etiam comparatione discretum à cæteris,
iam iam ascensurum ad cœlum, vniuersi ouilis regni que sui,
etiam ter repetita commissione, mandasse curam & regimen:

Vt Chri clarissimis verbis affirmat scriptura Euangelica. Vnum deni-
stus neces- que omnium, Cepham pronunciasse, hoc est, saxum, scopu-
sariā mē- lum, rupem aut petram, super quam affirmavit ædificatorum
brorū eccle se ecclesiam suam. Eius necessarium colligantiam & unitatē,
sæ omniū ad illud ipsum suum ἡγεμονικόν, partemque principantem, et
cōmunionē locutionis figura clarissimè atque efficacissimè expriment
cum eius Vt enim fundamentum, est vnitatis ædificij connexio, & ἡγε-
igemonico μονικόν, aut rectoris authoritas, in quacunque etiam he-

manæ societatis forma ac specie: ita in Christi regno & eccle-
 sia, Petrus, & qui eius locum obtinet. A quo, quisquis diuisus re, effica-
 est, quisquis eius authoritati obedire nō vult, eum non perti-
 nere ad vnitatem Ecclesiasticam illius ædificij, cuius vnitatem, *apophora*
 velut à fundamento quodam, ab illo Cepha, cōtineri & de-
 pendere Christus affirmat, velut per se notum est. Quemad-
 modum, ad vnitatem domus aut familiæ non pertinet, quis-
 quis eius rectori aut patri familiæ, in his quæ ad domesticam
 societatem, atque eius finem pertinent, subesse contēnit. Sed
 suprà controversia tertia, & libris illis de ecclesiastica hierar-
 chia, copiosius hæc à nobis demonstrata sunt, & quo pacto
 Christi ecclesia, ex infinita alioqui toto orbe diffusa multitu-
 dine, ex omni gente, lingua, natione, & populo congregata.
 illo sacri ordinis vinculo, in vnum necessario connecti, illa
 quoq; sua hierarchia, & sacro principatu quem in Petro con-
 stituit, regi gubernarique debuerit. A quo, vnà cū cæteris A-
 postolis, authore nihilominus Christo, doctorq; sacro spiri-
 tu, constituta sit reliqua sub ipso, ecclesiasticæ hierarchiæ fa-
 cies, Episcopis, Archiepiscopis, Primatibusq; per loca oppor-
 tuna dispositis, quo ad eius vnum rectorem, totius quoq; ec-
 clesiæ cura, ordinatissimè, decerissimè, nec difficulter referri
 posset, & referretur.

Quam verò districtam obediētiā debeamus in ecclesia-
 stica hierarchia nobis præpositis, is certius clariusq; intelli-
 get, quisquis etiam ad cæteras humanorum contentuū & so-
 cietatū varias formas & species in vniuersum, respexerit ali-
 quanto diligentius. Vt enim absque ordine nulla subsistit hu-
 mana societas: nec ordo, sine aliquo *ἡγεμονικῶν*, principante,
 rectore, aut capite: ita cuique societati suus est ordo: cuique
 ordini suum *ἡγεμονικόν*, aut principium, ad cuiusque suum fi-
 nem aptum & congruum.

Vt in domo priuata pater familiæ: in ciuitatibus secundum
 varias earūdem formas, Consules, Prætores, Magistratus sum-
 mi, quocunq; tandem illi nomine vocētur. In dominiis, Pro-
 uinciis, Regnis, Barones, Comites, Duces, Reges, Imperato-
 res. In voluntariis hominum conuentibus, sui Priores, sui Pa-
 tres, Abbates, Præpositi: ita quoq; & in catholica Christi ec-
 clesia, summus, vt diximus, Pontifex, sub quo per provincias
 Primates, Archiepiscopi. Deinde, Episcopi per dioceses sin-
 gulas, & sub eis singularū plebeū presbyteri. Neq; enim nisi

DE POTESTATE ECCLESIA.

diligenti admodum membrorum omnium connexione, hoc tam
immenſum corpus, in vnum coherere, connectique potuit.

Vt autem ſocietatum hæc ſunt diſtincta genera, atque inter
ſe differentia, ita quoque alia in eis, aliaque eſt præſidentium,
aut *ἡγεμονικόν*, authoritas: tamen ſua cuique; cui inferiores om-
nes, quæque in ſuo ordine, obedientiam debere, & ipſa dicat
recta ratio, & docet lex naturæ inſcripta humanis cordibus;

suggilatur nec minus confirmat diuinæ Apoſtolicęque literæ. Quia in re,
peſtilēs do- diligenter cauenda eſt peſtilentiſſima quorundam, & in huma-
ctrina, af- ni generis vitam ſocialem pernicioſiſſima doctrina, affirman-
firmantiū, tium, humanorum præceptorum tranſgreſſores haud quaquā
humanorū peccare coram deo, ſed legales tantum, (ſi quæ ſtatutæ ſunt)
præcepto- pœnas incurrere. Quasi non debeat homini homo, ſed ſoli
rū tranſgreſ- deo obedientiam. Quæ etiam aduerſariorum plerique locis do-
*ſores non*ctrina eſt. Quia vna, nō video quid poſſit doceri pernicioſius,
peccare co- quid denique falſius: quum ipſa, vt dixi, euidentiſſima natu-
ram deo. ræ lex rectaque; hoc dicat ratio, in ſuo quæque ordine, ſupe-
rioribus ſuis obedientiam debere: eadem inquā quæ hos or-
dines inter homines conciliauit & conſtituit. Hoc enim neceſ-
ſario habet omnis ordo, vt præſit, vt & ſubſit aliquid. Quum
autem quæque in ſuo ordine, in quo à deo conſtitutus eſt, im-
poſitam ſibi perſonam recte peragere oporteat: euident eſt, ſi
prioribus ſubditos obedientiam debere: ſine qua, & omnis
ordo, & omnis humana diſſoluatur ſocietas: atque adeo, nec
ipſa vita humana ſubſiſter.

Quid enim, ſi homo ex diuina lege non debet obedientiam
homini, toties clamat diuina ſcriptura. Filij obedite paren-
tibus vſtris, & ſubiacete eis? Quid ruruſus? Serui obedite do-
minis carnalibus cum timore & tremore, in ſimplicitate ſicut
Chriſto: non ad oculum ſeruietes, quaſi hominibus placentes,
ſed vt ſerui Jeſu Chriſti, facientes voluntatem dei ex ani-
mo, cum voluntate bona, ſicut domino ſeruietes, non homi-
nibus. Hęc Pauli ipſius verba ſunt: quibus palam docemur, vt
dei voluntas, ſit & præceptum, ſeruos obedire dominis: vt ſer-
uire illis teneantur, non ſolum pœnæ timore, ſed ex animo, &
quaſi deo, qui hanc illis perſonā impoſuit, nō quaſi ſolis ho-
minibus. Ita & publicis poteſtatibus magiſtratibusque; tametiſi
gererentur ab infidelibus (quando in eo loco atque ordine con-
ſtituti eſſemus à domino) obediendum ubique; clamant, admo-
nēt, inculcantque; Apoſtolicę literę: Omnis anima, inquit idem
ill.

ille Apostolus, sublimioribus potestatibus subdita sit: nō est enim potestas, nisi à deo: quæ autē à deo sunt, ordinata sunt. Itaque qui resistit potestati, dei ordinationi resistit: qui autē resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt, & cætera. Ideōq; necessitate subditi estote, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam.

Audis nō solum propter civilem in trāsgressores pœnam, sed etiam propter conscientiam, magistratibus ac publicis potestatibus subditos nos esse oportere. Petrus autē vno verbo cōplexus vniuersa. Subditi, inquit, estote omni humanę creature propter deum. Omni humanę creature dicit, qualiscūq; ea sit, cui videlicet nos subiecit, seu ipsa nascēdi fors nostra, seu rerum publicarum status & conditio, seu ipsa deniq; voluntas propria. Neque enim hīc dominos seruis suis subesse præcepit, nec Reges, aut magistratus vnicuique ē populo: sed contra quid intelligat, seipsum continuo explicat. Siue Regi, inquit, tanquam præcellenti, siue Ducibus tanquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorū: quia sic est voluntas dei, & cætera. Serui subditi estote in omni timore dominis, non tantum bonis, sed etiam discoloris, & cætera. Similiter & mulieres subditæ sint viris suis. Vides, quo pacto in omni ordine, obedientiā quisq; & subiectionē debeat, non soli deo, sed & omni humanę creature, cui nos subdidit, seu voluntas propria, vt viris suis mulieres: seu quæ cūque nostra seu publica, seu priuata conditio: Publica, nos, Magistratibus: Priuata, seruos dominis.

Quod si in humanis societatibus, quas propter humaniorē cōmūctum atque operæ mutuæ indigentiam necessitudinē, quæ ipsi inter se mortales contraxerunt: aut in quas, nos quo modocunque coniecit, seu publica, seu priuata fors nostra & conditio, suam quēq; stationem tam diligenter seruare, & recta nos ratio doceat, & naturæ simul lex diuinæq; scripturæ præcipiant. Quid in hoc Christi regno, quod nō ipsi inter se homines, socialis cōuictus, sed fidei religionisq; inter nos conseruandæ, imò cœlestis illius regni, in quod, nisi ex hoc, nulli patet aditus, nobis patefaciēdi gratia, ipse Christus instituit: & sibi, in quo super nos ad salutem nostram dominare tur, non vili pretio, nec paruo labore ac studio comparauit? In quod suo ipsius pretioso sanguine redemptos nos à Pharaonis illa mystica seruitute, ex infinita sua misericordia cō-

DE POTESTATE ECCLESIASTICA.

uocauit, & ciues ascribere dignatus est? Quid inquam in hoc Christi regno nobis faciendum est? In hac domo dei uiuētis, in quam salutis nostræ gratia, precario admissi sumus, quāto timore tremoreq; nobis conuersandum est? quanto studio, quanta sollicitudine, suam quenque stationem in qua constitutus est à Christo, obseruare conueniet? Si seruos carnalibus dominis obedire cum timore & tremore, in simplicitate cordis sicut Christo, docet Apostolus: qualem tandem, quam humilem, quam sollicitam obedientiam, nostris, quos in suo illo regno, sua ecclesia Christus præfecit, præpositis nos debemus? Si profanis magistratibus, publicisque potestatibus, etiā infidelibus, quas humane leges, ciuilesque respublice, quieti inter homines cōuictus gratia cōstituerūt, ipsa lex Dei & naturæ nobis diligēter subesse præcipit: quid sacrosanctis magistratibus, quos eterne salutis animarū nostrarū causa, in ecclesia sua cōstituit ipse Dei filius? Si parentibus carnalibus tam diligenter debēt subesse filij: quantopere Episcopis nostris, quos patres nobis ipse Christus cōstituit? Si Reges, humaneq; politiæ principes, omni nos honore prosequi oportet, quomāgis sua constet *ἡγεμονικῶς* apud singula communis membra, cui gubernandæ præest, authoritatis efficacia: ipsum igitur Christianæ ecclesiæ Principem, Romanum Pontificem, quem ipse pro se nobis Christus sui huius regni rectorem constituit, quo nō prosequemur honoris genere? Neq; enim communis hoc tantum exigit, illa, cum aliis in quacunque ciuilibus societatis genere principantibus, ratio: non insuper, singularis huius societatis finis & utilitas, quæ est, eterne beatitudinis, & regni illi cœlestis assequutio: sed etiam, hunc ipsum magistratum instituētis in regno suo, & nobis perficiētis dignitas, & authoritas. Ipse in quā Christus, ad cuius hoc ipsum, seu honorem, seu contemptum pertinet, quod constitutus ab ipso nobis magistratibus detulerimus. Quod cum ipsa per se euident quēq; ratio doceat, tum Christus quoque in Euangelio palam affirmat, nec minus spiritus sanctus in veteri scriptura & populo multipliciter expresse. Ille ita loquitur ad Apostolos, atque eos qui Apostolis vicaria ordinatione succedūt Episcopos: Qui vos audit, me audit: qui vos spernit, me spernit: qui autem me spernit, spernit eum qui misit me. Vides in quem redundet seu honor seu contemptus, et ga magistratus, quos ille nobis in ecclesia constituit.

Scribit proinde ad Magnesianos ille gloriosus Christi martyr & pontifex Ignatius, Apostolorum discipulus. Dignū est, inquit, vos obedire Episcopo vestro, & in nullo ei contradicere: terribile est enim tali contradicere. Non enim illum visibilem, quis spernit, sed illum inuisibilem in eo contemnit, qui non potest à quoquam contemni. Hic enim, non ab homine, sed à deo habet promotionem. Ita quoque dominus dicit Samuēli de contemptoribus eius. Non te spreuerunt, sed me, ne regnē super eos. Ita & Moyses populo aduersum se murmuranti: Non aduersum me murmurastis, sed aduersum dominum Deum, à quo pendeat sibi commissā super illum populum regiminis autoritas. Quin & mortis pœna cōstituta erat, aduersus contumaces, qui obedire volebant imperio sacerdotis summi in illo veteri populo. Si quis, inquit, superbierit, nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat domino deo tuo, morietur homo ille: & aufert malum de Israël, cunctisque populus audiens timebit, ut nullus deinceps intumescat superbia.

Quam enim graue sit apud Deum, auctoritatem, & præsertim principalis magistratus, quem ipse per se constituit inter homines, contemni ab hominibus, is clarissimè intelliget, qui hinc crimen contemptus auctoritatis Mosaicæ, in Dathan & Abiron: inde verò, tam inexcusabile crimen adulterij Dauid, in tanta vxorum multitudine, & crudelissimi insuper homicidij, infidelem seruitorem suum & militem Vriam, quo ille ipsum quærebat regere coram hominibus, expenderit. Quorum huius criminum grauitatem cum intellexerit, cogitet, quàm horribili supplicio mirissimus ille sed & iustissimus Deus, apud quem personarum non est acceptio, qui omnes æque animas suas esse testatur, & æquam se curam habere omnium, contemptum illum eius auctoritatis in illis punierit, quos dehiscens de sub pedibus terra viuos absorbuit, demisitque ad inferos: qui hæc immanissima Dauidi crimina ita remisit facile.

Quod si ob vitam & mores eius, qui sacrosanctum magistratum gerit, quos Deo displicere iudicat, quisquam sibi licere existimat eius auctoritatem contemnere, is sibi cogitet dici ab Apostolo: Tu quis es, qui iudicas alienum seruū? Domino suo stat, & domino suo cadit. Simul & illā doctissimi illius sanctissimi que Cypriani perpendat sententiam: Tu au-

Quam sit graue auctoritas principalis magistratus à deo constituti inter homines, contemni ab hominibus.

Ut auctoritate ex officio honorare te neamur in sacris ma-

DE POTESTATE ECCLESIASTICA.

gistratib⁹, nō vitam discutere. tem quis es, inquit, noli discutere pastorem: ne eius quoq; criminis reus tenearis, noli te iudicem dei constituere, & Christi, qui dicit ad Apostolos, & per hoc ad omnes prappositos, qui vicaria illis ordinatione succedūt: Qui vos audit, me audit, & qui me audit, audit eum qui misit me. Vnde enim hareses & schismata oborta sunt & oriuntur, nisi dum Episcopus, qui vnus est, & ecclesiæ præest, superba quorundam præsumptione, cōtemnitur: & homo Dei dignatione honoratus, ab indignis hominibus iudicatur?

Authoritatem, magistratum, & officium, ecclesiæ unitæ, si conseruandæ, prorsus necessariū honorare in illis tenemur, Vitæ suæ, non te, sed alium habent iudicem. Super cathedrā Moysi, inquit Christus, sederunt Scribæ & Pharisei, vitæ tamen haudquaquam probatæ: De quibus nihilominus subiungit: Omnia ergo quæcunque vobis dixerint, seruate & facite. Ergo, inquit, quia sedent super cathedram, non quia vitæ sanctæ & inculpatae sunt. Quod adhuc clarius explicat in eo quod addidit: Secundum opera eorum, inquit, nolite facere.

Quod si vitæ palam scandalosæ sint, ita cogita, tua forte & aliorū culpa id fieri: Quandoquidē propter peccata populi regnare facit Deus principes hypocritas, & suos sanctos cōtaminat. Peccatis nostris irat⁹ dat nobis quales meremur pastores, mutos, non valentes loqui, vt sint, sicut populus, sic & sacerdos: mandatque nubibus, ne pluant super nos imbrem, quia nos sumus domus exasperas. Interim tamē æquē memineris, quid tibi præceptum sit, vt authoritatem in illis agnoscas, à quibuscunque demum geratur, vniuersæ ecclesiæ necessariam. Quæ, quoniam inter homines, geritur necessariò ab hominib⁹: fieri nō potest, vt perpetuò geratur ab his qui inculpata vitæ sunt.

Etiā malorum in ecclesia vitale, imò & necessariū aliis ministerium. Attamen etiam malorum in ecclesia est & vtile & necessariū aliis ministerium: quibus secundum rationē officij quod gerunt in ecclesia, æquē efficaciter, vt sanctis, adest diuini spiritus gratia. Qualiscunque sit qui te baptizat, qui peccata tibi remittit, qui eucharistiam consecrans illam tibi impartit, nihil minus accipis. Proinde, tu noli iudicare alienum seruum: sed honora in eo, qualiscunque sit, magistratum, quem à domino accepit, & officium: Cuius contemptus, iuxta verisimilitudinem, quam audisti. Cypriani sententiam, & schismata parit & hareses.

& hærefes. Neque enim sancti omnes erant, qui præsidebant illi cathedræ Mosaicæ: attamen, simpliciter lex iussit, mortis supplicio animaduerti in eos, qui nollent obedire imperio sacerdotalis præsidis, qui pro tempore ministrabat domino: nec vitam eius subiecit inferiorum discussione & iudicio: imò illos omnes, nihil de vita distinguens, nullam exceptionem cōcedens, nullam tergiversationem relinquens, obnoxios fecit eius imperio.

Si Iesus Dei filius, inquit ille Origenes, subiicitur Ioseph & Mariæ: ego non subiiciam Episcopo, qui mihi à deo deputatus est pater: nō subiiciam præsbytero, qui mihi Dei dignatio præpositus est? Videat ergo unusquisque quod sæpe memoribus præpositus est inferior, & nonnunquā accedit, ut ille qui subiectus est, melior sit eo qui sibi est præpositus. Quod cum intellexerit dignitate sublimior, non eleuabitur superbia, ex eo, quod maior est: sed sciat ita sibi meliorem esse subiectum, quemadmodum Iesus est subiectus Ioseph.

Quæ verò, qualis, quantaque sit Ecclesiasticæ hierarchiæ prædis autoritas, ut ex ipsa, ecclesiasticæ societatis forma, quis facile intelligit, ita à Christo clarissimis verbis expressum, supra, & alibi copiosius demonstraui.

Hoc enim dubitari à nemine potest, quin tanta sit illi attributa à Christo autoritas, cui commisit sui regni & ouilis curam pastorem & regimen, quanta illi ad hoc ipsum sibi mandatum officium erat necessaria. Tantam autem illi prorsus necessariam, qui omnibus regendis debebat intendere, nemo non intelligit: ut in omnes eius efficacia pateat, omnes regimini sui habentis constrictos habeat, omnes eius dicto audientibus teneantur, sine quo, ut nulla esset commissi sibi in eodem regiminis efficacia, si eius mandata nobisliceret contemneret: ita nō posset (quo maximè spectat illa eius, toti ecclesiæ necessaria autoritas) unitatem religionis & fidei, & vigorem disciplinæ ecclesiasticæ cōseruare in domo ecclesiastica: neque efficere ut in ea omnia ordine decentérq; gerantur, non posset omnes, qui eiusdem familiæ sunt, quēque in suo cōtinere officio: ab vnoquoque eius rationē exigere: delinquentes punire: excessus corrigere: moderari vniuersa quæcūque aguntur in domo ecclesiastica. Quæ tamen necessario pertinerent ad autoritatem præsidis, & hinc, etiam in quacūque bene institutæ humanæ societatis spem, euidentia ratio

*Quæ, quæ
lis, quanta
que sit hie
rarchiæ ec
clesiasticæ
præsidis
authoritas
ut omnia
ecclesiæ
membra ne
cessario sit
obnoxia
authorita
ti eius præ
sidis.
Quæ ne
cessario ad
eandem per
tineant.*

tio demonstrat.

Deinde & hoc necessario ad eiusdem auctoritatem pertinere, supra atque alibi à nobis copiosius demonstratum est, & per se etià ex ipsa forma & specie societatis Ecclesiasticae, & necessitate conseruandae in eadem vnitatis religionis & fidei, notum est: vt ad ipsum referantur, omnes de religione & fide quaestiones & controuersiae subortae in domo ecclesiasticae eiusque: vnà cum sacerdotali concilio (iuxta formam expressam in lege veteri) secum seruientium domino in cathedra Apostolica, aut etià aliunde euocatorum (secundū quod illi, negotij qualitas exigere videbitur) terminandae definitione & iudicio. Sine quo nullam in ecclesia cōseruari posse vnitatem religionis & fidei, sed tam diuersas in ea necessario fore opiniones & sententias, quot sunt & quàm diuersa hominum ingenia, ipsa loquitur rei euidentia: nec vlli dubium fore confido, qui superiora perlegerit.

Quare secundum ea quae praemissa sunt oportere quilibet intelligit, vt membra vniuersae ecclesiastici corporis, moderentur & regulentur habentibus & imperiis sui illius *ἐκκλησιαστικῶν*, ecclesiasticae videlicet hierarchiae rectoris & praefidis: ne quolibet lato pro suo impetu & arbitrio, necessario subsequatur, & pugna inter se membrorum, & schisma, atque vnitatis diuulsiō.

Neminem eximi qui inter oues Christi est, à debita rectoris & pastoris ouilis eius obedientia A cuius auctoritate nemo exēptus est, qui inter oues Christi connumerari voluerit: quas omnes indiscriminate illius subiecit regimini: nec distinxit à magistratu plebeium: non principem, non Regem, non Imperatorem excepit: sed pascit, inquit, regēque agnos meos, & oues meas. Cui autē aliquorum commissum est regimen, necesse est datam illi regendi eosdem potestatem: his autem, obsequendi, & Rectoris imperiis obediēdi necessitatem impositam: sine quo nemo posset, vel viginti personarum familiam & societatem regere. Neque elegit ad hoc Christus nobiles secundum carnem, non Reges, non Imperatores & huius mundi principes: sed infirma potius huius mundi elegit, vt confundat fortia, sed Petrum piscatorem elegit, & post eum ex infima plebe plurimos: sub quorum gubernatione, regimine & imperio se humilient necesse est, quicumque in Christi ouile & regni ascribi voluerint. Haec enim lex huius regni est. Proinde obliuiscatur interim proprii regni & imperij oportet reges & imperatores,

peratores, quicunque in hoc ouile Christi & regnum eius, ingredi admittique voluerint: aut admissi intus manere: sub illo se humiliant necesse est, quanuis piscatore, quanuis ex infima plebe assumpto, cui Christus eiusdem gubernatione committere dignatus est.

Fuit quidem hoc regnum Christi, ab initio pusillum & humile, instar grani illius sinapis, cui Christus ipsum comparat, quod acceptum, misit homo in hortum suum, & creuit, factumque est arbor magna: ita ut volucres cœli venientes in ramis eius requiescerent: Quod impleri tunc cœpit, cum Constantinus Imperator, & post eum reges & principes alij, suos fuses, sua sceptrâ, suâq; collâ, regno Christi submittent, sub ramis eius veram pacem quietemque inuenirent. Quos omnes in hoc regnum ascriptos, non amplius instar Principum & regum gentium, subditorum suorum, dominari, sibi: sed Christo, iam oportet: illius, hoc quod diximus, regno suo illo regno seruire ad salutem suam & suorum: illius zelare honorem & gloriam.

Neque est quod indigne ferant illi seruire, & non libere se regi, seu ethnico illo more dominari, sed subesse eius rectori & præfati: Quando nulli salus est, nisi qui huic regno libes seruerit: sit, nisi Christi nulli ad illud cœleste beatitudinis regnum, nisi ex hoc, patet si regno, additus: Quod Esaias, sub nomine Hierusalem hoc ipsum alloquens, & omnibus clarissimis verbis contestas, affirmat. Gēs si ævltro seruiet, & regnum, inquit, quod non seruiet tibi, peribit. Ex.

petenda igitur est omnibus hæc seruitus. *Dei ordina-*
Quin & dei ordinatione ita constitutum, ut hoc Christi regnum, in primis deficientis Romani imperij sibi subiecturum sit, ut esset reliquias, & deinde comminuturum vniuersam mundi regnum, in ingrediente in ipsum plenitudine gentium, iam olim Danielis ostensum est, in visione, quam vidit ille rex Babylonius in lapide illo scisso de mōte sine manibus, ab initio modico, iecturus esset sed qui paulatim in montem magnum excreuit: impleturus sibi, deficienti adhuc vniuersam terram, percussurusque statuam quam idē tis Rom. im ille viderat, succedentium sibi regnorum exprimentem ima perii reliquias, in suis pedibus ferreis & fictilibus: Quos, eodem Danielis deinde comminuturum vniuersum significare certum est. Lapidem autem istum, esse hoc regnum Christi & ecclesiam, idem quoque ille ipse Daniel certissimū testis est: In diebus autem, inquit, regnorum illorum di regna.

suscitabit

Vt christi hoc regnū ab initio pusillū & humile, post etiam imperatores & monarchas receperit.

Vt nulli se regi, seu ethnico illo more dominari, sed subesse eius rectori & præfati: Quando nulli salus est, nisi qui huic regno libes seruerit: sit, nisi Christi nulli ad illud cœleste beatitudinis regnum, nisi ex hoc, patet si regno, additus: Quod Esaias, sub nomine Hierusalem hoc ipsum allo-

hoc est eccle siæ vltro ser uerit.
Dei ordina-
tiōe ita cō-
stitutū, ut
hoc christi
regnum, in
primis sub-
iecturū sibi
perii reli-
quias, &
deinde cōmi-
nuturū vni-
uersū

DE POTESTATE ECCLESIAST.

fufcitabit deus cœli regnum, quod in æternum non difsipabitur: & regnum eius non tradetur alteri populo. Commi-
nuet autem & consumet vniuerfa regna hæc: & ipfum ftabit
in æternum, fecundum quod vidifti, quod de monte abfciffus
eft lapis fine manibus, nempe hoc regnum Chrifti catholica
in quam eius ecclefia, quod, inquit, consumet vniuerfa regna
hæc, fibique fubiiciet.

Nihil proinde indignandum eft, hoc factum cernere, nem-
pe, quod ecclefia fibi fubiecerit Reges, Imperatores, Princi-
pes, regna denique & imperia: quod ab eterno ita futurum,
præordinauit omnipotens illa fapientia: & priusquam fieret,
tanto ante fore præoftenfum ab eadem, & prophetarum ora-
culis prædictum cernimus. Quæ taménihil fibi vi vfurpauit
in quenquam indebitum: fed vltro fe ei fubmittentes ad falu-
tem propriâ reges & principes benigne fufcepit. Audifti et-
enim quid ille dixerit ecclefia. Gens enim, & regnum, quod
non feruierit tibi, peribit,

Quo pacto Committit igitur Chrifti ecclefia, & fibi fubiecit, iuxta Da-
comminue nielis vaticiniû, principatus & regna, reges, & principes: fed
rit, & fibi illorum fubmiffione vltro nea: atque ita hoc volente & or-
fubiecerit dinante diuina prouidentia, pro conseruanda vnitatis neces-
ecclefia, faria & concordia in domo ecclefiaftica: atque hoc tandem
principatus efficiente, vt non fubeffet folum, fed plane dependeret eorû
& regna, authoritas, ab authoritate ecclefiaftica: abolita paulatim, om-
reges & ni illa feculari potestate, quæ fe in gentilitatẽ quoquo mo-
principes. do referre poffe videretur.

Imperium Itaque eadem illa, omnium regnorum fucceffionem gubet
quale nunc nante ac disponente prouidentia, cum tandẽ omne Occidẽ-
est, plane tis imperium, fubtractum effet Romano imperio: Romanus
dependere Pontifex Leo tertius, nouum inchoauit imperium, plane de-
ab authori pendens ab authoritate ecclefiaftica, in Carolo illo cogno-
tate eccle- mento magno, Pipini filio: à quo ad præfentem vfque Caro-
fiaftica. lum, eius nominis quintum, fupra annos feptingentos, con-
tinua ferie perdurat Chriftianorum Imperatorum fucceffio.

Qui vniuerfi, nihil iuris legitimi habuerunt ad Imperium,
quod non acceperunt ab ecclefiafticæ hierarchiæ rectoribus
Quod tamén ego magis legitimum nihil dubitauerim, quàm
vniuerfum illud quod ante Carolum, ex Iulio illo Cæfare
ducebat originem.

Et quanquam etiam illud ipfum, feruire debuerat Chri-
fti eccle-

hi ecclesiæ, postquam eius principes atque Imperatores oui
le Christi ingressi sunt: haud tamen ita ab ecclesiastica au-
thoritate dependebat vniuersa eorum authoritas, sed pro-
prium, quam ante habuerant, introduxerant in Christi ec-
clesiam, atque eius authoritati se reddiderant obnoxios. Quos
proinde liberius cōpellans Gregorius ille Nazianzenus cum
aliquando modum suum non satis agnoscerent in Christi ec-
clesiæ: Suscipitis sine, inquit, libertatem verbi? Libenter accipi-
tis, quod lex Christi sacerdotali vos potestati subiicit, atque
illis tribunalibus subdit? Dedit enim & nobis potestatem,
dedit & principatum multò præstantiorem principatibus
vestris. Aut nunquid iustum vobis videtur, si cedat spiritus
carni? si à terrenis coelestia superentur? & si diuinis præferan-
tur humana?

Itaque & cæteri Reges ac Principes, hæc intolligentes iā *Omnes Re-*
gibus illustrati lumine fidei, sua sceptra, & vniuersam prorsus au- *ges & prin-*
thoritatem suam, ecclesiasticæ authoritati non solum subef- *cipes, qui*
se recognouerunt: imò, quo hanc subiectionem omnem ma- *sunt in ec-*
gis intelligerent debitam & necessariam, iuxta illud Esaiæ va- *clesia iā o-*
ticinium (diuina ita hoc ordinante prouidentia, quæ, si in v- *lim plane*
niuersa, in hæc maximè se extendit) vniuersi suam authori- *submisisse*
tatem recipere ab ecclesiæ eiusque authoritate, re ipsa profes- *sua aui bo-*
si sunt, *ritatem, aut*

Sic Florentissimi Galliarum regni sceptra & titulos, (cū *thoritati ec-*
in Hilderico eaten⁹ rege ignauo & socorde, deficeret illa ex *clesiastica.*
gentilitate tracta & reducta successio) Pipinus à Zachariæ ec-
clesiasticæ hierarchiæ præside, pro se suisque successoribus
accepit, sacra vnctione, apostolica authoritate sibi impensa à
sancto Bonifacio Maguntino Archiepiscopo & Christi mar-
tyre. A quo, in hodiernum vsque diem omnes ordine sibi suc-
cedentes Reges, quo hoc ipsum contestentur & perpetuo in
memoria habeant, non solum ecclesiasticæ authoritati se sub-
iici, sed etiam ab eadem accepisse se illam suam dignitatem,
& authoritatem regiam: ecclesiastica consecratione & inun-
ctione, eandem velut legitimo ritu susceperunt, Eandem for-
mam, atque exemplum, omnes Christiani orbis reges sequu-
ti, fasces suos vltro submiserunt ecclesiæ: re ipsa hoc conte-
stantes, quòd non, nisi ecclesiastica inunctione & consecra-
tione legitimam authoritatem se fateantur recipere, Qua ex
re, adeo nihil authoritati eorum & exultationi apud fide-
lem

DE POTESTATE ECCLESIAST.

Ex præd- lem populum deperit, ut plurimum etiam accefferit, Et quò
Etis const- quisque fidelius se impedit ut seruiet ecclesiæ, authoritatq;
re euiden- ecclesiasticæ, tantò etiam plus authoritatis inuenit apud suos
falsitatem subditos, & diuini numinis fauorem sibi efficacius ac para-
sententia tius adesse sensit.

aduersario Ex quibus omnibus facile queng; intellecturum existimo,
rum de au quale sit & quò spectet, quod docet aduersarij: Romano Pæ-
thoritate tifici ex iure diuino non cõpetere vllam iurisdictionis supe-
Rom. pon. riorem authoritatẽ, nec super Episcopos reliquosq; ecclesia.
Etiam ut si sticos gradus & ordines, nec super magistratus seculares, Prin-
ne scriptu- cipes, Reges, Imperatores. Quã illi, super omnes qui ad Chri-
ris per se e sti regnum & ouile se pertinere agnoscunt, ex eiusdem Chri-
uidens falsi sti commissiõne competere, euidētissimum fecimus.

tas eius pos Et miror sane quòd dubitare quisquã possit, an in hoc suo
sit ab omni regno & ecclesiæ: quam ipsa cõstituit & ordinauit æterna illa
bus itelligi. dei sapientia, ipsa quoque prouiderit & cõstituerit, quod in
ex ratione vnaqualibet humanæ societatis specie, necessaria ratione coa-
societatis ec cti inter se constituunt homines: ut sit inter ipsos aliquis, pe-
clesiasticæ. nes quem sit præcipua authoritas: cui teneantur deferre cæ-
teri, qui singulis sua habeat officia præscribere, à singulis eo-
rundem rationem exigere, negligentias defectus, excessus cõ-
missos seu in officiis, seu ab vno aduersus alterum, cõuenien-
ti suæ authoritati & formæ societatis modo corrigere: sine
quo, nec ad momentum vlla posset subsistere societas, vlla in-
ter multos conseruari vnitas. Quod hoc illa ignorauerit sue
illi tam numerosæ, quam congregauit, societati ecclesiasticæ,
necessarium, sine quo nec decem hominum vnitam societate
conseruari posse omnes homines intelligunt. Mihi sane quis
quis de hoc dubitare potest, videtur de Christo sentire non
non admodum pie & sobrie.

Ex necesi- Quin & ita hanc rem tecum æstima. Si vna, ut est, à Chri-
tate cõfer sto instituta est eius ecclesiæ, & ita vna, ut eius vnitatem ad fi-
uande vni nem vsque conseruari voluerit: an dubitare quisquam men-
tatis eiusdẽ to debeat, ab eodem eidem prouisum fuisse de omnibus, quæ
ad vnitatem eam conseruandam sunt & fuerunt prorsus ne-
cessaria?

Finge cogitatione, qualem aduersarij à Christo institutam
volunt ecclesiam, absque vllò *κρυμινω*, principante, rectore
aut præside, absque vlla distinctione graduum sacri ordinis
ecclesiastici, absque Primatibus, Archiepiscopis, Episcopis
in d

imò absque sacerdotibus alicuius sacrationis ordinis dignitate distinctis à laica multitudine: sed tantum, quos vnaquæ libet plebs sibi deligit, verbi & sacramentorū ministros, & quales omnes, & vnum in nullo subiectum alteri. Quid videres in hac Sunamite? nunquid choros castrorum? an non potius Babylonem confusissimam: in qua vno anno tor essent, tāq; pugnautes de fide & religione sententiæ, quot & quā diuersa sunt capita? Et introducta semel in eandē istiusmodi pugna & controuersia, quis foret modus refarciendæ alicuius vnitatis & concordie? istiusmodi fœdissima & confusissima Babylon dignum tibi ne videretur tali artifice & architecto opificium: cui nemo hominū, qui vel parum ratione, & mente polleret, non magis conuenientem ad suum illum finem, decentem & decoram formam cogitatione effingeret?

Ad hæc cogita, quod res est, in vna domo ecclesiastica, aut Christi regno multos esse principantes, qui civiles magistratus gerunt: quorum nemo subditur alteri, nec alium supra se recognoscunt principantē ciuilitate: vt Imperator, Rex Gallicarum, Rex Hispaniarum, Lusitanie, Angliæ, Scotiæ, & alij quam plurimi. Num tibi videretur, (si posses ipse quam vtilissimam toti ecclesiæ iudicares formam, speciem, atque ordinem, solo cogitatu constituere) vtilius fore ecclesiæ & cōseruandæ eius paci congruentius, hanc tantam principantium in eadem ecclesiastica domo multitudinem, vni superiori authoritati, totius ecclesiasticæ familiæ rectori subiectā facere, quæ posset subortas inter nos quæstiōes & cōtrouersias sua authoritate componere, cui deferre omnes tenerentur? An vero nolles hos cuiusquā obnoxios esse superioris authoritati & iudicio? Non puto quenquā esse tam male ad veritatem affectum, qui non intelligat, vtrum horum magis congruat cōseruandæ vnitati ac paci in domo ecclesiastica. Nam ad secundum horum, necessario sequeretur continuus bellus intestinis tumultuari domum ecclesiasticam. Necesse enim foret, quicquid inter hos tam multos oriretur, quæstionis & controuersie in quavni non videretur cedendum alteri, vt in armis decideretur. Cum prior ea proposita ecclesiæ forma & species, superintendente illa omnibus authoritate cui essent omnes obnoxij, omnes facile omnium horū quæstiones & cōtrouersias tolleretur & cōponeretur: & vt intus pulcherrimam pacis pulchritudinem facile cōseruaret: ita faceret,

Ex multitudine principantium in domo ecclesiastica, qui sibi mutuo subiecti nō sunt.

DE POTESTATE ECCLESIAST.

ceret, eandem omnibus hostibus suis externis formidabilem & aduersus vim omnem munitissimam quippe omnibus omnium viribus conspirantibus in vtilitate & salutem totius ecclesiae, per auctoritatem illius *ἡγεμονικὸν* superintēdentis illis omnibus, & sui imperij habenis ad communem vtilitatem & salutem reuocantis omnia.

De quo, vt per se euidenti, cum omnino dubitari nō possit nec de hoc quidem quisquā merito dubitare poterit, hac ne, an illa forma & specie Christus suam constituerit atque ordinauerit ecclesiam, nempe perfectissima: & ad conseruandam eius vnitatem, pacem & concordiam, finemque ob quem cōgregauit eandem, quam congruentissima: etiam si, nullis hoc ipsum scripturis demonstraretur aliter. Nunc verò, cum etiā irrefragabili diuinarum scripturarum auctoritate euidentissime demonstrauerimus ita institutam atque ordinatam fuisse à Christo, quis hic dubitandi locus est.

Intelligunt proinde, quibus affectu deprauatum non est, sed integrum syncerūque rationis iudicium, quā sint bene meriti de ecclesia Christi: qui stulto quodā zelo auctoritatis secularis aduersus ecclesiasticam, huic, illam, nolunt subici: ethnicam adhuc & non Christianam dominationem median-tes animo, nec cogitantes, quod in alieno iam, hoc est Christi regno, hæc ipsa geratur auctoritas. In quod, hæc ipsa recepta precario, nō vi introducta illi quoque debet seruire sed deliter. Extra quod quam diu fuit, subiecta illi non fuit potestas, quam verò illud ipsum ingressa est, vt subesse debeat rectori quem ille nobis sui regni designauit & constituit, nemo est qui non intelligit.

Itaque, non fuerunt ab initio Imperatores, Reges, & Principes, subiecti Petro & Apostolis: vt qui in ouile Christi nondum ingressi fuerant: nondum se suāque sceptrā, Christi regno submiserant: imò contra, Petrus, & Apostoli, eorum sub quibus degebant auctoritati illi ciuili erant obnoxij. At contra res habet de his qui in regnum Christi iam intromissi sunt. In quos absque vlla distinctione aut exceptione omnes data est Petro, & qui eius locum tenet, curæ pastoralis & regiminis auctoritas: omnibus, imposita est illi obediendi necessitas.

Vt neminē Aequè tamen verum est, quod nullū suo iure priuat Christi suo iure priuata religio: Sed qui se illi astringunt vltro seque Christi regno

quo subiiciunt, necesse est ut illius quoque legibus pareant: ut *Christi*
 illius sacrosanctis magistratibus obedientiam dependant: ut *sic religio*,
 membra se submittat imperio & habentis *ἡγεμονικῶν*, rectoris qui tamen
 & capitis. Quod cum ab his docentur negligere & contem-
 nere, sed quodque ferri suo impetu, iudicio, & arbitrio, tale se subde-
 nobis monstrum reddiderunt ex decentissime ordinata & cōrunt opor-
 posita à Christo ecclesia, quale foret animantis corpus, si cui tere eos, il-
 que membro, daremus proprium iudicium & arbitrium, non *huius quoque*
 subiectum Imperio *ἡγεμονικῶν*: & ex pulcherrima pacis pul-
 chritudine, quæ, conseruata illa à Christo constituta eius for-
 ma & specie, in eadem vigeret, turbas, rixas, seditiones & bel-
 la plusquam ciuilia, & pene perpetua, in eandem introduce-
 runt: pro inuisita eius aduersus vim omnem externam forti-
 tudine, eadem prædæ ac direptioni hostium suorum omnium
 exposuerunt. Quæ enim causa est alia bellorum inter nos eru-
 delissimorum, quibus Christiani homines in Christianorum
 fratrum, sæpe innocentum, viscera, ferrum stringimus, & om-
 nia crudelitatis plusquam ethnicæ, plusquam barbaricæ ex-
 empla edimus in nos mutuo, nisi quia Principes nostri ab il-
 lis pestilentissimis consiliariis persuasi, rectoris Christi ouilis
 auctoritati non deferunt quam tenentur obedientiam: eius
 monitis ad Christianam pacem omni studio ipsos exhortan-
 tes, (quod certe perpetuo faceret, nisi suam ab iis negligi cō-
 temni que auctoritatem cerneret) in totius Christianæ Reip.
 confusionem, excidium, & perniciem, rebelles & contuma-
 ces sunt. Quæ causa Turcas ita nobis fecit formidabiles? tot
 de nobis spolia, victoriis ac tropheis diuites, potentes & glo-
 riosos reddidit? ea vna certe quia non valet quantum oportet
 in corpore societatis ecclesiasticæ *ἡγεμονικῶν*, eius auctoritas
 quia eius habentis & Imperijs obsequi recusant membra sin-
 gula, & proinde conseruari non potest illa omnium & singu-
 lorum in totius utilitatem & salutem, qualem vnitas corpo-
 ris necessario requirit, conspiratio: sed quodque, ferrum suo im-
 petu, suo arbitrio & iudicio, quisque suum tantum vnus cu-
 rat atque agit negotium: totius utilitatem & salutem negligit.
 Hi sunt fructus præclaræ illius doctrinæ, quam: cum suis, do-
 cent aduersarij: Euangelio & doctrinæ Christi plane aduer-
 santem & contrariam.

Iam & hoc tecum perpende & cogita: si esset (ut paulo an-
 te

DE POTEST. ECCLESIAST.

*Ex necessitate possumus) liberum tibi quam conuenientissimam putares
ria auctori & sola cogitatione posses, ecclesiae Christianae dare formam
tate in et. & speciem: an nullam esse velles in ea auctoritatem, quae e-
clesia super normiter peccantes Imperatores, Reges, Principes, & tyrannos
enormiter uice opprimentes suos subditos, posset corrigere, & punire
delinquentes. coactiua quadam potentia? Certè talem requirit, etiam Mar-
tes in ea. filius ille intellexit & confessus est, atq; euidentem docet ratio-
nem prisci ne, si omnia ipsis impune liceant, vertantur in tyrannidem argu-
pes, adeo beluinā quandā truculentiam. Hoc itaq; quādo inter nos
cōuenit, illud quoq; cōueniat necesse est, pusillū esse oportere
ut correctio eiusmodi fiat sine grauiori nocumēto cōmunitatis aut Reip. cui praesident delinquentes corrigendi. Iā cogi-
tet quislibet, à quo, aut quibus velit Imperatores, Reges, Prin-
cipes, quā nullū magistratum ciuilem supra se recognoscere
enormiter delinquentes corrigi. Certè à subiecta illis multi-
tudine & subditis hoc ipsum vtiliter fieri non posse, nō solū
euidens ratio, sed etiam omnium ab initio regnorum & mo-
narchiarum historia comprobatur, & semper cessasse infelicitati
me, quoties eiusmodi aliquid à multitudine praesumpta aut
tentatum est. Habet enim princeps sibi obaerata, & in quid-
uis obsequentem militarem manum, quam facillimè immitteret
in multitudinis (ut ipse diceret) rebellis & seditiosi exci-
dium. Ad hanc coercionem seu correctionē eiusmodi delin-
quentis principis, necesse est ordinem iudicariū praecedere:
ita, ut ante accusetur & conuincatur de crimine, deinde legi-
time condemnetur. Multa enim superiorum facta aliter asse-
mantur à subditis, quā de rectam rationem discussā aestima-
ri oporteat. Sed vniuersitas multitudinis, eiusmodi actibus iu-
dicialibus aduersus suum principem, nequiquam est idonea.
Quae nec conuenire posset ad huiusmodi, inuito principis
nec eosdem super illum exercere.*

Ita proinde res habet, sine ἡγεμονικῷ aliquo non possit
communem, aut publicam aliquam subsistere: eiusq; felicita-
tem, ex principis bonitate, ad commune bonum praecipue re-
spicientis, maxima parte pendere. Attamen, quia homines sunt
etiam principes, etiam in malum procliu ut ceteri, imò & licet
etiam, & quodam etiam rerum ita ipsos trahentium & transuer-
sos rapiendum impetum saepenumero peiores ceteris, & legi-
timam dominationem haud rarò conuertentes in tyranni-
dem nec principatū propter hoc abolere oportet, nec sub-
cete

tere subiecta multitudini: quod omnem vigorem reip. solueret, sed omnes vni totius ecclesiae rectoris authoritati, vt conuenientissime subiici demonstrat recta ratio: ita subiectos a Christo euidenter a nobis demonstratum est. Qui in omnes iurisdictionem exercens, vnius Christi, cuius inter nos agit vicarium, est subiectus iudicio.

Quare non immerito, in Lateranen. vniuersali concilio facta. Definitio ne quam celeberrimo, quod sub Innocentio tertio celebratum Lateranense. est, cuiusq. interfuerunt Hierosolymitanus & Constantinopoli. Concilii, ad tantum Patriarchae. Metropolitanorum. Lxx. Episcopi. ccccxxi. In quem rectoris ordinis praelati ecclesiastici. cccc. Regum vero Fratrum. gnouit per ceteros, Hispaniae, Angliae, Hierusalem, & Cypri oratores. In hoc timere corinquam concilio, ex omnium patrum, atque adeo totius correctionem cuius sententia non immerito decretum est, aut potius, ex ipsis delinquentium Christi verbis, & forma hierarchiae Christianae ecclesiae ita tunc praeiudicium fieri oportere ab omnibus est recognitum, vt quod pum.

Quod si quisquam hic cauilletur, illi vt Petri successor, Receptoris non competere coactionem ullam authoritatem super secula uis Christi res Principes, quod hic gladio ferire a Christo sit prohibitus si necessa- rio conuenire exercerent & vibraret potestatibus secularibus commissum te coactum a est: si ille intelligat, non ignorasse illam aeternam dei sapientiam, pastori ad exercendum suum pastorale officium, non super commissos suos intelligunt omnes homines, omnem, regendi quacunque multitudinem, authoritate, inefficacem imo plane frustratoriam esse, nisi coactiua quoque authoritate aliqua conuenienter armata sit.

Sed varij coactiuae authoritatis, & coactionum modi sunt, Varii modi quae omnibus quidem, quibus aliorum commissa est gubernatio, in subiectos sibi necessario competit: non tamen eadem tatis coacti- ua, & qua omnibus, sed cuique sua: patribus familias i filios, vniuersamque familiam: dominis in seruos: paedagogis aut magistris in discipulis: abbatibus in suos monachos: ciuilibus magistratibus in sibi subiectos: ecclesiasticis vero, quos dicimus, in co- mmissosque curae & regimini. In omnes vero & super omnes niebat

erat neces- qui ad Christi familiam pertinent, dispensatori & vicem pa-
aria. tris familias nobis referenti totius domus ecclesiasticae, atque
 eius hierarchię vniuersę pręsidi. Omnibus, inquam, his, in si-
 bi suęque gubernationi commissos & subditos, necessario
 competit etiam coactiua quędā authoritas, qua possint de-
 linquentes punire, & errata eorundem corrigere: sed non a
 dem. Quando nec vnus coercendi modus conueniret om-
 nibus. Alius enim patri in filiū: alius domino in seruum: ma-
 gistro aut pedagogo in discipulum: abbati in suos monachos
 secularibus principibus & potestatibus in sibi subditos: alius
 deniq; totius ecclesię rectori, in omnes, in Reges, Principes,
 regna, & Imperia. Vni enim virgę cōueniūt, alteri ferulę, al-
 teri flagra, cōpedes, carceres, alteri etiam gladius. At quę hec
 omnia in officio continere debet, potentior & terribior sit
 omnibus oportet: quę etiā armatos & gladiū portātes princi-
 pes sibi subiicere sine tamē cæde possit, sine orbis tumultu &
 incendio. Hic autē est spiritualis gladius ille, quo ecclesiasti-
 cę rector familię, cōtumaciter sibi inobediētes, potest inter-
 dicere ingressū ecclesię, & communioni Christi fidelium: po-
 test refecare à corpore ecclesię, atq; ita illis cœlū claudere,
 ad quod nulli nisi ex ecclesiā patet aditus. Quę pœna Christi
 fidelibus omnib; merito est omni morte terribior, magisq;
 formidanda omnibus armis seculariū principum: omni eorū
 coactiua potentia delinquētes coercet, frenat, & cohibet effi-
 caciū, vbi viget Christi religio. Cuius vim expertus in se
 Theodosius ille, vere Christianus & sapiētissimus Imperator
 ob seditionē & suorū magistratuū cædem, in Theſſalonicen.
 inconsideratius vltā, vere humiliatus, in puluere sedens & ci-
 licio, atq; ex intimis pręcordijs singultus trahens & suspiria,
 Ruffino se consolari volenti. Meorum, inquit, sensu malorū
 haud tangeris. Ego verò gemo lamentorq; in cōsideratione
 calamitatis meę: quod cū seruis & mendicis pateat diuinū
 templum, illique, libere ad deprecādum dominum suum in-
 grediantur, mihi, tum illud inaccessum, tum insuper & cœlū
 oclusum est. Memoria enim tened dominicanam vocem,
 quę manifeste dicit. Quemcunque alligaueris in terra, is &
 in cœlo ligatus erit. Hic illi, & illo tempore, de gladio spiri-
 tuali sensus erat: qui datus est ecclesię Principibus, ad facien-
 dam vindictam in nationibus, & increpationes in populis: ad
 alligandos reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in
 manicijs

manicis ferreis. Cuius mucro, quod nunc hebescit, quod no-
stris principibus nunc minus sit, quā illo seculo fuerit formi-
dabilis, nō est, quia hi plus illis sapiūt, sed quod plus desipiūt:
quod fidei religionique minor apud hos locus sit. Nā quan-
tum vbiq; viget Christi fides & religio, tātum viget illius
gladij efficacia & autoritas. In promptu, inquit, ille, habent-
es vlcisci omnem inobedientiam, cum impleta fuerit vestra
obedientia. Tantū ille cuiq; terrori est, quantū quisq; credit
Christo: qui contumaciter inobedientes ecclesiæ atque eius
reſtori, fieri extra ecclesiā, & ab ei⁹ vnitate præſcidi affirmat
extra quam nulli ſalus, sed omnibus clauſum cælum est.

Ex his mihi ſatis demonstratum videtur, Romano Ponti-
fici, ſuccessori Petri, velut paſtori reſtoriſque totius Christi
ouilis, iure diuino ſuperiore iuriſdictionis autoritatem cō-
petere, non ſolum in epiſcopos ceteros preſbyteros, vniuer-
ſosq; ordines eccleſiaſticos, ſed etiā, in omnes qui inter Chri-
ſti oues cenſeri volunt: etiam Imperatores, Reges, Principes.
Non equidem, qua tollatur illis ſua illa ciuilis autoritas: ſed
qua eosdem delinquētes in eius exercitio, punire poſſit ſecū-
dū leges diuinas & eccleſiaſticas, atque etiā dignitate ac ma-
giſtratu priuare incorrigibiles, ac turbātes pacē eccleſiæ, aut
etiam illi gerēdo proſus inutiles, & in locū eorum alios ſuf-
ficere de conſenſu eius cui præſunt vniuerſitatis ac multitudi-
nis: aut ſufficiendos mandare per eos, ad quos eorum electio
ſpeciali aliquo iure pertinet. Quemadmodū nō ſemel feciſſe
illos, approbante vniuerſa Christi eccleſia, certiffimē fidei hi-
ſtorie comprobāt. Quod inique ab illis factum atq; vſurpa-
tum, iniquiſſimē calumniatur aduerſarij. Quemadmodum
lib. 8. eccleſiaſticę hierarchie noſtrę præfato luculētius & co-
piouſius demonſtrauiſus: ad quem, lectorē remittimus qui de
his plura ac certiora intelligere voluerit.

Quibus nihil aduerſantur, quæ contra inducunt aduerſa-
rij: & in primis verba illa Christi apud Lucam, quæ contē-
dētibus inter ſe de primatu apoſtoliſ interloquutus eſt Chri-
ſtus. Reges gētiū dominantur eorum, & qui maiores ſunt,
potēſtatem exercēt in eos: vos autem non ſic, ſed quicunq;
voluerit fieri maior, erit veſter miniſter: & quicūque volue-
rit in vobis primus eſſe, erit omnium ſeruus. Nam & filius ho-
minis, non venit vt miniſtraretur ei: ſed vt miniſtraret, & da-
ret animam ſuam redemptionem pro multis. Quibus verbis

H iij

*Cur eius
mucro nūc
hebeſcat.*

*Concluſio
de autho-
ritate Ro-
mani pon-
tificis.*

*Reſpōde-
tur argu-
mentis ad
uerſario-
rum in cō-
trariū ver-
ba Christi
apud Lu-
cā, Reges*

DE POTESTATE ECCLESIAST.

gentiū, &c. pertinere ad omnes qui magistratū gerūt in ecclesia. quod illi volunt, omnem superioritatem, aut iurisdictionis auctoritatem suprà se inuicem aut alios exercere, suis interdixisse Christum: tota abest diametro. Quin potius voluisse, ut esset aliquis inter illos maior & primus, illis ipsis verbis aperte innuit: sed simul, nemini sua ipsius causa, suæ dominationis, sui honoris, ambiendum esse primatum eiusmodi significauit. Nō enim dixit: Nemo inter vos sit altero maior, princeps, rex, aut primus: sed principatus ut à Christiano atq; inter Christianos geri debet, onus & officium describit. Non enim debet is qui præest, siue civiliter, aut politice, siue in hierarchia ecclesiastica, præesse sibi, ad suum commodum, gloriam, honorem, libidinē, ostentationē: (hoc enim esset tyrannicam, nō legitimā potestatem exercere:) sed ad solam utilitatem eorū quibus præest, ad solius Christi & dei honorē & gloriā. Debet meminisse eius, quod dicit Ambrosius Theodosium Imperatorem admonuit, subditos se habere conuictos sibi non solum genere, sed communi seruitio vnius dei. Vnum enim esse dominum & Imperatorem, huius vniuersitatis fabricatorem: proinde, ita sibi commissum principatū ac magistratum gerere oportere, tanquam in oculis cuncta cernentis domini, & qui paulò post, districtissimā ab ipso rationem sibi commissorum omnium exacturus sit.

Hæc vna & sola ratio est inculcate & digne gerendi inter Christianos principatus aut magistratus cuiuscunque, quam nihil esse præter meram grauēque sarcinam quis non intelligit? Quis, secundum hanc principantes, esse aliud, quàm meros seruos seruorum dei? Ad quæ respiciens, nūquid principatum, aut primatum, seu ecclesiasticum, seu civilem, quisquā ambiendum duceret? Tamen ut geratur ab aliquo, ut hanc nobis mutuo seruitutem impendamus, ille omnium dominus vult & præcipit.

Nec est quod quisquā, hæc dicta à Christo, pertinere ad solos, quos nunc dicimus, ecclesiasticos, existimet: suis omnibus loquitur. Scitis, inquit, quia Principes gentiū dominantur eorum, & qui maiores sunt, potestatem exercent in eos. Hoc est, inquit, Origenes, non sunt contenti tantum regere subditos ad vñ ipsorū utilitatē: sed violenter eis dominari nituntur. Aut, ut Chrysostomus, Principes mundi ita gerunt principatum, ut dominantur minoribus, & eos seruituti subiiciant, ut expolient, & ad mortem vsque eis utantur ad suā utilitatē & gloriam

gloriam. Sed hæc principes gentium qui ignorant deũ, vos autem, nõ sic. Vos, inquit, qui mei estis, nõ sic: non instar illorum qui deum ignorat, sed velut in oculis communis domini, super conseruos & confratres vestros, non ad vestra (quæ tyrannis esset) sed ad eorum tantum vtilitatem, & cõmunis domini gloriam, principatum ac primatum exercebitis.

Hæc sibi dicta nouerint, æquẽ omnes, qui Christi subesse volunt magisterio, qui se Christi haberi discipulos. Nõ sibi persuadeant Reges, Imperatores, aut ciuiles Principes, ad ecclesiasticas quas dicimus prælaturas, ecclesiasticumquẽ primatum, ea tantum pertinere: Ad omnes pertinet qui Christi sunt. Vos, inquit, mei scilicet, quos tantum distinguit à gentibus ignorantibus deum. Quid igitur? Nũquid his verbis prohibuit inter suos Christus esse Reges, Imperatores, principes? nunquid quenquam vllam super alios præcipiendi aut obligandi autoritatẽ habere? nunquid omnes, pares & æquales esse voluit? Quæ à deo sunt, inquit ille, ordinata sunt. Noluit suum regnum Christus esse Babylonem, sed quo omnia ordinate agerentur à nobis, vni super omnes autoritatẽ præcipiendi & mandandi commisit: vni dixit, vt regeret vniuersum ouile suum, vt quemcunque obligaret in vniuersa orbe terrarum, modo intra domum ecclesiasticam, aut sui illius regni limites, is ille ad hoc obligaretur coram deo: Voluit, vt ille superintenderet vniuersis mēbris ecclesiæ, sacris & profanis magistratibus ac officiis.

Quod addit Philippus, omnes Apostolos à Christo missos absq; vllõ potestatis aut autoritatis discrimine, verba Christi quæ ad hoc inducit, hoc nõ conuincunt. Dixit quidẽ ille ad omnes. Sicut misit me pater, ego mitto vos. Quod tamen inter illos à se missos nemo esset, penes quem esset præcipua eius legationis autoritas, hoc non dixit.

Æquẽ ad rem facit, quod Paulus nec sit ordinatus nec cõfirmatus à Petro: quemadmodum nec cæterorum quisquam apostolorum omnium, nec discipulorum quidem illorum septuaginta, quos vniuersos Christus ipse p se elegit, ordinauit & instituit: tamen ordinatos instituit, discipulos sub apostolis, omnes verò, sub vnius Petri autoritate & regimine. Sed istiusmodi, aduersus Petri inter Apostolos primatum objectionibus, lib. 3. hierarchiæ nostræ à cap. 8. & deinceps copiose & luculentissime satisfactum est: quo lectorem remittimus.

H iij mus

Missos à Christo Apostolos omnes, non tamẽ sine ordine.

Vt verba pauli in a- re ministros omnes, & docere ecclesiā esse super vniuersos,
liensimā cum ita scribit Corinthiis, omnia vestra sunt, siue Paulus, siue
sententiam Apollo, siue Cephas non hoc significant Pauli verba, quod il
derorque- lis sua expositione affingit Philippus: sed hoc est quod de
ant aduer- cet, nostre religionis mysteria & sacramenta, à Christo, non
sari. à ministris, suam efficaciam habere: proinde non gloriandum
 in eis, quasi alium aut meliorem baptismum contulisset Pe-
 trus, quam Apollo, aut quā Paulus, vt stulti & carnales, quos
 arguebat, imaginabantur Corinthij: qui etiam inter se, velut
 per contētionem dicebant: Alius, ego quidem sum Cepha,
 hoc est, baptizatus à Cepha: Alter, ego Pauli: Tertius, ego
 Apollinis. Quod autem dicit: Omnia vestra sunt, non hoc
 quod huic videtur significat, hoc est, vobis subiecta: sed ad
 vestram vtilitatem. Nā & dominum nostrum dicimus, & Re-
 gem & Imperatorem & Pontificem. Quod cum dicimus, nō
 significamus nobis subiectos quos nostros dicimus: imo no-
 bis illos prepositos. Qua in re, vt audaciam atque arrogan-
 tiam illius hominis præteream, qua scripturas quaslibet trans-
 formare audet in suam quameunque vult sententiam, aduer-
 sus clarissimam earundem sententiam: ita euidentis veritatis
 vim considero, quæ etiam intuto & ignoranti saepe excidit.
 Quemadmodum in illa sua, quam supra, expositione, quam
 citatis nunc verbis Paulinis assuit: In qua aperte confitetur,
 illo tempore eum fuisse Christi fidelium sensum, quod Ce-
 phas esset superior Apostolus.

Electio- Quod Papa eligitur ab ecclesia, nō arguit illi iam electio-
Papæ, au- ordinatio non competere superiorem authoritatē supra eccle-
thoritati siam, quam à deo accepit, quamuis non sine humano ministe-
eius nihil rio. Qui baptizatur ab homine, à deo accipit remissionis pec-
refragari, catorum & iustificationis gratiam: ita qui sacerdos ordina-
etiā in eos tur Episcopali ministerio, à deo accipit authoritatem perfici-
à quibuse- endi omnia quæ illius sunt muneris & officij. Sic quoque in
ligitur. episcoporum electionibus requiri solebat consensus populi &
 Principis, quo libentius & syncerius illius authoritati se sub-
 derent, quem proprio quoque assensu sibi in patrem cōstitutū
 viderent. Quæ causa fuit obseruare aliquādiu cōsuetudinis
 etiam in Romana ecclesia, vt in Pontificis electione require-
 retur Romani consensus principis: imò, nonnunquā etiam il-
 li vni libera est delata electio, quo eo syncerius sua illa au-

thoritate seruirent ecclesiæ. Quod factum fuit illi magno Ca-
rolo: Non tamē accipiebant illi pontificalem eam authorita-
re ab electoribus, populo: aut principe sed à deo, etiam super
electorē populū. De quo, cū ca. 13. lib. 5. hierarchiæ ecclesiæ
sticæ plixē egerimus, nō est quod hīc immoremur diutius.

Quod verō, aut à Constantino aut à Phoca authoritatem
istiusmodi super alios totius orbis episcopos & ecclesias, ac-
cepisse volūt Romanos episcopos & Romanam ecclesiā: me-
ra sunt figmenta, mera mēdacia. Non est hæc ab Imperatori-
bus, sed ab ipso Christo, data ipsi petro authoritas, cui in ea-
dem successerunt Romani Pontifices: quemadmodum suprà
& alibi à nobis luculentissime demonstratum est.

Falsitatem autem eius fabulæ quam de Phoca cōminiscun-
tur, partim ex historiā & ecclesiasticorum scriptorū igno-
rantia, partim ex prauo in ecclesiasticam authoritatem affe-
ctu, cap. 10. dicti lib. 5. hierarchiæ ecclesiasticæ euidenter coar-
guimus: & rei veritatem demonstrauius quo, hic necessariē
breuitati studentes, lectorem remittimus.

Quod Christum dicunt spiritualementē tātū potestatem de-
disse Apostolis: etiam nobis placet. ita tamē, vt præcipua, ma-
ximē quæ ad ecclesiā regendā gubernandāq; pertinet, Pe-
tro cōspetierit. Ex hoc tamē consequens nō est, quod illi sub
iecta non sit secularis ac politica quæ est in ecclesiā, authori-
tas: quod hæc ab illa, regulari moderariq; non debet: imō ve-
rissima est illa Nazianzeni paulō ante à nobis citata sentētia:
qua Imperatoribus loquēs, affirmat legem Christi subiecisse
illos sacerdotali authoritati & tribunalib⁹ ecclesiasticis. In-
stuitur siquidē deū in sacerdotali ordine principatū multo
præstantiorē principatibus secularibus: qui ad hūc se habeat,
vt ad carnē spiritus: vt cœlestis: ad terrenū: vt diuinus ad hu-
manum. Omnem proinde rationē exigere, vt hīc, illi, sit subie-
ctus & obnoxius: Præsertim, cū hīc iam in alienum, nempe
Christi regnū, velut precario & sub eiusdem regni legibus re-
ceptus admissusq; scit: Cuius regni, sacerdotalis ille, cui⁹ Pe-
trus & qui locū eius tenet rector est, principatus est p̄prius.
Qui vt nihil sibi in extra manentes vsurpat aut vēdicat: ita
omnes eius regni ciues & filios merito sibi habet obnoxios.

Quod dicunt Christum non venisse vt authoritatem & im-
perium exerceret super monarchas, reges & principes: Sicut
autem ipse fuit missus à patre, ita à se missos ipsum testari A-

*Nec à con-
stantino,
nec à Pho-
ca. Roma.
Pontifices
accepisse
authorita-
tem super
vniuersam
ecclesiā.*

*Tamet si
spiritualis
sit potestas
Pontificum,
ei tamen
subiectam
esse potesta-
tem secula-
rē quæ est
in ecclesiā.*

DE POTESTATE ECCLESIAST.

postolos suos: Neque ergo his competiſſe authoritatem ſu-
per reges & principes: Non rectè colligūt. Nam illud (ſicut)
non dicit omnimodam ſimilitudinē in miſſis, chriſto & apo-
ſtolis: ſed tantum indicat mittentes aut authoritatem mitten-
tium. Perinde ac ſi diceret. Pater me miſit. Ego autem mitto
vos. Alioqui, chriſtus miſſus eſt à patre, vt ſua morte genus
humanū redimeret. non ſic, neque ad hoc, miſſi ſunt Apoſto-
li à chriſto: ſed ad hoc, vt ipſi, hoc regnum, in quo beneficio
eius fierēt omnes participes, congregarent ex omnibus
gentibus. cui tamen ſuo regno idem ipſe leges præſcripſerat
& Petrum gubernatorem præfecerat.

Quæ his addit Philippus, etiam vt conſtaret Roma. Ponti-
fici iure diuino ea, quam nos aſſerimus, in omnes authoritat,
aduerſa non debere tamen nos eidem obediētiam, propterea quòd
riorum in defendat cultus impios, & manifeſtam idololatriam, in pro-
Roma. pō- fanatione miſarum: quòd deprauarit doctrinam pœnitentię:
tificem & Satisfactiones aſſinxit: Inuocationi ſanctorū idololatrię
eccleſiam faueat. Tueatur doctrinam de cœlibatu, de votis quoque. Et
impudētes ad hæc, quod diuinam ſibi authoritatem arroget (quod Anti
calumniæ. chriſti vult eſſe proprium) nec ſuā authoritatem ſubmittat,
ſed præmittat conciliis & eccleſiæ. Ex his enim ſatis cauſæ &
ipſis & omnibus eſſe, cur illi non obediant, nec obedire de-
beant.

Si vniuerſa doctrina, chriſtianę religionis & fidei, ex deſi-
nitione & authoritate Lutheri & Philippi, aduerſariorum,
quę penderet, & vniuerſa eſſent eiufmodi, qualia pronuncia-
tur ab eiſdem: locus forte aliquis foret iſtiusmodi aduerſus
Romanum Pontificem calumniis. Sed cū rem planè contra ha-
bere demonſtrauerimus in omnibus controuerſis ſuperiori-
bus, probarique à chriſto, & vniuerſa catholica chriſti eccle-
ſia, non ſolum ea quę nunc eſt, ſed quę omnibus ſeculis ab
ipſo ſui initio fuit quęcunque damnatur ab iſtis. Quales ſint
iſtæ huius in Pontificem calumniæ, qualis merito habendus
& æſtimandus ab omnibus, qui uis intelligit.

Qui & in hoc, ſuum candorem, qualē cognomine refert,
& nuſquam non prodit, ac demonſtrat, quòd doctrinā Ro-
mæ eccleſiæ (quæ à doctrina orthodoxa & catholica, ſingula-
ri illo principalis cathedræ, quod & ſuprà & alibi aſtruxim⁹,
priuilegio, diſſentire non poteſt) impudentiſſimis ſuis con-
ſpergit mendaciis: quo ſaltem hoc colore & ingenio, iſtarū
rerum

rerū ignaris & sibi facile credulis, hāc omni peste pestilēti-
 rem sententiam suam persuadeat. Dicit enim, doceri ab eccle-
 sia Romana & Papā, remitti nobis peccata propter dignita-
 tem nostrorum operum. Item vt dubitare debeamus, an no-
 bis contingat, peccatorum remissio: Nusquam docere, quod
 gratis propter CH R I S T V M peccata remittantur nobis.
 Quæ quā sint falsa, & aliena à doctrina Romanæ ecclesiæ,
 quæ suprà hac de re, controuerſia x i. exposuimus, ex eadem,
 nulli euident non est.

Hoc verò in his admiraretur merito quispiam, nisi vbique *vt secum*
 in illis admirandum occurreret, quod hic euidenter secū ipsi *euidenter*
 pugnant, nec quid velint, intelligunt: In confessione vestra *pugnent,*
 (vt ipsos tantisper compellem) agnoscitis & tribuitis Episco- *nec quid*
 pis, auctoritatem cognoscendi de doctrina, an cū Euangelio *velint in-*
 consentiat, an verò pugnet: & reiiciendi, quam dissentire iu- *telligant.*
 dicauerint. Qua in re, confitemini ecclesias iisdem ex iure
 diuino obedientiā debere: iuxta illud CH R I S T I. Qui vos
 audit, me audit. Episcopi, & in primis episcoporum summus,
 & totius rector ecclesiæ, vnā cū sacerdotali concilio secum
 seruientium domino in loco cathedræ Apostolicæ quem in-
 ter nos elegit dominus, iudicauit omnes quas vos impugna-
 tis doctrinas, esse cōsentientes Euāgelio: quas contra assertis,
 pugnātes cū eodem. Cur ergo nō defertis episcopali illi iudi-
 cio, cognitioni, & sententiæ? Quid partes alienas inuaditis:
 & quod ad Episcopale auctoritatem ipsi iure diuino pertine-
 re agnoscitis, vobis arrogatis? Quid Episcopale iudicium, ad
 vestrum reuocatis iudicium? Quod si ita facere liceat, quan-
 do tenebimur obedire Episcopali iudicio, cognitioni & sen-
 tentiæ, quam de doctrina aliqua profert, & eam vel damnat
 vt pugnantem, vel probat vt consentientem Euāgelio? Si di-
 xeritis: Quando pugnantem damnat, & consentientem pro-
 bat: Verum, si quid contra Euangelium doceat, tūc ecclesias
 habere mādātum Dei, quod obediētiam prohibet. Hoc erat,
 quod quærebatur & controuertebatur inter quosdā de do-
 ctrina aliqua: pugnarētne, an consentiret Euāgelio, & ne isti-
 vsmodi controuerſia & pugna inter aliquos vnitatē Eccle-
 siæ & fidei in eadem scinderet, agnouistis necessarium, vt ad
 alicuius auctoritatē, eius rei spectaret cognitio: elegistis E-
 piscopalem auctoritatem, cuius iudicio, ea in re, etiam de iu-
 re diuino subieciſtis ecclesiam. Quod si post prolātum illud
 iudicium,

DE POTESTATE ECCLESIAST.

iudicium, licebit his qui eam in ecclesiam introduxerunt cō-
trouersiam, æquē dissentire, & inter se, vt ante, contendere,
planē frustratoriam, imō ridiculam ea in re auctoritatem &
cognitionem episcopalem facitis? Quem enim vnquam pro-
feretis casum, in quo ecclesia Episcopali cognitioni hac in re
obedire tenebitur? An quando doctrina quam probat, vere
consentit Euangelio? Quid si vere consentiat, & tamen vo-
bis dissentire videatur? An quicquid vobis videtur, necessa-
riō verum est. Certē non esse, luce meridiana clarius demō-
strauimus. Videtisne, quā vos ipsos hic ridiculos facitis
quā ipsi vosmetipsos, quid nam intelligatis & velitis non
intelligitis?

Quā in Quod verō Philippus ille, velut Antichristianismum, in Pa-
que calum pa calumniari pergit, quod diuinam hic sibi auctoritatē ven-
nientur in dicit: quā id cōsiderate, impudenter, & inique faciat, & cla-
Ro. Ponti- rissimē intelligit, qui perpendit etiam vnumquemlibet sacer-
fice quod dotem sibi iure merito vendicare, quod hic in Pontifi. Maxi-
diuina sibi mo maledicto tam horrendo flagellat & persequitur. Neque
aucthorita enim humana, sed diuina ea est auctoritas, qua sacerdos pec-
tem vendi cata remittit hominibus: qua panem & vinum, in Christi cor-
cet. pus & sanguinem consecrat: Non est humana sed diuina au-
thoritas significata in clauibus regni cœlorū, quas Christus,
promisit se daturum Petro, & dedit, cū iam ascensurus ad
patrem, illum eiusdem regni pro se pastorem rectoremque
cōstituit: cui obnoxios fecit omnes qui ad hoc regnum per-
tinent, affirmans in cœlo ratum id fore, quicquid ipse in cœ-
lo ligauerit, fixerit aut statuerit.

vt optimo Quod illam suam auctoritatem, non submittat, sed præmit-
iure pa- tat, conciliis & commissæ suo regimini ecclesiæ: hoc est, pa-
stor, suæ au- stor suis ouibus, quā hoc iure, imō necessariō faciat, libro
thoritatē v. i. hierarchiæ nostræ copiose demonstrauimus. Quem cū
nō submit- legerint, & rationes in eo nostras, falsitatis aut insufficientiæ
tat, sed coarguerint, tunc loquantur: interim verō hac de re raceat
præmittat Quibus vna hac breui ratione mihi videor posse os occludere.
sibi subie- re. Si Petro, & qui eius locum in ecclesia tenent, vniuersis
Etis ouib. Christi oues, etiam vt coniunctim intelligas, commissæ sit à
Christo pascendi & regendi auctoritas: vt commissam irre-
fragabiliter demonstrauimus: his vice versa, necessario est im-
posita eidem obsequendi necessitas, & non, contra rerū na-
turam & ordinem, iisdem data suprà suum pastorem regendi
iudicium.

iudicandique auctoritas. Ecclesiastica multitudo & vniuersitas, quoniam Christi explicata vocabulo, ut pascatur & regatur a suo illo *κρηνομικῶ*, rectore ac praeside opus habet: ut autem regatur, inepta est. Cum regiminis gubernacula male committi numerosae infinitaeque multitudini, euident docet ratio.

Quod sit ex iure diuino Episcoporum, ut nunc dicimus, superioris ordinis, sacerdotes & presbyteros maior auctoritas, & quod ad solos Episcopos aut Pontifices pertinuerit ab initio, ab ipsis Apostolorum, aequè ut nostris temporibus, sacerdotes reliquos ordinare & constituere, in illo suo gradu ecclesiastico, non verò ad plebem aut ecclesiam, ut isti sibi & aliis nunc persuadere conantur: duobus nouissimis capitulis libro secundo hierarchiae nostrae luculenter à nobis demonstratum est, & simul excussa Diui Hieronymi, quae contra adducunt, sententia, ad quae breuitatis studio hic lectori remittimus. Neque enim possent hic paucis repeti, & suam illam seruare luculentiam. Hoc tamen hic paucis admonebo lectorem, ut ad formam attendat illius primitiae ecclesiae; ad quae perpetuò videntur nos reuocare aduersarij, & iactante non cessant nostram ab illa discordare, suam verò cum ea consonare, ecclesiam. In illa certe, inuenimus Apostolos, qui suam auctoritatem immediate à Christo acceperant, ordinasse primum per loca opportuna Pontifices aut Episcopos, qui similem ordinandorum aliorum, seu Episcoporum seu presbyterorum potestatem obtinuerunt: Quod verò plebs aut populus, quenquam sacerdotem aut episcopum ordinauerit aut constituerit, in Actis Apostolicis non legimus. Ita Paulus, Timotheum & Titum ordinauit episcopos: cuius idem ipse testis est: cum eadem illa, quae diximus, auctoritate & potestate ordinandi alios. Quibus etiam diligenter praescribit, & in illis, Episcopis omnibus, quales debeant ordinare Episcopos Presbyteros, & Diaconos. Noli, inquit, ad Timotheum, negligere gratiam, quae est in te: quae data est tibi per prophetiam, cum impositione manuum sacerdotalium: & rursus, Admoneo te, inquit, ut resuscites gratiam quae in te est, per impositionem manuum mearum. Et ad Titum: Huius rei gratia reliqui te, inquit, Cretae, & quae desunt corrigas, & constituas per ciuitates presbyteros, sicut & ego disposui tibi. Vides, cuius tunc fuerit, constituere presbyteros aut sacerdotes, reliquosque in suis gradibus ecclesiastici ordinis: nempe, episcoporum

Episcoporum maior quam presbyterorum diuino iure auctoritas.

DE POTESTATE ECCLESIASTICA.

porum: non fidelis populi aut ecclesie. Quod si Apostolici temporibus episcopalis hoc authoritatis fuerit, & interim ad nostra vsque tempora permanferit continuo, qua authoritate, illi hæc ablata episcopis nunc tribuunt populo?

*vt demon
strare co-
nentur pe-
nes populū
esse ius sibi
ordinandi
& consti-
tuendi pres-
byteros et
episcopos.*

Sed aiunt antiquitus pertinuisse electionem episcoporum & sacerdotum ad fidelem populum: Id quod & ex Origene & Cypriano confirmare nituntur. Ille siquidem homilia sexta in Leuiticum scribens, affirmat in ordinando sacerdote requiri & præsentiam populi, vt sciant, inquit, omnes, & certi sint, quia qui est præstator ex omni populo, qui doctior, qui sanctior, qui in omni virtute eminentior, ille eligitur ad sacerdotium: & hoc astante populo, ne qua postmodum retractatio cuiquam, ne quis scrupulus resideret. Cyprianum citant, in Epistola quarta ad Cornelium Roma. Ponti. scribentē in hæc verba: Propter quod diligenter de diuina traditione, & Apostolica obseruatione seruandum & tenendum est, quod apud nos quoque, & ferè in omnibus prouinciis tenetur: vt ad ordinationes rite celebrandas, ad eam plebem, cui præpositus ordinatur, Episcopi eiusdē prouinciæ proximi quique conueniant: Et episcopus diligatur plebe præsentē, quæ singulorum vitam plenissimè nouit. Quod & apud vos factum videmus in Sabini collegæ nostri ordinatione, vt de vniuersa fraternitatis suffragio, & episcoporum, qui in præsentia conuenerant, iudicio, episcopatus ei deferretur, & manus ei imponerentur. Ex quibus demonstratum existimant, ius eligendorum episcoporum & sacerdotum fuisse penes populum. His addunt, ordinationem aliam, præter electionem eiusmodi non fuisse: nisi quod episcopus impositione manuum confirmabat istiusmodi electionem atque ordinationem factam à populo. Accessisse quidem post, nouas & distinctas in ordinatione presbyteri & episcopi caeremonias, per quas hi, vniuersū humani ordinationis ius ad se transtulerunt à populo, quales multas describit Dionysius: sed esse illum authorē noui & fictitium, quisquis tandem sit, Philippus ille sua authoritate pronunciat.

Itaque cum episcopos nostros, nunc hostes ecclesie faciatis, eò quod nolint ordinare ministros, quales ipsi experunt: ecclesias retinere ius suum, vocandi eligendi & ordinandi sibi ministros affirmant: quod nulla illis possit eripere humana authoritas: Quod ipsum affirmari volunt, ab Apostolo ad Ephesios,

phesios, cū ascēdit, dedit dona hominibus: enumerans pasto-
res & doctores, inter propria dona ecclesiæ: addēnsque, dā-
tales ad ministerium & ædificationē corporis Christi. Hinc
cōcludentes, ibi necessario esse ius eligendi & ordinandi mi-
nistros, vbi est vera ecclesia.

Eodem pertinere affirmant eas Christi sententias, quibus
testari illi volunt se dedisse claves, ecclesiæ: vt illam. Vbi-
cunque erunt duo vel tres congregati in nomine meo, &c. cæ-
tera. Illam quoque Petri, Vos estis regale sacerdotium. Quæ
verba cū ad veram ecclesiam pertineant, cū ea sola sacer-
dotium habeat, dubium esse nolunt, quin ius eligendi & ordi-
nandi ministros suos habeat: Nam quod hæc sit communis
omnium illorum sentētia, qualis à Philippo memorato libel-
lo apertius explicata est, tametsi magna parte in confessione
eorūdem dissimulata fuerit, testatur publica forma, quā ob-
seruant, ordinationis ministrorum & presbyterorum in suis
ecclesiis, vt à nobis, velut vniuscuiuspiā priuari inter eos, dis-
simulari, non potuerit, sed necessario producenda in harenā,
& euidenter coarguenda iugulandāque fuerat.

Quam autem in connectendis his omnibus palpabili cæci *Demōstra-*
tate laborent, & sibi imponant & aliis miseris, quo clarissimè *tur, prædi-*
& tu Lector intelligas, fac tecum cogites, quā immenso in- *sta demō-*
teruallo hæc à se inuicē distet: eligere: & electioni assensum *strationis*
ac bonum testimonium perhibere: electum denique ordina- *inefficacia*
re, & ecclesiastica consecratione cōstituere in gradu ad quē *que hic*
electus est: potestatem demum, autoritatēque tribuere *distingue-*
conuenientem suo gradui & officio. *re oportet.*

Siquidem sancti patres nostri (quamuis eius exemplū nul- *at, confusa*
lum extet in actis aut scriptis Apostolicis) considerantes spi- *per aduer-*
ritalem profectū hoc requirere, vt sacerdotes & episcopos *sarios.*
suos, omni non solum honore, sed etiam amore prosequeren- *Electiōne,*
tur: hoc in primis etiam sacris sanctionibus prouidendum cu- *sacerdotū*
rauerunt, ne quis inuitis obtruderetur episcopus. Ne, inquit *nunquam*
ille beatis, Leo, ciuitas Episcopū non optatum contēnat aut pertinuisse *popu-*
oderit: & fiat minus religiosa quā conuenit, cui non licuit ad *popu-*
habere quem voluit. Itaq; non plebis, sed cleri erat eligere: *lū, tametsi*
gratū tamē acceptūque plebi, cuius erat cōsentire electioni, *eo cōsentit*
& bonum electo perhibere testimonium. Et hoc est, quod si *te solebat*
gnificauit Origenes, requiri præsentiam populi: non vt elige *confirma-*
ret, sed vt electo perhiberet bonum testimonium. Vt sciant, *ri electio.*
inquit,

DE POTESTATE ECCLESIASTICA.

inquit, omnes, & cerri sint, quia qui præstantior est ex omni populo, ille eligitur ad sacerdotium. Vt sciant eligi præstantiorem non ut eligant. Cuius nobis formam in Saulis electione ex sacra producit historia. Electus siquidem à Deo est, & sacerdotis eius visibili consecratus ministerio. At iam electum statuit Samuel in medio populi, dicens ad eum. Certe videtis quem eligit dominus, quoniam non sit similis illi in omni populo. Idem & nihil amplius, verba Cypriani citata significat. Vt Episcopus, inquit, deligatur plebe præsentem: non dicit, ut plebs episcopum deligat: sed ut deligatur ab iis ad quos hoc spectat, plebe præsentem, & suffragio suo electo perhibente bonum testimonium: ut cui eius vita nota & probata sit. Proinde nec electionem quidem episcoporum & sacerdotum villo vnquam tempore pertinuisse ad plebem, ex his demonstratum est: Sed solum, quod in electione, eius iudicium & consensus expectatus fuerit. Qui tamen mos, post fuit abolitus, eam ob causam ob quam Augustinus ab Aurelio episcopo, ipse, non populi

D. Augustinus, visus non populi iudicio sibi coadiutoris iudicio, coadiutor assumptus, etiam ipse iam senex suo iudicio sibi coadiutorem & in episcopatu successorem assumptum Eradium. Quam causam idem ille quadam expressit epistola. Scio enim, inquit, post obitus Episcoporum, per ambrosiosos aut contentiosos solere perturbari ecclesias: quod factum esse expertus sum, & doleo.

cessore de Nec tamen, seu cleri illa electione, seu plebis consensu, sed legerit. sola Pontificali ordinatione & consecratione, quis fit, aut vnde Non electione, sed neque effectus est sacerdos aut Pontifex. Sicut nec ab hominibus, sed à Deo sibi congruentem potestatem accepit.

pontificali Quorum ordinandorum & consecrandorum ritum, cum ordinatione fuisse Apostolicis temporibus qui adhuc hodie cernitur, cum sacri inunctione chrismatis (quod & multis supra attestatur, que alibi irrefragabilibus testibus demonstrauimus) cum omnium clarissime conuincant, Dionysius ille, & Clemens Apostolorum discipuli, libros quos sub eorundem nomine habet episcopus legit ecclesia, Philippus velut in sublimi residens, suam auctoritatem exauthorat.

philippi Itaque quod ecclesias suas suo nunc iure rite ut docet in celsura, de vocandis eligendis & ordinandis sibi ministris suis, quod nulli libris Dei la possit ipsis auferre humana auctoritas; præsertim, quod episcopi recusent ipsis ordinare presbyteros & pastores quos clementis, expetunt, hoc est, lupos, seductores, & pestilentissimam doctrinam

sue præcones: quã id iure & rite faciant, ex his, quæ diximus nulli dubium aut obscurum esse confidimus. Tantũ sanè habent eorum sacerdotes veræ sacerdotalis auctoritatis, quantum habuerunt sacerdotes Hieroboam, nihil plus sacri, nihil plus Christi est in illis offis eorum, aut cœnis quas dicunt, dominicis, quibus ministri tales præfunt, quàm in cœnis quibus cunctis profanissimis, nihil veri in pœnitentiã: nulla vera peccatorum remissio, sed ficta mentitãque omnia, vt verissimè sit apud illos, qualis populus, talis sacerdos.

Quales sacerdotes habeat aduersarium ecclesiæ.

Ad confirmationem verò eiusdem sententiæ suæ, quam ex scripturis moliuntur, quoties respicio, & in hac controuersia, & in omnibus aliis, toties apud me certa stat illa sententiã, nullos vnquam hæreticos, quorum scripta mihi videre cõtingit, impudentius abusus scripturarum testimoniũ, quã hi faciunt: nullos eas induxisse improbabilius, longius aut alienius à germana eãque clarissima sua sententiã. Cuius & in superioribus subinde specimen exhibuimus.

Qualiter scripturas tractet & inducant aduersarij.

Hortatur nos in epistola ad Ephesios Apostolus, cõseruare vnitatem Ecclesiastici corporis, vt quod vno spiritu contineatur. In quod vocati & coadunati sumus etiã in vna spe vocationis nostræ, sub vno domino, vna fide, vno baptisinate, vnu habentes Deũ & patrem vnu omnium, qui dedit vnicuique nostrum qui membra sumus eius corporis gratiam, secundum mensuram donationis Christi: hoc est, per Christũ caput huius corporis & quam ille per suum spiritum influit in membris singulis. Id quod scripturæ auctoritate de Christo loquentis comprobatur. Ita enim Psalmo lxxvi legitur: Ascendisti in altum, cepisti captiuitatẽ, accepisti dona in hominibus. Quæ Apostolus ita, nunc dictæ suæ sententiæ, accõmodat. Propter quod dicit, inquit, nimirum scriptura. Ascendens in altum, captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus. Quæ autem sint illa dona quæ vnicuique nostrum, diuersa, vt diuersis membris sui corporis influit, consequenter enumerans: Et ipse dedit, inquit, quosdam quidem Apostolos, quosdam autem prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem pastores & doctores ad consummationẽ sanctorum in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi. Hactenus Apostolus. In cuius verbis, quod ad rem præsentẽ attinet, nunquid est obscurum, aut ambiguum? A Christo dari hæc dona vnicuique nostrũ affirmat, & velut membris sui

Quam ab surde detorqueant verba apostoli.

DE POTEST. ECCLESIAST.

corporis diuersis diuersa influi ad vtilitatem & ministerium necessarium corpori, atque ad eius ædificationem. Nō dicit hæc dona, has diuisiones gratiarum, ipsum dedisse ecclesiæ, vt eadem quibus sibi videretur, illa distribueret: sed vniciq; nostrum, inquit, data est gratia sua. Et ipse quosdam, inquit, dedit Apostolos, quosdam autem Prophetas, quosdam vero Euangelistas. Ecclesia verò nullos vnquam Apostolos fecit. se legitur: nullos item aut Prophetas aut Euangelistas. Hæc enim singularia diuini spiritus dona sunt.

Christum Quas Christi sententias illi inuenerunt, quibus ipse affirmet
claves re- dedisse se claves ecclesiæ, inuenire ego nullas potui. Hoc in-
gni sui & uenio, quod Christus vni singulariter inter omnes Aposto-
ecclesiæ, los vnā præsentis. Petro promiserit se daturum claves regni
primo de- huius sui, & ecclesiæ, inuenio quoque vbi dedit: tibi nempe,
disse Petro cum vni singulariter eiusdem illius sui regni commisit pasto-
ralem curam & regimen. Vbi verò ecclesiæ primo & imme-
diare claves aliquas aut promiserit, aut dedit, nullam syl-

Verba labā inuenio. Hoc in primis certum est, verba illa quæ citant,
Christi, v- nihil pertinere ad claves: sed commendant Christianam vni-
bi sūt duo tatem & consensum, atque efficaciam cōmunis orationis cō-
aut tres probant. Ita enim iisdem præmisit continuō. Iterum dico vo-
&c. nihil bis, quia si duo ex vobis consenserint super terram, de omni
ad claves re quancūque petierint, fiet illis à patre meo qui in cœlis est.
pertinere. Vbi enim sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi in
medio eorum sum. Vides quā nihil hæc ad claves pertineat.
Quocūque tamen pertinent, ad aduersarios & ecclesias eo-
rū pertinere nō possunt: vt qui nō cōgregātur in Christi no-
mine. In quo nulli cōgregantur, qui in onili eius nō sunt, qui
eius pastorem & rectorem quē ipse constituit, nō agnoscūt,
sed plusquā hostiliter impugnant, qui sunt diuisi ab illo cor-
pore, ad quod cōgregantur aquilæ, in quo solo Christus est.

Vt male Ex illa quam adiungunt Petri sentētia, nihil habetur aliud,
arguāt ex quā sacerdotium regale esse in ecclesiā: & in eo consistere
illa petri præcipuum, imō proprium magistratum, dignitatēque ec-
sententia, clesiæ. Sed quod penes ecclesiam primo sit eius commin-
Vos estis di ordinandique autoritas, ex verbis illis Petri consequens
regale sa- non est.

cerdotium Quæ causæ diuino iure propriè pertineat ad iurisdictionem
que cau- nem sacerdotalem, aut forum, quod dicimus, ecclesiasticum,
sa, diuino ex dictis intelligere non est difficile. Omnes nempe, quæ cō-
cernunt

cernunt societatem Christianæ ecclesiæ ut eiusmodi, quæcū iure perit.
que ordines, gradus & officia ministrorum eiusdē respiciūt, neant ad
quæ stipēdia diuino iure deputata ministris ecclesiæ, hoc est, iurisdic-
decimas, & quæ sacerdotia dicimus, quæ ex sacramento ali- nem eccle-
quo ecclesiastico, ut causæ matrimoniales, dependēt, quæ itē sasticam.
instituitur via & modo correptionis euāgelicæ, quæ ad cor-
rectionem ciuiliū magistratuum pertinent, qui nullū alium
supra se magistratum ciuilem recognoscunt, seu negligentī
in suo officio, seu delinquentium, vel aduersum se mutuo, vel
in subditos. Nam in aliis, ordinate, vsque ad primos illos ut
procedatur, ipsa societatis cuiusque forma & ratio exigit.
Præter has causas, si quæ aliæ ad ecclesiasticum & episcopale
iudiciū alicubi translatae sunt: vel præscriptione, vel longa
consuetudine hoc obtentum est, vel tanquam iurisdictionē
etiam secularem, donatione regum aut principum, aut vltro
neā populorum submissione obtinentibus episcopis, ad eā-
dem quoque pertinent.

Ut verò demonstrent, nulli in ecclesia competere super a. Ut demō-
lium auctoritatem, aliquid præcipiendi, statuendi, ordinan- strent, nul-
di, leges cōdendi, seu de cæremoniis obseruandis in ecclesia, si in eccle-
de ieiuniis, feriis, aut aliis quibuscunque, etiam quæ gradus si a compe-
ministrorum atque ordinum ecclesiasticorum, eorū officia, tere autho-
aut exercitium concernerent: breuiter, nihil, quod non æquē ritatem su-
in cuiusque libertate & arbitrio maneat facere, aut non facere per alium
re (quod nos supra falsissimū, impiissimum, & vniuersæ Chri præcipiē-
stue ecclesiæ perniciosissimum demonstrauius) mihi est gra- di aut sta-
ue & difficile ascribere, quod nullam in illis omnibus senten tuendi ali-
tuarum coherentiam, nullam demonstrationis formam vide- quid.
reporuerim: sed vnum illud quod Prouerbio dicitur. Nihil
apprehende, & fortiter tene, adeo sine vllo sensu & cohære-
tia, constructa sunt omnia. Ne tamē sibi aut aliis persuadeāt,
quod declinauerim argumentorum suorum pondus, vim &
efficaciam, conabor vniuersæ demonstrationis eorundem si
quæ modo sit, membra exprimere, colligere, & componere,
ut tu lector vnā mecum videas & perpendas, quod monstrū
resultet ex omnibus.

In primis docere suos affirmant: Episcopos non habere po- Ut ex dā-
testatem statuendi aliquid contra euangelium. Huic adiun- tis his quæ
gunt, contra scripturam esse, traditiones condere aut exige- assumit o-
re, ut per obseruationē earundē mereatur remissionem pec- mnibus nō

*sequatur
ei, quā as-
serant, cō-
clusio.* catorum, & satisficiamus pro peccatis. Vt hæc ita se habeant
atque illis dentur sicut volunt, quid tamen ex his assumptis
inferant aut concludant, tametsi multa subiiciant, inuoluta,
perplexa, & aliò pertinentia, nō possum intelligere. Certe ex
illis non astrui, quam ipsi affirmant sententiam per se euidens
atque indubitatam est.

Non possint episcopi contra euangelium aliquid statuere.
Esto, contra Euangelium sit leges condere aut exigere, vt per
obseruationem earum mereamur remissionem peccatorum:
quod verum est, de proprie dicto illo merito, condigni vide-
licet: nō verò de altero liberalis meriti genere, quod vni gra-
tiæ, misericordiæ ac liberalitati domini innititur. Sit & hoc
quoque scripturis aduersarium, vt in condendis eiusmodi le-
gibus ad hoc respiciat earum conditor, vt homines per earū
obseruationem pro peccatis satisficiant. Quod tamē falsum
est, nec vlla ab eis ratione, vllō argumento astruitur: & eo re-
spiciebant canones illi pœnitentiales, qui in vsu erant in pi-
mitiua ecclesia. Sint tamen hæc vt voluerint, nunquid pro-
pterea nullo etiam alio respectu licet Ecclesiasticæ Hiera-
chiæ præsidibus & rectoribus leges vllas condere? nihil sta-
tuere? nihil præcipere? nunquid eo respectu, vt honeste, deco-
re, decēter, & cū reuerentia omnia agantur in domo Eccle-
siastica? nunquid præscripto aliquo tēpore exigere, quod si-
ne temporis præscriptione tamen à nobis exigit Christus &
lex Evangelica: quo nostram pigritiam, socordiam & negli-
gentiam exciter?

*Qualia
sint præce-
pta eccle-
siæ, & quo
respiciant,
quibus su-
os filios ob-
ligat.* Exigit à nobis Deus, vt eius cultui intendamus, nec tamen
certum eius modum aut tempus præscribit. Præceperunt ec-
clesiasticæ hierarchiæ præsides, vt certis diebus intendamus
diuino cultui: conueniamus in locis & templis ad hæc dica-
tis: interimus sacrosancto illo sacrificio quod per sacerdotes
suos pro omnium nostrū salute Deo offert ecclesia, atque
interim populus etiam dei verbum audiat. Item, vt dei erga
nos beneficiorum, & mysteriorum redemptionis nostræ, sta-
tis per annum & recurrentibus temporibus solenniter aga-
mus & celebremus singularem memoriam, quo in hunc mo-
dum in timore, amore, & cultu dei contineatur populus: ne
si totum eius permitteretur arbitrio, planè irreligiosus fie-
ret. Quo etiam respectu, in diuinis officiis, quibus suis tempo-
ribus iussit interesse populum, decentes caremonias serua-
ri instituit,

ri instituit, quibus aleretur religio & deuotio fidelis populi, & discerent atque assuescerent se reuerentius erga deum & diuina gerere.

Requirat à nobis deus peccatorum nostrorum veram poenitentiam, & ut eorundem remissionem quæramus sacerdoti ministerio: sed certum nobis tempus non præscripsit. Exigit quoque ut reficiamur pane illo viuifico qui de cælo descendit & dat vitam mundo: sed nec huius certum nobis tempus præfixit. Qui salutis suæ diligentiore curam agunt, intelligunt frequenter sibi confugiendum ad hæc salutis recuperandæ & obtinendæ remedia. Crassioribus & negligentioribus, stimuljs, & calcaribus opus est. Qui ne prorsus suæ salutis redderentur immemores, si vniuersa hæc dimitterentur in eorum arbitrio saluberrime constitutum est ab ecclesia, ut saltem semel in anno, quilibet Christi fidelis rationis compos, salutari se subdat poenitentia, & mensæ dominicæ participet fiat.

Ad hæc considerans, quanta sit ieiuniorum & necessitas, & utilitas, & efficacia, non solum ad mortificationem in nobis veteris hominis, sed etiam, ad diuinam erga nos iram placandam, misericordiam impetrandam, & obtinendum à deo quem petimus (quemadmodum suprà controversia duodecima euidentius fecimus) indixit fidelibus, filiis suis, certis diebus abstinere à carnibus: paucorum etiam dierum ieiunia præscripsit, quibus, & salutis suæ diligentiores admoneret plus facere, quam ipsa exigit, negligentiores, præcepti vi à carnis desiderijs nonnunquam abstraheret. Quadragesimale verò ieiunium, quale ex Apostolorum traditione accepit, conseruat: & exigit quo, in eo, singulariter admonerentur Christi fideles poenitentia, ad quam, ipsum nos ieiunium præparat & sollicitat. Et quo salubrius, maiorq; cum fructu celebraremus dominicæ passionis & nostræ per eam salutis redemptionisque mysteria: quibus singulariter celebrandis ab initio, ab ipsis Apostolis, in vniuersa toto orbe ecclesia, hoc tempus ante pascha constitutum est. Quo ita, velut conuicifixi, commortui, & consepulti Christo, etiam cum eodem conresurgentes, mysterij festorum paschalium efficeremur participes.

Hæc autem cur ita instituere non potuerunt Ecclesiasticæ hierarchiæ præsides, quibus gubernandæ regendæq; ecclesie

DE POTESTATE ECCLESIAST.

à Christo est cōmissa authoritas? Quibus dixit, fixū firmū-
que in cœlis habiturum se, quicquid ipsi in eadem figerent,
ligarent & constituerent? Cur Christi fidelis quispiam, eorū
à Christo subiectus authoritati & regimini, illis, his in rebus
obedientiam non debeat? Ad hæc enim, assumpta illa per
aduersarios in hac sua (quam nescio qualem moliantur) de-
monstratione, principia, nihil pertinent. Nam palàm est,
hæc omnia, non solum non aduersari, sed maxime confen-
tire Christi Euangelio. Palàm est etiam ex præmissis præci-
pientes ista rectores ecclesiæ, non eo in iisdem præcipienti-
dis respexisse, vt per obseruationē eorundem vere & pro-
priè mereremur remissionem peccatorum: nec item, vt per
ea, pro peccatis suis satisfacerent homines: sed ad causas
quas explicauimus, vtilissimas, sanctissimas, & planè neces-
sarias.

vt studio
se vitent
aduersarij
etiā more
consueti
loqui &
vti voca-
bulis pro-
prijs.

Aliis proinde quibus hæc demōstrent principiis illis opus
est: Quæ, circumspectantes omnia, & excutientes vniuersos
illius demonstrationis ipsorum angulos, requirimus equi-
dem, sed nusquam inuenimus. Nam quasi ex principijs illis
omnia ipsis clare demonstrata sint, tametsi nullam ex eisdem
conclusionē inferant, ne statim suboleret nasuto lectori eius
collectionis (quam etiam ipsi mihi intellexisse videntur) in-
efficacia, hanc continuo illis quæstionem subiiciunt: Vnde,
inquiunt, habent ius episcopi has traditiones imponendi ec-
clesiis ad grauandas conscientias? Diligenter cauent, ne lo-
quantur more consueti, & vtantur proprijs & intellectis o-
mnibus vocabulis. Non interrogant vnde episcopi ius ha-
beant leges aliquas condendi in ecclesia: aliquid etiam præci-
piendi pro tempore, aut Christi fidelibus in vniuersum, aut,
vni & alteri, prout ipsis exigere videtur præsentis status ec-
clesiæ necessitas aut vtilitas: sed interrogāt, vnde ius habeāt,
has traditiones imponendi ecclesiis: quasi in (traditionis)
vocabulo insidiarum aliquid moliantur. Sed facessant i-
stiusmodi nugæ & capriunculæ, loquantur nobiscum, intel-
lectis omnibus vocabulis. Si hoc interrogant, vnde ecclesia-
stica hierarchiæ præsides ius habeant suis legibus aut præce-
ptis obligandi aliquem in domo Ecclesiastica: mihi interro-
ganti vicissim respondeant. Vnde ius habeant, patres fami-
lias, præciendi aliquid in domo sua, ac familia: Domini
seruis: Præceptores & pædagogi suis discipulis: Ciues ma-
gistratus,

gistratus, reges, principes, suis subditis? Habere illos hanc auctoritatem, cui subditi, quique suis, obedientiam debeant, etiam coram deo debeant, ita ut peccent eisdem inobedientes, contumaces, & rebelles: ex diuinarum scripturarum auctoritate supra demonstrauimus. Ex quibus tamen non constat, unde illi talem auctoritatem habeant. Nam scripturæ de illis loquentes, hanc eis auctoritatem non tribuunt, sed in eisdem præsupponunt. Itaque, ut huic illorum quæstioni non possemus satisfacere: inde tamen consequens non foret, episcopos nostros talem in nos potestatem non habere: nisi demonstrarent, unde illis, in suo regimini commissos eiusmodi auctoritas competat, quæ ecclesiæ rectoribus in suæ curæ & regimini commissos non competat. Tamen dictæ eorū quæstioni supra abunde satisfacimus, ubi demonstrauimus, ecclesiæ rectoribus & pastoribus à Christo proprie datam auctoritatem istiusmodi: & omnibus suis ouibus, obediendi iisdem necessitatem impositam.

Nec tamen dictæ leges constitutionesq; ecclesiasticæ sunt graues aut onerosæ pijs conscientijs: imò, velut quidam ad pietatem stimuli. In quarum etiam humili fidelique obedientia propter deum & Christum, quem, in suis sacris: ab ipso nobis constitutis magistratibus respiciunt ac venerentur, singularis coram deo fructus est.

Si verò, de alijs quibusdam traditionibus laquantur, aut catholicis, aut thalmudicis, aut pharisaicis, non loquuntur rei consentanea.

Quod illi quæstioni subiungunt & cōnectunt. Extare clara testimonia quæ prohibeant tales traditiones cōdere, vel ad promerendam remissionem peccatorum, vel tanquam necessarias ad iustitiam noui testamenti, aut ad salutem, quàm nihil ad rem faciat, ex nunc dictis notum est.

Neque nihil huc pertinent scripturæ, quas ingenti aceruo, *Quam im-* sed suo illo more congerunt, ut illud Pauli ad Coloss. Nemo *pudenter a* vos iudicet in cibo & potu, aut in parte diei festi, aut neome *butantur* nia, aut sabbatorum, quæ sunt umbra futurorum. Itē si mor- *scripturarū* tui essis cum Christo ab elementis huius mundi, quid adhuc, *testimoniu*, tanquam viuentes in mundo decernitis? Ne tetigeris, neque gustaueris, neq; cōtrectaueris? Et ad Titum. Non attendas Iudaicis fabulis, & mandatis hominum auersantium veritatem: & illud Christi, Sinite eos: cæci sunt, & duces cæcorum. Item

DE POTESTATE ECCLESIASTICA.

omnis plantatio quam non plantauit pater meus, eradicabitur. His addunt, à scriptura vocari dictas leges Ecclesiasticas doctrinas dæmoniorum. Hæc inquam vniuersa, quàm sint aliena à re de qua agitur, nulli esse dubium potest, qui ea suis locis legerit, præcedentia cum sequentibus conferens: Vniuersa enim illa quæ citant ex Apostolo, aduersus Iudaicam illam doctrinam pertinent, quæ etiam sub Christo exigebat legem Moyse tanquam ad salutem necessariam, aduersus quæ, Paulo vbique fuit ingens negotium. Quas verò idem doctrinas dæmoniorum dixerit, suprà à controuersia xri. demonstrauimus. Quæ Christi verba citant, ad prædictas leges rectorum ecclesiæ non pertinent: sed primis, stultas quasdam & superstitiosas, imò & impias ac legi dei contrarias pharisæorum doctrinas coarguit, secundis verò, aduersariorum hæreticorum omnium doctrinas suggillat.

Habes lector, aduersariorum demonstrationem, qua affirmant, ecclesiæ rectoribus & pastoribus nullam in eadem constituti aliquid, aut quenquam obligandi auctoritatem cōpetere. Quam si diligenter cōtuleris cum rationibus nostris quibus demonstrauimus contrarium, securus sum de tuo in hac controuersia iudicio.

Inuestigatur reformatione in omnibus suis membris ecclesiæ ratio efficiat facillima. Vnū superest, quod admonitos omnes cupio, qui vlla cura tanguntur vtilitatis publicæ, vt secum perpendant & cōsiderent, quàm sit miseranda & plane deploranda, quæ scæda, quæ confusa Christianæ ecclesiæ facies, vt à plâta pedis, vsque ad verticem capitis non sit in ea sanitas: & vix vllum eius membrū in omni ordine & gradu, seu sacro, seu seculari, suo ordini, gradui, & officio satisfaciatur: sed suo loco emota, confusa, perturbataque omnia, & neglecta, cōtēpta, conculcata, & paulominus oblitterata vniuersa disciplina publica. Episcopo posto to orbe, ordinis dignitati, vita & moribus parum respondere: suo officio parum satisfacere: minimè verò omnium in hac nostra Germania, quæ id tam multis nobilissimis atque opulentissimis ecclesijs ac diocæsibus, tam paucos habet dignos Episcopali honore & nomine. Quorū, tametsi gradus dignitatem auctoritatemque asserui, nō palpor vitijs, sed dico illis vix, atque iterum vix, qui sua culpa istorum malorum non minimam causam præbuerunt & præbent in ecclesia, Sacerdotes sub eis, & ecclesiarum pastores, tales merito sunt quales Episcopi: Seculares etiam principes, nullus dei timor, nulla religio,

religio, nulla denique in suo ordine superioris potestatis reuerentia cōtinet: sed quisque fertur suo impetu & arbitrio. Monarchæ aut supremæ potestates, insidiantur sibi mutuo. & in mutuâ perniciem machinâtur & intentæ sunt. Nullus verò inter omnes ad reipublicæ ecclesiæ vtilitatem & regni Christi honorem consensus est, nulla sympathia: nulla conspiratio. Vniuersa hæc, magna atque efficacissima reformatione indigent: & reformatione non perfuntoria aut momētanea sed solida, & quæ dureret. Quam optant quidem boni omnes, sed non omnes efficacem eius modum perspiciunt. An quæ verò ego despiciam, nescio, tamen vnâ mecum quæso omnes cogitent. Nullis certe synodis, nullis concilijs his malis mederi posse mihi certo videtur. Celebrentur synodi quot-
 quor volueris, constituantur præfiganturque omnibus ordinibus, gradibus & membris ecclesiæ, leges optimæ ac saluberrimæ (quæ non desunt iam olim statutæ si qui eas seruare curarent.) Quid tum denique? Quis exactor & vindex earundem erit, si quis in eas delinquat? si quis se qui nolit? Quis coercet rebelles? Inobedientiam & transgressiones quis puniet? Quis inquam, nisi superintendentem omnibus efficacissimam aliquam auctoritatem feceris? Da, hodie reformatam te habere in omnibus suis mēbris ecclesiā, Episcopos, Presbyteros, atque alios Ecclesiasticos ordines: da etiam seculares omnes principes, quæque in suo gradu & ordine, facere quod est sui officij: quamdiu quæso duraret ista facies ecclesiæ? Vt demutabiles omnes homines sumus, vt etiā exigui temporis vita nostra, & bonis mali succedunt. Quos, quæ imaginabilis reformatio, vel metu pœnæ continebit in officio: vel submouebit officio incorrigibiles: nisi efficacissimam aliquam, vt diximus, auctoritatem habuerimus in ecclesia: semper intendentem & superintendentem omnibus? Multos valde Episcopos vniuersa habet ecclesia multos etiam habet magistratus summos, quæque in suo ordine, quorum vnus non est subiectus alteri. Vt bonos semper sua sponte habeamus omnes fieri prorsus non potest. Quid igitur remedij? Ego, quod mihi efficacissimum videtur, libere prolaturus sum, Quisque secum cogitet, & perpendat an inueniri possit facilius, & efficacius: & oro Christum vt dignetur omnibus inspirare, se qui quod erit optimum.

*Nullis aut
synodis aut
legib. hanc
reformatio-
nem effica-
citer fieri
conferuari
posse.*

In primis hoc certum habeo attestante id ipsum scriptura
 pro-

authoris propter peccata populi irato illi deo fieri, vt quales meretur
hac de re pastores & rectores habeat Quod si ita est, sicut certò est, g-
tētia. libet intelligit, vnde hac in re nobis necessario inchoadū sit,

nempe, vt diuinā ante placemus offensam, & quisque reuer-
 tatur à viis suis pessimis, & sincero corde ad deum cōueni-
 tur, & illius fideliter imploret misericordiam. Quod, quādiū
 non facimus, frustra consultamus; frustra conamur vt amoliamur
 plagam, quam nobis peccatis nostris iratus deus infligit.

Ab hoc proximum & secundo loco mihi esse viderur, ad
 prædicta mala omnia, in omnibus ecclesiæ ordinibus & stati-
 bus per sanāda efficacissimum medium & remedium: vt reuo-
 cata ante omnia in ecclesiam, disciplina illa publica secundū
 morem veterē & antiquos canones ecclesiæ, (nisi qui plane
 nō conuenirent nostris his seculis) & in ordinem suum secū-
 dum ecclesiasticā hierarchiæ exigentiā, si quæ (vt multa) in-
 de exorbitarunt & exorbitent (quocunque id prætextu ac ti-
 tulo factū sit, nihil id referat, nullus eius respectus sit pro pu-
 blica reformatione ecclesiæ,) restitutis omnibus, quod fiet, si
 clerus & religiosi quique suis episcopis subiecti sint: & sublata
 ē medio omnis exēptio, quæ necessariō turbat disciplinā pu-
 blicam, episcopi quoque subiecti suis archiepiscopis: Illi suis
 primatibus, secundum exigentiā formæ hierarchiæ eccle-
 siasticæ: si denique in vsum reuocentur, & statutis suis tempo-
 ribus serio peragantur & non simulētur, concilia & diocesa-
 na & prouincialia) super hæc omnia uigilet, vnius igemoniæ
 autoritas: quæ tātum valeat, quantum conseruandæ vnitatis
 eiusmodi corporis, ecclesiasticæ societatis necessario exigit,
 & ipse Christus valere voluit: per quā, membra eius vniuersa
 possit in consensu & conspiratione in mutuam totiusque vti-
 litatem continere, quodque in suo officio: ab vnoquoque ra-
 tionem eius exigere, delinquentes punire, excessus corrigere
 vnitatem religionis & fidei, & disciplinæ publicæ vigorem
 conseruare in domo ecclesiastica: & efficere, vt in ea, omni
 ordine decentérque gerantur.

Nam si in hunc modum restitutis suo loco omnibus, suam
 rectori ecclesiæ autoritatē omnes religiose recognoscere,
 & is bonus esset, in vnam sui domini gloriam, & sibi cōmuni
 intenus vtilitatem ecclesiæ: omnes intelligunt, vnius officio
 non solum pacari, sed decenter ordinata correctā reforma-
 tāque facile fore omnia in domo ecclesiastica.

Non

Non confirmaret vltos electos aut nominatos ad regēdas ecclesias, nisi diligenti inquisitione prauia, ætate, vita, doctrina digni inuenti essent qui præficeretur ecclesijs & episcopatibus præminerent virtutibus. Si quando sibi præfentaretur alij, aut intelligeret principes ad quos forte priuilegio cōcessum est nominare ad vacantes ecclesias, ex eisdem vel nūdinationem facere, vel carnis aut seruitiorū (vt fere fit) magis quā ecclesiarum vtilitatis rationem habere, & quærere magis prouidere sibi gratis de ecclesijs, aut earundē prouentib⁹ quā ecclesijs de pastoribus: eiusmodi electiones & nominationes libera autoritate reiiceret, moneretq; electores aut nominatores vt eligerēt dignos, nisi priuari vellēt electionis priuilegio. Breviter, igemonici rectorisq; opera, si suam illi auctoritatē, vt tenentur, omnes religiose agnoscerent, & illū bonū prudentem & strenuum haberet ecclesia, singula membra in officio suo facile continerentur in domo ecclesiastica.

Vt autem bonum habeamus, magna parte in nobis situm est, si tales erga deum nos reddiderimus, vt ipse dignetur nobis præstare pastores secundum cor suum: & non, quales meretur nostra iniquitas.

Deinde multo facilius, etiam humanitus, prouideri posset, vt vnum bonum rectorem habeamus superintendentem omnibus & episcopis & principibus, quā vt bonos tā multos episcopos & principes. Postremo, vt non semper bonus is sit sed, vt sunt res humanæ, intermistim nūc bonos nunc malos habeamus: quisquis tamen is erit: virorum bonorum & prudentium concilio circumspectus erit: & nihilominus auctoritatis eius efficacia, vnitatem, sympathiam & conspirationem omnium conseruabit in domo ecclesiastica, etiam si ipse, vita inculcata non sit.

Quod si hic multos qui sceleratos nobis pontifices proferat, is meminerit ppter peccata nostra tales nobis dari in ira furoris domini. Nullum tamen adeo sceleratum proferent, cuius si viguisset auctoritas, & fuisset religiose recognita ab omnibus vt oportuit, non multo vtilior fuisset ecclesiæ, quā quod ea neglecta contemptaque fuerit.

Sed quid, inquit, si hic tantam tam absolutam potestatem vertat in tyrannidem? Quibus ego occinam vicissim, Quid si Christus ecclesiæ suæ omnem curam plane abiiciat? At se non abiecturum nos securos reddidit, promittēs se nobiscum

DE POTESTATE ECCLESIAST.

biscum fore ad consummationem vsque seculi. Deinde, quā tu hic tyrannidem tantopere metuis? Cogita, non humanā sed diuinā atque omnipotentis sapientiæ opificiū esse ecclesiā. Quæ eius rectorem tali armauit autoritate, quæ, vbi riget quantum oportet, religio, efficax est ad continēdos omnes in officio: ad coercēdos delinquentes: puniēda delicta: humiliandos superbos, contumaces, & qui perturbāt pacem, vnitatem scindūt in domo ecclesiastica: quæ tamē nulli facile possit inferre iniuriam: non vi vlla quenquam opprimere, neque enim est armata materiali illo gladio, Tamen, qui gladium in ecclesia portant, illius authoritati, aduersus, contumaces & rebelles, pro conseruanda vnitāte & pace in domo ecclesiastica, subseruire debeāt, quo auferatur malum de medio ecclesiæ, & cæteri timorem habeant.

Sed quid, inquit, si Euangelio Christi contraria aut doceat, aut præcipiat? Iterum occurram. Quid si Christus ecclesiā suā planē deferat? Sed hanc curam illi per mitte, qui tibi præcepit, præfidi cathedræ, & Petro, obsequi in discussis, simpliciter, & in omnibus. Omnia, inquit, quæcūq; vobis dixerint, seruare & facite, etiā si sint vitæ perditæ. Et ad Petrū, ecclesiasticæ hierarchiæ designatum præsidem: Quodcūq; ligaueris aut solueris super terram, in cœlis ratum habebitur à deo. Nostræ discussioni hic nihil reſeruatum est: sed simpliciter nobis imposita obediēdi necessitas. Cui humiliter fideliterque nos submittētes, in eo errare nō possumus. Nam idē ille nos iudicaturus est, qui eam nobis necessitatē imposuit. Quæ verò aduersarii criminantur doceri & præcipi ab illis, contra Christi euangelium: sunt impudentissima cōtra Christum & sanctum Euangelium eius mēdacia. quemadmodum suprà in omnibus controuersis nostris euidenter demonstrauimus. Saltem, inquit, in sacerdotiis & stipēdiis ecclesiasticis in quoslibet conferendis ius ordinariorum omnium vsurpabunt, & ecclesias implebunt ministris in idoneis.

Ego verò, nihil nisi ad Christi gloriam & ecclesiæ utilitatem facturos puto si boni fuerint: Vt autem boni sint, nobis quo diximus modo curandum est. Cui forte addi posset, restrictio nonnulla in diligendo Pontifice, designandisq; Cardinalibus: si quæ efficacior quàm obseruata est hactenus, excogitari poterit. Quā sua autoritate, haud grauatim edificatus esset Paulus Pontifex, ecclesiasticę vnitatis & reformationis

nis cupientissimus, pro vtilitate ecclesiæ. Qualescunq; tamē
sint, nihilo fere peius sacerdotia dispensabunt, quam nūc fa-
ciūt ordinarij, quod res ipsa satis demonstrat. Qui si in his ad
vna respicerent vtilitatē ecclesiæ & Christi gloriā, nihil sibi
eripi quereretur: imò onere illo, nec mediocri sanē, se leua-
tos gauderet, si quādo in vacantibus sacerdotiis summus Pō-
tifex eorum ordinationem & prouisionē anteuertet. Certē
debet rector ecclesiæ, in eadē, dignos & benemeritos de repu-
blica, remunerare posse ecclesiasticis stipēdiis: quēq; secun-
dū rationē suæ dignitatis & meriti. Deinde, & hoc velut vin-
culo, arctius colligātur vniuersa mēbra ecclesiæ cum suo re-
ctore & igemonico, & admonetur quisq; digne se gerere in
commisso sibi officio, sentiens vbiq; vigere auctoritatem ec-
clesiasticā hierarchiæ præsidis, atq; se amouere posse si faciat
aliter. Postremò, & hoc certum est, absque euidenti nocumē-
to ecclesiastici corporis, restringi non posse auctoritatis ige-
monici & rectoris eius efficaciam. Vt verò tales habeamus, qui
eadem vtantur pro vna ecclesiæ vtilitate & Christi gloria, in
hoc nobis omnibus votis & viribus incumbendum est.

Itaque vt reuertar ad id vnde non nihil digressus sum: Ego
sanē vt alio vllō modo ecclesiæ restitui possit sua forma, spe-
cies, vnitas, cōcordia, vigor, intelligere omnino nō possum,
quā vt eius rectori ab omnibus religiosissimē agnoscatur sua
auctoritas: demusq; operam omnem, vt eum habeamus opti-
mum ac probatissimum. Quod fiet quo dictū est modo, si e-
mendatis nostris vita & moribus, diuināq; aduersum nos ira
placata, dignos nos bono pastore exhibuerimus. Et si quē for-
te exactior distinctio excogitari posset, obseruāda in electio-
ne Pōtificis, & designatione Cardinalium, edicenda ex au-
thoritate ecclesiasticā hierarchiæ præsidis. Nam ex his duo-
bus, vniuersæ ecclesiæ salutem, vnitatem, concordiam, vigorem,
reformationēq; pendere, euident mihi esse videtur: Vt do-
mus salus inde præcipue pendet, si patrisfamilias in eadem
auctoritas vehementer vigeat: eumq; bonum, frugi & pru-
dentem habeat. Et cuiuslibet humanæ societatis vnitas, con-
cordia & felicitas, ex efficacia auctoritatis, simul & bonitate
eius quo regitur igemonici. Monastica societas, ea regitur &
valet optimē, in qua maximē pollet boni Abbatis auctoritas.
Ita quoq; regnum illud felicissimē administratur, in quo a u-
thoritas boni Regis & maximē valet, & est pollētissima. Ne

DE POTESTATE ECCLESIASTICA.

que vllæ leges, vllæ regulæ pro conseruanda disciplina publica, pro continendis in officio ad mutuam & totius vtilitatem omnibus, vllam efficaciam obtinent, nisi illa vigeat quæ eadem exigat, imperionici authoritas.

Neque est, quod quisquam hac ratione aut tolli aut imminui authoritatem dignitatemque cuiusquam forte imaginetur: quam contra, nulla quàm hac, ratione magis crescere, augeri stabiliri que posse, planè certum indubitatumque est. Quadoquidem vna hæc ratio recepta serio & fideliter, perpetuam necessario pacem in ecclesiâ secum intrôduceret & conseruaret: & mutuis, quodque eius membrum, viribus, nutu & crescere faceret. Quæ nunc, non obediens vnus rectoris imperio, in mutuam sunt intentâ perniciem: suas in se vires frangunt, opes exhauriunt: & Christianam rempublicam in tot particulas dissectam, religionis nostræ hostibus diripiendam conculcandamque exponunt, in Christiani nominis non leue opprobrium.

Quod si nihil hac ratione certius & efficacius, pro vnitatis, pacis, concordia, & disciplina publica conseruanda, nihil etiâ facilius inueniri poterit, oro Christum vt inspiret suorum mentibus, eam amplectari, & fideliter sequi: aut certè, vt meliorè, faciliorem, efficaciorè que ostendat aliam, & omnes sequi faciat.

De diuor.

DE DIVORTIA

TORVM NOVIS CONIVGIIS

*contractis cum aliis, & vxorum pluralitate
sub lege Evangelica, Quæstio.*

An sub lege Evangelica coniugibus diuortiatīs legitimè,
permissum sit aliis nubere, vtróque diuortiatorum superstitē
Aut etiā licita, absq; prioris diuortio, vxorum pluralitas.

Vandoquidem Philippus, libel-
lo nuper emissio tractans de pote-
state ecclesiastica, hanc inter cate-
ras rationem affert, cur non debeat
iusiurisdictionem episcoporum
in causis matrimonialibus agno-
scere, etiam si eandem legitimè
prescripserint, quòd traditionē, vt
ipse loquitur, aut legē iniustā con-
diderūt, quæ prohibeat nouū con-
iugium personę innocētī post diuortiū: quòd factio diuortio
parti alterutre licere (nisi forte pars rea impediretur) idē cū
Luthero in, id est, ad Corinthios, affirmat. Sint etiam & alij
eiusdē professores Euangelij, qui vxorū pluralitatem, simpli-
ter & absq; prioris diuortio, Christianis æque vt illis veteri-
bus licere doceant, & aliis suæ ea in re libidini obsequēdi au-
thores sunt. (quod ipsum etiam à Lutheri non abhorret sen-
tentia) qui malle se digamiam quàm diuortium alicubi affir-
mar, imò & ancillam aduocare permittit, si qua causa vxor sit
parum idonea cōplexibus & vir in venerem turgeat. Quin
& Philippus post hunc suum præceptorem, Paulo, eum dici
digamum affirmat, quem à sacerdotio excludit, qui duas
simul, non successiue, vxores habeat. quos tota armenta
sequuntur. innuunt proinde, hoc licere laicis: tametsi sacer-
dotib; interdictū sit. Et præsupponūt fuisse inter Christianos
apostolicis

DE POTESTATE ECCLESIAST.

apostolicis temporibus, qui simul duas vxores haberent, vn de consequens est, virum vnum duabus simul vxoribus copulatum fuisse legitimo matrimonio. Nam cui quis stupri cōfuetudine adhereret, & quam legitime vxori superinducit, pellex & adultera, non vxor est: neq; eiusmodi, duarum simul vxorum maritus est, sed vnius legitime tantum: & mortuus alterius. Sed Paulo quis sit digamus cui sacerdotio interdicit, Controuersia xv. demonstratum est. Hic verò visum est nunc propositam quæstionem separatim pertractare, & paulò diligentius excutere.

In primis, quanti cuiq; Christiano fieri merito debeat catholicæ ab initio Christianæ ecclesiæ consensus, & tot seculorum successione confirmata atque eadem immutataque permanens sententia, etiã si nusquam inueniretur ita clarè expressa in scripturis aduersus quas non inueniet ingeniosus cauillator aliquis quod diceret: nulli Christiano obscurum merito esse debet: & suprà à nobis, atque alibi luculentissimè demonstratum est.

Fuisse autem hunc totius ab initio ecclesiæ christianæ toto orbe diffusæ consensum, & communem sententiam, vxorum pluralitatem, & diuortiatorum inter quos fuerat verum ratum consummatumque matrimonium, noua coniugia, viuentibus prioribus non licere, ipsa rei probat euidentia: quæ ne mini obscura esse potest: quando non est vllum proferre inter Christianos & orthodoxos probatosque habitum, qui contra fecerit. Nec permisit ecclesia etiam his qui sub infidelitate secundum ritum patrium, aut contraxerunt cum pluribus, aut legitimam vxorem repudiarent, conuersis ad fidem, vt vel plures vxores retinerent, aut contraherent cum alia, viuente ea quā repudiauerant: sed illis, primæ tantum adherere iussit: his verò interdixit contrahere cum alia, quamdiu repudiata viueret. Nisi post conuersionem viri, illa requisita, cum eo habitare renueret: aut non sine creatoris contumelia. Quo solo casu, etiam in non raro, quod dicunt, hoc est, in paganismo cōtracto matrimonio, permisit ecclesia diuortiato contrahere cum altero. In matrimonio autem rato quod vocant hoc est, inter fideles contracto, nullo casu hoc permitti aut permisit vnquā. Quæ catholicæ ab initio ecclesiæ sententia clarissimè explicatur, in. c. Gaudemus. de diuortiiis, in quo dicitur. Si quis autem infidelis, plures vxores simul

multahabuerit (cū id Christianæ fidei inimicū sit &c.) post fidem susceptam, primæ adherere debet. Quod si secundum suum suum legitimam repudiavit uxorem, cū tale repudium veritas in Euangelio reprobauerit, nunquam ea viuentē licite poterit aliam, etiam ad fidem Christi conuersus, habere: nisi post conuersionem ipse, illa remittat cohabitare cum ipso, aut sine contumelia creatoris, vt eum pertrahat ad mortale peccatum. Hæc dicto. c. Gaudemus. Cuius authoritatem quantū faciunt aduersarij, nihil refert ad præsens, certe explicat communem ecclesiæ, de proposita quæstione sententiam. Quam ipsa rei euidētia confirmat & comprobat: quādo ab initio ad præsentē vsque diem, nemo inuenitur vir honestus & orthodoxus inter Christianos habitus, qui cōtra fecerit: aut cui hoc facere tentanti ecclesiā permiserit. Quod vnū, quisquis animaduertit & cogitat, meritō execratur impiam temeritatem hoc præsumētis, contra omne exemplum tot seculorum retro ab initio totius ecclesiæ. Quam, hoc ipsum dāmnare vt illicitum, & propterea, à Christi fidelibus vitatum, non vero casu & fortuito, ex eo etiam quilibet intelligit: quod quamuis subscribat libertati carnis, & nostræ cupiditati & libidini, posse quem plures simul vxores habere, aut quam quis habet & forte non sine causa odio habet, repudiare, & aliam ducere: & proinde hoc voluissent, si licitum credidissent, multi facere, præsertim, cū & veterum patriarcharum, & ethnicorum ritu ac more, licitum id habitum fuerit: nemo tamē (vt dixi) Christi fidelium, qui orthodoxus & vir probus, salutemque suam alicuius facere sit habitus, ad hunc vsque diem, quam contra facere tēauerit, inuentus sit, velut clare intelligentibus omnibus, id non licere Christi fidelibus sub lege euangelica.

Sicut tamen non sufficiat hic consensus, & communis sententia ecclesiæ, sed (quæ est aduersariorum nostrorum in nō parum multis impudentia) euidēti diuinæ scripturæ auctoritate hoc ipsum sibi demonstrari exegerit: nihil alioqui facturum tam consonam immutatamque, tot seculis perdurantem totius ecclesiæ sententiam, quam Paulus columnam & firmamentum veritatis affirmat: & per quā solam etiam scripturarum omnium nobis constare auctoritatem, suprā atque alibi euidētissimum fecimus. Videndum est nūquid de hac

K

DE DIVORT. NOVIS CONIUG.

questione definitum inueniamus à Christo in Euangelio, aut Apostolicis literis.

Ante omnia, ex Christi ipsius definitione certum est, plane indissolubile suis, constare coniugij vinculum: nec solui villo repudio. Et quamuis iusta aliqua causa sit, ob quam liceat cōiugibus à se discedere, & dimittere vn^o alterū, fornicationis nempe: ex dimissione tamen, quāuis iusta, non solui matrimonij vinculū, & quod dimittens aut dimissus sine crimine alterij, altero viuente, alteri cōiugi non possit, ex Christi & Apostoli eius verbis plane indubitatum est.

Nam Christum interrogantibus tentandi gratia Phariseis an ex quacunque causa liceret viro vxorem dimittere: ille respondit, primum verbis scripturæ de protoplastis. Quia qui fecit hominem ab initio, masculum & scēminam creauit eos, & dixit. Propter hoc, dimittet homo patrem & matrem & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna. Itaque is non sunt duo, sed vna caro. Quod ergo deus coniunxit, homo non separet. Intelligentibus autem illis ex eisdem verbis affirmari à Christo indissolubile plane matrimonij vinculum & contra de libello rupudij, quem ipsis permiserat Moyses replicantibus: permissionem eam fuisse velut minoris mali, ob cordis eorum duritiā, ad vitanda grauiora scandala. idem respondit. Ab initio autem, hoc est, secundum institutionem matrimonij in primis parentibus, nostris in paradiso factam à deo, non fuisse sic, sed potius pugnare cum eadem. Itaque quod res erat, clare explicans: Dico, inquit, vobis, quia quicumque dimiserit vxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit: mœchatur, & qui dimissam duxerit, mœchatur.

In quibus Christi verbis, hoc in primis animaduertendum est: responsione sua plus innuisse ipsum, quā illi interrogauerant. Interrogauerant enim, an liceret homini quacunque ex causa vxorem dimittere. Interrogauerant autem hoc, tentantes eum, & sperantes illum in sermonibus suis posse capere: memores (vt apparet) ante docuisse illum: dictum quidem antiquis, vt qui vxorem suam dimitteret, illi daret libellum repudij: se vero dicere, Omnem dimittentem vxorem suam excepta vna fornicationis causā, eam mœchari facere. mœchari quoque omnem illum qui dimissam duceret. Cui cōtra

videbatur stare legis permissio: qua viris mittebatur quacumque ex causa, absque vlla eius specificatione aut restrictione, vxorem dimittere: nec minus licere & dimittere, & dimissa vt alteri nuberet. Christus autem insidiosè eorum interrogationi respondens, ita verba sua librabat, vt quod calumniari in eis possent, non inuenirent qui vnā quærebant calumniam: certam autē veritatem ex iisdem intelligere possent, qui eam quærent. Nam ad scripturam illos, & primæuam coniugij à deo institutionem reuocans, ex illis indissolubile prorsus eius vinculum demonstrat. nec ipsum, nisi inter duos subsistere debere (quemadmodū paulò post explicabimus) subinnuit: & polygamiam, tam ante legem, quam etiam sub lege vtitatam, in suis tacite condemnat. Vnicam tamen causam approbat, ob quam licite se possent dimittere coniuges: fornicationem nempe, præter quam sancta diuortia tolerata quidem & permissa illis fuisse à Moyse, ob cordis eorum duriciem: at non probata à deo significat. Fornicatio nem tamen non solum corporalem, sed etiam spirituales, communis ecclesiæ sententia, & sanctorum patrum consensus hic intelligit ex verbis Apostoli, docentis, licere quidem coniugi fideli infidelem dimittere secundum hanc permissionem domini, quamuis consulat ne faciant: velut non expediens, vt multa licent quæ non expediunt.

Secundò, Ex eisdem Christi verbis etiam hoc aduertendum est, manere nihilominus indissolubile illud matrimonij vinculum, inter separatos, qualicūq; etiam repudio ac diuortio: iuxta eam, quam ex verbis scripturæ de primæua coniugij institutione simpliciter concluderat sententiam, nempe, a deo indissolubiler coniūgi virum & vxorem, & Quos deus coniunxit, homo non separet. Itaque affirmat mœcham illū, quisquis repudio dimissam duxerit. Quod si verū est: ergo dimissa, non est soluta à lege coniugij, quo priori viro astricta extitit. Et quia coniugij vinculum (quod ipsa nominis ratio indicat) nō potest nisi inter duos esse mutuū, sequitur necessario, quod et si dimittens, eodē maneat astrictus vinculo. Nec vllam quo ad hoc distinctionem aut restrictionem addidit, quin dimissam ducens adulter aut mœchus sit: siue iuste, nempe ob eius commissum adulterium siue iniuste, ob aliam quampiam prætextatam causam dimissa sit. sed quicunque, in-

quie dimissam duxerit, mœchatur. Nam quæ præcedit restrictio (excepta fornicationis causâ) dimittentem respicit: certè, dimissam omninò non respicit. Neque enim existimandum est, dictum illud Christi, in dimissa ex alia quàm fornicationis causâ, locum tantum habere: in dimissa vero, ex fornicationis causâ, locum non habere: sed simpliciter atque indistincte de dimissa & ducente eam loquitur, vno omnium Euangelistarum consensu, & adulterium, nò coniugium, quod inter ipsos contrahitur, non hoc tantum loco, sed etiam in sermone in monte, pronunciat. Et absurdum sane foret, si quo ad hoc, adultera & iuste dimissa à viro quam proba marrona & iniuste repudiata, esset tiberior, & plus privilegij haberet: vt huic non liceret, illi vero liceret alteri nubere.

Nec quicquam hic valet quorùdam commetum, quod adultera, & eam ob causam dimissa, interdictam hic volumus Christo nubendi licentiam: & proinde, mœchari dicatur, quis quis illam duxerit: quamvis, qui eandem dimisit ob fornicationis causam, velut iam liber à prioris illius matrimonij vinculo, licite cum altera contrahat. Primò. Quoniam ex certa ecclesiæ definitione, certum est, non esse lege Christi interdictum adulteris, ne matrimonia cōtrahant: quando liberi sunt potestatem habentes sui corporis, nec alteri alligati coniugij vinculo. Tametsi in duobus casibus, illud ipsum eis interdicatur ab ecclesiâ: nempe, si quādo adultera, viuente adhuc viro suo, adulter fidem dedit, sumpturū se eam in cōiugem, si viro eius superuiveret, vel si quid machinari sunt in mortem priorum cōiugum. Extra quos casus, mortuo eo (vt D. Augustini hoc verbis dicam) cum quo fuit verum coniugium, potest fieri coniugium etiam cū eo cum quo præcessit adulterium. Multo ergo magis, cum alio, cū quo non præcessit adulterium. De inde. Huic commeto, ipsa Christi verba clarissime resistunt. Dicit enim eum, qui dimissam ducit, mœchari, aut adulterium committere (vtrouque enim verbo vsus est: hoc in sermone in monte illo, in hac sua ad Phariseorum interrogationem responsione.) Si committit adulterium, qui etiam iusta de causâ dimissam, ducit: ea ergo alteri⁹ sit vxor oportet. Quod si est, non est resolutum, quamvis per iustum repudium, prioris matrimonij vinculum. Quod, quia non potest nisi inter

duos esse mutuum: etiam dimittens eodem adhuc ligatus permanet.

Tertio notandum est, ex eisdem illis Christi verbis eundem etiam constare, nisi inter duos, marem & feminam, constare nobis non posse matrimonij vinculum. Quia inquit, qui fecit hominem ab initio, masculum & feminam creauit eos, & dixit. Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adheret uxori suae: & erunt duo in carne una. Itaque iam non sunt duo, sed una caro. Vides ab initio inter vnum & vnā institutum fuisse matrimonium. Adheret, inquit, uxori suae non vxoribus suis: & erunt duo in carne vna non tres, decem, aut viginti in carne vna. quod tamen ad coniugum pluralitatem necessario sequitur. Nam omnes vxores, si plures sint, & eam quolibet, sunt vna caro cum viro. Essent ergo seu decem seu viginti, vna caro. Qua in re, tametsi prima illa institutione iam dudum longe recessum fuerat: ipse tamen velut legislator nouus eandem in vsum reuocans. Ego autem, inquit, dico vobis, etiam eum qui priorem quam habuit dimittit, & ducit alteram, adulterium committere aut mcechari. Si mcechatur, ergo non nisi inter duos stat sacramentum coniugij: nec potest idem simul copulari vxoribus pluribus. Nam si potest: non mcechatur qui dimissa seu iuste seu iniuste priorem, ducit alteram: non inquam magis, quam si eadem retenta illi superinduceret alteram. Posset quidem in dimittendo peccasse: posset etiam obligari iniuste dimissam iterum recipere: non tamen committeret adulterium illi superinducens alteram, si simul inter plures quam binos legitimum constare posset coniugium.

Et quamuis interiecta illa exceptione (nisi ob fornicationem) velut studio obscuriorem responsionem suam & sententiam fecit: non tamen dubiam, ei qui veritatem & non calumniam (quemadmodum quibus respondebat) in Christi verbis quaerit. Siquidem, vis ipsa enunciata sententia, quaeque eidem praemittit, & quae subiungit, euidenter loquuntur & continent restrictionem illam, exceptionemque, solam dimissionem (de qua vna illi interrogauerat) modificari & respicere. Praemisit enim, inter duos, ex diuina ab initio institutione (ad quam nos reuocat) non constare coniugium: praemisit quoque indissolubile plane coniugij vinculum: ut quod Deus conexusit,

K iij

Addit ad hæc, mœcham ducentem aliam, etiam dimissa priore quam habuit. Vnde euidenter sequitur, non posse constare coniugium inter virum & uxorem secundam, viuentem priore quamuis dimissa multo minus, eadem retenta, & utraque thori socia. Addit secundò: mœcham eum, quisquis dimissam duxerit. Quod, non magis in dimissa iniuste, quàm in dimissa ob fornicationis causam verum esse & necessario intelligendum, paulò ante demonstrauimus. Ergo à paritate rationis, mœchatur etiam vir qui dimisit uxorem, si aliam duxerit. Quæ vniuersa, quando diligenter conferuntur in vnum, non sinunt dubiam esse in dictis Christi verbis sententiam, tametsi sit obscurior.

Cur verò interiecta dicta exceptione, velut studio ille sua obscurarit sententiam: ea mihi causa fuisse videtur. Quoniam Pharisei, vt prædictum est, insidiabantur illi, sperantes in verbis & responsione eius inuenturos se, quod calumniari possent apud populum: memores, vt videtur, eorum quæ in morte eadem de re ante docuerat, & aduersus ea, efficacem atque irrefragabilem, ex verbis legis se putantes habere objectionem & calumniam. Id quod Euangelista nobis innuit dicentem quod accesserunt ad eum, tentantes ipsum. Hac de causa, nec apertis clarisque verbis damnauit polygamiam, tam ante legem, quàm sub lege visitatam patribus, nec iusta de causa dimittenti uxorem, dicit non licere alteram ducere. Vtrunque enim expositum fuisset graui calumnie apud populum, vt quod præsumeret nouas ipse leges cedere: & Mosaicæ legis, qualis secundum literam videbatur, arctare, aut reuocare potius licentiam. Vtrunque tamen, vt verbis illis suis efficaciter quamuis paulò obscurius, ob insidiatores illos innuit: ita discipulis suis, de eodem rursus domi percunctantibus, apertioribus uerbis & liberius expressit: nec minus nobis per suum Apostolum.

Apud Marcum ita legitur, Et in domo discipuli eius de eodem interrogauerunt eum. Et ait illis. Quicumque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit super eam. Et si uxor dimiserit virum suum & alij nupserit, mœchatur. Vides vt iam loquatur simpliciter & vniuersaliter, absque vlla restrictione aut exceptione. Quicumque dimiserit uxorem suam & aliam duxerit, mœchatur super eam. Quare

Quare super eam? Quia priori (quæ quamuis dimissa, ob matrimonii indissolubile vinculum: tamen sua quamdiu viuit permanet) superinducit alteram: cum qua non potest, illa viua, constare coniugii vinculum: vt quod duos tantum in vnam carnem copulat. Ergo mœchatur super illam, ea viuas coniungens alteri. Aequè absolutam de muliere profert sententiam. Et si vxor, inquit, dimiserit virum suū, & alii nupsit, mœchatur, nec vlla eam causa in hoc tutatur. Cur virum licite dimittere possit, causa est, cur eo viuo, quamuis licite dimisso, alteri nubere possit, nulla causa est. Itaque etiam Lucas eandam hanc Christi sententiam, simplicibus, absolutis, claris, & nihil scrupuli ingerentibus verbis nobis proferre voluit. Ita enim refert dixisse Christum. Omnis qui dimittit vxorem suam, & alteram ducit, mœchatur: & qui dimissam à viro ducit, mœchatur. Vides vniuersalem, simplicibus & absolutis verbis prolata Christi sententiam. Nec tamē hic voluit, quibus scripsit, Christi fideles in errore inducere, quod indubie fecisset: nisi simpliciter & absolute ita se haberet, quomodo eam profert, Christi sententia. Quā nunc vide, quo pacto, quā simpliciter & aperte nos doceat Apostolus.

In primis. Non nisi inter duos, vnam nempe vxorem & vnum virum, constare nobis secundum præmissam Christi doctrinam legitimum coniugium, clarissime docet in prima ad Corinth. affirmans, virum vxori cōiunctum, sui corporis potestatem non habere, sed eam esse penes mulierem. Aequè & hanc, sui corporis potestatem nō habere, sed eam esse penes virum. Quod si est, neuter potest corpus suum (cuius quo ad actum illum, & effectum coniugalem potestatem non habet) dare alteri, non magis vir, quā mulier: quos pares in hac causa, dictis verbis pronunciat Apostolus. Deinde, Indissolubile plane esse coniugij vinculum, nec quocunque diuortio, sed morte tantum alterius coniugum eius iura ac legis resoluī, non vno loco inculcat. Itaque ad Rom. Nā quæ sub viro, inquit, est mulier, viuēte viro alligata est legi: si autē mortuus fuerit vir eius, soluta est à lege viri. Igitur viuente viro, vocabitur adultera si fuerit cum alio viro. Si autem mortuus fuerit vir eius, liberata est à lege viri: vt non sit adultera si fuerit cum alio viro. Et rursus in prima ad Corinthios:

K. iij

Mulier

DIVORTIA. NOVIS CONIUG.

Mulier alligata est legi, quāto tempore vivit vir eius. Quōd si dormierit, vir eius, libera est: ut cui vult nubat. Vides, ut vna mors alterius coniugum, nulla autem dimissio, nullum repudium, resoluat mutuam illam servitutem & nexum conjugalis vinculi, quod Deus astringit & colligat. Vides deinde, ut apertis verbis affirmet, nexis atque astricis hoc vinculo, liberum non esse, ut nubant alteri. Ex quibus duobus, quamvis evidenter consequatur, ob nullam causam, nullam dimissionem, nullum divortium, fieri posse ut quos Deus coniunxit indissolubili illo matrimonij vinculo, utroque superflite possint alius nubere: nihilominus, idem Apostolus, etiam hoc ipsum diserte expressit eodem loco in eadem epistola, ad Corinthios.

Itaque, inquit, qui matrimonio iuncti sunt, præcipio, non ego sed dominus, uxorem à viro non discedere. Exceptam tamē in eo domini præcepto tacite intelligens, velut notam omnibus, causam, quam ipse dominus excepit. Quamvis nec hoc suo mysterio careat, quod exceptionem eādem nō expresse adiecerit, sed potius simpliciter dixerit, præcipere dominū ne à se discedant coniuges: quippe, eo ipso significans, magis sibi probari, etiam subexistente iusta discessionis causa, ne tamen à se discedant. Nam quōd sit causa, ob quam licite discedat vxor à viro, in his quæ subiunxit aperte innuit. Quod si, inquit, discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari. Hoc autem est, quod dicit: non suum, sed domini esse præceptum, ut quæ mulier virū dimiserit, eo vivo (quod necessario subintelligendum est) innupta permaneat, aut illi reconcilietur. Certum est autem, de ea muliere quæ licite & iusta de causa à viro discessit, hic loqui Apostolum: ex disuncta quam eidem proponit, & in eius ponit optiōe atque arbitrio, nempe, illi præcipi à domino, ut vel innupta permaneat, vel ut viro suo reconcilietur. Nam si quæ, ex iniusta causa mulier à viro suo recesserit, in eius arbitrio nō ponitur an innupta permanere, an reconciliari viro suo velit: sed reconciliari viro suo teneretur. Ergo etiam, quæ iusta causa & licite dimisit virū, nempe ob fornicationem, non potest tamen secundū præceptum domini alteri nubere. Cū autem, quod sæpe dictum est, ex ipsa rei natura mutuum necessario sit coniugii vinculum: & apud nos, quod nō licet fæminis, æquē non liceat vi

ris: eademque seruitus pari conditione censeatur, quem-
admodum paulò ante ex verbis Apostoli euidenter fecimus,
planè constat, æque non posse etiam virum, quamuis iusta
causa vxorem dimittentem, eadem superstite alteri nubere:
sed æque ad ipsum pertinere illud præceptum domini, quod
nobis Apostolus explicat: aut manere innuptum, aut vxori
suz reconciliari. Proinde, etiam de coniugatis in paganismo
dicit Augustinus. Quòd quamuis altero se conuertente ad fi-
dem, liceat eidem ab altero velut à fornicante spiritualiter,
discedere secundum permissionem domini: id ipsum tamen
visciat, non perpetuò expedire: quia affert aliis impedi-
mentum salutis. Non solum, quia dimissi, perniciosissime
scandalizantur offensi: verum etiam, quia cum in alia coniu-
gia ceciderint viuentibus eis à quibus dimittuntur, adulte-
riis nexibus colligati difficile resolvuntur. Et citatur hæc
Augustini sententia x xv i i. q. l. c. Sic enim. Quæ si vera
est de coniugibus, qui in paganismo contraxerunt matrimo-
nium, (quod non ratum dicimus) vt inter diuortiatos, quam-
uis ex iusta causa, nihilominus constet & permaneat coniu-
gale vinculum, adeò, vt qui priore superstite, à quo iusto di-
uortio separatus est, alteri se coniunxit, adulterium com-
mittat: multò est verius atque indubitatiùs de coniugibus fi-
delibus, inter quos, ratum coniugium, velut à Deo indisso-
lubilitèr coniunctum dicimus. Dictis itaque diuinarum scri-
pturarum, vt irrefragabilibus, ita euidentibus testimoniis,
cum subscribat totius ab initio toto orbe diffuse ecclesiæ cõ-
sensas, & communis sententia, quæ semper vxorum plura-
litatem, & diuortiatorum noua coniugia, pro illicitis habuit:
nec sit reperire vllum ab initio inter Christianos & ortho-
doxos habitum, qui plures simul vxores habuerit, aut prio-
re repudiata & superstite aliam duxerit: nisi forte præten-
dens causas cur ab initio nullum esset aut fuisset cum priore
coniugium: intelligunt omnes, quàm pernicioso intolerando
quæ omnibus bonis exemplo, quidam Machometanam vitæ
licentiam, in vxorum, quot volueris, pluralitate, & nouis di-
uortiatorum coniugiis superstitis prioribus, inter nos in-
troducere conantur: imò iam introduxerunt. Sunt enim
etiam ex illustribus viris, qui vtrunque fecerunt. Quorum
excusata à suis illis exempla, libertati carnis & vitæ licentiæ
subscri-

DIVORT. NOVIS CONIVG. ET V XO PLVRAL.

subſcribentia, quam facile ſequatur populus, nemo eſt qui ignorat. Et quanvis nulla Chriſti lex pluralitati vxorum, aut diuorſiatorum nouis obſtaret coniugiis: viri tamen boni non foret, ab inſtitutis ac moribus auitis: imò, totius ab initio Chriſtiani populi deſciſcere: & ſuo exemplo inter nos introducere nouam vitæ licentiam. Quanquam & noſtrum quibusdam, qui videri volunt, non paruam huius mali partem debeamus, vt qui laborantes pernicioſiſſima illa affectatæ in omnibus nouitatis, & ſingularitatis prurigne, quæ hereticæ lepræ valde cognata eſt, peſtilentiſſimæ huius arque alieniſſimæ à Chriſtiana veritate ſententiæ, iam dudum ſemina iecerunt, & fomenta ſuggeſſerunt, nec deſunt qui aut ſodalitij, aut perſonarum affectu, magis quàm veritatis ſtudio ducti, tam impudentes ac

maniſtarios errores contentur deſen-

dere. Et hætenus de quæ-

ſtione propoſita.

De Actis

DE ACTIS,
 QVAE NVPER REMISSA CIR-
 cunferuntur. VI & VII Synodorum
 quod Parengrapha sint, & minime
 Germana. Alberti Pighii
 Diatribæ.

Albertus Pighius Christia-
 no lectori. S.

Quandoquidem conseruanda re-
 ligionis & fidei in domo dei vi-
 uentis, quæ est Christi ecclesia,
 vt semper existimaui vel in pri-
 mis necessarium, vt principa-
 lis quædam, qua gubernaretur,
 & in finem suum dirigeretur,
 in ea esset (sine qua nulla subsi-
 stere potest societas) instituta à Christo auctoritas: Ita du-
 bitare non potui, quin ad eandem necessario pertinere de-
 buerit sua definitione & iudicio componere, subortas om-
 nes in eadem domo quæstiones & controuersias. In quibus,
 omnes qui eius familie sunt tenerentur illius sententiam
 simpliciter sequi & iudicio obsequi. Qua in re, cum
 & hoc mihi intelligere planè viderer, singularis ali-
 cuius diuinæ assistentiæ prerogatiua eandem opus ha-
 bere

bere, qua: non perinde, ut unus quilibet nostrum ex ea familia relatas ad se questiones & controuersias sua definitione & iudicio definiens, labi sineretur: ne malum bonum, & bonum malum statuens, tenebras lucem, & lucem tenebras, dux cecus cecis factus, nos secum pertraheret in perditionis foueam: facile mihi persuasi, in eo, Christum non defuisse nec deesse suae ecclesiae. Et quamuis humana haec natura excedant virtutem & potentiam: ad quam respicientes, mendacem reperimus omnem hominem, & subiectum infinitis erroribus. Quid tamen, non de conciliata humanitas, sed diuinitus instituta ciuitate, super illum montem fundata & posita nobis sermo est, in qua, idem ille eius architectus & conditor, necessarios nobis magistratus instituit, & cuius, officio suo convenientem auctoritatem, potestatem, energiamque, etiam quae humanam, in de creatam vim omnem excederet, elargitus est. Ita in summi, atque omnium maxime necessarii magistratus in eadem constitutione, certo visum est nobis, nec dormitasse, nec defecisse omnipotentem illam sapientiam: quae attingit à fine ad finem fortiter, & disponit suauiter omnia. Cui, nec per os a se nobis loqui difficile est: multo minus, per sua domus aut ciuitatis hierarchas, quos ipse nobis constituit: qualescunque alioqui illi sunt viri propria merito. Cui meritationi, quum illam diuini spiritus delinationem designationemque, quam in veteris illius populi synagoga expressit, Christi ecclesiae, aperte subscribentem inuenirem: in qua, ut inisi sunt omnes, suas quaestiones & altercationes, si quas haberent graues ac difficiles, referre ad auctoritatem Pontificis Maximi, praesidis illi cathedrae Mosaeicae, & sacerdotum secum pro tempore vicis suae seruientium domino: & eorum sententiam absque ulla aut discussione aut exceptio

ne sim

ne simpliciter sequi iudicio obsequi, ita quæsitam apud illos
veritatem se inuenturos securitatem acceperunt. Certissi-
mò iam mihi persuasit umbra & figura, ad suum corpus
solidamque veritatem analogiæ ratio, non minus hæc ipsa
nobis promissa à Christo in suo hoc regno, sua ecclesia: vt vi-
delicet principalis illa in eadem auctoritas, ad quam neces-
sario referenda erat exorta inter nos omnis de fide & reli-
gione questio & controuersia, & quam sequi omnes oport-
tebat, suffulta esset indefectibilis fidei singulari aliqua
prærogatiua ac privilegio: & æquè non sineretur errare in
suis iudiciis & definitionibus, pro utilitate ad eandem cõ-
fugientium & veritatem requirentium, quam in illa um-
bra & figura veteri. Imò tantò vniuersa hæc nobis, quam
illis, promissa certius ac diligentius: quanto maior eorundem,
nobis, quam veteri illi synagoga, erat necessitas. Cui cum
verba quoque Christi apud Lucam euidenter subscribere
cernerem: quibus affirmat orasse se pro Petro, velut Eccle-
siasticæ hierarchiæ (quem iam dudum designauerat) princi-
pæ, ne fides eius deficeret ad confirmandos fratres in fide:
(quod ad eius officium præcipue pertinere significauit.) &
in eandem sententiam, veteres illos, orthodoxos toto orbe
patres omnes concurrere, qui in Petri successoribus, atque e-
ius cathedra, ex dictis Christi verbis, indefectibilis fidei sin-
gulare privilegium recognouerunt & venerati sunt: & cõ-
fessu in vna illa, vt magistra fidei orthodoxæ vniuersæ ec-
clesiæ, singulari privilegio conseruatam fidei integritatem,
qualis ab apostolis ab initio est tradita: vnam, inter omnes
totius orbis ecclesias, nunquam contaminatam impietate
heretica: Non potuit non certissima esse ea apud me, & fir-
missime stare sententia. Et quanuis illi contra, nobis ingens
ingereretur Romanorum Pont. Ecclesiasticæ hierarchiæ præ-
sidium

fidu catalogus: qui à scriptoribus plerisque nobis producen-
 tur et infamantur ut heretici: nihil tamen hoc infirmabat
 illa, ex tã certis principiis constitutam apud me sententiam.
 Cum sanctissimos etiam viros, et viuentes, et mortuos sal-
 tis criminibus et caluniis laceratos à plerisque scriptoribus
 certo cognoscerem: nec vllum inueni rem omnium, qui aucto-
 res proferuntur iniuste Pontificibus illis quos commemorat
 nota heresis, de quibus et credere et dicere nefas existi-
 mare, eam re passos humanum aliquid: et vel lapsos erro-
 re vel maleuolentia studio eius sententiae auctores fuisse po-
 steris. Id quod diligentius excutienti ipsam rei veritatem, et
 illorum omnium qui ex aduerso producuntur, vitæ historiam,
 deprehensum est mihi esse verissimum. Quemadmodum lib.
 4. hierarchiæ nostræ, per singulos, præsertim autem in An-
 stasio et Pont. Gratiano, illo decretorum compilatore à quo
 ille, orthodoxus alioqui et sanctus Pontifex, non semel in-
 famatur et producitur ut hereticus, ita euident fecimus,
 ut vel digitis palpari possit impudens calunia: nec inueniat
 aduersarii quod contra possint dicere, tametsi maxime inue-
 tum cuperent, non solū illi, qui nunc ex professo impugnant
 auctoritatem hierarchiæ præsidis, et eam vniuersam euer-
 sam vellent: sed etiam nostrorum plerique. Qui cum nihil didi-
 cerunt, quàm quæ in forbonis et scholis audire consueverunt
 non ferunt iis contradici ab aliquo, ne quid ignorasse vide-
 tur: sed ea vniuersa, tametsi parū sana, velut definitiones cer-
 tas, et Ecclesiastica dogmata nobis proferunt. Qui cū de ce-
 teris omnibus nihil habeant, quod nostris contradicere valeat
 in vno tamen Honorio triumphare se gloriantur, et iactant
 ut quæ non à privato scriptorum aliquo, cui contra sentire
 et dicere liceat: sed à duobus conciliis vniuersalibus VI.
 et VII. quorum necessario apud nos sacrosancta auctoritas
 est, affertur.

est, affirmant, pronunciatum haereticum. Ex quibus quidam,
multorum iudicio egregie doctus suo autem ipsius iudicio
omnium doctissimus, cum forte Ratispona, in doctissimorum
hominum conuentu de hoc ipso ageretur sermo, et ego praedi-
ctam sententiam assererem, ut certa et verissimam, tan-
to cum supercilio et fastu mihi obiecit Honorium et praedi-
ctas synodos, ut desperare se de salute mea diceret nisi re-
cantare eam sententiam. Quem cum ego contra sponsonem pro-
uocare, intra tridui spatium me prolaturum scripto rationes
plerasque, ob quas crederem acta illorum conciliorum quae cir-
cunferuntur maxime qua parte Honorij mentionem faciunt,
non esse vndequaque Germana et certa fidei: quibus si satis-
facere posset altero triduo, in eius me consensurum sententiam
sponsonem quidem ex parte nostra satisfactum est, ille vero suae
parti defuit: quantumvis a me provocatus etiam coram multis ma-
gnisque testibus. Itaque, tametsi memorato hierarchiae nostrae
loco, etiam Honorium, ab iniusta illa sibi haeresis nota vindicare
studuerim, et demonstrare, non esse, quae circunferuntur, Ger-
mana ea acta memoratorum conciliorum: quae, nescimus vnde,
et absque ullius certae fidei testimonio, nunc primum prodierunt
in publicum. Quia tamen id ipsum, ut distracti in alia multa et
appetentes ad finem instituti tunc operis, obiter fecimus: et mul-
tis imponere dictorum conciliorum titulos et nomina intellexi-
mus, quibus per se non est magnus de his quae legunt, iudicium,
sed absque iudicio recipiunt quaecumque demum et qualiacumque
sint ea, quae ingeruntur sub probati alicuius auctoris nomi-
ne: nec fas putant illa reuocari ad examinem et iudicium. Visum
est mihi illas ipsas rationes nostras, quibus adducti nihil du-
bitamus, acta illa quae circunferuntur, sexta synodi, nunquam
recte acta in ulla legitima synodo, sed maxima sui parte co-
mentita et mendacia: nec minus ea quoque quae hoc ipso pe-
ne anno

ne anno prodierūt, synodi VII. in plerisq. certe falsitatis no-
tis cōspersa fermēt atq; esse (vt miris nunc artibus & tech-
nis veterator ille & antiquus serpens his nouissimis tēpori-
bus, quibus relaxata ipsi liberiores habent videtur, oppu-
gnat Christi ecclesiā, atq; insidiatur simplicioribus) visum
est in quā eas ipsas rationes nostras, prēmisis subiungere: Pri-
mū, quod eiusdē tēporis & loci, atque isdem cognata futu-
ra sunt: deinde, vt illis Christiane admonearis lector, non te-
mere credere, quibuscunq; demū que nunc in lucē profertur-
tur, sub quorumuis nomine & titulis, nec habent seculorum
precedentiū consentiens certūque testimonium, quod illorū
sint, cum quorum titulis produnt. Ad hæc, ne aduersus pre-
rogatiuā illam, qua & in prēmisis controuersis, & aliis
asserimus, principalis autoritatis in ecclesia, hierarchia ec-
clesiastica præsidis, & de qua, vt certam omnes sententiam
habeant, publicæ ecclesiæ salutē atque eius vnitati in primis
conducere mihi certū persuasum est: quicquam te moneant
falsa impiorum hominum commenta, sub magnis, sed alienis
falsisque titulis. Postremo, quoniā in recessu plus habere, &
longe alio quā omnes intelligant, spectare acta illa, qua se-
mentuntur VI. synodi, mihi videre videor: & talem nobis
celebrandorum in ecclesia conciliorū formam inducere, qua
& cum scripturis pugnet, & exemplis celebratorū in eccle-
sia conciliorum omnium: & qualem fere nunc imaginatur,
qui omnem ordinem, omnem hierarchiam, imō omnem reli-
gionē ex ecclesia sublarā cuperent: Ex quorū officina pro-
diisse illa nō immerito videri possunt. Quæ, dum qualis sit
tibi palam facere studeo: si tu interim lector liberum aucto-
ritatis ab euentis illis titulis animum, vni rei, veritati-
que diligenter accommodaueris, nihil dubito in nostram re-
concessuram sententiam. Vale.

QVOD ACTA

VI. SYNODI QVAE CIR-

cunferuntur Parengrapha

sint, Alberti

Pighii Dia-

tribae.

In primis non fuisse concilium Ec-
clesiasticum, & legitimum, si quod
fuerit, cuius ea sint acta, definitio-
nes & iudicia, hac mihi ratione cui
Ratio pri-
dens videtur. Quoniam secundum
ma.
diuinæ legis definitionem, sacerdo
Ex modo
talis proprie muneris & officii est,
forma
legem dei docere populum, & que
quo celebra-
cunque ad religionē eius pertinent
tum memo-
ac definire, si quid in illis, quæstionis
ratur.

ambiguitatis, ac difficultatis inciderit. Ita enim dixit domi-
nus ad Aaron. Præceptum sempiternum est in generationes
vestras, ut habeatis scientiam discernendi inter sanctum &
profanum, inter pollutum & mundum: doceatisque filios Is-
rael omnia legitima mea, & rursus in Deutero. Accedent, in-
quit, sacerdotes filij Leui, quos elegerit dominus deus tuus
ut ministrent ei, & benedicant in nomine eius, & ad verbum
eorum omne negotium pendet: & quicquid mundum vel
immundum iudicetur, & iterum per Ezechielem. Populum
meum docebunt, quid inter sanctum sit & profanum, inter
mundum & immundum ostendent eis: & cum fuerit contro-
versia, stabunt in iudicijs meis, & iudicabunt. Vides cuius sit
muneris & officij, docere populum quæ ad legem dei reli-
gionem cultumque eius pertinent, & stare ad iudicandum
in iudicijs domini, cum de his exorta fuerit quæstio & con-
trouersia aliqua grauis ac difficilis.

L Quam

*Prærogati
ua præsidii
principali
cathedra.*

Quam omnem, vt referrent omnes ad locum quemcunque elegisset dominus, hoc est, ad principalem cathedrā, & sacerdotes in eadem seruiētes domino vnā cum eius præside, per Moysen veteribus illis edixerat diuinus spiritus: & districte exegit, ne ad dexteram aut sinistram declinarent ab eorū iudicio, imò, & mortis pœnam constituit contemptoribus auctoritatis, sententiæ, & imperij sacerdotis præsidis. De quo, vt nostræ peruiuatæ omnem prætextum, omne pallium inobedientiæ excluderet, neue quisquam, rectūne illud & iustū, an iniquum & iniustū esset, merito sibi dubitandum diceret, & ante inquirendum discutiendūque, quā illi teneretur obsequi, is ille, cuius nomen est fidelis & verax, fidelem spōsionem interposuit, quod iidem illi, indicatūri essent iudicij veritatem inquirentibus. Et indicabunt, inquit, tibi iudicij veritatem. Qui sibi permittet imputari, si eius præcepto obsequētes, in subortis quæstionibus & cōtrouersis errauerimus. Pōtificis Maxi. & sacerdotalis, quod illi adest, cōcilij, sequuti sententiam & iudicium. Hoc quippe illud est pactum, quod per prophetam, indignis sacerdotibus exprobrat se pepigisse cū Leui, hoc est, vniuerso sacerdotali ordine. (Nā Leui aliquod annorum centuriis præcesserat vniuersum illud vetus sacerdotiū) quod iidem, quantum in ipsis erat, faciebant irritū. Pactum, inquit, meum fuit cum Leui, dicit dominus exercituum pactum meum fuit cum eo vitæ & pacis. Lex veritatis in ore eius, & iniquitas non est inuenta in labiis eius & c. Labia enim sacerdotis custodient scientiam, & legem requirent ex ore eius, quia angelus domini exercituum est. Præcipit proinde nobis Saluator, vt faciamus quæcunq; nobis dicunt, qui in cathedra resident, etiam si sint vitæ perditæ. Nā multa dicēs in Scribas & Phariseos, & vā, iterū iterumq; denunciāns, ne tamen quisquam existimaret eorum demerita quicquam detrahere priuilegio, cui præsidebant cathedræ, aut prærogatiue auctoritatis sacerdotalis, quod indigne tenebant, officij, adiunxit. Super cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisei. Omnia ergo quæcunq; dixerint vobis, seruāte & facite: secundū opera autem eorum nolite facere. Dicunt enim & non faciunt. Vides ex ore, & labiis sacerdotis, secundū pactū quod pepigit cū Leui, discendā nobis legem dei: non verò ex eorū manibus aut operibus: nec vitæ eorū indignitatem quicquā derogare

derogare auctoritati sacerdotalis officij, aut prerogatiue, cui præfident, cathedræ: quò minus, aut illi, tibi annūciēt veritatem quæ sit iudicij: aut tu, eorū sententiā sequi tenearis: & facere, iuxta omnia quæ dixerint & docuerint, nō quia boni, sãditi, & singulari præ aliis omnibus eruditione sunt præditi: sed quia sacerdotes, sedētes super cathedrā. Scribas enim illos & Phariseos suis depictos coloribus, affirmans tamen super cathedram sedere, subiungit. Omnia ergo quæcūq; dixerint vobis, seruare & facite. Ideo seruare, nō quia Scribæ & Pharisei: nō quia quales ante descriperat: sed quia sedēt super cathedrā. Sed hæc alibi astruximus accuratius. Quod verò hic ex his cōstare atq; euidentius esse volumus, hoc est: quod ad principalis cathedræ præsidem, & sacerdotale, quod illi adest, concilium, non verò ad Imperatorem, reges, principes, & Laicū populum, ex dei constitutione pertineat, diiudicare ac definire quæstiones & cōtrouersias, quæ ad fidem & religionē, cultūq; diuinum pertinet. Id quod omnes semper Christiani religiosiq; Principes ingenuè agnouerunt & confessi sunt.

Sic magnus ille Constantinus, qui primi illius vniuersalis Nicæni concilij auctor, certe procurator fuerat: imò, qui primus celebrandorum in ecclesiā vniuersalium conciliorum introduxit exemplum, & formam præbuit posteris, cum in vñ conuenissent venerabiles illi ex toto orbe sacerdotes & Episcopi, eosque in præparatam ipsis instructamque pro tanto consensu domū introduceret, ipse vltimus, cum paucis suis ingressus est: nec ante, quàm petita ab illis, quo id sibi liceret, & concessa esset licetia: nec æquali inter eosdem, velut vnus ex cognitoribus & iudicibus, sed humiliori sede resedit: velut spectator & testis quispiam, custos, assertorque synodalis auctoritatis & iudicij.

Sic & Theodosius ille minor, Candidianū comitē vice sua ad primam Ephesinam synodū mittens, literis ad eandē suis cōfessus est ad se nō pertinere, vt interesset synodalibus tractatibus, iudicijs, ac definitionibus: sed vt eorum auctoritatem tutaretur & assereret. Deputatus est, inquit, Cādidianus magnificentiss. Comes strennuorum domesticorum, transire vsque ad sanctissimam synodum vestram. Et in nullo quidem quæ faciundæ sunt de pijs dogmatibus quæstiones, seu potius expositiones, communicare. Illicitum nanquē est,

L ij cum

*Officia Imperatorum
& secularium principum in celebratis conciliis vniuersalibus.*
Constantinus in synodo Nicæna vt se gesserit.

Recognitio Theodosii in Ephesina prima synodo.

eum qui non sit ex ordine sanctis. Episcoporum. ecclesiasticis immisceri tractatibus. Agnoscit hic, totius tamen Christiani orbis Imperator, sui iuris non esse, non solum ut præsideat, sed nec, ut intersit synodalibus cognitionibus & definitionibus controuersiarum & questionum de dogmatibus fidei imò, confitetur atque affirmat hoc esse illicitum, ut qui ex sacerdotali ordine non est, immisceatur ecclesiasticis tractatibus eiusmodi.

Martianus Calcedonen. synodo ut interfuerit. Eandem prædecessorum suorum Christianam pietatem ac modestiam, idemq: exemplum, sequutus est Martianus Princeps Christianiss. in Calcedonen. synodo: nec nisi magna instantia exoratus à Legatis beatiss. Leonis, & sedis apostolicæ, ex eorundem voluntate & sententia, disposuit ex suo comitatu, velut custodes quosdam protectoresque & assistentes concilio: qui Imperiali potestate, à factionibus improborum, ac seditiosis tumultibus (quibus paulò ante celebrata impia illa Ephesina secunda synodus plena fuerat) ipsum tutarentur concilium. Et tandem sessione v. etiam ipse sui præsentiam concilio exhibens, & patres exhortatus ad concordiam, dixit inter cætera: ad confirmandam fidem, secundum synodalem sententiam, non verò ad ostentandam potentiam, magni Constantini Imperatoris exemplo, intrasse se synodum: ut, inquit, abiecta omni prauitate, quorundam amputatis erroribus, quæ à vobis ordinata fuerint, in perpetuum conferuentur. Agnouit & exhibuit suum in concilio officium nec ignorauit, ad quos pertineret ordinare in synodo conseruanda perpetuo. Quæ, inquit, à vobis, non à nobis, ordinata fuerint.

Theodericus Gothor. rex. Idem agnouit, atque etiam ingenue confessus est, Theodericus Gothor. rex, quamuis Arrianus, in concilio quodam eodem adnitente rege, in causa Symmachi Romani Pontificis, quid sui officii celebratum est. In quo, cum iste de grauibus quibusdam criminibus accusaretur ab æmulis: interloqueretur au- cognouerit tem concilium iudicari à se non posse primæ sedis Episcoporum: illi ad regem prouocabant, ut quem sciebant, aduersum sit erga ecclesiasticum & infensum Pontifici. Ille verò, seu tantorum patrum auctoritate permotus, seu (ut multi tunc crediderant) ob exemplum, quod longius respiciebat, diuinitus inspiratus, responsale concilium, disse legitur, synodalis arbitrii esse in tanto negotio sequenda præ-

da præscribere; nam ad se, nihil præter reuerentiam, de ecclesiasticis rebus pertinere; totum permittens episcoporum auctoritati & iudicio.

Quinto vniuersali concilio. Constantinopolitano 11. ille *Quinto vniuersali* Iustinianus Imperator magnificentiss. quamvis eadē in vrbe *vniuersali* præsens, nunquam interfuit: tamen si pleraque multa, ad se vñ *cōcilio Iustinianum* decunq̃ relata, referret ad cōcilij definitionem & iudiciū. Neque enim à patribus ad hoc inuitatus fuerat, nec vt inui *Impe. quā* taretur vlla vrgebat necessitas: sed modum suum agnosces, *sa uis præsen* cordotali iudicio libere permittit causas fidei, & ecclesiasti. *tē, nunquā* cas; sequutus synodalem auctoritatem, definitionem, & sen *interfuisse* tentiam. *nec vt in-*

Et hæc cōciliorum ecclesiasticorum primę notæ & auctoritatis ante sextum illud celebratorum exempla sunt, hæc, *of uitatum d* scij Imperatorum in ipsis conciliis. *patribus.*

At concilio illi, si quod fuit, cuius sint acta quæ circunferuntur, & impugnamus vt commēcia, Imperator cum *rem cū au* ceribus aulicis suis, plena auctoritate præsidet, omniumq̃ *licis suis* graduum, dignitatum, atque ordinum inuersa facie, commu *proceribus* tatoq̃ ordine, præferuntur Consules & Patricij Romano *plena au-* Pontifici, Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, & Episco- *thoritate* pis. Ad læuam illis constituuntur Legati apostolicæ sedis & *præf. disse* summi hierarchæ ecclesiæ: ad dextram, si deo placet, Græci *illi commē* li episcopi. Ipse cum suis, in tribunali aut throno Maiesta- *ticio concilii* tis gloriosus residet: agit vniuersa, quando præsens est, quæ *lio.* ad principem sacerdotum, eiusque vicarium in sacerdotali concilio pertinent: proponit, interrogat, iubet, examinat, *Laici iudi* indicat, decernit: breuiter ad eum solum dicuntur referun- *ces actorū* turque omnia. Cū abest, eadē sibi auctoritatem iudicia- *agēdorūq̃* riam vsurpant aulici eius proceres, velut principis nomine: *omniū in* tacentibus & ad omnia conuiuentibus miseris Patriarchis, *Archiepiscopis, & Episcopis:* & gloriosissimi iudices vocitan *dicto concilii* tur in actis illis adulterinis & ficticiis: præferunturque in *o. ho.* omnibus vniuerso reliquo concilio. Ita enim in eisdē actis *Quam id* sæpissime replicatum legitur. gloriosiss. iudices, & sanctum *præter ex-* concilium dixerunt. Quibus obsecro, quis dedit in his cau- *iuseg. mo-* sis auctoritatem iudiciariam: quam ad solus sacerdotes con- *rem omniū* iunctos cum suo principe & Ponti, Max. iure diuino pertine *conciliorū* re demonstrauimus? De his enim, non illis dictum est à deo, *sit.*

DE ACTIS VI. SYNODI QVAE

vt in quaestionibus eiusmodi ad verbum eorū pendere deberet vniuersum negocium. De his, non illis, dictum est ab eodem, vt cū orta fuerit controuersia, quæ legem dei, fidem religionemque cōcernit, stent in iudiciis domini & iudicet. Ad hos, non illos, misit dubitantes & cōtrouertētes de quaestione aliqua graui ac difficili: & distictissime præcepit, absque vlla vltiori discussione eorundem sententiam sequi & iudicium. De his, non illis, dictum est à Christo, Omnia quaecunque vobis dixerint, seruare & facite, etiam qualicunque alioqui vita tibi esse videantur. Hi sunt illi angeli aut nuncij domini exercituum, ex quorum ore requirēdam nobis legē dei per prophetam denunciat.

Publicæ re Recognouit ille Theodosius, & confessus est nō licere, vt *cognitiones* quisquam immisceatur ecclesiasticis tractatibus, qui ex ordi-
Christianis ne sacerdotali non est: & his licitum fuit, hominibus profanissimorum
Maximo - simis, præsidere tractatibus istiusmodi, & sibi in illis vsurpare
rum Impe - auctoritatem iudiciariam? Magnus ille & vere Christianus
ratorum. Princeps Cōstantinus, cū sacerdotum aduersum se mutuo-
querelas ad se deferri videret, agnouit & confessus est, Sacer-
Theodosii dotes & Episcopos, secularium hominū in Christi regno &
iunioris, ecclesia, quamuis Imperatoris, Regum & Principum, à deo
Constanti- constitutos iudices: & non cōtra horum, illos, subiacere pos-
ni magni. se iudicio. Deus, inquit, vos constituit sacerdotes, & potesta-
tem vobis dedit, de nobis quoq; iudicandi, & nos à vobis te-
ste iudicamur. Vos autem non potestis ab hominibus, secula-

Theodosii ribus videlicet, iudicari. Et D. Ambrosius, cū à Valentinia
maioris, no Imperatore de fide iuberetur certare, cū Auxentio Arri-
et notali - no in consistorio Imperiali, & sub Imperatoris iudicio, libera-
beram D. id recusauit constantia: atque se aduersum illum patris eius
Ambrosii Theodosii maioris, non solum vocibus, sed etiam legibus tu-
constātiā tatus est, quibus illum sanxisse affirmat, In causa fidei, vel ec-
et senten- clesiastici alicuius ordinis, eum iudicare debere, qui nec mu-
tiam, nere impar sit, nec iure dissimilis. Hæc enim, inquit, verba re-
scripti sunt, hoc est, sacerdotes de sacerdotibus voluit iudica-
re. Proinde, & eundem. Valentinianum his verbis cōpellare
non dubitauit. Quando, inquit, audisti clementissime Impe-
rator, in causa fidei laicos de Episcopo iudicasse? Ita ergo
quadam adulatione curuamur, vt sacerdotalis iuris sumus im-
memores: & quod deus donauit mihi, hoc ipse putē aliis esse
cedendum?

cedendum? & c. At certe, si scripturarum seriem diuinarum vel vetera tempora retractemus, quis est qui abnuat in causa fidei in causa inquam fidei, Episcopos solere de Imperatoribus Christianis, non Imperatores de Episcopis iudicare? Hec ille Ambrosius. At in commenticio hoc concilio, Græculus Imperator, in principali throno gloriosus residens, in causa fidei, tot summos Episcopos iudicat? In primæ sedis, & catholice totius ecclesiæ præfulem, etiam rebus humanis exemptū damnationis profert sententiam? Iam Christo coniunctum, anathema ab eodem pronuntiat? Nihil adhuc disputo, quàm maturo, discusso, exactoque iudicio, quàm iuste aut iniuste fuissent hæc prolata sententiæ à competētibus iudicibus: hoc enim paulo post explicabitur. Sed hoc tātum hic noto, quod ille Imperator, illi gloriosissimi, scilicet, Iudices, homines profani & laici, istiusmodi finguntur protulisse sententias, Et ne dicas sacerdotalis concilij, & non imperiali autoritate, has prolatas sententias, quamuis ille interfuerit aut præfederit concilio, aut forte quod id ipsum fecerit ex commissione Romani pontificis ecclesiasticæ hierarchiæ præsidis. Hoc factum nunquam probabitur, aut etiam potuisse fieri, vt laicus homo præfideret velut iudex summus, in sacerdotali concilio & definiendis causis istiusmodi, imò, nec factum quidem in illis ipsis actis memoratur, aut fingitur. Illud vero factum, aut saltem fictū, actio xvi. demonstrat, in qua Imperator ipse, in edicto quod eidem nominatim & proprie ascribitur, habet in hæc verba. Super hæc omnia anathematizamus atque refutamus & eos, qui superuacuos & nouitiorum dogmatū hæreticos authores & fautores sequuti sunt. Dicimus autem Theodorū, qui fuit Farautitanus Episcopus: & Sergiū qui fuit huius à deo cōseruandæ nostræ regie vrbis constitutus antistes, huic consentaneum, ac moribus & impietate parilē. Ad hæc & Honorium, qui fuit antiquæ Romæ Papa, horum hæreseos in omnibus fautorem, cōcurforē atq; cōfirmatorē. Hic ipse loquitur & anathematizat Imperator: anathematizat autem Romanum Pontificem, & alios iam dudum humanis rebus exemptos Episcopos.

Tempore Odoacris Herulorum regis, qui tum in vrbe Ro. *Authori*
ma dominabatur, vacante forte sede apostolica: Basilius vir. *tas regia*
eminentiss. præfectus pratorio, & prædicti regis vices agens vt præsi-

L. iij

dere non consulendi quieti vrbis, & ecclesiæ indemnitati, studio, con-
 possit id cōuocato Episcoporum Romæ tum præsentium concilio in Mau-
 cilio eccle- seolum, cum super electione futura Romani Pontificis, & re-
 sastico al- rû ecclesiasticarû cōseruatione cū eisdem religiose, pieq; cō-
 tero exem sultaret, velut regia, quæ tunc Romæ dominabatur, autori-
 pro astrui tate, tamen cū præsentium Episcoporum cōsensu, legē pro-
 tur. conseruandis ecclesiarum bonis sancire conatus est, atque in
 hæc verba ad concilium Episcoporum locutus legitur.

Si amplitudini vestræ & sanctitati placet, in columbia om-
 nia, quæ ad futuri antistitis electionem respiciunt reseruem?
 hanc legem specialiter præferētes, quam nobis hæredibusq;
 nostris Christianæ mentis deuotione sancimus, ne vnquam
 prædium, siue rusticum, siue vrbicum, vel ornamentum, aut
 ministeria ecclesiarum quæ nūc sunt, vel quæ ex quibuscumque
 titulis ad ecclesiarum iura peruenierint, quocūque titulo aut
 commento alienari liceat. Et quicumque hoc facere voluerit
 inefficax sit, atque in irritum reuocetur, sitque facienti & cō-
 sentienti, danti atque accipienti, anathema. Hęc inquam lex,
 in vtilitatem ecclesiarum, ab illo pia intentione, tanquam ex
 assensu concilij & Episcoporum prolata est. Quia tamē in ea
 proferenda, homo Laicus & à sacerdotali ordine alienus, sed
 regiam autoritatē præferens, velut Episcopali concilio præ-
 fidens, & in eo vltra modum suum se extendens, se pene prin-
 cipalem fecerat: Episcopi rem considerātes post maturius, &
 exempli eius perpendentes pernitiem, nō tulerunt legē eius
 modi in eum modum prolatam, alicuius esse momēti & effi-
 cacię dicētes, & vere dicentes, quod nō licuerit homini Lai-
 co dictare anathema in ordinem ecclesiasticum, nec sacerdo-
 ti anathema dicere: sed quod eiusmodi legis sanciedæ autho-
 ritas ad neminem spectaret, quā ad vnum ecclesiasticæ hie-
 rarchię præsidem Romanum Pontifi. Et hic, Græculus Im-
 perator, cum glorioss. illis suis iudicibus, scilicet, aulicis pro-
 ceribus, pro tribunali sedens, assistentibus sibi & tacentibus
 Episcopis, anathema dicit in summi ordinis Episcopos, iam-
 dudum humanis exēptos iudiciis? Calcedonen. synodus hoc
 quod in pō vnum, velut plane intolerabile, atque omnium grauissimum
 tificæ Ro. vtpote: ad dissolutionem hierarchię ecclesiasticæ spectans
 ausus sit (vnde suus decor, suus vigor, sua pēdet salus ecclesię) in Dio-
 proferre scoro præcipue vltā est, quod ipse, secundæ sedis Episcopus
 quamuis

quāuis vniuersalis, in quo regnabat, concilij Ephesini secūdi *ex cōmuni*
 auctoritatem praeferens, in beatiss. Leonem Roma. Pōti. pro *cationis sē*
 ferre presumptisset excommunicationis sententiam; & incō *tentiam.*
 municabilem eum facere, vnde pēdebat vnitas & cōmunio
 totius ecclesiae. Quem & irreparabiliter eam ob rem damna
 uerunt atque omni sacerdotali honore nudatum sua eieci-
 rūt ecclesia; nec aliter discusserunt, iusta ne, an iniusta fuisset
 ea sentētia, quā quod ipse temerario atque improbo ausu in
 summum hierarchā, cui ex forma hierarchiae subiectus fuerat
 insurrexisset ecclesiae. Quod, vt testantur acta eius concilij:
 ita Catholicus, quamuis Constantinopolitanus Episcopus,
 & qui eiusdem Leonis auctoritatem aduersum se expertus
 fuerat, ingenue tamē cōfessus est: nec ignorare potuit, vt qui
 Calcedonenſis illius concilij magnā pars extiterat. Et hic, si- *A minori*
 lius patri suo, iam dudum quiescenti in pace, & cuius eatenus
 apud omnes (quod mox demonstrabimus) sanctissima mēmo-
 ria fuerat, Romano Pontifici, anathema dicit? Hoc cine quif
 quam, cui vel mica sanā mentis & iudicij superest, in cōcilio
 non solum ecclesiastico, sed etiā vniuersali & legitimo, actū
 potest credere?

Et hęc nobis ratio satis euidenter demonstrare videtur
 quod nullum fuerit concilium ecclesiasticum legitimum, mi-
 nime vero omnium vniuersale, cuius eiusmodi acta fuerint:
 videlicet ex eius moderatore & praeſide, gloriosisque illis
 quos profert, iudicibus, ad quorum auctoritatem pertinere
 non potuerunt, quæ peracta illic referuntur iudicia.

Altera nobis ratio, qua idem mihi euidenter esse videtur, ex *Ratio Se-*
 modo ducitur & forma processus iudicarij aduersus eos ha *cunda Ex*
 biti, qui in eo dem concilio damnantur vt heretici, & anathe *mō ex for*
 ma pronunciantur. Est autem quæ sequitur. *ma proces*

Non potest esse legitimum concilium ecclesiasticum, vni *sus iudicia*
 uersale praeſertim, in quo, iam exempti humanis rebus aliqui, *rii aduer-*
 damnantur vt heretici & anathema dicuntur: quod procedit *sus damna*
 ex abrupto, temere, incōſiderate, nō praeſcedentibus argumē *tos in con-*
 tis & probationibus legitimis, irrefragabilibus, & luce clario *cilio vt ha-*
 ribus de tam enormi crimine: & quod in eo decesserint. Vtrū *reticos.*
 que enim est necessariū. Primum, in omni iudicio, quo quis *maior, aut*
 damnatur alicuius criminis. Secundum, Singulariter in eo iu- *Assumptio.*
 dicio quo pronūciatur anathema in mortuū: praeſertim, qui

Fieri anathema.

Mortuus quo pacto damnari, & anathema pronunciari possit

Sumptio a minore.

in vita nullius criminis notatus, aut in legitimo iudicio damnatus extitit. Est enim anathema, ex usu scripturae & ecclesiastico, praesciso à Christi corpore, & fieri anathema, praescindi ab eodem. Quae authoritas, ecclesiae, hoc est, eius summi hierarchis, rectoribus & pastoribus, in contumaces & suis iussionibus ac moderationibus rebelles, competit. Cum damnatur mortuus, aut anathema pronunciatur: declaratiue tantum, non iam authoritatiue fit hoc est, non praescinditur auctoritate ecclesiae à societate Christi & corpore: sed praescisus declaratur. In quo iudicio, ne sit usurpatum, falsum ac temerarium, necessesse est, ut iudicanti certò constet, non solum vere commississe illud hoc crimen cuius damnatur, sed etiam quod in eo decesserit finaliter impoenitens. Nullum enim est peccatum tam graue, quod non tollatur vera poenitentia: & de quo, etiam cuique, quandiu in statu huius vitae est, poenitendi facultas sublatam non est, nisi forte excipienda sit una in spiritum sanctum blasphemia. De qua tamen, quae ea sit, nondum inter omnes conuenit, cum fere impoenitentiam finalem, eam ipsam definiat: tamen si mihi non probetur ea sententia. Vt cunque tamē hoc sit, de nullo mortuo sine temeritate definiri potest, quod diuisus sit à Christi societate & corpore, de quo non certo nobis constat quod in aliquo eorum criminum quae à Christi regno & societate nos excludunt, decesserit finaliter impoenitens. Costat ergo assumpta per nos propositio, nepe, fieri non posse, ut sit legitimum concilium ecclesiasticum, vniuersali praefertim, quo, qui, iam mortui, sunt damnati haereseos, & anathema pronunciati, non praecedentibus argumentis ac probationibus certis & irrefragabilibus, non solum de tam enormi crimine, sed etiam quod in eo impoenitentes discesserint. Eiusmodi autem fuit concilium, si quod tamen fuit, cuius ea sunt acta quae circumferantur v. l. synodi. Siquidem damnatus legitur in eis Honorius, & alij plerique iam dudum vita hac defuncti, ut haeretici: & anathema pronunciati, hoc est, declarati diuisi à Christi societate & corpore: de quibus illico concilio nunquam legitime, & certis argumentis constitit, quod haeretici fuerint, & in crimine haereseos impoenitentes discesserint. sine quo non potuit non esse temerarium & iniquissimum illud iudicium. Quod ut euidenter intelligatur ab omnibus in primis & ante omnia intelligendum est, quid sit esse haereticum

reticum, & quod crimen hæresis.

Est autem hæresis, ex vsu diuinæ scripturæ & ecclesiastico, *Minoris probatio*
crimen grauissimum, quod Apostolus inter illa opera carnis *Hæresis*
enumerat, Idololatriam, veneficia, homicidia: & quæ eius ge- *quid*
neris sunt: de quibus pronūciat Quoniam qui talia agunt, re-
gnum dei non possidebunt.

Deinde, & hoc intelligendum est: Hæresim, ex vsu earun-
dem scripturarum, ecclesiasticorumque patrum, esse erroneā
fidem, quæ creditur contra quam habeat communis, definita
ac certa fides ecclesiæ: nec hoc ipsum credēs ignorat, sed sibi
persuadet, aut persuasus est, à magistris doctrinæ hæreticæ, se
rectius credere, quàm cōmuniter credat ecclesiæ. Neque enim
omnis error, de aliquo, quod pertinet ad veritatem alicuius
credendorum, aut nostræ fidei, est hæresis. Non enim omnis
error eiusmodi, capitale crimē est: imo errare in aliquo eorū
etiā sine peccato cōtingit. Sed is error atque eiusmodi, quo
singulare aliquod eligitur, ab eo, qui non ignorat communē
Christi fidelium fidem habere oppositum: & quo, quis se se-
iungit ac diuidit à communi Christi corpore, Quare & hæ-
resis, hoc est, electio, dicitur: & per se ipsum, hoc est, tuo ipsi⁹
iudicio damnatus hæreticus (quia separatus & diuisus à com-
muni ecclesiā) pronūciatur ab Apostolo. Habet proinde ad-
iunctam etiam secum pertinaciā. Scit enim, sed sequi non cu-
rat communem sententiam ecclesiæ. Verissime proinde Ori-
genes in epist. ad Titum, tractans illud Hæreticum hominem
post vnam & alteram correptionem deuita, sciens quoniam
peruersus est, qui est eiusmodi, & proprio iudicio cōdenat⁹.
Hæreticus nobis, inquit, habendus est omnis ille, qui Christo
se credere profitetur, & aliud de veritate Christianæ fidei
credit, quàm habeat definitio traditionis ecclesiasticæ. Certū *Hæretici*
ergo quid ante sit oportet: ex definitione traditionis ecclesi- *definito*
asticæ, antequā error, aut erronea de eo fides, possit dici hæ- *apud ori-*
resis. Nota præterea cui sufficiēter sit oportet, de eo ipso, de *genem.*
finitio traditionis ecclesiasticæ, aut cōmunis ecclesiæ sentē-
tia, vt error illi cōtrarius dici possit crimen hæresis. Vbi enī
quis crederet, quāuis falsum aliquod, tamen nondum defini-
tū in vnam partē aut alterā ab ecclesiā, vt de quo forte nun-
quā quæsitū est, aut ita cōtrouersum, vt ecclesiæ visum sit defi-
nitionem, aliquam interponere, quāuis forte eius oppositum

inferri posset ex nonnullis scripturae locis, aut iis quae comuni-
ter sentit ecclesia, aut iamdudum eius definitioe certa sunt imò,
etiā si plane sentiret contra communē, & iam definitā ecclesiae, &
scripturarū sententiā, hoc ipsum tamē nō animaduverteret, sed
generali nihilominus fide maneret in ecclesia: vere parat⁹ se.
per eius sententiā, mox ut sibi intellecta foret, se submittere:is
erraret quidem in fide, sed non esset haereticus, ut pote, carēs
superbia illa diabolicaque cōtumacia, & electione singularis
opinionis à cōmuni, quae sibi ignota non est sententia: quam,
& ipse (ut fere fit) ante cū omnibus sequutus est: & intelligit
Apostolicam sedem, & eos quorum fidei merito se cōfirma-
re tenetur, sentire oppositū. Vnde scitum est illud Augustini.
Errare possum, at haereticus esse non possum.

*Qualis in
inquisitionis
processus
de crimine
Honorij ha-
bitus lega-
tur in actis
illius vi. concilii*

Hoc supposito videamus nunc processum inquisitionis de
Honorio, habitum ab eodem cōmēcio (quod nos dicim⁹)
cōcilio: testes: & eorum examen legitimum: argumenta quo-
que producta aduersus eundem, ex quibus cōcilio luce cla-
rius cōstare potuit, ipsum fuisse, & decessisse haereticum, im-
pœnitentem finaliter. Vtrūque enim concilio illi constare
debuerat: quo iuste potuisset eū iam quinquaginta annis mor-
tuū, & in pace quiescentem, damnare ut haereticum, atq; ip-
sum anathema dicere, hoc est, declarare diuissum à Christi so-
cietate & corpore. Quemadmodum suprà demonstrauimus.

Certe post excussa diligenter illius cōcilij acta omnia, nul-
lū processum inquisitionis de tā damnabili crimine, & quod
in illo decesserit impœnitens, aduersus illū habitū fuisse inue-
nio: sed tantū inter chartas Macharij, productas ex chartophy-
lacio Constantinopolitane ecclesiae, inuentum commemora-
tur exemplar epistolarum, eius titulo & nomine scriptarū ad
Sergium Constantinopolitanum Episcopū, annis ante tā mul-
tis mortuum. Nondum disputo, quid contineri referatur in
illis ipsis epistolarum memoratarū exemplis: sed do interim
continuisse eadem, quicquid volueris: etiam quippiam, palā
contra aliquem articulum fidei, & veritatem iamdudum certā
ex definitioe aut cōmuni fidei ecclesiae. Sed hoc est quod di-
co, nullā inueniri in omnibus illis actis factā inquisitionē, au-
thographis epistolis, quae nusquam productae leguntur: nul-
la eius rei nec requisita quidem argumenta: nulli producti
& legi.

tanam hæcenus perseverat. Hæc ille ad Imperatorem Græcum. In quibus audis Græcorum morem. Quin & suis idem ille literis hoc ipsum accidisse à Græcis in eadem epistola cōqueritur. Et ob eam causam, quasi illud sibi præuisum fuisset, omnium à se scriptorum, & missorum authentica, & certissime fidei exemplaria, magna diligentia penes se retinuisse testatur, ad quæ prouocat.

Recollectio Ex quibus omnibus, euidens mihi factum videtur, quicquid demum continuissent illæ ipsæ chartæ, sub titulo exemplarium Epistolarum Honorij ad Sergium, etiam si apertam hæresim contra symbolum & Apostolicum & Nicænum, & quibus niteretur, iam ante definita ab ecclesia, quod ex illis non potuerit Honorius iudicari vnquam fuisse hæreticus. Primum, Quia an illius ea verè fuerint, nunquam legitime probatum, imò, nunquam inquisitum, illa ipsa acta, quamuis nugacissima & mendacissima, palàm tamen loquuntur & demonstrant. Deinde, quoniam stat, vt suprà ostensum est, errare quempiam contra aliquem articulum fidei, aut veritatem eius certè ex definitione aut communi sententia ecclesiæ, non tamen esse hæreticum; qui hoc ipsum non animaduertit, sed generalitèr de consensu ecclesiæ, & caret pertinacia. Ad hæc, vt clare cōstaret de mortuo quopiam, quod in vita sua aliquando fuisset hæreticus, de quo tamen viuens notatus non fuisset, non posset de eo condemnari, & anathema pronunciari, nisi clarissimè de eo ipso probatum fuisset, quod in crimine hæresis discessisset impænitens. Cùm aliqui temerarium, præsumptum, & iniquum necessario fore eiusmodi iudicium quilibet intelligit. Qua enim temeritate, qui mortuum aliquem pronunciant anathema, hoc est diuisum à Christi societate & corpore, de quo, ipsis certò non constat quod in crimine damnabili sit mortuus impænitens? Quibus, an non merito illud dicetur Apostoli. Vos qui estis, qui iudicatis alienum seruum? qui Dei partes, cuius vnus iudicio iam subest, eiusmodi vestro iniquissime usurpato iudicio inuaditis? De Honorio igitur, etiam quicquid demum cōtinuissent productæ sub eius nomine chartæ, aut epistolarum exemplaria, etiam vt certo probatum fuisset ea ipsa concordare cum authographis suis, & ab omni falsi suspitione fuissent alienissimæ, demonstratum quoque sufficienter per ea fuisset, quomodo cunque volueris,

lueris, errasse illum circa certam, & iam dudum definitam aliquam fidei veritatem (quorum tamē omnium nihil est: imō, neque allegatum quidem, necdum luce clarius probatum illi concilio) non tamen potuisset iudicari fuisse hæreticus, & ut talis damnari, atque anathematizari post mortem, nisi & hoc quoque de eodem probatū extitisset luce clarius, quod errori illi addidisset pertinaciam: sine qua, nullus error est crimē hæresis. Item, quod in ea pertinacia, post canonicam, sufficere tem, & debitam admonitionē decessisset impœnitens. Quod cum non solum nunquam factum, sed nec dictum, nec cogitatum quidem, illa ipsa acta palam loquuntur & demonstrant, quātumvis mēdacia: temerarium sit oportet præsumptum & iniquum planē illius concilij (si quod fuit eiusmodi) de Honorio, etiam ex quibuscunque & qualibuscunque scriptis eius, iudicium: quo, postquam quinquaginta & eo amplius annos in sancta pace requieuerat, damnatus, atque anathematizatus est ut hæreticus. Quod, cum de iudicio vniuersalis concilij legitime celebrati sit impium credere: constat ea ipsa acta esse qualia diximus: parengrapha, commētia & supposititia: aut certē multis partibus falsata, nec Germana alicuius vniuersalis legitime celebrati concilij.

Tertia ratio, ex qua idem mihi constare videtur, ex causa ducitur, quæ illi, in eisdem actis imponitur Honorio: ob quā, tanto post mortem suam hæreseos damnatus, & anathema pronuntiatus est. Est autem ea, quod senserit vnam tantum energiam aut operationem voluntatis fuisse in Christo. Quam vere autem illi hoc sit impositum, mox videbitur. Interim detur esse verissimum: detur, quod illi imponitur, credidisse, affirmasse, docuisse ipsum, quod nunquam credidit, nunquam affirmauit, nunquam docuit: ex eo tamen non potuit iuste post mortem suam damnari atque anathematizari ut hæreticus.

Demonstrauimus suprà, ex vsu diuinæ scripturæ & ecclesiastico non omnem errorem aut erroneam fidem, de aliquo quod ad veritatem credendorum pertinet, esse hæresim: sed eiusmodi, qua quid creditur, cōtra, quam habeat communis, certa, ac definita fides ecclesiæ: utque aptissime & verissime Origenes definierit hæreticū, eū qui Christo se credere professus, aliud de veritate Christianæ fidei credit quàm habeat definitio

Ratio tertia ex causa, quæ Honorio in actis illis sua damnationis imponitur.

Etia si credidisset & docuisset, Honorius quod illi falso imponitur, non

posuisse ip-
sum ob id
dānari ut
hæreticū.
Nullum er-
rorē, hære-
ticum face-
re, nisi qui
aduersa-
tur verita-
ti certæ ex
cōi ecclesiæ
sententia
definitione
q; ecclesiæ
astica.
Necdum de
finita oīa.

definitionis ecclesiasticæ. Quam tamen definitio-
nem ita modificandam existimauimus, quando ea ipsa defi-
nitio traditionis ecclesiasticæ & communis ecclesiæ senten-
tia, contra credenti sufficienter nota est. Quod quando est,
iam errori suo coniunxit pertinaciam, aduersus communem
ecclesiæ sententiam: à qua, sibi satis cognita, dissentire tamen
sibi duxit in animum. Ante omnia ergo, ut quis error sit cri-
men illud atrocissimum hæresis, & quis errans, hæreticus, cer-
tum id sit oportet, ex communi ecclesiæ sententia, aut defi-
nitione ecclesiastica: cui contra sentiens ille, errat. Neque e-
nim quicquid verum est, & ad veritatem fidei quoquo mo-
do pertinet, continuo certum est ex definitione ecclesiasti-
ca. Necdum enim omnia definita sunt, sed pleraq; adhuc per-
missa inquisitioni discussionique fidelium quo & salubriter
exerceantur ingenia, & excitentur studia: de quibus, in utrā-
que adhuc partem libere disputatur ab orthodoxis: & utri-
uis pars licite asseritur, tametsi altera tantum vera sit, & falsa
altera. Quid sit peccatum originis, adhuc hodie ex ecclesia-
stica definitione certum non est. Ita fit, ut quidam ipsum di-
cant, concupiscentiam carnis nobis congenitam. Aliis vi-
detur non ea esse, sed carentia originalis iusticiæ, Alij
utrumque in eius ratione complectuntur. Aliis verò ni-
hil horum videtur omnium, sed ipsum peccatum originis:
nempe, Adam cuius reatus constringat omnes communis
propagationis lege ab eo natos eius filios. Quicquid autem
horum quis dixerit, & si errer, non peccat errans: nec est hæ-
reticus, quamdiu ex ecclesiastica definitione, quid illud pro-
prie & vere sit, certum non est. Quin & hoc certum est &
notorium, non omnia quæ nunc certa sunt ex definitione
traditionis ecclesiasticæ: semper certa extitisse omnibus: nec
simul omnia definita fuisse ab initio, sed successiue, suis quæ
que temporibus. Apostolis ipsis, diu post acceptum spiritū,
setiam longe lateque in multa millia, in multas ciuitates, re-
giones, & prouincias, Cæsariam, Antiochiam, Samariam,
Phœnicem, Cyprum, & loca intermedia propagato Christi
euangelio, certum nondum fuerat, imò planè ignorabant,
illud ipsum, etiam gentibus missum ad salutem: vsque dum
cœlesti oraculo moneretur Petrus accedere Cornelium, &
deinde ceteros ipse de hoc certos redderet Apostolos. Pri-

Non simul
certa defi-
nitaque o-
mnia fuis-
se ab in-
itio, sed suis
quæque tē-
poribus.

mitiur illi ex Iudæis ecclesiæ, ab initio, & deinde annis mul-
tis, certum non erat, legem Moisaicam iam dum euacuatam
per Christum, atque ipsos ea non obligari vnâ cum euange-
lio: imò Apostolos studiose & data opera cauiffe, ne illis in-
notesceret hæc fidei veritas: vt quam intelligebant multis
obstaculo & scandalo fore, ne ad Christi fidem conuertere-
tur, acta testantur apostolica. At post ablato eo scandalo, etiâ
hæc ipsa omnibus innotuit fidei veritas. Multa deinde & a-
lia nostræ fidei, ab initio certa omnibus non fuerunt: quæ post
ex definitione ecclesiæ certa facta sunt, ante quàm, error de
eisdem, nemini vertebatur culpa: præsertim illi capitali & fu-
nellissimæ, crimini inquam hæreseos. At postquàm ecclesiæ
sua definitione certa facta sunt, qui illi, iam sibi non ignora-
tæ, contra sentire, affirmare, & docere præsumeret, is ille iam
vere erat hæreticus, & error eius eiusmodi pestilentissimus,
& damnabile crimen hæresis. Agrippinus ille, quondam Car-
thaginen. Episcopus, hæreticorum odio & execratione, om-
nia apud illos sacramenta irrita esse primus docebat, Reba-
ptizandos proinde baptizatos ab eisdem, si qui ex eis reuer-
terentur ad gremiam ecclesiæ catholicæ, & multis scriptura-
rum authoritatibus, adeò apparenter suam hanc opinionem
altruxerat, & plerisque persuaserat, vt etiam sanctiss. illum &
doctiss. Pontificem & martyrem Cyprianum, vnâ cum vni-
uerso illo suo, numerosissimo sanè, Africano episcoporum
concilio, in erroris illius sui assensum pertraxerit. Sed quia
hoc eatenus ecclesiastica definitione certum non fuerat, quod
paulò post B. Stephani Romani Pontificis, & apostolicæ se-
dis definitio certum reddidit: quam sequuta est vniuersa per
orbem Christi ecclesiæ, factum est, vt Donatus post illam de-
finitionem idem asserens, sit habitus hæreticus: illius autem
Cypriani sancta & gloriosa apud nos perduret memoria. Post subse-
quentes & primi inuentores falsi & erronei dogmatis sint
catholici: sectatores verò rectè iudicentur hæretici, absol-
uantur magistri, condemnentur discipuli, conscriptores li-
brorum opinionis erroneæ, filij regni sint: assertores verò ge-
nenna suscipiat. Ita quoque B. Irenei Lugdunen. Episcopi
& martyris, Lactantij Firmiani, D. Hilarij, B. Ambrosij & a-
liorum multorum sancta & gloriosa perdurat & celebratur
memoria in ecclesiâ: si quis tamen quæ in eorū scriptis inue-
niuntur

M niuntur

hæreticū. niuntur omnia, nunc vellet asserere, post certam de plerisq;
Multos sã eorum veritatem contrariã ex definitione traditionis eccle
Etos ortho sasticã, is merito dñaretur vt hæreticus. Quare de cuiusq;
doxosq; pã sententia in fide erronea, quã in scriptis eius legitur, vt recte
tres docuiss iudicari possit, an illi deputari culpã debeat, præsertim, ei ca
se multa. pitali, crimini inquam hẽreseos, diltinguere tẽpora oportet,
quã nũc as & prudenter diiudicare, is ille, an definitionem de eadem ec
seri nõ pos clehẽ contrariã subsequutus sit, an vero præcesserit. Nam si
sẽt sine cri præcesserit, nulli id vitio, nulli culpã, nulli crimini eidem ascri
mine hẽre bi poterit: nec ipse, propterea damnari vt hæreticus, nec eius
sis. Nota scripta hæretica. Tametsi error perstringi & notari possit,
regulam. & lector admoneri, ne illi sit offendiculo. Secus erit, si is il.
Ostẽditur le, subsequutus sit definitionem eiusmodi, sibi non cogni
ex præmissam.

sis, ex sibi. Ad propositum igitur hæc accommodantes. Senferit Ho.
quãuis ful norius quod volunt aduersarij, & assertores actorũ comen
so imposi tiorum illorum, quã nos coarguimus: crediderit, & affirma
tis, non po uerit vnam tantum energiam voluntatis in Christo. Quidũ
tuisse dã denique? Nunquid propterea aut ipse, aut alius quiuis ita sen
nari Hono tiens & affirmans fuisset hæreticus? Eatenus nunquam audi
rium. ta erat in ecclesia ea quæstio. Vnicãne volũtatis energia, an
duæ energie dici deberẽt in Christo: sed planẽ noua inter cõ
tentionũ studiosos aliquos mota earũ quæstio fuerat. Nus
quã etiam occurrũt istiusmodi voces in sacris literis, in partẽ
vnam aut alteram: sed hæreticorũ quæstionibus, & catholico
rum disputationibus: binæ paulò ante fidei veritates exagita
tæ, discussæ, definitæque fuerant. Prima, de vnica Christi sal
uatoris nostri persona, contra Nestorium: qui Christum bi
partiebat, & pro vno, duos nobis introducebat Christos alte
rum, solum Deum: alterum solum hominem, qui ex Maria na
tus est, quam proinde, non Dei, sed hominis tantum Christi
genitricem blasphemabat. Cuius dogmatis impietas Ephe
sino primo concilio damnata fuerat, & definita orthodoxa
veritas: nempe vnicum tantum Christũ esse, Deum simul &
hominem. Altera, de duarum naturarum veritate: diuina in
quam & humana, in vno Christo: aduersus Euticerem, & eius
sectatores, qui ita faciebant vnum Christum, vt veritatem il
li duplicis naturæ adimerent: sed imaginabatur conuersionẽ
vnus in aliam. Cuius stultam, & diuinis scripturis contradi

cētem opinionem damnauerat Colcedonē. synodus: & suę definitionis calculo certā omnibus fecit veritatem orthodoxam cōtrariam. Aduersus assertores impietatum istiusmodi, eatenus laborauerat Christi ecclesia: & vix dum obtinuerat catholica veritas, Tam enim est pertinax, vbi semel altius radices egit, hæretica impietas, vt vix cedat veritati, quamuis euidētissima: vt quamuis concordī catholicæ per orbem ecclesiæ relictetur sententiæ. De energiis verò volūtatis Christi, pluresne illæ dicendæ essent, an vnica: eatenus nunquam quæsitum, nunquam controuersum quicquam fuerat in ecclesia, certē, nihil definitum: nec vlla pendeat pietatis iactura, ex eius quæstionis ignorantia. Quare qui tum ad suppositi vnitatem respiciens, & ex philosophicis rationibus persuasus, actiones primo suppositorum esse tamen à natura prodeant: ad hæc, in vno supposito, necessario requiri vnitatem *τὴν μονικὴν*, quod & in illo, & in nobis voluntas est, credidisset vnicam esse voluntatis energiam in Christo: non fuisset ea propter hæreticus, imò nihil peccasset ita credens, modo cum vnitatem suppositi vnus Christi, veritatem duarum in eo naturarum confessus fuisset. Nihil enim amplius eatenus de Christo ex ecclesiæ definitione certum erat, præter ea quæ continet Nicænum symbolum, Imò multo probabilior, atque excusabilior, huius, eo tempore, error fuisset ante definitionem ecclesiæ contrariam, quam beatiss. Cypriani & suorum de rebaptizandis hæreticis fuerat. Cum his cōstare poterat communis eatenus ecclesiæ per orbem obseruatio cōtraria, in qua se præcipue fundabat Beati Stephani & Apostolicę sedis subsequuta definitio.

Iniustissime ergo damnatus fuisset post mortē suam Honorius, aut quicuis alius, & anathematizatus vt hereticus, propterea, quod credidisset in vno Christo, cum veritate duarum naturarum in eodem, vnicam tantum fuisse voluntatis energiam, non energias plures: ante vllam definitionem ecclesiæ contrariam, imò multò iniustius, quàm si quis iam post tot sæcula gloriosum illud martyriū & Pontificum lumen Cyprianum (quo Augustinus illum dignatur elogio) obscurare aggrederetur, atque ipsum damnaret, anathematizaretq; vt hæreticum, quod docuerit rebaptizandos baptizatos ab hereticis: quod qui nunc doceret, merito haberetur hereticus. Aut

M ij

si quis B. Ireneum, Lactantium, Hilarium, Ambrosium, & alios plerosque patres orthodoxos & sanctissimos, quorum in benedictione gloriosa apud nos merito celebratur memoria, atro carbone nunc notare veller, & abscessos pronunciare à Christi societate & corpore, quod in eorum scriptis inueniantur nonnulla, quæ nunc non recipit communis doctrina ecclesiæ: & de quibus veritas post illos illustrata & certa nobis facta est.

Certè, si iuste ob sententiam eiusmodi (quæ nunquam tamen eius fuit) tanto post mortem suam tempore Honorius damnatus & anathematizatus fuit, ut hæreticus: his hæretici erunt, Cyprianus & Ambro. qui errasse inueniuntur in iis quæ multo grauioris momenti sunt, & magis ad pietatem religionemque pertinent: terque quaterque hæretici erunt B. Ireneus, Hilarius, & Lactantius, & alij sanctorum patrum quæ plurimi.

Demōstratur alienis simū ab Honorio quod ei in actis illis impositur.

Iam & hoc, quàm etiam mendaciter imponatur sancto & orthodoxo Pontifici, quod consenserit eorū opinionem & sententiæ, qui duas energias negabant in Christo, sed vnicam tantum affirmabant (quod damnationis illa commētiā sententia aduersus eundem & cæteros prolata continet, & affirmat constare ex scripturis eius ad Sergium, que iisdem actis inserta leguntur) ex iisdem illis demonstrandum est: & sub oculo sponendum, quàm sit cæca impietas: quàm indocti & mali mendaciorum artifices Græculi illi falsarii. Ita autem habet ipsissima rei veritas.

Verissima de Honorio & monotheliticæ heresis primis authoribus historia.

Cum maximas post difficultates, turbas & controuersias, quæ vniuersum pene Orientem inuoluerant, vix dum expugnata esset Euticetis de vnitāte naturæ in Christo sententiā: & contraria veritas, de veritate duplicis naturæ in eodem, auctoritate B. Leonis, & Calcedonen. concilij definitione, stabilita, assertaque, aduersus eandem vix dum obrinuerat: cum mobilis illi, & ad omnem nouitatem contentionemque semper intenti Græci, noua quæstionum, dissentionum, & altercationum iam inuenissent semina: nouas voces, sub quibus damnatam iam Euticetis impietatem conabantur reducere, aut certe ad eam, quantum possent, simplices adducere. Itaque primus Cyrus Alexandrinus episcopus, illius Dioschori prædecessoris sui fermento adhuc imbutus, inter suos docere cœpit: non iam

inter Cyrillum Alexandrinum, & So-

vt ille, vnicam naturam sed (quod cum eodem affinitate non parum habebat) vnicam voluntatem & energiam esse in Christo. Quod intelligens, Sophronius illi vicinior Hierosolymitanus Episcopus, ipse contra inter suos cepit ducere contrarium. Hinc cepta exortaque quaestionum & altercationum digladiatione inter vicinas ecclesias: à Sophronio, primo de eo relatum est ad Sergium Constantinopolitanum velut secundae tunc sedis Episcopum; deinde ab utroque illo, coniunctis legationibus ac nunciis, ad Honorium Romanum Ponti: Qui sapienter perpendens, quantum mali huiusmodi pugnis passa esset Christi ecclesia, dum pars quaeque, animosa contentiositate suum studebat defendere, & dogmatis nouitate celebritatem nominis quaerere: ad haec, considerans sine introductarum vocum nouitate de vnitate aut dualitate energiarum in Christo, constare posse, intel- ligi, & confiteri veritatem antiquam, eatenus certam orthodoxae fidei: & sine vlla pietatis iactura potuisse ignorari definitionem quaestionis eiusmodi: consuluit altercantibus, abstinere à nouitate vocum & quaestionum istiusmodi, quae vtrinque tunc scandalum potuerunt generare simplicibus, & nouas pugnas perniciosasque, contentiones excitare in ecclesia, praesertim, quod neutrius partis assertio adhuc certa esset ex definitione ecclesiae permanere autem absque nouis quaestionibus in confessione iam certa ac definita orthodoxae fidei qui vnicuique, fideli sufficere poterat. Nos enim, inquit, in eo quo iam peruenimus: oportet ambulare ac permanere. Peruenimus autem deo duce ad mensuram rectae fidei quam Apostoli veritatis, scripturarum funiculo extenderunt. In hac velut regia via, iussit illos incedere: & vtrinque circumpositos euitare venatoris laqueos: ne in offendiculum aliquod pedem suum impingerent incauti. Extra hanc semitam suadet non egredi: & prohibet à quoquam extorqueri: vt asserat quod nec canonicae scripturae auctoritas, nec synodalis inquisitio ac definitio inueniebatur, eatenus explorasse. Iubet proinde nouae adinventionis, vnius & duarum energiarum, à contentionum studiosis introducta vocabula à praedicatione fidei eximi: & in claro ecclesiarum dei praeconio permanere, quo duas naturas in vno Christo vnitate naturali copulatas, & quaque cum alterius comunione ope-

nodalis de rantes, confitemur. Diuinam quidē operantē, quē dei sunt: finitio ex- & humanam quā carnis sunt, exequentē: non diuise, nō con- planasse in fuisse, neq; conuertibiliter dei naturam in hominem, neq; hu- manam naturā in deum conuersam docentes: sed naturarum

differentias integras consistentes: vt vnus atq; idem, sit humi- lis & sublimis: æqualis patri, & minor patri: ipse ante tēpora natus, & qui fecit sæcula, sit natus in sēculo: qui legem dedit, factus sub lege, vt eos, qui sub lege erāt, redimeret: ipse cruci

fixus, chirographum quod contra nos erat, euacuās, in cruce de potestatibus aduersariis triūphauerit. Quē vniuersa Chri- stianæ fidei confessio, cū sibi integre cōstaret sine introdu-

stis tunc nouiter vnus aut duarum energiarum in Christo posuit ab vtrinq; nouellæ tūc adinventionis scanda-

lo, securam & planam vtrique parti viam demonstrat, in qua non impingerent: nempe, vt pro vna, quam hi dicebant, ener-

gia, aut operatiōe, vnū operatorem Christum in duabus vere naturis confiterentur. Illi verō, pro duabus, quas dicebant, o-

perationibus, duas potius naturas & diuinitatis & carnis as-

sumptæ, in vna persona vnigeniti dei patris, incōfuse, indiui-

se, atque inconvertibiliter operantes: quanque, quod sibi est proprium. Hæc ille atque eiusmodi, in epistola ad Sergium,

quæ in actis eisdem inserta legitur, quo haberet impudens, quo ex seipso coargueretur, mendacium. Nam hac eius, quā

docuit fide, nec diuus ipse Petrus proferre potuisset magis orthodoxā, nec dare salubrius ad extinguendas iam gliscen-

tes perniciosas in ecclesia contentiones, consiliū. Quod quia ab illis contentionum studiosis Græculis neglectum est: ex

qua scintilla, quantum paucis post annis sit conflatum incen-

dium: vniuersas pene inuoluēs Orientis ecclesias, ipsa rei cuius

dentia testis est.

Certē hoc in primis ex nunc dictis euidenter constat, fal-

sum esse, qd Honorio, in commētiis illis actis imponitur, ex

ea quā nunc citauimus ad Sergiū epistola: qd videlicet cōsen-

serit eorū opinioni, qui duas energias negabāt in Christo, sed

asserēbāt vnicā. Docuit quidē ille abstinere ab indefinitis ad-

huc quæstionibus, quæ nihil q̄ rixas & cōtentiones introduce-

rent in ecclesiā, & quas licebat ignorare salua nihilominus ve-

ritate necessaria orthodoxe fidei. Iubebat abstinere à nouis

tunc, & ob nouitatē scādaloſis vocabulis, & permanere inde

Quā alie- Certē hoc in primis ex nunc dictis euidenter constat, fal-

na fuerit. sum esse, qd Honorio, in commētiis illis actis imponitur, ex

Honorio se ea quā nunc citauimus ad Sergiū epistola: qd videlicet cōsen-

tētia ab ea serit eorū opinioni, qui duas energias negabāt in Christo, sed

quæ ipsi i. asserēbāt vnicā. Docuit quidē ille abstinere ab indefinitis ad-

ponitur. huc quæstionibus, quæ nihil q̄ rixas & cōtentiones introduce-

finita dudum, certa, & antiqua confessione fidei. Interim tamen sub antiquis, & receptis in fidei confessione vocabulis docens duas operationes in Christo, non vnicam. Nam qui *Vt docue-* docebat duarum naturarum in Christo differentias integras *ut duas o-* diuinam, & assumptam humanam, & quanque operantem, *perationes* quod sibi est proprium: an non duas ille simul operationes *af in Christo* firmabat? Qui duo distincta operantia, aut naturas operantes *non vnicā.* dicit, quamlibet secundum suam rationem & essentiam propriam, quod suum est, distincta item opera aut operata affirmat, an hic etiam distinctas illorum operantium operationes quamuis tacite, tamen clarissime insinuat? Ipsam itaque verissimam veritatem contentiosis iisdem subingerebat sapientissimus & christianissimus Pontifex, de unitate interim novis tū illis, quæ contentiones vtrinq; concitauerant vocabulis: quorum neutrum, ex definitione ecclesiastica receptum adhuc fuerat: & sine quibus in terminis illis antiquis quos idem proposuerat, etiam in hodiernum vsq; diem sufficienter eadem perdurasset orthodoxæ fidei veritas & confessio, quæ nec hodie illis ipsis vocabulis vtitur.

Sed cum illi ad contentiones & lites semper ieiunantes, sanis salutaribus, & pacificis illius consiliis non acquiescerent: sed magis Cyrus ille, sub nouæ, & indefinitæ quæstiones umbraculo, iam dudum damnatam Euticetis & Dioscori prædecessoris sui impietatem, velut per cuniculos quosdam, ac dissimulatè reduce reconaretur: atque eidem, eodem etiam respiciens accessisset tandem, & Sergius: & post hunc Pyrrhus adhuc ageret seditiosus: iam clare intelligens, & perspicuens *Primum o* Honorius, quo tenderent eorum conatus impij: dogmatis *mnium Ho* illius monothelici nouitatem, primus omnium atro carbone *norium dē* notauit, velut affinis Euticetis impietatis iam dudum damnasse nouitatem dogmatis monothelici ut affinis impietate Euticetis & alius vocibus, reducere satageret. Insuper & eius authores assertoresque, ut molientes ad subuersionem catholicorum & iam dudum definitorum dogmatum, dānationi subiecit. Quorum Pyrrhus, post acceptam in se dānationis sententiā: exilio relegatum fuisse ab Imp. Heracleo testantur omnes historię. Nā cum & hic seductus fuisset ab eodē, in suam perfidiā, quod sibi multa *authores* rum calamitatum & malorum causam præstitisse post intellexe- *eius,*

M iij

rat,

Pyrrhus rat, sancti Pontificis correptione respiciens & ad sanam fidei
damnat dem reuersus, eiusdem sententiæ Pontificiæ in illū exequu-
ab Honorio tor factus, eundē relegauit in Africam. Vnde non multo post
relegatus mortuo Heracleo, Romam venit ad Theodorum Pontifi-
exilio, atq; cem successorem Honorij: & simulata penitentia, acceptaq;
eius histo- ab eo fidei regula, apostolicæ sedi reconciliatus, ecclesiæ suæ
ria Hera- Constantinopolitanæ ab eodem restituit, vbi, mox reuersus,
cleus Imp. ob veneno sublatum Constantinum Heraclij filium (cuius
Honorii ipse veneficii author, aut certe conciliorum princeps fuerat)
correptioe à fuga, qua salutem querebat, retractus, à furenti populo oc-
retractus cūsus est. Cui suffecto Paulo, à Theodoro, primū ecclesiasti-
monotheli- cæ communioni interdictum est: eo quod orthodoxæ fidei
tica hæresi normam, quam illi præscripserat, recusabat suscipere: adiuvā.
paulū theo te pertinaciam eius Impe. Constantio, & ipso in eandem se-
dorus, pyr- ducto hæresim. Deinde Theodori successor Martinus, cū nec
rhi succes- eius correptionibus acquiesceret, congregata secum Romæ
forē excom- CL. Episcoporum synodo, prædecessorum suorum in huius
municat. impietatis authores, Cyrum Alexandrinum, Sergium & Pyr-
Martini rhum Constantinopolitanos Epif. confirmans sententiam, &
Pontif. in tiam Paulum anathematis vinculo illigatum, omni quoq; ec-
Monotheli clesiastica dignitate priuauit: & à Christiano nomine iudica-
tas, distri- uit alienum. Quamobrem Olympius Exerchus à Constantio
ctio. Imp. præfatus missus ad regendam Italiam, & Martinum occi-
 dere iussus, submisit lictorem, qui in templo B. Mariæ maioris
 (quod dicitur) sanctiss. Pontificem diuina celebrātem, inter
 missarum solennia ad sacrum altare confoderet, qui iussū fa-
 ctus, diuino miraculo subdita cæcitate percussus est. Sed de
 hoc Constantio, qui Cōstantini illius pater fuit, qui præsedet
Cōclusio ex in concilio illo sexto, quod cōmēticiū dicim⁹: cui⁹ ea, quæ co-
præmissis arguimus, acta describuntur: de quæ eius virtutib⁹, paulo post
hac ratioe. nobis iterum dicendum erit. Quorsum verò hæc dicta sunt,
 satis clare ex his demonstratum existimo, quid fidei his illis
 ipsis actis habendum sit: & quā inique eorūdem confarci-
 natores, falsissimi græculi, & qui omnium pene hæreseō quæ
 vnquam viguerūt in ecclesia quandiu adhuc constabat Græ-
 cia, authores fuerunt suam illam impietatem monotheliticā
 in sanctiss. Ro. Pont. Honorium referant.

Ratioquar Vna adhuc ratio aduersa commenticiū illud conciliū atq;
ta. eius acta proferenda est. Est autem eiusmodi: Anathematq; ac
 væ male

ut maledictionis æternæ, diuinus spiritus per prophetā percellit omnes, qui bonum malū, & malū bonū statuūt ponentes lucem tenebras & tenebras lucem vtrūque fecit illud quū fuerit (si quod tamen fuit) concilium, cuius ea sunt parengrapha illud concilium quæ coarguimus, acta VI. synodi. Non fuit ergo illud Ecclesium condē fialticum, legitimum, & vniuersale cōcilium. Vna hic minor nās sanctū nobis demonstranda est: Lacerauit illud sanctam memoriam *Impium* Honorii vere orthodoxi & sancti Pontificis, atque eundem *sanctificās* in pace mortuum iniustissime damnauit ut hæreticū, & anathema dixit, præcisumque à Christi societate & corpore, qui Christo coniunctus, cum eodem regnat in cœlesti gloria. Et contra funestissimam & ter execrandam notorii hæretici, impij sacrilegi, perfidi ac sceleratissimi hominis, Constantii inquam Imperatoris memoriam sanctificauit. Vtriusque horū qualem diximus apud omnes scriptores & historicos fuisse memoriam, iam nunc demonstrandum est.

De Honorio in primis, ut synceræ & orthodoxæ fidei studiosiss, propugnator fuerit, & hæreseos iniustissime damnatus à commenticio illo concilio, hætenus satis demonstratum est. Qualis verò eius celebrata sit memoria apud rerum ecclesiasticarum scriptores & historicos, iam nunc ostendē-
Qualis sit, à scriptori- vniuersis celebrata Honorii pō- tis, memo- ria.

In primis venerabilis Beda, Anglus, non ita multum distās ab eius ætate, libello suo de tēporibus, strictim & paucis, ut ceterorum omnīū, eius mentionē faciens, ipsius cura & studio, prædicatione autem Pauli ab eo missi Episcopi, Eudinuū Britannorum regem verbū salutis cū sua gente suscepisse: apud Scotos verò, exortū in obseruatione paschali quartodecimanorū errorem, qui primū in Nicæno, deinde & Calcedonen. concilijs damnatus extitit, & subiectus anathemati, eiusdem Pontificis literis ac diligentia correctum extinctūque fuisse irrefragabilis author est: ut qui singulari autoritate venerabilis, suorum pene temporum, suorum hominum, suæque gentis res has scribit sibi notissimas.

Fl. Blondus Foroiulien, obiter eiusdē mentionem faciens, singulari illū in deum pietatis commendat, & diuini cultus studiosiss, affirmat: scribens de eo in hæc verba. Dū Longobardi, inquit partim Isacij Exarchi metu, partim Theudelindæ reginæ imperio, in Italia pacē reseruarent: Honorius S. Pō-
Beda.
Fl. Blondus
 tifex,

Baptista
Platina.

Consenti-
tium scri-
ptorum ca-
talogus de
Honorio.

tifex, interea pacis vsus dulcedine, vrbis Romæ sacras ædes prope omnes, magnis sumptibus instauravit: quorū nihil hoc tempore visitur aliud quàm Basilicæ B. Petri tectum ab ipso Pōtifice tegulis æneis coopertū, &c. Sed & novas ipse ædes aliquot à fundamētis extruxit: Agnetis martyris, via Nomentana. Appollinaris martyris, Cyriaci, Quatuor Coronatorū, Seuerini, via Tiburtina xx. ab vrbe milliaria, Petri & Marcellini, via Labicana, Pancratij via Aurelia &c. Baptista Platina, qui pro instituto vitas Romanorum Pontificum maiori studio ac diligentia exequutus est, in Honorio habet in hæc verba. Ferunt, inquit, Heraclium Imper. tum quidem rerum desperationi fœdam pacem cum Saracenis iniisse, Pyrrhi Patriarchæ Constantinopolitani, & Cyri Alexandrini Episcopi fraudibus deceptum, in hæresim quoque Monothelitarum incidisse, vnam tantummodo volūtatem in Christo docentium: vnde & nomen accepere. Hos tamen postea, tanti erroris authores, hortante Honorio. & verum ante oculos literis nunciisque ponente relegauit Heraclius. Honorius autem à rebus externis aliquantulum quietis adeptus, doctrina moribûsq; omnem prope clerum reformauit, Basilicam B. Petri tegulis æneis ex Ioue Capitolino sumptis cooperuit: Aedem B. Agnetis martyris via Nomentana (vt carmen in abside indicat:) Aedem Pancratii via Aurelia restituit, &c. Moritur autem vir sanctiss. anno Pontificatus sui x. i. Hæc ille Platina. Similem de eodem memoriam ac mentionem faciūt quotquot mihi videre contingit scriptores ceteri. Raphael Volaterranus, Hartmannus Schedel, Ioannes Nauclerus. Antoninus Sabellicus, &c. Nec vllum reperi, qui non singularis sanctitatis, doctrinæ & studii in religionem Christianam & diuinum cultum illi testimonium perhibuerit. Et hunc virum talem, execratur ter execrandum illud concilium commentum à falsariis Græculis: sanctissimi viri sanctam memoriam lacerat: orthodoxæ fidei strenuum assertorem propagatoremque & hæreticæ prauitatis exterminatorem, clerici populique reformatorem, & diuini cultus ac honoris studiosissimum, facit hæreticum, & anathematizat sanctum & Christo coniunctum in gloria. Cū ipsum fuerit, si quod tamen fuerit, verò anathemate, & væ maledictionis æternæ, perstrictum diuini spiritus iudicio: quo væ dicit iis, qui bonum

num malum & malum bonum faciunt. Quod vt clarissime *Qualis fuit*
 intelligas & nihil dubites in ipsum competere, nunc audi: *ut Constant*
 ius viri idem ipsum contra sanctificet memoriam illius nem. *tius Imper*
 pe, cuius paulo ante meminimus Constantij, tyranni sciuissi. *cuius idem*
 mi, notorij hæretici, impii, perfidi, sacrilegi. Quem Actione *concilium*
 xii. eorundem actorum, Imperatorem sanctæ memoriæ di *sanctificat*
 cit. Fuit is, vt supra diximus, pater huius Constantini, qui pre- *memoriam*
 sedit fidei illi concilio, damnata à sancto Martino Pontif.
 & celebri Episcoporum (quos ea causa ad se reuocauerat) nu
 meto c. l. concilio, & eius prædecessoribus, Monotheliticæ
 hæresis pertinacissimus assertor. Qui & sanctiss. Pontificem,
 ea causa quod illi hæresi aduersus erat: post frustra intenta-
 tas primum necis insidias, dolo tandem ac fraude, sub saluta-
 tionis prætextu circumuentum, capi fecit, & in exilium de-
 portari, & ad mortem vsque affligi. Hic inquam est ille Impe-
 rator, cuius memoriam, commenticium illud concilium san-
 ctificat, qui deinceps Romam veniens, & arte Græcanica pri-
 mum religionem simulans, oblatò B. Petri memoriæ intexto
 ex auro pallio, à clero populòque pacificum eius aduentum
 exultantibus, pacifice & honorifice susceptus, mox ad ra-
 pinas & deprædationem vrbs conuersus, omnes statuas ex
 ære & marmore locis insignibus ad vrbs ornatum positas,
 omnia ecclesiarum ornamenta paulo decentiora diripuit: &
 nauibus ad id subuectis imposuit: plùsque ornamentorū Ro-
 Imper. Romanæ urbi, v. x. diebus detraxit, quam c. l. v. i.
 annis ante fecissent barbari. in quorum potestate saepe fuerat
 Nec Romæ tantum, sed vbicunque illi aut suis aditus patuit,
 eodem vsus sacrilegio, etiam Africa, Sardinia, Sicilia, & reli-
 quæ sibi adhuc patentiæ Italiæ ecclesias, sacris vasis & pretio-
 sis ornamentis spoliavit. Is ille est sanctæ memoriæ Impera-
 tor, qui diis iam pariter exosus & hominibus, scruus tyrannus
 in subditos, in omnes perfidus, in ecclesiam sacrilegus, in fi-
 de hæreticus, aduersus hostes meticulosus, & vbique turpi-
 tervictus, ex vrbs direptione & ecclesiarum sacrilegio opi-
 ma præda onustus, ex vrbe in Sicilia nauigauit: vbi post mul-
 ta sceleratissime & crudelissime à se acta, tandem in ultio-
 nem tantorum scelerum, apud Syracusas, dum libidini vacat
 in balneo à suis confossus, dignum se exitum inuenit. Hæc at
 que istiusmodi de illo conformiter omnes prædunt historiæ
 quæ

Catalogus quæ eorū temporum & gestorum mentionē faciūt, Fla. Blon
scriptorū dus, Paulus Diaconus, Platina in Vitaliano: Pius Pontifex,
cōsentien- Nauclerus, Sabellicus, & cæteri. Hic igitur est gloriosus ille
tium, in ex Imperator, cuius memoriam sanctificat illud concilium cu-
plicatam ius acta legimus. Quod si fuit, aut esse potuit legitimum
Constantii concilium, non solum ecclesiasticum, sed & vniuersale, ex
historiam. his puto, lector, cui vel tātillum est mentis & iudicij, satis in-
Alia mul telliget.

æ nota, Ne hic perstringam vniuersa, ex quibus nascito lectoris fa-
perstrin- cile subolere potest illa acta non esse germana, nec digna cō-
guntur pa cilio aliquo ecclesiastico: Ita impudentissimis gnatonis-
regraphi- seruilibus & abiectissimis adulationibus, plena omnia occur-
sm ex fal rūt: nihil vero syncerum: nihil conforme aliis cōciliis eccle-
sticis actio siasticis omnibus, nihil Romanū: nihil dignū maiestate & au-
rum illius thoritate Rom. ecclesiæ: nec in literis quæ inseruntur Rom.
concilii. Pontificis, nec in verbis & actis legatorū eiusdem in cōcilio
 scilicet, ad læuam assistētium Imperatori, præfidi illius sacro-
 sancti concilij, & gloriosissimis illis ab eodem deputatis Iudi-
 cibus, suis aulicis, Consulibus & Patritiis: item tacentium &
 nihil contradicentium iniustissimæ, damnabili, & execrabili
 damnationi sanctæ memoriæ sanctiss. Pōtificis Honorij: ad-
 uersus quam, quàm multa merito dici potuerint, imò debue-
 rint, supra demonstratum est: ad hæc sua taciturnitate appro-
 bantium superbos illos, adulatorios, falsos & vanissimos titu-
 los, quibus lectæ epistolæ Cyri ad Sergium lætabāt & instā-
 bant eundem, inscriptę in hæc verba. Deo honorabili mihi
 domino, benigno principi pastorum, & patri patrum vniuer-
 sali Patriarchæ Sergio, Cyrus humilis vester: Et altera. Pro-
 prio domino, & per omnia à deo honorando, atque ter bea-
 tissimo, benigno pastorum pastori, & patri patrum, vniuer-
 sali Patriarchæ Sergio, Cyrus humilis vester. Aduersus quos
 fastuosos, fumosos, vanissimos, atque ipsi ecclesiasticæ hierar-
 chiæ vnitati pestilentissimos titulos, quibus se mutuo scabe-
 bāt leuissimi & ambitiosissimi Græculi, quantū laborauerāt
 sanctissimi Pontifices, Pelagius, Gregorius, & Gelasius, legati
 illi apostolicæ sedis ignorare non poterant. Vt taceam abie-
 ctissimæ seruitutis verba, quæ in eisdem actis, iisdem attribu-
 untur legatis. Et quæ etiam intrusa legūtur in beatiss. Agatho-
 nis iisdem actis insertam epistolam, quæ palā Græcicæ ser-
 uitutis

uitutis & adulationis, nō libertatis, dignitatis, authoritatisq; Romanę ecclesię stylum characteremq; refert: & à stylo, tam ante illum, quàm post semper vñtato literarum Romanorū Pontificū, est alienissimus ac diuersissimus. Literas illius Imperatoris ad Donū Papam eius prædecessorem, diuales apices, & sacra præcepta faciens, Italiam, seruilem eius prouinciam: urbem Romani, serenissimi principatus eius seruilem. Græca hæc, sed eius temporis, nō Romana moneta sunt causa vocabula: Græcæ seruitutis, nō Romanę dignitatis authoritatisq; hæc seruiles voces sunt: & ab omni stylo, forma, characterē epistolarum Romanorum Pontificum etiam eius seculi, & post, alienissimę.

Vt clarissime intelligere possis nihil in vniuersis actis illis esse germanum, nihil non tractatum arte illa Græcanica: nec quicquam dubites eiusdem fidei esse, etiam Leonis 11. Romani Pontificis, velut approbantis illius Honorij damnationū, epistolam. Nam vt à nemine cui mens sana & Christiana est, ea probari possit aut potuerit, ex his quæ diximus, euidentissimum mihi esse videtur.

Quæ cum ita se habeant, nihil dubito, quenquā, qui non alienis vniuersa videt oculis, nec alieno cuncta iudicio, diu dicat, sed proprij etiam iudicij affert aliquid, clare ex his intellegendum, nec quicquam dubitaturum, etiam acta quæ nuper prodierunt, septimę synodi, recens, nescitur vbi inuenta, aut vnde allata, ac latine versa, ex eadem illa officina prodisse: nec effugere potuisse, quin multas notas circunferrent artis illius Græcanicę: non solum iis locis quibus fit mentione sextę synodi & damnatorum in eadem. (Inter quos Honorius sanctus ille Pōtifex vbiq; intrusus cernitur, quę vt vlla legitima synodus tanto post mortem eius hæreseos dānaret fieri prorsus nō potuisse, euidenter, vt puto, demonstrauimus) sed etiam in alijs plerisque multis. Ex quibus, vt vnum, exempli causa, proferam tam crassum, vt nemini, nisi mucro plane oppletas nares habeat, subolere nō possit. In actione eius secunda inserta legitur, vt secta in eadem synodo, Hadriani 1. Romani Pont. ad Tarasium Constantinopolitanum Episcopum, epistola, apostolica sedis de ea quæ tractabatur questione, fidem & sententiā continens: cui, vt orthodoxę & catholicę, nominatim subscripserūt vniuersi ex ordine præsen-

Etia. 7. synodi acta, quæ nuper prodierunt prorsus Germana non esse.

Vt falsata epistola Hadriani Pontifici ad Tarasium Constantinopolit. Episcopum.

tes Episcopi, totumq; concilium, & quotquot cōtrā sentiri
 execrati sunt, & anathema pronunciauerunt. Huic Epistolæ
 idem ille falsitatis architectus, quisquis fuit Græculus, eodē,
 quo intellexisti, perpetuo respiciēs: inscriptionem affuit: quā
 iurauit Hadrianus ille, a mente sua, à suis literis, imò ab om-
 nium Romanorum Pontifi, literis esse alienissimā, Iurabunt
 idem omnes quibus nota sunt historia & res ecclesiasticæ: &
 forma modusque scribendi Romanorum Pont. Est autem ea
 in hęc verba. Dilecto fratri Tarasio, Patriarchæ œcumenico
 hoc est, vniuersali aut generali. Hadrianus seru⁹ seruorū dei.
 Itāne Rom. Pontificum quisquam, pronunciauit Episcopum
 Cōstantinopolitanum, Patriarcham generalem, vniuersalem,
 aut œcumenicum? Nouimus equidē Græcicæ ambitionis,
 adulationis, & seruitutis, vt paulò ante diximus, hos fuisse in
 debite affectatos: superbos, & vanissimos, imò & pestilentissi-
 mos titulos, quibus se sequebāt mutuo, in ecclesia ad suā ma-
 xime pernitiem, vt testatur dies ista, soluentes ordinē & vni-
 tatem hierarchiæ ecclesiasticæ. Vt autem à Romano eod; ta-
 li Pōtifice, vltro attributas illi affingant, quibus magna sem-
 per autoritate, velut ex professio, restiterunt omnes Roma-
 ni Pōtices, nimis impudens cæcitas, & cæca impudentia est.
 Notū est, Cōstantinopolitanam ecclesiam ab initio inter pri-
 mas sedes locum nullum habuisse. At post, ob sedē Imperialis
 residētiæ, Episcoporū eius ambitione, simul & principum in-
 stantia, ab eisdem persuasorum ad suam hoc dignitatem pre-
 cipue pertinere, vt Imperij sui illa sedes exaltaretur etiam in
 dignitate & autoritate ecclesiastica, primū in gratiā Theo-
 dosij illius senioris, religiosi. Principis, secunda vniuersalis:
 quæ post Nicenam prima Constantinopoli aduersus Mace-
 donium & alios hæreticos nonnullos celebrata est synodus,
 prærogatiuam secundæ sedis post Romanā ecclesiam, (quæ
 admodum quintus eiusdem canō attestatur) illi derulit. Sed
 quia hoc nō probauit apostolicæ sedis autoritas, priuilegia
 ecclesiarum, prout ab Apostolis & primis successoribus eo-
 rum instituta fuerant, & in Nicæno confirmata cōcilio, secu-
 laris potestatis pretexto immutari non consentiens, nullam
 hoc autoritatem obtinuit in ecclesia: sed irritum & nullius
 momenti est habitum.

*Nota assu-
tam impu-
denter in-
scriptionē.*

*Vt diu fru-
stra ambie-
rit Constā-
tinopolita-
na ecclesia
secundæ se-
dis digni-
tate inter
ecclesias.*

Idem deinde, Anatholij Constantinopolitani Episcopi improba ambitione sollicitatus & persuasus Martianus Imperator, sua, qua valebat, gratia quodammodo extorsit à Calcedonen. synodo actione eius x. ut est videre canone eiusdem xxv. i. & nouissimo: quamuis contradicerent legati sedis Apostolicæ. Sed liberrima constantia restitit etiam huic, quamuis vniuersalis tantique concilij indulgentiæ, Leonis i. Romani Pontificis autoritas: & patres tantos, quod fecissent vltra sibi constitutum, arguit, & Imperatori, quamuis instantissime, ut consentiret, petenti, ita per literas satisfecit, ut probaret liberam eius auctoritatem & constantiam: dignam ecclesiasticæ hierarchiæ præside. Anatholio autem, eius turbæ & ambitionis auctori, etiam ecclesiastico officio interdixit: vsque ad dignam pœnitentiam. Quæ in hunc modum acta, plurimæ eiusdem beatiss. Pontificis testantur epistolæ, atque alibi à nobis copiosius demonstratum est. Tandem tamé, cū turbato indies magis statu Imperij, subtractoque ab eodem vniuerso pene Occidente per incursiones occupationesq; barbaricas, & iam Gallia teneretur à Francis, Hispania à Gothis, Italia ab eisdem & Longobardis, Britannia ad Anglis, Africa à Vandalis, & Germania suo iure viueret, & tandem etiam Francorum Imperio cederet: Cum inquam in hunc modum Occidente diuiso ab Oriente, minus etiam quam oportuit, in Orientis ecclesias valere inciperet, minusque efficax haberetur Romanorum Pontificum auctoritas: tandem horum quasi necessaria continentia, Constantinopolitanorum autem tam Imperatorum quam Episcoporum pertinaci ambitione, id obtinuerūt, ut post Romanam ecclesiam, secundæ sedis auctoritatem haberet Constantinopolitana ecclesia. Ut autem nullum modum nouit ambitio, demum sub Pelagio Romano, Pontifici. & Mauritio Imperatore, Ioannes quidam Constantopolitanus tunc Episcopus, eo prorupit insolentia ac vesania, ut, Imperiali sibi accedente fauore, consensu ac studio, conuocato Episcoporum aliquot, serui metu sibi consentientium, aut aliter persuasorum, concilio, in eo, Patriarcham œcumenicum aut vniuersalem se pronūciaret. Aduersus cuius stultissimam arrogantiam idem insurgens Pelagius, concilium illud, sua & Apostolicæ sedis auctoritate secessit. duxit in irritum: & Episcopis qui in eo conuenerant, stultæ

Ut obtinuerit tandem ambitio pertinax.

Ut sub pelagio & Gregorio, Ioannes Episcopus affectauit titulum œcumenici.

Pelagii illius elationi ac insolentiae consentire, sub anathematis interminatione interdixit: addens tam antecessores eius, quam *aduersum* eum ipsum etiam Ioannem, suis literis & epistolis proprio roboratis sigillo & chirographo Apostolicae sedis hanc auctoritatem saepe recognouisse, & publice confectos fuisse, super *Ut D. Gre* vniuersam Christi ecclesiam, seipsum etiam successoresque *gorius, ea* suos, si aduersus eiusdem sedis auctoritatem se vnquam efferrent, constringentes anathematis vinculo Idcirco, inquit, non *de ob cau-* est necesse illos excommunicare aut anathematizare. Quia *sam Impe* ipsi, anathematis vinculo seipsum (propriis manibus suas pronuntiationes, suaeque scripta roborantes) constrinxerunt. Hac *rias pertu* ille Pelagius ad Episcopos qui ad illicitam vocationem *lerit.* annis illius Constantinopolitani Episcopi conuenerant. At *Ut dei,* sublato paulo post e viuis eodem Pelagio, etiam D. Gregorius eius ecclesiarum eius successorem eadem tempestas excepit. Qui, quod *sia eae* Ioannis illius vanissimae & pestilentissimae ambitioni aduersus *causam as* faretur, etiam Mauritij Imperatoris, grauissimas iniurias pertulit. *firmit.* Cui quadam respondens epistola, non suam eam, sed dei & *Vni Petro* ecclesiae totius causam esse verissime contestatus est. Quia, *voce domi* inquit, pia leges, quia venerandae synodi, quia ipsa D.N. *nica totius* su Christi mandata, superbi & pompatici cuiusdam sermonis *ecclesiae* inuentione turbantur. Cunctis enim euangelium scientibus *curam con* liquet, quod voce dominica sancto omnium Apostolorum *missam.* Petro principi Apostolo, totius ecclesiae cura commissa est. *Ipsi quippe* dicitur. Petre amas me? Pasce oues meas. Ipsi *dicitur.* Ecce Sathanas petit cribrare vos sicut triticum. Ego *autem rogavi* pro te, ut non deficiet fides tua, & tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos. Ipsi dicitur. Tu es Petrus, & super hanc petram aedificabo ecclesiam meam. Et *portae inferorum* non praeualebunt aduersus eam: Et tibi dabo *claves regni coelorum.* Et quodcunque ligaueris super *terram,* erit ligatum & in caelis: Et quodcunque solueris, solutum. Ecce potestas ei ligandi soluendique tribuitur, cura *totius ecclesiae* & principatus committitur, & tamen vniuersalis *Apostolus* non nominatur: & vir sanctissimus confessor meus Ioannes, vocari vniuersalis Episcopus conatur? *Exclamare* compellor & dicere. O tempora, o mores. Ecce cuncta in *Europae* partibus Barbarorum iuri sunt tradita, destructae *urbes,* euerfa castra, depopulatae provinciae, nullus ter

ram

ram cultor inhabitat, seruiunt & dominantur quotidie in ne-
cem fidelium, cultores idolorum & tamen sacerdotes, qui in
pauimento & cinere flentes iacere debuerunt, vanitatis sibi
nomina expetunt: & nouis ac profanis vocabulis gloriantur.
Hæc ille Gregorius ad Mauritum illius scandali patronum.
Aduersus quem, cum diuina ultio, sue vindex ecclesiæ, Pho-
cam tandem armasset, militari tumultu in castris Imperato-
rem creatum, idem, post sublatum cum coniuge & liberis
Mauritium, etiam scandalum illud, Imperiali edicto de eccle-
sia sustulit: coercita Constantinopolitani Episcopi insolentia
Vetuitque, ne quis alius nominaretur vniuersalis ecclesiæ Pa-
triarcha aut Episcopus, quàm vnus Romanæ ecclesiæ Ponti-
fex. Qui, vt semper caput fuit ecclesiarum omnium, ita & ec-
clesiasticæ hierarchiæ princeps semper est habitus. Et quâuis
idem Gregorius, tam in memorata ad Mauritium Imperato-
rem, quàm in aliis, ad Eulogium Alexandrinum, & Anastasium
Antiochenum Episcopos, epistolis suis, affirmet à frequentis-
sima illa Calcedonenſi synodo, beatiss. Leonem Ponti. reco-
gnitum & appellatū fuisse patriarchā œcumenicum: nunquā
tamē eiusmodi vniuersitatis titulum vsurpasse sibi vllum præ-
decessorum suorum Romanorū Pontificum. Nam qui se vni-
uersalem, inquit, Episcopum facit, omnibus aliis episcopatum
honorem detrahit, quem sibi arrogat vniuersum. Quā tamē
in re, idem Gregorius, illius Ioannis & consentientium ipsi
Græcorum, crassam stupiditatem suboblique notauit, derisit
ac velut naso suspendit. Qui cum sibi Romanorum Pontifi-
ci appellationem & titulos vsurpare cuperent, vim eorundem
non intelligentes, nec animaduertentes, neminem vnquam
Romanorum Pontificem, sese scripsisse vniuersalem Episco-
pum, Patriarcham, aut Pontificem, sed vtrique vniuersalis ec-
clesiæ Pontifices & salutabantur ab aliis, & etiam se ipsos li-
bere scribebant quoties res posceret: illi in imitatione suam
stupiditatem demonstrantes, se ridiculos etiam fecerunt. Et
hic, Tarasium, si Deo placet, Hadrianus ille Romanus Pon-
tifex, vltro Patriarcham vniuersalem facit? Quā obsecro cau-
sa? Imperatorum fortassis oppressus metu? Scilicet Constanti
nipueri, & Irenes mulierculæ matris eius? Ille inquam Ha-
drianus, quem viuum, magnus ille Carolus, vt charissimum

Sublato
Mauritio,
a Phoca
Impe. sub-
latū illud
ab ecclesiæ
scandaleū.

Vt neget
Gregorius
nec Ro. Pō-
tificum vl-
lum sibi
vsurpasse
vniuersita-
tis titulum

Græcorum
stupiditas.

Conclusio
de falsatis
Hadriani

N

Pō. ad Ta Patrem complexus ac veneratus est: Quem & mortuum,
 rasum li- quanto honore ac amore prosequutus sit, idem ipse testatur
 teris. Quā epitaphio à se composito, quod Romæ in ædibus D. Petri se
 lis quā pulchro eius ex nigro marmore incisum adhuc hodie legi-
 tur. Quod ascribere libuit: ut ex eo intelligas, qualis hic, qui
 drianus il- tusque Pontifex fuerit: quàm alienum ab eo, quod ipsi in his
 le Pon. sue de quibus agimus, actis, nugacissimus quispiam affinxit. Qua
 rit. lis denique tunc, principium & summorum Regum, erga
 Romanorum Pontificem affectus ac reuerentia fuerit. Simul
 ut & hinc conicias: quale illi Carolo: & quàm amœnum in-
 genium fuerit, qui barbaro illo atque illiterato sæculo tale
 carmen (quod idem ipse in eodem testatur, nec dubitare si-
 nit ranti viri fides & dignitas) suo Marte fecerit, Est autem
 quod sequitur.

Epitaphiū
 comp. j. su
 a Car. lo
 magno, in-
 cisum se-
 pulchro
 Hadriani
 Pon.

Hic pater ecclesiæ, Romæ decus inclytus
 author

Hadrianus requiem Papa beatus habet,

Vir, cui vita Deus, pietas lex gloria Christus

Pastor Apostolicus promptus ad omne bonū

Nobilis & magna genitus de stirpe parentū

Sed sacris longe nobilior studiis.

Exornare studens deuoto pectore pastor,

Semper ubique suo templa sacrata Deo.

Ecclesias donis, populos & dogmate sancto

Imbuit, & cunctis pandit ad astra viam,

Pauperibus largus, nulli pietati secundus,

Et pro plebe sacris peruigil in studiis,

Mors cui nil nocuit, quæ Christi morte per-
rempta est,

Ianua sed vitæ mox melioris erat.

Post patrem lachrymans Carolus hæc carmi-
na scripsi.

Tu mihi dulcis amor, te modo plango pater,

Tu memor esto mei, sequitur te mēs mea sem-
per,

Cum Christo teneas regna beata poli.

Te clerus & populus magno dilexit amore.

Omibus vnus amor optime Præsul eras.

Nomina iūgo simul titulis clarissima nostris,

Hadrianus, Carolus, Rex ego, Tuq, pater.

Qui legis hos versus deuoto pectore supplex

Amborum mitis, dic, miserere Deus.

Hæc tua nūc teneat requies charissime mem-

Cū sanctis anima gaudeat alma poli. (bra

Vltima quippe tuas donec tibi clamet ī aures

Principe cum Petro surge videre Deum,

Auditurus eris vocem scio iudicis almam,

Intra nūc domini gaudia magna tui.

Tum memor esto tui pater nati optime posco

Cum patre dic natus pergat & iste meus.

N ij

*Opete regna pater faelix caelestia Christi
Inde tuo precibus auxiliare gregi.
Dum Sol ignicono rutulus splēdescet ab axe
Laus tua sancte pater, sēper in orbe manet*

Intelligis ex his Christiane lector, qualis ille, quantusque Pontifex fuerit. Qui xxiii. annis, mensibus x, diebus xviii. magna cum laude & gloria sapientissime rexit Christi ecclesiam: & quā indigne, quā mendaciter ei affingatur, quod euidenter constat vniuersos semper oppugnasse, etiam qualescunque Romanos Pontifices. Nimis certe impudēs, nimis crassa hic fuit Graecule tua impudentia: non bonum falsitatis hūc praestitisti artificem, nimis aperte commissura exorbitat. Sed ita fere fit, vt alicubi sui ipsorum obliuiscantur mendaciorum artifices: vt alicubi promineat aliquid: vnde coargui possit, quamuis magno artificio cōstructum & elaboratum mendacium: Cum vnica sibi, nuda, simplexque vndique & se cure constet atque consonet veritas. Tametsi qui diligenter aduertit animum, & cum iudicio eadem illa ipsa acta re-legit & confert secum, plurimas & alias notas deprehendit, vnde non immerito coniiciat non fuisse Germanum & certae fidei exemplar illud Graecum, vnde quae legimus Latina versa sunt: nec quo acta sunt ordine in eodem cōtineri. Certum est enim, si ipsam in illis rerum naturam spectes, & agendorum ordinem, ante in synodo recitatas fuisse Hadriani illas literas, continentes fidem & sententiam sedis Apostolicae, de quaestione tum controuersa ac proposita: & secundum eas, consonam suam sententiam declarasse patres vt orthodoxam & catholicam, quam recantaturi reducerentur in concilium Episcopi sententiam suam, quam eidem habuerat contrariam. Praesertim, cum iidem illi, mutatae sententiae suae, & intellectae veritatis orthodoxae contrariae, causam interrogati, hanc proferrent: quod viderent vniuersum illum cōtum, idem loqui & idem sentire. Explicata ergo ante fuerit oportet communis concilij sententia, quam hi introducerentur

tur reuocaturi sententiam contrariam: & petituri sui erroris veniam. Ad hoc, prima actione, mox ab ipso eius initio, velut ex abrupto factum introducit. Imò inter illos primus omnium Basilius Ancyrae Episcopus, etiam ambitiose excusans, quod tardius ad hoc ipsum accesserit, inducitur. Illud vero, secunda actione post factum scribitur. Ad hæc, mentitur idem, qualecunque fuit, exemplar, tres præcipuas actiones eius synodi, secundam, tertiam, & quartam, absolutas die vnico: nempe VI. KL. Octobris indictionis. XI. Quarum quamlibet, si actorum multitudinem, gravitatem, & tam numerosum conuentus expendas frequentiam, multorum dierum fuisse clarissime intelliges. Atque eius generis offensus in illis alia plurima. Sed hæc mihi hoc loco sufficere posse videbantur, pro asserenda aduersus mendacissimos Græcos sanctiss. Pont. Honorij memoria: & ad commonefaciendos nostros, ne his quæ nunc sine certa & publica fide prodeunt indices, sub magnorum authorum nomine, tam secure accedant & suam fidem addicant, sed vniuersa legant cum iudicio. Ego quidem sextam & septimam vniuersales synodos nihil dubito legitimas, sanctas, & authoritatis certæ atque irrefragabiles: & legitime actum, definitum, ac decretum, quicquid in illis actum, definitum & decretum est: Aequè tamē, quod hæc quæ nunc primum nescimus vnde, prodierunt acta, sub earundem synodorum titulo & nomine, notha, falsata, & minime germana sint, nihil dubito, quia multa in illis euidenter falsa leguntur: multa acta, & definita, quæ non possunt esse acta legitime, nec ab vilo legitima & certæ authoritatis concilio. Quicquid nouiter prodit, sub vetusti, quanuis probatissimi authoris nomine ac titulo, certam apud nos authoritatem habere nō potest. Nullum enim argumētum aliud habere possumus, vnde libros quos legimus suis certo recognoscamus authoribus, quam multorum sæculorum, & antiquitatis consensum, qui nobis de his quæ nouiter prodeunt, vt constet, fieri prorsus non potest, de authoritate dicunt synodorum, antiquitatis, & multorum sæculorum certum consensum perspicimus. Quod vero ista, quæ tunc prodierunt eorundem acta germana sint, eundem antiquitatis consensum non perspicimus. Ridicule autē faciunt, qui nobis dubitantibus de horum fide, iubent, vt proferamus alia, quæ vera, certum.

N iij

*Non posse
certa apud
nos autho-
ritatem ha-
bere: quic-
quid pro-
dit nouiter
sub vetusti
authoris
nomine ac
titulo.*

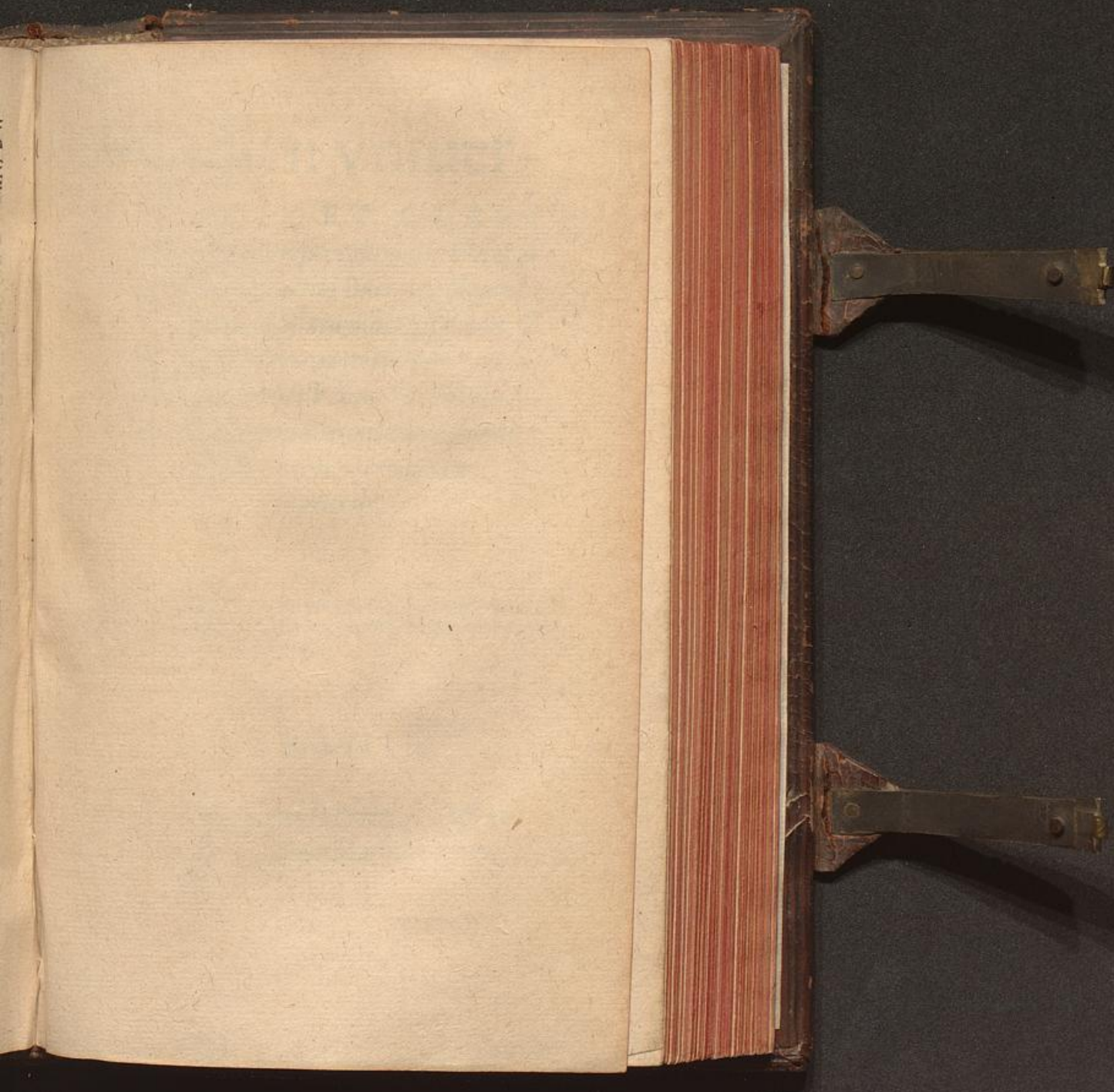

DE ACTIS VI. SYNOD. QVÆ

ta & Germana sint. Quod cum non possumus, ut his velut
certis germanisque credamus, à nobis exigunt. Perinde enim
faciunt, ac si nugator & falsitatis architectus quispiam, nunc
nobis proferret confictam à se sub nomine Pauli ad Laodicē
Epistolam (scripsisse enim ad illos idem testis est) & non
credentibus quam proferret, eam vere Pauli esse, ju-
beret proferre veriorē aliam. Quā tamen si ego
nullam habeam, non tamen ob id credam eam
esse, quā mihi à quocūq; aut vnde cūq;
profertur cum Pauli titulo. Sed
hec proposita causa suf-
fecerint.

FINIS.

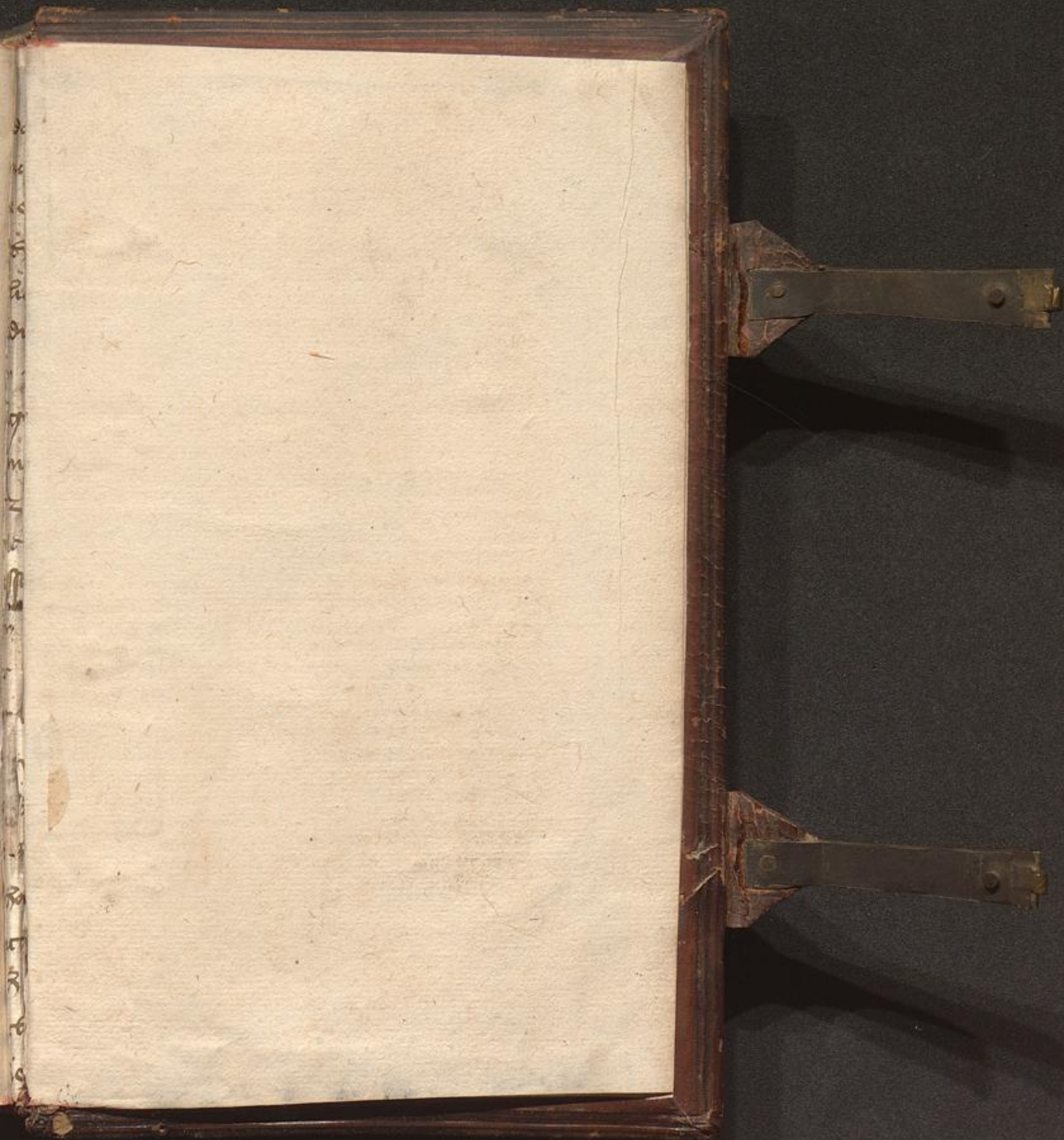

Th
1007